
VII
EPISTOLA
ET EVANG
QUADRAG
CUM LYRA
26
K 6
24
VENET. 1494

Postilla seu expositio lr̃alis et moralis Nicolai de Lira ordinis minoꝝ sup̱ epistolas et euangelia quadragesima/lia: cũ q̃onibus fratris Anto/nij betontini eiusdẽ ordinis.

O S M

B. F. felicis Campani [illegible]

¶ Eruditissimi sacre pagine interp̄tis Nicolai de lyra ex ordine minorū sup euāgelia quadragesimalia postilla seu expositio litteralis et moralis incipit. Cui ⁊ fratris Antonij Betontini eiusdem ordinis questiōes ꝑpulchre annectunt.

¶ Dñica in .lxx. epistola Pauli ad corinthios prima .ix. cap.

Fratres nescitis[a] ꝙ hi q in stadio currūt oēs quidē currunt: sed vnus accipit[b] brauium? Sic currite[c] vt comprehendatis[d]. Omnis enim qui in agone ꝯtendit[e] ab omnibus se abstinet[f]. Et illi quidem[g] vt corruptibilem coronā accipiant: nos aūt incorruptam. Ego igit̄ sic curro[h] non quasi in incertum[i] sic pugno[k] non q̄si aerem verberans[l]: sed castigo corpus meum[m] ⁊ in seruitutez redigo[n]: neforte cū alijs predicauerim[o] ipse reꝓbus efficiar[p]. Nolo eni vos ignorare frēs[q] quoniam patres nr̄i[r] oēs[s] sub nube fuerūt[t]

Expositio litteralis.

Fratres In hac parte Paulus apostolus instruit et adducit Corinthios ad pfectionē exemplo currentium in stadio: ⁊ agonizantiū exercitio: qui omīa sui cursus ⁊ agonis impeditiua sollicite deuitant et oīa ꝓmotiua diligenter ꝓcurant: vita v̄o p̄ns est quedā agonizatio contra insultus temptationū ⁊ quidā cursus ad beatitudinis brauiū: dicit igitur. a Nescitis) q.d. imo q: hoc est notoriū. b Sed vnus accipit brauiū) q.d. ita ⁊ pauci de multis accipiunt brauiū eterne felicitatis q fideliter ⁊ perseueranter currūt per opa charitatis. Matthei .xx. Multi sunt vocati pauci v̄o electi. ꝓpter qd̄ concludit. c Sic currite) fideliter ⁊ ꝑseueranter. d Ut cōprehendatis) brauiū eterne vite. Cōsequenter ponit exēplū de agonizantibus di. e Oīs q in agone contendit) vt habeat victoriā. f Ab oibus se abstinet) que impediūt ipsam. g Et illi quidē vt corruptibilē) q.d. si faciunt hoc ꝓpter tpale premiū: multomagis debem⁹ hoc facere ꝓpter eternū abstinendo ab oibus ipedimentis nostre salutis et exercendo nos in oibus ꝓmotiuis: iō concludit de seipso. h Ego igitur sic curro) per viam charitatis. i Nō quasi in incertū) q: certus erat de sua beatitudine futura p diuinaz reuelationem. ij. ad Thimo. iiij. Reposita est mihi corona iusticie. k Sic pugno) contra tētationes. l Non quasi aerē verberās) nō inaniter sicut ille q aerem percutit. m Sed castigo corpus meū) reprimendo carnis stimulū. n Et in seruitutem redigo) scz rōnis recte cui vires sensitiue debent obedire. o Neforte cū alijs p̄dicauerim) eos inducendo ad opa perfectionis. p Ipse reprobus efficiar) per incautelam meā cōtra temptationē. lz eni sciret se de nūero electorū esse vt p̄dictuz est: tamē nō debebat omittere aliquid de cōtingentibus ad salutē cōsequendā. q: sicut sub dei p̄destinatione cadit talē esse saluandū. ita etiā cadunt media p que cōsecuturus est salutē: vt qd̄ fit p opera taliū virtutū ⁊ huiusmodi: ꝓpter qd̄ dr̄. ij. pe. j. cap̄. Satagite vt p bona opera certā vocationem vestram et electionē faciatis. q Nolo enim vos ignorare fratres) imo diligēter attendere. r Quoniam p̄res nostri) de egypto exeuntes. s Omnes) tam boni q̄z mali. t Sub nube fuerunt) eos ꝓtegente cōtra estum per diē. Exodi

xiij.ca. a Et omēs mare transierunt) Exo.xiiij.cap. b Et omnes in moyse) idest in ducatu Moysi. c Baptizati sunt) figuraliter tamē: quia trāsitus il/le maris et ꝓtectio nubis figurauerūt sacramentū baptismale. d Et omēs eandez escā) scz Manna. Exo.xvj.ca. que dr̄ spiritualis: q: nō virtute nature sed diui/ne potentie fuit data: et q: fuit figu/ra sacramenti eucharistie ꝙ spiritualiter nutrit.

et omnes mare transierunt[a]: et oēs in Moy/se[b] baptizati sunt[c] in nube et in mari: et omnes eandez escam[d] spiritualem manducauerunt. ⁊ omnes eundē potum spiritualem biberunt[e]. Bibebāt au/tem de spirituali[f] consequente eos petra[g]: petra aūt erat xp̄us[h].

e Et omēs eundē potū spiritualez bi/berūt) scz aquā de petra adductā virtute diuina. Exo.xxij.ca. Ideo dr̄ potus spūalis cū dicit̄. f Bibebant autez de spirituali).i. potum datū spirituali virtute. g Cōsequente eos petra).i. petra eorū desiderijs obsequēte: virtute tn̄ hoc p̄stante: dicit̄ etiā spūalis q̄a figurabat aquā grē per xp̄m dandā. iō subdit. h Petra autē erat xp̄us) scz figuratiue: eo modo loquēdi quo imago Herculis: hercules nominatur.

¶ Questio fratris Antonij betōtini super eandē epistolā Pauli apl̄i. Castigo corpus meū ⁊c̄. p̄me epl̄e Pau. ad Corin.ix.ca. Sup q̄bus verbis mouet̄ talis q̄stio. Utrū pctm̄ primoꝝ parē/tū fuerit ita grauissimū: vt inde secuta sit destructio hūane nature? Ad cuius dubitatiōis declarationē Notādū est: s̄m doctrinā doctoris nr̄i Petri de aqla sup dis.xxj. scdi lib. sniarū ar. vltio. Qđ lz peccatū illud ex se peccato p̄mi angeli: maius vel grauius non fuerit: Tū q: p̄m⁹ homo erat in carne mentali: Tum quia erat in volūtate vertibili: Tū q: peccauit in trāsgressione excusabili alio. s. suggerente: vt ibidē beatus Bona. declarat. Tn̄ ex sequella pessi/ma ⁊ grauissima. oia pctā in grauitate p̄cellit. Et q: in seq̄ntibus hoc ꝓpono largius esse ꝓbanduz: istud ꝓ nūc sci/re sufficiat.

¶ Dominica in septuagesima euangelium Matthei. xx. capitu.

In illo tp̄e dixit iesus discipulis suis para/bolā hanc Sil'e est regnū celorū[i]

Q: cū natu/ra hūana ab auctore bo/no condita: bene fuerit: ipsa in solo peccato de/prauatā fuis/se cognosci/mus. Unde Hieroni. ad metriadem virginē scri/bens ait. Quid illud obsecro est: qđ ad omne peccatū: aut erubescimus: aut ti/memus: ⁊ culpaz facti nūc rubore vul/tus: nūc palore mōstramus: ac trepidā/te animo etiā in minimis delictis testē refugim⁹: ꝯscientia remordemur. E di/uerso aūt mō boni leti cōstantes intre/pidi sumus: idqz si occultū est palā etiā fieri volumus: vbiqz testimoniū est sibi ipsi natura que hoc ip̄o declarat bonū suū: quo ei displicet. Hec ille. Sic enī mirabiliter cōditi sumus vt Greg. ait. vt ratio animā et aīa possideat corpus sed peccato interueniēte: ita caro mē/ti repugnat. Ut apl̄s ad Roma.vij.ca. dicat. Uideo aliaz legem in membris meis repugnantē legi mētis mee ⁊ captiuantē me in lege peccati: que est in mēbris meis. Et ideo cōtra hāc legem carnis peccato introductā ait apl̄s vbi supra. Castigo corpus meum ⁊c̄.

Expositio litteralis.

Circa hoc euangelium duo tangū/tur. Primū est vocatio ad laboris exercitiū. Scdm̄ ad recipiendū p̄miū. ibi: cū sero factū esset. ¶ Circa p̄mū ergo dicit̄. i Simile est regnū celorū) idest status ecclesie militantis.

a Homini patrisfamilias) Iste est de
us pater: q ita gubernat totū mūdū si/
cut paterfamilias subditos in domo.
b Qui exijt) Iste exitus non est ꝑ lo/
ci mutationē: sed ꝑ sue bonitatis diffu
sionē in crea
tura sbiecta.
Uinea ista ē
vniuersalis
ecclesia que
a pˀmo iusto
colligit vsqꝫ
ad vltimū q
in fine mun
di nascitur⁹
est dicit Gre
go. Opera/
rij autē sunt
doctores et
ꝑlati a deo
missi ad cul/
turaꝫ huius
vinee per predicationē et doctrinam.
Primo ergo mane deus pater opera/
rios conduxit: q2 a pˀncipio mundi vs/
qꝫ ad noe aliquos sanctos patres ad
eruditionē hoim misit vicꝫ Adā Seth
et Enoch ꝛ alios iustos. c Couentio
ne aūt facta ꝛc̄) Couentio ista ꝓmissio
est vite eterne ꝓ labore: q̄ quidē vita e/
terna dr̄ denarius diurnus q est equa/
lis oibus: q2 vita eterna est equalis oi/
bus: qa apte finis. d Et egressus cir
ca horā tertiā ꝛc̄) Hora tertia intelligi
tur mūdi discursus a tpe Noe vsqꝫ ad
Abraam in q̊ aliq sancti ad eruditionē
aliorum missi sunt a deo vt Noe Sem
Eber Thare Abraam ꝛ consimiles.
e Iterū autē exijt circa sextā et nonā
horā) Hora sexta fuit ab Abraā vsqꝫ ad
Moysen in q̄ missi sunt abraā Isaac ꝛ
Iacob. ꝛ. xij. patriarche. Hora nona a
Moyse vsqꝫ ad xpm: vt tpe legis in q̊
ad eruditionē ppli missi sunt Moyses
Aaron Iosue. iudices ꝛ reges ꝓphete
et sacerdotes. f Circa vndecimā vo
ꝛc̄) Undecima hora intelligitur a tpe

homini patrisfamili/as[a]: qui exijt[b] primo mane conducere ope/rarios in vineam su/am. Couentione autē facta[c] cuꝫ operarijs ex denario diurno misit eos in vineam suā. Et egressus circa horā tertiam[d] vidit alios stan/tes in foro ociosos et dixit illis. Ite et vos in vineam meaꝫ: et qd̄ iustum fuerit dabo vobis. Illi autem abie/runt. Iterum autem exijt circa sextam ꝛ nonam horam[e]: ꝛ fecit similiter. Circa vndeci/mā vero exijt[f]: ꝛ inue/nit alios stantes: ꝛ di/cit illis. Quid hic sta/tis tota die ociosi[g]. Di/cunt ei[h]: quia nemo nos conduxit[i]. Dicit illis. Ite et vos in vi/neam meam. Cum se/ro autem factuꝫ esset[k]:

xpi vsqꝫ ad finē mūdi: in q̄ gētiles voca/
ti sūt ꝑ pˀdicationē aplōꝝ ꝛ alioꝝ ecclie
doctorū: ꝛ ꝓpter h̄ dr̄ hic. g Quid h̄
statis tota die ociosi? Q2 a pˀncipio mū
di vsqꝫ tūc laborare i bonis morib⁹ ne
glexerāt: q̄si
tota die ocio
si stabant.
h Dicunt
ei q2 nemo
nos ꝯduxit)
.i. nullus do
ctor nullus
ꝓpheta ad
nos instruē/
dū venit: qa
lex et ꝓphe
filijs isrl̄ da/
ti fuerant: vt
illi spāli san
ctitate fulge
rēt ex qbus
xps ꝺm carnē erat nascitur⁹. i Ite ꝛ
vos in vineā meā) Interponit h̄ coiun
ctio copulatiua: q2 gētiles iudeis adiū
cti sunt vt vna ecclia ex ambob⁹ fieret.
k Cū sero autē factū esset) Hic ponit
vocatio ad recipiendū pˀmiū. Sero au
tē ab aliqbus h̄ dr̄ finis mundi in q̄ vo
cabunt iusti ad receptionē pˀmij vt ha
bet infra. xxv. ca. Uenite bn̄dicti pr̄is
mei ꝛc̄. Sꝫ illud qd̄ sequit vr̄ ꝯtradice
re. s. qd̄ aliq accipientes pˀmiū murmu
rabāt aduersus patrēfamilias: qa nul/
lus in fine mūdi pˀmiū eternū receptu
rus murmurabit cōtra deū: sꝫ erit suo
pˀmio cōtent⁹. Ad qd̄ rn̄det btūs Gre.
ꝙ ista murmuratio nō est aliud q̄ꝫ dila
tio premij quā sustinuerūt pr̄es sancti
in limbo vsqꝫ ad passionēꝫ christi. Sed
hec rn̄sio nō videt couenīens: q2 mur/
muratores hic dicunt neqꝫ: qd̄ nō pōt
dici de sanctis patribus in limbo exi/
stentibus: ꝛ in fine parabole cōcludit:
multi sunt vocati pauci vo electi. Ex q̄
patet ꝙ ista parabola non solum se ex/
tendit ad electos: cuiusmodi sunt illi

qui in fine mūdi recipiēt premiū: et iō dicendū q sero h accipit p tpe grē qd incipit a xpo. Un̄ Joānis. j. dr̄. Grā et veritas p iesum xpm facta est. Et ideo dr̄ Cū sero aūt factū esset). i. cū tps gratie aduenisset. a Dicit dñs vinee). i. deus pater.

b Procuratori suo). i. hōi xpo qui missus ē ad pcurationē salutis hūane. c Voca operarios et redde illis mercedem) Ista merces bene intelligitur gratia quia est quedam inchoatio glorie: cū gloria nō sit aliud q̄ȝ gratia consumata. d Incipiens a nouissimis) q: in pmitiua ecclīa grā xpi data est gētilibus q vltio venerāt ad fidē: iudeis p maiori pte in infidelitate remanentibus.

e Cum venissent ergo q circa vndecimam horam venerant) idest gentiles.

f Acceperunt singulos denarios). id est donum gratie que est quedam inchoatio et arra glorie. g Venientes autē et pmi). i. iudei: q a pncipio legis date: deo seruierant. h Arbitrati sunt qd plus essent accepturi) q: in pmitiua ecclīa credebāt qd plus deberēt habere de xpi grā: vn̄ reputabāt gentiles idignos grā dei sm q dr̄ actuū. xj. ca. vbi Petrus vidit lintheū submissum de celo in q erāt aialia quadrupedia et serpentia et volatilia imunda sm legē: et dictū est Petro. Occide et manduca in q significabat incorpatio gentiliuȝ intra ecclīam p fidē et gratiā: sicut patȝ ex littera sequenti: q: a deo missus est Petrus ad predicandū Cornelio centurioni et aliis gentilibus. ppter quod Petro abominationē hūte de manducatiōe imundorū sm legē in quo significabat vt dictū est: vocatio gentiliū ad fidē: dictū est sibi a deo: qd deus purificauit: tu ne cōe dixeris. Et infra i eodem cap. dixit Petrus Cornelio et amicis suis Vos scitis: qm̄ abomiatio sit viro iudeo cōiungi aut accedere ad alienigenā: sed mihi ostēdit deus neminem communē aut immundum dicere hominem. i Acceperūt aūt et ipi singlos denarios). i. cōsilem grām sicut et gētiles: et nō maiorē. Un̄ actuū. x. cap. dr̄. qd pdicante Petro cecidit spūssanctus sup oēs q audiebāt verbū vicȝ sup Corneliū et amicos eius q: vt ibidē dr̄: receperunt spm̄ sctm̄ in signo visibili: et donū linguaꝝ sicut acceperāt apli et alij discipuli qui erāt iudei in die penthecostes. k Et accipientes murmurabāt aduersus patrēfamilias dicētes. Hi nouissimi etc̄) q: ad litterā in pmitiua ecclīa cōuersi iudei murmurauerūt de hoc q consilis grā fiebat gētilibus sicut et ipis. Un̄ actuū xj. cap. dr̄. qd cū Petrus redisset i hierusalē baptizato Cornelio et amici eius disceptabant aduersus illū: q erant ex circūcisione dicētes. Quare cōicasti cū illis q habent ppuciū et māducasti cuȝ illis. Et ibidē. vj. cap. dr̄ In diebus illis crescente nūero discipulorū factuȝ est murmur grecoꝝ aduersus hebreos eo qd despicerent in misterio quottidiano vidue eoꝝ. l At ille respōdens) p diuinā reuelationē apostolis factaȝ.

dicit dominus vinee[a] procuratori suo[b]. Voca operarios et redde illis mercedem[c]: incipiens a nouissimis[d] vsqȝ ad primos. Cum venissent ergo qui circa vndecimam horaȝ venerant[e]: acceperunt singulos denarios[f]. Venientes autē et primi[g]: arbitrati sunt qd plus essent accepturi[h]. Acceperunt autē et ipi singulos denarios[i]. Et accipiētes murmurabant aduersus patremfamilias dicentes[k] Hi nouissimi vna hora fecerunt: et pares nobis illos fecisti: qui portauimus pondus diei et estus? At ille respondens[l] vni

a Uni eorum dixit) Sicut autē aliqñ accipit nūerus determinatus p indeterminato: ita etiā aliqñ sumit vnitas pro nūero sicut supra dictū est: q Petrus loquebat pro oibus aplis. ita siliter qd hic dr vni intelligit esse dictū multitudini eorū q de grā data gētilibus murmurabant seu admirabant: ꝛ h factū est actuū. x). ca. vbi petrus rōnē reddidit iudeis murmurantibus de h q baptizauerat Corneliū dicens: q ex diuina reuelatione fecerat: ꝛ q: viderat spm sanctū descendentē sup gentiles: sicut sup iudeos: vt habet ibidē: sequit. b Amice non facio tibi iniuriam) qa iniuria nō habet locū vbi est mera grā: ꝛ ideo si det gratiam cuicūqȝ voluerit non faciet alicui iniuriā. c Nonne ex denario cōuenisti mecū) q: ad hoc aliquis venit ad fidē vt habeat grām in pnti: et gliam in futuro. d Tolle qd tuū est ꝛ vade). i. grām quā meruisti credendo legi et pphetis de xpo: q: licet pma grā nō cadat sub merito: augmētū tñ grē cadit sub merito: qd quidē augmentū datū est iudeis credentibus in xpm. e Uolo aūt ꝛ nouissimo huic dare ꝛc). i. gētili vocato ab idolatria imediate sicut iudeo vocato a legis obseruantia. f Aut non licet mihi facere qd volo) q. d. sic: q: dei volūtas nullomodo pōt esse distorta. g An oculus tuus neqȝ est) q: talis inuidia ꝛ iudiciū procedebat ex hūano defectu. h Quia ego bonus sum) p essentiā: ꝛ iō nō possum male agere. i Sic erūt nouissimi primi) qa gētiles qui a iudeis erant quasi viles reputati sunt cōuersi deuote ad fidem xpi. k Et primi nouissimi) q: iudei qui fuerāt pplus peculiaris ipius dei: ppter infidelitatē sunt ab eo deiecti: hoc est qd subdit. l Multi enim sunt vocati) ad fidem xpi. m Pauci vero electi) qa pauci de iudeis cōparatiue crediderūt in cristum: ꝛ de credentib9 multi reuersi sūt ab ecclia. et adhuc reuertunt ad vomitum.

eorum dixit[e]. Amice non facit tibi iniuriam[b]. Nonne ex denario conuenisti mecū[c]. Tolle quod tuū est et vade[d]. Uolo autem et huic nouissimo dare[e] sicut ꝛ tibi. Aut nō licet mihi quod volo facere[f]? An oculus tuus neqȝ est[g] quia ego bonus sum[h] Sic erūt nouissimi primi[i]: et primi nouissimi[k] Multi eniȝ sunt vocati[l]: pauci vero electi[m].

Expositio moralis.

Moraliter aūt pōt exponi parabola ista de vocatis ad grām ſm diuersas etates: ita q hora pma significat pueritiam: Hora tertia iuuentutē: q: sicut tūc sol incipit ascēdere ꝛ calorē ondere: sic in iuuentute calor naturalis in hoie. Hora sexta etatē virilē: qa tūc hō est in statu pfecto: sicut sol in celi medio. Hora nona senectutem: in q̄ calor naturalis incipit i hoie refrigescere. Undecima vero significat seniū. q: tūc hō est ppe mortis occasum. Uocātur autē operarij oibus istis horis: qa aliq vocant ad fidē p grām operantē in pueritia. Alij in iuuētute: ꝛ sic de alijs etatibus: ꝛ oēs hēbunt denariū diurnū: q: quātūcūqȝ hō tarde ad gratiā vocet: dū tñ in ea pseueret hȝ gliam eternā. Cōtingit etiā qñqȝ qd ille q vocat in senectute cōsequit tantā grām ꝛ gloriā a deo: sicut ille q in iuuētute vocat: Tū ex diuina liberalitate: Tum ex ipius vocati feruēti volūtate ꝛ opatiōe

Sequitur questio fratris Antonij Betontini super idē euangeliū Matthei. xx. capitu. ibi. Multi sunt vocati pauci vero electi.

SUper qbus verbis dubitatio talis mouet. Utrum adeo peccatū hūane nature cōtrariat: ꝛ adeo libertas eius ex ipso pctō debilitat: vt ex se

homo dei mandata seruare nō valeat: et vtutes ad bene opandū peccatū impediat? Et breuiter ex snia bti Bona. Ric. atqꝫ doctoris sbtilis sup di.xxviij. ij. lib. sniarū rn̄deri pōt Quod pcepta diuina fua/re & virtutes vl dona gra/tuita ad bn̄ opanduz ex/ercere dupliciter pt itel/ligi: vel fm actū huma/nū: vel fm p/cipientis & dona gratuita dantis votū. Et pmo modo mādata seruari: atqꝫ ad bn̄ opandū virtutes exerceri pn̄t. tn̄ nō meritorie. Nulla eni virtus: vl ope/ratio bona dici debz: nisi ad finem vltimū. i. ad dei fruitionē sit ordinata. Ac/tus aūt hūanus lz fm se moralis & bo/nus possit esse sicut qdā opatio multo/rū phoꝝ: non tn̄ sine charitate meritorius atqꝫ pfect⁹. Vn̄ ad Corin. xiij. ca. Paulus ait. Si distribuero i cibos pauperū oēs facultates meas: & si tradidero corp⁹ meū ita vt ardeā: charitatē autē nō habeā nihil mihi pdest. Hinc est qd multi qbus gr̄a solū inest gratis data: bn̄ videt opari: & tn̄ meritū inde nō credunt acqrere: qz opa eoꝝ nesciūt vl nolūt ad finē debitū ordinare. Vn̄ phs in. viij. li. phisicoꝝ dicit Virtus est di/spositio pfecti ad optimū. Sz scdo mō .i. qztum ad pcipiētis votū: fm. s. volūtate dei q vult oia cū charitate fieri: facultatē arbitrij. dn̄i mandata hō fuare nō pōt: nisi ei gr̄a gratū faciēs auxiliū pbeat. Idcirco ad Thimo. j. ca. Pau. ait. Finis pcepti ē charitas. Et ad Ro. xiij. c. dicit. Qui diligit pximū legem ipleuit. Pctm̄ vo ɔtra charitatē faciēs nō tm̄ a pceptoꝝ obfuatōne & a vtutū exercitatōne hoiem & suā ptātem arbitrij retrahit: verūetiā ad mala eligēda qsi p cōsuetudinē cogit. Hinc Hiero. ad demetriadē vginē scribēs ait. Neqꝫ vo alia nobis cā qqꝫ difficultatē bn̄ fa/ciēdi facit. qꝫ lōga cōsuetudo vitioꝝ: q nos cū inficit a puo paulatimqꝫ p multos corrūpit annos: ita vt postea obli/gatos sibi et astrictos te/net. vt vim q/dāmodo vi/deat hr̄e na/ture. Idcir/co cuz multi sint xpiani q ad pceptorū obseruatōez & ad vtutum exercitationē vocant: tn̄ peccato detenti pauci sunt q in nūero electorū reperiantur. Hinc dn̄s dixit. Multi sūt vocati &c.

Dn̄ica i. lx. epl'a Pau. ad Corinth. ij. xj. cap.

Fratres li/bēt [a] suffertis insipiē/tes: cum sitis ipi sa//piētes. [b] sustinetis eni [c] si qs [d] vos in seruitutē redigit [e] si qs deuorat [f] si quis accipit [g]: si quis extollitur [h]: si quis in faciē vos cedit [i]. Scdz ignobilitatem dico [k]:

Expositio lr̄alis.

a Fratres libenter) Hic oñdit apl's q Corinthij dn̄t ipm supporta/re. nā in h supportabant falsos apl'os. dicebāt eni se esse iudeos natiōe & de semine Abraā descēdisse: & p h volebant aliq dicta sua falsa haberi in reuerētia Et impouebāt multa grauamina eis. Apl's aūt nullū pp̄ter qd magis debe/bat supportari in hoc ab his: & hoc est qd dicit. Libēter eni suffertis insipientes). i. falsos apl'os de carne gloriantes & malo modo. b Cū sitis ipsi sapien/tes) ironice loquitur idest. insipientes. c Sustinetis eni). i. patient tolleratis d Si quis) pseudo apl'orum. e Vos in seruitutem redigit) volebāt eni eos subijcere seruituti legis dicētes eos debere fuare legalia cū euāgelio. f Si qs deuorat) qz de bonis Corinthioꝝ viuebant laute. g Si qs accipit) bona vr̄a decipiendo vos falsis vbis. h Si qs extollit) qz iactabāt se sup Corithi/os dicētes se filios abrae. Corithios āt filios gētiliū idolatrie dedītoꝝ & incircūcisoꝝ. i Si qs in faciē vos cedit). i. in pn̄tia vr̄a ɔtumelias vobis infert qd faciebāt pseudo apli impropādo eis i/mediate dcā & ɔsilia. io sbdit. k Scdz

ignobilitatē dico) q.d. talia mala susti/
netis ab eis tāq̄ ignobiliores ipsis: nō
tñ a nobis. q: nullū tale intulim⁹ vobis
a Quasi nos infirmi fuerim⁹ in hac p
te). i. deficiētes in illis de qbus gliant
falsi apli: qd
ē falsum: vtz
ex pdictis: ⁊
magis ex se/
quētibus ap
parebit.
b In q̄ qs
audet) Posi
tis rōnib⁹ co
mendatiōis
sue: hic inci
pit se comē/
dare Et prio
se pseudo aplis adequādo. scdo se eis
pferēdo ibi: vt min⁹ sapiēs. Dicit ergo
b In q̄ qs) illoꝝ. c Audet) seipm co
mēdare. d In isipiētia dico audeo ⁊
ego) q.d. lz sit isipiētia seipz comēdare
illo mō q̄ pseudo apli se comēdāt tñ au
deo h facere. lz aliter q̄ ipi vt dictū est.
Et iō aploꝝ comēdatio nō erat insipiē
tia sm vitatē: sz tm sm aliqrū Corinthi
orū opinonē Nō obstante tñ hac opini
one Aplus audebat se comendare: fal
sis apostolis se equando: vt sic eorū ia
ctantiam repelleret dicens. e He//
brei sunt) idest de lingua ⁊ natione he
braica gloriant. f Et ego) sum scz si/
cut ipsi. g Israelite sunt) idest glori/
ant qd de patriarcha Jacob descende
runt. h Et ego) similiter descendi.
i Semen abrae sunt) cuius semini
facte sunt promissiones. k Et ego)
sum de eodē semine. Et iō de hoibus
istis possū gliari sicut ⁊ isti. l Mini/
stri xpi sunt) tm sm apparētiaz. m Et
ego) sum sm vitatis existentiā. n Ut
min⁹) h ɔñter se pfert. Et pmo q̄tum
ad mala ppessa. scdo q̄tum ad bñficia
recepta caplo seqnti. Pria i duas: q: p
mo pfert se i malis q̄ ptulit. scdo in his
q̄ euasit. ibi: damasci. Prima adhuc i

tres: q: prio se pfert q̄tuz ad mala sibi
illata. scdo q̄tū ad volūtarie assumpta
ibi: in itinerib⁹. tertio ɔfirmat qdā dcā
ibi: Si gliari optet. Circa pmū dic: Ut
minus sapiens dico). i. si video: vobis
insipiēs me
pseudo apo
stol' adequā/
do: adhuc vi
debor vobis
min⁹ sapiēs
me eis pferē
do. o Plus
ego). i. cū h
faciā: me o//
stēdo mistrū
xpi plus esse
q̄ ipsi: quis
plura mala passus sū pp ter ministeri
um xpi. iō subdit. p In laboribus
plimis) ex iudeorū psecutione. s. plus
fui q̄ ipsi. Et sic intelligit de seqnti.
q In carceribus abūdātius) p pdica
tiōe euāgelij. r In plagis supra mo/
dū) int hoies ɔsuetū. s In mortib⁹
freqnter). i. in piculis mortis: ⁊ hec oia
patet ex actib⁹ aploꝝ. Cōseqnter expli
cat de plagis sibi illatis dicēs. t A iu/
deis quiqes ⁊c̄) Deute. xxv. c. cōmitti
tur iudicib⁹ qd p minorib⁹ culpis: p q
bus mors nō ē inferēda: imponāt pla/
gas ⁊ vbera: ita tñ qd qdragenariū nūe
rū ictuū nō excedāt. Sapiētes vo iude
orū ad ptēdendū pietatē ordinauerūt
qp ð illo nūero aliqd dimitteret pl⁹ vel
min⁹ put rōabilr videret rōe delicti vl
ɔditiōis vberādi: ⁊ sic de alijs circūstā
tijs: ⁊ q: Paul⁹ erat eis odiosus: sb tra
hebāt de dcō nūero min⁹ qd poterāt. s.
vnū ictū. v Ter vgis cesus sū) Actuū
xvi. ca. x Semel lapidat⁹ sū) in ciui
tate Lychaonia. Act. xiiij. cap. y Ter
naufragiū feci). i. passus fui: ð h semel
hēt Act. xxvij. c. ⁊ ð alijs tenēdū ē qd ñ
oia pauli picta scpta sunt. z Nocte ⁊
die i pfundū maris fui). i. p magnū tps
aduersas ptes terre ⁊ isulas nauigādo

quasi nos infirmi fue/
rim⁹ in hac pte a In q̄
qs audet b in insipien/
tia dico c audeo ⁊ ego d
hebrei sūt e ⁊ ego f Isra
elite sunt g ⁊ ego h semē
abrae sunt i ⁊ ego k Mi
nistri xpi sūt l ⁊ ego m vt
min⁹ m sapiēs dico plus
ego o. In laborib⁹ plu/
rimis p: i carcerib⁹ q ha/
bundanti⁹ r: in plagis
supra modū s: in morti
bus freqnter t. A iude/
is quiqes u qdragenas
vna min⁹ accepi: ter v
gis cesus sū y: semel z la
pidat⁹ sū: ter naufra
giū feci : nocte et die
in pfundū maris fui z

ꝓ p̄dicatiõe euãgelij: vt ptꝫ in actibus Aplorũ in plibus locis. Alij exponũt dicẽtes: qd naufragiũ passus sub aqua stetit ꝑ diem ⁊ noctẽ diuina v̄tute euꝫ ꝓtegente. a In itineribus) Hic consequenter ostẽdit ꝓpositũ q̄stuꝫ ad mala volũtarie assumpta: et p̄mo de malis exterioribus. scd̃o de interiorib9: ibi. p̄ter illa Circa p̄muꝫ dic. a In itinerib9 sepe). s. fui ꝓ p̄dicatiõe euãgelij: ⁊ sic intelligat̃ d̃ seqntib9. b Periculis fluminũ) inundãtiũ i hyeme. ⁊ sic sunt magna p̄icula in trãsitu eoꝝ. c Periculis latronũ) diabolo eos incitãte vt p̄dicatõeꝫ eius impediret. d Periculis ex gñe). i. ex iudeis volentibus paulũ occidere: vt ptꝫ ex actibus Apostoloꝝ in plibus locis. e Periculis ex gẽtibus). i. ex gẽtilib9 mortẽ eius q̄rentib9: q2 ꝯtra ydolatriã p̄dicabat: ⁊ sic nec int̃ suos nec inter alienos securus erat. f Periculis in ciuitate) cõmota cõtra me: vt ptꝫ actuũ xviij. ca. de Epheso. g Periculis in solitudi̾e) a bestijs occurrentib9: vt ptꝫ de Uipa eũ mordẽte. Actuũ. xviij. ca. h Periculis in mari). scꝫ a piratis q̄a p̄icula ex mari ꝓueniẽtia supra in naufragio exp̄ssa sunt. i Periculis in falsis fr̄ibus) qd est periculosius: q2 nulla pestis efficatior ad nocendũ q̃ꝫ familiaris inimicus. k In labore) s. corpali op̄ando ꝓprijs manib9 de nocte: vt libere possꝫ p̄dicare de die. vñ d̃r actuum. xx. c. Ad ea q̄ mihi opus erãt ⁊ his q̄ mecũ sunt ministrauerũt man9 iste.

In itineribus sepe[a] periculis fluminũ[b]: periculis latronũ[c] periculis ex genere[d]: periculis ex gẽtibus[e]: periculis in ciuitatẽ[f]: periculis in solitudine[g]: periculis in mari[h]: periculis in falsis fratribus[i]. In labore[k] ⁊ erũna[l]: in vigilijs multis[m]: in fame et siti[n]: in ieiunijs multis in frigore ⁊ nuditate[o]: p̄ter illa[p] que extrinsecus sunt instãtia mea quotidiana[q]: solicitudo omniũ ecclesiarum. Quis[r] infirmatur ⁊ ego non infirmor[s]: quis scandalizatur[t] et ego non vror[v]. Si gloriari[x] oportꝫ: q̄ ĩfirmitat̃ mee sũt gloriabor[y]: deus ⁊ pr̄ dñi nr̄i ihũ xp̄i scit q̄ ẽ bñdictus in scl'a: qd non mẽtior. Damasci[z] p̄posit9 gẽtis arethe re/

l Et erũna) q̄ est lassitudo et defectus consequens ad laborẽ. m In vigilijs multis), vt vacarẽ labori manuali vt dictũ est: ⁊ aliqñ orõni. n In fame et siti) nã aliqñ cibus ⁊ potus deficiebãt: ⁊ aliqñ a cibis habitis abstinebat ad domãdũ carnẽ ꝑꝑ aliorũ exẽplũ: iõ sequit̃. In ieiunijs m̃ltis o In frigore ⁊ nuditate) q̄a frequẽter exponebat̃ frigori. nec tñ habebat sufficiens tegumẽtũ. p Preter illa) Hic oñdit ꝓpositũ q̄stũ ad mala assumpta i interiorib9 di. p̄ter illa q̄ extrinsec9 sũt) i. p̄ter mala iã enũerata q̄ me affligũt interius de q̄bus subdit̃. q Instantia mea quottidiana ⁊c̃) Incũbebat eni sibi q̄ttidie intẽdere sollicite regimini eccl'iarũ i magna afflictiõne mentis. iõ subdit̃. r Quis) in ecclesia. q. d. (infirmat̃) in fide ⁊ moribus s Et ego nõ infirmor) dolens de malo ei9. q. d. nullus. t Quis scãdalizat̃) ruens i pctm̃ exẽplo alteri9. v Et ego nõ vror) ꝑ passionẽ. q. d. nullus. x Si gl'iari) h̾ ꝯñr ꝯfirmat q̄dã dicta ꝑ iuramẽtũ di. Si gl'iari opꝫ) ⁊ accipit̃ h̾ si ꝑ q̄a: q̄a optebat eũ sic facere ad repellẽdã iactantiã pseudo aploꝝ vt p̄dcm̃ ẽ. y Que infirmitat̃ mee sunt gl'iabor) .i. q̄ ꝑtinent ad infirmitates: h̾ dicit cõtra falsos aplos q̄ de nobilitate generꝭ ⁊ filib9 ad mũdanã gl'aꝫ ꝑtinentib9 p̄ncipaliter gl'iabant̃ Et ꝯfirmat dcã iuramẽto di. Deus ⁊ pr̄ dñi nr̄i iesu xp̄i scit q̄ nõ mentior. z Damasci) Hic ꝯñter enũerat mala q̄ euasit: et h̾ in quodã ꝑ

tickari. Dū enī pgeret Damaſcū ad pſe
qndū xpianos miracloſe fuit ꝯuerſus:
et cōfundebat iudeos q habitabāt Da
maſci: ꝓpter qđ ſuaſerūt ꝑpoſito ciui/
tatis vt caperet̄ et occideret̄: vt hētur
actuū.ix.ca.

Et hoc ē qđ dicitur.

a Custo// diebat ciui/ tatez Damaſcenoꝝ).i. cuſtodiri fa/

gis cuſtodiebat ciuitatem damaſceoꝝ[a]: vt me comphenderet[b]. Et per feneſtram[c] in ſporta dimiſſus ſum[d] per murum. Et ſic effugi manus eius[e]. Si gl'iari[f] oꝫ ñ expedit q dē[g] veniā aūt[h] ad viſiones ⁊ reuelatōes dñi[i].

ciebat p hoīes armatos. b Ut me cō
phenderet) et traderet iudeis ad occi/
denduz. c Et p feneſtrā) ſ. domus ad
herentis muro ciuitatis. d In ſpoꝛ
ta dimiſſus ſum).ſ. a xpianis. e Et
ſic effugi manus eius) Sꝫ ex hoc videt̄
qđ nō fuerit ſufficienter cōfiſus i dño
q poterat eū ꝓtegere. Dicendū qđ hō
ī piculo poſit⁹: nō dꝫ ad diuinū auxili/
um cōfugere cōtemnendo hūanū: qa
h̄ eſt tentare deuz. Ideo dꝫ vti auxilio
hūano q̄ꝫtum pōt: ⁊ reſiduū dimitte/
re diuino: qđ ap̄lus fecit in propoſito.
¶ Queſtio. Sed h̄ obijcit̄. q: Joā.
x. dr̄ Mercēnari⁹ ⁊ q nō ē paſtoꝛ videt
lupū venientē ⁊ dimittit oues ⁊ fugit:
ſic aūt videt̄ Ap̄ls feciſſe ergo ⁊c̄? Dicē
dū ꝙ aliqñ querit̄ perſona plati tm̄: et
tūc dꝫ curā alteri cōmittere ⁊ ſe abſen/
tare: maxime qñ ſeruat̄ ad maioꝛa. Et
ſic helias fugit Jeſabel.iij. Regū. xix.
ca. Et ſilr̄ paulus fugit hic manus ꝑ
ſecutoꝝ: ⁊ de tali pſecutione dicit ſalua.
Matth.x.ca. Cū aūt pſequent̄ vos i ci
uitate vna fugite in aliā. Aliqñ vo que
ritur grex cū plato: ⁊ tunc platus dꝫ ꝑ/
ponere vtilitatē gregis ſaluti ſui coꝛ/
poris. ¶ In additōib⁹: expoſitio aliq̊
rum doctoꝝ circa dictū ca.xj. Ubi dr̄
in poſtilla. Cū ſitis ipſi ſapientes ⁊c̄:
Additio. Qđ dr̄ cū ſitis ipſi ſapien/
tes. ſm glo. nō intelligit̄ hyronice: ſed
exponit̄. i. deberetis eē ſapiētes. In eo
dē ca. vbi dr̄ in poſtillis (a iudeis quin
ges vna min⁹ accepi) Additio: Plage
ſeu vbera q̄ imponebant̄ iudeis ꝓ trāſ
greſſiōe pceptoꝝ legis ſp erāt in nūero
q̄dragenairo min⁹ vna nec plus nec mī
nus dabāt̄ alicui: vt habet̄ lib. q dicit̄
Machoch: qđ ſonat plagas: Uñ Apoſtolo tāq̄ꝫ trāſgreſſoꝛi legis ſicut ⁊ alijs trāſgreſſoꝛib⁹ equa/
lē numerū plagarū imponebāt nō ad/
dēdo vel minuēdo. Replica. In ca.xj.
de plagis Ap̄li dicit poſtil. ꝙ cōmit//
tebat̄ iudicib⁹ nūerus plagarū ſic ꝙ q̄
dꝛagenariū numerū nō excederent: vt
hētur Deute.xxv.c. Burgēſis aūt alle
gat libꝛū Machoch ad oppoſitū Qui
vult dimittere textum ſacre ſcp̄ture et
credere Burgēſi ⁊ ſuo machoch: pote
rit ego nō. ¶ Sequit̄ expoſitio l'ralis
cap̄lo.xij. f Si gl'iari) Poſtq̄ꝫ ap̄lus
ꝑtulit ſe pſeudo ap̄lis in malis ꝑpeſ//
ſis. Hic ꝯūter ꝑfert ſe eis in bonis a
deo ſibi collatis. Et diuidit̄ i duas ꝑ
tes. Quia ꝑmo pōit ſuā cōmēdationē
Scđo ſb̄dit excuſationē ibi: Factus ſuz
inſipiens. Pꝛia in duas: q: pꝛio decla
rat donum dei collate ſibi grē. ſcđo re/
mediū cōtra periculum ſupbie: ibi. et
ne magnitudo. Pꝛia in duas: q: ꝑmo
ponit dei donū. Scđo de hoc q̄liter ſit
gloꝛiandū ibi: pꝛo hmōi gl'iaboꝛ. Pꝛi
ma adhuc i duas: qa ꝑmo ponit donū
in gñali. Scđo magis in ſpāli ibi: ſcio
hoīez. Circa ꝑmū dicit (Si gl'iari oꝫ)
ideſt q: me gl'iari oꝫ me cōmendādo
rōne ꝑdicta cap. ꝑcedenti. g Non ex
pedit quidē). i. nō eſt bonū cōmenda/
re ſeipm̄ abſolute: ſꝫ tm̄ in caſu neceſſi
tatis. In q̄ caſu erat ap̄lus vt ſupꝛadi/
ctū eſt. iō ſubdit̄. h Ueniā aūt) in cō
mendādo meipm̄. i Ad viſiones ⁊ re
uelationes dñi) Eſt aūt viſio qñ aliq̄ vi
dentur viſiōe coꝛpali vel imaginaria.

Scio hominē[a] in xp̄o ante annos quattuordecim[b] siue in corꝑe siue extra corpꝰ[c] nescio deꝰ scit: raptū huiuscemōi[d] vsqꝫ ad tertiū celum[e]. Et scio huiuscemōi hoiez[f] siue i corꝑe siue extra corpꝰ nescio deꝰ scit: qm̄ raptus est

quorū tn̄ intellectus est occultꝰ. Reuelatio vō qn̄ taliū aperit intellectꝰ: ⁊ ista duo aliqn̄ separāt. sic Baldasar vidit manū scribentē Danielis. v. ca. ⁊ Pharao spicas. Geñ. xlj. c. Ille vigilās. iste dormiēs. tn̄ nō intellexerūt: sed Joseph ⁊ Daniel q visiones exposuerāt: et iō isti hūerūt visiōes tm̄. isti vō reuelatiōes. Aliqn̄ aūt cōiungunt qn̄ vtrūqꝫ fit. sic Daniel. vij. ca. vidit q̄ttuor bestias ascendētes de mari ⁊ intellexit qd significarēt. Iterū aduertendū qd̄ talia aliqn̄ fiunt ꝑ spm̄ malignū deo ꝓmittēte. Sicut fiebāt ꝓphetis Baal. ꝓphetis autē sanctis fiebāt ꝑ spm̄ scm̄. Paulo vō vtrūqꝫ factū est freqn̄ter a spū diuino: Ideo dicit: ad visiōes: q̊ ad p̄mū. Et reuelatiōes: q̊ ad scdm̄. dn̄i: q̊ ad tertiū. a Scio hoiem) Hic cōsequēter explicat magis in spāli. Et p̄mo ponit tp̄us visiōis. Scio hoiez i xp̄o) .i. vnitū xp̄o ꝑ fidez charitate formata: h̄ sciebat de se de q̊ q̄si de alio loquebat̄ ꝑ reuelationē. b Ante annos q̄ttuordeci) Si qs cōsideret iueniet qd̄ fuit circa p̄ncipiū sue ꝯuersiōis. q: ꝯuersus fuit eodē āno q̊ passus fuit xp̄s. vl̄ cito post circa finē Impij tyberij cesar: cui successit Gaiꝰ imperans q̄ttuor ānis. post quē Claudius octo: cui successit Nero: cuiꝰ tp̄e passus fuit apl̄s: ⁊ sic inter Tyberiū et Neronē fluxerūt. xij. āni ⁊ sic duobꝰ annis additis de tp̄e Tyberij q nō statim morꝰ fuit post ꝯuersionē Pauli: q: imꝑauit. xxiij. ānis ⁊ sic fuerūt. xiiij. anni Jō satis ꝓbabiliter dicūt aliq: qd̄ hāc excellentē visionē hūit in Damasco in illo triduo in quo non vidit corꝑaliter nec māducauit neqꝫ bibit. Cōmemorat āt Apl̄s h̄ tp̄s: q: si tm̄ placuit d̄o a p̄ncipio ꝯuersiōis sue: adhuc erat magis placēs ei ꝓpter multa bona opa q̄ fecerat interim: ⁊ h̄ totū est ad cōfutationē pseudo aploꝝ ⁊ ad declarationē fidei xp̄iane. c Siue in corꝑe siue extra corpꝰ ⁊c̈) Licꝫ eni apl̄s tūc sciuerit se fuisse in spū i celo Empireo: ⁊ corpꝰ suū in terra fuisse: tn̄ nesciebat vtruz tp̄e illiꝰ visionis sepata fuerit aīa a corꝑe ꝑ mortez: ⁊ reunita fuissꝫ diuinitꝰ corꝑi trāseūte visiōe: vel si ꝓtūc fuisset vnita corꝑi sic forma: tn̄ ab vsu sensuū sepata. d Raptū hmōi) Raptus ꝓprie iportat quādā violentiā alicuiꝰ rei ꝯtra motū naturalē sibi: qd̄ pōt esse dupliciṫ. Uno mō q̄ꝫtuz ad terminū motꝰ vt si lapis moueat̄ sursuz. Alio mō q̄ꝫtum ad modū motꝰ: vt si lapis ꝑ ipulsuz violētū ferat̄ deorsuz velotiꝰ q̄ꝫ natꝰ est moueri. Aīa vō nata est moueri i deū: tn̄ modus cōnaturalis s̄m statuz vite p̄ntis est qd̄ in cognitionē diuinā ascēdat ꝑ cognitionē sensibiliuz: ⁊ sic vtēs sensibꝰ: ⁊ iō qn̄ rapit̄ ad diuinoꝝ cognitionē a sensibꝰ abstracta: est ibi qdam raptus inq̄ꝫtuz h̄ fit p̄ter motū sibi tn̄ naturalez. Post resurrectionē vō qn̄ erit i corꝑe glioso opus intelligētie nullo mō impediēte raptꝰ non hēbit locū. e Usqꝫ ad tertium celū) .s. Empyreū. f Et scio hmōi hoiez) Dicūt aliq qd̄ Apl̄s h̄ tāgit aliū raptū a p̄mo: dicētes qd̄ bis fuit sic raptꝰ: Semel in p̄ncipio sue ꝯuersiōis: ⁊ ad h̄ referūt qd̄ dcm̄ ē Et iteꝝ semel qn̄ orās in tēplo factꝰ fuit i stuporē mētis: vt hētur Act. xxij. cap. Et ꝓp h̄ vt dicūt in hac visiōe dr̄: qd̄ raptꝰ est in ꝑadisuz in p̄nti vō dr̄ ad tertiū celū: distiguēdo hāc ab illa: sꝫ h̄ dictū n̄ ē verisiſe: nā illa visio q̄ fuit in tēplo fuit imminēte iam apl̄i captiōe ⁊ ductōe apud romā. Ipe vō iā an̄ scripserat epl̄az hāc A troade vt ptꝫ ꝑ hieronymū in ꝓlogo huiꝰ epistole: ꝓpter qd̄ dicendū: qd̄ non loquit̄

h de alia visiõe: sȝ de eadẽ ꝓsequit: nec valȝ qđ obijcit de ꝑadiso: qꝛ qđ ꝑus nominauit tertiũ celũ h noiat ꝑadisuȝ. Celũ eni empyreũ qđ est locus beatorũ dr tertiũ celũ respcũ celi cristallini ⁊ siderei. ⁊ dr empireuȝ a pir qđ est ignis: ꝓpter siltitudinẽ claritatis. Dr etiaȝ ꝑadisus a suauitate dulcedinis que ibi hr ⁊ vtrũ ꝙ expertus fuit Apls: ꝓpter qđ noiauit ipm ꝑrio tertiũ celũ ⁊ postea ꝑadisuȝ. a Et audiuit archana ṽba) h ponit auditus ꝓ visu: sicͭ aliqñ fit ecõuerso in scriptura. Exo. xx. c. Ppls videbat voces ⁊c̃. Uidit eni paulꝰ tũc nudã diuinã essentiã Sicut dicit Augꝰ. ad paulinũ de vidẽdo deo. Dr etiã illa visio h auditio: qa paulus ibi fuit instructꝰ de secretis diuinis q̃ sũt incõphensibilia: ⁊ ꝑ ꝯñs inenarrabilia. Jõ sbdit: ⁊ q̃ nõ lȝ hoi loq ⁊c̃. b Pro hmõi) h ꝯñr oñdit apl̃us q̃liter sit de hmõi gl̃iandum. Circa qđ sciendũ ꝙ in hoie duo ꝯsiderant. s. ipe hõ: ⁊ donũ dei: qđ est in ipo. Si ẛ gl̃iet de dono dei in q̃ȝtũ hȝ illud a deo: bona est gl̃iatio qꝛ gl̃iat i deo. Si aũt gloriet de dono q̃si a se habito mala ẽ gl̃iatio. Jõ dicit. j. ad Corin. iiij. ca. Quid aũt habes qđ nõ accepisti. Si aũt accepisti qd gl̃iaris q̃si nõ acceperis. Jõ dicit Apl̃s. Pro hmõi. s. visiõibus et donis a deo mihi collatis. c Gl̃iabor) in dño. d Pro me autez nihil). i. a me nullã habeo materiã gl̃iandi. e Nisi in infirmitatibꝰ meis). i. a me tm̃ hẽo infirmitatez ⁊ defectũ. Osee. xiij. cap. Perditio tua isrl̃ ex te est ex me tm̃mõ auxiliũ tuũ. f Nã ⁊ si voluero gl̃iari) de donis a deo mihi collatis. g Nõ ero insipiẽs) qꝛ nõ faciã h inaniter ⁊ si ne cã. h Parco autez). i. ꝑce me laudo. i Ne qs me existimet). s. gl̃iari inaniter. k Supra id qđ videt in me). i. in cõuersatione mea. l Aut audit aliqd ex me). i. ex doctrina mea.

in paradisum: ⁊ audiuit archana verba[a]: q̃ nõ licȝ hoi loqui. Pro hmõi[b] gl̃iabor[c]: pro me autẽ nihil[d] gloriabor nisi in infirmitatibus meis[e]. Nã ⁊ si voluero gl̃iari[f] nõ ero insipiẽs[g] veritatẽ. n. dicã. Pco aũt[h] ne qs me existimet[i] supra id qđ videt in me[k]: aut audit aliqd ex me[l]. Et ne magnitudo[m] reuelatõuȝ extollat me[n] datꝰ ẽ mihi stimulꝰ carnis mee[o]

Multa eni dona latebãt i Apl̃o q̃ nõ manifestabat nisi ꝓut et qñ ad dei gl̃iam et fideliũ salutez expediebat. m Et ne magnitudo

Posita magnitudie collate sibi gr̃e. h ꝯñter declarat remediũ sibi datũ ꝯtra ꝑiculũ suꝑbie: et diuidit in tres ꝑtes. qꝛ primo ponit remediũ rõ. scđo ponit amotionis petitio ibi: ꝓpter qđ. tertio dñi rñsio ibi: ⁊ dixit mihi. Circa ꝑmũ sciendũ ꝙ sicͭ medicus corꝑalis ꝑmittit vel ꝓcurat minorẽ lesionẽ: vt curet maiorẽ. Jta deꝰ aliqñ ꝑmittit scõs corꝑaliter affligi vel tẽtari et aliqñ labi in pctã miora: vt a maioribꝰ ꝑseruent: qa sic hũilitati recurrunt ad diuinũ auxiliũ de se vl̃ suis meritis nullatenꝰ cõfidẽtes Suꝑbia ṽo est radix oim maloꝝ Ecclia̅stici. x. c. Jnitiũ ois pcti suꝑbia cuiꝰ freq̃nter est occasio singularis excellẽtia ẽt in ṽtutibꝰ. Sic ãt erat i apl̃o Tũ ꝓpter spãlẽ electionẽ. actuũ. ix. c. Uas electiõis mihi est iste. Tũ ꝓpt archanoꝝ dei cognitõeȝ in rapto vt dcm̃ est. Tũ ꝓpter integritatẽ ṽginalẽ. j. ad Corin. vij. ca. Uolo aũt oẽs vos hoies sicͭ meipm ⁊c̃. Et ꝓpt alia dona pl̃a ꝑꝑ qđ dñs dedit ei remediũ ꝯ eleuationẽ suꝑbie đ q̃ dicit. m Et ne magnitudo reuelatõnũ diuinaꝝ. n Extollat me) suꝑbiendo. o Datꝰ est mihi stimulus carnis mee) vt ꝑ ifirmitatẽ corꝑis ꝯseruet hũilitas mẽtis. dr. n. ad l̃raȝ qđ grauit fuit vexatꝰ ilyaca passiõe. vl̃ stimulꝰ carnis dr tẽtatio pcti carnalis q̃ fortius

cōcupiscentiā mouebat post reuelatio nes quā ante deo pmittēte: tñ ipam re frenabat cū adiutorio diuine gratie. a Angel⁹ sathane q me collaphizet) illā passionē ilyacā cōcitando: vel car nis ɔcupiscē tiā suis tem ptatōibus incendēdo. b Propter qđ) Hic cōse quenter po nit circa di ctū remediū

Angelus sathane[a]: q me colaphizet. ꝑpter quod[b] dominuz rogaui vt discederet a me[c] et dixit mihi[d]. Sufficit tibi gratia mea[e]. Nam virtus in infirmitate perficitur[f]. Libenter igitur gloria bor in infirmitatibus meis vt inhabitet i me virtus christi[g].

apli petitio. Circa qđ sciendū qđ infir mus ignorās medici ꝑcessuz qñ impo nit sibi mordax emplastrū rogat medi cū vt remoueat ipm: quez tñ medicus nō exaudit ad nutū: lz exaudiat ipsum ad bonū suū: sciēs infirmitatē suā ali ter nō posse curari. Sic aplus sentiēs passionē ilyacā sibi grauē: vel tempta tiōez carnis sibi piculosaz: petijt a sum mo medico ista remoueri. Et hō est qđ dicit (ꝑpter qđ ter dñm rogaui). i. plu ries vel forte totiens petijt et nō plus. c Ut discederet a me) affligens me corpaliter vel tentans vt pdictū est (Et dixit) Hic ɔñter ponit dñi respōsio: et diuidit in duas ptes. Quia primo po nit domini responsionis actus. Scđo eius effectus: ibi. libēter igit. Circa p mū dicit. d Et dixit mihi) scilz dñs. e Sufficit tibi gratia mea) q. d. Non est tibi necessariū vel vtile qđ a te disce dat infirmitas corpalis: vel fm alios tē ptatio carnis: quia grā mea qz hēs est tibi ita vigorosa vt absqz impatiētia in firmitas tollerari possit et tēptatio su perari: vt sic infirmitas vel tēptatio ti bi cedat ad augmentū meriti. ideo sb ditur. f Nam virtus in infirmitate p ficit) qđ dupliciter pōt intelligi. Uno modo materialiter inqztuz infirmitas est materia virtutis exercende. scz hu militatis: vt dictū est et patientie et etiā temperantie. debilitatis eni viribus p

infirmitatē homo temperatior reddit. Alio modo occasionaliter. Nam infir mitas est occasio perueniendi ad per fectionē: inqztum homo propriā fra gilitatē cognoscens cautior reddit ad precauendū et resistendū peccatis: et pcōsequens exercitatior in bonis: et sic fortior ef ficitur: pro pter qđ et do minus Philysteos et aliquos alios in terra ꝑmissionis reliquit ad exercitiū israel. g Libēter) Hic ɔñter ponit dctē rñsiōis effectus: q duplex ē. vnus gloriationis qui tangit cū dicit. Libēter igit gloriabor in infirmitabus meis vt inhabitet i me virtus xpi). i. vt p hō pti ceps efficiar vtutū xpi et ɔformior sibi.

Questio fratris Antonij Betontini super eandem epistolam pauli scđe ad Corin. x). cap. ibi scilicz.

Sustinetis eni si qs vos in seruitutē re digit. Si qs deuorat. Super quibus verbis queritur. Utrum in pote state hominuz sit euitare peccata? Ad qđ breuiter ex sententia peritissimorū virorum dñi beati Bonauenture. Ric. et doctoris subtilis rñdetur: qui super di. xxviij. scđi lib. sententiarū taliter in quiūt. Licet equidem euitare peccata post casum sine gratia vis humana nō valeat. tamen ante peccatū eam posse scientia iusta et recta determinat. Cu ius sententie ps primo ꝑbatur. Quia a peccato resurgere: est ad ea restitui q homo per ipsum peccatum amiserat. Peccando quidē perdidit homo quā dam diuini luminis similitudinē: gra tiamqz et donorū gratuitorū multitu dinē atqz ad eternā vitā idoneitatem. Nec nempe post amissionē sine gratia gratū faciente haberi nō possunt. pro pheta testante qui ait. Spiritus vadēs

et non rediens: Unde dñs Joannis.v. cap. dixit. Sine me nihil potestis facere. Altera pars sic approbatur. q2 volũtas humana originalis est causa peccati: que quidē volũtas non est eius mali causa efficiens sed deficiens: proinde Augustinus ait. Malũ nõ hꝫ causaꝫ efficiētē sꝫ deficientē. Et in.xiiij. li. de trinitate dicit. Mala voluntate vel sola quisqꝫ efficitur. Hieronymus quoqꝫ ad Demetriadem virginē scribēs multa sup hoc testimonia dicit De qbus pauca ex breuitate subnectã In genesi inqt ipe legimꝰ Simeon ⁊ leui fratres cõsumauerũt iniqtatem suã ex voluntate sua. Ad Jeremiã dñs locutꝰ est. Propter qđ ipsi dimiserũt vineã meã quã dedi añ faciē eoꝝ: ⁊ nõ exaudierũt vocē meam: sed abierũt post voluntatē cordis sui mali. At rursus idē ꝓpheta ait. Et peccastis deo ⁊ nõ exaudistis vocē eius: ⁊ in legitimis ⁊ in testimoniis eius ambulare noluistis. Per Jsaiã q̃qꝫ dñs locutus est. Si volueritis ⁊ audieritis me: q̃ sunt bona terre manducabitis. Si aũt nolueritis neqꝫ audieritis me: gladius vos consumet. Et rursũ Oẽs vos occisiõe decidetis q2 vocaui vos ⁊ nõ audistis: locutꝰ sum et neglexistis: ⁊ fecistis malũ ante ꝯspectũ meũ ⁊ q̃ nolebã elegistis. Jpe qqꝫ in euangelio ait, Hierlm hierlm q̃ occidis ꝓphetas ⁊ lapidas eos q ad te missi sunt. quotiēs volui cõgregare filios tuos: quemadmodũ gallina congregat pullos suos sub alas: ⁊ noluisti Ubi velle videmꝰ ⁊ nolle eligere: ⁊ refutare. ibi non vis nature: sꝫ libertas intelligit volũtatis. Plena sunt vtriusqꝫ testamẽti volumina hmõi testimoniis: quibus tã bonũ q̃ꝫ malũ voluntariũ semꝑ asserit: q̃ nos modo breuitatis cã omittemꝰ. Et idcirco Paulus aplus commonendo nos: imo potius redarguendo dicit Sustinetis eni si qs vos in seruitutē redigit. s. effectiuã peccati ⁊ alia q̃ sequũtur que fuerũt verba ꝓposita.

Dominica in.lx. euangeliũ. Luc. viij. capit.

In illo tēpore. Cuꝫ turba plurima[a] conuenirent: et de ciuitatibus properarent ad iesum: dixit per similitudinem Exiit qui seminat seminare semen suum. Et dum seminat[b] aliud cecidit secus viam[c] et conculcatum est: et volucres[d] celi

Expositio litteralis.

a In illo tpe. Cũ turba plurima) Hic describitur ipsius xpi doctrina seu instructio. Et pmo describit dicta instructio. Scđo instructionis expositio ibi. interrogabãt autē. Primo ergo ꝓponit dicta instructio ꝑ parabolã q̃ ponit etiã Math. xiij. cap. de semie ꝓiecto in terrã cuius q̃rta ps tm̃ fecit fructũ. Et in hoc denotat pdicatio xpi q pdicauit iudeis indifferenter bonis ⁊ malis. et pauci cõparatiue ad eius pdicationē crediderũt: ꝓ maiori autē pte in infidelitate remãserũt: et hoc ē qđ dicit. Exiit) xps. s. ꝑm hũanitatē. q de vtero matris exiit in mundũ ad docenduꝫ: vel de loco arto vt de domo ad locũ spaciosum: vt visum est Scđm tñ diuinitatem nõ potuit exire nec de loco ad locuꝫ progredi q2 sic est vbiqꝫ. b Et dum seminat). i. doctrinã indifferenter spargit. Cõparatur autē eius doctrina semini: qa sicut semen in terrã bonã proiectũ resurgit multiplicatũ. Sic verbũ diuinũ in corde deuoto receptũ facit multitudinē bonoꝝ operũ. c Aliud cecidit secus viam) i. sup corda exposita temptationibus demonũ et per cõsequens contrita et cõculcata ab eis per malũ consensum factum. d Et venerunt volucres). i. demones. per pctm̃ supbie alta petētes: vnde de diabolo scribit Job xli. cap.

ipse est rex sup oẽs filios supbie: Pec/
cata eni carnalia nõ possunt in demo/
nibus esse. a Et comederunt illud)
idest fructũ impediuerunt. b Et ali/
ud cecidit supra petrã).i. super corda
humore si//
dei ⁊ deuoti
onis carẽtia
c Et aliud
cecidit inter
spinas).i.in
corda sollici
tudinib⁹ di/
uitiarum la
cerata: et i/
deo sollicitu
do talis im/
pediuit fructũ p̃dicationis: vt eni ap/
paret ex decursu vtriusqꝫ testamẽti: iu
dei semp fuerunt auari: ⁊ omino vitio
cupiditatis fuerãt excecati: et semper
elõgati ab agnitione veritatis. Ex pre/
dictis patet qȯ p̃dicator verbi diuini
non debet cessare a predicatione: licet
videat paucos ꝓficere: qꝛ tres huius
seminis partes dicunt̃ hic infructuo/
se: quarta aũt pars tm̃ fructũ facere: ⁊
tñ intelligit̃ ad lr̃am de predicatione
xp̃i qui est exemplum omniũ p̃dicato/
rum: ⁊ ideo licet auditores non profici
ant: predicator tñ faciens qȯ in se est
non perdit meritũ suum. d Et aliud
cecidit in terram bonã).i. in corde fi/
deli ⁊ deuoto. e Et ortum fecit fru/
ctum centuplũ ⁊c̃) In hoc tãguntur
tres gradus q possunt signari in qua/
libet virtute: verbi gr̃a in virtute casti/
tatis: Primus gradus est castitas con
iugalis: per quẽ gradũ vitat̃ illicit⁹ cõ
cubitus licito tñ concubitu retento in
matrimoniali actu. Scd̃us gradus est
castitas vidualis. per quẽ euitat̃ de ce/
tero ois concubitus vt anim⁹ possit de
cetero liberius deo seruire lꝫ possit lici
te matrimonium contrahere. Tertius
est castitas virginalis qui est superior
istis per quem ois concubitus simpli/

comederũt illud[a]. Et
aliud cecidit supra pe/
trã[b]: ⁊ natũ aruit: qꝛ
nõ habebat humorẽ.
Et aliud cecidit inter
spinas[c] ⁊ simul exorte
spine suffocauerũt il/
lud. Et aliud cecidit i
terrã bonã[d] ⁊ ortũ fe/
cit fructũ centuplum[e]
Hec dicẽs clamabat.
Qui habet aures au/
diẽdi[f] audiat. Interro
gabant autem eum di
scipuli[g] eius: q̃ eẽt hec
parabola. Quib⁹ ipse
dixit Vob datũ est no
sce mysteriũ regni di[h]

citer euitat̃ vt mens ipsa tanq̃ sponso
suo soli deo per amorẽ copulet̃. scd̃m
qȯ dicit̃ .j. corrin. vij. cap̃. Virgo cogi
tat que dñi sunt: vt sit sancta corpore
⁊ spiritu: que aũt nupta ẽ cogitat que
sunt mundi
quõ placeat
viro Sic̃r i v̇
tute fortitu/
dinis possũt
tres grad⁹ at
signari. Pri/
mus gradus
qñ ꝓpter bo
nuꝫ virtutis
sustinet con/
stanter detri
mentũ in exteriorib⁹ bonis: vt in pos/
sessionibus ⁊ in diuitijs ⁊ hmȯi. Scd̃s
qñ sustinet detrimentũ etiã ꝓprij cor
poris vt flagellatiões ⁊ hmȯi. Tertius
aũt gradus est qñ ꝓpter virtutẽ contẽ
nit etiã totã vitã per martyriũ. Seq̃t.
f Qui hꝫ aures audiendi ⁊c̃.) Scd̃m
Hieronymũ vbicũqꝫ ponat̃ hoc verbũ
designat̃ mysticus intellectus: qꝛ sub
verbis pabolicis alius sensus est p in/
tellectũ requirendus. g Interroga/
bant autẽ eũ discipuli eius q̃ esset hec
parabola) aduertẽdũ tñ qȯ ñ quesiert
tũc cũ esset in actu p̃dicãdi: sed postea
qñ fuit in domo sine turba: s̃m qȯ ha/
bet̃ Mar. iiij. ca. Et cũ esset singularis
interrogauerũt volentes scire intelle/
ctũ: ꝯueniẽter petierũt ab eo q̃re locu
tus fuerat turbis sic pabolice: vt osten
derẽt se nõ de ipsis solũ: sed etiam de
alijs sollicitos esse. h Quibus ipse
dixit vobis datũ est nosse mysteriũ re/
gni dei ⁊c̃.) Apl̃i eni erãt q̃si fundato/
res ecclesie post xp̃m. Vñ Apoca. xxj.
cap̃. dicit̃. Quod murus ciuitatis ha/
bebat fundamẽta xij. ⁊ in ipsis. xij. no/
mina apostoloꝝ ⁊ agni scripta. ⁊ iȯ ad
ipsos ptinebat scire secreta ecclesie de
qbus erat ꝓcessus eccl̃ie a p̃dicatione
xp̃i vsqꝫ ad finẽ mũdi: qꝛ ista erãt futu

ra in diuina dispositione preordinata: et istud vocat hic mysteriū regni celorū. idest secretum ecclesie militantis. a Ceteris aūt in parabolis).i.vulgaribus turbis: vel etiā phariseis incredulis nō est cō/ cessum ista intelligere: et propter hoc loquebatur eis talia pa// rabolice.i. velate ⁊ my/ stice. b Ut videntes) xpi scz opa et miracula. c Non vi// deāt).i.non intelligūt ea diuinitus facta: ⁊ v̄tuti demonū attri/ buebant talia. d Et audiētes) xpi.s. doctrinā sanctaz et bonam: ⁊ doctrine Moysi ⁊ prophetarū consonā ⁊ ipsius pfectiuā non audiant assentiendo: ne/ qz intelligant intellectū eius spiritua/ lem qui principalior est capiendo.

Expositio moralis.

De morali expositione Gregorius omel.viij.dicit Hec lectio expositiōe nō indiget sz ammontiōe: quā enī veritas per semetipam exposuit: hāc exponere hūana fragilitas nō psumit Exponit tn̄ moraliter sic (Exijt q semi nat) Semē istud pt dici elemosyna de cuius seminatiōe dr̄.ij. Corin. ix.cap. Qui pce seminat pce ⁊ metet ⁊c̄. Hui⁹ aūt seminis cadit pars secus viam. et dyabolus tollit illud ⁊ hoc est qn̄ reci/ piens elemosynā cū illicitis consumit eā (Et aliud supra petrā) Qd fit qn̄ recipiens de bn̄ficio nō est gratus homini neqz deo (Et aliud in spinis) per quos significant sollicitudies vite pn̄tis. Et propte sunt bona ecclesie data clericis et religiosis qui de illis viuūt carnali/ ter ⁊ pompatice: ⁊ implicant seculari

ceteris autē in para/ bolis[a]: vt videtes[b] nō videant[c] ⁊ audientes[d] nō intelligant. Est au/ tem hec parabola. Se mē est verbū dei. Qd aūt secus viaz: hi sunt qui audiūt: deinde venit dyabolus et tollit verbū de corde eorū: ne credentes salui fi// ant. Nam qd supra petram: hi sunt qui cum audierint: cū gaudio suscipiunt verbū: ⁊ hi radices nō habent: qr ad tempus credūt ⁊ in tpe tentationis rece/ dūt. Qd aūt in spinis cecidit: hi sunt qui audierūt: ⁊ a sollicitudi/ nibus ⁊ diuitijs et voluptatibus vite eūtes suffocant: ⁊ nō referūt

bus negocijs: cū tamē illa bona sint data ad seruiendū deo deuote. et ad mi/ nistrandū pauperibus in sua necessitate (Et aliud cecidit in terrā bonam ⁊c̄) Iste sunt elemosyne recepte ad victuz et vestitū ne/ cessariū deo seruientiū ⁊ intendentiū studio sacre scripture: et sic ptz expo/ sitio hui⁹ sacri euāgelij. ¶ Sequit questio fris Antonij Be tontini sup idem euan// gelium. Uobis datū est ⁊c̄. Luce.viij.cap. Super qbus oritur talis questio. ¶ Utrū de/ us vult in mundo aliqua mala fieri? ¶ Ad qd breuiter rn̄detur ex snia doctoris nostri Petri de aquila sup dis. xlv. primi li. sniaꝝ sic dicentis. Quod malū triplex est. Nature videlz q̄ quis nascit cecus vl claudus. Pene quo qs peccādo: vel malū agendo punit. Culpe quo malo oīs peccator a dn̄o reprobat. Juxta q̄ mala: triplici differentia disticta tres cōclusiones assignantur. ¶ Quarū prima talis est. Qd deus nō pōt velle malū sub rōne mali. Nam il/ lud nō pōt esse volitū: qd est extra rati/ onem formalē volūtatis obiecti. Obiectū aūt cuiuscūqz volūtatis est bonum ergo nihil qd est extra rōnem boni. i. nihil qd non est bonū: volitū est a volū/ tate: ergo huiuscemodi malum sub ratione mali recte iudicat. ¶ Alia pter hāc cōclusio talis est. Qd malū nature ⁊ pene pōt deus velle ꝑ accidens cum ex eis qn̄qz maius bonū vniuerso ꝓueniat sicut in ceco nato probat. De quo vt Joan. ix. cap. scribitur saluator ait. Neqz hic peccauit: neqz parentes eius

vt cecus nasceret: sed vt manifestentur opa dei in illo. Quantũ vero ad malu3 nature pbat: q: ex corruptiõe vni9: alterius generatio pueniṫ. ❡ Ultima q dem circa hec cõclusio talis est Quod malũ culpe: neq3 p se: neq3 p accidẽs de9 velle potest. Qui.n. vult quouis modo malũ culpe ei9 voluntas obliq̃ iudicat: qđ et in deo esse nullo mõ credendũ est. Sicut ⁊ magister pmo sniax. xlvij. dis. in lr̃a posuit. l3 Hugo singlaris doctor: deũ velle malũ culpe p accñs asserat: eo qđ ad decẽtiã vniuersis ait ipe tale malũ eẽ ꝯgnoscit: qđ ei9 pace a magr̃o negat. Moderni q̃q3 dicũt: deũ nolle q̃uis mõ culpe malũ nisi voluntate pmissa. Cũ igiṫ supius ex euangelica lcõne dicat. Uobis datũ est nosse mysteriũ regni. ceteris aũt i pabolis. Nõ intelligiṫ qđ dñs aplis optabat bonũ: Scribis võ ⁊ phariseis malum nisi p accidens. Dicebat eni pmo sanctis aplis. Uobis datũ est nosse mysteriũ regni dei). i. scpture Regnũ eni ẽm dñm Beltrandũ in sacris codicib9 q̃druplex inueniṫ. Eccle sc3 Scripture anie ⁊ glie. S3 h regnũ pro scptura accipiṫ vt patet. Quare vobis aplis vobis claris. s. per intelligentiã Uñ eis Matth. v. cap. dñs dixit. Uos estis lux mũdi Caris p amiciciã. Hinc filr Joãnis. xv). ca. dñs inqt. Uos aũt dixi amicos. Mũdis p innocentiam: Nã ibidẽ eis dixit. Uos mũdi estis. Firmis p patiẽtiã. Quia Luc. xxij. c. xp̃s ait. Uos estis q pmãsistis mecũ in temptatiõibus meis. Ceteris aũt in pabolis: q̃re? q: ceteris. s. caninos atq3 porcinos mores hñtib9 datũ ẽ nosse vl' ignorare mysteriũ in pabolis regni dei. videlicet diẽ scpture vt videntes. i. videre se psumẽtes. vel vidẽtes. i. miracula oculis cõspiciẽtes nõ videãt. i. visu interiori nõ pcipiãt. Uñ nulla est ꝯtradictio q: videre ferṫ ad visum exteriorẽ: nõ videre aũt ad interiorẽ: qđ de auditu etiã eodẽ mõ intelligitur: et h non fit q: de9 velit p talibus malũ p se s3 p accidẽs vt dictũ est: qa agit h iusto iudicio: q̃ ñ vult idignis sua cõicari secreta. Proiñ Mat. vij. c. dixit Nolite scm̃ dare canib9: neq3 mittatis margaritas vr̃as añ porcos: ne forte cõculcẽt eas.

fructum. Quod autez cecidit in terram bonam hi sunt qui in corde bono et optimo audientes verbũ retinẽt et fructum afferunt in patientia.

Dñica in .l. epistola Pauli apostoli prima ad corinthi. xiij. capi.

Fratres: Si liguis hoium loquar[a] ⁊ angelox[b] charitatẽ aũt nõ habeam

❡ Expositio lr̃alis.

In hac parte apl's docet ⁊ oñdit de charitate: q̃ est idẽ cũ gratia gratũ faciẽte: vl' insepabiliter ei annexa: ⁊ diuidiṫ i tres ptes. Quia pmo oñdit ei9 excellentiã respectu donorũ: q̃tu3 ad eius necessitatẽ. Scđo q̃tu3 ad ei9 vtilitatẽ: ibi. charitas patiens est. Tertio q̃tum ad eius stabilitatẽ: ibi. charitas nunq̃ excidit. Circa pmũ oñdit qđ sine charitate nõ valent dona q̃ ptinent ad locutione3. Scđo q nec ea q̃ ptinẽt ad cognitionẽ: ibi Si hũero. Tertõ qđ nec ea q̃ ptinent ad opatione3: ibi. et si distribuero: ⁊ per hec tria dona intelligit alia. Dicit igiṫ. a Si linguis hominũ loqr). i. oim hoim p donũ liguarũ. b Et angelorũ) Circa qđ sciẽdũ: q in ãgelis est duplex cognitio: Una qua vident diuinã essentiam: et de illa vnus nõ docet aliũ. quia omẽs immediate vident eã. Alia võ cognitio est in eis de alijs: ⁊ hec duplex. Una ẽ de ministerijs diuine puidentie exequẽdis: et de his supiores loquunṫ ⁊ docent inferiores ⁊ nõ ecõuerso. Alia est de conceptib9 pprijs: ⁊ sic etiã inferiores docent supiores ⁊ loquunṫ eis: sicut econuerso. Considerandũ etiã q in angelis

est aliqđ naturalit notū alijs: ꝛ iō qñ illud naturaliter notum ab vno angelo ordinat ad manifestādū alteri id qđ est sibi occultū: tūc est āgelica locutio q̄ quidem ordinatio dependet ex volūtate ange/li ꝓponētis vel ordinantis: ꝛ sic pōt loq vni ꝛ nō alteri: ptās igit h̄ faciendi dr̄ angeli ligua: p h̄ intelligitur qđ donū locutōnis quantūcunq; excellēs nō valz sine charitate: iō sbdit.

factus sum velut es sonans: aut cimbalū tiniens[a] Et si habuero[b] prophetiā: ꝛ nouerim mysteria omnia[c] ꝛ omnez sciam[d]. ꝛ si habuero omnē fidem[e]: ita vt mōtes transferaz[f] charitatē aūt non habuero nihil sum[g]. Et si distribuero[h] i cibos pauperū omēs facultates meas[i] ꝛ si tradidēro corpus meū[k] ita vt ardeā[l] charitatē autē nō hūero nihil mihi ꝓdest[m].

a Factus suz velut es sonās: aut cimbalū tiniēs) Son⁹ eni taliū quantūcūq; sit discretus: non tñ est viu⁹: sić aūt corp⁹ viuit p aiam q̄ carent es ꝛ cimbalū. sic ania spūalr viuit p charitatē: ꝓpter qđ oīs locutio q̄ ē sine charitate mortua ē. Es aūt eo q̄ est planū ex vna pcussiōe reddit simplicē sonū, iō significat eos q veritatē simpliciter annūciant. Cimbalum aūt eo qđ est cōcauū ex vna pcussiōe multiplicat sonū: iō significat eos q vitatē multiplicit annūciāt adducēdo plēs silitudines ꝛ eliciēdo multas cōclusiones ꝛ hmōi. b Et si hūero) h̄ ꝯñr ońdit idē de donis ptinentib⁹ ad cognitiōez: di. Et si hūero ꝓphiaz) p quā occulta diuinit⁹ reuelant. ij. Pe. i. nō volūtate humana allata est aliqñ prophia. sed spū scō inspirāte locuti sunt sci dei hoies. c Et nouerim mysteria omia). i. deitatis occulta q̄ ptinēt ad sapiam. ʒ. ij. ca. loqmur dei sapiam i mysterio q̄ abscōdita est. d Et oēm sciam) siue diuinitus datā vt apli habuerunt. siue hūanitus acquisitā. vt Phi. e Et si hūero oēm fidē) pfectā. f Ita vt mōtes trāsferam) Ex hoc obijciunt aliqui q̄ nulli sancti habuerūt fidē pfectā: q: nō legitur aliquis eorū montes transtulisse sed hoc nō valet: qa manifestatio spūs per miracula dat ad vtilitatē eccliē: vt supra dictū est: propter qđ sancti fecerūt miracula prout vtilitati ecclesie cōpetebat. Et si cōpetens fuisset: montes eque transtulissent: qa maiora fecerūt mortuos suscitādo. cecos illumniādo: et huiusmodi q̄ fieri non possunt nisi vtute diuina. Translatio vo mōtiuz virtute dmonū posset fieri si dimitterentur porprie virtuti. g Charitatem autē non habuero nihil sum) quātum ad esse glorie. Sciendū etiā qđ apostolus h̄ loquitur de sapientia ꝛ scientia ꝓut sunt gratie gratis date q̄ haberi possunt sine charitate. sicut prophetia ꝛ fides: nō autē prout sapientia et scia cōputant inter septem dona spūs sancti que sunt inseparabiliter charitati annexe. h Et si distribuero) Hic consequenter idem facit de donis ptinentibus ad opationes dicens: ꝛ si distribuero. idest pluribus diuisero: quia pietas ad plura se extendit. i Omēs facultates meas) p hoc tangit pfecta pietas. Math. xix. ca. Si vis pfectus esse vade ꝛ vēde vniuersa que habes ꝛ da pauperibus ꝛc̄. Inter opa virtutis q̄ sunt ad proximū pro principali ponit opera pietatis: qa sicut dr̄. ij. ad Thimo. iiij. cap. Pietas ad omnia vtilis est promissionē habens vite que nūc est: ꝛ future. k Et si tradidero corpus meū ꝛc̄) Inter oīa que sustinet homo propter deū: martyriū est potissimum: ꝛ maxime quando qs offert se volūtarie ꝓpt qđ h̄ exprimit cū dr̄. ꝛ si tradidero corp⁹ meū offerēdo volūtarie pp xp̄z. l Ita vt ardeā) qđ ē martyrij gen⁹ acerbissimū. m Charitatē aūt nō hūero nihil mihi ꝓdest)

ad cōsecutionē vite beate: q2 charitas dirigit opera ad finez vltimū. propter quod ipsa sublata deficiūt ab illo fine. a Charitas patiens est) Hic cōsequēter ostenditur eminentia charitatis q̃ztum ad vtilitatez qa per ipsam implētur omia virtutis opera. Et pmo hoc ostēditur in duobus actibus generalibus virtutis cū dicitur Charitas patiens: Omnis eni actus virtutis consistit in hoc qd aliquis bene sustinet sibi illata mala: vel in hoc quod bene operatur bona. Quantū ad primū dicitur Charitas patiēs est. Quantū ad scōm b Benigna est) idest facit patientem in malis tolerandis. Benignitas eniz dr q̃si bona igneitas: qd fit qn ex igne charitatis anim9 nobis sic liquescit qd bona habita nō sibi soli retinet: sed ad alios oñdit. c Nō emulat) Cōsequēter explicat magis in spāli opera virtutū que p charitatem efficiunt. Et diuiditur in duas ptes: q2 primo ostēdit q̃liter charitas facit vitare malū. scōo q̃liter facit agere bonū: ibi Congaudet. Circa primū sciendū quod homo nō agit malum contra deū sic quod ei nocet: sed sibi et primo bene nocet. Primo ergo ostendit. q charitas facit vitare maluz contra proximū. 7 hoc malum vel est in affectu vt quando qs dolet de bonis proximi: 7 de malis eius gaudet: quod fit per inuidiam quā remouet charitas: quia cōtrariat ei directe: ideo dicit Non emulat) idest nō inuidet. habet enim emulari plures significationes: 7 cōtinentur in hoc versu. Emulor inflat amat inuidet ac imitatur. Uel malum contra proximū est in effectu. et sic dicitur de charitate. d Non agit perperam) idest peruerse. e Non inflatur) Hic scōo ostēdit qualiter charitas facit vitare malū hominis in seipsum. Primo q2 remouet inordinationē superbie que est principiuz omnis mali dicēs. Non inflatur: quia charitas excludit tumorē supbie. Inflatus enim habet magnitudinem apparentē. sed non existentem sic superbus videtur sibi magnus cum tamē non sit sm veritatem: 7 quoniam ambitio est filia supbie: ideo consequenter dicit de charitate. f Non est ambitiosa) idest facit ambitionē vitare. Scōo quia remouet inordinationem cupiditatis: 7 q̃ztum ad hoc dicitur. g Non querit que sua sunt) repetēdo ea cum scandalo. Tertio qa remouet ordinationez ire. ideo dicitur. h Non irritat).i. nō prouocat ad iracundiam. Quarto remouet inordinationem elationis que est in mente. ideo dicit. i Nō cogitat malū).i. nō permittit hominē cogitare qualiter perficiet opere. k Nō gaudet super iniqtate) idest permittit peccare ex elatione: vel malitia que faciūt de malo gaudere. Prouerbiorum. ij. cap. Letantur cum male fecerint: 7 exultant in rebus pessimis: de quibus facit charitas magis lugere. l Congaudet) Hic consequenter ostendit qualiter charitas facit operari bonū. Et pmo q̃ ad proximū cum dicitur. Congaudet autez veritati. scz proximi: que triplex est. s. veritas vite: doctrie. 7 iusticie. m Omnia suffert) infirmitates proximi charitatiue supportando. Scōo facit opera bona erga deuz: quod fit p virtutes theologicas. ideo dicit. n Omnia credit) q̃ tamē diuitus a deo sunt tradita a quo nō possunt tradi falsa: cū sit p-

Charitas patiens est[a] benigna ē[b]. Charitas nō emulat[c]: nō agit perperam[d] non inflatur[e]: non est ambitiosa[f]: nō querit que sua sunt[g]. non irritatur[h]: non cogitat malum[i]: nō gaudet super iniquitate[k]. congaudet autem veritati[l]: omnia suffert[m] omnnia credit[n]: om-

ma regula veritatis: credere vō oia q̄ tradunt ab homie leuitatis est. Unde prouerb.xiiij.ca. Innocens credit omni verbo. Ideo innocentia accipit ibi p defectu sensus. a Omnia sperat) diuinitus p missa: et ne spes frangatur ꝑpter dilationē: subditur.

nia sperat[a]: omnia sustinet[b]. Charitas nūq̄ȝ excidit[c]: siue ꝑphetie euacuabunt[d]: siue lingue cessabūt[e]: siue scientia destruetur[f]. Ex parte eni[g] cognoscimꝰ et ex pte prophetamꝰ[h]

b Omnia sustinet) per longanimitatem patienter expectando promissa.
c Charitas nunq̄ȝ excidit) Hic consequenter ostēdit excellentiā charitatis respectu aliorū donoꝝ q̄ȝtum ad pmanentiā: ⁊ diuidit in duas partes: quia primo proponit hanc pmanentiā. Secūdo probat eā ibi: ex parte. ¶ Circa pmū dicit. Charitas nunq̄ȝ excidit) qḋ aliqui male intelligentes dixerunt qḋ charitas semel habita non pōt amitti quod est falsum: qa dr̄ Apoca. vj. cap̄. Charitatē tuaȝ primā reliquisti. Ideo sic intelligit dictū apostoli. c Charitas nunq̄ȝ excidit). i. charitate vtens. qa sic hn̄s charitatem non peccat nec auertit a deo. Et hoc modo intelligit illud. j. Joānis. iij. cap̄. Ois qui natus est ex deo nō peccat. s. inq̄ȝtum natus vel vtens gratia in hac natiuitate data. Itē dicta snia illorum nō cōuenit intētioni apostoli: qui nō loquit hic de cessatione spiritualiū donoꝝ per mortale peccatū: sed de cessatiōe donoꝝ pertinentiū ad hanc vitam p gloriam superuenientē: ⁊ hoc modo charitas nō excidit: q: sicut est i vita sic pmanebit in patria cū augmento. d Siue ꝑphetie euacuabunt) ꝑphetia eni respectu futuri est: status autē patrie futurū nō expectabit. sed erit sibi finale cōplementum omium. sic eni ꝑphetia nō hȝ ibi locū. Itē q: prophetia est cognitio enigmatica q̄ cessat in patria vbi est clara cognitio. e Siue lingue cessabuut) qḋ non est intelligendū de corpalibus linguis: q: sancti resurgent in integritate corpis. Similiter hec cessatio non est intelligēda q̄ȝtuȝ ad vsum linguaꝝ: qa ibi erit laus vocalis: ꝓm q glo. sup ps̄. cxlix. Exultationes dei in gutture coꝝ. Sed intelligendū ē de dono linguarū q̄ aliq in pmitiua ecclia liguis varijs loq̄bant. Actuū. ij. cap̄. ꝑpter illos q nō intelligebant linguā natiuam aploꝝ que tunc cessabūt: q: qlibet quācunq̄ȝ linguaȝ intelliget ꝑpter qḋ non erit necessariū loq varijs linguis. In pmo etiā statu generis hūani erat vnus ppl's: ⁊ labiū vnū oim. Gen. xj. cap̄. Et multo magis videt q sic fiet in vltimo statu cū suasiōe oium. f Siue scientia destruet). s. scia acq̄sita: nō quo ad spēs intelligibiles vel q̄ ad habitū: sed q̄ ad actū q mō est p cōuersionē ad fantasmata: tali vō cōuersione nō indiget aia sepata. g Ex pte) Hic ɔ̄nter probat ꝑpositū: scḋo cōcludit intentū ibi: nūc aūt. ¶ Circa pmū facit talē rōneȝ dicēs Adueniēte pfectiōe tollit impfectio ei opposita: status aūt glie pfectissimus est: ergo adueniēte pfectiōe tollūtur dona hn̄tia impfectōnē: vel simplr vel q̄ȝtum ad id qḋ est impfectiōis: oia sunt hmōi ꝑpter charitatē q̄ est idem cū gr̄a gratū faciente: vel hȝ eā inseparabiliter annexā: ergo in glia tollunt oia simplr vel ꝓm qd. In ista rōne sic ꝑcedit. q: pmo ponit minorē. scḋo maiorē cū sua deductiōe ibi: cū auteȝ venerit. Tertio minoris ꝑbationē ibi: videmꝰ nūc. Circa pmū dicit. g Ex pte. n. cognoscimꝰ). i. impfecta est scia nr̄a q̄ habetur in via: ⁊ maxime illa q̄ est de deo ad quē se habet intellectus noster sicut oculus noctue ad lucē solis. Mat. ij. c. h Ex pte ꝑphetamus). i. impfecta est cognitio ꝑphetica eo qḋ ē cognitiō enigmatica: ⁊ p ista duo dona intelligūt

alia impfecta excludēda. a Cū aūt) hic ponit maiorē dicēs. Cū aūt venerit qđ pfectū est).i. status glie q perfectissimus est. b Euacuabit qđ ex pte est) .i. impfectū: qđ declarat p silē de statu puerili impfecto: q cessat adueniēte statu virili pfecto dicens.

ideo dicit. g Uidemus nūc).s. deū. h Per speculū in enigmate) q: hec similitudo creaturaꝝ adeo obscura est ⁊ valde impfecta: et p ɔ̄ns nr̄a cognitio de deo in via. i Tūc aūt).i. in pr̄ia. k Facie ad faciē) ⁊ clare ⁊ nude videbim⁹ diuinā essentiam.

c Cum essem puulus loquebar vt puulus) scʒ balbutiendo et imperfecte.

Cum autē venerit qđ perfectum est[a]: euacuabitur quod ex pte est[b] Cū essem puulus loquebar vt puulus[c] sapiebam vt paruulus[d]: cogitabaʒ vt puulus[e] Qñ autem factus sum vir: euacuaui que erāt paruuli[f]. Uidemus[g] nunc per speculum in enigmate[h]: tunc autē[i] facie ad faciem[k]. Nūc cognosco ex parte[l] tūc aūt[m] cognoscam sicut et cognitus sum. Nūc autem[n] manent fides: spes: charitas[o] tria hec maior autem horum est charitas.

l Nūc cognosco) deuʒ (ex pte) i. obscure ⁊ impfecte.

m Tūc aūt ⁊c̈) sic et cognit⁹ sum a deo. sic.n. cognoscit essentiā nr̄am: ita tūc cognoscemus suā: tñ sic nō importat eq̄litatē cognitiōis sʒ silitudinē tm̄ lōginquā. Si aūt ex his arguat ꝙ charitas sic alia dona euacuat: q: est impfecta. Dicēdū ꝙ nō valet: q: qñ impfectio cōuenit alicui p se tūc euacuat adueniente pfectōe: si aūt insit p accidēs manet sic impfectio ē de rōe pueritie: nō aūt de rōe hūanitatis: ⁊ iō adueniēte statu virili cessat pueritia: nō āt hūanitas cui p accñs cōpetit impfectio in q̄ztū.s. ē i puero: ipfectio v̄o p se respicit sciam nr̄am ⁊ ꝓphetiā vt p̄dcm̄ est: ꝓpter qđ euacuat. Charitati v̄o cōpetit impfectio p accñs.s. ꝓpt impfectionē cognitiōis adiūcte: charitati enī cōpetit p se in deū tēdere: sʒ ꝙ nūc impfecte tēdit in eū: est p accñs ꝓpter cognitionis impfectionē vt p̄dcm̄ est: ꝓpter qđ manet adueniēte cognitiōe pfecta. n Nūc aūt) Hic ɔcludit cōclusionē pncipaliter intentā.s. ꝙ charitas excellit omnia alia dona dicens. Nunc autē) idest. tempore vie. o Manet fides: spes: ⁊ charitas tria hec) per istā fidē et spē intelligunt ista dona de qbus non expsse facit mentionē q̄ sunt euacuanda in pr̄ia. p Maior aūt horū est charitas) fides enim et

d Sapiebā vt puulus) approbādo aliqua q̄ magis erāt reprobanda ⁊ silr reprobādo illa q̄ magis erāt approbāda e Cogitabā vt puulus).s. vana ⁊ inutilia. f Qñ aūt fact⁹ sum vir euacuaui q̄ erāt puuli).i. p̄dicta ⁊ cōsilia pfectioni virili nō cōueniētia. g Uidemus nūc) Hic ponit minoris ꝓbationē.s. qđ alia dona a charitate sunt ipfcā dicēs (Uidem⁹ nūc p speculū) Sensibile enī cognoscit tripliciter. Uno mō p sui p̄sentiā in sensu: sicut lux videt q̄ recipitur in oculo ꝓpter sui diaphaneitatē Alio mō nō p sui p̄ntiam. sʒ p spēm in sensu receptaʒ: tñ imediate a sensibili deriuatā sic videt color. Tertio mō p spēm nō deriuatā imediate a sensibili in sensu sʒ i alio: sic videt aliqd in speculo: Cōsiliter habet de deo triplex cognitio naturalis: vno mō p essentiaʒ q̄ soli deo cōuenit. Alio mō p silitudineʒ imediate a deo deriuatā i cognoscēte: et hec cognitio cōuenit angelo: cuius essentia ē quedā dei silitudo: p quā naturaliter cognoscit deū. Tertio mō cognoscit a nobis q̄si in speculo inq̄ztū p creaturas a nobis cognitas: sic p speculū ducimur i dei cognitionē: ex ordine enī creaturaꝝ ⁊ bonitate: venim⁹ in cognitionē sapientie et bonitatis diuine

spes sunt excellentiores ceteris donis euacuandis: q: sūt ṽtutes theologice que dant nobis ad cōiungendum nos deo. Alia vero dona sunt qdā dispositiones nobis date vt reddamur bñ mobiles a spiritu sancto: ꝛ sic ordināt ad virtutes theologicas vt ad fines. Ex h̄ sequit ꝙ ex quo charitas est maior fide ꝛ spe: ꝙ etiam sit maior ceteris donis: qđ enī est maiꝰ maiore: est maiꝰ miore

ℭ In ca. xiij. vbi dicit in postilla: potestas ergo hec faciēdi dr̄ angeli ligua.

Additio.

Cū locutio exterior p quā aliqs loquitur alteri fiat p aliqđ sensibile signum: puta voce vel nutu: vel aliq̄ corpis mēbro puta lingua vel digito: qđ angelis cōpetere nō pōt: iō quidā p hoc ꝙ dicitur hic linguis angeloꝝ: intelligūt linguā perfectorū hoīum. hoīes enī pfecti qñqꝫ angeli dicunt in sc̄ptura. Ūn dicenduꝫ ƀm Tho. p̄ma pte. q. cvij. ar. j. in corpe qōnis. Qđ lingua angelorū nō ꝓprie sed methaphorice dr̄ ipa potestas angeli q̄ suū ꝯceptū alteri manifestet. In eodē c. vbi dr̄ i postilla. Es aūt eo ꝙ ē planū ex vna pcussiōe reddit

Additio. ℭ Per hoc qđ dr̄. (Uelut es sonās aut cimbalū tiniens) intelligitur ƀm glo. qđ ista sic sonātia sibi nō ꝓsunt: lꝫ alios qñqꝫ delectāt: in quo ē apta cōparationis similitudo: q: sicut es et cimbalū cōpulsu aliq̄ nō p se sonāt: sic loquens linguis: non p se sed ṽtute spūs ꝓfert ea qbus audiētes mulceat.

ℭ In eodē c. vbi dr̄ i post. Oia suffert

Additio.

Hoc qđ dr̄ (Omia offert) intelligit ƀm glo. ꝓ ṽitate: in h̄ aūt ꝙ dr̄: oia credit: nōndū ꝙ nō dicit oibus credit: q: nō oibus: sed tm̄ deo firmiter credit.

ℭ Sequit questio fratris Antonij betontini sup eandē epl'am Pau. ad Corinthi. xiij. cap. Frēs si linguis hoīm loquar et angelorū Charitatē aūt ꝛc̈.

In qbus ṽbis orit questio: q̄ talis ē

ℭ Quid illud est ꝙ a tanta ṽtute: a tā dono pfecto: tā inextimabili bono meseparat: ꝓpter qđ oē meritū mea opatio perdat? Cui rñdet ex snīa doctoris nr̄i Durādi pte. j. scđi lib. di. xvj. q. vlti. qđ est pctm̄. Et aīa deuotissima dic̄. Quid ergo faciemꝰ: qm̄ Joānes. j. c. sue p̄me canonice dic̄. Si dixerimꝰ ꝙ pctm̄ nō hēmus: ipsi nos seducimꝰ ꝛ ṽitas ī nobis nō est. Cui siliter rñdetur ꝙ pctm̄ triplici mō diuidit. Est enī pctm̄ originale qđ nobiscū a mr̄is vētre portamꝰ. In h̄ qdē qcūqꝫ existit: sine charitate est: ꝛ cuiuscūqꝫ opatōnis meritū q̄ꝫtuꝫ ad vitā eternā amittit. Proinde Joā. iij. c. scribit. Nisi qs renatꝰ fuerit ex aq̄ et spū scō nō p̄t introire regnū dei. Est etiā pctm̄ actuale veniale h̄ qdē charitatē nō expellit: sꝫ tñ male agit: q: ī periculo se ponit q illud oino ꝯtēnit. Idcirco doctor egregiꝰ Aug. ait. Nolite ꝯtēpnere venialia: qa minima sunt: sꝫ timete q: plura: plerūqꝫ enī bestie minute necāt. Nūqd minutissima sūt grana arene: sꝫ si arena ampliꝰ in naui mittat, mergit illā vt pereat. q̄ꝫ minute gutte pluuie: nōne flumina implent ꝛ domos deijciūt: timēda ē ergo ruina multitudis ꝛ si nō magnitudis. Et ambrosius i q̄dā ƀmone dic̄. Quid. n. interest ad naufragiū: vtꝝ vno grādi fluctu nauis opiat ꝛ obruat: aut paulati subrūpēs aq̄ i sentinā p negligētiū culpa derelicta atqꝫ cōtempta impleat nauē atqꝫ submergat. Hoc qdē a Gratiano de pe. di. j. ca. medicina nō. Est insup peccatū qđ ē acturale mortale: ꝛ i h̄ qcūqꝫ cadit ꝛ ad medicinā cōtritiōis ilico nō cucurrit cū ꝓposito cōfitēdi: q̄ꝫ citius poterit habita tpis oportunitate et sacerdotis copia: radicē ad vitā eternaꝫ merēdi q̄ charitas ē minime hēbit Tū respcū dignitatis: q: talis ƀm Aug. indignus est pane q̄ vescit: Tū respcū penalitatis: q: Sapi. xv. ca. scribit: malorū amatores digni sūt morte. s. eterna. Tum respectu odibilitatis q: dñs ait. iniquos odio habui: nec imerito igit peccatū euitari toto conamine debet: q̄ tanta ṽtute priuare homies valet.

Expositio litteralis.

•Assumpsit iesus duodeci &c.) In hac pte saluator inducit discipulos ad martirij tollerãtiam exẽplo sui: q: in platis dz esse vigor ad tollerandũ martyriuz si necesse sit p grege sibi cõmisso: & hoc docet p exẽplum sui: q: volũtarie venit in hirlm ad sustinendũ mortẽ p salute mũdi Unñ btũs gregorius exponẽs illud Joã. x. ca. Ego sum pastor bonus. et aiam meã ponã p ouibus meis: dicit de se & alijs prelatis In hoc ostẽsa est nobis via quam sequamur. & hoc est qõ dicit hic (Ecce ascendimus ierosolimã) q respectu totius terre pmissiõis in alto sita erat & ppt hoc venientes illuc ab alijs ptibus ibant ascendendo. b Cõsumabunt omia q scripta sunt &c.) Quia pphete scripserunt de passiõe xpi futura: vt pz Isa. liij. ca. Et Dani. ix. cap. & in multis alijs locis. c Et ipsi nihil horũ intellexerũt. Tũ q: adhuc erãt rudes & impfecti: Tũ qa xps freqnter eis parabolice loquebat. et ideo nesciebãt si tũc parabolice loqueretur.
d Factũ est) Postq̃ posita est xpi instructio de tollerantia passiõis. hic cõsequẽter describitur dicte doctrine cõfirmatio p opus miraculosum. sm q scribitur Mar. vlti. cap. Sermone confirmante sequentibus signis: & ptz sententia ex dictis Matth. xx. et Mar. x. hoc excepto (Factũ est autez cũ appropinquaret xps hierico). i. prope hierico adhuc existeret: quia sm veritatem n accedebat ad hierico: sed inde recedebat. vt patet Mat. xx. capitu. & Mar. x.

Dominica in quinquagesima euangelium Luce. xviij.

In illo tẽpore. Assũpsit iesus duodecim discipulos suos[a] et ait illis. Ecce ascendimus ierosolimã: & cõsumabunt omnia q scripta sunt[b] p pphetas de filio hois. Tradet enim gentibus: & illudet: et flagellabit: & cõspuet Et postq̃ flagellauerint occident eũ: & die tertia resurget. Et ipsi nihil horum intellexerũt[c]. Erat autẽ verbũ istud absconditũz ab eis: & nõ intelligebãt que dicebãtur. Factũ est[d] aũt cum appropinquarẽt hierico. Cecus quidaz sedebat secus viã mendicans. Et cũ audiret turbã ptereũtez interrogabat quid hoc esset. Dixerũt aũt ei q iesus nazarenus transiret. Et clamauit dicẽs: Jesu fili dauid miserere mei. Et q preibant increpabant eũ vt taceret. Ipse vero multo magis clamabat. Fili dauid miserere mei. Stans autẽ ie-

Expositio moralis.

Assumpsit iesus) hieronymus Dñs crebro d passione sua discipulis ante pdixit ne cum veniret persecutio & crucis ignominia scãdalizarẽtur (Et tertia die resurget) Crisostomus. Qui quidẽ grata dicit vt cum viderent tristia resurrectionẽ expectarent (Et ipi nihil horuz intellexerũt) per hoc significat qõ homines carnales aspera nolunt audire sed ad delectabilia sunt intenti (Factũ est autẽ cũ appropinquaret iesus hierico. cecus quidam sedebat &c.) Cecus iste p quem mistice significat populus gentilis: qui erat excecatus per idolatriã: & adueniente iesu & eius oculi mẽtales tangente illumiatus est per fidẽ opera sancta sequens. Aliter exponitur Iste cecus dicebatur Bartimeus &c. Bartimeus qui filius pinguedinis interpretatur. significat hominez in delitijs carnalibus nutrituz. Ideo dicitur cecus. i. sapientie luce priua-

tus.de qua dicit Job.xxviij.cap. Qd non inuenit in terra ſuauiter viuentiū quia delitie carnales hebetant intelle/ ctū(Et cū audiſſet ⁊c̈) Talis eni cum audit de ſaluatore debet clamare per oratione͂ de/ uotam vt ab eo recipiat ſapientie lumen qui dat omnibus affluenter ſal/ te͂ de nec͞cris ad ſalutem.

Queſtio fratris Antonij betonti/ ni ſuper euāgeliū beati Luc.xviij.c. Tradet enim gentib⁹ ⁊c̈.

ſus iuſſit illū adduci ad ſe. Et cū appropin/ quaſſet iterrogauit il lū dicens. Quid tibi vis faciā? At ille dixit Dn̄e vt videam. Et ie/ ſus dixit ei. Reſpice fides tua te ſaluū fecit Et cōfeſtim vidit: ⁊ ſe quebatur illū magni/ ficans deū. Et omnis plebs vt vidit dedit laudem deo.

Feria.iiij. Cinerū euāgeliū Matth.vj.cap.

In illo te͂pore dixit ieſus diſcipul' ſuis. cū ieiunatis[a] nolite fieri ſic͞ hipocrite triſtes[b]. Exterminā͞t eni facies[c] ſuas vt appareant hoib⁹ ieiunā͞tes: ame͂ dico vobis: receperūt mercedem ſuā. Tu aūt cū ieiunas vnge caput tuū[d]

In quibus verbis mouet talis queſtio. Utrū peccatū fuerit occaſio paſſionis xpi? Ad hoc breuiter reſpondetur ex ſententia doctorū Alexan. ⁊ Jo/ annis ſcoti. Quod niſi malignitas peccati fuiſſet: mors xpi nullo modo ſecuta fuiſſet. ideo aiūt prefati doctores: ꝙ neqꝫ ſine hoc: xp̄s vt redemptor incarnatus fuiſſet. Unde glo. ſuper epiſto/ la ad Thimo. ait. Nulla cauſa veniendi fuit in xp̄o domino noſtro: niſi pec/ catores ſaluos facere: et Hieronymus ſuper hoc in quodam ſermone ſic ait. Conſpui voluit: vt nos lauaret: velari voluit vt velamen culpe ⁊ ignominie a cordibus noſtris auferret. In capite ꝑcuti: vt caput noſtrū. ideſt Adam ſani/ tati reſtitueret Colaphis cedi: ⁊ verbis derideri vt nos ei manib⁹ ⁊ labijs. i. v̇/ bis et opibus applaudam⁹. Quod autem hec omnia dominus paſſus ſit: vt nos redimeret a peccato oſtendit non ſolum Apoſtolus ad Gala.iiij.cap. di/ cens. Miſit deus filium ſuū natum ex muliere factū ſub lege vt eos qui ſub lege erant redimeret. Sz et textus euāgelicus hodiernus: qui poſtqꝫ domini paſſionem explicauit: illuminationem ceci ſubiunxit: per quod voluit deno/ tare ꝙ niſi ꝓpter cecū. ideſt ꝓpter peccatore͂: paſſionem domi n⁹ voluit ſuſtiere. Ideo dicit Tradetur. ſcꝫ xp̄us gentibus ad illudendū ⁊ omia que ſequuntur.

Expoſitio litteralis euangelij.

a Cum ieiunati) In hac parte excludit intentionem vane glo/ rie ab operibus penitentie dicens. Cū aūt ieiunatis nolite fieri ſicut hipocrite) dicit eni hipocrita ab hipos quod eſt ſub: ⁊ criſis aurū. quia ſub auro vel ſub honeſtate exterioris cōuerſationis habet abſconditū plumbū falſitatis. ſequitur. b Triſtes) Iſti enim oſtendunt quandā faciei triſtitiam vt ſimu/ lent penitentie rigore͂. ideo ſubditur. c Exterminant enim facies ⁊c̈) Extermiare eni eſt extra termios ponere: et ideo illi facies exterminant cū quan/ dam triſtitiam extra modū ſolitū ali/ orum demonſtrant: vt religioſi pre ce/ teris appareāt Uel aliter ſicut ſiūt quā doqꝫ vnguenta ad decorandū faciem quibus vtunt mulieres ad ſimulandū pulchritudine͂: ita fiunt quedā vnguē ta ad exterminandū ꝓdicto modo fa/ ciem. Et forte talibus vtebant ad ſimu landum penitentiam ſicut etiā trutanni talibus vtunt ad extorquendū pecuniā ꝑ queſtū: ſꝫdit aūt debitū modū ieiunādi cū dicit. d Tu aūt cū ieiunas

vnge caput tuū).i.signa leticie preterde.talib⁹ eni vnguētis et lotiōe corpis vtebant iudei in diebus solēnib⁹ et festiuis. a .Ne videaris hoibus ieiunās).i.ad glīam hominuʒ querendā. b Sed⁹ pri tuo) celesti cuius glīam debes tm̄ querere i opib⁹ tuis c Qui est in abscōdito) qa deus in psenti vita nō pōt videri a nobis lʒ sit pn̄s vbiqʒ cetera patent. d Nolite thesaurizare) Hic excludit ab affectione hominis peccatum auaritie. Et diuidit in tres ptes: scd̄m tres electiones per q̄s excludit immoderatā congregatiōnē diuitiarum. Secunda ponit: ibi.vbi thesaurus tuus. Tertia ibi.Nemo potest duobus dn̄is seruire. ¶ Prima ratio accipit ex defectu thesauri temporalis. Thesarus enim nihil aliud est q̄ʒ congregatio diuitiarū. Congregant autē diuitie propter sufficientiam vite habēdā: sed thesaurizatō indebita recte inducit contrariū: quia reddit hominem insufficientissimū quia talis thesaurizatio est que fit ex auaritia et ex amore diuitiarum in se. Jlle autē qui sic congregat diuitias non audet eis vti: sed iuxta eas ducit miseram vitam et dimittit eas putrefieri: Et ideo dicit Hieronymus in epistola ad paulinum: Antiquū dictum est: auaro de est tam quod habet quā quod non habet. ¶ Talem modum thesanrizandi excludit saluator: cum dicit. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terris vbi erugo et tinea demolitur. e Erugo est eris rubigo: et in hoc tāgitur corruptio diuitiarum artificialium vt auri et argenti: et ceterorum metallorum. f Et tinea) Hic tangit corruptio diuitiarum naturaliū bladi et vini et vestimentorum et consiliium.

et faciem tuaʒ laua: ne videaris hominib⁹ ieiunās[e]: sed patri tuo[f]. qui est in abscondito[g] Et pater tuus qui videt in abscondito reddet tibi. Nolite thesaurizare[h] vobis thesauros in terra: vbi erugo[i] et tinea demolitur[k]: et vbi fures effodiunt et furātur[l]. Thesaurizate autem vobis thesauros in celo[m] vbi nec erugo nec tinea ō molitur: et vbi fures non effodiunt nec furantur. Ubi est thesarus tuus[n] ibi est et cor tuum.

g Et vbi fures effodiūt etc̄) hoc dicit propter lapides preciosos qui lʒ non possint rubiginari: nec a vermibus corrodi tn̄ possunt a latronibus tolli. Ex predictis patet q̄ thesaurizatio que fit ex causis honestis: nec est interdicta a saluatore tanq̄ʒ illicita: vt qn̄ aliquis thesaurizat ad bona opera facienda vt est constructio ecclesiarū: releuatio pauperū et huiusmōi.vel propter rēpublicam seruandā et cōsimilia. h Thesaurizate) Per hoc cōcludit excellentissimū modū thesaurizandi: quando s.bona tēporalia et transitoria consummuntur in pios vsus: et sic cōmutant in bona spiritualia et eterna: et per cōsequens incorruptibilia: et hoc est thesaurizare in celo et patet lr̄a. i Ubi est thesaurus tuus) hic ponit secunda ratio ad excludendū thesaurizationē inordinatam temporalium: et accipit ista ratio ex quodā effectu malo ipsius qui est excecatio mentis: ad talem eni thesaurizationē sequit totalis conuersio mentis ad amorē diuitiarū. Et hoc est quod dicit. k Ubi est thesaurus tuus etc̄) Ad cōuersionē sequit auersio a deo: et q: intellectur illuminatur per cōuersionem ad deū. ideo ex tali auersione obtenebratur.

Expositio moralis.

Cum autem ieiunatis nolite fieri sicut hipocrite tristes) Leo papa.

Non sunt casta ieiunia que non de ratione continentie veniunt: sed de arte fallacie (Tu autē cum ieiunas unge caput tuū et faciem tuā laua) Per caput xps intelligit: per faciē ppria conscia que lauanda est per ɔfessionē. xps aūt vngendus deuotiōe (Nolite thesaurizare vobis &c.) Rabbanus. erugo signi ficat superbiā: que decorē virtutū obfuscat. Tinea que latenter vestes rodit inuidiā q̄ bonū studiū lacerat. Fures sūt heretici & demones qui semp sunt intenti nos bonis spūalibus spoliare.

Sequit qō fratris Antonij betontini. Cum ieiunatis nolite fieri sicut hypocrite tristes. Mathei. vj. cap.

Super quibus verbis merito querit

Utrū superbo ieiunāti valeat ieiunium: et si ei in hoc peccato vel altero existenti ad bona spūalia & tēpalia psit? Ad qō rñdendo aduertendū est homine in peccato mortali dupliciter existere posse siue illud peccatum superbia sit siue aliud Aut eni sic exstens ɔtrit° ē & cōfitēdi ppositū habet: & sic ieiunij vel alterius boni fructu nō caret. Aut de superbia vel alio malo nullum dolorem & signū penitentie retinet: et sic ieiuniū quo ad culpe satisfactionem & quo ad glorie adeptionē sibi minime valet. Quia vt doctor Ric. sup di. xv. quarti sniarū ait. Cum deus bonorum nostrorum non egeat: si hoiem non amat neqз opera eius acceptat. Hinc Gen. iiij. cap. scriptū est. Respexit dominus ad Abel: & primū hoc fecit. deinde ad munera eius Scotus autē qui doctor subtilis est: & Landulphus neapolitanus super di. xv. q̄rti sniarum: qōne. iij. dicunt oppositū. quod valeat: scз quando opera satisfactoria res vel vires minuunt iterari non debent: quia q̄nqз forte non possunt. Valet tn̄ sm omes ieiuniū factuз in peccato mortali quo ad nouē. Primo ad mandati completionem: ad quam quis tenet: siue quia ecclesia eum obligat: siue confessor suus: dum id pro penitentia ei iniungit Ad hūc sensuз verba Pauli ad Ephe. vj. ca. deduci possunt qui ait. Filij obedite parētibus vestris: patri scз spūali et ecclesie. Scdo ad gr̄e impetrationē nam si Raab meretrix vt in. ij. cap. lib. Josue legit: ex opere pietatis tantam gratiā apud hebreos inuenit: quanto magis apud deum: qui ad sui honorē ieiuniū facit: & nō bona fortune: sз bona nature in ieiunio fudit. Tertio ad pene tēporalis diminutionem: vt de Achab in. iij. regum legit. Qui cū ex minatione Helie quā sibi ex parte dñi feceratvestimēta scinderet: & cilitio carnem suam operiret: & ieiunādo in terra & in sacco dormiret. Illō qō in. xxj. cap. scribit a dño audiuit Helias sibi esse dicendū. Quia inquit humiliatus est mei cā Achab: non inducam malū in diebus suis: sed in diebus filij sui. Quarto ad pene infernalis minorationem. Nota tn̄ sm Ric. vbi supra. qō ppter tale bonū nō diminuit pena q̄ peccatis iam factis debet: sз qa cauet a malis: q tale bonum agit. q̄ si nō faceret grauius puniret. Quinto ad bonorū tpalium multiplicationem. Unde Grego. i omelia ō diuite & Lazaro scribit. Nisi eni diues iste aliqd boni egisset vñ in pñti seculo remunerationē accepisset: nequaqз ei Abraā diceret: Recepisti bona invita tua: que vba de pe. di. iij. ca. Cauendū a Gartiano notant Sexto ad pnie sumende dispōnз vñ Grego. de hmōi pniam faciente ait. Hortamur vt faciat: vt omps deus cor illius illustret ad pniaз. s. verā: vt ō pe. di. v. ca. Falsas. in decretis hr̄. Septimo ad bonorum asuefactionem. vnde Trenorum. iij. ca. scribit. Bonum est viro cum portauerit iugum ab adolescētia sua. Octauo ad fame ɔseruationē. Quia puerb. xxij. c. legit. Melius est nomē bonū q̄з diuitie mlte. Nono & vltio ad ptātis diaboli minorationē sicut in plerisqз locis beati Francisci Antonij Benedicti basilij atqз aliorū

multorũ sctõꝝ legiẗ. Quid igiẗ restat
nisi vt vitã eternã ieiunans acqrat quã
ꝑfecto possidebit. si non sicut supbus
hipocrita ieiunabit Hic dñs dic̃ Cũ ie
iunat; nolite fieri sic hipocrite tristes

Luc.vij.c. Jõ ð ei⁹ sanatiõe erat valde
sollicit⁹. Jhs ãt sciẽs ei⁹ fidẽ ⁊ deuotio
nẽ rñdit ei p iternũtiũ (Ego veniã ⁊ cu
rabo eũ) Cũ aũt esset in via misit Cẽtu/
rio nũtios obuiã ei: vt dic̃ Luc. dicẽtes
ex pte eius.

Expo sito lit
teralis euã/
gelij.

Feria. v. post diẽ cine/
rũ Euan. Math. viij.

In illo tẽ/
pore Cuȝ
introisset
iesus ca//
pharnaũ[a]
accessit ad eum Cen/
turio[b] rogans eum et
dicens: Dñe puer me
us iacet in domo para
liticus ⁊ male torqueẗ
Et ait illi ihs. Ego ve
niam et curabo eũ. Et
respondens Centurio
ait. Domine non sum
dignus[c]: vt intres sub
tectum meum: sed tan
tum dic verbo et sana
bitur puer meus[d]. Nã
et ego homo sum sub
potestate constitutus
habens sub me mili/
tes[e]: ⁊ dico huic vade
et vadit et alio veni et
venit: ⁊ seruo meo fac
hoc et facit[f]. Audiens
aũt Jesus[g] mirat⁹ est[h]

a Cum
aũt i
troisset iesus
Capharnaũ
Hic ponitur
ꝑm miracu/
lum scȝ cura
paralitici. et
diuidiẗ i du
as partes: q:
ṗmo descri/
biẗ hui⁹ cẽtu
riõis fides ⁊
deuotõ. scðo
ex hĩs iferẗ ꝯclusio. ibi. Audiẽs aũt iesus
C Circa ṗmũ aduertendũ ꝙ iste cẽtu
rio ad cuius ṗces seruus eius curatus
est: nõ erat iudeus: sed gẽtilis ibi posi
tus a romanis ad custodiã ṗncipalis
ciuitatis galilee. s. Capharnaũ: q: to/
ta illa terra erat sḃdita romãis: ꝑpter
qð iudei corã pilato dixerũt: nõ hẽmus
regẽ nisi Cesarẽ. Et iõ q: iesus erat iu/
deus: ipse nõ venit ad eũ in ꝑsona pro
pria: reputãs se indignũ ad hoc impe
trãdũ. Sȝ misit ad iesũ ṗncipes iude
orũ: vt diciẗ Luc. vij. ca. vt ꝑ eos cura/
tionẽ serui sui facili⁹ impetraret: ⁊ q:
qð ꝑ amicos facim⁹ quodãmõ ꝑ nosip
sos facim⁹: iõ Matt. dic̃ eũ venisse ad
iesũ nõ q: in ꝑsona ꝑpa venerit: sȝ ꝑ in
termedios: ⁊ sic est itelligẽdũ: qð dr̃ hĩ
b Accessit ad eum centurio) . s. ꝑ ami
cos. Dr̃ aũt cẽturio: q: hẽbat cẽtũ hoi/
nes i armis sḃ se ad custodiã illius tre
ne forte vellẽt ꝯtra romanos rebellare
Jste ergo Cẽturio auditis xp̃i miracu
lis, firmiter credidit ꝙ poterat sanare
ꝑuũ eius: q erat ei valde carus. Ut dr̃

c Dñe non
suȝ dignus)
Erat eni hõ
gẽtilis cũ ab
hoiabile e//
rat iudeis co
medere ⁊ bi
bere cũ gẽti/
lib⁹ ⁊ etiã do
mos eorũ in
trare: vt ha/
beẗ Act. xj.
cap. Et forte
iste qui gẽti/
lis erat idola
in domo sua
habebat. Et iõ ex hũilitate xp̃m ab in/
gressu dom⁹ sue repellebat dicẽs. Dñe
nõ suȝ dign⁹ ⁊c̃. Et ex altera pte firmiẗ
credebat ꝙ absens solo v̇bo seruũ suũ
curare poterat: ꝑ qð dixit. d Tm̃ dic
v̇bo ⁊c̃) qð probat ꝑ hoc qð subditur.
e Nã ⁊ ego hõ sum ⁊c̃) .i. lȝ habeã ali
quos sub me q mihi debeant obedire
tñ sum subdit⁹ maiori ptãti: videlȝ ṗsi
di ⁊ impatori ⁊ tñ subditi obediũt mi/
hi ad nutũ. f Et dico huic vade ⁊ va
dit ⁊c̃) et ex hoc intelligiẗ sequens cõ/
clusio. s. hec: ergo tu q nõ es sḃdit⁹ ali/
cui ptãti potes ṗcipe infirmitati et eaȝ
eijcere ⁊ sic solo v̇bo seruũ meũ curare.
g Audiẽs aũt iesus) Hic ex dictis in/
ferẗ quedã cõclusio: q: ex fide hui⁹ gẽ
tilis ⁊ infidelitate iudeorum cõcludit
saluator vocationẽ gentiũ ad fidẽ et re
probationẽ iudeorũ. Et hoc est qð dici
tur. g Audiens aũt iesus) . s. verba
centurionis expressiua tante fidei.
h Miratus est) Sed queriẗ Quõ in
christo fuit admiratio que cõsurgit in
homine ex alicuius incogniti ⁊ insoli/

ti inspectione. Christus autē ab instan ti cōceptionis plenus fuit scia: nec aliqd de nouo cognouit. Jō videt q in ipso admiratio fm rē non fuit: sed tm fm appentiā: q: ad modū admirantis se habuit: vt dicunt aliq: nec fuit ibi falsitas: quia hec fuit ad designandū aliquod verum. scilz fides centurionis et infidelitatē iudeorū. Sed melius dicit q fuit in ipo vere admiratio ad ostendendū veritatē humane nature in eo. Ad cuius euidentiaz sciendūz q in christo ponitur duplex scientia. Una diuina que est eterna: z fm hanc non potest esse admiratio: qa nihil cognoscit ab eo de nouo. Alia humana vel creata. Et hec est duplex. Una visionis rerum in verbo: qa anima xpi ab instanti conceptōnis cognouit in vbo oia que cognoscit verbūz noticia visionis. Et hec sunt oia q̄ hnt esse fm quācunqz dñam tpis: cuiusmodi sunt presentia pterita z futura. Et fm hāc sciētiaz in xpo nō fuit admiratio siē nec innouatō. Alia est scia in xpo q̄ cognoscit in pprio genere: z hec ē duplex. Una habitualis: z in ista nō est aliq̄ nouitas q: ab instanti cōceptionis fuit aia xpi pfecte repleta habitu oium scientiarū. Alia expimentalis. siē aliqs hns habitū scie p doctrinā: postea experit p intuitionē in effectu: z isto mō in aia xpi erat aliqd de nouo cognitūz: z sic ex inspectiōe illi9 l3 mō incogniti pus poterat in ipo admiratio de nouo causari: sic factū fuit in pposito. Seqt. a Et seqntibus se) .i. discipulis suis (dixit) b Nō inueni tantā fidē i israel) in populo iudaico: q: l3 aliq de iudeis firmiter crederēt. s. discipult suis. tn principales illi9 ppli nō crediderūt: z multitudinē ei9 fide auerterūt: z iō cōcludit saluator (Amen) .i. fidelit c Dico aūt vobis: q: multi ab oriente z occidente veniēt) q: multitudo gentiliū in diuersis ptibus orbis existentiū p pdicationē aplorū cōuersa est ad fidē. Et sic p ceperūt gratiā et gloriā. d Filij autē regni) .i. iudei ex qbus xps natus ē et qbus pncipaliter missus est ad pdicandū eis regni celestis Euangelium. e Eijcient in tenebras exteriores) q: repulerūt fidē xpi: z sic remanēt i peccatis suis obstinati: z sic eijcient ad penas inferni: que dicunt tenebre exteriores: quia tenebre pme sunt tenebre culpe. Alie autem sunt gehenne.

et sequētibus se[a] dixit Amē dico vobis nō inueni tantā fidē in isrl[b] Dico autē vobis[c]: qđ multi ab oriēte: z occidente veniēt et recumbent cū abraam Jsaac et Jacob: in regno celorū. Filij autē regni[d] eijcient in tenebras exteriores[e]. Jbi erit fletus[f] z stridor dentiū[g].

Questio.

Sed querit quō sint ibi tenebre: cū ibi sit ignis: qui de natura sua est lucidus? Dicēdūz q ille ignis describit in medio terre z ideo fumosus est z obscurus. Jtem nō lucet ad ostendendū dānatis aliquid ad eorum cōsolationem sed ad eorum desolationē. Jdeo dicitur ibi esse tenebre exteriores. Sequit f Jbi erit fletus) Jn fletu duo sunt. s. tristicia animi ex qua procedit fletus: et fm hoc fletus est in damnatis generaliter tam in demonibus q̄ in hominibus. Aliud est ex pte corpis. s. lachrymaz resolutio z turbatio cerebri z oculorū: z ista non pnt esse in spiritibus separatis: sed post resurrectionē q̄tū ad aliqd erūt in hoibus damnatis: quia ibi erit pdicta cerebri z oculorū turbatio: sed nō erit ibi lachrymarū fluxus a capite vl resolutio Quia cessante motu celi. cessabit omnis generatio z corruptio. Ex quo patz vlterius q ibi erit g Stridor dentiū) q: nō importat aliquā corruptionē: sed tm doloris osten-

sionem: sequit. a Et dixit iesus ⁊c̈) s. ꝑfecte sic. b Fiat tibi) in sanatōe ser ui tui: vnde sequit. c Et sanatus est puer in illa hora.

Expositio moralis.

Cum introisset carpharnaũ accessit ad eum Cẽturio ⁊c̈. Iste gentilis erat: in xp̄m tamen credebat aliter eũ pro sanatione sui pueri nō rogasset. Ideo per ipsuz primitie gentiũ significant credentes in christũ et laborantes ad cōuersionem aliorum. De quibus fuit Lucas euangelista ⁊ Dionysius ariopagita: et alij plures: per hoc autē ꝙ christus subdidit (Non inueni tantā fidē in israel) significat deuotio gentiliũ ad xp̄i fidez et obduratio iudeorum.

Et dixit iesus cẽturioni[a]. Uade et sic̃ credidisti fiat tibi[b]. Et sanatus est puer ĩ illa hora

Feria. vj. post diem cinerum euangelium. Scd̄m mattheũ. v.

Questio fratris antonij betontini. Domine nō sum dignus vt intres sub tectum meum) Mathe. viij. ca. Ex quibus verbis oritur questio talis.

Utrũ superbia ex sua praua ꝯditione sit grauissimũ peccatoꝝ? Cui peticioni ex sentētia sc̄ti Thome sc̄da sc̄de. q. clxij. argu. vj). sic r̃ndet. Quia cũ ĩ alijs pc̄tis vel ꝑpter ignorantiā: aut ꝑpter infirmitatē siue ꝑpter desideriũ cuiuscũqz alterius boni a deo auertat hō: ꝑ supbiā auersionē hẽt ab ip̄o. Et hoc qđ nō vult ꝑ maliciā sibi ⁊ eius regule subijci. Uñ Bernardus ait. Oĩa vitia fugiũt a deo: sola supbia se sibi opponit. Et Iaco. iiij. ca. scribit. Supbis deus resistit. Duobus eñi modis deũ ꝑ pc̄tm̃ offendit: per ꝯuersionē ad commutabile bonũ: qđ ē velut materiale pc̄ti: et ꝑ auersionē ab eo incōmutabili bono qđ est velut formalis ⁊ cōpletiua causa delicti. Et lz supbia nō sit grauissima per conuersionem ad cōmutabile bonum quia celsitudo quā iordinate superbus appetit ex sua ratione maximaz repugnantiam non habet ad bonum virtutis: tamen ex auersione: omnia alia peccata transcendit. Idcirco beatus Hieronymus in suo felici trāsitu dixit Ubi est supbia nihil peius nōne omnia oriũtur mala ex supbia: tanqz ex vna radice[c]. Cum enim diues factus fuerit homo: et multiplicata fuerit gloria domus eius nonne superbit? Et cum superbierit: nonne polluuntur vie eius in omni tempore Et tunc in insidijs cũ diuitibus in oculis: cogitat vt interficiat innocentem. Oculi eius in pauperem respiciunt: ⁊ insidiatur in oculto: vt capiat eum tāqz leo in cubili suo: dicens in corde suo: oblitus est deus: auertit faciē suaz ne videat vsqz in finem. Qua ex re humilis Centurio ne Iesum offenderet ne se ab eius pietate auerteret ait. Domine non sum dignus: vt intres sub tectum meũ ⁊c̈.

In illo tp̄e dixit iesus discipulis suis Audistis[c] q: dc̄m est ātiqs. Diliges ꝑximũ tuũ: ⁊ odio hēbis inimicũ tuũ. ego āt vobis dico

Expositio literalis.

Audistis) Hic ponit intellectũ precepti de dilectione proximi super quod fundatur lex in quantum ordinatur ad proximum: quia in precepto charitatis tota lex pendet et ꝑphete. In hoc enim precepto iudei errabant Ex hoc enim quod preceptũ est Leui. xix. cap. Diliges amicum tuum sicut teipsum: arguebant a contrario sensu quod debebant odire inimicum. Sed hoc est falsum quia omnis hō ex charitate diligendus est. inquantum ad imaginem dei creatus est: ⁊ capax ipsius per cognitionem ⁊ amorem. Amicitia enim charitatis fundatur super

communicationem superne beatitu//dinis: et ideo omnis creatura intelle/ctualis que in actu vel potentia est bea/ta: est ex charitate diligenda. Mali au/tem homines quamdiu sunt in via: sunt in potẽtia veniendi ad beatitu//dinez. Et idõ licet eorum malitia sit o/dienda ipsa autem natu/ra possibilis beatificari ẽ diligenda: ⁊ hoc ẽ quod dicit salua/tor.

Diligite inimicos ve/stros[a] benefacite[b]: his qui oderũt vos: ⁊ ora/te pro persequentibus ⁊ calumniãtibus vos[c] vt sitis filij patris ve/stri qui in celis est qui solem suuz oriri facit[d] super bonos et malos et pluit super iustos ⁊ iniustos. Si eni diligi/tis eos qvos diligunt

a Diligite inimicos vestros) bona scilicet gratie ⁊ glorie eis optando. alia vero nõ sunt eis optanda nisi in quadam generali/tate inquantum valent ad eoruz salutẽ quod soli deo est notũ: quia omnibus alijs potest homo bene vel male vti: et ideo circa hoc non est determinate ali/quid petendum. sequitur. b Bene facite) Benefacere est effectus dile//ctionis: et ideo sicut tenemur dilige/re inimicos quantũ ad bona grẽ ⁊ glo/rie: ita tenemur effectu salutẽ eorũ mo/do debito et possibili ꝓcurare c Et orate ꝑ ꝑsequẽtib[9] vos) optãdo eis. s. bona grẽ ⁊ glĩe alia autẽ bona in spãli optare vel facere nõ est necessitatis: ꝫ superogatiõis. Ad ꝑdicta autẽ facien/da etiã inimicis hortaẽ nos exemplo dei. d Qui solẽ suum oriri facit ⁊c̃) Beneficia eni cõmunia nõ subtrahit malis hoib[9] qui tñ ei inquãtũ in eis est inimicant. Arguit aũt hic exẽplo gentiliũ infideliũ qui suos amicos di/ligunt et eis bene facinut. Si ergo sup ipos mercedẽ btitudĩs volum[9] hẽre: de/bemus plus ꝑpter deũ facere dilectio/nem etiã ad inimicos extendẽdo mo/do ꝑdicto et hoc est quod concludit in fine e. Estote ergo ꝑfecti) legẽ. s. euã/gelicam: que est lex amoris conseruan/do (vt sitis perfecti) f Sicut ⁊ pater vester celestis ⁊c̃) qui beneficium largi/tur etiaz ma/lis homini/bus: ita ꝙ ꝓ/pter eorum maliciã non deserit bene/ficentiaz cir/ca ipsos: ita nec vos cir/ca inimicos modo tamẽ predicto in/telligendo: quia aliquã/do ẽ necessi/tatis: et aliquando supererogationis

quam mercedez habe/bitis? Nonne et publi/cam hoc faciunt? Et si salutaueritis fratres ve/stros tantuz: quid am/plius facietis? Nonne et ethnici hoc faciunt Estote ergo ꝑfecti[e] si/cut et pater vester[f] per/fect[9] ẽ. Attẽdite[g] ne iu/sticiam vestram[h] facia/tis coraz hominibus[i]

g Attendite. Postqꝫ saluator re//gulauit hominis opinionem: hic re/gulat ipsius affectionem excludendo ab operibus eius intẽtionez vane glo/rie. Et ꝑmo dat intentionem suam in generali. Secundo applicat magis in speciali: ibi. cum facis elemosynam. Circa primam partez aduertendum: ꝙ secundum quod dicit philosophus ij. ethi. Bonum contingit vno modo malum autem omnifariam: quia ad hoc ꝙ actus humanus sit bon[9] requi/ritur bonitas generis et circunstantia/rum: sed redditur malus ex quolibet defectu istorum: et ideo non sufficit ꝙ actio sit bona ꝺ genere sed requiritur ꝙ fiat recta intentione: bonitas enim finis est circũstantia principalis. Ideo opus quantumcunqꝫ bonum in gene/re: si fiat intentione vane glorie reddi/tur malum: propter quod dicit salua/tor. g Attendite) i. diligenter con/siderare. h Ne iusticiã vraz). i. opa bo/na ꝺ gñe ꝗcũqꝫ fuerit illa: qꝛ oia ꝯtinẽt sb iusticia gñalit dcã. i Faciatis corã hoib[9]) gliaz. s. ⁊ laudẽ hũanã ex talib[9]

querendo:per hoc autē non prohibet
ꝙ opera bona fiant coraȝ hominibus
ad ꝓximorū edificationē ⁊ ad dei glo/
riā:qđ eſt bonū et meritorium vt ſupra
dictū eſt:ſed quia hic loquit impfectis
qui de facili
in vanā glo/
riam efferū/
tur.ideo cō/
ſulit eorū bo
na opera oc
cultāda. Su
pra autē loq̄
batur prela/
tis qui ſunt
in ſtatu pfe/
ctionis: pro
pter qđ non
eſt eſtimandū ꝙ de facili ferant i vanā
gloriā. Jdeo dixit eoꝝ opa in publico
fienda ad alioꝝ edificationē. Sic luce
at lux veſtra vt ſupra dictū eſt. Aliquid
eni bn̄ eſt cōſulendū viris pfectis de q̄
rū ſecuritate cōfidit ꝙ nō eſt conſulen
dū ipfectis ⁊ puulis de quorū debilita
te timet. a Amē dico vobis) .i. ⁊ fir
miter ⁊ fidelit aſſero. b Receperūt
mercedē ſuā) ex quo eni intētio fert ad
hoies tm̄:nō ē aliqđ a đo iuſte expectā
dum. c Cum ergo ⁊c̄) Applicat in
ſpeciali:⁊ excludit intētionē vane glo/
rie ab opibus miſericordie dicens. Cū
ergo facis elemoſynā noli tuba canere
ante te) hoc eſt ad laudē hoium mani
feſtare. Ad cuius intellectū ſciendū
ꝙ apud iudeos vtebant tubis. ſicut a/
pud catholicos cāpanis: ⁊ iō ſicut vi/
demus ꝙ in aliqbus locis pulſat cam
pana ꝓ elemoſyna accipiēda: ita apđ
iudeos. ⁊ ad hō faciendū vtebant tuba.
ſed hipocrite nō faciebant hō pncipali
ter ꝓpter pauperū vocationē: ſed ma/
gis ad ꝓpriā oſtentationē:vt pꝫ in lr̄a
cū dicit. Ut honorificent ⁊c̄) Rationē
aūt ꝓhibitionis ſubdit. Amē dico vo/
bis. Modū aūt cōuenientē faciēdi ele
moſynā ſubdit:cū dicit. d Te aūt fa
ciente) Modus loq̄ndi eſt vt qn̄ fit alī
qđ ſecrete p hoc inuenies ꝙ talia ſunt
faciēda ꝓpter deū tantū:vnde ſubdit.
e Et pater tuus).ſ. deꝰ q eſt pater om
niū p creationē ⁊ iuſtorū:p gratie ado/
ptionem.

vt videamini ab eis. Alioquin mercedem nō habebitis apud patrem veſtrū:qui in celis eſt. Cum ergo [a] facis elemoſynaȝ noli tuba canere ante te: ſicut hypocrite faciunt in ſynagogis ⁊ i vicis vt honorificent ab hominibus. Amen dico vobis[b]:receperūt mercedē ſuam[c]:te autē faciente [d] elemoſynam: neſciat ſiniſtra tua qđ faciat dextera tua: vt ſit elemoſyna tua in abſcondito. Et pater tuus [e] qui videt in abſcondito[f] reddet tibi.

f Qui videt
in abſcondi
to) q: ipſe ſo
lus vidꝫ itēti
onē cordum
reddet tibi.

Expoſitō
moralis.

Diliges
proxi
mum tuū et
odio hēbis
inimicū tuū) Scđm auguſtinū: Inimi
cus iſte diabolus intelligendus eſt q̄ p
ciſus eſt totaliter a dei cōſortio et ſan/
ctorū. hō viator quātūcūqȝ malus pōt
ad deū reuerti. ideo diligendus eſt ex
charitate ꝓpter qđ ſbdit. Diligite ini/
micos vr̄os ⁊c̄. et qm̄ valde difficile eſt
in bonis opibus patēter factis vanam
gloriā totaliter euitare. Jō ſubdit (At/
tendite ne iuſticiā veſtrā faciatis coraȝ
hoibus ⁊c̄) Et illud qđ ſequit. Cum fa
cis elemoſynaȝ noli tuba canere an̄ te.
Criſoſtomus. Si bonorū q̄ facis vis in
ſpectores habere:ecce habes nō ſoluȝ
angelos ⁊ archangelos: ſed etiam de
um vniuerſorum.

¶ Queſtio fratris antonij betōtini. At
tēdite ne iuſticiā vr̄aȝ ⁊c̄. Matth.v.ca.

Pro qbus verbis merito queritur.
Utrū gloria boni opis poſſit haberi ſi
ne peccato? Ad qđ rn̄detur ex ſenten/
tia ſancti Tho. ſcđa ſcđe. q. cxxxij. ar. j.
⁊. iij. Et durādi. iiij. li. pma parte. ſcđa
diſtin. ij. ꝙ appetitus glorie alicuius
boni operis:nō eſt aliqđ vitioſum. Nā
glīa claritatē quandam ſignificat. Un̄
glorificari. idem eſt qđ clarificari. Cla
ritas aūt vt Auguſtinus ſup Joanneȝ
ait. et decorē quendā habet et manife/

festationē: ⁊ ideo nomē glie ꝓprie manifestationē importat alicuius qd apd homines decor: videt: siue illud sit bonū corpale siue spirituale. Hinc Mat. v. ca. scriptū est. Luceat lux vestra coram hoibus vt videāt vestra bōa opera: potest tñ appetitꝰ circa gl'iam tripliciter inordiari. Primo mō ex pte rei de qua qs gl'iam q̄rit: puta cū gloria queritur de re fragili atqꝫ turpi falsa ⁊ diuine reuerētie cōtraria. Sic pnceps Tiri quesiuit cui Ezechi. xxviij. ca. dr Eleuatū est cor tuū et dixisti: Deꝰ ego sum: sic quidē q̄rentē gloriā Apostolꝰ ad corinthi. iij. ca. rephendit dicens. Quid habes qd nō accepisti: si autē accepisti quid gl'iaris quasi non acceperis. Alio modo ex parte eius a quo qs gloriā q̄rit: puta hois cuius iudicium nō est certū: Nam de plerisqꝫ sic gloriam q̄rentibus Joānis. xij. ca. dicit. Dilexerūt magis gloriā hoium: q̄ȝ gloriam dei. Ultimo modo ex parte finis qm̄ qui gloriā appetit nō in debitū finem: ad honorē dei. s. gl'iari non ptendit. Idcirco hieremi. ix. ca. scribitur. Nō gloriet sapiens in sapiētia sua nec fortis in fortitudine sua: nec diues in diuitijs suis Sed in hoc glorietur qui gloriat scire se nosse me. Et hieronymus ad nepotianū scribens ait: Caue ne hominum rumusculos aucuperis ne in offensam dei populorum laudes commutes: si adhuc inquit Apostolus hominibus placerē christi seruus nō essem: desinit placere hominibus: qui christi seruus factus est: per bonam et malam famam: a dextris et a sinistris christi miles graditur: nec laude extollit: nec vituperatiōe frāgitur: non diuitijs tumet: nō contrahit paupertate et leta cōtemnit et tristia: per diem sol nō vret eum: neqꝫ luna per noctem. Nolo te orare i āgulis platearū: ne rectū iter precum tuarum frāgat aura popularis: nolo te dilatare fimbrias et ostentui habere philateriam et conscientia repugnante pharisiaca ambitione circundari. Hinc depēdet euangelium: inde lex et prophete. Fidelis mecum lector intelligis quid taceam et quid magis tacendo loquor: tot regule: quot species gloriarum: quanto melius erat hoc non corpore: sed in corde habere fautorem non aspectus hominum. Hinc dominus ait: Attendite ne iusticiam vestram faciatis cōram hoibus. ¶ Expositio litteralis.

a (Et volebat preterire eos) eo modo sicut post resurrectionem suam ambulans cum duobus discipulis suis euntibus in emaus finxit se lōgius ire vt habetur Luce vltimo cap. Nec tamen fuit ibi aliqua duplicitas seu falsitas: secundū quod dicit beatꝰ Gregorius. hoc enī fecit vt sic se ostenderet eis exterius qualis apd eos erat in mentibus eorum interius. Erant

Sabbato post diē cinerū Euāg. Mar. vj.

In illo tēpore. Cū sero esset factū erat nauis in medio mari ⁊ iesus solus in terra. Et vidit discipulos suos laborātes in remigando. Erat enī ventꝰ cōtrarius eis et circa quartam vigiliam noctis venit ad eos ambulans supra mare: et volebat preterire eos.[a] At illi vt viderunt eum ambulantē supra mare putauerunt fantasma esse: et exclamauerunt. Omnes enim eum viderunt: et cōturbati sunt Et statim locutus est cum eis: et dixit illis. Confidite. Ego sum nolite timere. Et ascēdit ad illos in nauim: et cessauit ventus.

enim dubij in fide resurrectionis xpi
et tardi ad credendũ vt ibidẽ dicit. Et
ppter hoc dubiũ erãt aliquantulũ elõ
gati a veritate Et iõ apparuit eis in p/
egrina effigie: et finxit se longius ire:
qa tales ap/
paritiões fi/
unt cõmuni
ter sʒ dispo/
sitionẽ inte/
riorẽ ipoꝛuʒ
qbus fiũt et
eodẽ mõ dr
hic qd vole/
bat pterire
eos: q2 erant
parue fidei:
sm q dr in
textu: q2 pu
tabãt fantas/
ma esse: et tñ
iam viderant tanta miracula eum fe//
cisse q credere debebant ipm super a/
quas posse ambulare. a Cũqʒ egres
si essent de naui cõtinuo cognouerunt
eum). s. illi de terra Genesareth: qui p
famam quã audierant et miracula que
aliqui eoꝛũ viderant: cognouerũt q il/
le erat qui infirmos curabat: et mira/
cula alia faciebat: et ideo subdit.
b Et percurrentes vniuersam regio/
nem illaʒ). Quia geraseni miserũt per
ciuitates ad hoc q adducerent infir//
mi ad pñtiam xpi vt fimbꝛiã vestimen
ti eius tangerent. Judei enim erãt di/
stincti ab alijs gentibus nõ soluʒ in le/
ge sed etiã in habitu: quia. numeri. xv
cap. pꝛecipit q facerent fimbꝛias i an
gulis pallioꝝ. Et talem habitũ poꝛta/
bat chꝛistus sicut et legẽ seruauit: et ad
tactum huiusmõi fimbꝛiarum curabã
tur infirmi

Et plus magis intra
se stupebant: non eniʒ
intellexerunt de pani/
bus. Erat enim coꝛ eo
rum obcecatum Et cũ
transfretassent: perue/
nerunt in terram ge//
nesareth: et aplicue//
runt. Cumqʒ egressi es
sent de naui[a]: cõtinuo
cognouerunt eum. Et
percurrentes vniuer/
sam regionem illam[b]
ceperunt in grabatis
eos qui se male habe/
bant circunferre: vbi
audiebant eũ esse. Et
quocũqʒ intriobat in
vicos et i villas: aut in
ciuitates in plateis po
nebant infirmos: et de
pꝛecabantur eum: vt
vel fimbꝛiam vestimẽ
ti eius tangerent. Et
quotquot tangebant
eum salui fiebant.

Expositio moꝛalis eiusdeʒ euangelij.

ERat nauis in medio mari) Nauis
est coꝛpus humanũ in quo scdm
platonicos aĩa est sicut nauta in naui
que fluctibus passionũ ire et concupi/
scentie que sunt in oꝛganis coꝛpoꝛali/
bus frequẽter impellit et aliqñ pericli
tatur: nã motus passiõis aliqñ subuer
tit iudiciũ rõnis. (Sed q̃rta vigilia) q̃
terminat in luce matutina xps venit:
q2 dũ mens
ad supni lu/
minis clari/
tatem oclos
erigit passio
num impe/
tus conquie
scit et tũc fit
applicatio
ad terrã Ge/
nesareth id/
est generãtis
auraʒ p quã
significatur
spiritus au/
re leuis: vbi
est dominus. iij. Regũ. xix. et sanantur
infirmi a languoꝛe peccati.

Questio fratris Antonij betontini.
Cum esset sero factum. Erat nauis in
medio mari. et c. Matth. vj. cap. Sup
qbus querit. ¶ Quid sit vana glia
et an sit pctm̃ moꝛtale? Ad qd bꝛeuiter
rñdetur ex snia durandi lib. j. pte. xiij.
di. ij. Quod vana gloꝛia sm Hierony/
mũ est inoꝛdinatus animi motus quo
aliquis ppꝛiã desiderat excellentiam
vt alios honoꝛe pcellat. Qui quidẽ ap/
petitus si adeo inoꝛdinat vt inde con/
tẽptus dei vel pximi sequat: moꝛtale
pctm̃ est. Uñ hiero. ad Antoniũ mona
chũ scribens ait Judaicus ppls pmas
sibi cathedras et salutationes in foꝛo
vẽdicans deputato antea in scillam si/
cule gentili populo succedente dele/
tus est. Contra sophistas quosqʒ secu/
li: et sapientes mundi piscatoꝛ mittit:
cuius rei causa scriptura ait. Supbis
deus resistit: humilibus aũt dat grati/
am. Uide frater quale malũ sit qd ad/
uersariũ habet deũ: ob qd in euãgelio
phariseus arrogans spernit: et humi/

lis publicanus audit. hec ille. Ideoqꝫ dicere possumꝰ ꝙ ventus vane glie nō modicū cōtrarius est naui .i. xpiane religioni que est i medio mari .i. in quasi sationę huius miseri seculi vt dicūt verba ꝑposita.

f. Cum esset sero factū ꝛc̄

Expositio literalis epistole Pauli.

Apostolus paulꝰ i hac epła fūgit officio veri pastoris aiaꝝ curā gerentis: cōmēdās ministeriū noui testamenti: cōseqnter hortat ad erecutionē debitā huius ministerij. Et diuidit in duas ptes. in pma hortat in quodā generali. in scđo aexplicat magis in speciali. ibi. in multa patientia. Circa pmū dicit. Hortamur. a Ne inuacuū gratiam dei recipiatis) que datur ad bene videndū in presenti: et ad cōsequēdum grām in futuro: ꝑpter quod hunc effectū non consequtur si inuacuuꝫ recipiat: sicut medicina ad quam sanitas nō sequit: Sed qa posset aliquis dicere. Recipere gratiā non est in mea potestate: ideo hoc remouet respondēs ꝙ deus paratus est dare auctoritate scripture di. b Ait eniꝫ) scđo eus Isai. xlix. ca. c Tēpore accepto) .i. tpe noue legis qđ est tempus gratie. d Exaudiui te) qa orationes fidelium exaudibiles sunt ꝑ xp̄m. e Et in die salutis) .i. tpe xp̄i q opatꝰ ē salutē in medio tre. f Adiuui te) opa tua pficiēdo ꝛ ad gl'iam pducēdo: ad quā nō intrabat tpe veteris testamēti. g Ecce nunc tps acceptabile ꝛc̄) h̄ dicit apl's applicādo auctoritatē Isai. ad xp̄i tps: ꝛ pꝫ ex dicta sñia. h Nemini dātes vllā offensionē) .i. scādalū ex dictis vel factis minus rectis. i Ut nō vitupet ministeriū nr̄m) qꝛ mala s̄bditoꝝ redūdāt in vitupiū platorū. k Sꝫ i oibꝰ) f. ptinētibus ad salutem. l Exhibeamus nosmetipos: sic dei ministros) ipi xp̄o nos q̄ztū possumꝰ cōformando. m In mlta patiētia) hic pn̄r explicat suā exhortationē in speciali ꝛ declarat q̄lit sit vtēdū grā collata i exteriori ꝯuersatiōe Circa quod tria facit: pm quod in tribus sancta conuersatio consistit. Primū est tollerantia malorū. Scđm operatio bonorū. ibi. in castitate. Tertium operatio istorum ꝛ illorum: ibi. per arma iusticie. Circa primū sciendum ꝙ in malis pene tollerandis: primo patientia est necessaria: ideo dicit In mlta patientia) et dicit multa propter multitudinem malorum superuenientiuꝫ n In tribulationibus) ex aduersariorum persecutione. o In necessitatibus) ex defectu necessariorum vite. p In angustijs) ex euadendi difficultate seu impossibilitate. q In plagis) nobis illatis in corpore. r In carceribus) ne possemus ad ꝑdicandum discurrere. s In seditionibus) contra nos motis ab aduersarijs veritatis. r In laboribus) operando proprijs manibus: quod fecit apostolus apud corinthios vt questum falsis apostolis precluderet.

Dñica pma i quadragesima epła Pauli .ij. ad Corinth. vj. ca.

Fratres hortamur vos ne inuacuum grām dei recipiatis[a] Ait enim[b] tempore accepto[c] exaudiui te[d]. Et in die salutis[e] adiuui te[f] Ecce nūc tēpus acceptabile[g]: ecce nunc dies salutis. Nemini dantes vllam offensionem[h] vt non vituperetur ministerium nostrum[i]. Sed in omnibus[k] exhibeamus nosmetipsos[l] sicut dei ministros. In multa patientia[m]: in tribulationibus[n]: in necessitatibus[o]: in angustijs[p]: in plagis[q]: in carceribꝰ[r]: in seditionibus[s]: in laboribus.

in vigilijs[a]: i ieiunijs[b] in castitate[c]: in scientia[d]: i longanimitate[e] in suauitate[f]: in spiritu scō: in charitate nō ficta[g]: in verbo veritatis[h]: i virtute dei[i] p arma iusticie[k]: a dextris et a finistris[l]: per gloriam ꝛ ignobilitatē[m]: p infamiam ꝛ bonaꝫ famam[n]: vt seductores[o] ꝛ veraces[p] Sicut q igno ti[q] et cogniti[r]. Quasi morientes[s]: ꝛ ecce viuimus[t]: vt castigati ꝛ nō mortificati[v] Quasi tristes sp autē gaudētes[x]

a In vigilijs) propter instantiā orationis. b In ieiunijs) aliquando voluntarie assumptis ad repressionem carnis: et aliorum edificationē: et aliquādo ex cibi defectibus patienter tolleratis c In castitate).h consequēter ponit ea que ꝑtinent ad operationem bonorum: i quibus primo sūt que pertinēt ad operationez cordis ꝛ quātum ad hoc dicit. c In castitate) que dicit puritatem mentis redundātem in corpore. d In scientia (quantum ad cognitionem diuinorum ꝛ humanorum ad salutem necessariorum: e In longanimitate) patienter expectando diuina promissa. f In suauitate) que facit hominem dulcem et suauem proximo verbo et facto: ex gratie abundātia: ideo subditur. g In spiritu scō in charitate nō ficta) cōtra hipocritas h In verbo vitatis) hic ꝯñter tangit pfectionē oris dicens. In verbo veritatis) ṗdicando ꝛ cū oibus cōmuniter loquēdo: ꝛ pfectionē opis. i In virtute dei) opa meritoria faciēdo: et doctrinā miraculis cōfirmādo. k Per arma iusticie a dextris) hic cōsequēter oñdit q̄liter vtendū sit gratia diuinit⁹ collata in cōparatione boноꝝ et maloꝝ. i. inter huius mūdi ꝓspera ꝛ aduersa nō deuiare a rectitudine: ꝓspera aūt et aduersa tria respiciūt. s. superbiā vite. cōcupiscētiā carnis ꝛ ꝯcupiscētiā oculoꝝ: iō oñdit ꝓpositū ṗmo i ṗmo: scdo in scdo ibi. quasi moriētes: tertio i tertio ibi. q̄si egētes. Oia ista tñ ꝑtinēt ad vitatē iusticie cōiter accepte iō dicit (Per arma iusticie a dextris).i. ne in ꝓsperis per superbiā eleuemur.

l Et a finistris) vt aduersis a virtute nō deijciamur: ꝛ similiter intelligēdū est in sequētibus cū dicit m Per gloriā et ignobilitatē) aliqñ apli fuerunt ab hoibus reputati valde gliosi sicut dicit actuū. xiiij. q lycaonie paulo et barnabe volbant tāq̄ꝫ dijs sacrificare. Et alibi incarcerati fuerūt vt viles et abiecti sic patz ex eodem li/ n Per infamiā et bonā famā) q: ab aliquibus dicebant magi et deceptores: ꝛ ab alijs v̇itatis ṗdicatores: ꝛ ad idē pertinet quod subdit o Ut seductores) reputati sumus a malis. p Et veraces) ab alijs. q Sicut qui ignoti).i. reprobati a malis. r Et cogniti).i. approbati a bonis: ꝛ tñ in istis ꝓspis et aduersis sic apostoli se hūerunt q nō recedebant a virtute per superbiam eleuati nec per pusilanimitatez deiecti. s Quasi morientes) hic cōsequēter ponit ea que pertinent ad cōcupiscentiā carnis ꝛ sunt tria. ṗmum est vita que maxime cōcupiscit: ꝛ quātū ad hoc dicit. Quasi morientes).i. ꝑiculis mortis expositi. t Et ecce viuimus) deo per fidem et gratiā iustificati. scdm est incolumitas vite ꝛ quantū ad hoc dicit. v Ut castigati et non mortificati) q. di. lꝫ a deo per flagella castigemur: tñ a morte per eum eripimur. tertiū qd cōcupiscit in vita pñti est iocūditas ꝛ quantum ad hoc dicit. x Quasi tristes semp autē gaudētes) i. quamuis in his que ꝑtinent ad carnez patimur afflictionē: tñ p spm maiorē ꝯsequimur mētis ꝯsolationē: scdm illud actuū. v. ca. Ibant apli gaudētes a ꝯspectu ꝯcilij: qm digni habiti sunt

pro noie iesu contumeliā pati: Sicut egentes) hic ↄsequenter ponit ea que ptinent ad cōcupiscentiam oculoruz. a Sicut egentes).i. victū et vestitū ab alijs mendicātes. b Multos autē locupletantes).i. bona spūalia ipis cōicantes: q tanto sūt meliora q̃to q̃ sunt aie corporalibus p̄feruntur. c Tanq̃ nihil habētes) naz apli omnia tpalia ꝓpter xpm dimiserūt. Mat.xix.ca. Ecce nos reliquimus oia ⁊ secuti sumus te. d Et omia possidētes) q: viuebāt xpo et nō sibiipsis. Oia aūt erāt xpo subiecta Mathe. vltimo. Data est mihi ois potestas in celo ⁊ in terra: ꝓpter quod apli reputabāt oia subiecta sibi: in cuius signū insensibiles creature obediebāt eis ad nutū. Notadū aūt ꝙ Aplus in pmissis vario mō loquit̄ ponēdo bonū tpale cōtra spirituale: nā in temporalibus addit dictionē cōditionalē. s. q̃si vl' tāq̃: vel sicut: aut huiusmōi: non aūt in spūalibus: q: tpalia nō habent rationē boni vel mali scōm veritatem sed tm̄ scōm hoium apparentiā ⁊ existimationē: spūalia vero scōm veritatē.

Sicut egentes[a]: multos autem locupletantes[b]. Tanquam nihil habentes[c]: et omnia possidentes[d].

Dñica pma in quadragesima euãgelium Matthei.iiij.cap.

In illo tēpore. Ductus ē ihs i desertū[e] a spū: vt tētaret a diabolo. Et cū ieiunasset[f] q̃dragita diebus[g] ⁊ q̃dragita noctibus postea esuriit. Et accedēs tētator[h] dixit ei.

Expositio litteralis.

e In illo tpe. Ductus est iesus i desertū) Hic ostendit euāgelista in christo veritatē deitatis et humanitatis ex demonis temptatione: et ex sanctorum angelorū administratione. Et primo ponitur primū: secundo secundum: ibi. tunc reliquit ⁊c̄ Prima diuiditur in tres secundū triplicem tēptationem: et triplicem christi victoriam: scda ibi. Tūc assumpsit eū. Tertia ibi. iterum assumpsit eum. Prima ergo tēptatio fuit de carnis concupiscentia. Accepit aūt temptator occasionem primo de hoc tentādi ex esurie ipius xpi. Post baptismū enim xpi imediate ductus est a spū).s. sancto: q: humanitas xpi erat organum diuinitatis: ⁊ iō ad omnia agēda mouebatur instinctu spiritus sancti. Hoc igitur motu iuit in desertum locum. s. aptum orationi: vt ibi spiritū in oratione offerret pro nobis deo patri. f Et cuz ieiunasset) vt carnem innocentē pro nobis maceraret: et exemplū fidelibus daret. Et p hoc quod post baptismū talia egit: nobis ostendit ꝙ qui inchoat nouā vitam debet seipsum offerre deo p ieiunīū ⁊ orationē sequit̄. g Quadragita dieb⁹) nō vltra transit vt vtus diuinitatis diabolo celaret̄: Quia Moyses ⁊ Helias ieiunauerūt tot dieb⁹. h Postea esuriit) per hoc in se et veritatē hūane infirmitatis ondit: ⁊ occasionē tentatori dedit ideo sequit̄. i Et accedēs tentator) Ad euidentiā huius tētatōis ad aduertendū qd̄ diabolus sciebat p̄dictuz per ꝓphetas ꝙ christus futurus erat verus homo et verus deus vt habet̄ expresse Isai.ix.ca. Paruulus natus est nobis: ⁊ filius datus est nobis: Ecce vera humanitas: ⁊ vocabit̄ nomē eius admirabilis cōsiliarius: de⁹ fortis pater futuri seculi p̄nceps pacis. Ecce manifesta ei⁹ diuinitas: et in pluribus alijs locis idem exprimit̄: quod omitto propter ꝓlixitatē. similiter sciebat tempus natiuitatis xpi esse conpleeū. Tum propter hebdomadas Danielis in quibus erat determinate prefixus

terminus sui aduentus. Tum ꝓpter translationē regni iudeoꝝ ad Herodē alienigenam: prout fuerat predictum per Jacob patriarchā. Gene. xlix. ca. Sed nesciebat certitudinaliter ꝙ ibs nazarenꝰ esset ipe xp̄s de q̄ talia fuerant dicta. Uerū tn̄ ꝓpt eminētiā sctitatis eius ⁊ ꝓp cōpletionez tp̄is respectu xp̄i aduētus habebat quādā cōiecturā: ꝙ ipe eēt vere xp̄s Et ideo de hoc voluit expientiā accipe per tētationē: quia tentare est accipere expientiā de aliq̄ qđ ignorat. Intendebat etiā vlterius p hanc tētationē inducere eū ad peccatū si inueniret purus hō. Sed neutrū obtinuit vt patebit. Dicit igit tentādo. a Si filius dei es). s. naturalis ⁊ per consequēs ei equalis in potestate. b Dic vt lapides ⁊c̄) Luce. iiij. ca. dr̄. Dic lapidi huic ⁊c̄. et idē est: qꝛ singulare includit i plurali: ⁊ ideo demonstrauit plures lapides necessario demonstrauit ⁊ vnuz Uel aliter dicēdū: qđ lucas accipit singulare pro plurali. Sicut accipit Exodi. viij. Uenit musca grauissima in domo Pharaonis. i. multitudo muscaꝝ c Qui respōdens dixit) Sic respōdit xp̄s ꝙ nec diuinitatē eius poterat ꝓpēdere nec ipm ad gulā inducere dicēs. d Scriptum est) Deutero. viij. caplo. e Non in solo pane viuit homo). s. corporali. f Sed in omni verbo ⁊c̄) qđ verificatur non solum de vita spirituali: sed etiam de corporali: sicut patet d̄ Moyse qui ieiunauit quadragita diebus et quadraginta noctibus v̄bo dei spiritualiter et corporaliter sustētatus

Si filius[a] dei es dic vt lapides[b] isti panes fiant. Qui respondens dixit[c]. Scriptum est[d]. Nō in solo pane viuit homo[e]. Sz in omī verbo[f] quod procedit de ore dei. Tunc assumsit eum[g] diabolus in sanctam ciuitatem: et statuit eum supra pinnaculum templi[h] ⁊ dixit ei[i]. Si filius dei es mitte te deorsū. Scriptum est eni[k]: quia angelis suis mādauit de te: et in manibus tollent te: neforte offēdas ad lapidem pedē tuū. Ait illi iesus[l] rursum. Scriptū est. Non tentabis dn̄m deuz tuū[m]

g Tunc assumpsit eum) Hic scđo tētat cum de superbia et ad eundem finem sicut prius. dicit ergo Matheus Tunc assumpsit eum in sanctā ciuitatem). i. hierusalē que dicebatur sancta quia diuino cultui deputata ꝓpt tēplum quod erat ibi: nec erat licitum in lege sacrificare deo alibi. h Et statuit eum supra pinaculuz tēpli) Istud pinaculum erat templi tecū: quod erat desuper planū sicut fiebant tunc domus Palestinoꝝ Erat enim intentio demonis illuc euz portantis: vt a populo ciuitatis ipe iesus quasi volare videret: et sic in vanā gloriam ferret. Sed diuina virtute fecit ꝙ nullus eum vidit: quia in potestate eius erat videri et nō videri. i Et dixit ei (Si filius dei es mitte te deorsum) quasi di. virtute ꝓpria potes sine periculo: ⁊ etiā ꝓpter ministerium angelorū tibi seruientium. k Scriptū est enim) de te. s. in psal (Quia angelis suis mandauit de te ⁊c̄. l Ait illi iesus) Sic rn̄dit ei per scripturā quod totaliter euacuat eius tentationem. m Non tēptabis ⁊c̄) Deutero. vj. ca. Tentare enim deū est querere experimentū de dei virtute absq3 ineuitabili necessitate et h' est peccatū: qꝛ qn̄cūq3 habet hō aliquid qđ potest facere ƀm viam humanā ad euadendū periculū. non debet illud omittere querendo diuinum experimentū: et ꝓpter h' ꝓbatio ferri candētis et monomachie tanquā illicita ꝓhibent in iure. Per hoc ergo respondet iesus diabolo tentanti ipsū: qꝛ cū posset de pinaculo tēpli de

Iterũ assumpsit eũ dia/bolus[a] i mõtẽ excelsũ valde ⁊ oñdit ei oĩa re/gna mũdi[b] ⁊ gl'iã eoꝝ ⁊ dixit illi hec oĩa tibi dabo si cadẽs adoraue/ris me[c] Tũc dixit ei ie/sus. Uade sathana[d] Scriptum est eni. De/um tuum adorabis[e] ⁊ illi soli serui(e)s. Tunc reliquit eũ[f] diabolus et ecce angeli accesse/rũt et ministrabãt ei[g].

scendere per viam humanã scȝ ꝑ gra/
dus ad hoc factos in templo: non de/
bebat per altum locum descendere: q2
hoc esset deum tentare. a Iterũ as/
sumpsit eum diabolus) Hic tertio ten
tat euȝ de cõ
cupiscentia
oculorũ seu
auaritia: qa
posuit eum
in montem
excelsum .
Quis auteȝ
fuit iste mõs
nõ nomina/
tur nec multum refert ad propositum
b Et ostendit ei omnia regna mũdi)
Non sic est intelligendũ: ꝙ ex illo loco
possent oĩa regna: et omnes ciuita//
tes determinate videri: sed ostendẽdo
diuersas partes orbis dixit ei. Tale re/
gnũ est in tali situ: et tale in tali enarrã
do in breuibus magnitudinẽ ⁊ glorĩa
illorũ regnoꝝ: et ideo ostensio fuit ma
gis ad audituȝ q̃ȝ ad visum: quo facto(
dixit ei. c Hec omnia tibi dabo) Ex
hoc loco ⁊ alijs similibus dixerũt ma/
nichei: ꝙ diabolus est dominus istorũ
corporaliũ inferiorũ sicut factor et cre/
ator eoruȝ: sed hoc patet manifeste fal/
sum Gene. pmo vbi describunt facta a
deo. et ideo dicendũ ꝙ diabolus men/
tiebat: quia mẽdax est ⁊ pater menda
tij: vt habet ioannis. viij. ca. Creature
enim corporales non sunt in potestate
ipsius nisi quantũ sibi ꝑmittit a deo. se
quit. d Uade sathana) Hic incre/
pauit eum et non supra: ad ostenden/
dum: ꝙ ꝓprias iniurias debet homo
portare: sed dei iniuriam nullo modo
tolerare. hoc autẽ maxime fit: qñ cul/
tus debitus deo impẽdit diabolo: qđ
diabolus facere suggerebat. Et ideo
hanc veritatẽ per scripturã cõfirmat.
deutro. vj. ca. e Dominũ deuȝ tuũ
adorabis ⁊c) adoratione. s. latrie: que
soli deo debetur: homines aũt venera
ri possunt veneratione dulie. f Tũc
reliqt eũ) Hic ostendit eius diuinitas
ex ministerio sanctorũ angeloruȝ: reli
querunt enim angeli ipsum iesum ad
tempus vt diuinitas eius diabolũ ma
gis lateret:
et conueniẽ
tius locũ tẽ/
tandi habe/
ret ⁊ vt victo
ria ipius xp̃i
excellentior
apperet: ex
hoc quod so
lus ipsum d
uinceret. Et ideo victo tẽptatore ⁊ pre
confusiõe recedẽte. g Accesserũt an
geli et ministrabant ei) sicut vero dño
ꝓprij serui. Ex quo apparet diuinitas
xp̃i: q2 nulla natura est supra angelicã
nisi diuina.

Expositio moralis.

Ductus est iesus in desertum) Per
hoc insinuat ꝙ aggrediẽs deser/
tum pnie: fortius temptat ab hoste: ec
ecc̃iastici. ij. ca. Fili accedẽs ad seruitu/
tẽ dei sta in iusticia ⁊ timore et ꝑpara
aiam tuã ad tẽptationẽ. i. ad resistẽdũ
tẽptatiõi q̃ imminet tibi Illos eni de⁹
fortius tẽptari ꝑmittit q̃s fortiores eẽ
cognoscit. j. corin. x. c. Fidelis aũt de⁹
est q nõ patiet vos tẽptari supra id qđ
potestis. ꝑ h' aũt qđ iesus tẽptari voluit
triplici tẽptatiõe: oñdit q2 quãuis tẽ/
ptatio vł ẽ a carne vł a mũdo. vł ab ho
ste: diabol⁹ tñ vtit aliqñ carne ⁊ mũdo
tẽptationes eoꝝ accẽdendo.

Questio fris antonij betontini sup idẽ
euãgeliũ. Nõ in solo pane viuit hõ ⁊c.
Math. iiij. ca. Sup qb⁹ vbis merito q̃
rit. Utrũ gulositas q̃libet ieiuniũ fran
gat ⁊ õstruat? Cui q̃õni ex snia doctorꝫ
nři Richa. sup di. xv. iiij. l. sniaꝝ art. vj
rñdet sic dicẽtis. Ieiuniũ qđ obseruare
ppl's xp̃ian⁹ obligat triplex est. Quorũ
pmũ dr ieiuniũ cuiuscũq3 scli iniqtatꝫ
⁊ neqtie. Un btũs Augu. sup ioãnẽ et

notat̃ a Gratiano de ↄſe.di.v.ca.Ieiu
niũ: taliter inquit.Ieiuniũ magnũ
et generale eſt abſtinere ab iniq̃tatibꝰ
et ab illicitis voluptatibꝰ ſeculi:quod
eſt perfectum ieiuniũ.Nam vt Hiero.
ait.Tunc preclara eſt abſtinentia cor/
poris:cũ animꝰ ieiunat a vitijs.Quid
enim prodeſt corpus attenuare abſti/
nẽtia cũ animus intumeſcit ſuperbia
Unde Iſidorus ait.Qui a cibis abſti/
nent:⁊ mala agunt demones imitant̃
quibus eſca ſemꝑ abeſt:et culpa ſem/
per adeſt.ideo dñs per iſai.lv.iij.ca.
dicit.Nonne hoc eſt magis ieiunium
q̃d elegi: diſſolue colligationes impie
tatis .i.peccata quoꝝ velut anuloꝝ
catenarũ vnum ad aliud trahit.Et q̃
quot homo habet genera peccatorum
tot retinet eoꝝ diuerſitates faſciculoꝝ
ideo additur.Solue faſciculos depri/
mentes:et quia ſenſus interiores ⁊ ex
teriores peccatis cõfringunt̃: idcirco
ſubinfert̃.Dimitte eos qui confracti
ſunt liberos.hoc quippe ieiuniũ:ꝑ q̃d
libet pctm̃ mortale frangit̃.Aliud ieiu/
niũ dicit̃ v̓tutis abſtinẽtie: de quo
Hieronymus ad Demetriadẽ virginẽ
ait.Sint tibi quottidiana ieiunia ⁊ re
fectio ſatietatẽ fugiens:nihil ꝓdeſt ti/
bi biduo vel triduo tranſmiſſo vacuũ
portare ventrẽ:ſi pariter obſtruat̃.Q̃d
dicit̃ in eadẽ di.d̃cretoꝝ a gratiano po/
nit̃.Cõtradicũt huic ieiunio multa de
q̃bus i ſmone q̃dragesime Bernardꝰ
ait.Si ſola gula peccauit:ſola ieiunet
ſi aũt peccauerũt cetera mẽbra cur nõ
ieiunẽt ⁊ ipa?Et infra ſubdit.Ieiunet
oculus a curioſis aſpectibꝰ.Auris a fa/
bulis ⁊ rumoribꝰ.Ieiunet ligua a de/
tractiõe ⁊ murmuratiõe.Ieiunet ma
nus a malis opibus.Ieiunet aĩa a vi/
tijs.Cõtradicũt inſuꝑ huic ieiunio mul
ta alia de ꝑfectiõe ſic ad vxores accede
re:teſte Ambroſio dicẽte.Nullꝰ oĩno
in q̃dragesima vxori ſue aũ octauas pa
ſce iungat̃.Hic ꝓpheta Iohel.ij.ca.
ait.Egrediat̃ ſpõſus de cubili ſuo: et
ſponſa de thalamo ſuo:lʒ ipi nullo mo
do duci hoc tp̃e poſſint:ſicut in ca.Ca
pellanꝰ:extra de ferijs d̃r.Debita rep̃e
tere venationibꝰ intẽdere choreas age
re:⁊ hm̃õi:que oĩa cã breuiatis omit/
to cũ de eis in op̃e de penitẽtia latius
ꝑtractet̃.Ultimũ ieiuniũ dicit̃ ſancte
matris eccl̃ie:q̃d frangit̃ nõ ſolũ per
guloſitatẽ q̃ ẽ peccatũ mortale inquã/
tum hoc ieiuniũ includit illud : q̃d eſt
virtutis abſtinentie:ſed etiã per gulo/
ſitatẽ : que eſt ↄtra ſtatutũ eccl̃ie : que
q̃nqʒ modis opatur.De q̃bus Grego.
in expoſitione beati Iob : et notatur a
Gratiano de conſe.di.v.ca.Quiqʒ mo
dis:taliter inquit.Quinqʒ modis nos
gule vitium tẽptat.Aliq̃n nanqʒ indi/
gentie tp̃a preuenit.Aliq̃n cibos lau/
tiores querit.Aliq̃n que ſumenda ſũt
procurari accuratius expetit.Aliquã/
do aũt ⁊ qualitas ciborũ et tempus cõ
gruit:ſed in ipſa quantitate ſumendi
menſurã refectionis excedit.Nonnun
q̃ʒ abiectuʒ eſt ꝙ deſiderat : ⁊ tamẽ ip/
ſo eſtu immenſi deſiderij deterius pec
cat.Et ex his colligi poteſt:ꝙ in ieiu/
nio oĩs gula de ꝑfectiõe vitãda ẽ:lʒ nõ
niſi mortalis de neceſſitate.Nã codice
de legibꝰ lege Nõ dubiũ.d̃r.Nõ du/
biũ ẽ eũ in legẽ cõmittere:q̃ v̓ba legis
ãplexus ↄtra legis nitit̃ volũtatẽ.Igit̃
ad tale vitiũ euitandũ in v̓bis iſtis d̃r.
Nõ i ſolo pane:ideſt in q̃cũqʒ cibo cor/
porali viuit homo:ſed in omni v̓bo q̃d
procedit de ore dei.

¶ Alia q̃d eiuſdẽ fr̃is Antonij ſup idẽ
euãge.Nõ i ſolo pane viuit hõ In q̃bꝰ
v̓bis q̃rit̃.¶ Utrũ gula ſit grauiſſimũ
pctõꝝ?Ad cuiꝰ euidẽtiã ſciẽdũ eſt ſm̃
doctrinã ſci Tho.ſa ſe.q.cxlviij.ar.iij
Q̃d pctm̃ vl̓ grauitas pcti triplicit̃ ↄſi
derari põt Primo q̃dẽ ⁊ ꝑncipal̓r ſm̃
materiã i q̃ peccat̃ ⁊ hm̃õi ↄſideratõe
pctã q̃ fiũt circa res diuias maxĩa repu
tant̃.Scd̃o nãqʒ mõ ex ꝑte peccãtis: et
ſm̃ hec aliq̃ pctã leuia ſũt Ultio ex ꝑte
effectꝰ ↄñtis.lʒ igit̃ pctm̃ gule ñ ſit ni

ximũ p̃mo mõ cũ sit circa ea q̃ ad sustẽtationẽ corpis spectare noscunt: neq3 scd̃o mõ: q2 tũc magis alleuiat q̃3 aggrauat. Tũ pp necessitatẽ ciboꝝ: tũ pp difficultatẽ discernẽdi ⁊ moderãdi id qd̃ i talib⁹ cõuẽit: tñ vltio mõ extimat grauissimu3 cũ ex ea occasionẽ accipiant diuersa pcã. Hic Crisosto. ait. Adam incõtinẽtia vẽtris expulit a paradiso. Diluuiu3 qd̃ fuit tpe Noe ipa facit. Et hiero. lib.ij. cõtra Jouinianũ ait. Porro ciboꝝ auiditas q̃ auaritie mater sit: ⁊ animu3 q̃si q̃busdã cõpedib⁹ in terra teneat quis ignorabit: ⁊ ppter breuẽ generalẽ voluptatem terre lustrant ⁊ maria. Et vt mulsũ vinũ p̃ciosusq3 cibus fauces nostras trãseat totius vite ope desudam⁹. Et infra. Frustraq3 qdã simulãt salua fide ⁊ pudicitia ⁊ integritate mentis se abuti voluptatib⁹: cum ɔtra naturã sit corpa voluptatũ: sine voluptate pfrui. Et apl's hoc ipm cauẽs dixerit. Que ãt est in delitijs viuẽs mortua est.

Feria.ij.post p̃mã dominicã quadragesime euãgeliũ Mat.xxv.c.

In illo tẽpore: Dixit Jesus discipulis suis. Cu3 venerit fili⁹ hois[a] i maiestate sua[b]: ⁊ oẽs angeli eius cum eo[c]: tũc sedebit super sedẽ maiestatis sue[d]: ⁊ congregabuntur ante eũ omnes gentes[e]: ⁊ separabit eos ab inuice3[f]: sicut pastor segregat oues ab hedis[g]. Et statuet qdem oues a dextris suis[h]. Hedos autem a sinistris[i]. Tunc dicet rex his qui a dextris eius erunt[k]. Venite bñdicti pris mei: possidete[l] paratu3 vobis regnũ a constitutione mũdi.[m] Esuriui[n]

a Cum aũt venerit filius hois. Expositio lr̃alis. Hic ponit tertia pabola q̃ pertinet ad actiuos: ad q̃s ptinet se exercere in actib⁹ mie: p q̃ exercitio remũerabunt: desistẽtes aũt a talib⁹ ɔdẽnabunt. Dicit ergo a Cũ aũt venerit fili⁹ hois) l3 eni idẽ sit fili⁹ dei ⁊ hois: facit tñ mentione3 de filio hois q2 in forma hũana veniet ad iudiciũ. b In maiestate sua) q2 tunc apparebit in forma hois gl'iosa q i primo aduentu apparuit in forma passibili ⁊ infirma. c Et omẽs angeli ei⁹ cum eo). Tũ ppter honorẽ iudicis: tũ ppter executionẽ iudicij: q2 ministerio sanctorũ angeloꝝ deducent electi ad celum: per malos angelos reprobi trahent ad infernum. d Tũc sedebit sup sedẽ maiestatis sue) per hoc significat po testatẽ iudiciariã q̃ data est christo homini. e Et cõgregabunt ante eũ oẽs gẽtes) q2 null⁹ tunc poterit latere.

f Et separabit eos ab inuicẽ) q2 iusticia cuiuslibet ⁊ malicia appebit oib⁹ manifeste: ⁊ talis distinctio vocat separatio: ⁊ cũ hoc forte distinguent scd̃m sitũ. g Sicut pastor segregat oues ab hedis) Per oues intelligunt iusti ppter eoꝝ innocentiã: p hedos reprobi ppter eoꝝ nequitiã. Hedus eni qñ crescit est aĩal fetidũ ⁊ luxuriosu3: vñ ⁊ in lege hircus offerebat pro pctõ principis: vt habet Leuitici.iiij.capitulo. h Et statuet qdẽ oues a dextris) .i. in potioribus bonis: q2 sancti trãsferent ad gloriã. i Hedos aũt a sinistris) q2 mali dimittent ad penã: vl' q2 forte sic erũt dispositi scd̃3 sitũ in iudicio: q2 dextera loc⁹ est honorabilior: ⁊ io ɔuenit electis. k Tũc dicet rex his q a dextris ei⁹ erũt. Venite bñdicti pr̃is mei).i. a pr̃e meo. l Possidete) .i. eternaliter tenete. m Paratũ vob̃ regnũ a ɔstitutione mũdi) q2 a p̃ncipio mũdi factũ est celũ empireũ qd̃ ẽ loc⁹ beatorũ n Esuriui ⁊c̃). Hic tãgunt sex opera misericordie que sunt ne-

eni ⁊ dedistis mihi mā
ducare. Sitiui ⁊ dedi/
stis mihi bibere. Ho/
spes eram ⁊ collegistis
me. Nudus ⁊ operui/
stis me. Infirmus: ⁊ vi
sitastis me. In carcere
eram: ⁊ venistis ad me
Tunc respondebūt ei
iusti dicentes: Domie
quando te vidim⁹ esu
rientē: ⁊ panimus te:
⁊ sicientem ⁊ dedimus
tibi potū. Quando āt
te vidimus hospitem ⁊
collegimus te: aut nu/
dum: ⁊ cooperim⁹ te.
Aut qn̄ te vidimus in
firmū: aut i carcere: ⁊
venimus ad te? Et re/
spondēs rex dicet illis
Amē dico vobis. Quā
diu fecistis vni de his
fratrib⁹ meis: mihi fe/

cessaria ex parte corporis: et intelligit
p hoc septimū qd̄ est sepelire mortuos
Sufficiētia aūt istoꝝ hoc mō accipit:
q: hō in vita pn̄ti pimo indiget ex pte
corpis alimēto: sine q nō potest esse: ⁊
hoc alimētū
est duplex.
Unū est cali
dū ⁊ siccum
Et hoc voca
tur cibus: ⁊
⁊ sic vnū op⁹
mie est pa/
scere esuriē/
tez: vn̄ dicit
phs .ij. d̄ aia
Qd̄ esuries
est appetit⁹
calidi ⁊ sicci
Et aliud est
alimentū frigidum ⁊ humidū: ⁊ illud
vocat potus. Et sic scd̄m opus miseri/
cordie est potare sitientē: ⁊ sic dicit .ij.
de aia. ꝙ sitis est appetit⁹ frigidi ⁊ hu
midi. Scd̄o indiget tegumento sine q̄
nō pōt bene esse: videlicz indumēto et
domicilio: in q̄ possit regescere: ⁊ sic ē
duplex opus mi̅sicordie .s. vestire nu/
dū: ⁊ colligere vel recipere hospitem.
Tertio indiget post vitā istā sepultura
⁊ sic ponit quintū op⁹ misericordie .s.
sepelire mortuos. Ista aūt qnqz predi
cta sunt oibus cōia: alia sunt duo opa
misericordie que impēdunt alicui ex
alio accidēte supuenīēte vt si aliqs in/
currit infirmitatē vel capiat ab hosti/
bus: ⁊ sic accipiunt duo opa q̄ sunt visi
tare infirmū: ⁊ redimere captiuum: ⁊
noie redēptionis intelligit oē bn̄ficiū
eis impēsuz. Ista aūt septē opa miseri
cordie habent in vno versu. Uisito: po
to: cibo: redimo: tego: colligo: condo:
⁊ patet snīa ex pdictis. Ista aūt septez
impēsa xpi fidelib⁹ ppter xpm sibi re/
putat totū factū: q: fideles sunt mem/
bra eius: ⁊ ecōtrario fidelibus denega
ta: sibi reputat denegari: ppter qd̄ fa/

cientibus opa misericordie: reddit vi/
tā eternā: denegātibus aūt penam: ex
istis patet littera. a Dn̄e qn̄ te vidi/
mus esurientē ⁊c̄) Nō est questio pce
dēs ex ignorātia: q: iusti certitudinali
ter cognoscēt
ꝙ opa mise/
ricordie fa/
cta mēbris
xpi: xps sibi
reputet fieri
et p talibus
se certitudi/
naliter salua
ri. Et similit
mali sciēt se
dānari p cō
trario. Sed
ē questio ad
mirationis p
magnitudie grē que fiet electis: ⁊ ma
gnitudine miserie q̄ infliget reprobis
Considerandū etiā ꝙ hic nō fit mētio
de opibus misericordie ex parte anie:
q: illa ptinent pro maiori parte ad pla
tos ad quos ptinet alios instruere ⁊ di
rigere in salutē: hic aūt agit d̄ iudicio
circa statū actiuorū: vt visuz est: cetera
patēt ex dictis. Expositio moralis.

C Um aūt venerit filius hois in ma
iestate sua) Hoc etiā pōt exponi d̄
aduētu xpi ad iudiciū particulare: si/
cut et pars precedēs. Nā a tpe ascensi
onis sedet in maiestate ad dexterā dei
patris: ⁊ angeli sunt cū eo. Oēs etiam
gētes cōgregate sunt an̄ eū: q: nuda et
aperta sunt oculis eius oia. Hebr. .iiij.
Ipe etiā segregat oues ab hedis: oim
merita ⁊ demerita discernēdo: ⁊ ponit
bonos ad dexterā: dādo eis gratiā que
est arra glie: et p oppositū malos ad si/
nistram arrā glorie negādo: ⁊ sic dicit
bonis (Possidete paratū vobis regnū)
ſm ꝙ dicit Luc. xvij. Regnū dei ē in/
tra nos (Esuriui) in membris meis de
siderantibus eucharistiam et dedistis
mihi; vos sacerdotes bene ministran/

do(Sitiui) potū sapiētie salutaris(et dedistis mihi bibere) vos doctores et predicatores ecclesie(Hospes eram) exclusus a cōmunitate ecclesie(⁊ collegistis me) vos pij iudices absoluentes me(Nudus) operimēto virtutū(⁊ operuistis me) reducēdo me ad v̄tutis bonum(Infirmus): infirmitate passionis inordinate(⁊ visitastis me) suportādo charitatiue(In carcere erā) ligatus praua consuetudine(et venistis ad me) soluendum a tali ligamine E conuerso vero dicet malis(Esuriui ⁊ non dedistis mihi māducare) Expositio patet ex predictis per negationem collationis dictorū beneficiorū. Et sicut cōferentes digni sunt premiatiōe. Ita denegantes ⁊ dare potētes punitione. Ideo concludit in fine(Et ibūt hi in supplicium eternum.

cistis. Tunc dicet ⁊ his qui a sinistris eius erūt Discedite a me maledicti in ignem eternū: qui paratus ē diabolo ⁊ angelis eiꝰ. Esuriui enī ⁊ nō dedistis mihi manducare. Sitiui et non dedistis mihi potum. Hospes erā: ⁊ nō collegistis me. Nudus ⁊ non cooperuistis me Infirmus et in carcere: ⁊ non visitastis me. Tunc respōdebunt ei ⁊ ipsi dicentes. Domine quando te vidimus esurientem[a]: aut sicientem: aut hospitem: aut nudum: aut infirmum: aut in carcere: ⁊ non ministrauimus tibi? Tunc respōdebit illis dicens. Amen dico vobis q̄zdiu non fecistis vni de minoribꝰ his: nec mihi fecistis. Et ibunt hi in supplicium eternū: iusti autem in vitam eternā.

Questio fratris Antonij betontini sup euangelio Matthei.xxv.cap. Ite maledicti in ignē eternum qui paratꝰ est diabolo. In quibus verbis queritur. ¶ Quare pena prauorū eternalis ē: cū eorū culpa tēporaliter commissa sit? Sed hec questio citius soluit: si diuine iusticie ratio equo animo pensatur Nā ⁊ doctores sancti qui hoc iusta meditatione pensarūt tribus rationibus vt de reliquis taceam: ad veritatem diuine iusticie declarandā vsi sunt. Quarum prima est. In eodem statu in quo homo moritur in eodem punitur: sed morientis peccatoris volūtas in infinitum inuenitur mala: igitur ⁊ in infinitum existimatur punienda. Dicit enī in capi. Cum voluntate: extra de snia excommunicatiōis. Voluntas et ꝓpositum distinguūt maleficiū. Hinc Ecclesia.xj. capi. scribit Si ceciderit ad austrū per quē charitatis feruor designatur: aut ad aquilonem per quē frigiditas peccatorū ad benefaciendū denotatur: In quocunq̄ loco ceciderit ibi erit. Ceterum quanto minus bonū est ꝙ peccatores deo preferūt siue per quod quasi deus ipse deseritur: tanto ei ignominia irrogatur: cum ergo omne quod est: vel esse potest in infinitū minus deo sit: infinitam iniuriam a creatura creator accipit. Hinc Hiere. secundo capitulo. conqueritur dominus. Me dereliquerunt peccatores scilicet fontem aque viue: et fodiunt sibi cisternas dissipatas. Et licet omnis cōparatio abusio sit respectu domini: tamen secundum humanum modum loquendi non parum differunt: Fons aque viue qui deus est: quam samaritane promisit dicens. Qui biberit ex aqua quam dabo ei non sitiet in eternum Joannis quarto capitu. Et cisterne dissipate per quas res create intelligi possunt ad quas deserendo creatorem peccatores conuertuntur. Ultima ratio et melior talis sit. Iustꝰ

iudex qui cognoscit quo corde pctm cōmittit: non tñ minus opus malū in puniēdo considerat: q̄ꝫ mentē peccantis putemus qd̄ discutiat Quotiēscūqꝫ igit in voluntate peccatū reperit totiens eū puni re disponit: ꝛ si semꝑ vo lūtate pctm accedere inueniat semp oportꝫ vt eū puniri diffiniat: et quia culpa morta li deficiente mala volūtas semꝑ adest: q ei semp sit pena necessariū est Un̄ in .iiij. dialogo rum volumine beatus Greg. petro dicenti sibi: Scire velim quō iustū sit: vt culpa q̄ cū fine ꝑpetrata ē: sine fine puniat: ꝑtinus rn̄dit dicēs: hoc petre recte diceret: si iustus iudex: non corda hoiuꝫ: sed facta pēsaret: iniqui eni iō cū fine deliquerūt: q: cū fine vixerunt naꝫ voluissent vtiqꝫ sine fine viuere: vt potuissent sine fine peccare. Ostēdunt eni q: in peccato semp viuere cupiūt qui nunqꝫ desinūt peccare dū viuunt. Ad magnā ergo iusticiā iudicātis ptinet: vt nunqꝫ careāt supplicio q in hac vita nunqꝫ voluerūt carere peccato

Feria .iij. post ꝑmam dominicā quadragesime euāgeliū scdm Matth. xxi. cap.

In illo tēpore: Cuꝫ intrasset Jesus hierosolimā[a]. commota est vniuersa ciuitas[b] dicens. Quis est hic[c]? Populi autem[d] dicebant. Hic est iesus a nazareth galilee[e] Et intrauit iesus in templū dei[f]: ꝛ eijciebat omēs

Expositio litteralis

a Et cum intrasset). Hic ponit iudeoꝝ indignatio: q: principes sacerdotū ꝛ maiores indignabant de reuerētia xp̄o exhibita: ꝛ iō dicitur. b Cōmota est vniuersa ciuitas): q: factū maioꝝ dicit esse factū totꝰ ciuitatis dicens. c Quis est hic) quasi di. Iste nō est talis ac tātus q talia deberēt sibi exhiberi d Ppl̄i aūt).i. simplices ꝛ vulgares q̄si rationē de ꝯtrario reddētes e Dicebāt: hic est iesus ꝓpheta a nazareth galilee). Et vocant eū ꝓphetā nō quēcunqꝫ sed illū q dictus fuerat per moysen ꝓphaꝫ Deut. xviij. cap. ꝛ replicat Act. vij. cap. Prophetā suscitabit deus de fratribꝰ vr̄is et ideo merito debet honorari. f Et intrauit). Hic scd̄o oñdit q iudei fuerūt ꝯtēptores diuine maiestatis in facto patenti: ꝛ diuidit in duas: q: pmo ostendit xp̄i diuinitas ex duplici facto. Secūdo ꝯiungit iudeoꝝ impugnatio ibi. Uidētes āt ꝑncipes: prima in duas ꝑm duplex factū a xp̄o oñsuꝫ. Scd̄ꝫ ponit ibi. ꝛ accesserūt ad eū. ¶ Ad euidentiā primi ꝯsiderādū q ꝑncipes sacerdotū q erāt auari ꝑ astutias suas diuersas conabāt excoriare vel expoliare ppl̄m: igit q: de lōginqs ꝑtibus aliq veniebāt i hierusalē causa deuotiōis: q: nō erat eis licitū alibi sacrificiū offerre: ꝛ nō poterant ex tā lōginqͦ aialia adducere: ꝛ iō sacerdotes statuerāt in tēplo aliqͦs de sua familia q vēdebāt in atrijs tēpli illa q̄ poterāt in tēplo offerri: ne venientes a longe haberēt excusationē cessandi ab oblationibus. Silr̄ q: aliq veniebant ad templū q nō hēbant pecuniā vñ possent aialia offerēda emere: iō sacerdotes statuerant ibi nūmularios q sb̄ certa cautiōe pecuniā traderēt: ꝛ sic nullus excusaret qn possit sacrificium offerre. Licet eni ꝓ illa acomodatiōe pecunie nō reciperēt pecuniā vltra sortem: recipiebāt tñ aliq̄ munera: vl̄ exenia: ꝛ sic pꝫ q peccabāt ex facto qd̄ erat illicitū .s. aliqd recipe vltra sortē quātūcūqꝫ modicū: ꝛ ex loco q: talia exercebāt in locis oroni deputatis: et ideo xp̄s talia tanqꝫ illicita de tēplo eiecit: et in hoc se dn̄m tēpli oñdit: ꝛ hoc est qd̄ dicit hic f Et intrauit iesus in tēplū dei) tēplū āt aliqñ accipit ꝓpe ꝓ domo tēpli qd̄ diuidebat i duas ptes: vna pars vocabat scīm vbi erat altare

vendentes ⁊ ementes in templo: ⁊ mēſas nū mulariorꝫ ⁊ cathedras vendentiū columbas euertit. Et dixit eis: ſcriptuꝫ eſt[a]. Domus mea dom⁹ orōnis vocabit[b]. Vos autē feciſtis illā ſpeluncā latronum. Et acceſſerunt[c] ad eum ceci et claudi in templo et ſanauit eos[d]. Videntes autez principes[e] ſacerdotuꝫ ⁊ ſcribe miracula que fecit: et pueros clamātes in templo[f] et dicentes: Oſanna filio dauid: indignati ſūt[g] et dixerunt ei: Audis quid iſti dicunt[h]: Jeſus autē dixit eis[i].

thimiamatis menſa ⁊ cādelabrū. Alia pars erat ſctm̄ ſcōꝝ vbi erat arca teſtamēti ⁊ duo cherubi: illā ptē q̄ dicebat ſctm̄ itrabāt q̄tidie ſacerdotes ad offerendū incēſuꝫ ⁊ nulli alij: intra ſcm̄ ſcōruꝫ ſol⁹ ſūm⁹ pōtifex itrabat et ſemel i āno. Aliqn̄ āt accipit tēplū large q̄dā platea q̄drata an̄ tēplum clauſa muro: ⁊ dicebat atriū ſacerdotuꝫ: q: ſb̄ diuo erat altare holocauſtoꝝ: ⁊ illud itrabāt nō ſolū ſacerdotes: ſꝫ etiā leuite eos adiuuātes i excoriatiōe hoſtiarū ⁊ ablutiōe ⁊ ꝯſilib⁹. Vulgares āt hoīes illuc nō itrabāt: ſꝫ ad hoſtiuꝫ illi⁹ atrij aīalia viua offerebāt ſacerdotib⁹. Jſta aūt duo loca nō itrauit xp̄s: q: nō erat ſacerdos nec leuita ſꝫ preter iſta duo loca erāt adhuc duo alia loca: vbi hoīes ſb̄ diuo erāt in orōne: ⁊ i vno orabāt viri ⁊ i alio mulieres: ⁊ iſta atria noīe tēpli vocabāt ſm̄ qḋ ſcribit Act. iiij. ca. Petr⁹ ⁊ Joānes aſcēderūt i tēplū ad horā orōnis nonā ⁊ de hoc dr̄ hic. Et itrauit ih̄s in tēplū dei: ⁊ eijciebat oēs vēdētes ⁊c̄.

¶ Sed querit hic Queſtio. Quō nō reſtiterūt ei? Dicēdū ꝙ ex oculis ei⁹ ⁊ facie exibat fulgor terrens eos ita ꝙ nō audebāt reſiſtere: ſicut i voce ſua terruit eos q veniebāt ad capiēdū eū: q cū audierūt ip̄m dicentē. Ego ſū: abierūt retrorſū ⁊ ceciderūt in terrā vt hr̄ Joan. xviij. ca. Jn volūtate eni xp̄i erat ondere infirmitatē aſſūptaꝫ ⁊ ſue diuinitatis v̓tuteꝫ ſeq̄t. a Et dixit eis ſcriptū eſt) Jſai. lvj. b Domus mea dom⁹ orōnis vocabit: vos āt feciſtis illā ſpelūcā latronū) q: nō curabāt ꝺ cultu dei: ſꝫ magis de excoriatiōe ppl̄i ⁊ aſtutias ſuas exq̄ſitas vt viſū ē. Spelūca āt latronū dicit eē loc⁹ vbi ſpolia q̄ rapiūt cōgregant: ⁊ hoc fecerūt ſacerdotes de tēplo vt viſum eſt. c Et acceſſerūt) Hic ponit ꝓm factū oſtēſiuuꝫ ſue diuinitatis in curatione infirmitatū icurabilium: qḋ nō pōt fieri niſi virtute diuina: ⁊ hoc eſt quod dicit c Et acceſſerūt ad eū: ceci ⁊ claudi) A ꝓuatiōe eni i habitū nō fit regreſſus ꝑ naturā. d Et ſanauit eos) v̓tute ꝓpria qḋ nō poterat facere virt⁹ creata. e Videtes āt p̄ncipes) Hic ꝯſequēter ponit ꝯtra xp̄m iudeorū indignatio: ⁊ diuidit in duas ptes q: p̄mo ex indignatione ipugnāt eius famam: ⁊ ſcḋo ei⁹ doctrinā ibi. ⁊ cū veniſſet in tēplū. Prima i duas: q: p̄mo ponit iudeoꝝ ipugnatio. Scḋo ponit xp̄i rn̄ſio: ibi. ih̄s aūt dixit eis. ¶ Circa p̄mū ſciendū ꝙ p̄ncipes ſacerdotū ꝯceperūt rācorē ⁊ odiū ꝯtra xp̄m ꝓpt̄ h ꝙ manifeſte rephēdebat auaritiā: et alia coꝝ vitia: ⁊ vidētes miracl'a q̄ fecit infirmos ſanādo. f Et pueros clamātes in tēplo ⁊c) ip̄m. ſ. eē xp̄ꝫ verū g Jndignati ſūt) verūtn̄ q: nō audebant miracula manifeſte ipugnare: iō arguūt eū ꝺ applauſu ppl̄i quē ſuſtinebat circa ſe h Et dixerūt ei: audis qd̄ iſti dicūt) q. d. Si tu eſſes iuſtus ⁊ bonus: tu non ſuſtineres talē applauſum ppl̄i. i Jeſus aūt dixit eis). Hic ponit xp̄i rn̄ſio: vbi xp̄s ondit eos iuſte reꝓbandos a deo. ꝙ p̄mo facto: ſcḋo cui dēti ſigno ibi. Mane aūt reuertēs. Jn p̄ma ergo parte dr̄ ſic. i Jeſu aūt

aũt dixit eis) quasi di. bene scio q̇d isti dicũt me xp̃m confitendo: ⁊ ꝙ hoc de/beam sustinere patet : q: hoc est ex di/uina p̓ordinatione: ſm ꝙ scribit̃ i psal ꝓpter q̇d subdit. a Nunq̃ȝ legistis: q: ex ore in/fantium ⁊ lactentiuȝ per fecisti lau//dem) q. dic̃. Uos q estis legisperiti deberetis scire hãc scriptu/ram: ⁊ per ꝯsequẽs me nõ rep̃hẽdere. b Et relictis illis) tanq̃ȝ excecatis per inuidiam. c Abijt foras extra ciui/tatẽ) ⁊ in hoc ꝙ dimisit eos corporali/ter oñdit facto eos esse dimittendos a deo sp̃ũaliter ꝓpter eoꝝ excecationẽ

Utiq̃ȝ Nũq̃ȝ legistis quia ex ore infantium et lactentium perfecisti laudeȝ[a]. Et relictis illis [b]abijt foras extra ciuitatem [c] in bethaniam ibiq̃ȝ docebat eos de regno dei.

Expositio moralis ipsius euãgelij

ET cũ intrasset hierosolymã cõmota est vniuersa ciuitas dicens : qs est hic) per hoc significatũ fuit ꝙ itrãte iesu celestem hierl̃m angeli dicturi erãt: quis est iste rex glorie(Et in intrauit iesus in templũ dei) Crisosto. Hoc erat ꝓpriũ boni filij intrare domũ patris. Et tu immitator xp̃i factus cũ aliquã ciuitatẽ fueris ingressus: p̓mũ ad ecclesiã curras(Eijciebat oẽs vendentes in tẽplo) Nam mercatores eijci debent de ecclesia(⁊ mẽsas numulorioꝝ) Crisosto. Significãs ꝙ in tẽplo dei nõ debent esse numi nisi sp̃ũales habẽtes imaginẽ dei(Et cathedras vendentiũ colũbas euertit) .i. dignitates ecclesie obtẽtas simoniace(Domus mea dom⁹ orõnis vocabit̃) sed nũc dom⁹ dissolu/tionis põt vocari: ⁊ domus cupidita//tis: ideo subdit̃(Uos aũt fecistis illaȝ speluncã latronũ) Magni latrones in spelũcis suis existẽtes: qñ sciunt aliq̊s parũ habẽtes trãsire: non exeũt de spe luncis: sed mittũt famulos suos ad il/los spoliandũ. Sed qñ sciũt hoies trãsire multũ pecuniosos currũt illuc de p̓mis. Sic multi canonici qñ sciũt magnũ lucrũ temporale currunt ad ecclesiam: sed quãdo modicũ est lucrum remanent in domibus suis ⁊ recreationibus: ⁊ ad ecclesiam clericos suos mittunt (Et accesserũt ad eum ceci ⁊ claudi ⁊c̃) Moraliter: Ceci sunt ignorãtes Claudi vero rectitudineȝ iusticie di//mittẽtes: et isti curantur aliqñ ꝑ pau/peres p̓dicatores xp̃i sectatores ꝑ coꝝ bona cõsilia et hortamẽta : de q̃ tñ aliqñ mali sacerdotes indignant̃ contra quos subdit̃ (Nũq̃ȝ legistis ⁊c̃) q̃si dicat. Si sacre scripture noticiã habere/tis: non indignaremini: sed gaudere/tis: ⁊ ita fit cõmuniter : q̇d qñ litterati non indignant̃ sed gaudẽt q: per hoc imposito sibi onere subleuant̃ (⁊ relictis illis abijt ⁊c̃) Crisosto. vt ibi manerent corꝑaliter: vbi habitabãt sp̃ũalit̃.

Questio fratris Antonij betontini Matth. xxj. cap. Intrauit iesus in tẽplũ dei ⁊ eijciebat oẽs vendẽtes ⁊ emẽtes in tẽplo Sup q̄bus v̇bis queritur. ¶ Utrũ aliquãdo licita sit ipsa mercatio? Ad cuius euidentiã aduertenduȝ est ſm Alexan. d ales ꝙ tria sunt genera operuȝ humanorũ. Quedã eni sunt que minime possunt esse mala sicut diligere deũ ⁊ ꝓximuȝ. Quedã sunt que aliquomõ nõ possunt esse bona: cuiusmodi sunt blasphemare deum : odire proximũ vsura fornicatio ⁊ siãa. Quedam alia reperire contingit: que bona esse possunt ⁊ mala:. Sicut est elemosynã dare. Jeiunare: ecclesias visitare: et alia his similia. Inter que mercatio numerari debet: que de se mala nõ est: sed aliquibus circũstantijs deprauari põt. Uñ Augustinus ait in lib. de questionibus noui ⁊ veteris testamẽti. Fornicari hoib⁹ semp nõ licet : negociari aũt aliqñ licȝ aliqñ nõ licȝ: ꝙ aũt de se licita sit: doctor subtilis magr̃ Johã/

nes scotus .q.ij.sup distin .xv.iiij. lib.
sententiarũ:oñdit ex manifestis neces/
sitatibus:⁊ comodis hominũ cõmuni
tati ꝓueniẽtibus ex officio et exercitio
ipso mercãdi. Cõstat eni vni patrie:vt
vrbi multa deficere que in altera supa
bũdat:qui aũt in colẽdis agris ⁊ in ce/
teris artibus mechanicis occupant:
vel reipublice regimini: aut iuste mili
tie operã pstant:ad res qbus eguerint
emẽdas ⁊ deferẽdas: comode ⁊ opor/
tune ire non possunt:nec insup ad hoc
oẽs industriã ⁊ peritiã habẽt:qua ex re
reipublice satis expetit:ꝙ huic officio
aliqui idonei mancipent : qbus vtiqȝ
merito pro emolumẽto aliqd lucri de
bet. Unde Apostolus pma ad Corin/
thios.ix.cap.dicit. Nemo militat su/
is stipendijs vnqȝ. Et quis repiri pos/
set. qui sine lucro huic operi inseruire
vellet. cum Matth.x.capi.dicat dñs.
Dignus est mercenarius mercede sua
Proinde ostendit negociationẽ esse li
citã Lege nature : scripture:⁊ gratie.
Primo nãqȝ ostendit lege nature : qꝛ
qȝ reipublice vtiliter ⁊ peculialiter vti
le est:quoquomõ fieri debet: imo non
parũ laudandi sunt : q ex hac intẽtiõe
huic operi inseruire conant:licet inde
lucrari videant:cũ industriã :solicitu/
dinẽ:labores:pericula:hac pro re mer
catores exponant:dummõ discreta sit
quãtitas lucri. Scdo ideȝ ostendit le/
ge scripture:qꝛ negociatio in nullo lo/
co reprobat:immo de se concedit Uñ
in vltimo cap.ij.lib. Neemie dicit. ꝙ
negociatores in die sabbati non vẽde/
rẽt. Ex q̃ colligi põt:ꝙ alijs diebꝰ mer/
catores emere ⁊ vẽdere poterãt. Et si i
die sabbati erat ꝓhibita:hoc ꝓpter fe
stũ erat i q̃ negociari nõ lȝ:nõ qꝛ esset d
se mala. Tertio q̃qȝ negociationẽ esse li
citã oñdit lege grẽ. Nã tpe tali auctori
tas vniuersalis ecclie mercatores sibi cõ
grua mẽsura lucrãtes minime dãnat:im
mo in cap.p vr̃as:de donationibꝰ iter
virũ ⁊ vxorẽ:mercatores approbari vi
dent:qñ dicit p vxoris cuiusdã caute
la dotes reponi debere in manu merca
toris ¶ Sed ꝯtra pdicta satis obstare
videt Joãnes crisosto. sup hoc euãge
liũ dicẽs. Nullus xpianꝰ debet eẽ mer/
cator:aut si voluerit esse: ꝓijciat de ec
clesia Et paulo post Qui emit ⁊ vendit
nõ põt esse nisi piurꝰ Ad qȝ dicẽdũ est
ꝙ Crisostomꝰ ibi execratiue locutꝰ est:
ꝓ eo qȝ pauci sunt mercatores:q in su
is negociationibꝰ iusticiã obseruent: ⁊
multis alijs vitijs ibi nõ peccent. Aut
absqȝ dubio:nõ est in hoc dicto sequẽ/
dus cũ nullã habeat ꝑ se rationẽ cogẽ
tem:aut scripture auctoritateȝ. Nã ex
euãgelio huius diei nõ põt aliud colli
gi:nisi ꝙ xps iuehit ꝯtra vẽdentes i tẽ/
plo:qȝ vtiqȝ illud graue peccatũ ẽ. Ad
uertendũ tñ est ꝙ sunt quedã negocia
q̃ vix possunt absqȝ peccato fieri:sic bea
tus Gregorius in omelia.xxiiij.dicit ⁊
notatur a Gratiano de peni .distin.v.c
Negotiũ. Huiuscemõi ſm durãdum
nr̃m ⁊ alios doctores:septẽ sunt. Cura
s.rei familiaris. Militia:ꝓcuratio:ad/
ministratio:aduocatio:qȝ negociũ ſm
Hostiensem:oibꝰ periculosius est. Epi
scopatus officiũ q̃ nihil miserabilius ⁊
periculosius est si ꝑfunctorie.i. negli//
gẽter res agatur vt patet.xl.distin. de/
cretoruȝ cap. Ante omnia ,dicitur:que
proprie sunt verba Augustini ad vale/
rium : licet hec vltima duo sub procu/
ratione et administratione valeant cõ/
prehendi. Septimum quoqȝ negoci//
um mercatio est. de qua Leo papa sic
inquit. Qualitas lucri negociantem:
aut accusat aut arguit : quia ⁊ honestꝰ
est questus ⁊ turpis. Ueruntamẽ peni
tenti vtilius est dispendia pati : quam
periculis negociationis astringi : quia
difficile est inter emẽtis vendentisqȝ cõ
mertium non interuenire peccatum:
quia licet de se sit bona:tamen ex ali//
qua circumstantia de facili maculat:si
cut fuit mercatio istorum in templo vẽ
dentium et ementium quod hoc om/

nino agere in templo licitũ non erat. Quãobrem christus de templo omẽs eiecit sicut dicũt v̓ba ista Intrauit iesus in tẽplũ dei: ⁊ eijciebat oẽs vẽdentes ⁊ emẽtes in templo

Expositio litteralis

Feria .iiij. post primã dñicam quadragesime Matth. xij. cap.

In illo tẽpore: Accesserũt ad iesuz scribe ⁊ pharisei dicentes. Magister volum⁹ a te signũ videere[a]. Qui rñdens ait illis. Gñatio mala[b] et adultera[c] signũ querit[d]: ⁊ signũ nõ dabitur ei[e] nisi signũ Jone ꝓphete[f]. Sicut eni fuit Jonas[g] in ventre ceti tribus dieb⁹ ⁊ tribus noctibus: sic erit filius hominis in corde terre tribus diebus ⁊ tribus noctibus. Uiri niniuite surgent in iudicio cum generatione ista[h]: ⁊ condẽnabunt eam: qꝛ penitẽtiam egerũt in predicatiõe Jone. Et ecce pl⁹ q̃ȝ Jonas hic Regina austri[i] surget in iudicio[k] cum generatione ista et condemnabit eam: quia venit a finibus terre[l] audire sapiẽtiam Salomonis[m] Et ecce plusq̃ȝ Salomon hic[n]. Cũ aũt imũdus[o]

a Magister volumus a te signũ videre) non q̃dcũqȝ sed d̓ celo vt habet Luce xj. ca. (Qui respondens ait illis.

b Generatio mala): quia ex psecutoribus ꝓphetarum descenderant.

c Et adultera) qꝛ patres eorũ idolatre fuerunt.

d Signum querit) de celo.

e Et signum non dabitur ei): de celestibus: quia sunt indigni propter eorum curiositatem ⁊ maliciam.

f Nisi signuȝ Jone prophe) quasi diceret: terreni sunt ⁊ infimi. Et ideo de terra ⁊ infimis signum habebunt. Et hoc est quod subdit.

g Sicut eni fuit Jonas) vt patet

h Uiri niniuite surgent in iudicio cum generatione ista ⁊c̃) Hic exprimitur eorum condemnatio: quia gentiles peccatores egerunt penitentiam: ad p̄dicationes prophetarum: et pharisei obstinati sunt in predicatione xp̄i qui tamen erat dominus prophetarũ ⁊ ideo ex facto illorum apparebit condemnatio iusta istorum. Et hoc est q̃d dicit. Uiri niniuite surgent in iudicio ⁊c̃). Hoc est dictuȝ ex facto eoruȝ apparebit iusta condemnatio istoruȝ. sequitur.

i Regina austri) idest regina Saba de qua habetur quarti Regum .x. ca. Et dicit hec Regina austri: quia regnum ei⁹ est in australi parte respectu hierusalem.

k Surget in iudicio) h̓ est ex facto suo ostendetur istorum iusta condẽnatio.

l Quia venit a finibus terre) idest a longinquis partibus.

m Audire sapientiam Salomonis). qui non fuit nisi solum figura christi.

n Et ecce plusq̃ȝ Salomon hic) idest christus presentialiter positus cuius predicationem iudei contempserunt.

o Cum autem immundus spiritus exierit). Hic ponitur eorum excecatio ⁊ possessio a diabolo. Ad cuius euidentiam sciendum: q̄ potestas diaboli fuit eiecta quodammodo a populo iudaico per legis dationem: que excludebat cultum demonum: et inducebat ad colendum vnum deum verum. Et sic eiectus trãsijt ad possidendũ plenius gentiles sine lege et ꝓphetarũ oraculis viuẽtes: ⁊ iõ eos tenebat in idolatria sbiectos sed aduenĩete xp̄i

spiritus exierit ab homine[a] ambulat ꝑ loca arida[b] querẽs requiẽ[c] et nõ inuenit[d]. Tũc dicit Reuertar in domũ meã[e] vnde exiui. Et veniẽs inuenit eã vacantẽ[f] scopis mundatam[g] et ornatã[h]. Tunc vadit ⁊ assumit septẽ[i] alios spiritus secũ nequiores se: et intrantes habitant ibi. Et fiunt nouissima hominis illius peiora priorib⁹ Sic erit generatiõi huic pessime. Adhuc eo loquente[k] ad turbas:

Ecce mater eius ⁊ fratres stabant foris querentes loqui ei. Dixit autem ei quidã Ecce mater tua ⁊ fratres tui foris stant q̃rentes te. At ipse respõdens dicenti sibi ait: Que est mater mea? ⁊ qui sunt fratres mei? Et extendens manũ[l] in discipulos suos dixit Ecce mater mea[m] ⁊ fratres mei Quicunq; enim fecerit voluntatem patris mei qui in celis est ipse frater meus et soror et mater est.

ꝑdicatiõe et aploꝝ iudei pro maiori ꝑte fuerunt increduli: gentiles autẽ deuote fidem christi et apostolorum acceperũt: et sic dyabolus eiectus ab eis ꝑ fidem christi reuersus est ad possidendum populum iudaicum errore excecatum: et sic facta sũt nouissima huius ppli peiora prioribus: quia status populi iudaici: peior est mõ q̃z fuerat a principio ante legem datam: hoc est ergo quod dicit. a Cum immundus spiritus exierit ab homine) id est a populo iudaico viuente sub lege nature: quia eiectus est per susceptionẽ legis mosaice. b Ambulat per loca arida) idest corda gentilium. c Querẽs requiẽ) idest ipis perpetuã mansionem. d Et non inuenit) quia predicantibus apostolis inde eiectus fuit. e Tunc dicit reuertar in domũ meã) idest iudaicum populũ. f Et veniens inuenit eam vacantem) idest fide et bonis operibus vacuam. g Scopis mũdatam) quia populus iudaicus habebat quandam exteriorem mundiciam. h Et ornatam) propter legis apparentiam. i Tunc vadit et assumit septem ⁊c̃) per hoc quod dicit septem alios. intelligit vniuersitatem viciorum hoc est dictũ quod ante legem datã feuerunt peccatis irretiti ⁊ a dyabolo possessi: sed post aduentũ christi in peccato suo obstinati sunt peiores facti: quia ex ingratitudine peccata eorũ sunt quasi duplicata. ⁊ hoc qd̃ loq̃ndo quasi de vno homine dicit per similitudinem: intelligatur de toto populo iudaico: patet ꝑ hoc quod dicit (Sic erit generatiõi huic pessime) k Adhuc eo loquẽte). Hic vltimo ponitur confutatio insidiantium ipsius infirmitati assumpte: in hoc qd̃ ipso ꝑdicante dixit ei quidam insidiator. q mater sua ⁊ fratres eius expectabant eum foris vt si propter hoc dimitteret predicationẽ: argueret ipm esse purum hominẽ motum propter affectionẽ carnalem. Sciendum tamen q hic dicũtur fratres cognati eius germani secũdum morem scripture que frequẽter nominat consanguineos fratres. iesus autẽ illum insidiatorẽ confutauit ostendẽs q spiritualis occupatio est carnali affectioni preponenda dicens (Que est mater mea) quasi dicat. predicatio nõ est interrumpenda seu dimittenda. l Et extendens manũ) quasi ad protestandũ veritatem. m Ecce mater mea) quasi dicat: intantum est mihi aliquis propinquus. inq̃ntum est spiritualibus actibus intentus: vt patet.

¶ Expositio moralis.

Generatio mala et adultera ⁊c̃) q̄ querunt ea que non sunt scibilia

nec ad fidē vel mores vtilia: ꝛ ideo (nō dabitur ei signū nisi signū Jone ꝓphe te) quē deglutiuit cetus: ꝛ sic deglutit eos diabolus ꝛ deludit (Uiri niniuite) Per niniuitas significatur peccatores ad vocem predicatoris penitentiā agē tes: et per reginā austri simplices sapi entiā xpī deuote querentes: quorū sa lus ſm sententiaꝫ saluatoris preponit saluti eorū qui sunt multuꝫ litterati de sua tantū scientia presumentes (Cū au tem immūdus spiritus exierit ꝛc̄) per istum significat peccator curatus per dei bonitateꝫ sed propter ingratitudi nem suā sequentē dimittitur cadere in hypocrysis prauitatē (et sic fiūt nouis sima hominis illius peiora prioribus) quia sicut dicit Hiero. simulata sancti tas duplex est iniquitas) Adhuc eo lo quente ad turbas. Ecce mater eius ꝛc̄) per hoc autē quod saluator a predica tione nō destitit propter aduentuꝫ sue matris ꝛ fratrū sibi loqui volentiū: de clarauit manifeste ꝙ opus dei ꝓponē dū est negotiis familiariū ꝑsonaꝝ. per hoc aūt quod subditur (Quicūqꝫ fece rit voluntatē patris mei ꝛc̄) ostendit ꝙ propinquitas charitatis ꝓponenda est propinquitati consanguinitatis.

¶ Questio fratris Antonij Betontini Generatio mala ꝛ adultera signū que rit ꝛc̄. Matth. xij. cap. Ex quibus ver bis merito potest queri. ¶ Utrū mer cantie plus valeāt q̄ȝ possint licite ven di: vel etiā minꝰ emi? Pro cuiꝰ declara tiōe interrogatiōis notandū ex doctri na doctoris ſbtilis. q. ij. sup dist. x. q̄rti lib. sñarū. ꝙ valor quarūcūqꝫ rerū du plicit sumi pōt. Nā vnꝰ naturalis; re liquus vsualis appellat. Primꝰ est ſm bonitatē nature in re a deo create: et ħ mō mus: formica vel pulex plusq̄ȝ pa nis extimat: cū illa animā habeāt. pa nis vero aīa priuet. Scd̄us vō qui dici tur vsualis in respcū ad vsum nr̄m su mit: q̄ꝫ quanto res vsibus nr̄is magis expediūt; tāto amplius valēt. et ħ mo do illis. s. muri formice vel pulici: pa nē pferimus. Et q: emendi vel vēden di actus ad humane vite vsus ordinā tur. ideo in eis valor venaliū rerū scd̄o modo sumit ꝛ nō primo modo. Scd̄o etiā notandum est: ꝙ hic valor vsualis in re venali tripliciter considerari pōt Primo respectu virtuositatis: qñ scꝫ res venalis vtuosior est ꝛ efficatior no stris vtilitatibus. Secūdo respectu ra ritatis quādo. s. res venales ex raritate ꝛ inueniēdi difficultate: magis nobis necessarie sunt. sicut de frumēto ē tpe penurie: q̄ꝺ maiori ꝑcio vendit: q̄ȝ abū dantie ꝛ fertilitatis tempe Inde est ꝙ magis extimatur aurū vel balsamū q̄ȝ aqua terra vinū vel oleū oliuaruꝫ. Ter tio respectu complacibilitatis: quādo scꝫ res venalis magis est cōplacibilis voluntati nostre: quomodo appreciat equus ab armigero ꝛ ornamentū a mu liere. Tertio adhuc notandū ꝙ pensa tio valoris vsualiū rerum vix aut nun q̄ȝ a nobis fieri pōt: nisi per coiectura lem: ꝛ ꝓbabilē opinionē. His visis di citur ad huius generationis male que situm: ꝙ res saluo meliori iudicio non plus possunt licite vendi vel minꝰ emi q̄ȝ valeant earū pensato valore ad vsuꝫ nostrū et ad probabile extimatiōis hu mane iudiciū: mensurato etiaꝫ valore rei infra limites latitudinis cōpetētis que quidē latitudo iure: cōsuetudine: et discretione innotescere potest. Pri mo enim iure sic innotescit: q: ius de terminat quod quando emptor vel vē ditor vltra dimidiū iusti precij defrau datur cōtractus sit nullus: ꝛ per iudi ces sit irritandus. Tamē scd̄m doctorē subtilem vbi supra: si infra illud nota bilis fraus appareat: est correspondēs restitutio facienda: hoc quidē intellgi debet: si defraudatus excessuꝫ ignora ret. Sciens enim donare potest ꝛ in cō tractum cōsentire: ꝛ defraudatus pu tari non debet. Et licet lex ciuilis dicat ꝙ contrahentes se inuicem decipere

possunt: tamen in ecclesia in cõtracti/bus: dolũ facere non pmittit. Lex eni ciuilis: vt sanctus Tho. dicit: populo data est: in quo sunt multi a vtute defi cientes ⁊ ea solũ ꝓhibet q̃ hũanũ mo dũ viuendi destruere dinoscunt. Et iõ dũtaxat magnos excessus punit: vt cũ quis est deceptus vltra dimidiũ. Lex auté diuina: que nõ modo data est po/pulo sed hoibus virtuosis: nihil impu nitũ relinquit: ꝙ sit virtuti cõtrariũ. Hinc est quod scdm diuinã legem illi/citũ reputat: si in emendo vel vendẽdo equalitas nõ seruatur: licet praua ad/ditio vel diminutio pcij equalitate iu/sticie tollere nõ videat. Et de hoc in de cretis. x. q. ij. §. hoc ius plenius habet glosa eni ibi dicere videt: ꝙ si in vendi tiõe plusq̃ res valeat offerat: illud ec/clesia accipere nõ debet. Insup in his notandũ est: ꝙ si res minus iusti pcij. s. pte dimidia compara est in ptãte em/ptoris iustum supplere preciũ vel a cõ/tractu recedere: vt extra de emptiõe et venditõe. in ca. cũ dilecti. plenius legi tur. Scdo modo scdm scotũ vbi supra huiusmõi latitudo cõsuetudine inno/tescit. cui cõsuetudini a legib⁹ aliquid de rigore dimittit: vt cõtrahẽtes ex cõ suetudine valoris reruz mutuo sibi re/mittere possint. Si tñ enormiter cõsue tudo nõ deficit a iusticia. Tertio modo patet discretione. s. scdm Thomã. scda scde. q. lxxvij. Carius vendere: ⁊ vilius emere est illicitũ ⁊ iniustũ: nisi res que vendit in detrimentũ cederet vendito ris: cũ ea nimis indigeat. Vñ in tali ca su iustũ preciũ est: si non solũ inspiciat ad rẽ q̃ vendit: sed etiaz ad damnũ qd ex venditione a vẽdente recipit. Hinc licite rem plusq̃ valeat venditor non emat qui vult emere. Sed hec genera/tio mala auarorũ mercatorũ hac solen ni respõsione doctorũ minime cõten/ta: obijcit nõnullis rõnibus apparenti bus ad q̃ petit signa. i. respõsa: suas re sponsiones oino frangẽtia. dicũt enim primo huius praue generationis filij. Nobis quidẽ licet rebus nostris pciũ statuere: ⁊ sicut nullũ ius nos cõpellit res nostras vẽdere: ita nec cõpellere de bet preciũ nõ scdm placitũ nostrũ ip/sis statuere: q: nullus emptor cõpellit emere: Vulgariter eni dicit tantũ res valet q̃tum vendi põt. Quibus obijci põt breuiter: ꝙ licet quis nõ cogat res suas vẽdere: cogitur tamẽ in cõtractu vendẽdi iuris ⁊ equitatis regulã debi/te obseruare. Proinde scdm Hostiẽ. li/cet aliqs cogi nõ possit rẽ suã vẽdere: vel alienã emere: si tñ rẽ venalez expo/scit: ⁊ pciũ offerat: ⁊ iuste nõ vult vẽde re: p iudicẽ cogi põt vt iusto pcio ven/dat: q: impositio pcij non imponit rei tanq̃ ppria: sed ipsi quasi in alterũ cõ mutande. Adhuc adultera generatio peius infert dicens: ergo tota cõmuni tas vendentiũ ⁊ ementiũ cõtra iusticiã peccat: quia fertur omẽs vile emere et care vendere cupiunt. Cui dicit qd tñ cõmunitas auarorũ ⁊ non iustorũ vile emere et care vendere cupit. Fortius miseri vlterius dicunt. Rebus vt di/ctum est punctalis taxatio nõ põt im/poni: ergo scdm cõsensum vtriusq; p/tis licet rerũ preciũ extimari. His etiã rñdetur: qd licet punctalis taxatio re/bus nõ possit imponi. nihilominus pt ⁊ debz illud sub cõgruis limitibus me surari: sed q: in his tribus signis. i. re/spõsionib⁹ auari cõtẽti nõ sunt: sed sp vlterius signa q̃runt. iõ eis bene dicit. Generatio mala et adultera ⁊c. q. d. hec praua generatio: dictis sacrorũ docto/rum acquiescere nolũt: sed vlterius si/gna et responsa querunt: sed signũ nõ dabitur ei: nisi signum Jone prophe/te: qui typum ostendit xpi resurrectio nis quia inde veniet ad iudicandum omnes viuos et mortuos: vbi de omni cõtractu vsurario rationẽ reddere ob/ligabũtur: nec inuenient tũc argumẽ/ta sophistica: quibus vsuram eius va/leant defensare. Quia vt Bernar/

dus ait Iudex ille nō falletur verbis.

Feria quinta post primam dominicam quadragesime. Euangelium scdm Mattheum.xv.capitulo.

In illo tpe egressus iesus secessit[a] in ptes tyri et sydonis. Et ecce mulier chananea[b] a finibus illis egressa[c] clamauit dicens ei. Miserere mei domie fili dauid[d] filia mea male a demonio vexatur. Qui non respondit ei verbum[e]. Et accedentes discipuli eius rogabāt eum dicentes[f] Dimitte eam: qa clamat post nos. Ipse autez respō dens[g] ait. Nō sum missus nisi ad oues[h] q̄ perierant domus israel: At illa venit: et adorauit eū dicens[i]. Domine adiuua me[k] Qui respondens ait[l]. Nō est bonum sumere panē[m] filiorum: et mittere canibus[n]. At illa dixit[o].

Expositio litteralis.

a Et egressus ihs inde secessit ⁊c̈) Reprobato errore phariseorū: h xps trāsit ad gētiles: vt ex deuotiōe gētiliū: ostēdatur iusta reprobatio iudeorꝝ. ⁊ h̄ est quod dr̄ (Et egressus ihs inde secessit in ptes tyri et sydonis) Tyrus ⁊ Sidon sūt q̄dā ciuitates site in terra pmissiōis prope montē libani: q: filij israel nō potuerūt totaliter expellere gētiles de terra sua.

b Et ecce mulier chananea). s. natiōe Chananei eni habitauerūt in terra pmissiōis an̄ filios israel: nec potuerūt p eos totaliter extirpari: vn̄ ista mulier ab illis q remanserant descēderat: ista aūt audiuerat miracula ⁊ famam iesu xpi: ⁊ iō firmiter credebat qđ filiā suaz sanare poterat. c A finibꝰ illis egressa) q: xpm sequebat̄ in via ad impetrādū sue filie sanationē. Marcus tn̄ dicit vij. ca. qđ venit ad iesuz intra domū: et hoc est verꝝ pmo: sȝ q: eā ibi nō exaudiuit secuta est eum in itinere clamans. d Miserere mei dn̄e fili dauid) Audiuerat eni xpm pmissum iudeis descēdere de genere dauid. e Qui nō rn̄dit ei v̄bū) nō pter idignationē: sȝ vt ex pseuerātia eius in pce onderet̄ fides eius ⁊ deuotio discipulis. f Et accedētes discipuli eius ⁊c̈) moti eni erant ad hoc vidētes eius fidē ⁊ deuotionē.

g Ipse autē rn̄dens) primo negatiue tn̄ sine improperio (ait. h Nō sum missus ⁊c̈) q: xps erat pmo ⁊ pncipalr missus iudeis tāq̄ȝ apl̄s eorꝝ: ⁊ iō in ppria psona nō pdicauit nisi iudeis: nec fecit miracula nisi i casu ex aliq̄ spāli cā vt. s. ondere ecclīam i fide gentiuz esse fundandā sic habet̄ hic. ⁊ Ioannis. iiij. cap. Ubi xpus pdicauit samaritanis d̄uote eū recipiētibꝰ: post mortē autez xpi fides pdicata ē publice gentilibus: ⁊ hoc ē qđ dicit apostolus ad Roma. xv. ca. Dico autē xpm ministrū fuisse circūsiōis. i. apl̄m iudeorū pter veritatē dei ad cōfirmādas pmissiōes patrū: q: antiq̄s pr̄ibus iudeorū fuerat facta promissio de xpo. sicut abrae: ⁊ dauid: q: tn̄ iudei p maiori pte fidē xpi repulerunt: et gētiles eā susceperūt. iō apl̄s sb̄dit ibidē Roma. xv. Gētes aūt sup mia honorare deum ⁊c̈. Seq̄t. i At illa venit ⁊ adorauit eū) adoratiōe latrie dicēs. k Dn̄e adiuua me) Infirmitatē. n. filie sue reputabat suā: ⁊ p ɔn̄s sanationē. l Qui rn̄dens) negatiue. s. ⁊ cū improprio ait. m Nō ē bonū sumere panē filorꝝ). i. doctrinā ⁊ miracl̄a pmissa iudeis: tāq̄ȝ spūalibus filijs pter cultū vnius dei. n Et mittere canibus). i. dare gētilibus: q erāt dediti cultui idolorꝝ: sicut canes circa cadauera aialiū defūctorꝝ. o At illa dixit Etiā). i. bonū est i casu.

a Nã ⁊ catelli edũt ⁊c̃).q.d.Sicut ca
telli aliq̃ modica:vtpote micas caden
tes de cibo concesso filijs pcipiunt: ita
etiã gentiles debebãt aliqd saltẽ modi
cũ pcipere de bñficijs xpi: exquo patz
q̃ nõ est con
trarietas in
v̓bo xpi cuz
dicit: nõ est
bonũ ⁊c̃.⁊ v̓
bũ huiꝰ mu
lieris,dicen/
tis immo bo
nũ est:q: ver
bũ xpi est in
telligendũ q̃ nõ erat regulariter ⁊ vni
uersaliter bonũ:cũ xp̃s eẽt apl̃s iudeo
rũ vt dictũ est.Verbũ autẽ huiꝰ mulie
ris intelligendũ est in casu ꝓpter.s.pe
tẽtis deuotionẽ:vt oñderet ecclie gen/
tiũ futurã fundationẽ. b Tũc respõ
dens iesus ait: O mulier magna est fi
des tua) q̃ pz ex v̓bo ⁊ facto suo: qa nõ
fuit retardata a feruore petẽdi. p̃mo ꝓ
pter xpi taciturnitatẽ.Nec scd̃o ꝓpter
eius rñsionẽ negatiuã.Nec tertio ꝓpt
improperiũ adiunctũ rñsiõi negatiue
Et iõ sb̃dit. c Fiat tibi sicut vis)q.d.
Fides tua h̃ meref:q̃ ptz ex facto:cũ sb̃
ditur. d Et sanata ẽ filia eius) hoc
ptz etiã ex dictis: q̃ tarditas xpi ad ex
audiendũ eiꝰ petitionẽ nõ fuit ex igno
rãtia:vel volũtate:sz vt ex perseuerãtia
mulieris oñderef fides eiꝰ: et deuotio
dignior exauditione.

Etiam domĩe.nam et
catelli eduntᵃ de micis
que cadunt de mensa
dominorũ suorũ.Tũc
respõdens iesus ait il/
liᵇ. O mulier:magna
est fides tua fiat tibi si
cut visᶜ. Et sanata est
filia eiusᵈ:ex illa hora

ℭ Expositio moralis.

ET egressus inde ih̃s venit in ptes
tyri) Per mliere chananeã cui dr̃
a dño (O mlier magna ẽ fides tua) põt
rõ supior itelligi : q̃ legibus eternis in
spiciẽdis ⁊ ↄsulẽdis intẽdit: ẜm Aug.
xij.lib. de trinitate.Per filiã eiꝰ rõ in/
ferior:p demoniũ aũt ipa sensualitas:
q̃ etiã p serpentẽ significaf vt dic Aug.
ibidem.Sic igitur filia mlieris chana
nee a dmonio vexaf: qñ p sensualitatẽ
inferior rõ ad ↄsensũ pcti mortalis im
pellif:cuiꝰ sanatio p mrẽm.i. supiorez
rõnẽ a dño petif.Nam rõ supior sp ad
optia depcaf:⁊ sic dñs distulit exaudi
re petitionẽ mlieris chananee vt eiꝰ fi/
des clariꝰ appareret:sic ⁊ dñs aliqñ di
mittit ipul//
sum rõis in/
ferioꝝ p sen
sualitatẽ di/
utius ꝓtra/
hi vt augeaf
meritũ tẽta/
ti: ꝓpter qd̃
Paulo petẽ
ti stimulum
carnis a se auferri dixit dñs.ij.ad cori.
xij.cap.Virtus in infirmitate pficitur.

Feria sexta post pri mam dominicam .xl. Euangelium ẜm Ioã nem.v.capitulo.

ℭ Questio fr̃is Antonij betõtini. Mi
serere mei dñe fili dauid.Mat.xv.ca.
In qbus v̓bis querif. ℭ Utrũ ẜm va
lorẽ vtilitatis emẽtiũ possit p̃ciũ i mer
cãtia taxari?Ad qd̃ breuissime dr̃ q̃ nõ
Nã h̃ mõ p̃ciũ rei iextimabile eẽt cũ cy
phus aq̃ hoi nisi aquã hẽat morituro
infiniti auri p̃cij apud oẽs vtẽtes rõni
bus eẽt.Qd̃ esset p̃mo nequissimũ.Tũ
q: bonũ ꝓpriũ p̃poneref bono cõi:ob
qd̃ mercatio instituta ẽ.Tũ q: h̃ onꝰ im
portabile putaref.Tũ q: pp h̃ onꝰ mo/
dus pietatis euacuaref.Scd̃o esset in
iustissimũ:q: cũ iusticia obẜuet in em/
ptiõibꝰ ⁊ vẽditionibꝰ naturalẽ ordinẽ
vtiliũ rerũ ẜm cõem opie ⁊ inopie cur/
suz mercatoris industriã:⁊ laborẽ ⁊ pi/
culũ:oia ista iustissima:talis taxatio p̃/
cij redderet incõgruissima. Tertio in/
honestissimũ q: nulla curialitas posset
esse int amicũ ⁊ amicũ:int ẜuũ ⁊ dñm
inter prẽm et filiũ.Et vt breuiꝰ loq̃r:si
h̃ esset:ois modꝰ vẽdendi ⁊ emẽdi red
deref incõsonus ⁊.auaritie accomoda
tus.Ubi v̓o auaritia regnat qs dubi//
tat quõ nulla mercatio licita sit. Et iõ
mercator clamabit ad dñm ⁊ dicet mi
sere mei dñe fili dauid:filia mea.i.con
sciẽtia mea q̃ carior oi p̃mogenito esse
debz:tali tentatiõe a demonio vexata:

per tuam gratiam liberari desideratj

Expositio litteralis euangelij.

O Euangelista determinat in h' euangelio de beneficiorũ quantum ad generationẽ spiritualẽ cõuenientium exhibitionẽ. In generatione eni carnali filij habent a patre vitam: nutrimentũ ꝛ doctrinaꝫ. Ita eodẽ modo est in generatione spũali Ideo euangelista pmo describit vite collationẽ: scđo spũalem nutritionẽ.

In illo tpe Erat dies festus iudeorũ[a] ꝛ ascẽdit Jesus hierosolymã[b] Est autẽ hierosolymis probatica piscina[c] que cognominabatur hebraice bethsaida: quinqꝫ porticus habens[d]: in his iacebat multitudo magna languentium[e]: cecorum: claudorum: aridorum: expectantium aque motum. Angelus autem domini[f] fm tempus descendebat in piscina ꝛ mouebatur aqua[g]. Et q prior descendisset in piscinã post motionẽ aque sanus fiebat[h] a q̃cunqꝫ detinebatᷓ ifirmitate.

❡ Circa primũ sciendũ est q modus naturalis cognitionis humane est ex sensibilib' ad intelligibilia deduci: q: oĩs nr̃a cognitio oritᷓ ex sensu: ꝛ ideo modus istius euange. vt frequẽter est premittere signũ sensibile ꝯueniẽs sequẽti doctrine. Et ideo i hoc euãgelio oñditᷓ signũ sensibile i xp̃o. s. potẽtia vite repatiua et hoc dupliciter. Primo ex miraculi opatione. Scđo ex eius impugnatiõe ibi. erat aũt sabbatũ. Prima in duas: q: primo circũstãtia miraculi pmittitᷓ. Scđo actus miraculi describitur: ibi. Erat aũt quidã. Circa primũ ponitᷓ primo cir cũstãtia tpis cũ dicitᷓ. a Erat dies festus iudeoꝝ) scꝫ festũ penthecostes. b Et ascẽdit iesus hierosolymã) q: viri tenebantᷓ esse ibi in illo festo: q: ter in anno tenebantᷓ masculi apparere corã dño. s. paschate penthecostes: ꝛ festo tabernaculoꝝ. Scđo describitur cõdicio loci cũ dicitᷓ c Est aũt hierosolymis pbatica piscina) in qua aque pluuiales colligebantᷓ: ꝛ ibi lauabantᷓ hostie primo: ꝛ postea in laterib' in atrio sacerdotũ existẽtib' ideo dicebatᷓ illa piscina pbatica: a probaton q ẽ ouis: ꝛ est nomẽ grecũ: cui' interpretationẽ ponit in hebraico dicens (que cognominatᷓ hebraice bethsaida). i. domus ouiũ. d Quinqꝫ porticus hẽs) vt p plura loca possent lauantes hostias descẽdere ad aquã e In his) scꝫ porticib' iacebat mlti tudo lãguẽtium ꝛc̃). Et subditur cã f Angelus autẽ dñi fm tẽpus). i. in diuersis tẽporibus interpollatiõe tñ facta. g Descẽdebat in piscinaꝫ ꝛ mouebatᷓ aq̃) ex descẽsu angeli h Et qui prior descẽdisset in piscinã post motionẽ aq̃ sanus fiebat) Cã aũt descẽsus angeli ꝛ hui' miraculi assignatᷓ a doctorib' dicẽtib'. q appropinquãte euãgelij veritate: dñs voluit figurã expssaꝫ baptismi in hac piscina oñdere: que ꝯueniebat baptismo in mũdãdo ꝛ sanãdo virtute dei occulta ad motionẽ angli. Sicut baptismus sb̃ sensibili elemẽto mũdat aiaꝫ vͥtute occulta verbi: ꝛ cũ h' aliqñ sanat corp' miraculose: verũtñ q: figura deficit a figurato: iõ ista piscina nõ sanabat nisi corp': ꝛ vna vice tm̃ ꝛ nõ sanabat nisi vnũ. Baptismus aũt ptinet ad aiaꝫ ꝛ sanat oẽs quotq̃t veniunt ad ipm̃ nisi ponãt impedimẽtum. Alij aũt dicũt q illa miracľa ibi fiebãt ppter pñtiaꝫ ligni dñice crucis qđ ibi enatauit appropinquãte xp̃i passiõe: ꝛ iõ angls illuc descẽdebat pter ligni reuerẽtiã: ꝛ enatauit tpe ꝯueniẽti p ei' motionẽ: p hoc etiã ostẽdebatᷓ q natura humana a morbo peccati per lignũ dominice crucis erat sananda. Qualiter

ter autē lignuz illud dominice crucis in loco illo fuerit positum: diuersimo/de dicitur. Dicitur eni in historia scolastica ꝙ regina Saba vidit in domo saltus libani Salomonis quoddam lignum: de q̄ viditi spiritu: ꝙ in illo pateretur ille ꝑpter quē deficeret regnum israel quod cum significasset. Salomoni ipse volens seruare durabilitatē regni fecit ponū illud lignum in profundo terre iuxta templuz: vbi postea in supficie terre facta est illa piscina: et iō postea ibi illud lignuz apparuit modo predicto In quadā vero historia sancte crucis dicit: ꝙ Seth filius Ade: ex precepto patris: iuit ad paradisum voluptatis: vnde eiectus fuerat: et petijt ab angelo custodiente locū illum de oleo misericordie: qui acceptis tribus granis arboris ligni vetiti dedit ea seth: et ipse plantauit supra sepulchrū patris sui Ade: et inde orte sunt tres virgule: que postea in vnam arborem sunt coniuncte. postea tpe salomonis illa arbor fuit secta que videbat edificationi templi necessaria. Verumtñ qñ applicabatur ad opus semper erat nimis curta vel nimis longa: et ideo tanq̄ inutilis ad hoc dimissa fuit iuxta templum in atrio quodā: homines autē venientes ad templum illi ligno ceperunt facere quandā reuerentiam instinctu diuino de quo dolentes sacerdotes fecerunt illud proijci in piscinam: que erat prope templum: qđ descendens ad fundū ibi diu latuit: postea vero iminēte passione apparuit modo pdicto. Hec ãt scripsi sine aliqua assertione.

Erat autem quidam[a] hō ibi triginta et octo annos habens in infirmitate sua. Hūc ergo cum vidisset iesus iacentē et cognouisset[b]: quia iam multū tpus haberet: dicit ei[c] Vis sanus fieri? Respōdit ei languidus[d] Domie hominē nō habeo: vt cū turbata fuerit aqua mittat me in piscinā[e]. Dum eniz venio ego: alius ante me descendit[f]. Dixit ei iesus surge[g] tolle grabatum tuum[h] et ambula[i]. Et statim sanꝰ factus est homo[k]. Et sustulit grabatum suū: et ambulabat Erat aūt sabbatū[l]

a Erat autem quidā). Hic consequenter actus ponitur miraculi cum dicit (Erat aūt quidā homo ibi triginta et octo annos habens i infirmitate sua) ex quo patz: ꝙ diu punitus fuerat: illam eni infirmitatem propter peccatum precedens incurrerat vt patebit infra: verumtñ q: penam patienter sustinuerat ideo dignuz erat vt ei subueniret: propter hoc sequit.
b Hunc cum vidisset iesus iacentē et cognouisset: q: tp̄s multū haberet). s. in infirmitate illa. c Dicit ei: vis sanus fieri) nō petit q̄si dubitās de volūtate: sz vt magis excitet eiꝰ desideriū: q: p hoc efficit dignior accipe dei donū. d Rñdit ei languidus) ondēs suū desideriū. e Dñe hoiez non habeo vt cū turbata fuerit aq̄ mittat me in piscinā). q. d. multū desidero: sz nō hēo hoiez q portet me et ego suz ita debilis: ꝙ nō possuz ita cito venire sic alij: vñ seqtur f Dū eni venio ego aliꝰ añ me descendit) hoc aūt dicebat: q: videbat iesuz fortē et aptū ad portandū eū et magnū reputaret si i hoc ei seruire vellet: sz statī ptulit ei maius bñficiū videlz sanitatē pfectā: vñ seqt. g Dixit ei ihs surge) restitutꝰ sanitati h Tolle grabatū tuū) restitutus pstino vigori i Et ambula) ad declarationē huiꝰ diuini miraculi. k Et statim sanus factus est homo) quia diuina virtus infinita est: et operatur in instanti. Sanitas eni que virtute nature restituit: in tempore et non instanti acquirit
l Erat aūt sabbatū) Hic consequēter

in illa die. Dicebāt ergo iudei illi qui ſanus factus fuerat[a]. Sabbatum eſt[b]: non licet tibi tollere grabbatū tu.ī. Reſpōdit eis Qui me ſanum fecit[c] ille mihi dixit. Tolle grabatuȝ tuū: ⁊ ambula. Interrogauerūt ergo eum[d]. Quis eſt ille homo q dixit tibi: tolle grabatum tuum et ambula? Is autem qui ſanus fuerat effectus: neſciebat quis eſſet[e]. Jeſus autē declinauit a turba conſtituta in loco[f]. Poſtea inuenit eum ieſus in templo[g]: et dixit illi[h]. Ecce ſanus factus es: iam noli peccare[i]: ne deterius tibi aliquid cōtingat[k]. Abijt ille homo et nunciauit iudeis[l]: quia ieſus eſſet qui fecit eum ſanum.

ponit̄ p̄dicti miraculi accuſatio: ⁊ primo q̄ȝtuȝ ad ip̄m ſanatū. Scd̄o q̄ȝtum ad ip̄m medicū: ibi. interrogauerūt ergo. In p̄ma pte dr̄ ſic (Erat aūt ſabbatū: in illa die) in q̄ nō erat licitū opa ſeruilia facere: ꝓpter qd̄ ſequitur.
a Dicebāt ergo iudei illi q ſanus factus fuerat
b Sabbatū ē nō licet tibi tollere grabatū tuum) Iſti falſuȝ dicebāt: q̄a opa corporalia q̄ ſunt ad dei honorem bñ poſſūt fieri i die ſabbati: ſic ſacerdotes in tēplo corporaliter opabant̄ templū ornādo: hoſtias imolādo ⁊ lauādo et cōſimilia vt dr̄ Matth. xij. ca. Portatio aūt huiꝰ grabati erat ad magnificētiā diuini miraculi. ſicut ⁊ mō illi q miraculoſe de carceribus vł hmōi liberant̄: portāt cōpedes ſuos ad loca ſancta ad manifeſtationē ſue miraculoſe liberationis: tamē aliter ſe excuſat ille ſanatus dicens.
c Qui me ſanum fecit: ille mihi dixit tolle grabatū tuum ⁊ ambula) quaſi dicat. ille q me diuina virtute ſanauit: eadē v̄tute ⁊ auctoritate mihi p̄cepit: ⁊ p cōſequēs teneor ſibi obedire: nec ſum tranſgreſſor. d Interrogauerūt ergo) Hic ponit̄ accuſatio medici. Et p̄mo in gñali añ cognitionē determinatam de ipſo. Scd̄o in ſpeciali ipſo cognito: ibi. poſtea Quia enim p ſanantē eū iſte ſanatus conuenienter ſe excuſabat: ideo querebant de ipſo ſanante vt ipſum pſequerent̄: ⁊ hoc eſt quod ſeq̄tur (Interrogauerūt ergo euȝ: quis eſt ille homo qui dixit tibi tolle grabatuȝ tuum ⁊ ambula) quaſi dicerent malus homo eſt qui p̄cipit talia. e Is aūt qui ſanus fuerat effectus neſciebat quis eſſet) q: diu languidus iacuerat: et ſic facta xp̄i et eius famam ignorabat.
f Jeſus aūt declinauit a turba conſtituta in loco) dans exēplū aliqñ fugiēdi volentes calūniare: et nolens ſe iactari de operatione miraculi.
g Poſtea) hic ponitur accuſatō medici in ſpāli habita cognitione de eo: et hoc eſt quod dicit̄. h Poſtea inuenit eū ieſus in templo) quia ad agēduȝ gratias de ſanitate ſibi collata frequentabat templū: quod eſt locus orationis. i Et dixit ei: ecce ſanꝰ factus es iam noli peccare) ex quo patȝ quod infirmitas illa fuerat ſibi propter peccatum inflicta. k Ne deterius aliqd tibi cōtingat) incurrēdo penā eternā: q̄a in recidiuante fiūt nouiſſima peiora prioribus. l Abijt ille hō et nunciauit iudeis ⁊c̄) Dicūt aliqui q̄ hoc fecit malitioſe: ſed hoc nō eſt verū: q̄a illos quos dñs ſanauit corpore: ſanauit et mēte: vnde de iſto dicit̄ infra. ix. ca. Totū hoiem ſaluū fecit in ſabbato: qd̄ etiā exprimit̄ hic ex verbo xp̄i cū dicit̄ Jam noli peccare. q. d. precedens peccatū eſt tibi dimiſſum. Et iō dicenduȝ q̄ iſte ſanatus iuit bona intentione ad publicandū virtutē xp̄i. Illi autē quibus hoc nūciauit fecerūt inde damnū ſuū: ſicut ⁊ de alijs chriſti virtutibus.

Expositio moralis.

Erat dies festus iudeorum ⁊c.) Sequitur. Est autem Hierosolimis probatica piscina) scdm doctores catholicos piscina hec sanans infirmitates inuisibili virtute apparuit ante baptismum xpi: ad significanduȝ virtutē huius baptismi: sicut dixi plenius in expositione litterali (Quinqꝫ porticus habens) idest aditus p quos signant: Lex: prophete, ⁊ agiographa: euangeliū ⁊ apostolica doctrina. hec eni quinqꝫ mentionē faciūt de xpi baptismate: quasi ad ipm prebentes adituȝ: Tria prima figuratiue. Alia duo exhibitiue. Per angelū descendentē: in piscinā. signatur xps qui Isai. ix. ca. ſm translationem. lxx. dicit magni cōsilij angelus: Ipse vero descendēs in iordane vim regeneratiuā dedit aquis tactu sue sacratissime carnis. Sed quoniā diuina virtus nō est alligata sacramētis. ō i ad hꝫ significandū iste languidus qui dicit hic sanatus non fuit sanatus per descensum in piscinā: sed per christi sermonē cum ei dixit (Surge tolle grabatuȝ tuum ⁊c.) per hoc auteȝ ɋ vnus tantū sanatus fuit de multitudine languidorum: signatur ɋ pauci saluant de multitudine vocatorum. Per lectū autem in quo iacebat lāguidus: signatur praua consuetudo per quā homo iacet in peccato que tollit per exercitiū in opere bono: ⁊ ideo subdit. (Et sustulit grabatum suū et ambulabat) per virtutis exercitiū. propterea persequebant iudei christū: opus eius bonū peruertētes in malū: Et adhuc multos habent sequaces nūcios xpi propter opus confessiōis et predicationis molestantes. Jesus autē respōdit. Pater meus vsqꝫ modo operat) vbi xpus vnitatē operationis ostendit ⁊ nature in filio et in patre: ⁊ hoc satis diffuse: nec occurrit mihi moralitas hic cōueniens nisi ɋ quilibet xpianus qui dei filius est adoptiuꝰ debet vniri sibi per charitateȝ mentis et conformitatē operationis: ſm illud ad Corinthi. vj. ca. Qui adheret deo: vnus spiritus est.

Questio fratris Antonij Betōtini

Surge tolle grabatū tuum ⁊ ambula. Joan. v. cap. Super qbus verbis potest queri. Utrū emens agrū vel vineā pcio quo valeat: sub tali cōditione ɋ post quiqꝫ annos: siue quādocunqꝫ vēditori placuerit: pro eodeȝ precio illū ei restituat? Circa hūc casum dicendū est: ɋ si emptor sub emptionis noīe precium agri mutuare intendit ⁊ ex illo mutuo fructus annuos agri lucrifacere vsura est: licet ab ecclia scdm Archi. ex hoc condēnari nō possit: sed si hoc nō facit in fraudeȝ licitus est cōtractus ſm eundē. huiꝰ quidē emptoris intentio tribus signis quādo dolosa est comprehendi potest. Primū signum est ɋ preciū quod tunc datur respectu valoris rei modicū extimatur. Scdm qn̄ vltra receptā summā: in redditione aliqd soluit: vt verbi grā. res vendita fuit centum florenis. In pacto ponit ɋ si vēditio rescindat. xxx. floreni soluent. Tertiū signū est quādo solet emptor vsuras exercere: ꝓcipue in cōsimili contractu hec tria signa ab ipso ca. ad nostram. de emptiōe ⁊ venditione: ⁊ ab illo capitulo: Illo vos. extra de pignoribus extrahunt. Quidā etiaȝ addūt. vt Hostien. ⁊ Joannes andree in nouella: q: quādo fit cōtractus venditionis cuȝ pacto de re vendenda infra decenniū: ita tn̄ ɋ ante quinquēniū instrumentū venditōis nequaquā facere teneatur: vsurararius est. licet in foro iudiciali: vt aliq dicūt pauciora signa requirant. Ex oibus istis sūmarie ꝑstringimꝰ: ɋ si emptor intentiōe simplici aliqd emit: iustūqꝫ soluit ꝓciū paratus semp restituere venditori: nō est ibi vsura. In foro aūt conscientie: stādū est in verbis cōfitentis si puram habuit volūtatē. Quia vt in cap. Cum voluntate. extra de sententia excōmuni-

cationis dicitur:Voluntas et propositũ distingunt maleficia. Ad hanc simplicem voluntatem inducit nos dominus diccens:quod Mathei.x. capitulo scriptum est. Estote prudentes sicut colũbe Que verba quomodo intelligenda sint Hieronymus ad paulinũ sic declarat Habeto simplicitatẽ columbe:ne cuiq̃ꝫ machineris dolos:et serpentis astitutiam:ne aliorum supplanteris insidijs. Nõ multũ distat in vitio:vel decipere.s.aliquẽ emendo vł vendendo vł decipi posse ꝛ alteri.s.faciendi vsuram occasionem dando hec verba.xvj.q.j.ca. Si cupis a Gratião notanť ꝛ.vj.q.j.cap. Et merito:idem Eleuterius papa dicit. Habebant omnes inquit simplicitatẽ colũbe:ne cuiq̃ꝫ machineť dolos in emendo scꝫ ꝛ vẽdendo:vel aliqd aliud faciẽdo:ꝛ vt largius loquar et serpentis astutiam:ne aliorũ supplanteť insidijs. hinc auaro mercatori qui.xxxviij.annis i infirmitate iã stetit auaritie dñs ait) Surge tolle grabatũ tuũ)grabatũ dico penultima sillaba ꝓducta:i.capitis reclinatoriu :per qḋ moraliter et ad nr̃m ꝓpositum intelligere possumus prauitatẽ volũtatis in q̃ velut in lecto caput eius mercatoris auari.idest mẽtis ratio recumbit egrota(Et ambula)recta s.intentione emendo et vendendo.

Expositio litteralis.

In hac parte euãgelista confirmat fideles in ecclesia gentium fundata in fide:ostendens eis gloriam future resurrectionis:ꝛ diuidiť in tres:qa primo ad declarationẽ future resurrectionis describiť christi trãsfiguratio Secundo subiungitur huius transfigurationis testificatio:ibi. et ecce ap//

Sabbato post primam dominicam.xl. Euãgeliũ scd̃m Matheũ.xvij.cap. Euãgeliũ istud habebiť etiã pro scd̃a dominica.xl.

In illo tempore Assumpsit Jesus Petrum ꝛ Jacobum:et Joannem[b] fratrẽ eius

paruerunt. Tertio circa hoc ponitur discipulorum instructio:ibi.ꝛ descendentibus illis. Circa christi transfigurationem euangelista notat tria. Consortium locum:et modum. Consortiũ autez notať cum dicitur a Assũmsit iesus. Petrum Jacobum ꝛ Joãnnem) Isti eni tres sunt assumpti ad vidẽdũ glaꝫ future resurrectiõis:pp p̃rogatiuã eminẽtie spẽalis inter alios Petrus eni pp feruorẽ fidei erat inter alios pncipalis ꝓpter qḋ et pncipaliter date sunt ei claues ecclesie:vt patet precedenti cap. Joannes autem excellebat in prerogatiua virginitatis ꝓpter quod erat inter alios christo magis familiaris. Jacobus autem inter alios discipulos:prim⁹ sustinuit martyriũ ꝓpter christũ vt habetur Actuum.xij.ca. Cõsiderandũ tñ q̄ beatus Ambrosius super Lucam:et Augustinus sup epistolam ad gala.videnť dicere q̄ iacobus iste q fuit in transfiguratiõe:fuit ille iacobus qui pmo rexit ecclesiã hierosolymitanã:et ille non fuit frater ioãnis:ꝛ fili⁹ zebedei:sed filius alphei Sꝫ dicendum q̄ cum textus expresse di//cat istum fratrem Joannis:per consequens filium zebedei:quod Augustinus et Ambrosius non loquunť asserẽdo:sed magis opinionẽ aliorum referendo:si tamen loquerenť assertiue nõ esset curandũ de dictis eorũ quando sacra scriptura expresse dicit contrarium sicut hic. Vñ Augustinus in epła ad vincentiũ donatistã dicit de doctrina sctõꝝ:que est extra scripturã cano//nicã. Hoc genus scripturarũ ab illis q̃ canonice nominanť distinguendũ est:non enim ex eis ita testimoniũ ꝓferendum vł contrarium sentire nõ liceat.

maxie vbi aliter senserūt q̄z vitas se ha beat: nos in illo genere: sum⁹ vt nō de dignemur etiā nobis ab aplo dictum suscipere. Si quid aliud sapitis: deus illud reuelauit. Cōsequēter euangelista designat locū dicens a Et duxit illos in mōtē excelsuz) ad designandū q illi sunt apti ad cōtēplandū celestia qui eminēt in con templatiua vita: subdit autē. b Seorsum) ad denotandū q contemplatiui debent esse a tumultu seculariuz segregati. Consequēter describit transfigurationis modū dicēs. c Et trāsfiguratus est) non q mutauerit lineamenta corpis: vel figuram: sed ꝓpter claritatis vultus eius immensitatē: et hoc est q subdit. d Et resplenduit facies eius sicut sol) Ad cuius euidentiam considerandū: q aia xpi a princi pio creationis fuit gloriosa propter apertam visionem: et ꝑfectam fruitionem: verūtamē ex diuina dispositiōe fiebat vt gloria aie non redundaret ad corpus vt sic corp⁹ esset passibile ⁊ mortale adimplendū precium redemptionis humane: et eodē modo ex diuina ordinatione factum est vt gloria aie redundaret ad corpus in hora transfigurationis: vt ostēderetur discipulis gloria future resurrectionis: non tantum anime sed corporis: vt sic animarētur ad sequendū christū in acerbitate passionis: ad quod eos inuitauerat i alio euangelio: et sic patet q claritas illa in trāsfiguratiōe fuit claritas glorie quātum ad essentiam: sed non quantū ad modum: quia fuit eiusdem rationis cum illa claritate que est in corporib⁹ gloriosis: sed non fuit ibi per modum qualitatis permanentis: sicut est in illis sed per modū passionis transeūtis et ideo claritas non debet dici dos glorie: q: dos de sua ratione importat q̄litatem ꝑmanentē. et est simile de lumine eleuante animā pauli ad videnduz in raptu diuinā essentiam qd fuit eiusdem ratiōis cum lumine eleuante anīmas beatoꝝ. Uerūtamen quia non fuit in paulo ꝑ modū qualitatis permanentis: sed per modū passionis transeuntis: ideo ex tali eleuatione siue visione non fuit paulus beat⁹ quia beatitudo importat permanentiam. e Et ecce) hic ponit transfigurationis testificatio: ⁊ pmo testificatio humana: scda diuina: ibi. adhuc eo loquente. Prima in duas: q: pmo ponitur testificatio eminentiuz virorum in veteri testamēto. Scdo eminētiū i nouo ibi. rndēs aūt Petr⁹. Dicit ergo pmo: (q Moyses ⁊ helias apparauerūt illis) hoc est ipis discipulis. f Loqntes cū eo) de quo aūt loqrent: Luc. exp̄mit. ix. c. dicēs. q loqbant cū iesu d excessu quē expletur⁹ erat in hierusalē: qui qdē excessus fuit in sua passiōe in q̄ sustinuit dolorē excessiuū ⁊ ignominiā excessiuā ꝓpter amorē excessiuū ad nos. Nō aūt q̄re Moyses ⁊ Helyas magis apparauerūt q̄z alij fuit: q: Moyses erat legislator: ⁊ Helias maxim⁹ emulator ꝓ honore diuino ꝫm qd d eo scribit. iij. Re. xix. ca. zelo zelat⁹ sū ꝓ dño exercituū ⁊ iō ꝑ testimoniū istoꝝ apparuit q xps nō erat dissolutor legis: vt imponebāt sibi iudei: sz magis adimpletor. silr nec blasphemator diui nois: vt iponebāt ei iudei: q: dicebat se filiū di: sz magis ꝯfessor veritatis. Cōsiderādū etiā q Moyses ⁊ Helias nō fuerūt ibi ꝫm apparētiā fantasticā: sed ꝫm veritatē: quia Helias fuit adduct⁹ ibi. d loco qdā eminēti ad quē fuerat rapt⁹ vt hēt. iiij. Re. ij.

Et duxit illos in montem excelsuz[a] seorsuz[b] et transfiguratus est[c] ante eos. Et resplenduit facies eius sicut sol[d] vestimenta autem eius facta sunt alba sicut nix. Et ecce[e] apparuerūt illis Moyses ⁊ helias cū eo loqntes[f]

Rn̄dens aūt Petrus[a] dixit ad iesum. Domine bonum est nos hic esse. Si vis faciamus hic tria tabernacula[b] tibi vnū[c]. Moysi vnū et Helie vnū. Adhuc eo loquente[d]. Ecce nubes lucida obūbrauit eos. Et ecce vox de nube dicēs. Hic est filius meꝰ dilectꝰ[e] in q̄ mihi bn̄ cōplacuit[f] ipm̄ audite. Et audiētes discipuli ceciderūt in faciē suam[g]: ⁊ timuerūt valde. Et accessit iesus[h] ⁊ tetigit eos[i] dixitq; eis. Surgite ⁊ nolite timere. Leuātes autem oculos neminem viderunt[k]: nisi solū iesum

Et sic appruit ibi in aīa ⁊ corpe. Moyses aūt fuit adductus ibi de limbo sanctorū patrū: nō q: resurrexit sed q: aīa apparuit ibi in quodam corpe sibi adaptato: sicut apparēt angeli in corporibus assumptis: p h̄ etiā ostēditur ꝙ xp̄s erat dn̄s vite et mortis: q̄a habebat testimoniū ab helia qui erat adhuc viuus: et a Moyse qui iā fuerat mortuus.

a Respondens aūt Petrus) Hic ponit̄ testimoniū apostolorū qui fuerunt eminentes in nouo testamēto. Ad curꝰ euidentiā sciendū ꝙ btitudo essentialiter cōsistit in aspectu claro ipius diuinitatis: ⁊ ꝑfecta eius fruitiōe. Accidētaliter autē consistit in aspectu humanitatis xp̄i et delectatiōe cōsequente: ꝑ quā sicut ꝑ instrumentū cōiunctū diuinitati: sunt sancti adducti ad gloriā. Isti aūt apostoli qui admissi fuerūt ad videndum transfigrationē xp̄i: nō viderūt ipsius diuinitatē sicut Paulus in raptu. sed tantū eius humanitatē in forma gloriosa: et tamē in eius aspectu fuerūt sic delectati: ꝙ voluissent ibi ꝑpetuo māere. propter qd̄ dixit Petrus (Dn̄e bonū ē nos h̄ esse). b Faciamus hic tria tabernacula) ad manendū hic. s. ꝯtinue. c Tibi vnū) Nō loquit̄ de tabernaculo faciēdo ꝓ se ⁊ socijs suis. q: volebat cū xp̄o esse in suo tabernaculo: et socij sui cū alijs duobꝰ. Lucas āt dicit: ꝙ loq̄bat̄ Petrus nesciēs q̄d diceret. Sic eni ex magnitudine passionis vt timoris vel amoris aliq̄s prorumpit in aliqua verba sine p̄meditatione: ita similiter ex magnitudine deuotionis et delectationis experte dixit Petrus illa verba: que tamen non erant rationabilia: quia in solo aspectu humanitatis christi non consistit beatitudinis essentia: vt iam dictum est: ⁊ ideo illud non debebat sufficere pro finali beatitudine.

d Adhuc eo loquēte) hic ponitur testificatō diuina: sic eni in baptismo xp̄i: in quo cōsistit regeneratio ⁊ p̄ncipium vite spiritualis apparuit tota trinitas: filius in carne: pater in voce: ⁊ spiritussanctus in colūbe specie: ita similiter conueniens fuit ꝙ appareret in transfiguratione: per quā ostensus est terminus seu perfectio vite spiritualis: videlicet gloria future resurrectionis: et ideo sicut filius apparuit ibi in carne decorata, tamen claritate glorie: ita et spiritus sanctus in lucida nube per quā significata est plenitudo veritatis in xp̄i, predicatione. propter qd̄ dictū est. ipsum audite: pater autem apparuit in voce dicens. e Hic est filius meus) scilicet naturalis. alij autē sunt adoptiui. f In quo mihi bene complacuit) id est in quo diuinū bene placitum complebitur de redemptione mundi: sequitur. g Et audientes discipuli ceciderunt in faciem suam) Hoc autem factum est ad declarationem humane fragilitatis iuxta excellentiam diuine maiestatis. h Et accessit iesus). s. ad consolandum eos i Et tetigit eos) familiariter ⁊ dulciter eos consolando. sequitur. k Leuantes autem oculos suos neminē viderūt ⁊c̄) Quia Moyses ⁊ Helias iam recesserunt: re/

ducti volūtate diuina ad loca vnde fue/rāt adducti. a Et descēdētibꝰ) Hic ponitur discipulorum instructio de visione prehabita: quia pcepit eis iesus ne visionem predictā alijs diuulgarēt ante resurrectionē suā. ne alij audiētes christum eis apparuisse in forma gloriosa: scādalizarētur postea viden/tes ipsum pati tam ignominiose ⁊c̄.

Et descendentibus illis de mōteª: precepit eis ihs dicēs Nemini dixeritis visionem donec filius hois a mor/tuis resurgat.

Origenes. Sex diebus factus est visibilis mūdus. igit qui trāscendit oēs res mūdi visibiles pōt excelsum mon/tem transcēdere ⁊ respicere gl'iam vbi dei (Et ecce apparuerit eis Moyses ⁊ Helias cū eo loquētes) Origenes. Si quis intelligit spūalem legē cōuenien/tē sermonibus iesu ⁊ in pphetis abscō/ditā dei sapientiā: ille vidit Moysen et Heliā in gl'ia cum iesu) Bonū est nos hic esse). s. in cōtemplatiōis dulcedi/ne (Faciamꝰ hic tria tabernacula) q̄ cō/templatiuꝰ moraliter facit qn̄ legē ⁊ ꝓ/phetas ⁊ euangeliū practice legendo disponit. s. corde credēdo: ore cōfiten/do: ⁊ opere adimplēdo (Et ecce nubes lucida). i. cognitio vera: iō subdit (Hic est filius meꝰ dilectꝰ ⁊c̄) Et ceciderunt discipuli in faciē suā ⁊c̄) Nā sic illumi/nati viderāt dei maiestatē (nemini di/xeritis visionē ⁊c̄) q: diuia mysteria nō sūt sp: s; loco ⁊ tp̄e debitis publicāda.

¶ Questio fratris Antonij betontini sup euangeliū. Si vis faciamus h̄ tria tabernacula. Matthei. xvij. capitulo.

¶ Utrū alie circumstantie negociatio/nē vel mercantiā impediētes inueniā/tur? Ad qd̄ breuiter rn̄det: ex multorū snīa. ꝙ lꝫ ꝓprie ⁊ stricte loq̄ndo alie cir/cūstātie nō inueniant̄ pter infrascp̄tas: in questione sup ep̄l'am eiusdē dn̄ice. q̄ mercantiā habeāt impedire: tn̄ large loquēdo de ipsius mercātie circūstan/tijs tres ille assignari pn̄t. Quarū pri/ma dicit iniq̄ sepatio: qa plerīqꝫ sunt: qui negociationi nimiū intēdētes sine vxoribꝰ longā morā in lōginqs ptibus trahūt: tales aūt q̄ꝫ tis carnalitatibꝰ et spurcitijs tā cū fidelibꝰ q̄ꝫ infidelibus inquinent: qs exprimere posset. Et ꝙ deteriꝰ ē fre/quētius q̄qꝫ vxoribꝰ vio/landi sacrū matrimoniū causas multi/plices pstant: q: vt in. c. pn̄tia. extra de spōsalibus dr̄. mulieres sepius ꝓ iu/uenili etate: seu fragilitate carnali ne/queunt continere: petētes alijs copula/ri. Nā vt magister snīarum dis. xxvj. c. j. quarti voluminis ait. Qd̄ etiā ponit̄ a Gratiano. xxvij. q. ij. ca. j. §. j. Matri/moniū est viri ⁊ mulieris coiunctio: in/diuiduā vite cōsuetudinem retinens. Quia vt Matth. xix. ca. legit̄. Cū pha/risei tentantes dominū petissent ab eo dicentes. si licet homini dimittere vxo/rem suā. post alia verba audierunt. q̊s deus coiunxit homo nō separet. Hac enim intentione s̄m Goffredū tranen/sem: vir ⁊ mulier matrimonio iūgi de/bēt: vt simul perpetuo maneant: q̄ꝫuis post cōtractū matrimoniū: añ carnalē copulā possit alter inuito altero religi/onē intrare: tn̄ post cōsumationē nō ni/si volēte: vn̄ Alex. papa priori ⁊ fratri/bus scti Joānis sicut extra de cōuersa/tiōe coiugatorū. ca. vxoratꝰ hēt sic ait. Uxoratus sine licētia vxoris inter vos nullatenꝰ recipiat̄. Scđa diuinorū sa/cramentorū ⁊ officiorū omissio. Mul/ti eni int̄ infideles longā trahētes mo/ram: vel etiā inter fideles existentes tā/tū tp̄alibus lucris inhiant vt absqꝫ cō/fessione ⁊ cōmunione: ⁊ aliq̄ signo xp̄i/anitatis tanq̄ꝫ aialia viuāt. Proinde lxxx. di. decretorū in. ca. qm̄ nō cogno/ui. Aug. ait. Merito dictū est negociū: quia negat ociū: ꝙ malū est: cū nō que/rat veram quietē que est deus: Et ecci.

Dñica scđa in. xl.

E lā Pauli. mp̄e ad

xxviij.ca.scribit. Difficile exuit negocians a negligentia.s.diuinoꝝ et nō iustificabit caupo a pctō labioꝝ. Tertia quidē dicit vltra sortē rerū vsuraria receptio: quia vt Ambrosius ait: ꝛ Gratianus xxiiij.q.iij.ca. plerisqꝫ etiā annotauit Qōcūqꝫ sorti accidit: que sors ſm legistas ē debita quātitas mutuate rei in materia occurrente: vsura est. Unde domin9 Hosti.clarius vsurā diffiniēs ait. Usura ē cuiuscūqꝫ solutōis rei mutuate acceptio ipi9 rei vsus grā pactione iterposita: vel hac intentiōe habita in ꝯtractu: vl' exactiōe habita ex pmo facto. Et lꝫ doctor inrrefragabil' Alex. de ales dicat in.iij.volūie summe. Qō hec vsuraria receptio reꝝ vltra sortē fieri possit dūtaxat in illis q̄ mutuāt ſb certo nūero sicē pecunia: Et ſb certo pōdere: sicē auꝝ ꝛ argentū ꝛ siīia. Et ſb certa mēsura: sicē granū vinū ꝛ oleū ꝛ huiusmōi alia. q: i his tm̄ ē determinat9 valor ab arte vel a natura. Ab arte vt in illis q̄ nūerāt. A natura vt in illis q̄ mēsurāt: ꝛ pōderant: ꝛ si vltra talē valoris ꝺterminationē vl' artis iueniunt ē pp idigētiā nr̄am: nō pp ipoꝝ variationē i valore. Tn̄ largi9 loq volētes in pn̄tiarū in oi re negociali eā locamus. Hinc Hierony.sup Ezech.li.vj. Qō dictū.xiiij.q.iij.c. Putāt.in ꝺcreto describit sic. Putāt qdā vsuras tm̄ eē in pecunia: q̄ pūidēs diuina scriptura ois rei aufert supabūdātiā: qcqd illō est si ab eo q dederit plus accepit vt plusqꝫ dedisti nō recipias. Pro his trib9 circūstātijs in pn̄ti dicere possum9 (Faciamus hic tria tabernacula.i.faciam9 in sine tractatus negociationis mētionē de tribus circūstātijs: licet non ꝓprijs ad rē hāc tn̄ satis ꝯuenientib9. Quarū vna detestet p xp̄m spōsaꝫ suā ecclesiā dilectā nō reliquentē. Altera p moysē legis officia diligentem. Ultima per helyā: non solū vsurā: sꝫ etiā cūcta tēporalia omnino spnētē

Thessalonicēses .iiij. capitulo.

Fratres rogam9 vos et obsecramus [a] i domino iesu vt quemadmodū [b] accepistis a nobis quomō vos oporteat ambulare [c] ꝛ placere deo [d] sic ꝛ ambuletis [e]: vt abundetis magis. Scitis enim [f] que pcepta dederim vobis [g] p dominum iesuꝫ. Hec est eni voluntas dei [h] scificatio vr̄a [k]: vt abstineatis [k] vos a fornicatiōe

Expositio lr̄alis.

Hic paulus apostol9 reddit thessalonicēses dociles eos de morib9 informādo: ꝛ de defectib9 corrigendo Licet eni cōitas eoꝝ eēt sancta: tn̄ ibi erāt aliqui de fratrib9 corrigēdi: ꝛ specialiter hac epl'a corrigit de duobus: q̄ patebūt ꝓseqndo. Circa pmū sciēdū q̄ gētiles reputabāt fornicationē simplicē esse licitā: ꝛ iō ꝓpt ꝯsuetudinē pstinā aliq de gētilitate ꝯuersi erāt adhuc fornicari: ꝓpter q̄ apl'us corrigit hoc viciū ad virtutē oppsitā inducēdo dicens. a Decetero ergo fratres rogamus vos et obsecramus) idest per sacram rem adiuramus: q̄ debet plus vos mouere: q̄ꝫ simplex deprecatio nostra b Ut quēadmodū accepistis a nobis verbo et exemplo.
c Quomodo oporteat vos ambulare) in via morum. d Et placere deo) caste et munde viuendo. e Sic ꝛ ambuletis ꝛc̄) in his semper proficiendo f Scitis enim).i.scire debetis
g Que pcepta dederi vobis p iesum xp̄m).i.de mādato ipius: cui simpliciter est obediendū. h Hec est enim voluntas dei) eius mandato expressis i Sanctificatio vestra) idest emūdatio a carnalib9 pctis. k Ut abstineatis vos a fornicatōe) tāqꝫ a rō ꝓhibita

ad eā eni sequit incertitudo prolis ex vago cōcubitu que est directe ꝯtra bonū humane nature. Pater eni dʒ filijs nutrimētū et documētū: aliter nō pñt bñ stare: nullus aūt sollicitus est de talibus circa prolem sibi incertam.

vt sciat vnusqsqʒ vr̄m suum vas[a] possidere[b] in sanctificatiōe ꝛ honore[c] Non in passione desiderij[d] sicut ꝛ gētes[e] que ignorant deum: ꝛ ne quis supgrediat[f]: neqʒ circumueniat[g] in negocio fratrem suum: quoniam vindex est dominus[h] de his oibus: sicut prediximus vobis[i]: ꝛ testificati sumus[k]. Non eni vocauit nos[l] deus in immūditiaʒ: sed in sanctificationē[m] in christo iesu domino nr̄o.

a Ut sciat vnusquisqʒ vas suuʒ) id est corpus ꝓpriuʒ ꝙ vas dicit eo ꝙ i ipo formato per naturaʒ aīa a deo infundit ꝑ creationem. b Posside re) ꝑmanenter. c In sanctificatiōe ꝛ honore) corpꝰ eni in fornicationē deditū dehonorat'. qa bestiale efficitur. psal.xlviij. homo cū in honore esset nō intellexit. ℭ Additio. Ubi dicitur in postilla (vt sciat vnusquisqʒ vas suum possidere) potest exponi aliter scilicʒ ꝙ non solū ab illicito quis abstineat. sed sciat vnusquisqʒ suū vas posside re.i.vxorem suam (In sanctificatiōe) scʒ vt non turpiter abutendo eam possideat. d Non in passiōe desiderij) idest nō sequēdo passionē cōcupiscentie venereoꝝ que est nimis vehemens. e Sicut ꝛ gētes) supple sequunt eaʒ credētes fornicationē simplicē esse licitam. f Et ne quis) Hic incipit ps secunda in qua corrigit cupiditatis vitiū inducens ad oppositū. Et pmo ponit hāc inductionē. scdo quandā excusationē. ibi. de charitate. Circa primū dicit (Et ne qs supgrediat) opprimendo proximū. ab eo extorqueat iniuste possessionē suā vl rē aliā. g Neqʒ circūueniat) ipm decipiēdo vel illaqueando debitis ꝑ vsuras. vel per mercatiōes malas et consimilia.

h Qm vindex est dñs de his oibus) grauiter puniēdo. i Sic pdiximus vobis) apud vos existentes. k Et testificati sumꝰ).i.p testimoniū scpturarū ostendimꝰ. l Nō .n. vocauit nos ꝛc̄).i. vt seruiamꝰ imūditie pcti cuiuscunqʒ. m Sʒ i sanctificatiōeʒ) idest vt viuamus sancte.

ℭ Questio fris Antonij betōtini sup eandē eplaʒ Pauli apli. Ne qs supgrediat: neqʒ circūueniat in negocio fratrem ꝛc̄.

Ex qbus vbis merito talis q̄stio oritur. ℭ Utrū liceat aliq̄ lege in emēdo ꝛ vendēdo decipe proximū? Ad ꝙ breuiter rñdetur ꝙ non. Nā vt in pma disti. decreti. a Gratiano notat: ab origie mūdi vsqʒ ad etatē nr̄aʒ trina lege humanū genus gubernatū est. nature scripture: et gratie: ideo quidem lege nature non licet: q̄ʒuis eni ante lapsuʒ primi parentis in statu scʒ innocentie omnia oibus communia erant: vt. xij. q.j. cap. dilectissimis: Clemens papa dicit Cōmunis inquit vsus oim q̄ sunt in hoc mūdo: omnibus hominibus esse debuit. Quia scd̄m sententiā doctoris subtilis super dis. xv. iiij. lib. sniarum. q.ij. Usus rerum scd̄m rectā rōnem sic hoibus cōpetere debʒ sicut ad pacificā cōsolationē ꝛ necessariā sustentationē cōgruere necesse est: in statu aūt innocentie cōis vsus sine diffinitiōe dñorum ad vtrūqʒ istorū amplius valuisset: q: nullus tunc occupasset: ꝙ alteri necessariū extitisset: tñ vt idē summus pōtifex i eodē ca. intulit: ꝑ iniqtatē.i. ꝑ sollicitudinem sm glo. que naturali

Dñica.ij.in.xl. euāgelium secundum Matthe.xvij.cap. S. Assumpsit iesus petrū: et iacobum ꝛ iohannē fra/

equitati cõtraria est: hoc ali⁹ dixit esse
suũ: alius istud: & sic inter imortales fa
cta est diuisio q̃ iure hũano .i. impatoꝝ
post lapsum pmoꝝ parentũ. ꝓpter tria
rõnabiliter facta. Ad excludendã scz
negligentiã
eo ꝙ agri vl
terre in soli/
tudinez ver/
terent: qa si
agri eẽnt cõ
munes: cõ//
mune etiam
eẽt colere et
semiare: sz patẽti experimẽto cernim⁹
ꝙ de cõibus nulli vel modici curãt: et
iõ necessaria hoium sustẽtatio cito de/
ficeret Ad excludẽdã isup inimicitiã:
q: esset efficax cã ꝙ pax nũq̃ inter ho/
mines haberet. Nã sepe cõtingeret ꝙ
eadẽ re: eodẽ equo: eadẽ domo: eodez
agro plures vellẽt insimul vti: & sic ma
gis cupid⁹ plura sup alios occuparet.
Sic de Nemroth Gene .x.c. legit vbi
dicitur Cepit Nemroth esse robustus
venator .i. hoium oppssor: et extinctor
fm glo. Ad excludendã etiã malitiã eo
ꝙ taliter via fraudib⁹ aperiret. Nã tũc
malitiosi puniri nõ possent: q: alienuz
nõ acciperẽt: sed illa qbus sibi viderẽ/
tur indigere protinus allegarẽt. Et ꝓ/
pter hec omia: scdo polyti. Aristo. So
cra. et Pla. redarguit de cõmuni vsu
omniũ rerum. Ex quibus liquet: ꝙ le/
ge nature nõ liceat emẽdo & vendẽdo
proximũ decipere. Secundo preterea
non licet lege scpture: hinc Leui. xix.
cap. dominus dixit Nõ decipiat vnus
quisq̃ proximũ suũ. Ultimo ne longi/
gior sfiam non licet lege gratie. Cum
Matthe. xxij. cap. dominus dicat Di/
liges proximũ tuũ sic teipm. & Paulus
ad Roma. xiij. ca. dicit. Qui diligit ꝓ/
ximũ legez impleuit. Quamobrem ex
sententia doctoris subtilis habetur: ꝙ
saltem tria requirunt ad hoc vt nõ sit
aliqua circũuentio in emptione & ven/
ditione. Primo vt non sit error in sub
stantia: vt videlz det auricalcũ ꝓ auro:
nec vinũ limphatũ pro puro. Secũdo
vt nõ sit error in qualitate vt scz nõ det
res corrupta pro sana. Tertio vt nõ sit
error i qñati
tate siue res
mensuretur
per pondus
siue per aliũ
modum.

trem eius. Require
supra in sabbato &c.

Feria scda post secũ
dam dñicam .xl. euan
gelium scdm Joannẽ
viij. capitulo.

In illo tẽ//
pore dixit
iesus tur/
bis iudeo
rum. Ego
vado [a] & queritis me [b]

Expositiõ
litteralis.

Hic euãgelista docz: ꝙ pctores ob/
stinati nõ audiẽtes xpm non psũt
sequi xpm. sed in tenebris manent. Et
diuidit in duas: q: pmo oñdit eos qb⁹
loqbat hẽre hui⁹ lucis defectũ. scdo sb/
dit hui⁹ defect⁹ remediũ: ibi. dicebant
ergo. Circa pmũ sciẽdũ. ꝙ recedẽte
sole visibili de nro hemisperio cãntur
ibi tenebre: ita similiter xpo q est sol iu
sticie ex hoc mũdo p mortẽ recedente.
iudei pro maiori parte sunt obtenebra
ti tenebris infidelitatis: & i eis obstina
ti: & hoc iusto iudicio dei qa viderãt si
gna in vita eius & in morte: propter ꝙ
gentiles legis & ꝓphetarũ noticiã nõ
habẽtes crediderũt xpo. similiter ptz
de illo cẽturione q visis signis de mor/
te xpi dixit. Uere filius dei erat iste. vt
habet Matthei. xxvij. ca. & iõ iudei q
nõ solũ p miracula visa: sed etiã p ora/
cula prophetarũ pdicta poterãt eũ co/
gnoscere verum christum: & persequẽ
tes eum merito sunt a deo dimissi: pro
pter eorũ ingratitudinẽ: et sic excecati
totaliter per obstinationem: et hoc est
quod dicit (Dixit ergo iterũ eis iesus)
a Ego vado) .s. ad patrem per mortẽ
scdm humanitatẽ. a quo tñ nõ recessi
scdm diuinitatẽ. b Et qritis) .s. pse/
quendo me in membris meis: qa post
mortem christi: iudei persecuti sunt
apostolos: et alios xpi fideles vsq̃ ad
mortem vt patz Act. viij. capitu.

a Et in peccato vro moriemini) .i. propter pctm vrm: qr propter psecutionez xpi et aplorum ciuitas hirlm destructa e: et templu cobustu: et populus occisus ab exercitu romano: vt fuerat a xpo p/dictu expres/sius Luce. xix. cap. Hierusale hierusalem q occidis prophe/tas etc.

b Quo ego vado vos no potestis ve//nire) scz ad gloria pris: vra infidelitate hoc impediete. c Dicebat ergo) Hic oñter iesus docz remedium. et diuidit i duas ptes: qr pmo huiusmoi remediu ppomit. scdo eius efficacia ondit. ibi. Dicebat ergo. Circa pmu sciendu q hoc remediu cosistit in ve/niedo ad xpm p fide q est va lux. io di/uidit i duas: qr pmo remediu huius fidei onditur. scdo ad credendu eos inducit. ibi. dicebat ergo iudei. Prima i duas: qr pmo ponit iudeorum interrogatio Scdo subdit xpi rnsio i q dat remediu pdictu. ibi. et dicebat. Circa pmu sciendu q audierat iudei xpm volutarie moriturum: vt habet p illud Ysai. liij. ca. Tradidit in morte aiam sua: q scriptura et totu caplm exponit de xpo ab antiqs doctoribus hebreorum: et io iudei derisorie qrebat de iesu que reputabat falsum xpm. d Nugd interficiet se/metipm: qa dixit: q ego vado vos non potestis veire) si eni seriose loqrent de impletioe huius pphie dicerent sic: Nu/gd ex simplici voluntate sepabit aia a corpe: qd ptz ex eo q sbdit: q ego vado vos no potestis venire. Ipi eni poterat seipos iterficere. sz no poterat aiaz sua p volutate sua tradere. Sic fuit pphetatu de xpo p Ysaiaz. et in iesu fuit ad/impletum.

et in peccato vestro moriemini[a]: et quo ego vado vos no potestis venire[b] Dicebat ergo iudei[c] Nuquid interficiet semetipsu[d]: quia dicit q ego vado vos no potestis venire? Et dicebat eis[e]. Vos de deorsum estis[f]: ego de supernis sum[g] Vos de hoc mudo estis[h]. ego no sum de hoc mudo[i] Dixi ergo vobis: qa moriemini in pctis vestris[k]. Si eni no credideritis[l] qr ego sum[m]: moriemini in pcto vro[n].

e Et dicebat) Hic ponit xpi rnsio: in q dat pdicti vbi intellectus dices. f Vos de deorsuz estis).i. de massa corrupta podere originalis pcti et io hetis debitu mortis: et necessitate moriedi propter q sepa/tio aie a cor/pe no sbiacz simplici vre voluntati. g Ego d sn pnis suz) qa sm deitatez hz eande na/tura cuz pre sm huanitate aia e a do imediate p creatioez: et corpus formatu spusscti vtute et ppt hoc he/bat plenu dniuz sup corpus suu sepando aiam ab ipo et reuniedo: sm q dicit. j. ca. x. Ptatem habeo ponedi aiaz meaz et ptatem habeo itez sumedi ea: io seqtur. h Vos de hoc mudo estis) cor/pore et affectu. i Ego no sum de hoc mudo) qr scdm q deus pcedit mundu vt ca effectu. nec e ps vniuersi: scdm aute huanitate: ppter virtute formatiua: eode mo e dicendu: qr illa vtus fuit vtus spusscti: qztuz aut ad aiam et corpus bn e ps vniuersi: et sic est de mudo qztum ad sbam: no aut q ad pcti deordinatioez: q deordiatio noie mudi i sacra scptura frequent designat: vtz Joa. j. c. Et hoc mo iudei erat de mudo ppter ifidelitatis pctm ppter hoc sbdit. k Dixi ergo vobis qr moriemini in pctis vris) supra dixerat. in pcto vro in singulari: qr pn/cipale pctm eorum erat psecutio xpi: sed ad hoc seqbant multa alia pcta ppter hoc replicauit hoc in plali in pctis vris Et cosequeter ondit remediu cotra ista ma/la dices. l Si eni no credideritis) fide formata charitate. m Quia ego sum) vobis in lege et prophetis promissus. n Moriemini in pcto vestro.

a Dicebāt ergo) Ostēso remedio euadēde mortis: ꝙ est ꝑ fidē xp̄i: Hic cōsequenter inducit eos ad credēdū sibi. Circa ꝙ p̄mittit iudeorū interrogatiō dicēs. b Tu q es) q. d. Unde nobis ꝙ tu sis talis ⁊ tāt⁹ ꝙ debeat credi tibi. c Dixit eis iesus) ꝓbando ꝙ debeat credi: per hoc q̄d ē oium creaturarū ꝑncipium ꝑmū et ꝑ ꝯñs veritas p̄ma infallibilis: et hoc est ꝙ subdit.

Dicebāt ergo ei[a]: Tu qs es[b]? Dixit eis ihs[c] Principiū q ⁊ loquor vobis.[d] Multa quidē habeo de vobis loqui et iudicare[e]. Sed qui misit me verax est[f]. Et ego que audiui ab eo[g] hec loq̄r in mūdo. Et nō cognouerūt[h] q: patrē eius dicebat deū.

d Principiū q ⁊ loquor vobis) et q: est p̄mū oim rerū p̄ncipiū: oia reducit i seipm: cū sit finis oim: iō ꝯñter oñdit ꝙ ad ipm ꝑtinet oium iudiciū: ꝑ ꝙ oia reducunt in ipm. et hoc est q̄d dicit. e Multa habeo de vobis loq et iudicare) nō dicit vobis: ad vtilitatē vestrā sed de vobis. s. ad malū vestrū: ꝙ erit in iudicio futuro. f Sed qui misit me: verax est) q: adimpleuit promissum de p̄ma missione filij: que non est ad cōdemnandū vel iudicandū mūdū. sed magis ad saluandū ꝑ doctrinā ideo sequitur. g Et ego que audiui ab eo hec loquor in mūdo) Dicit enim se audire a p̄re. q: inq̄ztū deus hz sciē tiā a patre eandē cū ipso: sicut ⁊ essentiā. sed inq̄ztū homo hz sciam infusā ab eo. h Et nō cognouerūt: q: p̄rē eius dicebat deū) Hoc addidit euāgelista: vt oñderet cecitatē eorū. Uerūtñ q: multi iudeorū in morte xp̄i crediderūt vidētes miracula q̄ acciderāt i morte eius vt habet Luce. xxiij. ca. Siliter ad p̄dicationē apostolorū multi iudeorum crediderūt post mortē xp̄i. vt habetur Actuū. ij. cap. iō subdit. Dixit ergo eis iesus. k Cum exaltaueritis filiū hominis). s. in cruce in q̄ fuit extensus in aere et ꝓpt ꝙ exaltatus est est a patre scdm ꝙ dicit ad Philipē. ij. cap. humiliauit semetipsum factus obediens vsq: ad mortē: mortem aūt crucis ꝓpter ꝙ deus exaltauit illum.

Dixit ergo eis iesus[i] Cū exaltaueritis filiū hominis[k] tunc cognoscetis[l] quia ego sum et a meipso facio nihil[m]: sed sicut docuit me pater: hec loquor[n] Et qui me misit mecū est et nō reliquit me solū[o] q a ego que placita sunt ei[p]: facio sp.

l Tūc cognoscetis: q a ego sum). s. vere xp̄s: vtitur autē tali mō loq̄ndi: vt reducat eis ad memoriā illud Exo. iij. cap. Ego sū qui sum. m Et a meipso facio nihil) quia scdm ꝙ deus hz totā virtutē operatiuā a p̄re licet eandē sicut dictū est de scia scdm ꝙ hō illa natura est organū diuinitatis cōiunctū. iō nihil poterat operari nisi scdm morē ⁊ regulationē ipsius dei. iō sequit. n Sed sicut docuit me pater hec loquor Et q misit me mecū est) q: scdm deitatē pater est in filio: et ecōuerso.: scdm humanitatē vō ipsa deitas est in hoie xp̄o spāli modo: per realem scz vnionē: per quē modū non est in aliquo alio. o Et non reliquit me solū) q: filius scdm ꝙ deus nō pōt separari a patre: scdm vō ꝙ homo pōt separi de potētia absoluta: sed de potētia ordinata: natura assumpta nūq̄z dimittet: q: ꝙ semel assumpsit nunq̄z deponet: vt dicit Damascen⁹. p Quia ego q̄ placita sūt ei facio sp) inq̄ztū enī deus idem vult ⁊ facit ꝙ pater: q: eorū est vna volūtas ⁊ operatio: inq̄ztum vero homo eius volūtas ⁊ operatio regulant absq: abliqua obligatione a regula diuine volūtatis: vt patz ex p̄dictis.

Expositio moralis.

Dixit ergo eis iesus: Cū exaltaueritis filiū hois). s. in cruce (Tūc co/

gnoscetis q: ego sum ⁊c̈.) post mortem aūt xp̄i ⁊ eius ascensioné vna die p̄di/cante Petro crediderūt simul ⁊ semel de iudeis quinq; milia. Et altera die tria milia: vt habetur Actuū.ij.et.iiij. cap. Sic etiá ē inter hoies ꝙ valor homis plus appa//ret ⁊ cōmendat, post ei⁹ morte q̄ȝ ante.

Feria tertia post secundam dominicam quadragesime secuncundum Mattheum xxiij.capitulo.

I N illo tp̄e Locut⁹ ē iesus ad turbas: ⁊ ad discipulos suos dicens. Super cathedram [a].

℄ Questio fratris Antonij Betontini. In pc̄tō vestro moriemini. Joannis.viij. capitu. ℄ In qbus v̄bis merito q̄rit. ℄ Utrū ōis malitia cōfundit aliquotiens rōne veritatis aut corrigit nunq̄ȝ: maxime coꝝ q ꝓposito malo: ⁊ non ignorantia peccāt? Hinc Joā. criso. Ecce eni iniq vsurarij: postq̄ȝ audierūt vsurá oi lege detestari: Nūquid cōpunxit eos timor pc̄ti? Nūqd cōpescuit eos vł liberalitatis cōsideratio. Sȝ qd aiunt dicentes Nihil nisi pc̄tm̄ lege ꝓhiberi dȝ. Sed qd vtilitaté primo cōfert: culpa nō eē videt. Cōstat eni ꝙ res q̄ mutuo datur aliquá cōmoditaté ⁊ vtilitaté cōfert illi cui p̄stat: ergo scd̄m equitaté pōt hu iusmōi cōmoditas extimari p̄cio: ⁊ merito cōpensari. Sed merito his iniquis rn̄deri pōt ꝙ res mutuata nō confert ei cui facta est mutuatio vtilitateȝ aliquā a rei cōsumptione differenté nisi esset ex industria a recipiētis mutuū q̄ mutuantis ꝓpria non videt esse: ⁊ iō non est vendibilis alio precio mutuanti rei. Ad cuius euidentiā sciendū est: ꝙ quedam res: quarū vsus est ipsaruȝ rerum cōsumptio: sicut vinū ad potuȝ eo vtendo consumimus. in qbus vsus rei a re ipsa seorsum cōputari non debet: sed cuicūq; vnuȝ ipsoruȝ concedit necesse est vt alterū cōcedatur: vnde in istis per mutuū transfert dominiū. Si quis igit seorsum vellet vendere vinū et seorsum vsuȝ eius bis idē vēdere di/noscitur et vēdendo ꝙ est cōtra iusticiam peccat. Quedā v̄o res sunt quaruȝ vsus nō est ipsaꝝ cōsumptio: sicut vsus domus et inhabitatio: et non dissipatio: in qbus seorsum pōt vtrunq; ꝯcedi. puta cuȝ quis concedit alteri v//sum domus retento sibi dominio vel ecōtra. Et ꝓpter hoc pro vsu dom⁹ licite potest recipi preciuȝ. Res igit que mutuo dant in qbus cōmitti pōt vsura sunt de nūero earū rerū quarū vsus est ipsaꝝ cōsumptio sicut sunt q̄ mutuantur sub certo numero: vt pecunia et sub pondere: vt aurum et argentū: ⁊ sub certa mēsura vt granū vinū ⁊ oleū: q: in his scd̄m doctoré irrefragabileȝ impositū est preciū a natura preter illa que numerant qbus ab arte precium impositū est: ⁊ ideo pro vsu taliū reruȝ illicitū est accipe preciū q: dr̄ vsura suf ficit enim accipe equiualēs illius rei q̄ mutuat: que omnia talia noie pecunie intelligi possunt. De qua Exo. xxij.ca. dicit. Si pecuniá mutuá. s. dederis populo meo pauperi q habitat tecū non vrgebis eū: quasi exactor nec vsuris opprimes: lȝ de omi re vltra sorté accipe peccatū est. iō Ambro. l. i de Dauid. Et esca vsura ē Et vestis vsura est: ⁊ qd̄cunq; sorti accidit vsura ē: ꝙ velis ei nomē imponas vsura est. Un̄ cōtrariū descē/dentibus dr̄ (in pc̄tō vestro moriemini

℄ Expositio litteralis.

[a] SUper cathedrā Moysi ⁊c̈) Hic oñditur iudeos esse iuste reprobatos q: fuerunt fictores bonitatis. Et diuiditur in duas partes: q: saluator p̄mo ponit in hac lectione huius fictionis motiuum. scd̄o hoc motiuū excludit a discipulis suis. ibi. Uos aūt. Motiuū autem fuit superbia pharisеoꝝ

et legis peritorū.⁊ hec supbia ondītur ex tribus: primo ex abusu sue ptātis. scdo ex simulatiōe sctitatis.ibi.Oia er go.tertio ex ambitione dignitatis ibi. Amāt aūt pmos recubitus.Circa pmū ꝯsiderandū ꝙ a tpe moysi fuerūt constituti a deo lxx.senes etate ⁊ scia ꝑuecti:q cum moyse habe rēt curā populi et dicebantur iudi ces ordiarij q₂ ad ipsos fiebat recursus in dubijs cāis:magne etiā cāe non tractabant sine eis:⁊ istud fuit obseruatū apud iudeos q̃zdiu fuerūt in ptāte:⁊ hͦ est qd dicit hͥ saluator(Sup cathedraʒ Moysi).i.in auctoritate iudicandi populū. a Sederūt scribe ⁊ pharisei) q₂ illi q videbant eē magis in pplo piti ad hͦ eligebant. b Oia ergo q̄ dixerint vobis facite) q₂ p̄latis etiā malis ē obediendū.nisi in his q̄ sunt manifeste cōtra deū:⁊ sunt hn̄di in reuerētia q̃z diu tollerant in officio suo:vtʒ ꝑ exemplū Dauid q venerabat Saulē regē. lʒ sciret eū esse malū ⁊ a deo reprobatuʒ. c Opera aūt eorū nolite facere)quia non sunt imitandi in malis:imo tantū in bonis. d Alligant eni onera grauia ⁊ importabilia ⁊c̄) q₂ supra legis p̄cepta cōstituerant multa ex suis traditionibus:sicut ptʒ ca.xv.q̄ erant subditis grauia ⁊ importabilia. e Digito autē suo nolunt ea mouere).i.modicū conatū ad agendū talia nolūt apponere.Ex hoc patʒ ꝙ ille q cōstituit legem aliquā:licet non sit subditus legi quantū ad hoc ꝙ puniat ꝑ hominē si cōtrariū faciat. tn̄ obligatus est ad legē implendā:⁊ grauius puniet a deo si contrariū fecerit:q₂ transgressio eius grauior est ꝓpter scandalū: ꝓpter ꝙ dicit

moysi sederūt scribe ⁊ pharisei[a].Omia ergo quecūq₃ dixerint vobis seruate et facite[b] scdm vero opa eorum nolite facere[c].Dicunt eni:⁊ nō faciunt.Alligant eni onera grauia et importabilia[d]:⁊ imponūt in humeros hominū:digito aūt[e] suo nolūt ea mouere.Oia eni opa sua faciūt[f]: vt videant ab homibus. Dilatāt.n.philateria sua[g] ⁊ magnificāt fim

sapiēs.Patere legē quā ip̄e tuleris:et extra de ꝯstitutiōib⁹.ca.cū oēs:dr̄.Qd quisq₃ iuris in altero statuit. ip̄e eodeʒ iure vti dʒ.ptʒ etiā ex p̄dictis ꝙ illi qui statum eccłie in gn̄ali seu in spāli onerāt grauib⁹ statutis sine magna ⁊ euidēti necessitate:abutuntur sua ptāte sic faciebant pharisei et scribe.vn̄ dicit Aug.ad inquisitiōes ianuarij loq̄ns d̄ religiōe xp̄iana.Ip̄aʒ religionē nr̄am quā dn̄s nr̄ ihs xp̄s in paucissimis sacroꝝ celebrationib⁹ voluit esse liberā:quidā seruilibus p̄mūt oneribus adeo vt tollerabilior sit cōditio iudeorum : qui nō humanis p̄sumptionibus sed diuinis subijciuntur institutis. f Omnia vero) Hic ostēditur superbia phariseorum ex simulatione sanctitatis: quia hoc faciebant vt essent i reuerētia ⁊ honore in populo ⁊ hͦ est ꝙ dicit(Oia vero opa sua faciunt:vt videant ab hoibus).i. ꝓpter gl'iam humanā:q₂ videri in bonis propter gloriā diuinā nō est malū:sed magis meritoriū.vt dcm̄ ē.v.ca. g Dilatant philateria sua) Philateria ſm qd dicit Hieronymus : erāt quedā charte in qbus scribebant dechalogus mandatorū:⁊ ponebat illa charta in capite ad modū corone.ꝑ hoc significabat ꝙ debebant legē in memoria habere ſm ꝙ dicitur Deutero.vj.ca . Dicebantur enim philateria a philare ꝙ est seruare:⁊ tora ꝙ est lex:quia erāt quedam signa seruande legis.Pharisei igitur vt viderent pre ceteris religiosi faciebant sibi philateria magis lata:⁊ scribebāt in eis dechalogū de grossiori littera:⁊ eadem ratione faciebāt fimbrias maiores in pallijs suis Que auteʒ essent iste

fimbrie dictū est supra.ix.cap. super illud verbū: tetigit fimbriam vestimenti eius: ꝙ etiam hic declaratur. Xp̄us eni portabat vestimentū suū ad modū iudeorū. Ad cuius euidentiā sciendū: ꝙ populus iudaicus de quo xp̄us erat nascitu/rus ſm carnez debebat pollere qua/dam sancti/tate speciali pre alijs po/pulis. et ab eis distingui et ideo data est eis circumcisio vt quoddā signum distinctiuum in carne: Similiter data est eis lex vt haberēt quendam specia/lem modū viuendi. Similiter p̄ceptū fuit eis i habitu distingui: vt patz Nu/meri.xv.ca. Loquere filijs israel: faci/ant sibi fimbrias p q̄ttuor angelos pal/liorum ponentes in eis vittas hiacinti/nas. Uitte eni hiacintine que erant ce/lestis coloris: designabant ꝙ debebant habere conuersationem eminentem p̄ ceteris: scd̄m ꝙ Paulus dicit ad Phi/lipen.iij.ca. Nostra aūt cōuersatio i ce/lis est: Unde sequit̄ ibidem Nūeri.xv. cap. vt recordentur mandatorū dei: et sint sancti dn̄o deo suo. Talem ergo ve/stem portabāt pharisei: in qua magni/ficabāt fimbrias: q̄ est in angulo pallij.

...brias. Amāt autē[a] primos recubitus in ce/nis: et primas cathe/dras in synagogis[b]: ⁊ salutatōes i foro[c] ⁊ vocari ab hoibus rabbi[d] Uos aūt nolite vocari rabbi. Un⁹ est eni magister vr̄[e] Oēs aūt vos fr̄es estis[f]. Et prez no/lite vocare vobis sup terrā[g] Unus est eni pr̄ vester: q i celis ē. Nec vocemini mgr̄i[h]: q2 magister vester vn⁹ ē xp̄s Qui maior est vestrū[i] erit minister vester[k]. Qui autē se exaltaue/rit[l] humiliabit̄[m]: Et q se humiliat exaltabit̄.

a Amāt aūt) Hic 9nter ostendit̄ sup/bia eorū ex ambitōne dignitatis cū di/cit̄ (Amant aūt primos recubitus i ce/nis) et hoc duplici de causa. s. rōne gu/le: q2 ibi ponunt̄ fercula meliora: et ra/tione superbie: quia ille est locus hono/rabilior. b Et primas cathedras in synagogis) vbi conueniebant homi/nes ad audiendum verbum dei. c Et salutationes in foro) idest in lo/co patenti.

d Et vocari ab hoibus rabbi) Deside/rare eni scientiā et actū docēdi non est malū: sed meritoriū: sed desiderare no/mē tantū hoc est malū ⁊ supbie p̄ctm̄. Si tn̄ desideret̄ nomē ⁊ auctoritas ma/gisterij ad hoc ꝙ sciētia iaz habita aliqs meli⁹ posset vti: nō ē ma/lum: sed est bonū: q2 bo/nus doctor debet ea q̄re/re que faci/unt ad effica/tiam sue do/ctrine: verū/tn̄ q2 hō nō est magister p̄ncipalis: sed solus deus: ideo dicit. e Un⁹ est eni magister vester) q2 solus deus pōt in/terius docere intellectū illuminando seu pōt speciē intelligibilē infundēdo hō aūt docet tantū exterius aliqua p/ponēdo ex qbus formant̄ fantasmata debita: a qbus intellectus agēs facili⁹ abstrahit speciē intelligibilē: sicut i sa/natiōe hois natura agit tm̄ p̄ncipali/ter. medicus autē aliq̄ administrat ex qbus natura iuuat̄. f Oēs aūt vos fratres estis) quia filij dei per creatio/nem ⁊ adoptionem gratie. g Et pa/trem nolite vocare ⁊c̄) licet eni aliquis possit vocari pater in terra ratione ge/nerationis: doctrine: siue etatis: tn̄ so/lus deus est pater principalis: q2 ab eo solū habemus aiaz intellectiuā q̄ ē for/ma hois: ergo pr̄ est ille q dat formā. h Nec vocemini magr̄i ⁊c̄) sicut iam supra expositū est. i Qui maior est vestrū) .i. vult eē ſm veritatē. k Erit mister vr̄) .i. paratus ad officia hūilita/tis: ſm decentiā sui status: p̄pter hoc papa vocat se seruū seruoꝝ dei l Qui autem se exaltat) in presenti p superbiam. m Humiltabitur) in fu/turo per gehenne penam.

¶ Expositio moralis.

Nunc locut⁹ est iesus ad turbas ⁊c. Omnia ergo quecunq; dixerint vobis seruare ⁊ facite: s̄m aūt opa eoꝝ nolite facere) Hoc generaliter intelligendū est de oi/bus bn̄ docētibus ⁊ male viuentibus. Nā eoꝝ doctrina d; acceptari: et vita repudiari (Alligant eni onera grauia ⁊c) Hieronym⁹. Hoc gn̄aliter dr̄ aduersus oēs magistros q grādia iubēt: ⁊ miora nō faciūt. Crisosto. Tales aūt sunt q graue pōdus venientibus ad penitentiā imponūt: ⁊ sic du; presens pena fugit: cōtemnitur futura. Si eni fascē sup humeros adolescētis quā nō pōt portare posueris: necesse habet vt aut fascē reijciat: aut vt sub onere cōfringat. Sic et homi cui graue pōdus penitentie imponis necesse est vt aut pniam reijciat: aut suscipiēs dum ferre nō pōt scādalizatus ampli⁹ peccet. Deinde si erramus modicā penitentiā imponēdo: nōne melius est ꝓpter misericordiā reddere rōnem q̄ ꝓpter crudelitatē Ubi pr̄familias larg⁹ est dispēsato: nō d; esse tenax (Oia vo opa sua faciūt vt videant ab hoib⁹ ⁊c) Crisosto. Jn oi re nascit q eā extermi/nat sicut in ligno vermis: ⁊ in vestimento tinea. Unde sacerdotū ministeriū q positi sunt ad edificationē sanctitatis corrūpere dyabolus nitit et hoc ipm bonū: du; propter homies fiat malū (Amāt pmos recubitus in cenis ⁊c) Ista recipe cum exhibēt ordinate non est malum sed ipsa cōcupiscere (Et patrem nolite vobis vocare super terrā) non excludit exhibitione; honoris debiti: sed indebiti sc; vt propter adulatione vel aliqd huiusmodi nō fiat.

¶ Questio frīs Antonij Betōtini: s̄m vo opa eoꝝ nolite facere. Mat. xxiij. ca. Super quibus verbis queri pōt.

Feria .iiij. post secūdā dominicā quadragesime euangelium scd̄m Matheum .xx. cap.

Utrū simonia sit heresis? Ad qd̄ breuiter respondet s̄m sententiam sancti Thome super distin. xxv. iiij. lib. sententiaru; ⁊ etiā 2a 2e. q. centessima Atq; s̄m doctorē nr̄m Alexādrū ⁊ durandū parte. iiij. ij. lib. distin. xij q licz ꝓprie ⁊ p se loquēdo simonia heresis non iudicet cū aliquā falsam opinione; in fide nō habeat: tn̄ oēs simoniaci ꝓpter similitudinē actus: heretici nūcupant q: ita operant ac si extimarēt donū spiritus sancti pecunia possideri: que extimatio est heretica. Un̄ Grego. in registro dicit. Cū ois auaritia sit idoloꝝ cultus quisqs hāc ecclesiasticis dignitatibus dandis non precauet vulgariter infidelitatis perditioni subiacebit: etiā si tenere fidē quā negligit videat Et. j. q. j. cap. Eos: sic habet. Tollerabilior est macedonij ⁊ eoꝝ q circa ipm sunt spiritus sancti impugnatoꝝ impia heresis q̄ simonia. Jlli enim heretici creaturā ⁊ seruū patris ⁊ filij: spiritum sanctū fatent delirando. S; isti simoniaci eūdē spiritū sanctū efficiūt seruū. Et in eodē loco decretoꝝ. q. vltima cap. patet. sic scribit. Patet simoniacos velut pmos et pcipuos hereticos ab oibus fidelibus esse respuēdos Et infra. Oia eni crimina ad cōpatione simoniace heresis: quasi pro nihilo reputant. Un̄ dn̄s noster phariseos q sup cathedrā moysi sedebant simoniacos esse considerans ait oibus xp̄ianis (scd̄m opera eoꝝ nolite facere.

In illo tpe Ascendēs ihesus hierosolymā:

Expositio litteralis

Ascendēs iesus ⁊c) Hic saluator ostendit: q in platis debet esse vigor ad tollerandu; martyriū si necesse sit pro cōmisso sibi grege. Et hoc doc; p exemplū sui: qui voluntarie venit in hierusalem ad sustinendum mortem pro salute mundi. Unde beatus Gre/

gorius expones illud Joannis.x.cap. Ego sum pastor bonus ⁊ animā meam pono pro ouib⁹ meis: dicit de se ⁊ alijs prelatis. In hoc ostensa est nobis via quā sequamur: ⁊ hoc est quod dicit. primo ponitur huius documenti occasio. Scd̄o subiungit humilitatis instructio ibi. iesus aūt vocauit. Circa primū aduertenduꝫ ꝙ iudei existimabant xp̄m per ꝓphetas ꝓmissum regnaturū temporaliter in hierl'm quia scripturas d̄ regno christi carnalit͛ intelligebant: et id̄ regnuꝫ ablatum eis p̄ romanos credebant sibi restituendū p̄ xp̄m.

a Ascendens Jesus hierosolymā) que respectu toti⁹ terre ꝓmissionis est in alto sita: ⁊ propter hoc venientes illuc ab alijs partibus ibant ascēdēdo.

assumsit duodecim discipulos suos secreto[b] ⁊ ait illis. Ecce ascēdim⁹ hierosolymā ⁊ filius hominis tradet͛ principibus sacerdotuꝫ et scribis[c]: ⁊ condemnabūt eū morte[d]: ⁊ tradēt eū gētibus[e] ad illudēdū ⁊ flagellandū ⁊ crucifigēdū[f]: et tertia die resurget[g]. Tunc[h] accessit[i] ad eū mater filioꝝ zebedei cū filijs suis[k]: adorans et petens aliquid ab eo[l]. Qui dixit ei[m]. Quid vis? Ait illi[n]. Dic vt sedeant

b Assumpsit duodecim discipulos suos secreto) ⁊ hoc duplici de causa. Una est quia secretū mysteriū sue passionis futurū volebat aplis cōiter pre alijs reuelare: ne vidētes euꝫ postea mori ignominiose scādalizarent͛. Scd̄a est q: secreta mysteria sūt tm̄ maioribus reuelāda ⁊ detegenda: cuiusmodi erant apostoli. sequit͛. c Fili⁹ hois tradet͛ pncipibus sacerdotum ⁊ scribis). i. legisperitis: q: eis per iudā fuit traditus ⁊ venditus. d Et condemnabūt eū morte) q: ipsi iudicauerunt eū esse reū mortis. licet nō haberēt potestatē interficiēdi: q: iudicium sanguinis erat eis ablatū a romanis q dn̄abant͛ eis: ideo sequit͛. e Et tradent eū gētibus) videlicet Pilato preſidi ⁊ suis militibus ad perficiendū illud qd̄ nō poterāt: videlicet xp̄i mortē Et hoc est quod subditur. f Ad illudendū ⁊ flagellandū ⁊ crucifigenduꝫ) Ista eni tria inflicta sunt xp̄o per ordinem vt videbit͛ infra g Et tertia die resurget). Hoc aūt subdit xp̄s: ne apl'i eius morte audita: pre tristicia absorberent͛. h Tūc accessit) Hic ostēdit tertio ꝙ i platis debet esse tenor hūilitatis: quia non debent appetere preesse. Et diuiditur in duas partes: quia

Actuū. j. Dn̄e si in tp̄e hoc restitues regnuꝫ israel. Et hoc modo Jacobus et Joannes filij zebedei ⁊ mater eoꝝ audiētes xp̄m post mortē tertia die resurrecturuꝫ: crediderūt ip̄m immediate post resurrectionē regnaturū in hierusalē temporaliter. Et id̄ cupiētes ei esse collaterales pre ceteris: q: erant ei⁹ cognati germani informauerūt matrem suā de petitiōe sequēti: ⁊ hoc est qd̄ dicitur hic. h Tunc) audita resurrectione christi futura. i Accessit ad eum) idest ad xp̄m. k Mater filiorum zebedei cum filijs suis) cōscijs de petitione matris. l Adorās ⁊ petēs aliquid ab eo) non petijt primo in speciali ⁊ determinate: sed tantum in generali: vt concessione facta in generali primo: minus posset postea denegari sibi in speciali m Qui dixit ei: quid vis) Non petijt vt inscius: sed vt petitio sua postea efficatius ostendatur irrationabilis.

n Ait illi: dic vt sedeant hi duo filij mei ⁊c) idest sint tibi collaterales ⁊ maiores post te in regno tuo: quod quidem regnum credebant temporale ⁊ vt dictum est. Nec est mirum si talia apostoli credebant et appetebāt quia

adhuc carnales erant: ⁊ nondum illuminati ꝑfecte: nec ꝯfirmati per grãm spiritus sancti. a Respõdẽs aut ie/sus dixit. Nescitis ꝗd petatis). Respõdit filijs ⁊ matri: q: sciebat ipã3 missa3 a filijs: et informata3 de petitione faciẽda ꝓ eis. b Potestis bibere calicẽ quẽ ego biturus sũ) idest sustinere mortẽ ignominiosa3 ⁊ crudelem: quã ego passurus sum: ⁊ ꝑ qua3 debeo venire ad regnũ: nõ tpale vt creditis sed eternu3. c Dicunt ei possumus) loquunt sicut inexperti ꝓprie fragilitatis: qð patuit per effectũ: q: in passiõe xpi fugerunt pre timore mortis.
d Ait illis. Calicẽ ꝗde3 meũ bibetis) q: Jacobus ꝓpter xpm ab herode est occisus: vt habet Act. xij. cap. Et Joãnes in doliũ feruentis olei ꝓpter xpm missus est. ⁊ sic patet qð habuit promptã voluntatẽ moriẽdi ꝓpter xpm: fuit etiã missus in exiliũ ꝓpter ipm. Exiliũ autẽ est quedã mors ciuilis.
e Sedere aũt ad dext rã meã: vel ad sinistrã nõ est meũ dare vobis) in illo supple statu in quo estis. i. nondũ humilibus adhuc ⁊ carnalibus f Sed quibus paratũ est a patre meo). i. vere humilibus ⁊ spiritualia sapientibus.
g Et audientes decẽ). s. apostoli.
h Indignati sunt de duobus fratribus) aliquid humanum passi: quia adhuc erãt carnales sicut ⁊ illi: ⁊ ideo in/

bi duo filij mei: vnus ad dexterã tuã ⁊ vnus ad sinistram tuã in regno tuo. Rñdens aũt ihs dixit. Nescitis ꝗd petatis[a]. Potestis bibere calicem que3 ego bibiturus sum[b]? Dicunt ei. Possumus[c]. Ait illis[d]. Calicẽ quidem meum bibetis sedere autem ad dexteram meã ⁊ ad sinistrã[e] non est meu3 dare vobis. sed ꝗbus paratu3 est a patre meo[f] Et audientes decem[g] indignati sunt de duobus fratribus[h]. Jesus aũt vocauit eos ad se[i]: et ait[k] Scitis q: ꝑncipes gentiũ dñant eoꝝ: ⁊ ꝗ maiores sũt potestatẽ exercẽt inter eos: non ita erit inter vos. S3 ꝗ cũq3 voluerit iter vos maior fieri sit vr̃[l] minister. Et ꝗ voluerit iter vos esse ꝑmus: erit vester seruus. Sicut filius hominis non venit ministrari s3 ministrare: ⁊ dare aiã3 suã in redemptionẽ ꝓ multis.

dignati sunt ꝙ excellentiam super alios habere voluerunt. i Jesus aũt) Hic consequenter instruit discipulos suos de humilitate ex prehabita occasione: vt ambitionem Jacobi ⁊ Johãnis reprimeret: ⁊ idignationem aliorum sedaret k Et ait Scitis quia ꝑncipes gentium) quasi dicat. maioritas i regno meo non eodem modo acquiritur: sicut i regno terreno: q: i regno terreno acquirit per ambitionem ⁊ potestatem. Sed i regno meo contrario modo acquiritur. videlicet per humilitatem: propter quod dicit.
l Quicunq3 voluerit inter vos maior fieri: sit vester minister) idest se exerceat in obsequijs humilitatis. Et quia in moralibus magis mouẽt facta q̃3 verba: ideo inducit suipsius exẽplũ dicens (Sicut filius hominis non venit ministrari: sed ministrare ⁊c̃.

Expositio moralis.

ET ascendẽs iesus hierosolyma3). Hieronymus. Dominus crebro de passione sua discipulis ante predixit: ne cum veniret ꝑsecutio ⁊ crucis ignominia scandalizarentur. (Et tertia die resurget (Crisosto. Quod quide3 huius gratia dicit: vt cum viderẽt tristia resurrectione3 expectarent (Tunc accessit ad eũ mater filiorum zebedei) per istos qui per matrem petierũt a christo pre ceteris discipulis honorari: eo ꝙ erant

eius consanguinei: significantur ambi
tiosi: qui habentes prelatum consan/
guineum volunt per hoc in ecclesia p̄
ceteris promoueri: quibus bene respō
detur (nescitis quid petatis) nam ho/
nores ecclesie non sunt dispēsandi ex
propinquitate sanguinis. sed ex ido/
neitate personarum ratione scientie ⁊
virtutis: ideo subditur (Potestis bibe
re calicem ⁊c̄) idest sustinere martyri/
um propter deum (⁊ audientes decez
decem indignati sunt de duobus fra/
tribus) Crisosto. Sicut duo carnaliter
petierunt: ita ⁊ decez carnaliter contri
stati sunt: nā velle super omnes esse vi/
tuperabile est. non sustinere alteruz su
per se nimis est gloriosum (nō ita erit
inter vos ⁊c̄) Crisosto. Principes mū/
di sunt vt dominenť minoribus: ⁊ eos
subiiciāt seruituti: principes autez ec/
clesie fiunt vt seruiant minoribus suis
⁊ ministrent eis quecunqz a christo re/
ceperūt: ⁊ suas vtilitates negligant et
illoꝝ ꝓcurent: ⁊ mori nō recusent, pro
salute inferiorum

¶ Questio fratris Antonij betontini
Filius hois tradeť ⁊c̄. Matth. xx. cap
Ex qbus verbis queriť. ¶ Utrū auari
ritia sit maximū peccatoruz? Et breui
ter rn̄dēdo. Ratione: auctotate. ⁊ exē/
plo pars dubitationis affirmatiua te/
netur. Primo eni auaritiā esse omniū
peccatorum maximū sanctus Tho. sa
se. q. cxviij. sic ratione demōstrat Om
ne peccatū ex hocipo qd̄ malum est: in
quadaz corruptione: seu priuatione
alicuius boni consistit: sed inquantuz
volūtarium est aliquod apparēs bonū
⁊ inordinatione appetitus eligiť. Du/
pliciter ergo ordo peccatorum potest
considerari. vno modo ex parte boni
quod per peccatum contemnitur vel
corrumpitur: quod quanto maius est:
tanto grauius offenditur: quia graue
peccatū est contra res exteriores aua/
ritia. grauius contra hominez cordis
malicia: grauissimū contra deum sup/
bia. Alio modo ex parte boni qd̄ p pec
catum eligitur: cui appetitus huma/
nus inordinate subditur: quod quan/
do minus est: tanto peccatum grauius
atqz deformius extimatur. Et quia in/
ter omnia bona commutabilia mino/
ra sunt ista temporalia circa que ma/
gis precipue cōsistit auaritia: ideo hu
ius respectu omnibus peccatis graui
or est auaritia. Qd̄ scd̄o grauior sit hoc
peccatuz auctoritate probatur. Eccle
siastici enim. x. capitu. scribitur. Aua/
ro nihil est scelestius. ⁊ infra. Nihil est
iniquius q̄ȝ amare pecuniam. Hic eni
⁊ animam suam venalem habet: quo/
niam in vita sua ꝓiecit intima sua. Et
Hieronymus ad Heliodoruz ait. Apo
stoli disce sententiam qui ait: Hoc eni
scitote intelligentes: quia omnis for/
nicator: aut immundus: aut fraudator
aut maledicus: aut auarus ꝙ est ido/
lorum seruitus non habet hereditatē
in regno christi ⁊ dei. Et quāq̄ȝ genera
liter aduersus deum sapiat quicqd di/
aboli est: ⁊ ꝙ diaboli ē idolatria sit cui
idola omnia mancipantur: tamen in
alio loco specialiter nominatimqȝ de/
terminat dicens. Mortificate mēbra
vestra que sunt super terrā: deponētes
fornicationē: immūdiciā: concupiscen
tiam malā: ⁊ cupiditatem: ⁊ auaritiaȝ
que sunt idoloruȝ seruitus ꝓpter que
venit ira dei in filios diffidentie. Quis
igitur negabit auaritiam omniuȝ pec/
catorum esse grauissimam: que idola/
tria proprie iudicatur. Ad hoc etiam
euangelice lectionis hodierne indu/
cit exemplum: quod eam auaritiam
ostendit omniuȝ peccatorum esse gra/
uissimam: quando per eam filius ho/
minis a iuda traditur principibus sa/
cerdotum ⁊ scribis: sicut dicitur Mat
thei. xx. capitulo. Filius hominis tra/
detur principibus sacerdotum

Expositio litteralis.

Homo nio quidā erat diues). Hic
inducit euāgelista exemplum ad

prouocandū hoies ad opa misericor/
die ex diuite dānato ꝓpter defectū pi/
etatis et misericordie. Et nō dicitur hic
ꝙ sit parabola:q₂ ſm doctores est nar
ratio rei geste. Dicit ergo. a Homo
quidā) ſm
ꝙ dicit Gre/
go. nō expri
mit nomen
eius: q₂ non
erat a dō co/
gnitus p ap
probationē
ſm ꝙ dić sal
uator repro/
batis. Mat.
xxv. cap. Nū
q̄ noui vos.
Discedite a
me ꝛc̄.
b Erat di/
ues) ecce su/
pfluitas in
censu.
c Qui indu
ebatur pur/
pura) ecce excessus in vestitu. d Et
epulabat quottidie splendide) exce/
dens invictu. e Et erat quidā men/
dicus noie lazarus) exprimitur aūt ei⁹
nomē q₂ erat deo cognit⁹: per appro/
bationē: sicut ꝛ moysi dixit Exo. xxxiij
cap. Noui te ex noie: ꝛ ex hoc dić Am/
brosius hic ꝙ est magis narratio q̄ pa
rabola. f Qui iacebat ad ianuā eius
vlceribus plenus) vt ex vicinitate ma/
gis appareret duritia diuitis: ꝛ proba
retur patiētia pauperis. g Cupiēs
saturari de micis) non dicit de pciosis
h Que cadebant de mēsa diuitis) in
quo appet maxia duritia: eo ꝙ perire
permittebat: vn̄ paup poterat suble/
uari i Et nemo illi dabat) q₂ tali do
mino talis familia etiā cōformabatur
in mētis duritia. k Sed ꝛ canes ve/
niebāt: ꝛ lingebāt vlcera eius) ecce bru
talis pietas: in lingendo vlcera paupe
ris arguit duritiam diuitis: quia curi/

Feria qnta post scdaz
dn̄icaz quadragesime
euangelium secundū
Lucam. xvj. cap.

In illo té/
pore: Di/
xit iesus di
scipulis su/
is parabo/
lam hanc. Homo qui
dam[a] erat diues[b]: ꝛ in
duebat purpura ꝛ bys
so[c]: et epulabat quot/
tidie splēdide[d] Et erat
quidam mēdicus no/
mine Lazar⁹[e] qui ia/
cebat ad ianuaz eius[f]
vlcerib⁹ plenus: cupi/
ens saturari de micis[g]
que cadebāt de men/
sa diuitis[h] ꝛ nemo illi
dabat[i]. Sed et canes
veniebant ꝛ lingebāt
vlcera eius[k]. Factum
est autem vt morere/
tur mendicus[l] et por/
taretur ab angelis[m]
in sinuz Abrae. Mor/
tuus est autem et di/
ues[n] et sepultus est in
inferno[o]. Eleuans au/
tem oculos suos cum
esset in tormentis[p] vi/
dit Abraam a longe[q]:

aliores erāt canes pauperi q̄ cor̄ dn̄s
l Factū est autē vt moreret mēdicus)
in patientia que op⁹ perfectū habere
ꝓbatur. m Et portaret ab angelis
ꝛc̄) .i. ad limbū sanctor̄ patrū vbi de/
scēdebāt iu/
sti morientes
anteq̄ impe
dimentū ge
nerale glie p
passionē xpi
cēt ammotū
n Mortuus
est autē ꝛ di/
ues) q₂ diui
tie non pos/
sunt a mor/
te saluare
o Et sepul/
tus est in in/
ferno) .s. dā
nator̄: quia
erat diabo/
li parrochi
anus ei pnīi
tias reddēs:
bona tpalia in illicitis consumendo: et
horas eius audiēdo: cātilenis dissolu
tis ꝛ malis verbis intēdendo.
p Eleuans aūt oculos suos cū esset
in tormētis) q₂ eius oculi aperti erant
per penā: q ante fuerant clausi p culpā
q Uidit abraam a longe) q₂ multum
etiā aū aptionē ianue celestis distabat
status electorum a statu reprobatoruz
intantū ꝙ impossibilis erat trāsitus ab
vno in aliū: vt dicit infra. Ex hoc autē
loco dicit bea. Grego. sup Lucaz. ꝛ po/
nitur. iiij. sententiarū in fine: ꝙ infide
les in imo. i. in inferno positi: ante diē
iudicij fideles super se in requie attē/
dūt: quorū gaudia post contēplari nō
possunt. Qualiter aūt intelligēdum sit
dictum beati Gregorij: maiorū discre/
tioni ꝛ iudicio dimitto. Sed qō dāna/
ti vsq̄ in diē iudicij videāt gliaz btōrū
vt vident eius verba sonare. nō habet
ex hoc loco sufficiēs argumentū: q₂ sal

uator narrauit hic rem gestam vt pre/
dictum est et per consequens factam
ante christi passionez Ex quo sequitur
q Abraā et Lazarus nondū erāt in glia
celesti: sed in limbo sctōrum patrum.

et lazarū in sinu eius.
Et ipse clamās dixit.
Pater Abraā misere/
re mei [a] et mitte Laza/
rum [b] vt intingat extre
mū digiti sui in aquā
vt refrigeret linguam
meā [c]: qr crucior i hac
flamma. Et dixit illi
Abraam: Fili recorda
re quia recepisti bona
in vita tua [d]: et lazarus
similiter mala. Nunc
aūt hic cōsolat [e]: tu ve
ro cruciaris [f]. Et i his
oibus inter nos et vos [g]
chaos magnū firmatū
est: vt hi q volūt hinc
trāsire [h] ad vos nō pos
sūt neq inde huc trās
meare. Et ait. Rogo
ergo te pat vt mittas
eū in domū pris mei [i]
Habeo eni qnq frēs
vt testef illis: ne et ipi
veniāt in locum hunc
tormētorū. Et ait illi
abraā [k] Hnt Moysen

a Pater ab
raam) hunc
falso pro ni/
hilo vocat
patrem: quē
in operibus
misericor//
die minime
voluit imita
ri. Unde sal/
uator Johā
nis octa. ca/
pitulo dicit
iudeis. Uos
ex patre dia
bolo estis etc.
b Mitte
Lazarum) irrationabiliter petijt illuz
ad se iuuandum mitti: cui micas pa/
nis noluit mittere esurienti
c Ut refrigeret linguam meam) ibi
plus cruciabatur: quia per eam plus
peccauerat secundum duo officia na/
ture in quibus lingua deseruit scili/
licet gustuz et loquelam: vt habetur se/
cundo de anima. Quod autem p lin/
guam in officio gustus peccasset patet
per illud quod supra dictum est. Epu
labatur quotidie splendide. Simili/
ter in officio loquele: quia inter epu//
las splendidas maxime relaxatur lin/
gua ad loquendum inepta. Notan/
dum tamē hic q lingua et digitus me/
taphorice dicuntur in animabus se//
paratis: quales erant anime lazari et
diuitis. Sicut in deo qui spiritus est:
manus dicitur virtus eius operatiua
et similiter in lazaro hic per digitum
intelligitur virtus eius auxiliatiua:
per linguam diuitis: virtus concept9
mentis expressiua
d Fili recordare quia recepisti bo/
na in vita tua) hoc dicitur ad augmen
tum sue pene: quia maximū infortu//
nij genus fuisse felicē: vt dicit Boeti9
pmo de cōsolatione. e Nunc autem
hic cōsolat) scz ppter meritū patiētie
f Tu vero
cruciaris) p
pter defectū
misicordie.
g Et in his
omnibus in
ter nos et vos
chaos ma//
gnuz firma/
tuz est) idest
distātia ma/
gna merito
rum et statu/
um firmata
est rigore iu
sticie diuine
vt impossibi
lis sit transitus ab vno statu in alium:
ideo subditur. h Ut hi qui volunt
hic trāsire etc.) quia anie separate sunt
extra statuz meriti et demeriti. Quod
autē damnati vellent venire ad locum
electorū si esset possibile non est dubiū
Sed de electis q vellent ire ad locum
damnatorū videt falsum. Ad quod di
cendum q nō vellent ire illuc manen
dū: vellent tn ire illuc si esset possibile
ad ppinquos suos liberanduz. Istud
tamē velle intelligit sm voluntatē na/
turalem: nō aūt sm voluntatē delibera
tiuā in qua cōformat simpliciter diui/
ne iusticie.
i Rogo ergo te pater vt mittas eum
in domum patris mei) Dixit hec non
charitate ductus cum illam non habe
ret: sed timore seruili ne in ipsorum
consortio eius pena augeretur: quia
fuerat eis occasio peccandi: tum ratio
ne diuitiarum quas eis dimiserat ad
abusum: tum exemplo male vite quod
eis dederat adsequendum.
k Et ait illi: habent Moysen):

qui docuit moralia agenda. a Et ꝑ
phetas) qui docuerunt mistica et cre/
denda. Et ista sufficiunt ad salutẽ. Jo
deo sequit̃. b Audiant illos) Ex hoc
patet ꝙ iste diues et amici eius erant
de gente iu/
deorũ: quia
gentiles nõ
habebãt do
ctrinã Moy
si et ꝑphetarũ. c Nõ

et prophetas[a] audiant illos[b]. At ille dixit. Non pater abraam[c]: sed si quis ex mortuis ierit ad eos penitentiam agent. Ait autem illi. Si moysen et prophetas[d] non audiunt neq; si quis ex mortuis resurrexerit credẽt.

pr̃ abraã s; si qs ex mortuis ꝛc̃) moti ex
nũtio: sic mirabiliter eis apparente.
d Si moysen et ꝛ ꝑphetas nõ audi/
unt ꝛc̃) Hoc patuit per effectũ: q: La/
zaro resurgenti: et christo testimoniũ
perhibenti non crediderũt: sed magis
interficere eum voluerunt: vt habetur
Joan.xij.ca. Similiter nec christo re/
surgenti: sed magis suaserũt falso ip/
sum nõ surrexisse: et corpus eius a di/
scipulis suis furatum fuisse: vt habe//
tur Mathei vltimo.

Expositio moralis.

HOmo quidã erat diues ꝛc̃) Hoc
exposui litteraliter de diuitijs for
tune: quia ẽm doctores catholicos nõ
ponit̃ hic parabola: sed narrat̃ res ge/
sta. Nunc aũt exponi potest de diuitijs
nature ꝑdictis: ꝛ quia cõmuniter est
etiã diues in tẽporalibus et superbus
Ideo subdit̃ (Qui induebat̃ purpura
et bysso ꝛc̃). Ecce pompa vestiũ (ꝛ epu
labat̃ quottidie splendide) ꝑ excessuz
victualiũ (Et erat quidã mendicus) ꝑ
quem significat̃ homo simplex ꝛ igna
rus indigẽs consilio eius (Ulceribus
plenus) idest penitẽs de suis facinori/
bus qđ significat̃ per vlcera in quibus
putredo erumpit ad exteriora (Cupi/
ens saturari de micis) idest de consilij
sui verbis: que ꝓcedunt ex scientia si/
cut mice de mẽsa (Et nemo illi dabat)
quia talis cõtemnit pauperes: et eos
alloqui dedignat̃ (Sed ꝛ canes venie
bant et lingebãt vlcera eius) per canes

lupos a gregibus arcẽtes significant̃
predicatores et cõfessores qui debent
tales dulciter ꝯsolari (Factũ est aũt vt
moreret̃ mẽdicus ꝛc̃) q: frequẽter con
tingit ꝙ simplices ꝛ ignari saluant̃. Et
hoies astuti
ꝛ litterati dã
nant̃. Unde
Augustinus
ꝺ paulo sim
plice dixit.
Simplices ꝛ
illiterati rapiũt celũ ꝛ nos cũ lr̃is nr̃is
trahimur ad infernũ (Pater Abraã mi
serere mei ꝛc̃) per hoc significat̃ ꝙ dã/
nati vellẽt si fieri posset a beatis adiu//
uari. Sed hoc impedit̃ per dei senten/
tiã que dicit (hic magnũ chaos) impos
sibile pertransiri (firmatum est.
Questio fratris Antonij betontini. Hõ
quidã erat diues: qui induebat̃ purpu
ra et abysso. ꝛc̃. Luce.xvj.ca. Ex quib[9]
verbis merito querit̃. ¶ Utruz homo
diuitias ꝛ temporalia bona possit ap/
petere sine pctõ? Ad qđ Alexan. irrefra
gabilis doctor in.ij.pte sũme.q.clviij.
taliter inquit. Qđ qcũq; diuitias ꝛ cũ/
ta tp̃alia bona appetit triplici intẽtio
ne põt appetere. Primo intẽtiõe vl̃ cõ
sideratione necessitatis: qđ ꝛ laudatuz
est exẽplo Salomonis qui ꝓuerbiorũ
xxx.ca. dño dixit. Mendicitatẽ ꝛ diui
tias ne dederis mihi: tribue tm̃ victui
meo necessaria ne forte saciatus illiciar
ad negandũ ꝛ dicã: quis est dñs: ꝛ ege
state cõpulsus furer: ꝛ piurẽ nomẽ dei
mei. Lc; qđẽvt sctũs Tho. ait scđa ẽe.
q.lxxxiij. arti.vj. tẽporalia desiderare
q̃uis nõ principaliter: vt in eis finem
cõstituam[9]: sed sicut quedã adminicu
la quibus ad tendendũ in beatitudinẽ
adiuuamur inquantũ sc; ꝑ ea vita cor/
poralis sustentat̃: et inquantũ nobis
ad actus virtutũ organice deseruiunt
vbi dicit philosophus.j. ethicoꝝ. Un
de Augustinus dicit. Ad sufficientiaz
vite: nõ indecenter vult quisquis ea cũ

eta habere ⁊c̄. Scd̄o intentione vel cō ſideratiōe anxie ſuperfluitatis: qd̄ ⁊ malum eſt. Quia teſte Hieronymo ad demetriadē: diuitiarū amor inſaciabilis eſt: expleri neſcit bonoꝝ cupido: celerē tes habiture finez ſine fine q̄rūtur. Hec quidez anxietas habendi ſuperflua: non hominē beatuz ſed calamitoſum facit. Unde Seneca ad Lucillum ait. Calamitoſus ē animꝰ futuri anxiꝰ ⁊ ante miſerias miſer. Unī Dātes cantico. vij. prime Comedie dicit virgiliū auaritie ſic dixiſſe. Puoi ſi riuolſe a quella enfiata labra. Et diſſe tace maledecto lupo. Conſuma dentro te cō la tua rabia. Tertio intentiōe: vel cōſideratione voluptatis: qd̄ et peius eſt quia pctō auaritie addunt peccata gule ⁊ luxurie: ſicut in diuite epulone cōſpicit: qui ꝓpter diuitias plenꝰ voluptatibus legit in verbis iſtis. Hō q̄daz erat diues qui induebat purpura ⁊ byſſo: ⁊ epulabat q̄ttidie ſplendide.

Feria ſexta poſt ſcd̄az dominicā quadrageſime. Euāgelium ſm matheum. xxj. cap.

In illo tēpoꝛ: dixit Jeſus diſcipulis ſuis ⁊ turbis iudeoꝛū parabolā hāc Homo quidā erat paterfamilias [a] qui plantauit vineam[b]: ⁊ ſepez circundedit ei[c]. Et foditi ea toꝛcular[d]: ⁊ edificauit i medio eiꝰ turrim[e]: ⁊ locauit eā agricolis[f]: ⁊ peregre pꝛofectus eſt[g]. Cum autem tempus fructuum appꝛopinq̄ſſet[h] miſit ſeruos ſuos[i] ad agricolas vt acciperēt fructꝰ eiꝰ[l] Et agricole appꝛehen

Expoſitio litteralis

Euangeliſta adducit parabolā: et cōſequenter oſtendit qualiter ipſi impugnauerunt chꝛiſtū legiſlatoꝛē. et diuidit in duas: qꝛ p̄mo ad oſtēdendū ꝓpoſitū ꝓponit quandā parabolā Scd̄o ꝯfirmat ſuū ꝓpoſitū ꝑ ſcripturā ibi. dicit illis ieſus: nunq̄z legiſtis. Circa p̄mū dicit ſic. a Homo erat pater familias ⁊c̄) Iſte homo deus eſt rationibus p̄dictis: qui dicit paterfamilias: qꝛ ſic gubernat totā creaturā ſicut p̄ffamilias gubernat ſb̄ditos in domo

b Qui plantauit vineam) domū. ſ. iſrael. ſm q̄ dicit Jſai. v. ca. Uinea dn̄i exercituū domus iſrael eſt. c Et ſepem circundedit ei) ſcz clauſuram legis et mandatoꝛū. d Et fodit in ea toꝛcular) dā do doctrinā pꝛophetarū in qua expꝛimitur: ⁊ magis declaratur virtus legis. e Et edificauit turrim). ſ. templū in hieruſalē: qd̄ erat edificatū ad modum turris: vnde tēphlum dicit turris. Michee. iiij. capi. Et tu turris nebuloſa ⁊c̄ f Et locauit eam agricolis) videlicet ſacerdotibus et pꝛincibus qui habent officiū ſeruandi cultū diuinum: ⁊ iuſticiā in hoībus g Et peregre pꝛofectus eſt) non quia mutet locum cū ſit vbiq̄z pꝛeſens: ſed quia dimittit homines agere ſm libertatem arbitrij. ſm q̄ dicit Eccleſiaſtes xv. Deus ab initio conſtituit hominez et reliquit eum in manu conſilij ſui.
h Cum autē tempus fructuū appꝛopinquaſſet) quia poſt legem ſuſceptaz debebant facere fructū bonoꝝ operū.
i Miſit ſeruos ſuos). i. p̄mos ꝓphetas. k Ad agricolas). i. ad reges et ſacerdotes pꝛincipaliter et ad alios eis ſubiectos conſequenter.
l Ut acciperent fructus) per pꝛedicationem ſuam eos ad fructum bonorum operum reducendo.
m Et agricole appꝛehenſis ſeruis) qꝛ reges multi et ſacerdotes pꝛophetas ſibi miſſos a domino turpiter compꝛehenderunt et incarcerauerunt ac occiderunt: et hoc eſt quod ſubditur.

a Alium ceciderunt) sicut isaiã q ser ratꝰ fuit cũ serra ex ꝑcepto manasse re gis iuda. b Aliũ occiderũt) sic amos quẽ ozias vecte ꝑ tpa trãsfixit. c Ali um lapidauerũt) vt zachariã quẽ Joas rex iuda la// pidare iussit inter tem plũ ꝛ altare. d Iterum misit alios ſ uos plures prio:ibꝰ) mt tiplicãdo. s. ꝑphetas ad ppli corre// ctionem. e Et se est illis simili// ter) eos. s. oc cidẽdo intã// tum q impleuerũt hierl'm sanguine ꝑ phetarũ vsq; ad os: vt dicit. iiij. Regũ xxj. cap. f Nouissime aũt misit ad eos filiũ suũ) pro nobis incarnatũ: di// cens. g Uerebunt forte filiũ meu) hoc non dicit q deus ignoraret contẽ ptum: quem iudei facturi erant xpo: sed ꝑ hoc exprimit qd deberet fieri: ac si diceret h Uerebunt filiũ meũ). i. in reuerentia habere deberent.
i Agricole autem) idest sacerdotes et legisperiti k Uidentes filium) id est dominũ iesum christum opera di// uinitatis facientem: et omnia que pre dicta erant de ipso adimplentem.
l Dixerunt intra se hic est heres) q: de ipso veram noticiam habuerunt vt iam dicetur. m Uenite occidamus eum: et habebimus hereditatẽ eius) ꝑpter hoc tractauerũt de morte eius ne occasione christi venirent romani et auferrent eis locum et gentẽ: vt ha betur Joannis. xj. cap. Et sic occide// runt eum vt pacifice possiderent ciui// tatem et templum. Contrarium autẽ

sis seruis eius: Aliũ ceciderũt[a]: Aliũ occi// derũt[b]: Alium vero la pidauerũt[c] Iterũ misit alios seruos plures ꝑo ribus[d]: ꝛ fecerũt illis si militer[e]. Nouissime autem misit ad eos fi// lium suum[f] dicens: Uerebuntur forte fili um meum[g]. Agricole autem[i] videntes filiũ[k] dixerũt intra se[l]. Hic est heres: venite occi// damus eum et habebi mus hereditatẽ eius[m] Et apprehensum eum eiecerunt extra vineaz ꝛ occiderunt[n]. Cũ er// go venerit dñs vinee: qd faciet agricol' illis[o] Aiunt illi. Malos ma le perdet[p]: ꝛ vineã suã locabit aliis agricolis[q] qui reddent ei fructuz temporibus suis[r].

accidit eis: quia per hoc in vindictam mortis christi. locum et gentem perdi derunt: quia per Titum et Uespasia// num destructa est ciuitas ꝛ templum et populus occisus et captiuatus.
n Et appre hẽsum eum eiecerunt ex tra vineam et occiderũt quia chri[st]ꝰ extra ciuita// tem herusa// lem crucifi// xus est.
o Cũ ergo venerit dñs vinee: quid faciet agri// colis illis) ve nit dñs adiu candum et vindicanduz illud factum quando ex eius ordinatione venit con tra eos exercitus romanorum. p Aiũt illi malos male perdet ꝛc̃) Lucas vero ista verba refert: quasi a christo dicta ꝛ sacerdotes dixerũt cõtrariuz: absit: vt habetur Luce. xx. ca. Dicendũ q non est ꝯtradictio: quia in turba illa erant aliqui: qui cõsentiebant doctrine chri sti ꝛ illi dixerunt. Malos male perdet vt hic dicit Mattheus: et hanc respõ// sionem quasi approbando tanq̃ verã christus repetit: vt dicit Lucas: ꝛ tunc consequenter sacerdotes quod erat di ctum contra eos dixerunt: absit: ma los autem dominus perdidit quando ciuitatem et templum per Romanos destruxit. sequitur.
q Et vineam suam locabit aliis agri colis) quia christus ecclesiam suam re gendam tradidit apostolis et aliis di// scipulis.
r Qui reddent ei fructum tempori// bus suis) quia ad predicationem eo// rum crediderunt multe gentes.

Dicit illis iesus[a] Nū/
q̄ȝ legistis i scipturis[b]
Lapidē quē reproba/
uerūt edificātes[c] hic fa
ctus est i caput anguli
A dn̄o factū est istud[d]
ꝛ est mirabile i oculis
nostris. iō dico vobis[e]
quia auferetur a vo//
bis regnum dei[f]: ꝛ da
bitur genti faciēti fru/
ctus eius[g] Et qui ceci
derit sup lapidē istuȝ[h]
cōfringetur super quē
vero ceciderit: conte/
ret eum[i]. Et cuȝ audis/
sent pncipes sacerdo/
tuȝ[k] ꝛ pharisei parabo
las eius: cognouerunt
ꝙ de ipsis diceret: ꝛ q̄
rentes eum tenere[l]: ti/
muerunt turbas[m] quo
niam sicut prophetaȝ
eum habebant.

a Dicit illis iesus) Hic confirmat pa
rabolam suam per sacram scripturā.
b Nunq̄ȝ legistis in scripturis). i. in
psalmis: quasi dicat: vos qui estis le//
gisperiti deberetis hoc scire.
c Lapidē
quem repro
bauerūt edi
ficantes ꝛc̄)
Ad litteram
dicit de edi
ficatione tē/
pli Salomo
nis: qui qui
dē lapis plu
ries oblatus
est in edifi//
catione: ꝛ qꝛ
non poterat
cōuenienter
collocari. ideo pluries reiectus ē qua/
si reprobatus ab edificantibus vltimo
autē positus est in cōsumatione angu
li: vbi cōiungebant parietes tēpli: et
de illo scribit in psal. d A domio fa
ctum est istud) quia illud non fuit a ca
su sed ex diuina pordinatiōe: qꝛ lapis
iste figurabat christū qui multotiens
et multipliciter reprobatus est a prin
cipibus sacerdotū: ꝛ tn̄ factus est in ca
put anguli cōiungens iudeos ꝛ genti
les quasi duos parietes in vnam eccle
siam: qȏ aūt xp̄s dicat lapis in scriptu
ra: habet Danie. ij. ca. Lapis qui per/
cusserat statuam: factus est mons ma/
gnus: ꝛ impleuit vniuersam terrā. Qȏ
etiam sit lapis angularis habet Isaie.
xxviij. Ecce ego mittā i fūdamētis syō
lapidē angularē pbatū pciosū ꝛc̄: ꝛ ex
auctoritate concludit reprobatio iude
orum e Ideo dico vobis) qui chri/
stum reprobatis. f Auferet a vobis
regnum dei). i. regimen ecclesie.
g Et dabit genti ꝛc̄). i. apostolis ꝛ eoꝝ
successoribus. h Et qui ceciderit su
per lapidem ꝛc̄) Ille aūt cadit super
lapidē qui credens peccat per lubrici
tatem carnis seu aliis peccatis: et iste
cōfringet: sed nō cōminuit: qꝛ nō pec/
cat tā grauiter sicut ille qui peccat pec
cato infidelitatis i Super quē vero
ceciderit cōteret eū) sup illū vreo cadit
lapis in quo
inuenit pec
catū infideli
tatis: et iste
conterit: qa
ex pondere
diuini iudi/
cij grauissi//
me punitur
k Et cum
audissent pn
cipes sacer/
dotum) Hic
ponit cōclu
sio huius ca
pituli: vbi ostendit obstinatio sacerdo
tum: quia audientes doctrinā eius nō
fuerūt cōtriti: sed magis ad occidēdū
eum incitati. l Et querentes eū te/
nere). s. ad occidendum. m Timue
rūt turbas) ex quo patet ꝙ solo timore
retracti fuerūt ab eiꝰ morte. Questio
¶ Occasione dictoꝝ in hoc capitulo
querit. Utrū iudei congnouerūt iesuȝ
nazarenum esse christo sibi promissū?
Et arguit pmo ꝙ non per illud qȏ di/
citur. j. Corinth. ij. Si enim cognouis
sent nunq̄ȝ dn̄m glorie crucifixissent.
Item Act. iij. ca. dicit petrus loquēs
iudeis. Scio fratres ꝙ per ignorantiā
fecistis: sicut et principes vestri. Item
Luc. xxiij. cap. dicebat iesus in cruce.
Pater dimitte illis qꝛ nesciūt quid fa
ciunt. In contrarium arguit: p illud
quod habet Joānis. xv. ca. Nunc aūt
viderūt et oderūt me ꝛ patrē meū: qȏ
aūt videtur manifeste cognoscit. Iteȝ
sup illȏ qȏ dictū est in psenti ca. Agri/
cole videntes filium dixerunt intra se
hic ē heres. dicit hieronimꝰ Manife/
ste pbat dn̄s his verbis iudeoꝝ princi
pes nō per ignorantiā: sed p inuidiaȝ

dei filium crucifixisse. Responsio dicē
dum: ꝙ ī populo iudeorū aliqui erant
maiores scientes scripturas legis ⁊ ꝓ/
phetarū. Aliqui autē minores sicut lai
ci et vulgares tm̄ modo scientes illud
quod est de necessitate salutis vt prece
pta decalogi et huiusmōi: que debēt
sciri ab oibus: et subtilitatē scriptura/
rum et dicta prophetarū ignorantes.
Item ꝙ xp̄s erat verus homo ꝓphe//
ta sanctus et deus in vnitate suppositi
Dicunt ergo aliquí et bene quantū ad
hoc ꝙ minores populi iudeoꝝ non co
gnouerunt iesum esse xp̄m: nec quan/
tum ad diuinitatē: nec quantū ad hu//
manitē: quia licet cognoscerēt eū esse
hominē verū: tn̄ nō cognoscebant illū
esse hominē seu ꝓphetā qui erat a deo
ꝓmissus sicut xp̄s: Cuius ratio ē quia
ignorabant scripturas que loquunť ꝺ
xp̄i diuinitate et illas que loquunť de
determinatiōe tp̄is: ⁊ de signis sui ad/
uentus: sed maiores cognouerūt eum
esse verū ꝓphetā a deo ꝓmissuȝ ⁊ mis/
sum: quia sciebant scripturas loquen
tes de tp̄e sui aduent⁹: ⁊ de signis que
omnia videbant in eo impleri: non tn̄
vt isti dicunt cognouerūt ipsum eē de
um: et ſm hoc loquiť Ap̄lus in aucto/
ritate p̄allegata: qꝺ si cognouissent nū
ꝙ̄ȝ dn̄m glorie crucifixissent: quasi di/
ceret: nunꝙ̄ȝ cognouerūt eius diuinita
tem. Sed hoc nō videť conueniēter di
ctū quia sicut scripture ꝺterminate lo/
quunť de tēpore sui aduētus. Danie.
ix. ca. in ebdomadibus illis abbreuiata
tis: et de signis sui aduentus sicut est
translatio regni: vt habeť Gene. xlix. c
Et modus adueniendi eius in paup/
tate et humilitate: vt habeť zacha. ix.
ca. Ita expresse vel expressius loquun
tur scriptue ꝓphetarū de eius diuini/
tate. Jeremie. xxxiij. ca. Ecce dies ve//
niunt dicit dn̄s: et suscitabo verbum
bonum quod locutus sum ad domuȝ
israel et iuda in diebus illis et germi//
nare faciam dauid germen iustuȝ ⁊ fa/
ciet iudicium et iusticiā in terra: ⁊ hoc
est nomen qꝺ vocabunt eum dn̄s iust⁹
noster. In hebraico enī vt habetur hic
dn̄s: poniť nomē dn̄i tetragramaton:
quod nullo modo potest dici ꝺ aliquo
nisi de deo vero: cum ergo ista auctori
tas ſm omnes doctores etiam hebrai
cos exposita sit de christo: sequiť ip̄m
esse verum deū. Item Isai. xi. c. diciť
Paruulus natus est nobis: sequiť: ⁊ fa
ctus est p̄ncipatus sup humerū eius
et vocabiť nomē eius admirabilis cō/
siliarius: deus fortis: pater futuri secu
li: p̄nceps pacis. Que etiā auctoritas
ſm hebreos intelligiť de xp̄o et ī ea sit
expressa mentio de eius diuinitate si/
cut de humanitate. Et multe alie au//
ctoritates cōsimiles possunt ad hoc in
duci: sed ꝓpter ꝓlixitatem omitto: et
ideo dicendū ꝙ sicut maiores ppl̄i iu/
deorum habuerunt noticiā de tp̄e ⁊ si/
gnis sui aduentus: ita noticiā per scri
pturas habuerunt ꝙ̄ȝtum ad eius di//
uinitatē. Considerandum tamē ꝙ ali/
quid cognosciť in habitu: cuius tn̄ co
gnitio actualis impediť ꝓpter aliquā
passionē vel habitū impedientē sicut
dicit philosophus. vij. ethicoꝝ: quod
incōtinens differt ab intēperato p hoc
ꝙ habet extimationē veram nō solum
in vniuersali quā etiā habet intēpera/
tus: vt quod fornicari est malū cū non
peccet per ignorantiā: sed etiaȝ habet
extimationē veram in particulari. Et
per hoc incōtinens differt ab intempe
rato. Et tamen adueniente passiōe cor
rumpiť extimatio vera pericularis: q
passione vincente iudicat nunc fornicā
dum: ita ꝙ passio impedit actualē ꝯsi/
deratione verā in particulari: ⁊ si pas/
sio semper duraret semp sic iudicaret.
Eodem modo dicendū est ꝙ iudei ha
buerunt veram extimationem de xp̄o
et in habitu ⁊ in actu in principio: sed
qn̄ incepit contra eos p̄dicare: excitati
fuerunt cōtra eū passionibus ire rāco/
ris et inuidie quibus passionibus im/

pediebant ab actuali cōsideratione veritatis prehabite de xpo. iō machinati sunt in eius mortē: sicut ꝛ incontinens ꝑpter passionē ꝯcupiscibilis eligit fornicari: qđ tñ alīs refugeret. Considerādū tñ ꝙ illa noticia quaz habuerunt de xpo ꝑ scripturas prophetarum: nō erat certa certitudine euidētie: tū qꝛ talis certitudo solū hētur ꝑ demōstrationē vel sensuz: tū qꝛ ꝓphetie possunt aliqñ varie exponi: ꝛ iō erat magis notitia probabilis ꝛ verisilis cōiecture. Uel scđm alios erat ibi certitudo adherētie q̄ tñ pōt impediri in actu mō ṗdicto. Per dicta pñt solui argumēta ad vtranqꝫ ꝑtē: qꝛ illa argumēta q̄ probant ꝙ habuerūt noticiā ð xpo: intelligēda sunt de noticia habituali ṗdicto modo. Alie aūt auctoritates q̄ dicūt cōtrarium. loquunt de actuali cognitione aplicante ad opus: q̄ fuit impedita ꝑpter passionē inuidie ꝛ rancoris vt dictū est.

℃ Expositio moralis.

Homo erat paterfamilias q plātauit vineā ꝛc.) Scđm sensuz allegoricū: hō iste xps est: q plātauit ecclīam de suo latere formataz (ꝛ sepē circūdedit ei). i. doctrinā euāgelicā (ꝛ fodit i ea torcular). i. martyrū patientiā q̄ roborata est ecclīa (ꝛ edificauit turrim). i. cōtemplationē ꝯfessoꝝ ꝛ doctoꝝ (ꝛ locauit eaz agricolis) Raba. Moraliter hec vinea cuicūqꝫ locat cum baptismi mysteriū sibi dat vt bñ oꝑando in ea exerceat: mittit ꝑu⁹ vn⁹ alter terti⁹ cū lex pō. ꝓphia legit sꝫ missus cedit eijcit cū sermo ꝯtemnit: vel qđ peı⁹ est blasphemat: heredē vō q̄tuz in se est occidit q filiū dei ꝯculcauerit: ꝛ spiritui grē ꝯtumeliā fecerit. ꝑdito malo cultore vinea alteri dat. cū donū grē qđ supbus sprēuit: humilis accipit (Et cum audissent pncipes sacerdotū) Crisostomus. Hec est differentia oīm bonoꝝ et malorum Bonus eni cōphensus i peccato gemit. Malus autē fremit: non qꝛ peccauit: sed qꝛ cōprehensus est in peccato.

Sabbato post secundam dominicam quadragesime. Euangelium secunduz Lucam. xv. capitulo.

In illo tpe Dixit ihs discipulis suis ꝑabolam hanc. ℃ Questio fris Antonij Betontini. Hic ē heres venite occidamus euz ꝛc. Mat. xxj. c.

Ex qbus vbis merito q̄rit. ℃ Utrū auaritia sit cā inuidie? Ad qđ breuit rñdet ex sacroꝝ theologoꝝ sñia qđ sic. vñ ꝓuerb. xxviij. ca. scribit. Uir q festinat ditari alijs inuidet. ꝛ Greg. Uir iust⁹ ꝑ hoc qđ in terris nihil appet alienis felicibus inuidere nescit. tāto eni qsqꝫ plus inuidet alijs bona pñtia: q̄to min⁹ ipe ꝯtempserit ea. Et Alanus de planctu nature dicit: Si qs in torrēte diuitiaꝝ natat: i hūc oēs suaꝝ detractionū aceruos expendit inuidia: difficile eni imo impossibile ē cū auarus quēpiā aut diuitijs aut alijs reb⁹ i qbus oibus est inuidia magnū ꝛ potentē viderit ipm: illi nō inuidere. Hinc btūs Hiero. in fine vite bti Malchi taliter inqt. Semp vtutes insequit inuidia: feriūtqꝫ sūmos fulgura mōtes Nec mirū si h̄ de oibus loquor: cū ꝛ dñs nr̄ phariseorū zelo sit crucifixus ꝛ omēs scti emulos habuerint. Sꝫ vt clari⁹ pateat qđ auaritia sit efficax cā ꝛ q̄si totalis inuidie iducunt vba euāgelij hodierni. h̄ est heres ꝛc. In qbus vbis denotat ꝙ agricole quibus locauerat vineā quā plātauerat. i. iudei qbus dñs dederat legē: tpalia dona sic auari tinētes amittere. vñ Joānes. xj. ca. dicebāt: qđ facim⁹ q͡a h̄ hō multa signa facit: si dimittim⁹ eū sic venient romani ꝛ tollēt locū nr̄m ꝛ gentē: Et ex h̄ inuidētes ipsi dño trucidati ꝑmo pr̄ibus ꝛ ꝓphetis: qꝛ ab eis fructū boni opis regrebāt dixerūt ad inuicē. Hic est heres iesum ostendētes. venite

Homo quidaꝫ[a] habu/it duos filios[b]: ⁊ dixit adolescentior[c] ex illis patri. Pater da mihi portionē substantie q̄ me contingit. Et diuisit illis substantiā[d] Et non post multos dies cōgregatis oībus adolescentior filius pere/gre profectus est[e] in regionem longinquaꝫ: et ibi dissipauit substā/tiam suā[f] viuendo lu/xuriose[g]. Et postq̄ꝫ omnia consumasset: facta est fames valida[h] in regione illa: ⁊ ipse cepit egere[i]. Et abijt ⁊ adhesit vni ciuiū regionis illius[k]: et misit illum in villam suam[l]: vt pasceret porcos[m]. et cupiebat implere ventrem suuꝫ[n] de siliquis quas porci manducabant: et memo illi dabat[o] in se aūt reuersus dixit[p].

occidamus eū ⁊c̄. **Expositio l'ralis.**

Hic describit̄ ꝑ euāgelistā peccatorū cōuersio ad iusticiā ⁊ q̄liter sūt benigne suscipiēdi vt patꝫ ꝑ parabolā. a Homo qdā) hͥ ponit̄ ꝑabola de filio ꝓdigo: ꝑ queꝫ designat̄ populus gentilis q erat subditus petis: vel etiā qcū/q; pctōr sin/gularis. Di/cit ergo. a Homo qdā) idest ipe de⁹ ꝓ nobis humanat⁹. b Habuit duos filios) .i. duos po/pulos. s. iu/daicū ⁊ gētilē: vl' duos filios. i. iustos ⁊ peccatores: q: pctōres sunt filij dei: in/q̄ꝫtum sunt ad ei⁹ imaginē: lꝫ non sunt filij dei ꝑ grām. c Et dixit adolescē/tior). i. gētilis pp'lus: vñ ⁊ pp'lus iudaicus vocat̄ filius dei ꝓmogenit⁹. Exod. iiij. Filius meus ꝓmogenit⁹ israel. Uel pctōr qui dr̄ iuuenis morib⁹: ⁊ ideo dr̄ adolescētior filius. d Et diuisit illis sbām) q: dona dei oībus largiunt̄ lꝫ diuersimode. e Adolescētior fili⁹ pere/gre ꝓfectus est) ꝑ multiplicationē peccatorū elongādo se a deo p̄re ⁊ a celesti ciuitate. f Et ibi dissipauit sbām suā) q: ꝑ peccata mortalia tollūt̄ bona grē: ⁊ peiorant̄ bona nature. g Uiuēdo luxuriose) Luxuria spūali q̄ est ydola/tria q̄ꝫtuꝫ ad gentilē popolū: ⁊ luxuria corpali nō solū q̄ꝫtū ad gentilē sed etiā q̄ꝫtuꝫ ad pctōrem informē fidē hñteꝫ. h Facta est fames valida) ꝑ defectuꝫ verbi diuini ⁊ scpture: q: gētilibus nō ē data lex vetus: neqꝫ oracula ꝓphetaꝝ: sm̄ illud psal. xlvij. Nō fecit taliter oī nātiōi: ⁊ iudicia sua nō māifestauit eis Peccatorib⁹ etiā iudeis i tali statu lex et ꝓphete nō valebāt ad salutē. iō subdit̄. i Et ipse cepit egere) spūalibus bonis. k Et adhesit vni ciuiū regionis illius). s. dyabolo qui est ciuis in regiōe vmbre mortis. l Et misit illū i villā suaꝫ) i. occupauit euꝫ circa cupiditateꝫ mūdanā: cuius ville dyabolus dicit̄ dn̄s. Joan. xiiij. cap. Uenit ꝓnceps mūdi huius et in me non habet quicq̄ꝫ. m Ut pasceret porcos) idest vicia que fetida sunt ⁊ immunda. vnde prime Thimo. vj. cap. Radix oīum malorū est cupiditas: quia sicut radix ministrat nutrimētū omnibus arboris ramis: sic abūdantia temporaliū circa quā versatur mundana cupiditas administrat materiaꝫ ⁊ fomentū omnibus vitijs. n Et cupiebat implere ventrē suum ⁊c̄) Quia intentus congregationi temporalium querit in talibus sufficientiā: intendēs eam habere ꝑ talia: sed non assequitur intentū q: talia nō minuunt cupiditatem: sed magis eaꝫ augent: q̄ꝫto enim aliquis plus habet de bonis temporalibus: tanto plus ad habenda maiora anhelat: sm̄ q̄ dicit btūs Greg. et hoc de cōmuni cursu accidere videmus: et ideo bene subditur. o Et nemo illi dabat) quia nō assequitur quod intendebat: ⁊ quia cōsideratio huius defectus inducit aliquando ad penitentiā: ideo subditur. p In se auteꝫ reuersus dixit) Homo enim peccando extra se egreditur: quia limites recte ratiōis

Quāti mercēnarij[a] in domo p̄ris mei[b] abundāt panibus[c]: ego autem hic fame pereo[d]? Surgam[e] et ibo ad patrem meū[f]: et dicā ei[g]: Pater peccaui in celū et coram te: iam non sum dignus vocari filius tuus: fac me sicut vnuz de mercennarijs tuis. Et surgens venit ad patrem suum. Cuz autem adhuc longe esset[h]: vidit illum pater ipsius[i]: ⁊ misericordia motꝰ est. Et accurrens cecidit super collum eius ⁊ osculatus ē eū. Dixitq̃z ei filius. Pater peccaui in celum ⁊ corā te iam nō sum dignus vocari filius tuus. Dixit aūt pater ad seruos suos[k] Cito proferte stolam primā[l] et induite illum: et date annulū i manu eius[m] et calciamēta in pedibus eius[n]. Et adducite vitulū saginatum[o] ⁊ occidite: ⁊ mānducemꝰ[p] et epulemur[p]: q: hic filius meus mortuus erat[q] et reuixit[r] perierat et inuentꝰ est. Et ceperūt epulari. Erat autē filiꝰ eiꝰ senior i agro[s]:

transgredit: et iō penitēdo ad se reuertit. a Quanti mercēnarij) idest seruientes pro mercede eterna.
b In domo patris mei) idest in ecclesia seu cōgregatione iustorū. c Abūdant panibus) scz pane sacre scripture per eruditionem: et pane eucharistie per sacramenti receptionem.
d Ego autez hic fame pereo) quia si ad populum gentilē referat hoc dictum patz q̄ ei talia nō administrā tur: si autez ad catholicum peccatorem: patz q̄ talia nō p̄ficiunt homini q̄diu manet in mortali peccato. e Surgam) per infidelitatis vel peccati derelictionem.
f Et ibo ad patrem meū) per vite meliorationē. g Et dicam ei pater ⁊c̃) per veram fidei confessionem q̄tuz ad populum gentilem; scd̄m illud roma. x. ca. Corde creditur ad iusticiam: ore autem confessio fit ad salutem. q̄tum ad catholicum peccatorez per integrā peccatorum contritionem et puraz cōfessionem. h Cum autem adhuc lōge esset) idest motus ad penitendum: non tamen perfecte contritus ad quaz requiritur gratia diuina preueniens: ideo subditur. i Vid'it illum pater ipsius) oculo clementie. sequitur.
k Dicit autem pater ad seruos suos) idest ad apostolos et ecclesie ministros quibus precepit predicare non solum iudeis: sed etiam gentilibus et non solum iustis sed etiam peccatoribus.
l Cito proferte stolam primam) idest proferendā innocentiaz ⁊ restituendaz nunciate vere conuersis et penitentibus.
m Et date annulum in manu eius) idest predicate danduz annulum fidei per charitatem operantis.
n Calciamenta in pedibus) idest sanctorū precedentiū exempla: quia calciamenta fiūt de pellibus animalium mortuorum. o Et adducite vitulum saginatum) idest sacramentū eucharistie fidelibus administrate: in quo immolatur christus qui est vitulus saginatus propter gratie pinguedinem.
p Et manducemus) quia in primitiua ecclesia non solum ministri ecclesie sumebant hoc sacramentum: sed etiaz totus pp̄lus quotidie: vt habet Actuū ij. ca. Et adhuc semel in anno quilibet xpianus teneiur refici hoc sacramēto: reficitur etiam quotidie: quia sacerdotes non solum sumūt hoc sacramentū pro se sed etiam pro populo.
q Quia filius meus hic mortuꝰ erat) morte culpe. r Et reuixit) vita gratie. s Erat autem filius eius senior in agro) quia iudaicus populus in cultu vnius dei erat occupatus.

et cū veniret et appro/
pinquaret domui au/
diuit simphoniam [a] et
chorū: ⁊ vocauit vnuz
de seruis [b] ⁊ interroga
uit q̄ hec eēnt. Ilq; di
xit illi: Frater tuus ve
nit et occidit illi pr̄ tu
us vitulū saginatū: q̄
saluū illū recepit. In/
dignatus est autez: et
nolebat introire [c]. Pa
ter ergo illius egressus
cepit rogare [d] eum. At
ille respondens dixit
patri suo. Ecce tot an/
nis seruio tibi [e]: ⁊ man
datum tuū nunq̄ pre
teriui [f]: et nunq̄ dedi/
sti mihi hedū [g] vt cum
amicis meis epularer
sed postq̄ filius tuus
hic qui deuorauit sub
stantiam suā cum me/
retricibus venit: occi/
disti illi vitulum sagi/
natū. At ipse dixit illi
Fili tu semper mecuz
es [h]: et omnia mea tua
sunt. [i] Epulari autem
et gaudere oportebat:
quia frater tuus mor/
tuus erat et reuixit: pe
rierat et inuentus est.

a Et cū veniret ⁊ appropinq̄ret do/
mui) s. ecclie. b Audiuit simphonia
et choꝝ) q̄ cū sp̄ūsanctus descēdisset su/
per apl̄os aliosq; discipulos i die pen
thecostes ceperunt laudare deū varijs
liguis: vt ha
bet Act. ij. c.
Et tūc iudei
q̄ erāt in hie
rusalē audiē
tes voces eo
rū admirati
sunt ⁊ cepe//
rūt q̄rere vn̄
eēt tāta gr̄a
et exultatio:
iō subditur.
c Et voca/
uit vnū d̄ ser
uis: et inter/
rogauit q̄ h̄
essent) q̄ pe
trus ꝓ alijs
rn̄dit ondēs
q̄ erat ex do
no sp̄ūsan//
cti qd̄ iustificat venientes ad fidē catho/
licā. siue sint iudei siue sint gētiles: vn̄
et filijs gr̄a sp̄ūsancti data fuit gētilibus
credēt. b⁹ sic ⁊ discipulis xp̄i i die pēte
costes data fuerat: vt hētur Act. x. c. de
Cornelio ⁊ alijs gētilib⁹ q̄ erāt cū eo.
d Et indignatus nolebat introire) q̄
iudei etiā ad fidē ꝯuersi fuerāt admira
ti q̄ gētiles q̄s prius desperauerāt eq̄rent
eis i gr̄a dei: vt h̄r Act. x. c. vn̄ cū petr⁹
redijt et hierl̄m illi q̄ erāt ꝯuersi ad fi/
dē catholicā de iudaismo disceptabāt
aduersus illum: eo qd̄ cōmunicauerat
cū illis vt hētur Actuū. xj. ca. e Pa
ter ergo illi⁹ egressus cepit rogare) q̄a
deus p apostolos ⁊ per Paulū spāliter
ostendit rōnabiliter et p scripturas qd̄
erāt gentiles nō ꝯtemnendi sed gaudē
ter ad communionē fideliū recipiendi.
f Ecce tot annis seruio tibi) sub lege
Moysi. g Et nunq̄ mandatū tuuz
preteriui) scz mandatū de cultu vnius
dei: licz eni multi de iudeis fuerūt ido
latre: tamē aliqui semp remāserunt in
fide ⁊ cultu vnius dei: et illi possunt di
ci populus iudaicus: sicut ⁊ frequēter
pars nomia
tur noie to/
tius.
h Et nūq̄
dedisti mihi
hedū) q̄ to/
to tp̄e legis
mosayce nū
q̄ tantū be/
neficiū datū
fuit populo
iudaico q̄ /
tum datum
est tempore
euangelij gē
tili poplo ad
fidem ꝯuer
so. ideo om/
nia benefi//
cia illius tē/
poris modi
ca sunt et quasi nullius reputatiōis re
spectu beneficioꝝ noue legis. i Fi/
li tu semper mecū es) quia semp aliqui
de iudeis adheserunt deo per fidē. Et
multi ex eis receperūt fidē catholicā q̄
sunt participes beneficioꝝ noue legis
ideo subdit. k Et oia mea tua sunt)
Cetera patent ex predictis. Si autem
referat ista parabola ad iustuz ⁊ pecca/
torem reuertentē: sic filius senior exi/
stens in agro est homo a iuuētute i ope
ribus virtuosis exercitatus. Junior au
tem filius est peccator penitens: q̄ diu
male vixit: et aliquando dat sibi a deo
maior gratia ⁊ p cōsequens maior glo
ria. q̄z illi q̄ bene vixit a iuuētute: sicut
patz de sancto Bonifacio martyre nō
pontifice: q̄ inuentus in stupro penitu
it: et passus est sub dyocletiano: cuius
festū colit ecclia romana scd̄o id⁹ maij.
de quo iusti aliq̄n admirant: q̄ q̄dē ad

miratio pōt dici quedā indignatio in/
q̄stum talis non videt̄ dignus tāto bo
no:sed deus pr̄ pacificat hāc indigna/
tionē:quando ostendit p eruditionem
vel inspirationē q̄ꝺ hoc nō ꝓuenit ex p
te peccatoris penitētis: sed ex infinita
bonitate dei cōferentis ſm sua vera iu
dicia facultatē hūanā omino transcen
dentia. Et ad hanc intentionez potest
de facili littera applicari.

¶ Expositio moralis.

Homo quidā habuit duos filios)
homo ille xp̄s est. eius aūt filij sūt
oēs christiani per eius baptismū rege
nerati:quorū tñ aliqui sunt iusti ⁊ aliq
peccatores(Et dixit adolescentior)per
quē significatur quilibz peccator quia
iuuenis est moribus (Pater da mihi
portionem substantie)p hoc significa/
tur q̄ peccator recedit a dei patris le//
ge:vt agat pro libito volūtatis sue(Et
diuisit illis substantiā)q: deus pmittit
quēlibet agere ſm arbitrij libertatem(
Adolescentior filius peregre ꝓfectus
est.)p multiplicationē peccati elongās
se a pr̄ia celesti.iō ſb̄dit̄ (Et ibi dissipa
uit substantiā suā).s.bona gratuita p//
dendo ⁊ naturalia peiorādo(et postq̄
cōsumasset oīa facta est fames valida i
regione illa) Nā in regione peccati fit
magnus defectus pabuli diuini (Et
cepit egere)Nā existēs in peccato mor
tali fit egens omni bono sp̄ūali(Et ad/
hesit vni ciuiū regiōis illius).i.dyabo
lo q̄ ciuis est in regiōe vmbre mortis.
(Et misit illū i villā suā).i.in peccatoꝝ
societatē in q̄ domiatur sicut in ꝓpria
villa(Ut pasceret porcos).i.immundi
tie peccata(⁊ cupiebat implere ventrē
de cibo porcorū)q̄ est carnalitas(⁊ ne/
mo illi dabat)q: nullus vtens rōne cō/
cedit carnaliter viuere(In se aūt reuer
sus).i.ad ꝓpriā conscientiā p rōnis di
ctamē a qua recesserat sequēdo sen sua
litatē(dixit.Quanti mercēnarij).i.deo
seruiētes(abūdant panib⁹)vbi diuini
et eucharistie sacramēti(Ego aūt hic fa/
me pereo)p̄uatus oī bono(Surgā).de
luto culpe(⁊ ibo ad pr̄ez)p conatū ope
randi bū(⁊ dicā ei. Pater peccaui)re
cognoscēdo culpā ⁊ petēdo veniā(Cū
aūt adhuc lōge esset)attritus ⁊ nō pfe
cte cōtritus ad q̄ꝺ reqrit̄ gr̄a dei pueni
ens.iō ſb̄ditur(vidit illū pr̄ ipius) ocu
lo clemētie(et accurrēs cecidit sup col
lū eius ⁊ osculat⁹ est eū)in signū recōci
liatiōis pfecte.(⁊ dixit ad ſuos suos)i.
ecclie ministros q̄bus xp̄s p̄cepit beni
gne recipe penitētes ⁊ cōfitētes(Cito
ꝓferte stolā primā)administrando sibi
ecclie sacramēta vt sic prius sp̄ūaliter
adornet̄ (⁊ adducite vitulū saginatuz)
idest eucharistie sacramentū xp̄m cōti
nens imolatū(Et epulemur) q: pecca/
tor vere penitens de peccatis ad men/
sam xp̄i recipit̄ cuz alijs xp̄ianis(Erat
aūt filius eius senior in agro)p quē si//
gnificat̄ xp̄ianus pseuerans in iusticia
remisse tñ operando:⁊ talis aliquādo
mirat̄ q̄ deus magis respicit peccato/
rem cōuersum:dādo ei virtutem forti
us operandi sicut dedit sancto Boni/
facio martyri:⁊ tal' admiratio indigna
tio dici pōt large loquēdo:q: pabola q̄
est quedā similitudo non semp currit
omnimode. Pater aūt amouet hāc ad
mirationē seu indignationē quādo de
us per se vel per aliū ostendit iusto:q̄ꝺ
quicquid operatur iuste fit:licet homi
nibus aliquādo videatur aliter.

Questio fratris Antonij Betontini

Fili tu semp mecū es:⁊ omia mea tua
sunt. Lucc.xv.cap. Super quibus
merito est dubitandū. ¶ Quō iustus
frater receptiōi alteri⁹ fr̄is pctōris inui
deat? Hoc eteni mouit Damasuz papā
q̄ beato Hieronymo ait. Si āt vt ais.s.
de iusto ⁊ pctōre voluerim⁹ esse pabolā
iusto nō poterit conuenire vt de salute
alterius ⁊ fratris maxime cōtristet̄. Si
eni inuidia dyaboli mors introiuit in
orbē terraꝝ:⁊ imitant̄ eū q̄ sunt ex pte
eius:nūq̄z psone iusti tā inanis inuidia
poterit coaptari vt foris steterit ⁊ ele/

mētissimo patri rigidus obstiterit: solusq3 liuore cruciatus leticie domus intereisse noluerit. Cui btūs Hieronym⁹ respondet dicens Uideam⁹ quō super sancto generaliter ⁊ peccatore parabola ista possit itelligi ⁊ deteris: qn iusto coueniat non ambigimus. Illud est in q legētis scrupulus cōmouetur. Cū iust⁹ saluti peccatoris inuideat: et intantū iracundia repleat: vt nec fris misericordia: nec patris precibus: nec totius domus iocunditate superetur. Ad quod breuiter respondemus. omnem istius mūdi in iusticiam ad dei comparationem non esse iusticiam. Quomodo enim ex peccatis hierusalem: sodoma iusticatur: non quo ipsa sit iusta: sed quo maioribus delictis fiant minora delicta: ita ⁊ hoim vniuersa iusticia non est deo collata iusticia. Deniq3 Paulus qui dixerat: quicquid ergo perfectū hoc sapiamus: in alio loco confitetur et clamitat. O profundum diuitiarum sapientie et scientie dei: q̄3 inscrutabilia sunt iudicia eius: ⁊ inuestigabiles vie eius: Et alibi Ex parte cognoscimus: et ex parte prophetamus et nunc per speculum videmus in enigmate. Et ad Romanos: Miser ego homo: quis me liberabit de corpore mortis huius. Ex quibus omibus edocemur dei solius perfectā esse iusticiā: qui solem suū oriri facit sup iustos ⁊ iniustos: dat pluuiam serotinā ⁊ matutinā merentibus pariter ⁊ nō merētib⁹: q de vicis angulis ⁊ plateis inuitat ad nuptias. Et de intus quosdā iā q̄si securos expellit foras. Et ouē q ad exemplū filij penitētis ipsa redire non poterat: vel nolebat: q̄ritet inuenit: ⁊ inuentā suis humeris reportat: multū eni errādo laborauerat. Ut aūt doceamur in sanctos quoq3 cadere posse inuidiā ⁊ soli deo purā clementiam derelinqui: filiorum zebedei consideremus exemplu3 pro quibus cum mater mota pietatis affectu nimis grandia postulasset reliqui decez indignati sunt

Dominica tertia in xl. epistola Pauli ad ephesios. v. capitulo.

Fratres estote imitatores dei sicut filij charissimi[a]: ⁊ ambulate in dilectione[b]: sicut et xp̄s dilexit nos[c]: ⁊ tradidit semetipm pro nobis[d] oblationem et hostia3 deo[e] in odorē suauitatis[f]. Fornicatio[g] autem ⁊ omnis immūditia[h]:

Expositio litteralis

Apostolus paulus in hac lectione huius epistole instruit ephesios ī bonis moribus exēplo: ⁊ pmo ꝑponit exemplū imitabile dicēs. a Estote imitatores dei sic filij charissimi) q̄si dicat aliter essetis filij degeneres ⁊ per ꝯsequēs a deo reprobandi b Et ambulate) hic ꝯsequēter inducit ipos ad imitandū xp̄m q est exemplar verū: et pmo in feruore charitatis. Scdo in decore sctitatis ibi. fornicatio. Circa primū dicit. b Ambulate in dilectiōe) ꝓcedēdo per bona opera ad augumētū charitatis. c Sicut ⁊ xp̄s dilexit nos) ly sicut nō importat eq̄litatē sed quandā ꝯformitatem d Et tradidit semetipsum ꝓ nobis) q̄si dicat: ita debemus in necessitate ꝓ salute fratrum animas ponere. e Oblationē ⁊ hostiā deo) in cruce. f In odorē suauitatis) fuit eni illa oblatio deo acceptissima quia ꝓcessit ex maxima charitate. g Fornicatio) hic consequenter inducit ad imitandū xp̄i mūditiā. Secundo circa hoc remouet errorem ibi. Nemo vos seducat. Circa pmū dic Fornicatio aūt) q̄ est ꝯcubit⁹ soluti cū soluta h Et ois imūditia) vt p h̄ includāt oia ad viciū luxurie pertinētia

a Aut auaritia) .i. immoderata cocu/piscētia pecunie: vñ dicitur auarus: q̄/si eris auidus. b Nec nominet i vo/bis).i. sic a talibus sitis elongati q̄ nō possitis in aliquo notari c Sicut de cet, sanctos) idest christi/anos q dicū tur sancti q̄/si sanguine tincti: q: xpi sanguine re dempti.
d Aut tur/pitudo) i dis soluto gestu
e Aut stul/tiloquium) in turpi af/fatu.
f Aut scuri/litas).i. iocu laritas.

aut auaritia[a] nec no/minet in vobis[b] sicut decet sanctos[c]: aut tur pitudo[d] aut stultilog/um[e]: aut scurilitas[f] q̄ ad rem nō ptinet[g]: sed magis gratiarū actio[h] Hoc autē scitote intel ligētes[i]: q: ois forni/cator aut immūd[9] aut auarus: qd̄ est idolo[z][k] seruitus nō habet he/reditatē in regno xpi et dei. Nemo vos sedu cat inanib[9] verbis[l], p/pter hec eni[m] venit ira dei[n] in filios diffiden/tie[o] nolite ergo effici participes eorū[p]. Era/tis eni aliqñ tenebre[q] nunc autē lux in dño[r] vt filij lucis ambulate[s] fructus eni lucis[t] est in omni bonitate[v] et iusticia[x] et veritate[y].

Dñica tertia quadra gesime. Euāgeliū s̄m Lucam. xj. capitulo.

nibus verbis) dicere eni q̄ prouiden/tia dei non se extendat ad actus huma nos: est multū inane: quia sequeretur ipsū multa ignorare que nos scimus quod est inconueniēs sicut arguit phi losophus p̄/mo de aīa contra Em/pedoclem.
n Propter hec eni) q: aliqui crede bant deū fa/cta hominū non punire nec remune rare.
o Uenit ira dei) idest ei[9] vindicta.
p In filios diffidentie) idest sup illos qui diffidebant de diui/na remuneratione vt dictum est: et ta/les videt fuisse illi q perierunt in di/luuio. q Nolite ergo effici partici/pes eorū) in culpa ne sitis socij in pena r Eratis eni aliqñ teneb[re]) idest inuo/luti ignorātia tempore gētilitatis: et di cit tenebre in abstracto: ad designan/dum magnitudinem erroris: sicut de homine multum largo dicitur qd̄ est ipsa largitas. quasi dicat apostolus: nō est mirum si tunc eratis inuoluti enor mibus peccatis
s Nunc autem) idest post conuersio nem vestram ad christum estis
t Lux in domino) per claritatem grā tie et noticie: ideo concludit
v Ut filij lucis ambulate) proceden do de virtute in virtutem
x Fructus enim lucis) idest eius opus.
y Est in oi bonitate) quo ad seipsū
z Et iusticia) quo ad proximū.
et Et veritate) quo ad deū: fideliter ei seruiendo.

g Que ad rē non ptinet) .i. nihil valet: s; magis nocet. Si eni dica tur verbū iocosū pp̄ter causā aliquā recreationis honestā: nō nocet sed ma gis valet ad recreationē spirituū: vñ et iiij. ethico. circa hoc ponit a philoso/pho quedā virtus que dicit Eutrape/lia: qua aliqs scit conuertere dicta vel facta ad solatiū honestū. h Sed ma gis grārūactio) do et hoib[9] de bñficijs acceptis. Cōsequēter p̄dictorum viciorū ponit apl's causā dicens i Hoc eni scitote intelligētes) et patet littera: hoc excepto scilicet. k Aut auarus qd̄ ē ydolorum seruit[9]) nō p̄prie sed similitu/dinarie q: de cēsu facit deū suū ipm̄ ce teris preponēdo. l Nemo) hic con/sequēter remouet errorē: dixerūt eni aliqui q̄ prouidentia dei non se exten/dat ad actus humanos: in quorū pso/na dicit iob. xxij. capi. Circa cardines celi perambulat nec nostra considerat et per ɔsequēs nō punit facta hominū nec remunerat: hunc errorē remouet dicens. m Nemo vos seducat ina/

¶ Questio fratris Antonij betonti/ni sup epistolã beati pauli ad ephesios Ambulate in dilectione: sicut et xps di lexit nos ¶ In qbus verbis queritur Qd vitiũ qd ve peccatũ huic dilectiõi magis resi/stere videat? Ad qd bre/uiter respõ/detur: secun/dum doctri/nã sci Tho/me scda scde.q.lxxiij.ar.iij. Et docto/rem nostrũ durandũ pte tertia primi lib.distin.pma.q.vij. Qd peccata q cõ/mittunt in proximũ pensanda sunt se/cundũ nocumẽta que proximo inferũ/tur. Quia ex hoc habent ratiõné cul/pe. Tanto eni nocumẽtũ grauius est: quãto maius bonũ ex eo demit. Bo/nũ aũt hois triplex est. Anime.s.corpo/ris.et exteriorũ rerũ. Bonũ aie qd est maximũ nisi occasionaliter ab aliquo tolli nõ põt: puta p malã psuasionẽ: q necessitatẽ nõ videtur inferre: sed alia duo bõa possunt.s.corpis et rerũ exte/riorũ violenter auferri ab aliq. Sed qr bonũ corporis bono rerum exteriorũ pminet grauiora peccata sunt: qbus in fert nocumentũ corpi qz ea qbus infer/tur nocumentũ exterioribus rebus: vñ inter cetera peccata que cõmittunt in proximũ: homicidiũ grauius est per qd vita primi tollit: q actu existit. cõ/sequẽter aũt adulteriũ: qp est ptra debi/tũ ordinẽ generatiõis huane p quã est introitus ad vitã. Cõsequẽter aũt sunt exteriora bona: inter q fama pminet diuitijs eo qp ppinquior est spũalibus bo/nis vñ puerb.xxij.ca.scribit. Melius est nomẽ bonũ qz diuitie multe. Hec aũt fama per detractionẽ pprie denigrat. Uñ detractio scdm genus suum furto et alijs peccatis que erga res exterio/res committuntur grauior est. Quade re serta questione prima capitulo. De tractores: habetur. Detractores sunt qui doctorum vel bonorum (vt in capitu. Ex merito ponitur) vitã moresqz cor/rumpunt: his qui substantias aliorũ prediaqz diripiunt. Ipsi enim ea que extra nos sunt: licet nostra sint auferũt nostri quoqz detractores et nostrorum corruptores morum siue qui aduer/sus nos ar/mantur proprie nosipsos decipiunt. Et ideo iuste infames sunt: et merito ab ecclesia exteriores fiunt. et in caplo. Summa: dicitur. Sũma iniquitas est fratres detrahere et accusare. vñ scri/ptũ est: omnis qui detrahit fratri suo homicida est: et omnis homicida non habet partem in regno christi et dei.

a In illo tem/pore. Erat ihs eijciẽs demoniũ et illud erat mutũ. Et cum eiecisset demoni/um locutus est mutus et admirate sunt turbe

¶ Expositio litteralis.

a Erat iesus eijciens) Hic descri/bitur confutatio emulorum de/praua affectione facta christi peruerse depravando. Et primo describitur co/rum emulatio. Secundo corum cõfu/tatio: ibi. Ipse autẽ vt vidit. Circa pri/mum sciendum qp homines emulan/tes et pharisei adducunt hominẽ mu/tum demonium habentẽ. dicitur au/tem demonium mutum non formali/ter sed effectiue tantum. Ad cuius in/tellectum considerandum qp natura corporalis obedit spirituali ad motũ localem: voces autẽ significatiue for/mantur per motum lingue et labiorũ et aliorum instrumentorũ naturaliũ: et ideo quia demon pro voluntate sua potest ista localiter mouere: põt p lin/guã hominis diuersa formare verba. Et sic arepticij aliquãdo loquunt ydi/oma eis ignotũ sicut purus laicus lati/num: et hoc est manifestum signũ qp sic loquens sit demoniacus: quia talis lo/cutio non potest procedere nisi ab ali/

quo intellectu:et ideo cum non proce/
dat ab intellectu hominis tale ydio/
ma ignorantis:ſequitur ꝙ ꝓcedat ab
intellectu angeli vel demonis linguā
ſic mouētis: ⁊ ſicut demon poteſt mo/
uere linguā
ad loquen/
dum ydio/
ma incogni/
tum ita pōt
impedire li/
guaꝫ ne mo/

**Quidā autē ex eis di/
xerunt. In beelzebub
ꝑncipe demonioꝝ [a] ei
cit demonia. Et alij tē
tantes ſignum de celo**

ueatur ad loquendū idioma cognitū
⁊ ſic reddit hominē mutū (Et admira/
te ſunt turbe) q: admiratio conſurgit
ex inſpectiōe rei inſolite ꝙ fuit in pro/
poſito. a Quidā aūt ex eis dicebāt
in beelzebub principe demonioꝝ) Cir
ca qd̄ ſciendū ꝙ odiū et inuidia faciūt
interpretari facta in deteriorē partē et
⁊ peruerti iudicia: phariſei autē odie
bant xp̄m q: acriter arguebat eorū vi/
tia: vt patet per euangelij decurſum:
⁊ ideo miraculis a chriſto factis virtu/
te diuina dupliciter detrahebāt. vno
modo illa eſſe acta arte magica ⁊ eodē
modo eiectionē demonū factā ꝑ xp̄m
dicebāt fieri virtute cuiuſdā ſuperio/
ris demonis cuiꝰ inferiores obediebāt
ad nutū de corporibus exeundo: ſicut
enī in angelis ſunt ordines qm̄ alij ſūt
alijs ſuperioribꝰ: ſic in demonibꝰ cum
in eis remāſerint naturalia integra ſe/
cundū Dionyſium. Dicebāt enī phari
ſei ꝙ xp̄s habebat aliquē demonē ſu/
periorē quē vocabāt beelzebub ſibi fa/
miliarē ⁊ ꝓuatū et ſic demones inferio
res de corporibus obſeſſis eijciebat ꝑ
illū Sed iſtud rationabiliter reprobat
a xp̄o in hec lectione euāgelica. hec eti
am oīa patent Matthei. ix. ⁊ xij. capi.
Alio modo detrahebāt miraculis xp̄i
reputando illa parua eo ꝙ erant circa
inferiora cōiter: vtputa circa ſanitates
corporum ⁊ huiuſmodi: ⁊ ideo quere/
bant ab eo ſigna fieri circa corpora ce/
leſtia: ſicut tēpore Joſue ſol ſtetit im/
mobilis ad ſpacium vnius diei. vt ha/
betur Joſue. x. capitu. Et tempore eze
chie retroceſſit ſol decem gradibus vt
habetur Jſai. xxxviij. Et hoc notatur
cum dicit (Et alij tentātes. b Ipſe

**querebant ab eo. Ipē
autē vt vidit [b] cogita/
tiones eorū dixit eis.
Omē regnū in ſeipm̄ [c]
diuiſum deſolabitur:**

autem vt vi/
dit). Hic cō
ſequēter de/
ſcribit cōfu/
tatio mali/
gnantiū pre
dictoꝝ ⁊ pri
mo illorum qui opera xp̄i demoni at/
tribuebāt ⁊ diuidit in duas: quia ꝑmo
cōfutant verbo xp̄i eorum malitiā ar/
guentis: ſcd̄o mulieris deuote virtutē
xp̄i confitentis: ibi. Factum eſt autem.
Sentētia āt prime ꝑtis hec ē (Quidā)
ſcꝫ phariſei audiētes turbas. ſ. confitē
tes ip̄m eſſe xp̄m ꝓpter euidentiā facti
Dixerūt) hic nō eijcit demones niſi i
beelzebub ꝑncipe demoniorū) q: eniꝫ
factū mirabile negare nō poterant: iō
modū faciēdi calūniabāt dicētes ip̄m
per aliquē demonem ſuperiorē ſibi fa
miliarē ⁊ ꝓuatū eijcere demones infe/
riores de corporibus obſeſſoꝝ ſicut ſu
pra dictum eſt. (Ipſe aūt vt vidit cogi
tatōes eoꝝ dixit eis) Hic ponit calum
nie ꝯfutatō ⁊ oſtēdit ꝙ miracula q̄ faci
ebat non poterāt attribui ſpiritui ma/
ligno. Et diuidit in duas: q: ꝑmo oſtē
dit ꝓpoſitū per rationē: ſcd̄o iſtoꝝ ca/
lūniantiū excecationē: ibi. Cum autē
immūdus. Primū oñdit q̄ttuor ratio
nibꝰ. Prima rō talis eſt: q: ſi ꝑ demo/
nē aliquē eijciebat alios ſequit ꝙ diui/
ſio erat inter eos: ⁊ ſic non poſſet ſtare
diu poteſtas diaboli: ⁊ ex hoc ſequitur
aduētus r[illegible] ꝑ quē ꝑtās demonis erat
auferenda: ⁊ hoc eſt ꝙ dicit. c Om
ne regnū in ſe ip̄m ⁊c̄) patet lr̄a. Scd̄a
ratio ponit ibi: ſi aūt ego i beelzebub
eijcio demonia: q: non ſolū xp̄s eijcie/
bat demones: ſed etiā diſcipuli xp̄i in
noie eiꝰ: ⁊ nō ſolūmō diſcipli: ſꝫ cēt ali
q iudei q nō erāt xp̄i diſcipli ſm̄ ꝙ [illegible]

Marci.ix.capi. Uidimus quendā in noīe tuo eijcientē demonia q nō sequitur nos. Non poterāt aūt iudei dicere φ apl'i facerent miracula v̄tute magica cum essent simplices ⁊ illitterati. Et si diceret de aplis φ xp̄s docuit eos artem magicam: tñ non poterat dici de eis q non erāt eius discipuli. Cuz ergo eijcerēt demones ī noīe xp̄i vt dictū est: nec poterat hoc attribui spiritui maligno vt visum est. Itr̄ nec per ꝯsequēs eiectio demonū facta p xp̄m ⁊ hoc ē φ dicit a Si aūt i beelzebub eijcio demonia filij vr̄i) .i. apl'i q erāt d̄ femine iudeoꝝ vel alij iudei q nō seq̄bant xp̄m (in q̄ eijciūt) q.d. Cū nō possitis hec attribuere nisi v̄tuti diuine per ꝯn̄s nec eiectio facta p me vt pz ex dictis. b Ideo ipsi iudices vr̄i erūt) de aplis pz φ erūt iudices .i. assessores xp̄i in iudicio: vt habet Matthei.xix. capi. Cū venerit filius hoīs i sede maiestatis sue sedebitis ⁊ vos sup sedes duodeci iudicātes duodeci tribus israel Si aūt accipit p iudeis nō sequētibus xp̄m q tñ eijciebāt demones in noīe ei⁹ sic dicunt iudices alioꝝ nō credentiū q: ex facto coꝝ: alij ostēdent ꝯdēnabiles: q: nō crediderūt i xp̄m cui⁹ deitas declarata fuit p miracl'a in v̄tute ei⁹ facta c Porro si in digito dei eijcio demonia) sicut cōclusuz ē ex p̄dictis.
d Profecto puenit i vos regnū dei) .i. xp̄s cuius regnū erat a d̄o p̄missū. isa. ix. Et regni eius nō erit finis. ⁊ istud regnū expectabāt iudei: tñ i hoc erāt decepti q: credebāt istō regnū tp̄ale: quē errorē excludit xp̄s dicens iohannis xviij. capi. Regnū meū non est de hoc mūdo) Hic ponit tertia ratio ostēdēs xp̄m nō virtute demonis eijcere dmonia cū dicit (Cū fortis armatus) .i. diabolus (custodit atriū suum) .i. hominē peccatorez in quo habitat vt i domo (In pace sūt oīa) q: nō est potestas maior sup terra vt scribit Job xlj. ca. Non est ptās sup terrā que ei cōparet. Atriū autē eius est homo obsessus in quo habitat sicut in domo
e Si aūt fortior illo superueniens vicerit eum vniuersa arma ei⁹ aufert in q̄bus cōfidebat ⁊ spolia ei⁹ distribuet
f Uniuersa arma eius) .s. diaboli sūt peccatores qui a xp̄o diripiunt quando de potestate demonis per ipsuz eripiuntur. Ex quo concluditur φ ipse sit vere christus: quia in aduentu christi potestas demonis erat diminuenda ⁊ arcenda. Quartam rationem ponit ibi. g Qui non est mecum) et talis est voluntas eius q obedit alicui et est conformis voluntati illius cui obedit saltem in facto: et ideo si christus i virtute demonis faceret miracula: sequeretur φ christus et demon essent concordes in factis. Hoc autem patet falsum: quia facta christi et doctrina erāt ad retrahendum homines a peccatis. Facta autem demonis sunt ad distrahendum homines per peccatum. Ex quo sequitur φ christus homo nō operabatur i virtute demonis ⁊ hoc est q̄d dicit (Qui non est mecū) .s. per concordiam in facto ⁊ voluntate.

⁊ domus supra domū cadet. Si autez ⁊ sathanas in seipsuz diuisus est quomodo stabit regnuz ipsius quia dicitis i beelzebub eijcere me demonia? Si autē ego i beelzebub eijcio demonia filij vestri [a] i quo eijciūt? Ideo ipsi iudices vestri erunt [b]. Porro si in digito dei eijcio demōia [c] p̄fecto puenit in vos regnuz dei [d]. Cū fortis armat⁹ custodit atriuz suū in pace sunt omnia que possidet. Si autez fortior illo superueniens vicerit eum [e]: vniuersa arma eius [f] aufert in quibus confidebat: ⁊ spolia eius distribuet. Qui nō est mecū [g]:

aduerſum me eſt[a]: et qui non colligit me//cum[b] diſpergit[c]. Cum immundus[d] ſpiritus exierit ab homine ambulat per loca arida[e] et inaquoſa querens requirez et nō inueniens.[f] dicit: Reuertar in domum meam[g] vnde exiui. Et cum venerit inuenit eam vacantem ſcopis mundataz et oꝛnatam: et tunc vadit et aſſumit[h] ſecum ſeptem alios ſpiritus nequioꝛes ſe ⁊ ingreſſi habitant ibi. Et fiunt nouiſſima homi//nis illius peioꝛa pꝛioribus. Factum eſt au//tem[i] cum hec diceret: extollens vocem[k] quedam mulier[l] de turba dixit illi. Beatus venter qui te poꝛtauit[m].

a Aduerſuz me eſt) et huiuſmōi eſt diabolus vt patet ex dictis. a Et qui non colligit mecū).ſ. fideles ad vnitatem fidei reducendo. b Diſpargit) hic eſt diabolus qui diuerſas ſectas ⁊ hereſes ⁊ ſciſmata quantuz poteſt introducit.

c Cum autem immūdus) hic ponitur coꝛuz excecatio et poſſeſſio a diabolo Ad cuius euidentiam ſciendū qꝺ poteſtas diaboli fuit eiecta quodaz modo a populo iudaico per legis dationem que excludebat cultum demonū et inducebat ad colendum vnuz deum verū et ſic eiectus trāſijt ad poſſidendū plenius gentiles ſine lege ⁊ ꝓphetarū oꝛaculis viuentes: et ideo eos tenebat in ydolatria ſubiectos: ſed adueniente xp̄i ꝑdicatione et apoſtoloꝛū iudei pꝛo maioꝛi parte fuerunt incredulı: gentiles autē deuote fidem xp̄i et apoſtoloꝛū acceperūt: et ſic diabolus eiectus ab eis fidē xp̄i reuerſus eſt ad poſſidendū populū iudaicū erroꝛe excecatum: ⁊ ſic facta ſunt nouiſſima huius populi iudaici peioꝛa ꝑoꝛibus q̄a ſtatus populi peioꝛ eſt modo q̄z fuerit a pꝛincipio ante legem datā: hoc eſt ergo qꝺ dicit) Cum autē immnudus ſpiritus exierit ab homīe).i. a populo iudaico viuente ſub lege nature quia eiectus eſt per ſuſceptionē legis moſaice d Ambulat per loca arida ⁊c̄) i. i ipſis perpetuā manſionē. e Et non inueniens) quia ꝑdicantibus apoſtolis inde eiectus fuit. f Dicit Reuertar in domum meam) ideſt iudaicum ꝓplm. g Et veniens inuenit eam vacantem) .i. fide et bonis operibus vacuā (ſcopis mundatā) quia populus iudaicus habebat quandam exterioꝛem mundiciā et oꝛnatū ꝓpter legis apparentiam.

h Tunc vadit ⁊ aſſumit ⁊c̄) per hoc qꝺ dicit ſeptem alios intelligit vniuerſitatē vitioꝛum hoc eſt dictuz qꝺ ante legē datam fuerunt peccatis irretiti ⁊ a diabolo poſſeſſi ſed poſt aduentum chꝛiſti in peccato ſuo obſtinati ſunt peioꝛes facti: quia ex ingratitudīe peccata coꝛum ſunt quaſi duplicata et hoc loquendo quaſi de vno homine dicit per ſimilitudinē vt intelligatur de toto populo iudaico: i Factū eſt autē) hic ponitur confutatio pꝛedictoꝛū verbo mulieris virtutem chꝛiſti cōſtentis cū dicit) Factuz eſt autē cum hec diceret) ſcilicet chꝛiſtus reſpondens blaſphemijs iudeoꝛum.

k Ettollens vocem) ideſt ex coꝛde et conſtanter alte pꝛoferens laudem chꝛiſti contra vituperiū iudeorum.

l Quedam mulier) iſta a ſanctis doctoꝛibus dicitur fuiſſe ſancta marcella famula beate Marte ſoꝛoꝛis Lazari.

m Beatus vēter qui te poꝛtauit) matrem beatificat et laudat ex filio et nō econuerſo: quia ab illo pꝛouenit gratia et gloꝛia pꝛincipaliter ratione deitatis: et inſtrumentaliter ratione humanitatis: quia humanitas chꝛiſti eſt oꝛganum coniunctum ipſius deitatis

a At ille dixit) cōmendādo fidem et ꝯstantiā mulieris et aliorꝫ cōsimilium b Quinimo beati qui audiūt) Istud quinimo non dicit aduersatiue sed cō comitatiue: quasi diciat: nō solū illa q̄ me portauit beata ē: sed etiā qui audiunt verbū dei corde credētes ꝛ opere adimplētes

et vbera q̄ suxisti. At ille dixit. Quinimo Beati qui audiunt verbū dei et custodiūt illud.

: vnde dicit beatus Augustinus libro de virginitate: ꝙ beata Maria felicius cōcepit deum mente per fidem q̄ꝫ corpore per carnis assumptionē.

Expositio moralis.

Et erat iesus eijciēs demoniū et illud erat mutū). s. effectiue tantū eo ꝙ obsessum ab eo fecerat mutum. Hoc autē fit spiritualiter quādo gratiam habens pdicandi vel ecclesiā officiandi cessat ab istis instigāte diabolo quasi mutus: sed cum gratia dei visitatur: eijcit demon et os eius ad predicandū et ad laudandū deum aperitur Per illos autē qui dicebant in beelzebub ꝛc: significant maledicti qui peruertūt aliorū bona(Et alij tētantes signum de celo querebant) per istos significant doctores ꝛ studentes nimis curiose scrutantes diuina ꝑpter ꝙ opprimunt a gloria(Omne regnū) per qđ significat ois ꝯgregatio carēs ꝯcordia in qua sūt duo sathane: q̄rꝫ qlibet nitit partē suā augmētare vt sic possit alteri ꝑualere(Cū fortis armatus) hoc literaliter exponit de diabolo. Moraliter pōt exponi de pctōre obstiato q de fendit pctm̄ suū ꝯtra reprehendentē sic Saul cōtra Samuelē pmi Regū .xix. ca. Sed aliqn̄ talis dei adiutorio vincit q:(aufert arma sua) rōnes qbus defēdit pctā(Et spolia distribuit) qn̄ eius actus ꝛ mēbra ad bonū cōuertit(Cū immundus spūs exierit ab hoīe) .i. pcti carnalis appetitus q exit ꝑ ꝟtutē penitētie(ambulat ꝑ loca arida) .i. per corda humana mollicie carētia: in qbus fornicatiōis spūs requiē non inuenit. Et tunc ad pristinū locum redit: qn̄ penitēs patit recidiuū(Et tūc fiūt eius nouissima peiora prioribus) quia ꝑpter ingratitudinē doni penitentie pcedētis aggrauatur peccatū(Extollens vocē quedā mulier(per quā significat quelibet persona beate virgini deuota(At ille dixit quinimo ꝛc) per que significauit christus beatā virginem se concepisse felicius per fidē et deuotionē spiritualiter q̄ꝫ corporaliter. ꝛ hoc dicit Augustinus in libro de virginitate.

Feria secunda post tertiā dominicam .xl. Euangelium secundū lucam .iiij. capi.

¶ Questio fratris Antonij betontini. In beelzebub principe demoniorꝫ eijcit demonia Luce x). ca. In quibus verbis querit. Utrū detractio gn̄ale viciū appellet? Alexan. nr̄ antiquus in scdo suo volumine ait. ꝙ lꝫ ipa inuidie filia sit: tn̄ est ita pīculosa ꝙ ea fere totū genus humanū piclitat. Un̄ glosa sup illud ꝑuerbi .xxiiij. ca: Cū detractoribus ne cōmiscearis taliter inquit. Hoc specialiter vitio piclitat fere totū genus humanum: ꝛ hoc ideo dicit: tū quia pauci per viā salutis amublāt: tum q: pauci vel nulli sunt qui nō aliqn̄ ex animi leuitate aliqd dicāt: vnde in aliq̄ vel leuiter fama alterius minorat. Idcirco Hieronymus ait Raro inuenies ꝙ aliquis ita irreprehensibilē velit exhibere vitā suā vt nō libenter reprehendat alterā. Un̄ ꝛ iudei quāuis legē se obseruare oñderēt: quāuis stupenda ꝛ sup naturā miracula xp̄i viderēt: tn̄ sibi ꝯtrahendo dicebāt. In beelzebub pncipe demoniorꝫ ꝛc. Expositio litteralis.

Hic euāgelista adducit rōnē pharisæorꝫ ꝯtra xp̄m a minori ad maius dicēs: sic fecisti miracla in caphar

naum ⁊ nō tm̄ ibi sed alibi: fac ⁊ hic in sua patria tua: ⁊ adducūt similitudinē in hoc ca. Medice cura teipsum: sicut enim medicus verus citius ⁊ libētius se ipsum curat ⁊ alios ad se ptinentes ꝙ̄ extra eos: ita

In illo tēpore dixerūt pharisei ad ihm̄. Quāta audiuimꝰ facta i capharnaum: fac ⁊ hic in patria tua. Ait aūt. Amē dico vobis quia nemo propheta acceptus est in patria sua. In veritate dico vobis. Multe vidue erant in diebus Helie in isrl': qn̄ clausum ē celū ᵃ annis tribus: ⁊ mensibꝰ sex: cum facta esset fames magna in omni terra.

dicebant ei. Si tu faceres vera miracula: citiꝰ faceres ea inter ppinqs tuos ⁊ in ciuitate tua ꝙ̄ inter extraneos: sꝫ ipse consequēter respondit. Quia nō dimittebat inter eos facere miracula ex impotentia vel falsitate aliqua sed ex eorum malicia: ⁊ ad hoc inducit sacre scripture exempla cū subdit (In veritate dico vobis. a Multe vidue erāt in diebus Helie in israel qn̄ clausum est celū) ozonibus helie vt habet tertij regū. xvij. ca. Ubi ista historia diffuse tractat. Additio. Que hic p declaratione maiori ponit qm̄ Achab filius amei fecerat malum in cōspectu dn̄i super om̄es reges qui fuerant ante eum: Ideo deus duxit in terrā illam sterilitatē et hoc Helias tesbites nunciauit. Dixit helias tesbites ad achab. viuit dn̄s deꝰ israel in cuiꝰ cōspectu sto: si erit ānis his ros ⁊ pluuia nisi iuxta oris mei verba. et factū ē verbum dn̄i ad cū dicens. s. ad heliā. Recede hinc et vade cōtra oriētē abscōdere in torrente carith q est cōtra iordanem ⁊ ibi de torrēte bibes: coruisqꝫ p̄cepi vt pascāt te ibi. Abijt ergo et fecit iuxta verbuꝫ dn̄i. Cūqꝫ abijsset sedit in torrente carith: q est ꝯtra iordaneꝫ Corui qqꝫ deferebāt ei panē et carnes mane similiter panē ⁊ carnes vesperi ⁊ bibebat de torrente. Post dies aūt aliquot siccatus est torrēs: nō eni pluerat sup terrā. Factus ē ergo sermo dn̄i ad heliam dicēs. Surge et vade in sareptā sidonioꝝ: ⁊ manebis ibi p̄cepi eni mulieri vidue vt pascat te. Surrexit ⁊ abijt in sareptā sidonioꝝ. Cuꝫ venisset ad portā ciuitatis apparuit ei mulier vidua colligens ligna: ⁊ vocauit eā dixitqꝫ ei. Da m̄ paululum aque in vase vt bibā. Cunqꝫ illa pgeret vt afferret: clamauit post tergum dicēs. Affer mihi obsecro et buccellā panis in manu tua. que rn̄dit. Uiuit dn̄s deus tuus: quia nō habeo panē nisi ꝙ̄tū pugillus capere pōt farine in hidria ⁊ paululū olei in lechito En colligo duo ligna vt ingrediar ⁊ faciā illud mihi et filio meo vt comedamus ⁊ moriamur Ad quā helias ait. Noli timere: sꝫ vade et fac sicut dixisti. Uerūtn̄ mihi pmuꝫ fac de ipsa farinula subcinericiū panē paruulū: ⁊ affer ad me: tibi autē ⁊ filio tuo facies postea. Hoc autē dicit dn̄s deus israel. Hidria farine non deficiet: nec lechitus olei minuet vsqꝫ in diē in qua dn̄s daturus ē pluuiā sup faciē terre. que abijt ⁊ fecit iuxta verbū helie Et comedit ipe et illa ⁊ domꝰ eius. Et ex illa die hidria farine nō defecit: ⁊ lechitus olei nō est imminutꝰ iuxta verbū dn̄i qd locutꝰ fuerat in manu helie. Factum est aūt post verba hec: egrotauit filius mulieris matrisfamilias: et erat lāguor fortissimus: ita vt nō remaneret in eo halitus. dixit ergo ad heliā quid mihi et tibi vir dei: ingressus es ad me vt rememorarēt iniqtates mee et iterficeres filiū meū Et ait ad eā helias: da mihi filiū tuū. Tulitqꝫ euꝫ de sinu eius et portauit in cenaculum vbi ipse manebat: et posuit super lectum

suum clamauit ad dn̄m et dixit. Dn̄e deus meꝰ etiā ne viduā apud quā ego vtcunqz sustentor afflixisti vt interficeres filiū eius: et expandit se atqz men/sus est sup puerū tribus vicibus et cla/mauit ad do minū et ait: dn̄e deꝰ me/us reuertat obsecro aīa pueri huius in viscera eiꝰ: ꝛ exaudiuit dn̄s vocē he/lie: ꝛ reuersa ē aīa pueri intra eū ꝛ reuixit Tulitqz helias puerū ꝛ deposuit eū de cenaculo in inferiorē domū et tra//didit matri sue: et ait illi. En viuit fili/us tuus. Dixitqꝫ mulier ad heliā. Nūc in isto cognoui qm̄ vir dei es tu ꝛ verbū dn̄i in ore tuo verum est.

et ad nullam illarum missus est helias[a] nisi in sareptam Sidonie ad mulierē viduā. Et multi leprosi erāt i is//rael[b] sub Eliseo ppha ꝛ nemo eorū mūdatus est nisi Naamā sirus[c]

Expositio litteralis

a Et ad nullā illaꝝ missus est helias) quia nō erāt ita deuote sicut illa mlier gentilis sareptana. Et qꝛ Helias pse/qutionē patiebat in terra israel que ħ/buisset sibi esse grata. b Et multi leprosi erant in israel: et nemo illorū mūdatus est) ꝑpter coꝝ ingratitudinem erga deū qꝛ regnum israel declinaue/rat ad idolatriā colēdo vitulos aureos quos fecerat Hieroboā. c Nisi Naaman sirus) cuiꝰ historia ponit .iiij. Re/gum .v. c. Additio Et hic ꝑ declaratione textus euangelij apponit q̄ talis est Naaman pnceps militie regis sirie erat vir magnus apud dn̄m suū et ho/noratus per illū eni dedit dn̄s salutem sirie: Erat autē vir fortis: ꝛ diues sed le/prosus porro de siria egressi fuerāt la/trunculi: et captiuā duxerant de terra israel puellā paruulā: que erat in obse/quio vxoris Naamā: que ait ad dn̄am suam: vtinā fuisset dn̄s meus ad ꝑphetam qui est in Samaria: ꝑfecto curas/set eum a lepra quā habet. Ingressus est itaqz Naamā ad dn̄m suū: et nūcia/uit ei dicens. Sic et sic locuta est puella de terra israel. Dixitqz ei rex sirie Uade et mittā litteras ad regē israel: qui cū ꝑfectus esset et tulisset secū decem talēta argenti ꝛ sex milia aureos et decē mutatoria vestium detulit litteras ad regē israel in hec verba. Cū ac/ceperis epi/stolam hāc: scito qꝫ mise ri ad te Naaman seruū meum vt cures eū a lepra sua. Cūqz legisset rex is//rael lr̄as scidit vestimēta et ait. Nūqd deus ego sum vt occidere possim et viuificare qꝛ iste misit ad me vt curē ho/minē a lepra sua? Animaduertite et vi dete q̄t occasiōes querat aduersū me Qđ cum audisset heliseꝰ vir dei scidis/se videlicet regē israel vestimenta sua: misit ad eum dicens. Quare scidisti vestimēta tua? Ueniat ad me et sciat eē ꝑphetā in israel. Uenit ergo Naamā cū eqs ꝛ curribꝰ suis et stetit ad hostiū domus helisei: misitqz ad eū heliseus nunciū dicēs. Uade et lauare septies i iordane et recipiet sanitatē caro tua atqz mundaberis. Iratus Naamā rece/debat dicens. Putabā qꝫ egrederet ad me et stans inuocaret nomē dn̄i dei sui et tangeret manu sua locū lepre et cu/raret me. Nunqd nō meliores sūt abana ꝛ pharfar fluuij damasci oibus aqs israel vt lauer in eis et mūder: Cum ergo vertisset se et abiret indignans ac//cesserūt ad eum serui sui: ꝛ loquuti sūt ei. Pater ꝛ si rē grandē dixisset tibi ꝑ/pheta certe facere debueras: q̄nto magis qꝛ nūc dixit tibi lauare ꝛ mūdabe/ris. Descēdit et lauit septies in iordāe iuxta sermonē viri dei: ꝛ restituta ē ca/ro eius sicut caro pueri puuli ꝛ mūda/tus est Reuersusqz ad virū dei cū vni/uerso comitatu suo: venit ꝛ stetit corā eo et ait: Uere scio qꝫ nō sit alius deus in vniuersa terra nisi tantū in isrl̄. Obsecro itaqz vt accipias benedictionē a seruo tuo. At ille rn̄dit. viuit dn̄s ante

quē sto:q3 nō accipiā. Cūq3 vim faceret penitus nō acquieuit. Dixitq3 Naamā vt vis. Sed obsecro cōcede mihi suo tuo vt tollā onus duorū burdonū d' terra. Nō eni faciet vltra seruus tuus ho/locaustū aut victimā dijs alienis nisi dño:hoc autē solū est de quo depcce//ris dominū p seruo tuo quādo igre/diet dñs meus templū Remmō vt adoret et illo innitēte sup manū meam: si/ado:auero in templo Remmon: ado/rante eo in eodē loco:vt ignoscat mihi dñs seruo tuo p hac re. Qui dixit ei: vade i pace Abijt ergo ab eo electo tpe

Expositio litteralis.

Ubi describit bonitas eius ante curationē cū dicit:p illū enim dedit deus salutē sirie:et post curationem:fuit adhuc melior et valde gratus deo et Heliseo vt habet ibidē. a Et repleti sūt oēs in synagoga ira) q3 pponabat eis gentiles quos abhominabant sicut canes. b Et eiecerūt illū extra ciuitatē) tanq3 dignū morte vt illū interficerent vt patet in littera. c Ipse autē transiens per mediū illorū ibat) virtu/te diuinitatis:qua poterat se sic serua/re illesum quando volebat. Dicit autē Beda:q cū dominus de manibus eorum lapsus de vertice mōtis descēde/ret:⁊ sub rupe latere vellet: subito ad tactū dñice vestis saxū illud subterfu/git:⁊ instar cere solutū quendā sinum effecit idest cōcauitatē in quo domini/cū corpus reciperet:in quo loco oīa liniamenta et ruge vestis et vestigia pedum in rupe apparent adhuc sicut testantur qui viderunt.

¶ Expositio moralis

Et repleti sunt omnes in synago//ga ira ⁊c.) Per istos significantur illi qui p̄dicatores veritatis psequun/tur eo q dicunt eis displicētia (Ipse autē transiens per mediū illorū ibat) non pcutiens illos:aut impellens nec aliq modo se vindicans:in hoc docens p̄/dicatores e/uangelij: vt nō querant vindictā de iniurijs fa//ctis sibi.

Et repleti sunt oēs in synagoga ira[a]: hec audientes. Et surrexerūt et eiecerunt eum extra ciuitatem[b]: et duxe//runt illum vsq3 ad su/percilium montis: su/per quem ciuitas eo//rum erat edificata: vt precipitarēt eum. Ip/se autem transiēs per medium illorū ibat[c].

¶ Questio fratris Antonij betōtini

Ipse aūt transiens p mediū illorū ibat Luce.iiij.ca.

In quibus verbis querit. Utrū nō resistere detractoribus sit mortale peccatū? Ad q irrefragabilis doctor Alex. de ales ait:q si quis detractorib' non resisteret cū deberet:hoc ē:aut rōne officij:aut rōne imminētis piculi:aut rōne timoris hūani:ppter q cōtra dei p̄/cepta facere nō licet:mortaliter deum offenderet si faceret. Unū apoca. xxi.ca scribit. Timidis erit pars in stagno ardenti igne ⁊ sulphure. Uerū si qs hoc ex rōnabili causa pageret: minie mortaliter peccaret: q3 teste Hieronymo. Frustra niti et nihil aliud q3 odiū qrere/ret:extreme demētie est ⁊ xxiiij.q.iij.c. Nō in ppetuū:scribit. Et sūt vba rabani de psturis ecclīasticis:q taliter inqt Multi sacerdotū culpā zelo dei pseq se psitent:sed dum indiscrete hoc agit: sacrilegij facinus incurrūt: et dū pci/pites qsi ad emēdandū ruunt:ipi qq3 multo magis deterius cadūt. Idcirco dñs audiēs ciues suos Nazareth.ex i/uidia habitatorib' facta i capharnaū ōtrahētes atq3 dicētes. Quāta audiuimus facta i capharnaū:fac ⁊ hic in patria tua:suisq3 iustis respōsionib' non mō esse conuictos sed ira turbatos:et ad sui necē esse dispositos donare.vo/lēs nobis exemplū fugiendi detractores atq3 maleficos:trāsiēs p mediū illo

rum ibat: idest abscōdit se. in quo ſm Criſoſtomū: et que ſunt humanitatis et que ſunt diuinitatis oſtendit. Stare eni in medio inſidiantiū: et non apprehendi: diuinitatis eminentiā oſtēdebat. Abſcondi vero diſpenſationis apparebat miniſterium.

Feria .iiij. poſt tertiam dñicā .xl. Euāgelium ſm Matheū .xviij. ca.

In illo tēpore. Reſpiciēs ieſus in diſcipulos ſuos dixit Simoni petro. Si peccauerit[a] in te frater tuus: vade et corripe eum inter te et ipſum ſolum[b]. Si te audierit lucratus eris fratrem tuum[c]. Si autē te non audierit[d].

Expoſitō litteralis.

a Si peccauerit) hic cōſequēter oſtēdit ꝙ debemus eſſe beneſici primo ex parte aīe in affectu: et hoc dupliciter. Primo defectus eoꝝ charitatiue corrigēdo ⁊ ſcđo offenſam miſericorditer remittēdo. ibi. iterū dico vobis. Ad pmi euidentiā notandū ꝙ duplex eſt correptio: vna que eſt ad peccantis punitionē ꝓpter cōſeruationē iuſticie: et iſta nō ordinat ſemp ad correctionē delinquētis. q: aliqñ ſibi inſligit pena mortis: ⁊ ideo pncipaliter eſt ad cōſeruationē iuſticie ⁊ ad terrorē aliorū: et talis correptio nō ꝑtinet ad ſingulares ꝑſonas ſed ad iudicem ad quē pertinet ꝯſeruare iuſticiā inter homines: et ꝓpter hoc talis correptio eſt actus iuſticie. Alia eſt correptio que ordinat ad fratris peccātis emendationem: et hec eſt actus charitatis ⁊ pertinet ad oēs: q: dicit in eccleſiaſtico vnicuiq; mandauit deus de ꝓximo: ⁊ ideo ſicut qlibet tenet ꝓximū ex charitate diligere: ita tenet defectus eius charitatiue ad emendationē eius corrigere: ſi tamē ꝓbabiliter credat ꝙ ex ſua correctione debeat ſe emendare: ⁊ de tali correctione loquit hic ſaluator nō de pma que eſt actus iuſticie. Tangit autē debitū modū huius correctionis dicēs. b Si peccauerit in te frater tuus) ⁊ intelligit iſtud in te dupliciter: vel q: te ſolū leſit: vł q: te ſolo ſciente peccauit Si eni alios lederet vel coram alijs peccaret: tūc nō haberet locum illud ꝙ ſubditur. b Vade ⁊ corripe eū inter te ⁊ ipm ſolū) qa peccata publica ſunt in publico arguenda: ſm ꝙ dicitur prime ad Thimotheū .v. capi. Peccantē coram oībus argue: vt ceteri timorē habeant: ſed qñ ſunt ſecreta tunc habet locū correctio fraterna que eſt actꝰ charitatis: que debet fieri primo in ſecreto cuius ratio eſt: ſicut eni medicus corporalis ſi debito modo ꝓcedat: nititur inducere ſanitatē cū minori diſpendio corporis vt ſine mēbri abſciſione: ⁊ ſi nō poſſit tūc abſcindit mēbrū minus nobile vt conſeruet magis nobile vel totū corpus: ſic ille q fratrem peccantē occulte corripit charitatiue debet tentare ſi poſſit fratrē emēdare abſq; detrimēto ſue fame: q: fama cōputatur inter maiora bona hominis citra virtutes: ⁊ ideo corrigens fratrē debet quantū pōt conſeruare eius famā. Alia cauſa eſt q: amiſſa fama vł leſa efficit homo inuerecūdus: ⁊ ꝑ cōſequēs minus a peccato retrahit q̄; prius. Eſt ergo debitus ꝓceſſus in correctiōe charitatiua vt homo corrigat fratrem ſuum inter ſe et ipm ſolum vt ſic poſſit eū ſaluare cum omnimoda integritate ſue fame: ⁊ hoc eſt ꝙ ſequit.

c Si te audierit lucratus eris fratrem tuū) eum ſcilicet cum integritate fame ad ſalutem reducendo.

d Si autē te nō audierit) quia enim fama minus bonum ſit q̄; bona vita. ſi non poſſit ſeruari bona vita fratris ſine detrimento ſue fame: tūc ꝓcedēdū

est ad salutē bone vite cum aliquali le/
sione sue fame: ⁊ ideo adducendus est
vnus alius vel duo ad sciēdum scȝ fra/
tris delictū: ⁊ vt corā eis arguatur: et si
se nō correxerit. tūc simpliciter cōtem
nenda est eius
fama vt con
seruet bona
vita. vel sal//
tem ordo iu
sticie ad ter/
rorēȝ aliorū:
et hoc est qd̄
sequitur.
a Quod si
eos non au/
dierit) se cor
rigendo.
b Dic eccle
sie) idest pre
lato p denū/
ciationē pu/
blicaȝ: et tūc
sunt testes inducendi ad facti probati
onem qui prius fuerant inducti ad fra
tris secretam correctionē. c Si aūt
ecclesiam nō audierit) preceptū prelati
ɔtēnendo. d Sit tibi sic ethnicus ⁊
publicanus) idest separetur ab aliȷs fi
delibus per excōmunicationem ⁊ cen
suram ecclesiasticam: et q̄ talia possint
prelati ecclesie inferre subditur.
e Amen) idest fideliter. f Dico vo
bis quecunqȝ ligaueritis) quia deus ta
lem punitionem approbat: si iudiciuȝ
ecclesie non errat. Considerandum ta
men circa predicta q̄ si peccatum oc/
cultum fratris fuerit in preiudiciū cō/
munitatis: vt si aliquis tractaret secre/
te cū aliquibus ciuibus qualiter ciui/
tas esset hostibus tradenda: vel si aliqs
hereticus in secreto corrumperet fide/
les: tunc secreta correctio vel admoni/
tio non esset expectāda: sed statim esset
p̄lato denunciandū. qui posset tali pe/
riculo precauere. Et idem iudiciuȝ de
consimilibus casibus est habendum.

adhibe tecum adhuc vnū vel duos vt in ore duorū vel triū testiuȝ stet omne verbū. Qd̄ si nō audierit[a] eos dic ecclesie[b]. Si autem ecclesiam nō audierit[c]. sit tibi sicut ethnicus et publicanus[d]. Amē[e] dico vobis[f]: quecūqȝ ligaueritis super terram erunt ligata et in celo: et quecūqȝ solueritis super terraȝ erūt soluta et in celo. Iteruȝ dico vobis[g]: quia si duo ex vobis cōsenserint[h] super terraȝ de omni re quācunqȝ petierit fiet illis[i] a patre meo qui i celis est. vbi enim sunt duo vl' tres congregati[k] in nomie meo: ibi suȝ in medio eorum[l]. Tūc accedēs ad eum petrus[m] dixit Domie quotiens peccauerit i me frater me/

g Iterum dico vobis) Hic cōsequen
ter ostendit q̄ non solum debemus fra
trem corripere sed etiam offensam no
bis illatam remittere. Et diuidit in du
as partes: quia primo facit q̄ dictum
est: secundo
ostēdit quo/
tiens sit of//
fensa fratris
remitten //
da. ibi. tunc
accedens: di
cit igitur p/
mo.
h Si duo
ex vobis cō/
senserint) in
animo. s. of/
fensaȝ sibi in
uicē remittē
do. i De
omni re quā
cunqȝ petie
rint fiet illis) quia oratio nō est accepta
corā deo si teneat odiū contra fratrem
in animo: propter qd̄ subdit k Ubi
eni sunt duo vl' tres congregati) .i. cha
ritate vniti. l In medio eorū sum)
acquiescēdo bone volūtati et petitioni
eorundē: dū tamē illa oratio habeat cō
ditiones cōuenientes que ad hoc req/
runt. s. q̄ aliquis oret pro se pie et per
seueranter: his eni cōcurrentibus sem
per oratio exaudit. Et si aliquādo dif
fertur. tamē tempore cōpetenti imple
tur sicut habet. cap. vȷȷ. Aduertenduȝ
tamē q̄ licȝ offensa sit semp remitten/
da. nō tn̄ iniuria. Si eni ex remissione
iniurie et pene debite sequeret pronu/
tas in eo cui remittitur ad facilius pec
candū: nō esset bonū ei remittere. simi
liter si ex tali remissione esset scandalū
aliorum et omissio iusticie ⁊ in cōsimi/
libus casibus. m Tunc accedēs ad
eum Petrus) Hic ostenditur quotiens
sit fratri remittendū. Circa quod ad
uertendum q̄ sicut frequenter dictuȝ

est Petrus tanq̄z p̄ncipalis aliquando loquebat̄ pro se et pro alijs: et ideo au/dito a saluatore q̄ offensa fratris peccā/tis esset remittenda: interrogauit quotiens esset remittēda fratri: et hoc pe/tijt si suffice/ret ad salutē dimittere se/pties.

us dimittam ei vsq̄z se/pties? Dixit illi iesus[a] Non dico tibi vsq̄z se/pties sed vsq̄z septua/gies septies.

a Dixit il/li ih̄s) q̄ nō sufficeret di/mittere sep/ties sed vsq̄z septuagies septies: et po/nit̄ hic nūerus determinatus p̄ inde/terminato: ac si diceret. totiens quoti/ens: vt dicit Augustinus.

¶ Expositio moralis.

SI aūt peccauerit in te frater tuus) idest te sciente. vn̄ Aug. Quid est in te peccauit. nisi tu scis q: peccauit. (vade ⁊ corripe eū inter te ⁊ ip̄m solū) Jhiero. Corripiendus eni est seorsum frater ne si semel verecūdiā amiserit p/maneat i peccato (Si te audierit lucratus eris fratrē tuū) per salutē eni alte/rius nobis quoq̄z acquirit̄ salus (si aūt nō audierit adhibe tecū vnū vel duos) glo. vt si dixerit nō esse peccatū p̄bent illud esse pctm̄ (Q̄d si nō audierit eos dic eccl̄ie) Crisosto. idest his q̄ eccl̄ie p̄/sident (Si aūt eccl̄iam non audierit sit tibi sicut ethnicus ⁊ publican⁹) Aug. idest gentilis et paganus in nūero fra/trū nō computādus (Amē dico vobis quecūq̄z ligaueritis ⁊c̄) August. de ver/bis dn̄i in monte. Cepisti h̄re fratrem tuū tanq̄z ethnicū ⁊ publicanū. liga il/lū in terra: sed vt iuste liges eū vide: nā iniusta vincula disrūpit iusticia (Iterū dico vobis q: si duo ex vobis consense/rint) subintelligendū est si petierit p̄ie perseueranter ⁊ pro se (Domine quoti/ens peccabit in me frater meus) subdi/tur (vsq̄z septuagies septies) idest qua/dringētis nonaginta vicibus: vel vt di/cit Aug. Omnino quotiensc̄uq̄z pecca/uerit ignoscas. ¶ Questio fratris An/tonij Betontini. Qui ecclesiam nō au/dierit sit tibi sicut ethnicus ⁊ publica/nus. Matth. xviij. cap. Sup quibus verbis querit̄. ¶ Utrū siue pctō vnus homo possit iudicare et cōdemnare aliū hoiem? Ad q̄d breuiter r̄ndetur scđm Alexa/nū i summa sua libro p̄mo titulo. xxxviij. q̄ vn⁹ ho/mo iudicet aliū hoiem tripliciter pōt intelligi. Uno mō extēso vocabulo iu/dicādi ad arguere: corripere: ⁊ mone/re: ⁊ h̄ circūstātijs obseruatis fieri pōt sine peccato Nā arguere proprie supe/riorū est respectu inferiorū. vn̄ aposto/lus ad Thimo. iiij. ca. Argue: obsecra: increpa: Sed moduz reprehēsionis in scđo ca. explicat dicēs. Hec loq̄re et ex/hortare: ⁊ argue cū oi impio. Uero cor/ripere est respctū pariū. idcirco in euā/gelio hodierno dr̄. Si peccauerit in te frater tuus vade ⁊ corripe eū inter te et ip̄m solū. Monere vō ē inferiorum respe/ctu superiorum: vn̄ Bernardus ad Euge/niū. Moneo te nō arguo Alio quidem modo vnū hominē aliū iudicare intel/ligi pōt temerarie q̄ vniuersaliter in/terdicitur: vt. ij. q. j. ca. p̄mo super oīa scribit̄. Primo super oīa diligenter in/quirite vt cū iusticia ⁊ charitate diffini/atis neminē cōdemnetis ante verū et iustū iudiciū: nullū iudicetis suspitōis arbitrio: sz p̄mū probate ⁊ postea cha/ritatiuā proferte sniam: ⁊ q̄ vobis non vultis fieri: alteri facere nolite. Et si su/spitionibus q̄s temptat̄. cū propheta psal. cxviij. clamare dz ad dn̄m dicens Amputa obprobriū meū q̄ suspicatus sum: q: Paulus p̄ma ad chorin. iiij. c. dicit: Nolite ante tempus iudicare. i. ante vniuersale iudiciū q̄ filio dei pro/prie reseruat̄. Ultimo vnū hoiem aliū

¶ Feria .iiij. post ter/tiam dominicam qua/dragesime Euangeli/um scđm Mattheum xv. capitulo.

iudicare intelligi pōt secōm ordinē ec/clesie q̄ dupliciter hominē iudicat. iu/dicio. s. discretionis qd̄ in manifestis ꝛ certis cuicūq; ꝯcedit eo mō quo supe/rius dictū ē. Et iudicio correptiōis qd̄ platis soluȝ cōpetere di/noscit. Qd̄ glo. sup illo vbo pauli p̄me ad Cori. v. c Qui frat nominat ꝛc. tangit dicēs Hoc inquit aplus dicēdo noluit homiem ab hoīe iudicari ex argumēto suspitiōis vel ex taro ordinario vsurpatoq; iudicio: sȝ potius fm legem dei ꝛ ordinē ecclie. Cui inobediens mortaliter peccat fm vba Matth. xviij. ca. Si ecclīam nō audie/rit: sit tibi sicut ethnicus ꝛ publicanus Quia talis scōm doctorē nostrū Lan/dulphū excōmunicatus est: ꝛ excōmu/nicatio nō est infligenda fm Ric. ꝛ do/ctorē subtilem nisi pro peccato morta/li ꝛ multū enormi: q̄ igit̄ omne iudici/um rectū vel rcē factū fm h̄ dicta bonū est preter iudiciū temerariū: patȝ quia sic vnusquisq; ordine posito aliū iudi/care valet p̄terq̄ȝ iudicio temerario qd̄ ex inuidia ꝓcedit sicut ipsa detractio.

In illo tē/pore accesserunt ad iesum scribe et pharisei dicētes. Quare di/discipuli tui transgre/diūtur traditiones se/niorū? Nō enī lauant manus suas cū paneȝ manducāt. Ipse autē[a] respondens ait illis. Quare ꝛ vos transgre/dimini mandatū dei[b]

Expositio litteralis

Hic exponitur vera ꝓmulgatio le/gis euāgelice a Mattheo ad gen/tiles. reprobando iudeorū expositionē falsam legis: ꝛ diuiditur in tres: qa pri/mo arguit iudeos de eo quod dictum est. secūdo de apparēti sanctitate: ibi. hypocrite. tertio de vana superstitiōe: ibi. Audite ꝛ intelligite. Prima in du/as q̄ p̄mo ponitur iudeoꝝ maligna in/terrogatio ad christi deprehensionez. Secundo ponitur eius responsio vera ad eorum confutationem. ibi. Ipe au/tem respondens. Ad euidentiam pri/me partis aduertendum q̄ a tempore moysi de voluntate dei constituti sunt septuaginta senes etate ꝛ moribus ma/turi ꝛ scientia prediti ad regimē ipius popli: ꝛ moyses erat sup eos: Ita q̄ in vniuerso erant septuaginta vnus vt ha/bet nūeri. xi ca. Et ex illo tp̄e statutuȝ est q̄ tot es/sent ad regimen ppli or/ordinati: et isti dicebant iudices ordi/narij. q̄ per impositionē manus instituebant vt ha/bet in glosis hebraicis in multis locis et isti residebant in hierusalē: ꝛ ad eos fiebat recursus de ciuitatibus in ambi/guis ꝛ difficilibus: ꝛ eorū determinatio habebat̄ pro lege firma quā nō licebat transgredi: vt habetur Deutero. xxvij cap. Isti etiā statuebant aliqua que pti/nebant ad regimē populi. ꝛ in statutis eorū erant aliqua que cadebant sub p̄/cepto tanq̄ȝ necessitatis: et aliqua sub monitione tanq̄ȝ cuiusdam decentie ꝛ honestatis. De talibus aūt erat istud sta/tutū quod hic tangit̄ videlicet q̄ acce/dentes ad mensam prius lauarent ma/nus suas. Ueruntamē pharisei et scri/be intellectū huius mandati volebant trahere ad quandā falsitatem videlicȝ q̄ per hoc acquireretur quedā mundi/cia spiritualis: mouebātur aūt ad hoc quia in lege alique immunditie p cor/porales ablutiones dicebantur emun/dari: ꝛ q̄ discipuli xp̄i aliqua que non erant necessaria: sed magis cuiusdā su/perstitiōis. inq̄ȝtum intellectus sic tra/hebatur non obseruabant: Christū in discipulis suis arguebant tanq̄ȝ contē/ptorem doctrine seniorum: vt sic redde/rent eum populo odiosum. a Ipse autem) Hic ponitur xp̄i respōsio vera ad ipsoꝝ cōfutationē dicēs. b Qua/re ꝛ vos transgredimini mandatū dei)

non respondet dicēdo q̄ lotio manuū que faciebat ad honestatez esset mala: vel q̄ apostoli ipsam omittēdo bene facerent vt facit ad honestatē. licet bene facerent omittendo propter superstitionem: sed q̄si clauū clauo retūdendo dicit eos dficere quia faciebāt trāsgredi mandatum dei propter mādatum hominum: quod probat dicens.

propter traditionē vestram? Nam deus dixit[a]. Honora patrem tuum[b] et matrem tuā: et qui maledixerit patri vl' matri morte moriatur. Vos autē dicitis[d]. Quicūq̄ dixerit patri vel matri mun⁹ quodcunq̄ est ex me[e] tibi proderit[e]: et non honorificabit patrez[f] suum aut matrē suā: et irritum fecistis[g] mandatuz dei[h] propter traditionem vestram.

a Nam deus dixit) Exodi .xx. capl.
b Honora patrem tuum) Honor iste non solūmodo intelligitur reuerentia sed et administratio necessariorū. Hāc autez excludebant p̄ suam doctrinā falsam: quia sacerdotes qui erant cupidi vt bona que essent administranda parentibus conuerterent in lucra eorū. dicebant q̄ melius esset illa deo offerre: Tum quia est pater p̄ncipalis et spiritualis: Tum quia licet per talem oblationem parētes sustinerent detrimētum corporale. cōsequebant̄ tamē bonū spirituale: inq̄ztum illud qđ erat in eoꝝ necessitatem cōuertendū deo offerebatur: et ex hoc sequebat̄ q̄ preceptū de honore parentū: inq̄ztum intelligit̄ in hoc administratio necessariorū: euacuabatur per talem expositionē falsaz: et hoc est qđ dicit saluator. c Vos autē dicitis) falso scz exponendo mandatum dei. d Quicunq̄ dixerit patri vel matri munus quodcunq̄ ex me est) deo consecratū scz et oblatum.
e Tibi proderit) magis supple q̄z expenderes in necessitates tuas. et est cōstructio defectiua: et est sensus (quicūq̄ dixerit et c̄) idest licite et bene potest dicere quod dictum est: et impleuit p̄ceptum diuinū: et est dignus vita eterna: quod est falsum: quia s̄m veritatez est trāsgressor precepti: et hoc est quod subditur. f Et nō honorificabit patrem et c̄) Illud quod erat sibi debituz subtrahendo. g Et irritum fecistis) vos sacerdotes et pharisei.
h Mandatū dei et c̄) Ad maiorem intellectū considerandū. q̄ pater per se tenetur p̄uidere filijs quia est causa eoꝝ q̄ztuz ad esse: et iō debet eis nutrimentū et documentuz. Filius autē tenet̄ p̄uidere parentibus de necessarijs per accidēs scilz si indigeant et ipse sit potens. Et ideo si pater iam in necessitatez incurrerit: bona de q̄bus filius potest sibi administrare iā sunt sibi debita: de alieno autez nullus pōt deo sacrificiū facere: et iō talia deo offerre non est licitum: qa hoc est trāsgredi preceptū de honore parentū: secus autē esset: si filius bona sua deo vouisset vel consecrasset anteq̄z parentes essent in necessitate positi: quia tūc nō esset licitū de eis p̄uidere parentibus: quia si esset deo votuz factū de aliquo immolatitio: nō posset immutari Si aūt de aliquo nō imolatitio. non poterat mutari nisi q̄ redemptionez. Ex dictis patet falsitas illius opinionis que dicit: q̄ filius post p̄fessionē factam in religione tenet̄ exire claustruz propter necessitatē parentū: etiā cōtra volūtatē sui superioris: quia per talem professionē est deo iam consecratus: et ideo p̄pter necessitatem parentū nō debet cōtra votū tale facere. Hoc etiā patet alia rōne: q: filius cū venerit ad etatē adultam sicut pōt inuitis parentibus licite matrimoniū cōtrahere: vl ad sacerdotiū promoueri: ita etiā religionē ingredi cessante tūc necessitate parentum: sed per sacerdotium excusatur de hoc

quod nō tenet subuenire patri p vsum armoꝝ si ab hostibus inuadat: q: iā nō est sibi licitum pugnare corporaliter: similiter per matrimoniū excusat: qd non tenet manere cū patre: quia est obligatus vxori: ergo multo fortius p professionē factam in religione excusatur a subueniendo parentibus nisi sm modum conuenientem sue regule: et per consequēs nō debet propter hoc cōtra votū obedientie facere: immo esset inobediens hoc faciēdo. Per hoc patz solutio cuiusdā rōnis: q̄ solet ad oppositū induci q̄ talis est. Uotū factū de his que sunt superogationis non pīudicat illis que sunt de necessitate pcepti: cū pceptū implere sit necessitatis: vouere autem talia non: sed votum religionis est de his que sunt supererogationis. subuenire antem parentibus in necessitate est de necessitate precepti: ergo p votum religionis per professionem solēnizatū non absoluitur aliquis quin teneatur administare parentibus: sicut ante: ergo per cōsequens tenetur exire claustrum propter necessitatem parentū: etiam contra voluntatē superiorꝫ. Dicendum q per professionem nō absoluitur a precepto: bene tamen absoluit aliquo modo implendi preceptū: quia preceptum de honore parentum est affirmatiuū: et ideo non obligat ad semper sed pro loco ꝛ tempore et aliis debitis circūstantiis que aliquando variantur sm conditionem ipsius implētis preceptū: quia aliquis modus subueniendi patri efficitur incōueniens et illicitus ipsi filio per assumptionem alicuius status liciti: immo etiam perfecti: sicut subuenire patri per defensionem armorum efficitur illicitum per sacerdotii statum: tenetur tamē ei subuenire aliis modis suo statui conuenientibus. ita eodem modo post votum obedientie subuenire patri contra voluntatē superioris efficit illicitum ipsi religioso: tenetur tamen ei subuenire modis conuenientibus pfessiōi sue.

Hypocrite[a] bn̄ pphetauit de vobis ysaias dicēs. Populus hic labiis me honorat: cor aūt eoꝝ longe est a me Sine causa[b] aūt colūt me[c] docētes doctrinas et mandata hominū[d].

a Hypocrite) hic redarguit saluator iudeos de falsa sanctitatis simulatione: quia ad hoc q essent in reuerētia populi ostendebat sanctitatem in verbis: ꝛ in exteriori cōuersatione: cum tamē corrupti essent in intentione: sicut fuerat pphetatū per Isaiam. xxix. cap. licꝫ sub aliis verbis ponatur q̄꜉hic: sentētia tamen est eadem: sequitur b Sine causa id est frustra. c Colūt me) Sicut enī medicina dicit sine causa vel frustra ppinari: que non confert sanitatem: sic cultus diuinus qui non ducit ad veraꝫ felicitatē sequit d Docentes doctrinas et mandata hominuꝫ) quia ppter suā auaritiā docebant trāsgredi mādata dei ppter traditionē suā: vt visuꝫ est in falsa expositiōe pcepti de honore parentum: ꝛ hoc etiā faciebāt propter suam superbiā: vt ppter doctrine auctoritatem populus deferret eis maiorē reuerentiā Audite ꝛ intelligite) hic saluator arguit iudeos de vana supstitione: ꝛ diuidit in duas partes: q: primo facit qd dictū est in generali. Scdo magis explicat intentionē suā in particulari: ibi. respondēs aūt petrus. Prima in duas quia primo in generali ponit suū documentū: secūdo ex hoc subiungit phariseoꝝ scandalū. ibi. tūc accedentes. Circa primū aduertendū q sicut dictū est lotio manuū ante cōmestionē vel cibarioꝝ appositionē faciebat ad quandā honestatē et mūditiam corporalem: et in hoc erat bonū: sed si omitteretur temere q ex hoc incurre

Et cōuocatis ad se turbis[a] dixit eis. Audite[b] et intelligite[c]. Nō qd intrat in os[d] coinquinat hominem[e]. sed qd procedit ex ore[f] hoc coinquinat hominem[g]. Tunc accedentes discipuli eius[h] dixerunt ei. Scis quia pharisei audito hoc verbo scādalizati sunt? At ille respondens ait. Omnis plantatio[i] quam non plantauit pater meus celestis eradicabitur[k]. Sinite hos[l] ceci sunt[m] et duces cecorum[n]. Cecus autem si ceco ducatum prestet: ambo in foueam cadunt. Respondes autem Petrus[o] dixit ei. Edissere nobis[p] parabolam istam[q]. At ille dixit[r]. Adhuc et vos sine itellectu estis? Nō intelligitis: qa omne

retur immunditia spiritualis: hoc est falsum ⁊ superstitiosum: quia immunditia spiritualis prouenit ab interiori delectatione et consensu mentis: non ab ipsis rebus corporalibus: ⁊ hoc est qd dicit hic.

a Et conuocatis ad se turbis) reuocādo eos a falsa doctrina eorum (dixit eis.)

b Audite) aure corporis.

c Et intelligite) aure mentis.

d Non qd intrat in os) idest cibus corporalis.

e Coinquinat hominem) spiritualiter scilicet nisi inquantum per delectationem male afficitur ad cibum.

f Sed quod pcedit ex ore) idest verba que sunt malitie interioris significatiua.

g Hoc coinquinat hominē) Considerandum q christus hic nō dicit contra legem. licet enim aliqui cibi in lege reputarentur immundi: vt caro porcina ⁊ huiusmodi. hoc tamē nō erat scōm eorum doctrinam: quia omnis creatura dei bona est: pme ad Thimo.iiij.capi. Unde Genesis.j. Uidit deus cuncta que fecerat: ⁊ erant valde bona. Dicitur aūt porcus immundus et agnus mūdus: vt dicit Augustinus contra faustum: quia per animalia immunda scōm legem significantur quedam vicia que sunt euitanda. et ideo quia lex euangelica que spiritualis est inchoata fuit per christum. ideo ⁊ illa obseruatio figuralis ciborum non erat amplius obseruanda.

h Tunc accedentes discipuli eius)

Hic ex doctrina christi ponitur phariseorū scandalizatio: quia per doctrinā christi videbant eorū simulationes et doctrinā reprobatā: ⁊ non poterant resistere per rationē vel p scripturam: ideo ex inuidia mouebantur contra xpm ad mouendum seditionem. Et quia veritas vite iustitie ⁊ doctrine non est dimittenda pter scandalum aliorum: quia tale scādalum pcedit ex malicia ipsius scandalizati vnde dicit beatus Gregorius. Si de veritate scandalum oritur: rectius oriri pmittitur: q̄ quod veritas relinquatur. ideo sequitur.

i Omis plantatio) idest doctrina ab homine inuēta que non est legi ipius dei consona.

k Eradicabitur) quia non habet firmum fundamentū ⁊ radicem.

l Sinite illos) idest doctrinā eorum euitate.

m Ceci sunt) .i. carentes vero intellectu legis.

n Et duces cecorū) q: alios excecāt suo errore: ⁊ ducūt eos ad pcipitiū.

o Respondens autem Petrus) Hic aperit pdicte doctrine xpi intellectus magis in speciali: q: petrus pro se ⁊ pro alijs q̄siuit intellectū dicēs.

p Edissere nobis) .i. expone.

q Parabolā istam) .i. sententiā occultam.

r At ille dixit Adhuc et vos sine intellectu estis) quasi dicat. tā diu audistis doctrinam meam: quod statim deberetis intelligere ea que dicta sunt. vnde sequitur.

s Non intelligitis: quia omne ⁊c) Istud est ver

per sinedochē q: aliqua pars de omni cibo qđ intrat in os. a In secessum emittit) q: in oi cibo quātūcūq; puro est aliqd impuritatis ⁊ a natura expellitur tanq̄ȝ supfluū: ⁊ aliqd retinet tanq̄ȝ ad nutritionē necessariū: ⁊ neutrū istorū coinquinat hominem spūaliter loqndo b Que autē pcedunt de ore) vt vba. c De corde exeūt) q: sūt cōceptus mētis significatiua d Et ea coinqnāt hoiēȝ) quādo sunt male cogitationis significatiua: ⁊ h est qđ sequit. e De corde eni exeūt cogitationes male) ⁊ per ɔsequēs.
f Homicidia) .i. cōsilia ⁊ colloquia ad ppetrandū huiusmodi vicia q̄ hic tanguntur ⁊ cōsimilia. g Hec coinquināt hoiem) spūaliter. h Non lotis autē manibus ⁊c) immūditia spūali.

qđ intrat in os in ventrem vadit ⁊ in secessū emittitur[a]. Que autēȝ procedunt de ore[b]: de corde exeunt[c]: ⁊ ea coinquinant hominēȝ[d]. De corde eniȝ exeunt cogitationes male[e]: homicidia[f] adulteria: fornicationes: furta: falsa testimonia: blasphemie. hec sunt que coinquināt hominēȝ[g] Non lotis autem manibus[h] manducare nō coinquinat hominēȝ.

Expositio moralis.

TUnc accesserūt ad eū ⁊c) p scribas ⁊ phariseos multum solicitos de mūditia exteriori ⁊ modicū de interiori significant hypocrite false arguētes frequēter alios de modicis: cū tn̄ sint infecti grauib⁹ peccatis pp̄ter qđ eis dicitur supra Matth. vij. ca. Quomodo dicis fratri tuo: frater sine vt eijciaȝ festucā de oculo tuo: ⁊ ecce trabs est in oculo tuo (Quare ⁊ vos trāsgredimini mandatū dei) Simile fit hodie in multis locis in qbus maior solicitudo habetur circa custodiā mandatoꝝ hoim q̄ȝ circa custodiā diuinoꝝ p̄ceptoꝝ: q: grauius satis punit trāsgrediēs mandatū principis vel p̄lati qđ tn̄ frequenter nō est malū nisi q: p̄hibitū: q̄ȝ trāsgrediēs dei mandatū qđ de se semp est

illicitū (populus hic labijs me honorat) hoc potest dici de doctoribus ⁊ predicatoribus qui docent bene ⁊ viuunt male Cetera sūt ita moralia qđ nō indigēt alia moralitate ¶ Questio fratris antonij betōtini. Quare discipuli tui transgrediunt traditiones senioꝝ Mat. xv. ca. ¶ In qbus vbis orit qo Utrū p leui causa mali q̄ apparet in operatione alicuius possit fieri malum iudiciū sine pctō mortali? Ad qđ breuiter rn̄det ſm doctrinā domini Alex. de ales in suo scđo volumie et etiā ſm qđ habet ex vltima glo. sup capi. Si qs de gradu. extra de purgatione canonica. Quod pro leui causa sine magno ⁊ letali crimine nemo iudicare temerarie potest. Leuis eni causa mali ē vt p̄dicta glo. dicit qn̄ sunt plura signa boni et pauca mali. Sicut cuȝ mulier vel iuuenis quidā dei verbum attente ⁊ deuote frequētant. Item cuȝ homo peccator licet sceleribꝰ olim fuerit multis inuolutus predicationē frequentat ⁊ eā audit attente atq; deuote Ceterū cū homo clare fame viteq; bone ⁊ cōuersationis honeste in loco satis honesto ⁊ tempore non incongruo cum muliere deuota turpi et egrota quandoq; versatur. In his vtiq; malum iudicare falsum ⁊ temerarium iudicium est. Idcirco in registro grego. ait. Graue est satis et indecens vt in re dubia certa dicatur sententia. et Bernardus super Canticis sermone duodecimo dicit. Si is qui de claustro est conuersatur in populo interdum minus discrete: minusue circumspecte se se agere deprehenderit: verbi gratia: in verbo: in cibo: in somno: in risu; in

ira: in iudicio: nõ ad iudicandum cõ/ festim ꝯsiliat sed meminerit scriptum Melior est iniqtas viri q̃ȝ bene faciens mulier. Nã tu quidẽ in tua custodia vi gilãs bene facis. sed q iuuat multos et melius facit ꝛ virilius. qḋ si iplere non sufficit abs/ qȝ aliqua ini gtate. idest absqȝ quadã inequalita/ te vite ꝛ con uersationis sue: memẽ/ to q: chari/ tas opit mul titudinẽ pec catoꝝ. hec il le. Nã q tales iudicãt similes simie esse noscunt: que granatũ pomũ comede/ re cupit: sed quia corticẽ sentit amarũ illud citissime proicit. Proinde Isido rus in sinonimis ait. Nullũ iudices su spitionis arbitrio: añ proba: ꝛ sic iudi/ ca: nõ eni q accusat sed q conuincit re us est. Sic vtiqȝ iudicauit phariseus vt Luc. vij. capi. scribit ipm dñm q se tãgi a magdalena ꝑmisit: sic etiã iudi/ catus est dñs: qñ cũ muliere Samari/ tana loquebat. vt. iiij. ca. sui libri Joã/ nes ait Sic isup eũ scribe ꝛ pharisei iu dicauerũt: q: discipuli sui manus non lauabãt cũ panẽ mãducabãt dicentes. Quare discipuli tui trãsgrediunt tra/ ditiones senioꝝ nõ eni lauãt manº ꝛc̃.

Feria quinta post ter/ tiam dñicã quadrage sime. Euangelium se/ cundum Lucã. iiij. ca.

In illo tẽ/ pore Sur gens ie/ sus de sy/ nagoga [a] introiuit in domũ si/ monis [b]. Socrus autẽ simonis tenebatur ma gnis febribus [c]. Et ro gauerũt illum pro ea. Et stans super illã im/ perauit febri: et dimi/ sit illam. Et continuo surgẽs ministrabat il/ lis. Cum sol autem oc cidisset [d]: om̄s qui ha bebãt infirmos variis lãguoribº ducebãt il/ los ad iesuȝ. At ille sin gulis manº imponẽs

Expositio litteralis

Hic ponit scdm miraculuȝ ꝑ xp̃m operatũ: ꝛ diuidit in duas ptes. In principalẽ ꝛ in incidentalẽ. Secũ/ da ibi. Cũ aũt sol occidisset. Circa pri/ mũ sciendũ q sinagoga erat locus vbi cõueniebant legisperiti et communis populus ad audiendum doctrinam le gis: maxime diebus sabbatorum in q/ bus diuinis erat vacandum. Ideo ta/ li loco et tpe fuerat et docebat eos xp̃s quia erant conuenientia doctrine eiº. Sciendum secũdo: q cum christus do ceret in sinagoga iudeos erat ibi hõ in spiritu immũdo: hoc est obsessus a de mone et ex/ clamauit do lẽs de xp̃i do ctrina q̃ erat animarũ sa/ lus et medi/ cina quem obsessum li/ berauit in si nagoga: et post liberati onem ipsius obsessi libe/ rauit socruȝ simonis fe/ bricitantem: quod fuit secundum mi/ raculum. ꝛ hoc est quod dicit

a Surgens iesus de sinagoga). s. post predicationẽ et eius confirmationem per expulsionẽ demonis. b Introi/ uit i domũ simonis) vt ibi acciperet re fectionẽ post laborẽ. c Socrus aũt simonis tenebat magnis febribº) licet eni virtute nature febris possit curari: non tñ in instanti: christus aũt sanauit eã hic subito et ita ꝑfecte q illa mulier ministrabat eis. Ex quo ostẽdit ista cu/ ratio miraculosa ad discipulorum cõ/ firmationẽ. d Cum sol autẽ occidis set) hic ponit pars incidẽtalis. Occa/ sione eni huius sanationis illi q habe/ bant infirmos variis languoribus ad/ duxerũt eos ad xp̃m querẽtes remedi um. ꝛ hoc est quod dicitur.

d Cum sol autem occidisset) Dicit autem Theophilus expositor: quod ita tarde adduxerunt eos ad christum quia illa dies erat dies sabbati et cre/ debant curationes non esse licitas du/ rante die sabbati que finiebatur in ve/ spere illius diei.

curabat eos[a]. Exibāt autez demonia[b] a multis clamantia et dicentia: q₂ tu es filius dei: et increpans non sinebat ea loqui[c] quia sciebāt ipm esse xpm. Facta autem die egressus ibat in desertuz locū[d] ꝛ turbe requirebāt eū: et venerunt vsq₃ ad ipsum et detinebant illum ne discederet ab eis. Quibus ille ait. Quia et aliꝭ ciuitatibus oportet me euāgelizare regnum dei: q₂ ad hoc missus sum Et erat predicans in sinagogis galilee.

a Curabat eos).i.oēs qui fuerunt ibi adducti erant multi (vel curabat eos) idest plures de adductis quoꝝ fides ꝛ deuotio curationem merebantur
b Exibant aūt demonia.i. oia vel plura eodē modo exponendo (a mltis clamantia ꝛ dicētia quia tu es filiꝰ dı) q₂ xp̄s ad salutem hoim erat missus: p pphetias enim de xp̄o dictas q̄ determiauerāt tēpus locū ꝛ modū veniendi ipius xp̄i scdm qđ plenius declaratuz est in questione de aduētu messie cōpletas in eo et per alias circūstantias iudei sciebāt ipm esse xp̄m in lege pmissuz vt patet hic p textū euāgelicū: ꝛ etiā Marc. primo: vbi pcepit xp̄s demoni dicēs. Obmutesce. verūtn̄ nesciebant ipm eē deum: nec per temptationē xp̄i in deserto diabolus potuit scire de xp̄o vtrum esset dei filius per naturā habēs eandē naturā numero cuz patre: licet ad hūc finē tripliciter eū tēptauerit vt dictum fuit plenius Matth .iiij.ca. Si enim cognouissent demones ipm esse deum nunq̄₃ induxissent iudeos ad ipm crucifigendū ꝯm qđ dicit pme Corinti.ij. ca. Si cognouissent: nunq̄₃ glie dnm crucifixissent. Aliqui aūt doctores dicūt ꝙ nō solū nō cognouerūt demones ipm esse deū vt dictu est: sed nec etiā cognouerūt certitudinaliter ipm eē christum in lege pmissuz ſ₃ tm̄ hoc cognouerūt quadā cōiectura multū probabili que in hoc loco ꝛ aliꝭ locis euāgeliꝭ pluribus noie sciētie exprimit: sed primū dictū magis videt consonū textui ꝛ dictis sanctoꝝ c Non sinebat ea loqui) Cōpellebat eni xp̄s demones ad tacendū de ipso: ne veris falsa miscerēt: ꝛ ne videret querere testimoniū ab ipsis: maxime q₂ pharisei dicebant ipm in beelzebub pncipe demonioꝝ eiꝭcere demonia vt hēt Matth.xij. vbi dcm phariseorum plenꝰ excludit vt patuit supra p expositionē ibidē. d Facta aūt die egressus ibat in desertū locū) In hoc dās exēplū vt predicator ꝛ mirabiliū dinoꝝ opator debeat fugere ppli applausuz. patet lr̄a euāge. de se.

Expositio moralis.

Socrus aūt simonis tenebat magnis febribꝰ) p quā significat psona iracūdie calore aut ꝯcupiscentie laborās (sup quā stat Jesus) cū istas passiōes mitigat: ꝛ tūc ei deuote mistrat (Cū āt sol occidisset) p hꝰ significauit ꝙ passio sua i q̄ iusticie sol occidit: futura erat medicina omis spūalis īfirmitatis (Facta āt die egressus ibat in desertū locū) dās i hoc exēplū pdicatoribꝰ reuertēdi ad solitudinē ꝯtēplatiōis post laborē pdicatōis ꝛ vt grās deo agāt de pfectu pterito ꝛ se disponāt pro futuro

Questio fratris Antoniꝭ betontini. Exibāt āt demonia a multis clamantia ꝛc̄ Luce.iiij.capi.

¶ Sup qbus q̄rit. Utrū dolo loquēs atq₃ ignorāter ꝯtra pximū temerarie iudicet? Ad qđ breuit rn̄det ꝙ sic. Nā iudex ppie dolo vel imprudētia ꝯtra quē sniaz ferēs ꝯm Ray. in titulo de raptoribus: ꝛ Hosti. in summa: ꝛ astexa. lib. pmo titulo.xxxviij. tenet leso ad oē interesse: vbi non posset induci ille p quo sniaz tulit ad integrā restitutionē: ꝛ hꝰ maxime dicit in iudicio ꝯscientie. ꝙ vero graue sit vel odio vel ami//

citia: vel munere: vel metu: vel quolibet mō iudiciū ꝑuertere: Augu. testatur dicēs. Quicūqȝ aut cōsanguinitate: aut amicitia: vel hostili odio: vel inimicitijs in iudicādo ducit̄ ꝑuertit iudiciū xp̄i q̄ est iusticia ⁊ fructū illius vertit in dānationis amaritudinem: vñ fit ꝙ si ꝗspiā dolo ⁊ ignorātia loquat̄: licet verū atqȝ bonū dicat et illi de quo fatur minime noceat: nihilominꝰ temerarie iudicat. Idcirco. xj. q. iij. notatur qd̄ Augu. de sermone dñi in monte ait. Temerariū inq̄t iudiciuȝ plerūqȝ nihil nocet ei de quo temerarie iudicat̄. ei aūt q̄ temere iudicat: ip̄a temeritas necesse est vt noceat. Et q: demonia q̄ xp̄i p̄cepto a mīˀtis exibant dolo atqȝ ignorāter clamabant: tu es filius dei: dolo q: verbo laudabāt ⁊ facto cōtradicebāt: ⁊ officium apostolicū ꝺm Criso. vsurpabāt: ⁊ mysteriū xp̄i lingua feda publicabāt ignorāter: q: ꝺm Bedā suspicabant̄ eū esse xp̄m: ⁊. ij. q. j. ca. p̄mo. sup oīa. Nulluȝ iudicetis suspitionis arbitrio. Jō ipse xp̄s increpās nō sinebat ea loqui.

Expositio litteralis.

In hac lectione euāgelica determinat Joānes de deriuatione effectꝰ grē quantū ad gētiles: ⁊ q: xp̄i doctrina dupliciter deriuata est ad credētes scȝ per eiꝰ doctrinā ⁊ ꝑ miraculā vt hr̄ marci vltio. sermonē cōfirmāte sequētibus signis ideo p̄mo agit̄ hic de deriuatione eius per doctrinā. scd̄o ꝑ miraculū ibi. post duos dies. Prima diuidit̄ in tres: q: p̄mo ponit̄ doctrine xp̄i oportunitas. Scd̄o ipsius qualitas: ibi venit mulier. tertio consequēs vtilitas ibi. reliq̄t ergo hydriā. Primū ostēdit̄ ex eius accessu: ibi. venit ergo. Circa qd̄ sciendū ꝙ xp̄o baptizato p̄mo ⁊ discipulis eiꝰ ꝯsequēter vt pȝ ex dictis in

Feria. vj. pᵒ dñicā tertiā q̄dragesime Euangelium scd̄m Joannē quarto capitulo.

In illo tēpore. Venit iesus i ciuitatē

hoc ca. pharisei cōmoti fuerūt ꝯtra eū inuidia: ⁊ iō volēs dare patiētie exemplū inde recessit ⁊ sic occasionē docēdi gētiles habuit. Pharisei eni ex inuidia ꝑsecuti sunt Joannē ⁊ ꝓcurauerūt euȝ mitti in carcereȝ: ꝓpter qd̄ dr̄ Math. xvij de Joāne Helias iā venit ⁊ fecerūt i eū quecūqȝ voluer̄t. Eodē modo xp̄m ꝑseque bant̄ ⁊ eius mortē tandē ꝓcurauerūt. Reliq̄t igit̄ iudeā: q: ꝑsequebant̄ eius doctrinā: q̄ꝗ̄ iesus nō baptizaret tūc licet p̄mo baptizasset̄ vt dictū est: sȝ discipuli eiꝰ. In hoc eni dedit xp̄s exemplū p̄latis ecclesie cōmittendi ea q̄ p̄nt fieri ꝯmode ꝑ inferiores vt ipsi liberiꝰ possint in altioribꝰ exerceri. Eodē mō dicit̄ de ap̄lis relinquētibus iudeā ꝑꝑ eoꝝ incredulitatē Actu. xiij. ca. Vobis oportebat p̄mū loq̄ verbū dei: sȝ q: repulistis illud ⁊ idignos vos iudicastis eterne vite: ecce cōuertimur ad gētes sic eni p̄cepit nobis deus. Venit ergo hic ōndit̄ ꝯueniētia doctrine xp̄i ⁊ oportunitas docēdi ex accessu ⁊c̄. Pro itelligētia huiꝰ est aduertendū ꝙ xp̄s trāsiens de iudea in galileā erat trāsiturꝰ ꝑ gētiles: q̄ in regno decē tribuū habitabāt q̄ trāslati fuerāt a rege assyrioruȝ illuc captiuatis inde decē tribubus sicut habet̄. iiij. Regū. xvij. ca. Cōueniebant tn̄ cū iudeis aliqualr̄: q: cū p̄mo fuerūt trāslati in terrā decē tribuū: dominus misit leones eos deuorantes: ⁊ iō rex assirioꝝ habito ꝯsilio sup h̄ misit vnū de sacerdotibꝰ captiuis q̄ doceret eos colere dñm. Verūtn̄ cū hi colebāt idola: vt ibidē dicit̄: nec recipiebāt oēs libros veteris testamēti sed tm̄ q̄nqȝ libros moysi: ⁊ sic partim erāt gētiles ⁊ parti iudei. Xp̄s āt veniēs de iudea i galileā hēbat trāsire ꝑ mediā samariā. Erat igit̄ samaria ciuitas gētili

um: vñ intelligendũ scđo q͛ tota ista re gio dicebat Samaria a noie ciuitatis metropolis q̃ antiquit⁹ dicebat sama/ ria. q̃uis eni tũc eẽt destructa tñ nomẽ remãserat in terra. a Uenit ergo) hic ponitur oportunit 9 docẽdi ex ac cessu: q: ac// cessit ad lo/ cũ delectabi lem ꝛ qetũ ꝛ docẽne aptũ Tũ pp ame/ nitatẽ loci. Tũ pp fõtis ibidẽ exñtis ꝓprietatẽ: q̃ significat do

Samarie[a] que dicitur Sichar: iuxta prediũ quod dedit iacob[b] io/ seph filio suo. Erat ãt ibi fons iacob[c]. Jesus ãt fatigat⁹ ex itinere[d]: sedebat sic sup fontẽ[e] Hora autem erat qua si sexta[f]. Uenit mlier[g] de Samaria haurire aquã. Dicit ei Jesus:

ctrinã xp̄i ꝛ grãꝫ ẽm qđ dr̃ Jsai. xij. ca. Haurietis aquas in gaudio de fonti// bus Saluatoris ꝛc. ꝛ hoc est qđ dicit. a Uenit ergo in ciuitatem samarie q̃ dicitur Sichar) Antiquitus dicebat sichẽ: vt habetur gene. xxxiij. capi. b Juxta predium qđ dedit iacob io/ seph filio suo) Jacob enim veniẽs de mesapothamia emit agrũ ab emor pn cipe ciuitatis sychẽ: ꝛ ibi habitauit ad tempus iuxta vrbem: vt ibidem dicit sed propter raptum Dine filie sue oc// cisi sunt habitatores illius ciuitatis a filijs iacob: ꝛ sic cessit in possessionem eius: ꝛ illum locum dedit iacob mori/ ens filio suo ioseph. vt hr̃ geñ. xlviij. c. c Erat ãt ibi fõs iacob) i. puteꝰ quẽ ipe foderat qñ ibi hitauit. d Jhs ãt fa/ tigat⁹ ex itinere) ex q̃ appet vitas hũa/ ne nature ex ifirmitate. e Sedebat sic supra fontẽ) pp loci aptitudinẽ ad qescẽdũ ꝛ docẽdũ f Hora ãt erat q̃si se xta) h̃ idẽ dr̃ ad oñdẽdũ cãꝫ fatigatõis q: p magnũ tp̄s ãbulauerat pdicãdo g Uẽit mlier) posita oportunitate do cẽdi: hic ꝯnter ponit q̃litas doctrine: ꝛ diuidit in duas ptes: q: primo ponit tur in docendo conueniens ingressus: scđo debit⁹ ꝓcessus: ibi, rñdit ihs. Con

ueniẽs igressus fuit p h̃ qđ xp̄s petijt a mlïere potũ corpalẽ volẽs sibi reddere potũ spũalẽ: q: modus instructionis hũane ẽ q͛ a sensibilib⁹ ad itelligibilia deducat: ꝛ h̃ est qđ subdit. h Uenit mlier de sa/ maria hauri re aq̃ꝫ) sama ria hic nõ ẽ nomẽ ciuita tis ꝫ gẽtis vł regionis: q: illa mlier fu it de ciuita/ te sichẽ que tũc erat me/ tropolis sa/ maritanorũ vt dicit iose

da mihi bibere[h]. Disci puli autem eius abie/ rant in ciuitatem[i] vt ci bos emerẽt[k]. Dicit er/ go mulier illa Sama/ ritana[l]. Quomodo tu iudeus cum sis bibe// re a me poscis[m]: q̃ sũ mulier Samaritana? Non enim coutuntur iudei Samaritanis[n].

phus. xi. antiqta. Samaria enim erat destructa ꝛ reedificata: tñ noie muta/ te eius q: tũc sebaste dicebat vt habet xiij. li. antiqtatũ. i Dicit ei iesus da mihi bibere) causa quare petijt a mu/ liere ñdit. k Discipli eni ei⁹ abierũt in ciuitatẽ) ꝛ iõ nõ fuerunt psentes ad dandum sibi potũ. l Ut cibos eme rent) quia super fontem comedere vo lebant sicut pauperes nec ad magna hospitia in villam declinabant. m Dicit ergo ei mulier illa samarita na quomodo tu iudeus cũ sis) cogno/ uit enim per habitũ quem ipse porta/ bat eum esse iudeũ: quia sicut erant di stincti ab alijs in cultu dei et in corpora li circuncisione ita etiam in veste: pro/ pter qđ numeri. xv. ca. pcipit qđ habe/ bãt fimbrias p angulos palliorꝫ. n Bi bere a me poscis ꝛc) de h̃ etiã mirabat cuius causa subdit o Nõ eni coutunt iudei samaritanis) lꝫ eni esset iudeis p̄ pceptũ ne iungerẽt fedus ꝛ amicitias cum alijs nationibus: tamen specia// liter abhominabantur samaritanos: Tum quia terram eorum pro parte oc cupauerant. Tum quia multas mole// stias eis fecerant in reedificatione tem pli et ciuitatis: vt patet capi. j. Esdre.

Respondit Jesus[a] et dixit ei. Si scires donum dei: ꝛ quis est q dicit tibi da mihi bibere[b]: tu forsitan[c] petisses ab eo[d] ꝛ dedisset tibi aquã viuam[e]. Dicit ei mulier[f]. Domie neq̃ꝫ i quo haurias habes: ꝛ puteus altus ẽ. Uñ ergo habes aquaꝫ viuã[g]? Nũquid tu maior es patre nostro Jacob[h]: qui dedit nobis hunc puteuꝫ[i] ꝛ ipse ex eo bibit: et filij eius: et pecora eius? Respondit iesus[k] et dixit ei. Omnis qui biberit ex hac aqua sitiet iterum[l]. Qui autem biberit ex aqua quã[m] ego dabo ei: non sitiet in eternum[n]. Sed

a Respõdit iesus) hic consequẽter ponitur debitus processus in docẽdo: q꞉ p̃mo docet xp̃s verbis. scd̃o signis: ibi Dicit ei iesus vade. Prima in duas: q꞉ p̃mo ꝓponit intentũ. scd̃o remouet mulieris falsuꝫ intellectum ibi. Rñdit iesus. Habita igit̃ occasione loquendi de aqua spirituali ex verbis mulieris (Respondit iesus ꝛ dixit ei. Si scires donũ dei).i. gratiaꝫ spũs sancti i quo dono alia donant̃ b Et qs est q dicit tibi da mihi bibere) q꞉ potens est ꝛ paratus gratiã spũs sancti dare oibus petẽtibus eũ fideliter ꝛ deuote.
c Tu forsitan) hoc dicit ꝓpter liberi arbitrij v̈tibilitatẽ d Petisses ab eo) q꞉ gr̃a non dat̃ adultis de cõi lege sine motu ꝓprio in deũ. e Et dedisset tibi aquã viuã) .i. spũs sancti gr̃aꝫ q̃ ab estu ꝯcupiscẽtie refrigerat: ꝛ ꝑ deuotioneꝫ humectat. Dicit̃ ergo aqua viua ad similitudinẽ aque in corꝑalibus vbi dicunt̃ aque viue que ꝯtinuant̃ p̃ncipio sue scaturiginis. Aque aũt mortue dicunt̃ ille que sunt collecte in lacub9 ꝛ cisternis. Gr̃a aũt spũs sancti cũ ipso ꝯtiguat̃: q꞉ gr̃a non est in aia: nisi spũs sctũs spetiali modo habitet i ipsa. ꝛ q꞉ mulier erat assueta corꝑalibus: intellexit verbũ xp̃i de aqua corꝑali. iõ seq̃t̃.
f Dicit ei mulier. Domie neq̃ꝫ in quo haurias habes: et puteus altus est) q̃si diceret: non potes mihi dare aquam viuam de isto puteo quia nõ habes instrumentũ ad hauriendũ: ꝛ puteus est ita ꝓfũdus q̃ nõ posses attigere manu g Uñ ergo habes aq̃ꝫ viuã). quasi dĩ. non potes mihi dare nisi tu faceres h̃ miraculose: q̃ nõ videt̃ quia tũc tu esses maior patriarcha iacob: qd̃ nõ vĩ: ꝛ hoc est qd̃ dicit̃. h Nũqd tu maior es patre nr̃o Jacob) q fuit ꝯtentus aq̃ huius putei ideo sequit̃. i Qui dedit nobis puteum) Inq̃ꝫtũ fodit ipm vt p̃dictũ ẽ: qd̃ nõ fecisset si aquã viuã ꝑ volũtate sua aliunde hr̃e potuissꝫ (Et bibit ex eo ꝛ filij ei9 et pecora eius).
k Respondit iesus) hic remouet falsum intellectũ hui9 mulieris oñdẽs q̃ non loq̃bat̃ de aq̃ materiali sꝫ spũali: ꝛ h̃ est qd̃ dicit̃ (Rñdit iesus ꝛ dixit Ois bibit ex aq̃ hac) .s. materiali de qua tu intelligis. l Sitiet iteꝝ) q꞉ nõ sedat sitim nisi ad tp̃s. m Qui aũt biberit ex aqua ꝛc̃).i. gratia spũs sci. n Nõ sitiet in eternũ. Sꝫ ꝯtra h̃ vĩ illud ecclesiastici.xxiiij.ca. Qui bibũt me adhuc sitiẽt: vbi loq̃t̃ de aqua sapiẽtie. Dicendũ qd̃ sitis vno mõ accipit̃ ꝓ desiderio alteri9 rei nõ habite: ꝛ sic ois res tꝑalis adepta magis gñat sitim q̃ꝫ tollat: q̃a cupiditatẽ augmẽtat. Silr̃ aq̃ corꝑalis q꞉ nõ hꝫ effectũ nisi ad tp̃s: opꝫ iteꝝ q̃ alia aq̃ numero sumat̃ ad sedãdũ sitim et sic fit interruptio. Alio mõ accipit̃ sitis ꝓ desiderio eiusdẽ rei habite ad habendã eam ꝑfectius. ꝛ sic habẽtes deũ per gratiã sitiunt habere ip̃m ꝑ gl̃iam ꝛ hoc mõ loquit̃ auctoritas eccĩ. ꝑallegata. Tertio mõ accipit̃ sitis ꝓ exclusione fastidij a delectatiõe debita: ꝛ sic dicunt̃ beati deuꝫ sitire. Cũ ergo dicit̃ hic (Non sitiet in eternũ) intelligit̃ de siti p̃mo modo dicta: quia habens gra

tiam dei habet deū: ⁊ ideo non deſiderat aliqd ꝙ nō habet: ſed deſiderat id ꝙ habet habere ꝑfectius. Ideo ſequit͛ a Sed aqua ⁊c. fons aque ſaliētis in vitam eternā) quia per gratiā ſpiritus ſanct⁹ inhabitat mentē qui eſt origo gratie faciētis hominē ſalire in vitā eternā. Naturale ē enim ꝙ aqua tantū aſcēdere poteſt: quantum deſcendit: et iō ſicut aqua gratie a deo in nos deriuat͛: ita per ipſam anima ad deum eleuat͛: quia ꝑ ipſā conſors diuine nature efficit͛ vt dicit͛ ſcđa Petri ꝑmo ca. Magna ⁊ ꝑcioſa dona donauit vobis vt per hoc efficiamini diuine cōſortes nature. b Dicit ad eum mulier: da mihi hanc aquā) quāuis eni ad plenū non intelligeret verba chriſti: tamē audiens huius aque bonitatē: petit eā et ſubdit cauſam. c Ut non ſitiam neqꝫ veniā huc haurire). i. vt liberer a ſitis ardore: et a labore veniēdi huc hauriendi et deportandi. d Dicit ei ieſus) qa adhuc non poterat capere hec mulier verba xp̄i: ideo cōſequenter ꝓcedit ad ſigna. Et diuidit͛ in duas: qa primo inſtruit eam per reuelationē ſecreti: ſcđo per ſolutionē dubij: ibi. dixit ei mulier. Secretū autē iſtud erat: quia mulier adulterum tenebat qui tamen ab oibus hominibus loci illius credebat͛ eſſe maritus eius: et ideo per hoc ꝙ chriſtus hoc ſecretū mulieri dixit. oſtendit ſe ſcire peccata occulta: ⁊ hoc eſt qđ dicit͛. d Dicit ei ieſus. Uade et voca virum tuū). ſ. putatiuum. e Et veni huc) hoc dixit ieſus ad h̄ nō vt illa mulier eū adduceret ad ſe ſꝫ vt ex reſpōſione eius cōuenientius ipſā argueret ſecretū reuelando: vnde ſequitur. f Reſpondit mulier et dixit. nō habeo virum). ſ. legitimū. g Dixit ei ieſus) exponēdo eius dictū (bene dixiſti quia nō habeo virū) et ſubditur. h Quinqꝫ enim viros habuiſti). ſ. legitimos. i Et hunc quē habes: non eſt tuus vir) ſecūdū veritatē iō ſequitur. k Hoc vere dixiſti) q̈ſi dicat: illud qđ alias finxiſti eum eſſe virum tuum mendaciū eſt. l Dicit ei mulier) hic conſequenter inſtruit eā per ſolutionē dubij: et diuidit͛ in duas quia primo ponit͛ ipſius ieſu inſtructio: ſecundo mulieris reſponſio: ibi: dicit ei mulier ſcio. Circa primā partem ſciendū ꝙ mulier percepit eū eſſe prophetā ex hoc ꝙ eius ſecretum cognouerat. Ideo cōuertit ſe ad interrogandū eum de quodā dubio: ꝙ inter iudeos et ſamaritanos vertebat͛. Et diuiditur in duas: q: ꝑmo ponit͛ mulieris interrogatio. ſcđo xp̄i reſpōſio: ibi. dicit ei ieſus. Circa primū ſciendū. ꝙ iudei reuertētes de captiuitate Babylonica noluerūt ſamaritanos aſſociari ſibi in edificatione templi. vt habet͛ Eſdre ca. iiij. et ideo fecerunt ſibi locū adorationis diuine in monte gariſim: vt dicunt aliqui. Joſephus aūt aſſignat aliam rōnem dicens. Quod quidā iude⁹ nomine Manaſes accepit filiā principis ſamaritanorū: ⁊ q: apud iudeos ſūmū ſacerdotiū erat valde honorificū rogauit ſocerū ſuū vt faceret ſibi templū in gariſim: vt ibi ſacerdotio fungeretur: vt habet͛. xj. antiqtatū. Samaritani igit͛ dicebant quia locus iſte magis erat cōueniens orōni q̄ꝫ templum

aqua quam ego dabo ei: fiet in eo fons aque ſalientis in vitam eternam[a]. Dicit ad eum mulier. Domine da mihi hanc aquam[b] vt non ſitiam[c]: neqꝫ veniam huc haurire. Dicit ei ieſus[d]. Uade voca virum tuum et veni huc[e]. Reſpōdit mulier et dixit[f]. Non habeo virum. Dixit ei ieſus[g]: bene dixiſti: qa non habeo virū. Quinqꝫ eni viros habuiſti[h] et hunc quē hēs nō eſt tu⁹ vir[i] Hoc vere dixiſti[k]

hieroſolymitanũ:iudei autem contra rium dicebant. Et erãt rões ad vtran qȝ partem:et ideo mulier voluit audi/ re a ieſu circa hec ſuam ſententiã: et hȝ eſt qḋ dicit. a Dicit ei mulier domi ne vt video) per effectuȝ ſ. per reuela tionez ſecre/ ti. b Quia propheta es tu) Inſtrue igitur me de loco oratio/ nis debite:⁊

Dicit ei mlier Dñe vt video[a] ,ppheta es tu[b] Patres noſtri in mon te[c] hoc adorauerũt: et vos[d] dicitis[e] q² hiero/ ſolymis[f] eſt locus vbi adorare oportet Dicit

arguit q̄ locus gariſim ſit conuenienti or per hoc quod ãtiqui partes veteris teſtamenti ibi adorauerũt:quia filij iſ/ rael ingrediendo terrã ,pmiſſionis in loco illo bñdixerũt deũ:vt habet deu/ tero.xxvij.c. Silr Jacob patriarcha et filij ei⁹ ,ppe illũ locũ mãſerũt vt ſupra dictũ eſt:⁊ iõ in illo loco orões ⁊ ſacri ficiã fecerũt:q² añ edificationẽ tẽpli iu dei i mõtib⁹ adorabãt ⁊ ſacrificabãt vt pȝ de Abraã Gene.xxix.⁊ de Salomo ne.iij.Regũ.iij.⁊ in alijs mltis:⁊ iõ ,p babile ẽ q̄ iacob ⁊ filij ei⁹ in mõte gari ſim adorauerũt. et hoc ẽ qḋ dr̃. b Pa tres noſtri ⁊c̃) Vocabant eni ſamarita ni patres veteris teſtamenti patres ſu os:q² receperũt quq̄ȝ libros Moyſi:et in parte erant iudei vt dictũ eſt.

c Et vos)ſ.iudei. d Dicitis)ecõtra rio. e Quia hieroſolymis ⁊c̃) quaſi dicat.nõ videt conueniens illud quod dicitis rõne ,pdicta. ſciendũ tñ q̄ locus ꝯuenientior erat in hieruſalẽ:q² erat a deo electus vt eſſet locus adorationis et ſacrificij vt habet.ij.para.v).cap. f Dicit ei ieſus) hic ponit xp̃i reſpon ſio. Mulier eni deuote petierat eũ:q² cognoſcens eũ ,pphetam non cõuertit ſe ad querendũ de curioſitatibus vt de euentu futurorum et cõſimilibus: ſed de modo vel loco colendi deum: ideo inſtruit eam dicens. g Mulier cre/ de mihi) quia adiſcentẽ oportet crede re. hebre.ix.cap.et Eſai.vij. capi. Niſi credideritis nõ intelligetis ſm trãſla/ tionem.lxx. h Veniet hora).i.tem pus publicationis euangelij.

ei ihs[g]. Mulier crede mihi[h] q² veniet hora[i] qñ neq; in mõte hȝ[k] ne/ qȝ hieroſolimis adora bitis patrẽ. Vos ado/ ratis quod neſcitis[l]: nos adoramus quod[m]

i Quando neqȝ in mõ/ te hoc neqȝ in hieroſoly mis adorabi tis patrẽ) qa cultus gen/ tiliũ tũc ceſ/ ſabit:qm̃ tẽ/ plum diui/ na diſpoſitione deſtructũ eſt.xlij.anno poſt paſſionẽ chriſti vt ſic deuoti popu li curerẽt ad xp̃m:et ex gentilibus et iu deis fieret vnus populus chriſtianus: ſubtracto eo q̄ impediebat hanc con/ uentionẽ ex vtraqȝ pte:quia ydolatria gentiliũ erat abhominabilis iudeis et onus cerimoniaꝝ legalium erat ipor/ tabile gentibus:et ideo per xp̃m vtrũ/ qȝ eſt amotum per publicationẽ euan/ gelij:ideo ex iudeis ⁊ gentibus:factus eſt vnus populus xp̃ianus:et ſic patet q̄ xp̃s eam inſtruxit de vero cultu di/ uino in ,pximo futuro: quia ydolatria gentiliũ ⁊ cerimonie iudeoꝝ conuertẽ de erant in ſpiritualẽ noue legis cultũ diuinũ. Verũtamen quia ante publi/ cationẽ euangelij cultus iudeorũ erat licitus et bonus:nõ ſic aũt cultus gen tiliũ. iõ ſubdit ſaluator. k Vos ado ratis qḋ neſcitis(attribuere eni deo il lud qḋ ſibi nõ ꝯuenit:vt qḋ ſit corpore us vel aliqd hmõi:eſt xp̃ȝ neſcire. Hoc aũt faciebãt gẽtiles ⁊ marie iſti ſama/ ritani. Judei võ habebãt verã cogniti onẽ de deo:vt dr̃ pſal.lxxv. notus i iu/ dea deus. iõ ſequit. l Nos adoram⁹ qḋ ſcimus)⁊ q² vera cognitio dei per le gẽ ⁊ ,pphetas erat cõceſſa pplo iudai/ co:ſic et alia bñficia ſpũalia et diuina ,ppter hoc q̄ xp̃s erat naſcitur⁹ ex eis ideo ſubditur.

a Quia ſalus ex iudeis eſt).i. ſaluatoꝛ ex eis expectat̄:et quia per ipſum ſal// uatoꝛem cultus cerimonialis legis cō uertēdus erat in ſpiritualē ritū nouē legis vt dictū eſt:ideo ſequitur.

b Sed venit hoꝛa et nunc eſt) q̄a a tempoꝛe ꝑdicatōis xp̄i incepit publicatio euangelij ꝑ quaꝫ introductus eſt verus ⁊ ꝑfectus diuinus cult⁹ vn̄ ſequitur.

c Quando veri adoꝛatores ⁊c̄)per hoc excluduntur figurales cerimonie legis. d Et veritate)ꝑ hoc excludit̄ falſitas q̄ erat in cultu gentilium:qꝛ vtrūqꝫ amotū eſt per xp̄m: et ꝙ talis cultus noue legis ſit deo accept⁹ oſtendit̄ diuina acceptatōe cū ſubdit̄:

e Nā et pater querit tales q adoꝛent eū)ex aſſimilatione ad eū qui eſt ſpūalis natura:et ideo ei magis confoꝛmamur per ſpūalia q̄ꝫ coꝛpoꝛalia: et hoc eſt qđ dicit̄. f Spiritus eſt de⁹ ⁊ eos qui adoꝛāt eū in ſpū ⁊ veritate opoꝛtet adoꝛare)qꝛ orō eſt aſcenſus mentis in deū:⁊ iō reqrit ꝯfoꝛmitatē ad ip̄m ſcḋm qđ eſt poſſibile. g Dicit ei mlier)hic ponit̄ mulieris rn̄ſio. Erat eni opinio nō ſolū apud iudeos:ſꝫ etiā apđ ſamaritanos:ꝙ i aduētu meſſie inſtruerent̄ ꝑfecte de oībus ꝑtinētib⁹ ad ſalutē. Et iō mulier nō capiēs ad plenū v̄ba xp̄i dicit ſe ⁊ alios tp̄e meſſie de his ad plenū inſtrui ⁊ hoc eſt qđ dr̄. h Dicit ei mlier:ſcio qꝛ meſſias venit).i.in ꝓrio venturus eſt.ſic eni dcm̄ eſt: ſamaritani receperūt qnqꝫ libꝛos moyſi. Et Gene. xlix. ca. dat̄ ſignū aduētus xp̄i.ſ. trāſlatio regni iudeoꝝ cū dr̄. Nō auferet̄ ſceptrū de iuda:⁊ dux de femoꝛe eius donec veniat q mittēdus eſt. Ipi aūt videbāt hoc eſſe cōpletū tp̄e herodis regis ſub q̄ natus eſt xp̄s:⁊ iō apud eos erat fama cōis ꝙ xp̄s erat de ꝓximo venturus: et iō ſic loq̄bat̄ mulier qꝛ ex fama cōmuni audierat.

ſcimus:qꝛ ſalus ex iudeis eſt[a]: Sꝫ venit hoꝛa et nunc eſt[b] qn̄ veri adoꝛatoꝛes adoꝛabūt patrē in ſpiritu[c] ⁊ veritate[d] Nā et pater[e] tales q̄rit qui adoꝛent eum. Spiritus ē deus ⁊ eos qui adoꝛant eū in ſpiritu ⁊ veritate opoꝛtet adoꝛare[f] Dicit ei mulier:ſcio quia meſſias venit[g]:qui dicit̄ chꝛiſtus[h]. Cum ergo venerit[i]: ille annunciabit nobis omnia Dicit ei ieſus. Ego ſum qui loquoꝛ tecum[k] Et continuo[l] venerunt diſcipuli eius et mirabantur quia cum muliere loq̄bat̄. Nemo tamen dixit[m] qđ queris: aut quid loqueris cum ea

i Qui dicitur xp̄s).i.vnctus: qꝛ xp̄s expectabat̄ rex et ſacerdos: ⁊ vtrūqꝫ offin̄ per vnctionē accipiebatur.

k Cū ergo venerit, ille annūciabit nobis oia)ad ſalutem neceſſaria que nunc ſunt oculta igitur ieſus vidēs eius deuotionē:ꝯuenienter ei ſe reuelat dicēs. l Ego ſuꝫ qui loquoꝛ tecū)quaſi dicat:modo eſt tp̄us veritatis reuelād̄e. m Et continuo)hic ponit̄ fructus cōſequēs ex doctrina xp̄i:quia hec mlier edocta a xp̄o ſtatim iuit ad ciuitatē:et adduxit ad ieſum populi multitudinē ad credendū paratā. Diuidit̄ ergo in duas: qꝛ ꝑmo ponit̄ mulieris receſſus:ſcđo ex hoc ſequēs populi acceſſus:ibi.exierūt. Receſſit igitur mulier a xp̄o quia ceſſauit loqui cum ea venientib⁹ diſcipulis de ciuitate:et hoc eſt qđ dicit̄. n Et ꝯtinuo venerūt diſcipl̄i eius et mirabant̄ quia cum muliere loquebat̄)non ꝓpter ſuſpitionem aliquam: ſed miruꝫ erat ꝙ tantus doctoꝛ alloquebat̄ vnaꝫ ſolam mulierem pauperculam ⁊ gentilem:quia videbatur eis parua: aut nulla vtilitas cum tamen eſſet magna vt patebit ex ſequentibus.

o Nemo tn̄ dixit ⁊c̄)Sciētes q̄ꝫ ei⁹ locutio cū mlīere nō fuit inutilis ⁊ vacua q̄ꝫuis h̄ nō viderēt ꝙ patꝫ ex ſeq̄nti eſſe

ctu quia mulier edocta a christo ex fervore denunciandi quod audierat.

a Reliquit ergo hydriam suā mulier et abijt in ciuitatē) quia oblita aque necessarie ad vitā corporalē: cucurrit ad denunciādū aquā sapiētie: que ē necessaria ad vitam spiritualem vñ sequit. b Et dicit illis hominibus) .i. oibus existētibus in ciuitate. c Uenite et videte hominez ⁊c̈) ex q̄ patet eius deuotio: quia non veret fateri turpitudinem suam vt eos adducat christi predicationi. d Nunquid ipse est christus) quasi dicat: sic videt per effectum e Exierunt) hic consequenter ponit populi accessus ad xp̄m. Et diuidit in tres Primo q: euāgelista incipit p̄mo describere hunc accessum. Scd̄o iterponit instructionē discipuloꝝ: ibi: interea. Tertio reuertit ad ꝓpositū: ibi. ex ciuitate autē. Circa p̄mū sciendum ꝙ samaritani erant in suspenso de aduentu xp̄i de ꝓximo: Tum ꝓpter iple tionē tēporis vt dictum est: Tuz ꝓpter p̄dicationē ioannis p̄dicantis xp̄i aduentū de ꝓximo: cuius p̄dicatio tunc erat famosa ideo facilius crediderunt verbo mulieris: ⁊ hoc est qd̄ dicit.

e Exierunt de ciuitate ⁊ veniebāt ad eum) vt p̄sentialiter audierent eum.

f Interea) hic ponit discipuloꝝ informatio: quia xp̄s videbat multitudinē gentiū dispositā ad credendū: ideo volebat excitare discipulos ad predicandum. Excitat autem eos dupliciter: primo propter salutem ꝓximi. Secundo propter remunerationem premij: ibi, ei qui metit. Circa p̄mū ostendit christus: ꝙ homo debet esse magis sollicitus de salute spirituali sui ꝓximi: q̄z de ꝓpria necessitate corporali: quia cū esset tempus comedēdi: voluit tñ differre: vt intēderet p̄dicationi. dans exēplum alijs similiter faciendi: et hoc est quod dicit. f Interea) .i. antq̄z peruenissent samaritani ad euz.

Reliqt ergo mulier[a] hydriā suā: et abijt i ciuitatem et dixit illis hoibus[b]. Uēite ⁊ videte hoiem[c] q dixit mihi omnia quecunqz feci. Nunquid ip̄e est xp̄s[d] Exierūt[e] ergo d̄ ciuitate et veniebant ad eū. Inter ea[f] rogabant eū discipuli[g] eius dicentes Rabbi manduca. ille autem dixit eis[h]. Ego cibuz habeo mā ducare[i]: quem vos nescitis Dicebāt ergo discipuli eius ad inuicē[k] Nūquid aliquis attulit ei māducare? Dicit eis iesus: meus cib⁹ est vt faciam voluntatem eius qui misit me vt ꝑficiam opus eius[l]. Nō ne vos dicitis qd̄ adhuc quattuor menses sunt[m] ⁊ messis venit?

g Rogabāt eū discipuli eius dicētes. Rabbi manduca) quia iam erat hora sexta vt p̄dictum est: et erat supra fontem vbi erat locus aptus ad comedendū. h Ille autē dixit eis) habita occasione ex cibo corporali: incipit loq de cibo spirituali .s. de conuersione samaritanoꝝ: qui per eius predicationē sunt ei incorporati: vnde subdit.

i Ego cibuz habeo manducare: quē vos nescitis) q̄si dicat alius cibus plus me delectat. k Dicebant ergo discipuli eius ad inuicē. Nunquid aliquis attulit ei māducare) Intellexerāt eni verbum istud de cibo corporali et sciebant ꝙ nihil portauerat in via comestibile: ideo querebāt si habebat aliunde. ideo xp̄s exponit se dicens.

l Meus cibus est vt faciam volūtatem eius qui misit me vt ꝑficiā opus eius) in gentilium conuersione: quia secundū quod dicit j. Thimo.ij. Uult oīes homines saluos fieri et ad agnitionem veritatis eius venire: Et quod instat tempus hoc faciendi. dicens.

m Nonne vos dicitis ꝙ adhuc quat

tuor mẽses sunt) quasi dicat: licet tem/ pus messis corporalis adhuc distet p tres mẽses: tñ tpus messis spũalis iam instat. dr̃ autẽ messis collectio frugũ: et ad silitudinẽ hmõi messis spũaliter dr̃ vocatio ho/ minuz ad fi/ dẽ p quã cõ/ gregant̃ in dñi horreũ: vnde seqtur

a Ecce di/ co vobis. le/ uate oculos vr̃os rc) hoc dicebat pro pter samari tanos veniẽ tes ad ipsuz dispositos ad credendum.

Ecce dico vob[a]: leua/ te oculos vr̃os et vide te regiões: q: albe sũt iã ad messem: et q me/ tit mercedẽ accipit[b] et cõgregat fructũ[c] in vi/ tã eternã[d]: vt r q semi nat[e] simul gaudeat r q metit. In hoc. n. est v̄ bũ verũ[f]: q: alius est q seminat[g]: r alius est q metit[h]. Ego misi vos metere[i]: qd̃ vos nõ la/ borastis[k] Alĳ aũt labo rauerũt r vos in labo/ res eor̃ introistis[l]. Ex ciuitate[m] aũt illa mul/ ti crediderũt i eũ Sa/ maritanor̃ ꝓpter ver bũ mulieris testimo/ niũ phibentis[n]: quia dixit mihi omia que/

b Et q metit) hic hortat̃ discipulos ad opus p̃dicatiõis ex merito sequẽtis p̃mĳ. sicut eni samaritani iam erant di spositi ad credendũ p predicationẽ xp̃i sic etiã xp̃s videbat multitudinẽ genti um p totũ mundũ cito cõgregandã in horreũ ecclesie p predicationẽ aposto/ lorũ. ex qua predicatione meruerunt p̃ miũ vite eterne: et hoc est quod dicit̃.

b Et q metit mercedẽ accipit) in pñti eni vita p̃ma messis est p quã homies adducunt̃ ad fidẽ: r in hac messe mes/ sores fuerũt apostoli: vltima vero mes/ sis erit in iudicio qñ fideles colligent̃ intra horreũ glie: r tũc messores erunt angeli: vt hẽtur Matth. xiĳ. ca. r iõ se quit̃. c Et cõgregat fructũ). i. mul/ titudinẽ fideliũ reponẽdã. d In vi/ tã eternã) q: pacto iudicio reponent̃ in horreo glie p ministeriũ angelor̃ vt di ctũ est. Et q: locutus est de messe spũa/ li p silitudinẽ messis corpalis. iõ oñdit in q̃ est simile r in q̃ est dissile. Ad cuius intellectũ sciendũ q̄ apud iudeos erat ꝓuerbiũ de h̃: q̄ qñ laborabat aliquis multũ in re aliq̃ r alius reportabat fru ctũ dicebat̃ ꝓuerbialiter. vnus semiat alius metit: q̃si dicat. vnus laborat: et alius colligit. et sic aliqñ contingit de messe corporali que aliquãdo ab vno seminatur r ab eius hoste irruente col ligitur. De messe vero spirituali sic est q̄ alĳ semi/ nauerunt et alĳ messue/ rũt: quia pa/ triarche r p phete antiq seminauerũt prima semi/ na fidei: sed apostoli mes suerũt incõ/ tuz populuz ad perfectio nem fidei re duxerũt: verũtñ vtriqз reportãt gaudiũ: q: tã ꝓphete antiq q̃z apl̃i ꝓpter meri tũ labor̃ sui recepti sũt ad celeste gau/ diũ: r in h̃ nõ tenet prouerbiũ de messe corpali de q̃ nõ gaudet seminans si ab alio metat̃. et hoc est qd̃ dr̃. e Ut et qui seminat simul gaudeat et qui me/ tit). s. prophete r apl̃i. f In hoc eni est verbũ verũ). i. ꝓuerbiũ cõmune ꝓ tãto hз locũ in ꝓposito. g Quia ali us est q seminat). s. patriarche r ꝓphe te. h Et alius est q metit). s. apl̃i. iõ sequit̃. i Ego misi vos metere). idest ad pfectionẽ fidei adducere. k Qd̃ vos nõ laborastis) ꝓphe. n. r p̃triarche nõ multũ laborauerũt i denũciãdo ad uẽtũ xp̃i r arguẽdo infidelitatẽ ppl̃i: r iõ sequit̃. l Alĳ laborauerũt r vos i labores eor̃ introistis) q: ꝓphias ab a lĳs p̃nunciatas cõpletas p̃dicabitis.

m Ex ciuitate) sup̃ euãgelista ichoaue rat accessũ samaritanor̃ ad xp̃m: sз in/ terposuit informatiõeз discipl̃or̃. iõ h̃ reuertit̃ ad ꝓpositũ oñdẽs q̄ eor̃ acces sus fuit valde vtilis: q: p verã fidẽ ꝯuer si sũt ad deũ: r h̃ ẽ qd̃ dr̃ (Ex ciuitate ãt illa) q̃ dr̃ Sichar vl̃ sichen vt dictũ est. n Multi crediderũt in eũ Samarita/

norū propter verbū mulieris testimoniū perhibentis ⁊c̈) istud testimoniuȝ videbatur efficax ex duobus. q2 primo dicebat cōtra honorē suū ex ȝelo veritatis. secūdo quia ostendebat euȝ scire talia que nō poterant sciri via humana: veruntamen qa hoc testimoniuȝ non fuit nisi quedaȝ persuasio ad credendum: q2 perfectio fidei ipsoruȝ facta est ꝑ xp̄m: ideo sequit̄.

cunq; feci. Cum venissent ergo ad illuȝ[a] Samaritani rogauerunt illum vt ibi maneret. Et mā̄sit ibi duos dies[b]: ⁊ multo plures crediderūt i eū[c]: ꝑpter sermonē eius: et mulieri dicebant[d] Q2 non iam propter tuaȝ loquelam credimus. Ipsi eni audiuimus[e] et scimus[f]: quia hic ē vere saluator mūdi[g].

a Cū venissent ergo ad illum) qa accepta fide per eius doctrinā desiderabāt informari amplius ad suam cōfirmationē. b Et mansit ibi duos dies) acquiescens petitioni eorū q̄ erat honesta ⁊ deuota. c Et multo plures crediderunt in eū) q̄ȝ a principio. d Et mulieri dicebant) quia iam non propter loquelā tuam credimus) quia licȝ ex doctrina alicuius aliquis inducatur ad credendū. tamē fides nitit̄ diuine veritati scd̄m se. ideo sequitur. e Ipsi enim audiuimus) ab ipso qui est deus ⁊ homo querendo. f Et scimus) firmiter credendo: quia in fide maior est certitudo adherentia q̄ȝ in sciētia: quāuis nō sit tanta certitudo euidentie: ⁊ quia nō sufficit corde credere. sed oportet ore cōfiteri fidē scd̄m qd̄ dicit̄ ad Roma. x. ca. iō fidē suā ꝯfitent̄ dicendo. g Quia hic est vere saluator mūdi) in q̄ tria cōfitent̄ de xp̄o. s. eius eminentiā singularē: hic est. efficaciā salutarē: vere saluator. influentiā generalē. ibi. mūdi ⁊c̈.

Expositio moralis.

IEsus aūt fatigat9 ex itinere sedebat sic sup fontem: hora erat q̄si sexta) Ista fatigatio fuit signū passionis xp̄i future tali hora (Uēit mulier de samaria haurire aquā) ꝑ hāc mulierē q̄ gētilis erat pōt intelligi vniuersitas studētiū in doctrina gētilium (Dicit ei iesus da mihi bibere) ꝑ qd̄ significat̄ ꝙ intēdebat aliquos peritos in doctrina gētiliū sibi incorꝑare ꝑ fidē. s. Dionysiuȝ ⁊ Augustinū et Ambrosium (Quō tu cū iude9 sis bibere a me poscis) h̄ admiratiue dr̄ q2 qn̄ tales sicut Dionysius et ceteri ad fideȝ cōuertebant̄: aliȷ̄ de gētilitate mirabant̄ (Rn̄dit iesus ⁊ dixit: si scires donū dei ⁊c̈) ac si dicat. O tu gētilitas si scires dei gr̄am tibi cōcedendā tu nō mirareris: sed eā peteres p̄cibus deuotis: ⁊ hec gētilitas ignorātia magis designat̄ cū s̄b dicit̄ (Un̄ ergo habēs aquaȝ viuā) q2 gētilitas ignorabat xp̄i potentiā (Ōis q biberit ex aqua hac). i. gētiliū doctrina (sitiet iterum) Nā ph̄i de felicitate loquētes nō attigerūt ad aliqd̄ ꝙ esset hūani desideriȷ̄ q̄etatiuū qd̄ tn̄ ē de rōe felicitatis. Illi vō q magis appropinq̄uerūt veritati posuerūt felicitatē hoīs in speculatōe p̄me cause: q̄ tamē speculatio est ꝑ creaturas de qua certū est ꝑ experientiā ꝙ hois desiderium nō quietat (Qui autē biberit ex aq̄ quā ego dabo ei nō sitiet ineternuȝ) qa doctrina euangelica felicitatē ꝑfectā q̄ cōsistit in visiōe dei ondit: ⁊ gr̄a que datur credētibus euāgelio ad illā ꝑducit iō sequit̄ (Sȝ aqua quā ego dabo ei fiet in eo fons aque saliētis i vitā eternā. Dicit ei mlier. Dn̄e da mihi hāc aquā ⁊c̈) Nā gētilitas audita p̄dicatiōe apostoloꝝ ⁊ aliorū discipuloꝝ deuote recepit fidē xp̄i (Dicit ei iesus. Uoca viruȝ tuū) ꝑ queȝ significat̄ intellectus q ad capiendū xp̄i doctrinā est applicādus (Dn̄e vt video ꝑpheta es tu. p̄res nr̄i ⁊c̈) ꝑ h̄ enim ꝙ hec mulier q̄siuit a xp̄o

debitũ adorationis moduz significatur q̄ gẽtiles vni⁹ veri dei cultũ receperũt: et ydolatriã abiecerũt (Et cõtinuo venerunt discipuli ei⁹ ꝛ mirabant̄ q̄ cũ muliere loquebat̄) p̄ hoc significata fuit admiratio iudeoꝝ in cõuersione gẽtiliuz Sicut hẽtur Act.x.ca. q̄ iudei q̄ erant cũ Petro fuerũt admirati qñ viderũt grãm spũssancti dari Cornelio et alijs gẽtilibus existentib⁹ cũ eo (Reliquit ergo hidriã suaz mulier ꝛ abijt in ciuitatem ꝛc̄) p̄ qd̄ signat̄ q̄ multi doctores gentiliũ reliquerũt doctrinã cõsuetaz ꝑpter euãgeliũ: ꝛ discurrerũt ad docẽdũ alios ꝛ fecerũt fructũ magnum q̄ significat̄ p̄ hoc qd̄ dr̄ (Et exierunt de ciuitate ꝛ veniebant ad eũ).s. iesum (Interea rogabant eũ discipuli eius dicentes Rabbi manduca ꝛc̄) per hoc autez q̄ distulit refectionẽ corporis accipere q̄uis iam esset hora sexta: ꝛ ipse etiam esset fatigat⁹ ex itinere: volẽs prius intendere cõuersiõi samaritanorũ: ostendit verbo ꝛ facto q̄ztum p̄dicator euangelij dz esse sollicitus de salute hoium ꝛ postponere oẽ aliud negociũ (Ex ciuitate aũt multi crediderũt ꝛc̄) q̄ licz excitati fuerunt p̄ mulieris v̄bum tñ magis crediderũt p̄ xp̄m: iõ sequit̄ (iaz nõ ꝑpter loquelã tuaz credimus ꝛc̄) p̄ qd̄ signat̄ q̄ lz doctrina philosohica fidei nr̄e sit in pluribus accõmoda: tñ non credim⁹ ꝑpter illã sed ꝑpter sacrã scripturã ꝛ potissime ꝑpter xp̄i doctrinã.

¶ Questio fratris Antonij Bototini.

Jesus aũt fatigatus ex itinere sedebat super fontez. Joã.iiij.ca. Sup quibus v̄bis orit̄ q̄stio. ¶ Utrum ociositas sit pctm̄: vel q̄nq̄z sit licita? Ad qd̄ breuiter rñdetur ex intentione doctoris irrefragibilis Alexã. de ales: ꝛ s̄m Astexanũ lib.ij.tit.xx.arti.ij. Qd̄ ociositas multipliciter dici potest Uno modo dicitur ociositas vel ocium s̄m Greg. qd̄ caret ratione iuste necessitatis: vel intuitiõe pietatis: ꝛ sic est peccatũ: vel dispositõ ad ip̄m iuxta quẽ sensum dñs Matth. xij.cap. ait. De omni verbo ocioso qd̄ locuti fuerint hoies reddent rationez in die iudicij. Alio quidẽ mõ dr̄ ociositas ab eis q̄ sunt proprie actiue vite vacare s̄m illud Luce.x.ca. qd̄ scribitur Maria optimã partẽ elegit q̄ non auferet̄ ab ea. qd̄ ociũ dicit̄ cõtemplationis ꝛ appellat̄ bonũ q̄ fit iusta de cã. Tertio mõ dr̄ ociositas indifferẽs s̄z qd̄ vacare his q̄ ꝑprie sũt actiue vite fieri potest bono vel malo fine. Qñ vero malo fine fit: ꝛ est improba volũtas descendi ab opere iuste necessitatis: vel pie vtilitatis peccatũ est: ꝛ si est infra deũ veniale tenet̄: Si autẽ a dño proportionet̄ ꝛ sibi ex ocio derogat̄: vel cõtra debitaz charitatẽ ꝓximi p̄liat̄ est pctm̄ mortale: que quidez ociositas accidia dici põt: ad quã expellendã scripturarũ exempla nos ꝓuocant. Uñ hiero. ad rusticũ monachũ taliter inq̄t. Facito aliquid operis: vt semp̄ te dyabolus inueniat occupatuz. Si apostoli habentes potestatem de euãgelio viuere: laborabant manib⁹ suis ne quẽ grauarent: ꝛ alijs tribuebãt refrigeria: ꝓ q̄rũ spũalibus debebant metere t̄palia Cur tu in vsus tuos successura nõ p̄pares. vł fiscellã texe iunco vł canistrũ lẽtis plecte vimib⁹. serat̄ hum⁹ areole eq̄ limite diuidant̄: in q̄bus cũ olerũ iactata fuerit seia vł plãte p̄ ordinẽ posite: ducant̄ irrigue aq̄ vt pulcerrimoꝝ vsuũ expectator assistas. Ecce supcilio cliuosi tramitis vndã. Elicit illa cadẽs raucũ p̄ leuia murmur Saxa ciet scathebrisq̄z arẽtia tẽtat arua. Inserãt i͂fructuose arbores vł gẽmis: vł surcul' vt ꝑuo post t̄pe laboris tui: dulcia poma decerpas. Apũ fabrica aluearia ad q̄s mittũt te salomonis ꝓuerbia. Et mõasterioꝝ ordiez ꝛ regiã disciplinã i ꝑuis disce corpib⁹: texãtur rethia piscib⁹. Scribãt̄ vł libri: vt ꝛ man⁹ opent̄ cibo: ꝛ aius lcõne saturet̄: i desiderijs ẽ ois ociosus Egiptioꝝ monasteria hũc morẽ tenẽt: vt nullũ absq̄z opis labore suscipiant: nõ tã pp victus

necessaria: qꝫ ꝓpter aīe salutē ne vagetꝰ pniciosis cogitatiōibus mētis: ⁊ instar fornicātis hiet l'in oī trāseūti: diuaricet pedes suos. hec ille. Dn̄s q̄qꝫ ac saluator nr̄ vsqꝫ ad sextā fatigatus horā lꝫ sedeat sup fontem: tn̄ intēdit Samaritane saluti.

Sabbato post tertiam dominicam quadragesime Euangelium secundū Joannez viij. capitulo.

In illo tp̄e Perrexit ih̄s in mōtē oliueti[a] et diluculo iterū venit in templū[b]: Et oīs populus[c] venit ad eū: et sedens docebat eos. Adducūt autem scribe[d] et phari sei[e] mulierem in adulterio deprehensam[f] et statuerūt eā in medio et dixerunt ei. Magister hec mulier[g] modo dephensa est in adulterio[h]. In lege autem Moyses mādauit nobis huiusmodi lapidare[i] Tu ergo qd dicis[k]? Hoc aūt dicebant ten

¶ Expositō litteralis.

In hac lectōe euāgelica: ostendit Joānes euangelista doctrinā xp̄i iesu. in qꝫ tuꝫ est illuminatiue v̄tutis p xpm docentē. Et diuiditur ī duas: quia primo ponitur doctrina veritatis. scd'o confutatio falsitatis: ibi. Adducūt autē. Circa primū sciendū qꝫ debitus modus docendi veritatē fidei est primo haurire in oratiōe: postea effundere populo in p̄dicatōne. Et ideo xp̄s volens dare exemplū p̄dicatoribꝰ ecclie aliqn̄ ante p̄dicationē sequestrabat se in oratiōe. et hoc est qd' dicitꝰ. a Jesus aūt prexit in montē oliueti) causa orādi q: domꝰ Marthe in q̄ hospitabatꝰ erat ꝓpe mōtem illū. b Et diluculo iteꝝ venit in templū) ad ostendendū in eo zelū animarū. c Et omīs populus venit ad eū ⁊ sedens docebat eos) de salute aīarum. Quid autē ibi dixerit p̄termittit euāgelista: quia p̄ncipaliter intēdebat describere illa ex qbus eius deitas manifestabatur. Ex qbus dissensio iudeorū cōtra eū oriebatꝰ. d Adducūt autem) Hic cōsequenter ponitꝰ cōfutatio falsitatis: et diuiditur in duas partes: quia primo ponitꝰ iudeorum maligna interrogatio. secūdo subiungitꝰ christi benigna responsio: ibi. Jesus autem inclinans. In prima ergo parte dicitꝰ(Adducunt autem scribe) idest illi qui habebant noticiā scripturarū. e Et pharisei) qui videbantꝰ pre alijs religiosi. f Mulierē in adulterio deprehensam) Si queratꝰ: quare nō adduxerunt adulterum eius. cum scd'm legem erat eadē pena plectēdus? Potest dici qꝫ p hoc voluerunt ponere suspitionez in corde populi qꝫ fuisset aliquis discipulus eius: ⁊ ideo non adduxissent eum ad eius iudicium. Uel aliter: forte adulter erat diues: ⁊ ideo pro precio ipsum liberauerunt: proponunt ergo questionē brisogam: quia responsio ad quamlibet partem videbatꝰ esse cōtra christū: vnde dicitꝰ. g Magister hec mulier) in quo allegant p̄ntiam psone ⁊ p̄ntiam facti cū subditꝰ. h Modo dephensa est ī adulterio) ⁊ arguūt grauitatē criminis ex grauitate pene per legē inflicte cun dicitꝰ. i In lege autem moyses mādauit nobis huiusmodi lapidare) Leuit. xx. cap. k Tu ergo quid dicis) ⁊ subditꝰ cā questiōis(Hoc aūt dicebāt tentātes eū) ad capienduꝫ ip̄m ex rn̄sione(vt possent accusare eū) Uidebant eni tantā eius mansuetudinē ⁊ misericordiā qꝫ ꝓbabiliter credebāt eū iudicare ipam dimitti: ⁊ sic accusaretꝰ ab eis vt trāsgressor legis: propter qd' reduxerūt legē ad memoriā ne posset excusari p legis obliuionez. Si autē ecōtrario diceret eā lapidandaꝫ: videretꝰ dicere cōtra alia sua dicta ⁊ facta q̄ erant de pietate ⁊ misericordia.

a Jesus autem) Hic ponit xp̄i beni/gna responsio: et diuidit in duo. q: pri/mo ostenditur: q in sua rñsione iusticiaz tenuit. scd̄o q a misericordia nō decli/nauit: et per hoc vtrāqz eorū cauillatio/nē euitauit.

Secūda ibi. Erigēs autē. Circa pmuz sciendum q suam sniam ſm modum iudicialē p/mo scripsit: postea ptu/lit: et hoc est qd dr (Jesus autem incli/nans se de/orsum digi/to scribebat in terra (Il/lud quod postea ptulit ad maiorē cer/titudinē. b Cū aūt pseuerarēt inter/rogātes cū erexit se) ad eoꝝ iportunita/tem reprimendam. c Et dixit qui sine peccato etc̄) quasi dicat puniatur peccatrix sed non a peccatoribus: im/pleatur lex quam allegatis sed non a transgressoribus legis. In inferendo enim penā iustam: debet obseruari de/bitus modus. d Et iterum se incli/nans scribebat) Dicūt aliqui q scribe/bat idem quod prius: ad ostendenduz maiorem firmitatem sententie. Alij di/cunt et melius vt videtur q scribebat eorū peccata vt eos ostenderet ineptos ad accusationem huius femine: ideo sequitur. e Unus post vnum exi/bant) quia grauioribus criminibus ir/retiti erant. Sed si queratur quomo/do scribebat? Dicenduz q non scribe/bat per singula sed diuina virtute po/tuit facere q in aliqua figura ab eo pro/tracta: quilibet eorum videret sua pro/pria peccata et non aliena: nec ab a/lijs videbantur.

tantes eū vt possent accusare eū. Jesus autez inclinās[a] se deorsum digito scribebat in terra. Cū autem pseuerarent interrogātes euz erexit se[b] et dixit eis. Qui sine peccato[c] est vestrū primus in illaz lapidē mittat. Et iteꝝ se inclinans[d] scribebat in terra: Audiētes aūt hec: vnus post vnum exibant[e] incipientes a senioribus et remansit iesus[f] solus et mulier i medio stās. Erigēs[g] autē se iesus dixit ei[h]. Mulier vbi sunt qui te accusabant. Nemo te condemnauit? Que dixit: nemo domine[i]. dixit autē iesus[k]. Nec ego te condemnabo. Uade[l] et iam amplius noli peccare[m].

f Et remāsit solus iesus) nō est intelli/gendū q xp̄s remāsit solus simpliciter cū illa muliere: q: remāserunt cū eo di/scipuli et multitudo populi: sed remā/sit solus a suis calumniatoribus

g Erigens) Posito rigo/re iusticie: h xp̄s ipm tē/perat dulco/re misericor/die: et hoc ē qd dr. (Eri/gens autē se iesus) confu/tatis calum/niantibus. h Dixit ei. Mulier vbi sunt q te ac/cusabant) in quo exami/natur de accusatione: et cōsequēter de condēnatione (nemo te cōdemnauit) et subdit mulieris respōsio.

i Nemo dñe) q: recesserāt vt visuz est subdit xp̄i absolutio. k Dixit aūt ie/sus: nec ego te condēnabo) q: veni pec/catores saluare et nō condēnare

l Uade) absoluta a culpa et a pena.

m Et iā amplius noli peccare) saluan/do eni naturam damnat culpā. Circa hoc sciendū qd hoc factū xp̄i nō ē tra/hendū ad cōsequentiā immo debēt sa/cerdotes in foro penitētiali imponere penitentiā scd̄m conditionē peccantis et peccati: q: nō habēt talē potestatem dimittēdi: poterat etiā xp̄s illi mulieri tantā contritionē dare q sufficeret ad deletionē illius culpe et pene: et illā con/tritionē cognoscere: nō sic aūt alius sa/cerdos qui non nouit cor nec videt: q: homo videt ea que patent. vt habetur primi Regum. xvj. capi.

Expositio moralis.

Perrexit iesus in montē oliueti etc̄) sequitur (adducunt autem scribe

et pharisei mulierē) per mulierē istam in adulterio deprehensaȝ significatur quelibet persona christo p fidē despōsata scōm illud .ij. Corin. xj. ca. Despōdi eni vos vni viro virginem castam exhibere xpo: sed postea p mortale peccatuȝ cū dyabolo adulterata Per scribas ꝛ phariseos demones significantur: dicuntur hic scribe quoniam nostra peccata retinent memoriter tanq̄ firmiter scriptum: ꝛ pharisei .idest diuisi recte dicuntur: naȝ a xpo ꝛ sanctorū consortio separantur. Hi mulierem ad iudiciuȝ adducunt. q: damnationē hoim sollicite querūt: sed quia dn̄s non vult mortem peccatoris sed vt magis conuertatur et viuat. Ezech. xviij. ca. ideo dicit ei (Uade et amplius noli peccare) q: sibi sufficit vera penitentia de preteritis ꝛ cautela contra recidiuū pro futuris.

C Questio fratris Antonij Betōtini

Magister hec mulier modo deprehēsa est in adulterio ꝛc. Joannis. viij. ca. Super q̄bus verbis mouetur questio

C Utrū viro liceat ꝑpter adulterium vxorē occidere? Ad qd̄ breuiter rn̄det scōm doctrinā dn̄i Bonauen. Ricar. ꝛ aliorū theologoꝝ distin. xxxvij. quarti libri sententiarū. q viru vxorem adulteram interficere tripliciter potest intelligi. Aut ex auctoritate propria: aut ex lege ecclesiastica: aut ex lege ciuili ꝛ humana. Auctoritate propria nulli licet propter adulteriū vxorem occidere. Unde magister siniarum dist. supra notata inquit. Quicūq̄ ꝑpriā absq̄ lege ꝛ sine causa scȝ iudiciali. idest absq̄ iudicio et certa probatione vxorem interfecerit aliamq̄ duxerit: depositis armis publicam agat penitentiā. Et hec verba notanť. xxxiij. q. ij. cap. interfectores. Et licȝ in pncipio capituli dicatur interfectores suarum coniugum sine iudicio: cum nō addit adulterarū vel aliquid huiusmodi: quid aliud habendi sunt q̄ʒ homicide. In q̄bus verbis dici videtur q si quispiam vxorem adulterā inficecerit absq̄ iudicio non reputať homicida: tamen ibi quādo dicit. Cū non addit adulterarū supq̄lenduȝ est maxie ſm glo. q: grauiores sunt homicide qui sine causa vxores suas interficiunt. Lege insup ecclesiastica non licet quia eodem loco magister ait. Ecclesiastica disciplina spirituali gladio non materiali criminosos feriri iubet. Et infra ibidem dicitur. Sed sancta dei ecclesia nunq̄ mundanis constringiť legibus: gladium non habet nisi spiritualem. Lege autē ciuili ꝛ humana si scȝ vir procurat a iudice vt vxor sua occidatur adultera licitum est amore iusticie non vindicte libidine: et hoc modo lex Moysi Leuiti. xx. cap. dixit. Si mechatus quis fuerit cum vxore alterius et adulterium perpetrauerit cum coniuge proximi sui morte moriatur ꝛ mechus ꝛ adultera. qua lege ꝛ scribe ꝛ pharisei dicebant domino: magister hec mulier modo ꝛc.

C Dominica quarta in quadragesima. epistola Pauli ad galatas .iiij. capitulo.

FRēs Scriptū ē[a] q̄m abraā duos filios[b]

Expositio litteralis.

IN hac lectione epistole apostolus declarat cessationem legalium per similitudinem postq̄ʒ per rationē ostēdit: et accipitur de scriptura Gen̄. xvj. et. xxj. capi. Et primo ponitur figura. Secūdo ad propositum adaptatur ibi. Nos autem secundū Isaac Circa primum dicit sic.

a Scriptum est) in locis preallegatis

b Quoniam Abraam duos filios habuit) plures autem habuit de cethura vt patet Genesis. xxv. capi. Sed istos duos hic tantum exprimit apostolus

habuit: vnū de ancilla[a] ⁊ vnum de libera[b] Sed q̄ de ancilla scd̄m carnem natus est[c] qui autem de libera per repmissionem[d]: que sūt p allegoriā dicta Hec eni sunt duo testamenta[e]: vnū quidē in monte syna[f] in seruitutem generās[g] que est agar[h] Syna enim mons est in arabia[i]: qui coniunctus est ei que nūc est hierusalem: et seruit cum filijs suis[k] Illa aūt que sursum est[l] hierusalez[m] libera ē[n] q̄ est mater nr̄a[o]. Scriptum est enim[p]. Letare sterilis q̄ nō paris[q]: erumpe[r] ⁊ clama[s] que non parturis: quia multi filij deserte[t]: magis q̄ʒ eius que habet virū[v]. Nos autē fratres

quis de illis magis loquitur scriptura ⁊ quia faciunt ad propositum non autem alij. a Unum de ancilla).s. Ismaelem. b Et vnum de libera) scilʒ Isaac. Sciēdum tamen q̄ agar mater Ismaelis fuit vxor Abrae vt dictuʒ est Gene .xvij.capitulo quia tamen sara erat vxor eius principalis: ideo hic agar retinuit nomē ancille.
c Sed q de ancilla secūdum carneʒ natus est).i. per modum naturalem. d Qui aūt de libera. p repromissionē) scʒ dei adiuuantis naturam: q: sara erat sterilis ⁊ cum hoc transierat in ea tempus cōcipiendi quādo concepit Isaac. Erat enim tunc nonagenaria. Gene.xvij.ca (Que sunt per allegoriam dicta) habʒ eni sacra scriptura quadruplicem sensum.s. hystoricum qui per voces significatur: ⁊ mysticum qui per rem significataʒ intelligitur: et hic est triplex.s. moralis quādo intelligit̄ qd agenduʒ sit. Allegoricus quādo designat̄ quid credendū. Anagogicus quādo signat̄ quid in patria sperandū: ⁊ hec possūt videri in hoc noīe hirl̄m qd̄ i sensu litterali significat ciuitatē iudee metropolim: i morali aīaʒ fidelē In allegorico ecclesiam militantē: ⁊ in anagogico eccl̄iaʒ triūphantē. vnde versus. Littera gesta docet: quid credas allegoria Moralis quid agas: quo tendas anagogia. e Hec eni sunt duo testamēta) s̄m sensuʒ allegoricū. f Unū quidē in monte syna) quia vetus testamētū fuit ibi datū a deo cuius in hoc fuit abraam figura. g In seruitutē generās).i. subijciēs hoīes seruituti legalī qd̄ fuit onus importabile. vt pʒ Gala. iij.capi. h Que est agar).s. significatiue: fuit eni figura seruitutis legalis. i Syna eni mons est in arabia).i. licʒ syna s̄m litteralem sensum multuʒ distet a hierusalem: tn̄ cōiunctus est ei s̄m sensuʒ allegoricum quia seruit legis per nomē syna significata tūc vigebat in hierl̄m: vbi erat tēplū in quo offerebant sacrificia: et exercebant legalia: nondū eni erat destructū per romanos quia destructio illa fuit post passioneʒ apl̄i q passus fuit sub Nerone. Tēplū vero fuit destructū postea Uespasiani tpe. k Et seruit cū filij suis).i. cū iudeis in seruitute legis l Illa autem que sursum est). scʒ ecclesia que est. m Hierl̄m) allegorice que dicit̄ sursū q: p̄dicat ⁊ pmittit bona celestia.
n Libera est) a s̄uitute legis o Que est mr̄ nr̄a) p baptismū eni sum⁹ regn̄ati ex ea p Scriptū est eni).isai.liiij. capi. de hac generatione scd̄a q Letare sterilis que non paris) idest eccl̄ia de gētibus collecta que tpe veteris testamēti erat sterilis ab opibus bonis r Erūpe) in laudē diuinā s Et clama) corde ⁊ ore pro grarumactione t Quia multi filij deserte).i. gētilitatis ad fidē xp̄i cōuerse que ante erat a deo deserta ,p pter eius ydolatriam.
v Magis q̄ʒ eius que habet virū).i. synagoge que in monte synai desposata fuit deo in legis susceptiōe. x Nos) Hic cōsequēter magis adaptat̄ figura ad ppositū cū dicit̄) Nos aūt) s. xp̄iani

a Scđm iſaac).i.ad ſimilitudinē eius
b Promiſſionis filij ſumus).i.geniti
ꝑ gratiā non per naturā ſicut iſmael.
c Sed quō: tūc is q ſm carnē nat⁹ fu
erat)ideſt iſmael d Perſequebaẗ eū
q ſm ſpiri/
tum).ſ.Iſa/
ac qui natus
erat ſm pro
miſſionē di/
uinaz ſpirit⁹
eni eſt deus
Joānis .iiij.
capitulo.
d Perſeque

ſm iſaac[a] ꝑmiſſionis
filij ſumus[b] Sed quō
tūc is q ſm carnē nat⁹
fuerat[c] pſequebaẗ euz
q ſm ſpm̄[d] ita et nūc.[e]
Sed qd dicit ſcptura[f]
Eijce ancillā[g] ⁊ filiuz
eius: Non eniz heres
erit filius ancille cum
filio libere. Itaqʒ fra/
tres non ſumus ancil
le filij ſed libere[h] qua
libertate chriſtus nos
liberauit.

batur)de hac perſecutione dictum eſt
Geñ.xxj.ca.qđ ſm expoſitores catho/
licos fuit corporalis. Nam iſmael qui
erat maior corpore ⁊ fortior Iſaac ſub
ſpecie ludi ledebat euz malitioſe: ſecū
duz vero hebreos fuit ſpūalis q: indu
cebat Iſaac ad aliqua q̄ ſapiebāt ido/
latriā .Dictio eni hebraica ibidē poſi/
ta eſt equiuoca ad ludū ⁊ ad idolatriā
⁊ dictū apoſtoli videẗ eſſe magis cōſo/
nū ſecūde expoſitioni cum ſubditur.
e Ita ⁊ nūc)q: pſeudo apoſtoli ſuade
bant galathis iudaizare qđ eſt ſile ipſi
idolatrie poſt euāgeliū publicatum
f Sed qd dicit ſcptura) Geñ.xxj.ca
g Eijce ancillā)⁊ ſic factū eſt ad litte/
rā de Agar ⁊ Iſmaele filio eius:ꝑ qđ fi
guratū fuit ꝙ legalis obſeruātia cū ob
ſeruatoribus ſuis a cōſortio fidelium
erat in aduētu xp̄i abijciēda:iō cōclu/
dit apl̄us g Itaqʒ fratres nō ſumus
ancille filij)i.ſeruituti legaliū ſubiecti
h Sed libere)i.militātis eccleſie a ta
libus liberate. i Qua libertate xp̄s
nos liberauit) qui per ſuā bn̄dictā paſ
ſionem legalia euacuauit

¶ Queſtio fratris Antonij betontini
Letare ſterilis que non paris erūpe et
clama que nō parturis. Ad Galla.iiij.
cap. ¶ Sup qbus verbis inſurgit du/
bitatio. Que ſunt illa q̄ ſunt oportuna
cuilibet p̄dicatori? Ad qđ breuiter rñ/

detur ex ſentētia doctoris irrefragabi
lis Alex. j. p̄te tertij voluminis ſui in fi
ne et quorūdā alioꝝ.ꝙ p̄dicator quili/
bet tria p̄cipue in ſe habere debet Pri
mo vt ſit interius charitate ardēs:apo
ſtolo prime
ad Corinth
xiij.ca.teſtā/
te qui ait Si
linguis ho/
minum lo/
quar ⁊ ange
loꝝ: charita
tē aūt nō ha
beā:fact⁹ ſuz
velut es ſonās aut cimbalū tinniēs Ex
hoc igiẗ charitatis zelo tenetur dicere
omnino veritatē ⁊ vicia pp̄lo nūciare.
aliter ſi ex rationabili cauſa nō tacet:
corā deo ⁊ pp̄lo rationē obligabiẗ red/
dere: quia Bernar.teſte. nō licet tace
re cui ex officio incūbit peccātes argu
ere. Idcirco Paulus apl̄s p̄me ad Co
rinthi.ix.capi.ait de ſeipo. Ue mihi ſi
nō euāgelizauero. Nā cū predicatoris
culpa et ſuo inſano ſilētio aie proximi
ſanguine xp̄i p̄cioſo redēpte: pyclitā/
tur:ab eo teſtante ꝓpheta veritatē req
rat dn̄s. Scđo autē vt ſit exterius vita
lucēs:q: vt beatus Grego. in ſermone
de virginibus ait. Cuius vita deſpiciẗ
reſtat vt eius p̄dicatio contēnaẗ. Unde
hiero.inquit ad Nepotianū Nō cōfun
dant opera ſermonē tuū:ne cū in eccle
ſia loquaris tacitus quilibet reſpōde/
at:cur ergo hec dicis que ip̄e nō facis.
Ex quo ſequiẗ ꝙ ſermo p̄dicatoris de/
bet eſſe honeſtus vt prudēter caſte ⁊ ſo
brie v̄ba ꝓponat. prudēter ne qđ igno
raẗ manifeſtum faciat. Caſte: q: multa
nō poſſunt caſte fieri: que poſſūt caſte
dici. Sobrie: ne qd amplius: vel min⁹
dicat: q̄ȝ neceſſitas vrgeat. ne videlicet
damnū vel immediate ſcandalum ori
atur: ſicut ad Romanos.xij.capi. ſcri/
ptum eſt. Non plus ſapere inquit apo
ſtolus q̄ȝ oportet ſapere ſed ſapere ad

ſobrietatem. hoc autem predicator fa ciliter faciet ſi vitam bonā ⁊ honeſtam ducet. Tertio vt ſit ad actum predicā di competēs: in quo multa ſunt atten dena. Primo locus: quia in eccleſia: vel in alio lo co honeſto ⁊ publico pre dicare debz nō aūt in pri uatis domi bus: ⁊ per oc culta cōuen ticula: ne he reſis ſuſpitio naſcatur: vt in decretis. xxx. diſtin. capi. ſi quis. et maxime. x. cap. ſcribiť Quod in aure audiſtis pre dicate ſuper tecta. Secundo tempus Grego. xij. cap. paſtoralis ait. Sicut in cauta locutio in errorez protrahit: ita indiſcretū ſilentiū eos qui erudiri po terāt in errore derelinqt. Tertio qua litas dicendorū vt. ſ. predicator vtilia doceat: iuxta illud Iſai. xlviij. ca. Ego dominus docens te vtilia. Quarto of ficiū vt de reliquis breuitatis cauſa ta ceam. Nā. lxxxvj. diſtin. decretorū ca. Faciētis: diciť Facientis proculdubio culpā habet q qȯ poteſt corrigere ne gligit emēdare. Et infra. Negligere cū poſſis perturbare peruerſos: nihil aliud eſt q̃z fauere. nec caret ſcrupulo conceſ ſionis occulte: q manifeſto facinori de ſinit obuiare. Cum igiť hec oīa conſi dero q̃z q̃z nimia charitate non ardeā: nec vita tali quali debeo viuam: tamē cogor officio cogor vtilitate dicēdi: co gor ⁊ tēpore licet honeſtate ⁊ verecun dia tenear vt vobis aliqd hodie tangā quatenus auditis veſtris iniqtatibꝰ a nobilitatibus veſtris ⁊ vltra ſi fieri pōt extirpeť cauſa tante malignitatis: ab hominationis et iniqtatis. Unde vas electiōis Paulus apoſtolus hodie cla mat et dicit. Letare ſterilis que nō pa ris ⁊c̄.

Dñica. iiij. xl. Euāge. ſm Johanné. vj. capi.

In illo tempore. Abijt ieſus tranſ mare gali lee[a] quod eſt tyberia dis: et ſequebatur e um mltitudo magna[b] quia videbant ſigna que faciebat ſuper his qui infirmabantur[c]

Expoſitio litteralis.

In hac lectione euangelica tangit ioannes ſecretarius ieſu xpi de nu trimēto corporali correſpondente nu trimento ſpirituali: et ponitur ſignum ſenſibile de collatione cibi corporalis: vt p hoc idu camur ad in tellectum ci bi ſpiritua lis: ⁊ diuidi tur i tres q: primo poni tur miracu li tempus et locus: ſecundo miraculi actus: ibi. Cū ſubleuaſſet: tertio. conſequēs fructus: ibi. Illi ergo homines. In prima par te dicit ſic.

a Abijt ieſus tranſ mare galilee) Iu dei enim querebant eum interficere ⁊ non erat tempus adhuc paſſionis ſue ideo recedēdo dedit exemplum cedē di ad tempus malicie humane: oſten dens q aliquando licitum ſit chriſti fi delibus fugere in perſecutione.

b Quod eſt tyberiadis) illud enī ma re eſt quidam lacus magnus per quez tranſit iordanis fluuius ſed vocať ma re ſcdm modum loquendi hebraicum in quo congregatio aquarū vocať ma re ſcdm illud Gene. primo capi. Con gregationeſqz aquarū vocauit maria. Uocatur autem mare galilee a prouin cia iuxta quaz tranſit: et vocatur mare tyberiadis ex nomine ciuitatis edifi cate in littore: que antiquitus geneſa ret dicebatur: ſed ab herode tetrarcha fuit reedificata ⁊ ampliata: ⁊ tyberias vocata in honorē tyberij Ceſaris. Uo cať etiā mare illud alijs nominibꝰ: vt declaraui ſup Matth. ⁊ iō illa dimitto

c Et ſequebať eū multitudo magna) Quidā ex deuotione ab eo curati: qdā malitioſe volētes eū capere in ſermōe vt phariſei: ⁊ quidaz ex deſiderio adi ſcēdi: ⁊ aliq ex curioſitate volentes mi racula que faciebat videre: iō ſubdiť

a Quis videbāt signa que faciebat super his q infirmabātur) hoc addit ad ostendendū q̄ fiebāt virtute diuina. Magicis eni artib⁹ bene fiunt aliqua curiosa ⁊ inutilia: sicut q̄ statue loquātur ⁊ cōsilia ʒ sanitates que fiunt ad reducendū hoies in deum fiunt tā tūmō virtute diuina vt habet in itinerario clementis

Subijt ergo in montē iesus[a]. ⁊ ibi sedebat cū discipulis suis[b]. Erat autem proximum pascha dies festus iudeorū[c]. Cum subleuasset ergo oculos iesus ⁊ vidisset quia multitudo maxima venit ad eū dicit ad philippū. Un̄ ememus panes: vt mā ducent hi. Hoc autem dicebat temtans eum[e] Ipse eni sciebat quid esset facturus[f] Respondit ei philippus[g] Ducentorū denarioꝝ panes nō sufficiunt eis vt vnusquisqꝫ modicum quid accipiat[h]: Dicit ei vnus ex discipulis eius: Andreas frater Simonis petri[b] Est puer vn⁹ hic q ha/

b Subijt ergo in montem) q: erat locus deuotioni: et doctrine aptus. ideo sequitur. c Et ibi sedebat cum discipulis suis) docens eos et sic patet locus in quo factū est miraculū sequēs: tēpus aūt in quo factū ē describitur cū dicit. d Erat aūt ꝑximum pascha dies festus iudeoꝝ) Istud est festū paschale de quo iste euāgelista facit mentionē: ⁊ in isto paschate nō fuit iesus in hirlm: q̄uis eni xp̄s legē seruauerit: tū in hac solennitate non fuit: q: illi q habebāt inimicitias capitales erāt excusati a ꝑcepto legis qua ꝑcipit. oē masculinū apparere corā dn̄o in solennitate paschali: sic aūt erat de xp̄o: q: iudei querebāt eū iterficere. Preterea xp̄s sic seruādo legē ostēdit se esse verū hominē de filijs israel ꝑm carnē: sic aliquādo ꝑtermittēdo obseruationē eius ostēdebat se esse dn̄m supra legem.

e Cū subleuasset) Hic ponit miraculi actus: ⁊ diuidit in tres: q: ꝑmo ꝑmittitur miraculi necessitas: scdo describit eius qualitas ibi. Dixit ergo iesus: tertio ostēdit eius veritas: ibi. vt autē impleti sunt. Primū ostendit tripliciter: scʒ ex ppli multitudine cū dicit (Cum subleuasset ergo oculos iesus ⁊ vidisset q: multitudo maxima venit ad eū) tm̄ eni desiderabāt audire xp̄m qd omiserant portare secū alimentū ꝑpter qd necessariū erat fieri miraculū. Ostēditur etiā hec necessitas ex defectu pecunie cū subdit. f Un̄ ememus panes vt manducent hi) non petit ignorās qd deficeret eis ꝑcuī ʒ vt ex respōsiōe philippi appareret certius miraculū: vnde subdit. g Hoc autē dicebat temptās eū) vt per hoc defect⁹ pecunie alijs ostēderet: sicut geñ. xxij. capi. temptauit deus Abraam: vt eius obediētia alijs manifestaret nō sibi: ꝑpter qd sequit. h Ipse eni sciebat qd esset facturus) q: inquantū hō habuit plenitudinē sciētie a ꝑncipio conceptionis: et inquantū deus oīa nouit ab eterno. i Respōdit philippus: ducentorū denarioꝝ panes nō sufficiunt eis) q̄si dicat pauperes sum⁹ ⁊ tātam pecuniā habere non possum⁹: ⁊ si haberem⁹ nō sufficeret ꝑ eorū refectione: ⁊ iō sequit. k Ut vnusqsqꝫ modicū qd accipiat) iste eni philippus adhuc rudis existēs nō aspiciebat ad ei⁹ virtutē qua de aqua vinū fecerat: nec ad alia signa que frequēter fecerat: ostēdit ꝯsequēter miraculi necessitas ex cibi paucitate. l Dicit ei vnus ex discipulis eius Andreas frater simonis petri) Hic videt melius dispositꝰ q̄ philippus: q: in respōsione sua videt habere respectū ad mltiplicationē panū eo modo quo factum est per heliseum iiij. Regum. iiij. capi. vnde subditur.

betquinque panes ordeaceos ⁊ duos pisces[a] Sed hec quid inter tantos. Dicit ergo iesus[b] Facite homines discũbere[c]. Erat autem fenum multum in loco[d] Discubuerunt ergo viri numero quasi quinqꝫ milia[e]. Accepit ergo iesus panes[f] et cũ gratias egisset distribuit discũbentibus[g] Similiter ex piscibus q̃ʒtum volebant. Ut autem impleti sunt[h] dixit discipulis suis. Colligite que superauerũt fragmenta ne pereant[i] Collegerũt ergo ⁊ impleuerũt .xij. cophinos fragmentorum[k].

a Est puer vnus hic qui habet quinqꝫ panes ordeaceos: ⁊ duos pisces. Sed hec quid sunt inter tantos) quasi dicat etiã si multiplicarentur eo modo quo factũ est per Heliseum: qui de viginti panibus multiplicatis non saciauit nisi centũ viros: in ista magna multitudine hoc esset valde modicũ.

b Dicit ergo iesus) ostensa miraculi necessitate: hic cõsequẽter describitur eius qualitas per multiplicationẽ panũ virtute xpi ⁊ hoc est qd̃ dicitur

c Facite homines discũbere) .i. ordinate sedere ad comedendũ.

d Erat aũt fenum multũ in loco) hoc interponitur ad ostendendũ ꝙ locus erat aptus ad sedendum.

e Discubuerunt ergo viri numero quasi quinqꝫ milia) secundum modũ hebraicum soli viri hic numerantur, a viginti annis et supra vt habetur Numeri primo. Mulieres autem et paruuli hic tacentur.

f Accepit ergo iesus panes) quia in manibus suis multiplicati sunt)

De modo huius multiplicationis habetur Matthei decimoquarto capitulo. qui etiam hic adducitur. De modo autem huius multiplicationis est dubitatio inter doctores: quia non determinatur in littera. Dicunt enim aliqui ꝙ hoc fuit sine additione alicuius materie: sicut de costa Ade formatum est corpus mulieris.: sicut enim deus põtest de nihilo aliquid facere: ita modicum corpus in magnũ cõuertere sine adiectiõe materie. Alij ãt dicũt ꝙ hoc fuit per cõuersionẽ alicuius materie p̃existentis vt aeris vel huiusmodi in substantias panis et piscis: ⁊ hoc videtur Augustinus sentire super Joannẽ .vj: dicens. Inde multiplicauit quinqꝫ panes: vnde ex paucis granis creat segetes. Certum est enim ꝙ segetes creantur ex conuersione materie p̃existentis in segetẽ. Sciẽdum tamen ꝙ christus nõ creauit panes de nouo sʒ p̃existẽtes multiplicauit vt miraculũ esset magis notum: quia talis multiplicatio est magis perceptibilis q̃ʒ creatio.

g Et cuʒ gratias egisset distribuit discumbentibus) idest per apostolos distribui p̃cepit. Sciẽdũ est etiã ꝙ christus aliquando fecit miracula imperãdo vt ostenderet se facere illa virtute ppria. aliquando autẽ orando vt hic cuʒ dicitur (gratias egisset) vt ostẽderet ꝙ talia non fiebant ab eo per demones magica arte vt pharisei dicebant.

h Ut aũt impleti sũt) hic ondit miraculi veritas. Si enim multiplicatio illa fuissʒ tantũ secundũ apparentiam homines non fuissent inde satiati: nec remansissent ibi reliq̃e sensibiles: Ideo ad maiorem declarationem miraculi ⁊ eius publicationem subditur.

i Dixit discipulis suis colligite q̃ superauerũt fragmenta ne pereat) quia p fragmẽta portata alijs qui nõ fuerant ibi publicatũ est miraculũ ⁊ approbatũ: quia vere et nõ ficte reficiebantur.

k Collegerunt ergo ⁊ impleuerũt .xij. cophinos fragmẽtorum) non a casu sed ex diuina dispositione impleti sunt .xij. cophini secundum numeruʒ .xij. apostolorum: vt et per hoc designaretur qd̃ fragmenta

verboꝝ xp̄i per ap̄los per mundū pub licarent. Sed si queratur vn̄ habuerunt illos cophinos in monte? Potest dici ꝙ acceperūt in aliqua villa ꝓpinqua: vel ꝙ fuerūt ibi portati vt venderent multitudi// ni venienti. vel pōt dici ꝙ nō fuerāt ibi cophini sed tm̄ colle/ gerūt de fra

ex quinq; panibus[a] ordeaceis et duobus pi/ scibus que superfue// runt his qui mãduca/ uerãt. Illi ergo homi/ nes[b] cū vidissent ꝙ ie/ sus fecerat signū dice/ bāt[c]. Quia hic est vere propheta: qui ventu// rus est in mundum.

gmentis ꝙ .xij. cophini potuissent im/ pleri: vt bene alibi inuenit talis mod[us] loquendi. a Ex quinq; panibus) hoc etiā facit ad euidentiā miraculi: quia plus remāsit q̄ʒ a ꝑncipio fuit. d Illi ergo (hic ponit miraculi fructus qui ostendit in fidei ɔfessione cū dicit) hic est vere ꝓpheta) Circa qd̄ sciendum ꝙ christus erat ꝓmissus in lege tanq̄ʒ ꝓ/ pheta ceteris excellentior vt habetur Deutero. xviij. cap. Prophetaʒ susci/ tabit: ꝓpter quod viso miraculo predi cto populus cōfessus est illum esse de quo loquit̄ ꝑdicta scriptura: et sic con/ fitebant eum esse verū christū: ⁊ hoc ē quod dicit. b Illi ergo homines ⁊c̄. fecerat signum) alias nō auditū: quia illa multiplicatio que facta fuit ꝑ Heli seum fuit multū deficiēs ab ista vt pa/ tet per ꝑdicta. c Dicebāt ⁊c̄. ventu/ rus est in mundū) ad ipsum saluandū sic autē non venerūt alij ꝓphete: sed so lum ad denunciandū istius aduentū.

Expositio moralis.

Abijt iesus trans mare galilee ⁊c̄) et seqbat euʒ multitudo magna) quia adhuc populares ⁊ pedestres ma gis vadūt ad sermōes ⁊ ad dei deuoti ones q̄ʒ diuites ⁊ equites (facite hoies discūbere) Theophilus: Quiescere fa/ cit xp̄s discipulos suos vt discāt ꝑpositi ꝙ q laborāt in ope ⁊ sermone regem ꝓmerent ⁊ ꝙ nō debēt ɔtinue labora/ re) vn̄ ememus panes vt mãducēt hi) Beda. Mistice declinata die turbas saluator reficit: q: cū sol iusticie ꝓ no/ bis occubuit a spūali media sum[us] sal/ uati. Prouocat ap̄los ad fractionē pa nis. insinuās ꝙ q̄ttidie ꝑ eos sint corda nr̄a pascenda eoꝝ. s. litteris et exēplis

Per quinq; panes intel/ ligunt quin q; libri moy si: et per du/ os pisces ꝓ phete ⁊ psal mi figurant. Duodecim cophini sunt xij. fructus spiritus sancti: qbus refici mur in eucharistie sacramento.

Alia expositio moralis.

Subijt ergo iesus i montē) Mons iste significat monteʒ Caluarie in quo dedit nobis nutrimentū salutis. si cut in hoc monte pauit mltitudinē co piosam: ita ⁊ ibi nobis cōtulit gratiaʒ sufficientē vt dicunt theologi. (Est puer vnus hic) Puer ideʒ est ꝙ pu rus ⁊ mundus ab oī malicia: quo signi ficat xp̄s qui fuit purus ab oī pctō (ha bet quinq; panes) sicut in hoc puero in monte sūt reperti quinq; panes: sic in xp̄o in monte caluarie sunt repte quin q; plage: ⁊ sicut in hoc puero erāt duo pisces: sic in xp̄o due nature. s. hūana et diuina. his eni saturauit. i. saluos fe cit ascendentes in montem idest volē/ tes ascendere in celum. Cetera patent in alia morali expositiōe: excepto ꝙ nō superauerunt de piscibus ex hoc: quia eorum que semel assumpsit nihil vnq̄ʒ dimisit quia verus de[us] et verus homo regnat in celis.

¶ Questio eiusdem Nicolai de lyra.

Ad maiorem euidentiā eorū que dicta sunt hic et alibi de miraculis christi: q̄ ritur. Utruʒ christus fecerit miracula sola diuina virtute? Et arguit̄ ꝑmo ꝙ sic. Dicit eniʒ Leo papa in epistola ad Flauianuʒ. Cum in christo sint due na ture: vna eaꝝ est: scʒ diuina que fulget miraculis. Altera scʒ humana que suc

cumbit iniurijs: ergo sicut se habet hu mana natura ad succūbendū iniurijs: sic se habet diuina ad agendū in ope/ribus miraculosis: sed sola natura hu mana iniurijs succūbit: quia talia pati repugnat deitati: ergo sola natura di/uina agit in opibus miraculosis. Et cō firmat auctoritate psal. cxxxv. s. q facit mirabilia magna solus: ergo sola diui nitas est principiū agēdi miracla. Itē opera miraculosa excedunt totā virtu tem nature create: natura autē huma na in christo creata est: ergo vt videtur in nullo attingit opera miraculosa Cō tra: quia xps per tactum corporis sana bat miraculose vt dicit de muliere pa/tientie fluxū sanguinis Matth. vi. ca. Quotquot autē tangebant eū salui fie bant. Si ergo talis tactus nihil ageret in sanatione pdicta: frustra adhiberet quod nō cōuenit ipsi christo. scilicet ali quid frustra agere: ergo ille tactus ali/quid fiebat: et certū est q ptinebat ad humanitatē: ergo rc. Respondeo. In hac questione sic est pcedendū: q primo videndū est qualiter viri sancti vi/ui vel defuncti quorum miracula scripta sunt in illis operati fuerunt. Secūdo qualiter Christus inquātū homo ope ratus fuerit. Circa primū aliqd est cer tum videlicet q miracula non possunt fieri aliqua vtute tanq̄ pncipaliter a/gente nisi virtute diuina: quia sicut di ctum est operatio miraculosa excedit totam facultatē virtutis create: simili/ter certū est q sancti viri ad miracula possunt operari meritorie: quia freqn/ter expertū est miracula facta fuisse a deo ad pces sanctorum. Sed dubium est vtrū viri sancti in miraculis aliqn ope rati sunt per aliquā virtutē in eis existē tē: nō quia illa sit pncipalis ratio agen di: sed tantū instrumentalis: vt sic de⁹ tāq̄ pncipaliter agēs fecerit miracula p scōs tāq̄ p quedā instrumēta. Et hāc questionē reliquit Augusti. xxij. li. de ciuitate dei insolutā: vbi enarratis mi/tis miraclis martyrum dicit sic. Siue eni deus p seipm miro modo quo res tem porales operat eternus: siue p suos mi nistros ista faciat: et eadē ipsaq̄ p mini stros facit: siue quedā faciat etiā p mar tyrū spūs: siue p hoies adhuc in corpe cōstitutos: siue deus ista p angelos qb⁹ inuisibiliter imutabiliter: incorpaliter imperat operet: vt que p martyres fie/ri dicunt eis orōnib⁹ tantū impetrāti/bus nō etiā operātibus fiant: siue alia istis: siue alia illis modis: q nullo mō cō phendi a mortalib⁹ possunt: et tñ atte/stat fides hec in qua carnis resurrectō pdicat. Btūs tñ Grego. hanc questio nē determinare videt in scdo lib. Dia/logorum. Ubi dicit sic. Qui deuota mēte deo adhereat cū res nō necessitas ex/poscit exhibere signa mō vtroq̄ solēt vt mira queq̄ aliqn ex pce faciāt: aliqn ex potestate cōcessa illis a deo. Et hoc p bat cōsequenter ratiōe et exēplo. Ratio aūt talis est. Cui cōcedit illud quod est maius: nō est mirū si aliqn cōcedat q ē minus. sed maior ē potestas filios dei fieri etiā p adoptionē cū hoc solū sctis cōcedat q̄ miracula operari q etiā ali/qn malis cōcedit: vt habet Math. vij. cap. Sed pmū concedit hoibus sctis fm q dicit Joannis pmo. Quotquot autē receperunt eū dedit eis potestatē filios dei fieri. Itē pbat hoc exemplo quia Petrus suscitauit thabithā oran do. Ut habet Actuū. ix. capi. Ananiā vero et saphiram morti tradidit subito absq̄ oratione: sed solū culpam eorū increpando. Actuū. v. ca. Et sic videtur illud factū fecisse ex aliqua potestate si/bi cōcessa a deo tanq̄ instrumentū di/uine iusticie. Item ad hoc videt facere q gratia dei diuidit per gratiā gratis datam: et per gatiā gratū facientē: et lz aliqn ab aliquibus dictū fuerit q gra/tia gratū faciens nihil ponit in anima tñ gratia gratis data ab oibus cōcedi tur q aliquid ponit i anima: et hoc pa tet manifeste de gratijs gratis datis q̄

vocant sermo sapientie et sermo scien
entie. Prime Corin. xij. ca. Quia signi
ficant quasdã eminentes cognitiones
diuinorũ & humanorũ que ponunt ali
quid i anima: similiter fides: ꝓphetia
genera linguarum: et interpretatio ser
monum. Et eadem ratione videtur ꝙ
gratia sanitatũ et operatio virtutũ: id/
est miraculorũ que ponunt gratie gra
tis date: dicant aliquam virtutẽ in ani
ma existentem. Dicunt tamẽ aliqui ꝙ
ista virtus operantis miracula non est
aliqua virtus mansiua per modũ passi
onis transeuntis sicut et prophetia: ꝓ
propter quod tales non possunt facere
miracula: quotienscũqꝫ volunt nec ꝓ/
phetare. Sed quicquid de cõclusione
ratio tamen non valet: quia sicut dictũ
est talis virtus operandi miracula nõ
est principalis: sed tantum instrumen
talis. Instrumentũ autem operari nõ
potest q̃uis sit perfectum per formaꝫ
suam nisi moueat actualiter per ma/
num artificis: sicut patet ꝙ securis nõ
potest secare nisi per manum artificis
moueat. Et ideo dato ꝙ talis virtus sit
mansiua: nõ potest tamen operari ad
miracula absqꝫ motione diuine virtu/
tis principaliter agentis. Si tamen ta
lis virtus sit mansiua vel per modum
passionis transeuntis solũ: sicut est mo
tio instrumenti cum mouetur ab agẽ/
te principali: nihil dico modo. Itẽ ad
conclusionem inducit illud quod a sã/
ctis et doctoribus catholicis dicit de
sacramentis noue legis: videlicet ꝙ ef
ficiunt qđ figurãt: ita ꝙ tanq̃ quedã in
strumenta diuine misericordie agunt
ad inductioneꝫ gratie ipsam instrumẽ
taliter attingendo: vel saltem aliqueꝫ
dispositionem ad ipsam vt caracterem
vel aliquid simile correspondẽs in sa/
cramentis que non imprimunt chara
cterem: ita ꝙ in sacramentis est aliqua
virtus ad efficiendũ modo ꝑdicto. Et
tamen sacramenta cõsistunt in quibus
dam rebus sensibilibus: et ideo multo
fortius videt ꝙ in animabus sanctorũ
virorum defunctorum vel viuentium
possit poni aliqua virtus diuinitus eis
concessa in operibus miraculosis per
moduꝫ predictũ. Ex dictis patet quid
dicendũ sit de humanitate christi que
est organum seu instrumentũ coniun/
ctum ipsius deitatis: sicut manus est i
strumentum artificis: homines autem
alij q̃tumcunqꝫ sancti non sunt sic cõ/
iuncti: & ideo sunt quasi quedã instru//
mẽta deitatis separata: et adhuc plus
separata sunt ecclesie sacramenta: in/
strumentum autem coniunctũ magis
participat efficatiam agentis principa
lis q̃ separatũ: et ideo talis virtus ope
randi miracula efficatior inuenitur in
humanitate christi q̃ in quibuscunqꝫ
alijs. His dictis potest responderi ad
argumenta. Ad primũ dicendum ꝙ si
mile tenet quantum ad hoc ꝙ sicut hu
manitas in christo fuit ratio patiendi:
sic deitas est ratio & principiũ faciendi
miracula principaliter: non tamen te/
net quantum ad secundũ: quia non re
pugnat humanitati christi operari ad
miracula per modum instrumenti: re/
pugnat autem deitati qualitercunqꝫ
pati. Veruntamen ratione idemptita/
tis suppositi idiomata communican//
tur quia sicut hec est vera: deus passus
est: ita hec est vera demõstrato christo
iste puer creauit stellas. Ad illud qđ in
ducit de psal. Dic ꝙ ly solus nõ exclu/
dit humanitatẽ tanq̃ instrumẽtaliter
agentẽ: sed tanq̃ ꝓncipaliter: et sic in/
telligẽdũ est respectu aliorꝫ scõꝝ: ꝙ so
lus deus facit miracula scꝫ tanq̃ ꝓnci/
pale agens Ad scđm dicendũ ꝙ instru
mẽtũ in ṽtute ꝓncipalis agẽtis bñ at/
tingit ad aliqd qđ excedit facultatẽ ꝓ/
priã cõuenientẽ ei ꝭm se: sic calor natu
ralis in ṽtute aĩe generat carnẽ vt ha/
bet scđo de aĩa. Argumẽta aũt in con/
trariũ cõcludunt tantũ ꝙ humanitas
xp̃i agebat ad miracula sic agẽs instru
mentale & secundarium qđ cõcedit & i

Expositio litteralis.

Quonia͂ ſm ſniam philoſophi.iiij methaphiſice: ad ipm eſſe ſequit ipſum operari: cu͂ oia ſint determinata ꝓprio opere: ideo hic eua͂geliſta declarat diuinitate͂ xpi in opere.ſ. per opera diuina et miraculoſa que ſu͂t diuine virtutis manifeſtatiua quia tranſcendunt virtutez totius nature create: vt patz in preſenti eua͂gelio.

Feria ſcda poſt quartam dominicam. Eua͂gelium ſecundum Joannem.ij.caplo.

In illo te͂pore. Prope erat[a] paſcha iudeorum ꝛ aſce͂dit ihs hieroſolyma͂[a]. Et inuenit in templo[b] vendentes oues ꝛ boues ꝛ columbas[c]: ꝛ numularios ſedentes[e]. Et cum feciſſet quaſi flagellum de funiculis[f]: omnes eiecit de templo. Oues quoqꝫ et boues et numulariorum effudit es ꝛ menſas ſubuertit: et his qui columbas vendebant dixit. Auferte iſta hinc: et nolite facere domu͂ patris mei domu͂ negociationis[g]

a Prope erat) Ponit ergo hic occaſio ꝓnunciandi ſuam reſurrectione͂ futuraz: que no͂ poterat fieri niſi virtute diuina: qm̄ a priuatione ad habitu͂ impoſſibilis eſt regreſſus ſm natura͂. Hec aute͂ ꝓnunciatio ſue future reſurrectōis fiebat qꝛ aſcendens ieſus hieruſale͂ eiecit de te͂plo vendentes ꝛ ementes: quod videbat ꝑtinere ad pſonam ſup populu͂ auctoritate͂ habente͂ Et ideo huius auctoritatis petieru͂t iudei ſignum. Et hec occaſio fuit ꝓdicendi ſignum ſue reſurrectionis: et hoc eſt quod dicit.

b Prope erat paſcha iudeoꝝ) in tribus enim ſolennitatibus in anno tenebant co͂uenire in hieruſale͂.ſ.in ſolennitate paſce: penthecoſtes: et tabernaculoꝝ vt habet Exo.xxiij.cap. Veru͂ tame͂ de feſto tabernaculoꝝ et penthecoſtes aliq͂n diſpenſabat cum illis qui erant a remotis: non tn̄ de ſolennitate paſcali. Chriſtus au͂t vſqꝫ ad paſſione͂ ſua͂ voluit lege͂ obſeruare: et per conſequens in ſolennitate paſcali hieruſale͂ aſcendere et hoc eſt quod ſubditur.

c Et aſcendit Jeſus hieroſolymam) Ex hoc co͂futat error manichei: qui dicit vetus teſtamentu͂ a diabolo eſſe datum: quia chriſtus nullo modo obſeruaſſet ipſum. d Et inuenit in te͂plo) noie templi non accipit hic ipa dom9 dn̄i in qua erat altare thimiamatis et candelabrum nec atriuz ſacerdotu͂ in quo erat altare holocauſtoruz: ſꝫ quoddam atriuz vbi homies orabāt ꝛ doctores etiaz docebāt ibidem: ꝛ etiaz ibi vendebant ea que in templo offerebant: et hoc eſt quod dicit. e Vendentes oues et boues et columbas) et quia talia non poterāt de lo͂ginquo adduci: ideo ſacerdotes cupiditate ducti ſtatuerant homines talia ibi vendere vt venientes de longinquo no͂ haberēt excuſatiooem de oblationibus dimittendis. Aliqui etia͂ eoꝝ no͂ habebāt pecunia͂: ideo ſacerdotes ſtatueru͂t ibi ca͂pſores qui ſub cautione tradebant pecuniam et cum hoc vltra ſorte͂ aliqua munuſcula recipiebant non tame͂ pecuniam ne arguerent manifeſte facere contra legem. Deutero.xxiij.ca. vbi dicit. Non dabis fratri tuo ad vſuram pecuniam: et hoc eſt qd̄ dicit. f Et numularios ſedentes) quia hoc erat illicitum propter cupiditatem ſacerdotum qui diuerſis adinuentionibus depauperabant populum. vt patet ex ꝓdictis: ꝛ quia fraus et tumultus ſolent annecti mercationi que contrariatur orationi: ideo ſequitur.

g Et cum feciſſet quaſi flagellum ꝛc̄) et patet littera vſqꝫ ibi.

a Recordati vero sunt discipuli eius q: scriptū est) psalmo.lxviij. de ipso. b zelus domus tue comedit me) Ex facto enim xp̄i recordati sunt scriptu/re illius ꝛ im pletionis eius de christo Querit̄ hic. Quare nō resistebāt ei cū ipi essēt multi: et ipse so/lus et paruz adhuc repu tatus? Dicē/dum q̄ diuina virtus in illo facto opabatur que ap parebat in effectu cū volebat sicut īfra Joannis.xviij.ca. solo verbo pstrauit eos qui volebant eum capere. Corpus enim xp̄i erat instrumētū diuinitati cō iunctū: et ideo ex oculis eius quidā ful gor exibat virtute diuina eos deterrēs ita q̄ resistere non audebāt. sicut ī pas sione vox illa q̄ erat diuinitatis quodā modo instrumentū pstrauit magnam multitudinē armatoꝝ. Solet etiā q̄ri ab aliq̄bus. Quō fecit flagellū de funi culis q: nō vēdebant ibi funiculi: sed solū illa que debebant in tēplo offerri. Et dicūt aliq̄ q̄ ip̄e xp̄s vtebat̄ funicu/lo p cingulo: ꝛ illū funiculū accepit de quo erat p̄cinctus: et ip̄m duplicando fecit quasi flagellū: q̄uis hoc nō habe atur expresse in textu. tn̄ pbabiliter pōt credi: q: nō oia scripta sunt vt dicit̄ in fine huius euangelij. c Rn̄derūt er go) hic ponit̄ sue resurrectionis p̄nun ciatio: quia occasiōe huius facti petie/runt ab eo signū ipsi iudei dicētes. d Quod signū ostendis nobis q: hec facis) Quāuis enim factū esset bonum de se. tamē non ptinebat ad quemlibet hoc facere: sed solū ad eū qui haberet auctoritatē corrigēdi excessus sacerdo tū: qō nō conueniebat alicui de cōi po/pulo: cū sacerdotes essent in illo popu lo supiores: sꝫ pphetis missis ad hoc specialiter a deo: ꝛ ideo petierūt signū

Recordati vo sunt di scipuli eius q: scriptū est: zelus dom⁹ tue co medit me[a] Responde rūt ergo iudei[c] ꝛ dixe/rūt ei: qō signum ostē/dis nobis quia hec fa/cis[b]? Respondit iesus et dixit eis[c] Soluite tē pluz hoc: et in tribus dieb⁹ excitabo illud[d]. Dixerunt ergo iudei[e]

missionis sue: et ipse dedit eis signum potestatis diuine in suscitatiōe sui cor poris ppria virtute. et hoc est qō dicit̄ e Rn̄dit iesus ꝛ dixit eis: soluite tem/plū hoc) Nō est verbū inductiuū ad h faciendū cū fuerit simpliciter malum ex parte iu/deorum: ad malū autez xp̄s non po/terat inducere: sed ē ver/bū denunciatiuū eius q̄ erat per ip̄os fiendū: quasi dicat (soluite tēplū hoc) i. soluetis: q: in passione xp̄i anima fu/it soluta a corpore: et sanguis a carne: ꝛ cōtinuitas membroꝝ in ꝯfixione cla uorū et lancee. f Et in tribus dieb⁹ excitabo illud) nō dicit post tres dies: quia xp̄s non fuit mortuus tribus die bus cōplete. g Dixerunt ergo) hic ponit̄ sue p̄nunciationis interp̄tatio: ꝛ diuiditur in duo: quia primo ponitur interpretatio iudeorum falsa: secundo interp̄tatio euāgelistę vera: ibi Jlle aūt Circa primū sciendū q̄ iudei petierūt a xp̄o signū non ad credendum ꝛ vene randum: sed magis ad deridēdum et impugnandum qō patet ex hoc q̄ sta/tim impugnauerūt dictū suū: et ideo non fuerūt digni vt p̄diceret eis resur rectionē corporis sui manifeste sed oc/culte: vocans corpus suū templū: ꝛ iō voluerūt arguere dictū suum per ma/teriale templū: et hoc est qō dicitur. h Dixerūt ergo iudei: q̄draginta sex annis edificatū ē templū hoc ꝛc̄) Hoc dicūt deridēdo q̄si esset ei impossibile multo plus derisissent si resurrectionē corpis sui p̄dixisset manifeste: q: diffi/cilius ē resuscitare mortuū q̄ꝫ edifica/re tale tēplū. Sciēdū etiā q̄ nō loquun tur hic de tēplo facto p Salomonē: q: illud fuit edificatū in septē annis vt h̄r iij. Regū. vj. ca. ꝛ ꝑterea q: fuit p Na/

buchodonosor destructũ. iiij. Regũ. vltimo ca. sꝫ loquũt de téplo reedificato post captiuitaté babilonicá. A pmo. n. anno Ciri regis psarũ in q̃ data é pplo licétia redeũdi ꝛ téplũ reedificádi vsqꝫ ad sextũ annũ Darij: sꝫ q̃ ꝯsumatũ é téplũ illud: fluxerũt quadraginta sex ãni: q: iudei impediebãt a natióibus i circuitu eorũ exñtibus in edificatione tépli: iste nũerus patꝫ p hꝫ qa Cirus regnauit. xxx. ãnis. Cambises fili⁹ eius post eũ. x. q: nó cóputatur tps q̃ regnauit cũ pře: post eũ regnauerũt successiue duo magi: sꝫ tps eoꝝ dimittit qa regnauerũt tm̃ septé mensib⁹: qbus successit Darius i cui⁹ sexto anno cõsumatũ est tépli opus: ꝛ ió de isto téplo loq̃bant q: illud stabat in eorum pñtia: et illud oñdebat: vtꝫ in lr̃a Hec aũt. xlvj. annoꝝ accepció accipit ſm expositores latinos ꝛ grecos: ſm hebreos optꝫ alit accipe sic dixi in pncipio libri Esdre. et ix. ca. Danielis: tñ de verificatióe hui⁹ dicti. xlvj. annis edificatũ est téplũ hꝫ. nó est multũ curandũ: q: nó est verbuꝫ xpi nec euágeliste nisi tm̃ referédo: sꝫ é verbũ iudeoꝝ deridédo xpm vt dcm̃ é cótra qué multa falsa dixerũt: vt infra refert euágelista. a Jlle aũt) Hic ponit interp̃tatio vera: qa loq̃bat de corpore suo noie tépli: q: hũanitas christi erat spũale habitaculũ ipius dei: ꝛ hoc est qd̕ dicit euágelista (Jlle aũt dicebat de téplo corporis sui) Hanc aũt interp̃tationé nó cognouerũt tũc apli: qd̕ ptꝫ ex hoc ꝙ postea Petrus audiés ab eo eius passioné futurá voluit eá impedire. Matth. xvj. ca. sed post resurrectioné xpi hanc interpretationé intellexerunt quando aperuit illis sensuꝫ vt intelligerent scripturas Luce vlti. ca. et hoc est qd̕ dicit. b Cũ ergo resurrexisset a mortuis recordati sunt ꝛc̃). scꝫ intelligédo de corpe suo. c Et crediderũt scptu re) scꝫ pphetarũ loquentiũ de xpi resurrectione futura tertia die. Osee. vj ca. Uiuificabit nos post duos dies ꝛ i die tertia suscitabit nos. hoc dixit propheta q: resurrectio christi fuit causa resurrectionis nostre. Et Jone secũdo dicit: quia Jonas fuit tribus diebus ꝛ tribus noctibus in ventre ceti in figura ipius christi. d Et sermoni quem dixit iesus) quia tunc p ceperunt impletionem verbi illius. e Cum auté esset) Hic vltimo ponitur fructus denũciationis ꝛ predicationis christi: quia christus existens hierosolymis in festo paschali populũ docuit et multa miracula fecit ad confirmationé sue doctrine: ex quibus multi fuerunt moti ad credendũ: ꝛ hoc est quod dicitur. e Cũ autem esset hierosolymis in pascha in die festo) nó accipitur hic dies pro vna die naturali: vel artificiali tantũ: sed p toto tempore solénitatis pasche que durabat per septé dies continuos. f Multi crediderunt in nomine eius) credentes ꝙ ipse esset vere christus. g Uidétes signa eius que faciebat) Sicut eni sufficienter ostenditur veritas subiacés facultati naturali intellectus qñ reducit ad prima principia per se nota: ita veritas excedés facultaté intellectus qualis erat ista quádo cófirmatur per opera diuina: quia certũ est ꝙ deus nó pot test esse testis falsitatis: ꝛ ideo quando

q̃draginta ꝛ sex annis edificatũ est téplũ hoc ꝛ tu in tribus dieb⁹ excitabis illud? Jlle autem dicebat[a] de templo corpis sui. Cũ ergo resurrexisset a mortuis[b] recordati sunt discipuli eius: quia hoc dicebat de corpe suo et crediderunt scripture[c] et sermoni qué dixit iesus[d] Cum autem esset[e] hierosolymis in pascha i die festo: multi crediderũt in nomine eius[f]: videntes signa eius q̃ faciebat[g]:

Ipse autem iesus non credebat semetipsum eis[a]: eo qđ ipse nosset omnes[b]: et qa opus ei non erat[c] vt quis testimoniū perhiberet de homine[d]. Ipse enī sciebat qd esset in homīe.

Feria .iiij. post q̄rtam dn̄icam .xl. Euāgeliū scđm Joannē .vij. cap.

ad confirmationē alicuius doctrine inducit opus diuinū. sufficienter ostenditur q dictum est in illa esse verū. Ueruntamen quia in illis credētibus aliqui erant adhuc impfecti: ⁊ aliqui iungebant eis q erāt tm̄mō ficti: iō xp̄us adhuc nō reuelabat eis altiora mysteria catholice fidei: qa ficti indigni erāt audire: ⁊ impfecti adhuc nō poterāt cape: pp̄ter qđ etiam ipsis ap̄lis dixit iesus Joānis. xvj. cap. Multa habeo vobis dicere sed nō potestis portare mō: ⁊ hoc est qđ dicit. a Ipse aūt iesus nō credebat semetipm̄ eis) altiora mysteria. s. fidei reuelādo: ⁊ sb̄ditur cā. b Eo q ipe nosset oēs) scʒ istorū impfectionē ⁊ illoꝝ fictionē. Modus per quē cognoscebat hic ostenditur. c Et quia opus ei nō erat) idest necesse. d Ut quis testimoniū perhiberet de homine) idest vt mentē ⁊ statum cuiuslibet hoīs cognosceret p informationē alterius: q: hoc sciebat pfecte per semetipm̄: propter hoc sequitur. e Ipse enim sciebat quid esset in homine). i. in mente ⁊ statu cuiuslibet hominis. Et ex hoc euāgelista ōn̄dit ipm̄ esse deum cuius propriū est scire secreta cordium.

Expositio moralis.

Et prope erat pascha iudeorū ⁊c̄) sequitur(⁊ inuenit in templo vendentes oues ⁊c̄) p oues intelligunt hypocrite qui mentē lupinaʒ habent sub ouina pelle: per boues qui sūt laboriosi significātur illi qui magnos labores sustinent pro principibus ⁊ prelatis vt per hoc promoueant in ecclīa: licʒ insufficientes sint ⁊ indigni. Per vēdentes colūbas: simoniace promoti: omēs istos eiecit de templo christus. Significans q sunt exclusi de templo glorie sancto dei(Soluite templum hoc ⁊c̄) q intelligitur litteraliter de solutione corpis xp̄i p mortē: vt dr̄ in littera: per qđ significatū fuit: q iudei post ascensionē xp̄i conarent soluere corpus ei⁹ mysticū: sed in tribus dieb⁹ fuit suscitatū: p q̄s dies significant doctrine miracula: ⁊ exempla vite in apostolis aliisq; discipulis per hec ecclesiam illuminantibus: sicut sol ⁊ luna(Ipse aūt iesus non credebat semetipm̄ eis) idest nō reuelabat altiora mysteria eis sm̄ sensum litteralē quia aliqui erant imperfecti nō potentes capere ea: ⁊ aliqui ficti querentes ea deridere: et in hoc instruit predicatores euāgelij: vt non p̄dicent simplicibus alta: sed crassa ⁊ capibilia quia sunt nutriendi lacte ⁊ non solido cibo: nec fictis fidei secreta mysteria ne derideant ipa pp̄ter quod dicit saluator Matth. vij. capi. Nolite sanctū dare canibus neq; mittatis margaritas ante porcos: neforte conculcent eas pedibus suis.

Questio fratris Antonij Betontini zelus domus tue comedit me. Joānis primo ca. Super q̄bus verbis queritur. Utrum homo quādoq; possit turbari ⁊ irasci sine peccato? Ad quod breuiter dicit ex sn̄ia durādi Alexandri et Alexādri de ales in scđo volumīe: q triplici modo hoiem irasci siue turbari qn̄q; cōtingit. Uno mō rōne nature sicut plerisq; sepius euenire solet: qui pp̄ter inclinationē nature ad passionē irascibilitatis subito cōturbantur. Hec quidē ira si vltra p̄mos motus pcedere non cognoscit: nullius culpe a doctorib⁹ extimat. Nam pho teste. primi motus non sunt in ptāte nr̄a. Alio

modo rōne vindicte offensiōis hūane q̄ illis euenire cōtingit: q̄ ꝓpter aliquā offensionē humanā propriā vel alienā se vindicari ex indignatiōe appetunt: cū ex iniuria accēso sanguine circa cor irascuntur ⁊ conturbant̄. Et hi quidē si vindicta leui vindicari se vellent venialiter tantūmodo peccarent. Un̄ glo. sup illud psal. Irascimini et nolite peccare: dicit. Uenialis est ira q̄ non perducit ad effectuȝ .i. ad graue proximi nocumentū. Ultimo modo hominē irasci ⁊ cōturbari cōtingit rōne vindicte offensionis diuine: sicut iratus est Moyses cōtra ydolatras: vt Exo. xxxij. cap. legit̄. Et helias cōtra sacerdotes Baal: vt in tertio volumine Regū. xviij. cap. scribit̄. Et hec ira q̄ ꝓprie vocatur ira p zelū cuȝ virtus sit nō prohibetur: si rationis ordine ꝓcedere cognoscat̄: scilicet vt nemo ad vindictam procedat: nisi sit talis ꝙ iniuriaȝ dei vindicare ex officio sibi contingat. Nam. xxiij. q. ij. In hoc cap. siue dicit̄. Pena nulli inferenda est nisi p iudicem: In duobus p̄mis locis ira ex impatientia cognoscit̄ procedere. In vltimo ex zelo ⁊ diuine charitatȝ amore. Un̄ Greg. in q̄nto li. talit̄ inq̄t. Alia est ira quā impatientia excitat: Alia quaȝ zelus format Illa ex vicio: hec ex vtute generatur: Illa per viciū oculos mētis excecat: Ista per zelū turbat: Inde autem mens turbat̄ ne videat: Inde pro ficit vt ad videndum verius clarescat: sicut infirmanti oculo cū colirium immittitur lux p̄mitus negatur. Sed inde eam post paululum veraciter respicit: vnde hāc ad tempus salubriter admittit. Hanc igitur iram per zelū christus dominus noster habuit hodie: q̄n facto flagello de funiculis: ementes et vendentes eiecit de tēplo: cū de eo scriptū esset. zelus dom⁹ tue comedit me.

In illo tempore. Jam die festo [a] mediante: Ascendit Jesus in templū: ⁊ docebat [b]. Et mirabātur iudei [c] dicentes. Quomodo hic litteras scit: cum non didicerit?

Expositio litteralis

In hac lectione euangelista agit de origine christi doctrine manifestando eam quare sicut predictum est: pater debet filijs nutrimentū ⁊ documentum. Primo igit̄ de manifesta origine doctrine xp̄i ponit̄ occasio. scd̄o de origie doctrine xp̄i sua naturalis manifestatio. Secunda ibi. Respondit eis iesus. mea doctrina ⁊c. Circa primum est sciendum ꝙ locus aptus ad predictam manifestationeȝ erat ciuitas hierosolymitana: vbi ad diem festum veniebat populus. et ideo ad manifestationem talem ascendit hierusalem. a Jam die festo) Hic ponitur occasio manifestationis que est admiratio turbe in doctrina christi. Et ideo debet ostendere vnde originaretur excellentia sue doctrine: et hoc est quod dicit̄. a Jam autem die festo mediāte) Dies festus hic dicitur totum tempus illius solennitatis: que durabat per septem dies: et sic mediū huius festi erat in quarto die et tunc. b Ascendit iesus in templū et docebat) quia ibi erat locus aptus ⁊ communis sane doctrine.

c Et mirabantur iudei) propter rem insolitam: credebant eum ipsum filium esse Joseph: et per consequens occupatum in labore corporali: sciebant etiam ipsum non esse exercitatum in studio. et tamen videbant eum excellentissime docentem: legis et prophetarum testimonia proferenteȝ: et ideo merito mirabantur: vnde tanta excellentia doctrine originabantur. et hoc est quod dicitur (quomodo hic litteras scit cum non didicerit.

a Reſpōdit ieſus) Hic cōſequenter exprimit̄ origo illius doctrine: ⁊ diuidit̄ in duas: q: p̄mo oſtendit doctrine ſue originē. ſcđo inuitat ad ip̄am : ibi. nouiſſimo aūt. p̄ma in duas q: primo oñditur origo doctrine. ſecundo origo docētis: ibi. dicebāt ergo Prima in tres q: p̄mo ꝓponit intentū. ⁊ ſecundo ꝓbat propoſituȝ: ibi. ſi q̄s voluerit: ⁊ tertio ꝯcludit: ibi. nolite iudicare. In p̄ma ergo ꝑte ꝓponit ꝙ doctrina ſua eſt a patre originaliter dicēs. b Mea doctrina non eſt mea) q̄ſi dicat. iſta doctrīa q̄ eſt mea approbatiue ⁊ ſubiectiue. nō eſt mea per exercitiū acq̄ſitiōis hūane. c Sed eius q miſit me). i. data eſt mihi a p̄re: q: filius ſm naturā diuinā: lȝ hēat eandē ſciam cū p̄re: tñ hȝ eā ab ipſo vt ſuperius freqūnter dictū eſt. ſm v̄o naturā humanā hȝ aliā ſciam. ſ. creatā: non tñ hȝ eā ꝑ exercitiū acquiſitā: ſed ab inſtanti ꝯceptiōis infuſam: et ſic ſoluta ē q̄ſtio q̄ querebāt (quō hic lr̄as ſcit cum nō didicerit) Alio mō exponit Auguſtinus dicēs. Qđ filius eſt verbū p̄ris: et q: verbū alicuius idē eſt ꝙ doctrina ſua: iō ſequit̄ ꝙ filius ſit doctrina p̄ris Filius igit̄ eſt doctrina ꝑ idēptitatem: nō tñ ꝑ originē: q: a ſe nō originat̄ ſed a patre. Eſt igit̄ ſenſus ſm Auguſtinū (Mea doctrina nō eſt mea) quaſi dicat Ego q ſum doctrina p̄ris: nō ſuȝ a meipſo ſed a p̄re: Expoſitio tñ prima magis ꝯcordat littere. d Si quis) Hic ꝯñter ꝓbat ꝓpſitū ſcȝ ꝙ ſua doctrina ſit a p̄re ſibi data: ⁊ diuidit̄ in duas: q: p̄mo inducit ſuā ꝓbationē. ſcđo remouet quandā obiectionem: ibi. Nonne Moyſes. Prima in duas: ſm duas ꝓbationes quas inducit: ſecunda. ibi. q a ſemetipo. Prima ꝓbatio procedit ex aliorū iudicio. Amor eni et odiū multum peruertūt iudiciū recte rationis: et ideo monet eos vt amoueant odiuȝ ꝙ cōtra ip̄m cōceperant: et tunc poterunt manifeſte iudicare ꝙ ei⁹ doctrina ſit a deo p̄re eā ꝑ miracula teſtificante: quia non p̄ot eſſe teſtis falſitatis vt ſupra dictū eſt: ⁊ hoc eſt quod dicitur.

Rn̄dit eis ieſus et dixit[a] Mea doctrina nō eſt mea[b]: ſed eius qui miſit me[c]. Siquis voluerit voluntatē eius facere[d] cognoſcet de doctrina mea[e] vtrū ex deo ſit[f]. an ego a me ipſo loquar[g]. Qui a ſemetipſo loquit̄[h]: gloriam propriaȝ querit[i] Qui aūt querit gloriam eius qui miſit eū[k] hic verax eſt[l] Et iniuſticia in illo non eſt[m]. Nonne Moyſes[n] de/

d Si quis voluerit voluntatem eius facere) ſcȝ p̄ris celeſtis ꝑuerſam affectionē a ſe abijciendo. e Cognoſcet) ideſt vere poterit iudicare quia paratus ſum eius iudicio cōmittere. f Utrū ex deo ſit an ego a meipſo loquar) non eſt ꝑ hoc intelligendū ꝙ filius in aliquo poſſit a patre diſcordare: quia hoc eſt impoſſibile: ſed loquit̄ eis ſm eorū opinionē: quia reputabant eū purū hoiem. quare dicit. g An ego a meipſo loquar) gloriā humanā falſo querendo vt vos exiſtimatis. h Qui a ſemetipſo) hic cōſequenter ꝓbat ꝓpoſitū proprio facto: q: in doctrina ſua querebat gloriā patris celeſtis: ⁊ ſic ꝑtȝ ꝙ illa doctrina erat a deo. Omne eni qđ eſt ad dei gloriā ordinatū: ab ipſo eſt. ⁊ hoc eſt qđ dicitur. h Qui a ſemetipſo loquit̄) falſa de ſe fingendo. i Gl̄iam ꝓpriā q̄rit) q: ſuꝑbia excitat illū ad ſic loquendū. k Qui autē querit gl̄iam eius q miſit illum). i. dei patris. l Hic verax eſt) in doctrina. m Et iniuſticia in illo nō eſt) q: irrep̄henſibilis eſt in vita. Sic aūt faciebat xp̄s qa ſtatū pauꝑtatis ⁊ obiectionis elegit: ⁊ gloriaȝ dei in omnibus queſiuit. ⁊ patȝ ꝓpoſituȝ. n Nonne moyſes) Hic remouet quā

dam obiectionē q̄ posset fieri in cōtrarium: q: possent dicere ⁊ de facto dicebāt. Tua doctrina nō est a deo q: legez dei datā moysi nō custodis violādo sabbatū. Hoc eni eis imponebat. Hāc aūt obiectionez remouet dupliciter. Scda ibi. rn̄dit iesus. Primo igitur remouet obiectionez p̄dictā p hoc dato q̄ eēt transgressor legis: nō tn̄ habebant titulū arguendi ipm cum essent transgressores legis manifeste in maiorib⁹:

dit vobis legem: ⁊ nemo ex vobis facit legē[a]? Quid me queritis interficere[b]? Respondit turba[c] et dixit: Demoniū habes[d]. Quis te q̄rit interficere? Respondit iesus[e] et dixit eis. Unum opus feci[f] et omēs miramini[g], propterea Moyses dedit vobis circūcisionem[h]

Et hoc est quod dicit. n Nōne moyses dedit vobis legē) q. d. vos estis obligati ad eius obseruationez magis q̄z ego: quia ſm veritatem non erat obligatus. a Et nemo ex vobis facit legem) qd̄ probat per effectū dicens. b Quid queritis me interficere) lex eni prohibet interfectionē innocētis: et q: non poterant irrationabiliter respōdere: cōuerterūt se ad conuitia. vn̄ sequit. c Respōdit turba) idest homines turbati. d Demoniū habes) qd̄ patet manifeste falsum: q: demonia expellebat (quis te querit interficere) q. d. nos nō q̄rimus: ⁊ in hoc mentiuntur sicut ⁊ in p̄mo: q: querbāt mortem eius: vt patet in p̄ncipio hui⁹. e Respondit iesus) Hic alio modo excludit obiectionē predictam ostendens eam falsam. ex hoc eni dicebant eum transgressorez legis qd̄ languidū sanauerat die sabbati: vt patet Joā. v. cap. ⁊ tn̄ in hoc nō fuit transgressor. Et hoc idem ostendit alio modo. s. per circumcisionē quā licite accipit homo in sabbato: et hoc est qd̄ dicit. e Rn̄dit iesus et dixit eis) reprimēdo eorum malitiam. f Unuz opus feci) scz notum nobis. g Et oēs miramini). i. turbamini. q. dicat q̄ztum turbaremini: vt si videretis oia facta mea male interptantes ea. h Propterea Moyses dedit vobis circūsionez) in legez eam scribendo.

nō quia ex moyse est[i]: sed ex patribus[k] et in sabbato circūcidit[l] hominē[l]. Si circumcisionem[m] accipit homo in sabbato: vt non soluatur lex moysi: mihi indignamini[n] quia totū hominē sanum feci in sabbato: Nolite iudicare[o] scd̄m faciē: sed iustū iudiciū iudicate[p].

i Nō q: ex moyse est). s. primo. k Sz ex patribus) q: data est tempore Abrae: vt patet Geñ. xvij ca. et sic patz q̄ circūcisio est maioris auctoritatis q̄ȝ data est ipi Abrae: q erat pater p̄ncipalis ppl̄i. l Et in sabbato circūciditis hoiem) absq; legis trāsgressione: q: p̄ceptū est q̄ octaua die circūdat puer: ⁊ iō si octaua dies sit in sabbato circūdit puer: nec aliq̄ trāsgressio reputat. ex hs arguit saluator. m Si circūsionē accipit homo in sabbato vt nō soluat lex Moysi) vt ptz p p̄dicta. n Mihi indignami q: totū hoiez sanū feci in sabbato) q. d. hs est valde irrōnabile: q: magis licita et melior sanatio hominis in anima ⁊ corpore q̄z sit ipsa circumcisio et magis ad gloriam dei. o Nolite iudicare) Hic ex predictis concludit intentum. scz q̄ eius doctrina sit a deo si recte consideretur: ⁊ hoc est quod dicitur. o Nolite iudicare scd̄m faciem). i. attēdentes ad id quod non pertinet ad rem: quod fit quando amor vel odiū attendit p̄pter qd̄ aliter q̄z scd̄m veritatē iudicatur. p Sed iustum iudicium iudicate) idest de doctrina mea ⁊ de factis meis iudicate. ſm naturam rei in se. et tunc inuenietis quod est a deo ſm veritatem.

a Dicebāt ergo) Declarata origie doctrine. hic ondit origo doctoris: ⁊ diuidit in duas: q: pmo circa h ponit ppli dubitatio. scdo xpi solutio: ibi. clamabat ergo. ¶ Circa pmū sciēdū q multi de pplo sciebāt pncipes q̄rere mortē christi: ideo cuz vidissent eū in palam docentem: ⁊ pncipes arguentē ⁊ ipsos nō cōtra dicere: crediderūt fortius ipm esse xpm trahentes argumentū ex facto principū: qui non capiebant cum cū tamē prius ad mortem quererent eū: quasi ipsi de nouo haberent noticiam q ipe esset vere christus eis promissus: ⁊ ideo ab eius persecutione cessassent: ⁊ hoc est quod dicitur.

Dicebāt ergo qdā[a] ex hierosolymis. Nōne hic est: quē querūt iudei interficere[b]: Ecce palā loqtur[c] ⁊ nihil ei dicūt[d]. Nūquid vere cognouerūt pncipes[e] quia hic est xpus. sed hunc scimus vnde sit[f] Christus aūt cum venerit: nēo scit[g] vn̄ sit[h].

Clamabat ergo iesus[i] in templo docēs[k] ⁊ dicens[l]. Et me scitis[m] et vnde sim scitis ⁊ a me ipso non veni[n]: sed est verus q misit me[o] quē vos nescitis[p] Ego scio eum[q]. Et si dixero q: nescio eū. Ero similis vobis mēdax: sed scio euz quia ab ipso sum[r]

a Dicebant ergo quidam ex hierosolymis) Isti enim melius sciebāt malicias principum q̄z alij: qa manebant cum eis in ciuitate.

b Nonne hic est quem querūt iudei interficere) toto conatu suo.

c Ecce palam loquitur) contra eos vt patet per predicta. quia dixit nemo ex vobis facit legem.

d Et nihil ei dicunt) idest ipsum nō capiunt: quia bene aliqua verba ei dicebant: vt patet ex predictis.

e Nunquid vere cognouerunt) quasi dicat. videtur q sic eo q desistunt ab eius persecutione: veruntamē quia non habebant certitudinem: sed tantum opinionem. ideo etiam arguebāt ad contrarium dicentes.

f Sed hunc scimus vnde sit) quia patriam et genus eius cognoscebant.

g Christus aūt cū venerit nemo scit) idest nemo sciet. h Unde sit) Istud aūt accipiebant ex scriptura Isai. liij. capi. que ad litteraz intelligit de xpo. Generationez eius quis enarrabit. Et Isai. xlv. Uere tu es deus abscōditus saluator isrl

i Clamabat) Posita dubitatione populi circa originem xpi: hic ponitur pdicte dubitatiōis solutio: ⁊ diuidit in duas q: primo declarat xpi origo: Scdo ex hoc oritur turbe diuisio: ibi. Querebant. In prima ergo parte dicitur sic.

i Clamabat ergo iesus) in quo ostendit magnitudo sui effectus ad nostraz informationē. k In tēplo docēs) vt oēs possent eū audire. l Et dicēs) eorū dubitationi respōdendo.

m Et me scitis) quantū ad humanitatem: patriā ⁊ genus cognoscendo: sed quantū ad diuinitatē me nescitis. Iō sequit. n Et a meipso non veni) sed a patre quē ignoratis. o Sed est verus qui me misit) quia i hoc impletur pmissum de filij missione p Quem vos nescitis) quia deū nemo vidit vnq̄z vt patet primo capitulo. ⁊ proinde me nō cognoscitis: cū sim eius filius naturalis equalis ei in natura deitatis.

q Ego scio euz) q: inquantum dei filius habet eandez scientiā cū pre: ⁊ sic eū comphendit: sm etiā q hō cū clare videt a pncipio licet nō comphēdat inquātū homo ⁊ causa huius noticie subditur: cum dicitur.

r Quia ab ipso suz et ipe me misit) p hoc enim q procedit a patre in natura diuina habet scientiam primā que est

scientia cõprehẽsionis: per hoc autez q missus est in natura humana ad salutem mũdi: habet in natura humana plenitudinẽ gratie z sciẽtie que põt in natura creata recipi. a Querebant ergo) hic cõsequẽter ponitur ppli diuisio: sequẽs ad respõsionem christi: qr ea audita maligni exarsert i malicia: et boni fuerunt in fide solidati: z hoc est qd dicit.

et ipse me misit. Querebant ergo eum apphendere[a]: z nemo misit in illuz manus[b]: qr nondum venerat hora eius[c]. De turba autez multi crediderunt in eum[d] ¶ Feria.iiij. post quartam dominicam quadra. Euangeliũ sm ioãnẽ.ix. ca. In illo tẽpore Preteriẽs ihs[e] vidit hominẽ cecũ a natitate[f] Et interrogauert eũ discipli ei⁹

a Querebant ergo eum apprehẽdere) ad occidẽdum malignantes b Et nemo misit in illum manus) quia nõ poterant explere maliciã in effectu nisi quantũ permittebat: ideo sequit c Quia nondum venerat hora eius) i. ab eo ordinata de captione sua. d De turba aũt multi crediderũt in eum) ppter eius doctrinã z miracula ¶ Expositio moralis.

Quarta die festiuitatis) q̃ erat media eo q septem diebus durabat festum (Ascendit iesus in templũ z docebat populum) qui diebus preteritis intentus fuerat sacrificijs z oblatiõib⁹ cõsuetis: et per hoc docuit predicatores euãgelij vt sm sapiẽtis verba. Tẽpus tacendi cõsiderẽt z tẽpus loquẽdi

¶ Questio fratris Antonij betontini. Quid me queritis interficere. Joãnis.vij.capitulo. ¶ Ex quibus verbis queritur. Quotuplex est vel potest esse homicidiũ? Ad qd ex epistola Clementis respondet: que de penitent. di. prima cap. homicidiorum: notat: vbi dicit. Homicidiorũ vero tria genera esse dicebat beatus petrus et penam eorum parilem fore dicebat. sicut enim homicidas interfectores fratruz: ita z detractores eorum eosq3 audientes: homicidas esse manifestabat: quia z qui occicidit, et qui odit fratrem suum: et qui ei detrahit pariter homicide eẽ demõstrantur. Ex his verbis clare cõprehẽditur: q homicidiorum aliud est operis: quod interfectores hominũ operantur. Aliud oris z aliud cordis et de quolibet istorũ in presentiarũ minime dicendum esse cõstituo sed tãtum de homicidio operis propter concordiã lectionis euangelice in qua continet q iudei querebant interficere christum vnde dicebat eis: quid me queritis interficere.

Expositio litteralis.

Preteriẽs iesus) postq̃ christus ondit se habere virtutem illuminatiuam verbo: Hic cõsequenter hoc ostẽdit sensibili signo: et diuiditur in tres: quia primo ponitur quedam miraculi prefatio. Scdo miracli operatio: ibi. et cum hec dixisset. Tertio miraculi facti examinatio: ibi. Itaq3 vicini. Precedentia miraculum sunt duo. Secundum ponitur: ibi. respondit Jesus Primum quod fuit precedens ipsum miraculum et eius occasio fuit discipulorum interrogatio de ceco nato: et hoc est quod dicitur.

e Et preteriens iesus) in exitu templi de quo dictum est in fine precedentis capituli.

f Uidit hominem cecum a natiuitate) quia ibi sedebat mendicans elemosynam ab ingredientibus templũ z diligẽter intuitus est eum Jesus: vt dicit Crisosto. quasi vellet aliqd agere circa eum: z ideo discipli moti sunt ad querẽdũ de causa cecitatis ei⁹ dicẽtes

Rabbi quis peccauit[a] hic aut parentes eius vt cecus nasceref? Respondit iesus[b]. Neqz hic peccauit neqz parētes eius[c]: sed vt manifestentur opera dei in illo[d] Me oportet operari[e] opera eius q misit me[f] donec dies est[g] Uenit nox quando nemo pōt operari[h] Quādiu in mūdo sum[i]: lux sum mūdi. Hec cū dixisset[k] expuit i terrā et fecit lutū ex sputo[l]: et liniuit lutū sup oculos ei[9][m] et dixit ei. Uade et

a Rabbi quis peccauit) Ex hoc eni q supra dñs sanādo languiduz dixerat. Jam noli amplius peccare ne deteri9 tibi cōtingat: ostendēs q peccatū fuerat causa illius languoris: vt ibi dictū fuit: iō apostoli cōsimiliter credide rūt de isto ceco nato: q̄d peccatū ipi9 vel parentū eēt causa huius cecitatis b Respōdit iesus) hic ponitur scdm pambulū ad miraculū scilz xpi respōsio: ex qua oñdif q cecitas cōtigit vt virtus diuina in eius sanatione declararetur: et hoc est quod dicif c Neqz hic peccauit: neqz parētes ei9 vt cecus nasceref) Non negat simpliciter ipsuz peccasse vel parētes eius: sed solū illud de quo interrogaf: quasi dicat: nec peccato pprio cecus natus est q: ante natiuitatē peccare non potuit: in quo apparet questio aplor ridiculosa quantū ad hanc partē: nec mirū: q: adhuc rudes erant añ receptionē sancti spiritus: neqz peccato parentū ptigit: lz eni parētes pro peccatis suis aliqñ puniant in filijs mōstruosis inquātū talia mōstra ex diuina iusticia nascūtur: tñ frequēti9 fit sine pctō scz ppter indispositionē materie vel debilitatem virtutis que est in semine: verumtamē quāuis talia sint a casu respectu nature create: sunt tamen ordinata respectu diuine prouidentie: et aliquādo ordinantur ad declarationē diuine virtutis in operibus miraculosis et sic erat de isto: iō sequif. d Sed vt manifestenf opa dei in illo) in eius mirabili illuminatione: vnde subditur.
e Me oportet operari) Jstud nō importat coactionem voluntatis in christo sz imobilitatē ei9 a diua ordinatiōe

f Opera eius qui misit me) scz patris hoc dixit quia miracula ipsa faciebat virtute diuina: et hūanitas christi operabatur instrumētaliter. g Donec dies est). i. q̄zdiu sū pñtialiter sup terram in huanitate assūpta sicut eni presentia solis sup terrā facit diem: sic presentia xpi qui ē sol iusticie i humanitate assūpta fecit q̄zdaz diem gratie spiritualem: que dies durauit a xpi natiuitate vsqz ad ei9 ascensionē: licz postea remāserit nobiscum sacramētaliter vsqz ad mundi finem: et tunc h Uenit nox qñ nemo potest operari) q: post iudiciū nullus poterit mereri: vel a culpa ad gratiaz reuerti i Quamdiu sum in mundo lux sum mūdi) ipm doctrina et miraculis illustrando k Hec cum dixisset) Hic cōsequēter ponif miraculi operatio: in qua duo exprimunf que in miraculis diuinis requiruntf. scz dei potentia operans: et sanati fides: et obedientia disponēs et hoc est quod dicitur. k Hec cum dixisset expuit in terraz) saliua enim fluit a capite: et ideo p hāc expuitionē ostendit q virtus sanatiua quodam modo erat ab eius humanitate inquantum est organum diuinitatis ppter hoc dicitur Luce.vj.caplo. Uirtus de illo exibat et sanabat oēs
l Et fecit lutū ex sputo) vt ostenderet se esse illum qui formauit primū hominem de limo m Et liniuit super oculos eius) inter corpora animaliū: nobilius est corpus humanū: et in corpore humano caput est pars nobilior: et in capite oculus: et ideo ex formatiōe partis nobilioris reperte in corporalibus oñdit xps se esse formatorem corporis

a Et dixit ei. Uade ⁊ lauare in natato ria syloe) hoc dixit vt cecus transeũdo sic per ciuitatem linitus luto a multis videretur: ⁊ per ꝯsequẽs miraculũ ma gis diuulgaretur ⁊ confirmaretur.

b Quod interpretatur missus) hoc addit euãge lista volẽs interp̃tari nomen hebraicũ ad ꝯsignãdũ mysteriũ xp̃i missi ad salutẽ hoim

c Abijt ergo) in quo patet fides ceci

d Et lauit ⁊ venit vidẽs)

lauare in natatoria syloe[a] qđ interpretatur missus[b]. Abijt ergo[c] ⁊ lauit ⁊ venit videns[d]. Itaq; vicini[e] ⁊ q vide rãt eũ prius q: medic⁹ erat: dicebãt: Nonne hic est qui sedebat et mendicabat[f]? Alij dicebãt quia hic est. Alij autem[g] nequaq̃[h]: sed similis eius est[i] Ille vero dicebat q: ego sũ[k].

non virtute luti: alioquin vidisset stati cũ impositũ fuisset: et iterũ hoc patet q: nõ vidit donec lutũ amotum fuerit nec v̉tute aque: q: hoies ibi frequẽter se lauabãt: ⁊ ideꝫ cecus alias de illa se lauerat: q: cõmunis erat: ⁊ tñ virtuteꝫ illuminatiuã nullus ibi expert⁹ fuerat ⁊ sic patet ꝙ illuminatio illa diuina vir tute facta est. e Itaqꝫ vicini) hic cõ sequẽter ponit miracli facti examina tio. Et primo a turbis. Scđo a phari seis: ibi. adducũt autẽ. In prima exa minatione fit inquisitio de tribus p̃mo de ipso illuminato vtrũ esset ille q pri us dicebatur cecus natus: ⁊ hoc est qđ dicitur. e Itaqꝫ vicini ⁊ qui viderãt eum prius) frequẽter cuius causa sub ditur (q: mẽdicus erat) ⁊ sic suã cecita tem frequẽter eis exposuerat elemosy nam petendo. f Dicebant nõne hic est q sedebat ⁊ mẽdicabat) quasi dicãt sic pro certo: q: dictũ eoꝝ erat firmum propter experientiã frequentem.

g Alij autem) volentes impugnare facta christi dicebant.

h Nequaq̃) supple est ille cec⁹ natus

i Sed similis eius est) ex visu enĩ fit homo maxime cognoscibilis ⁊ ideo re stitutio visus ita mutauerat vultũ eius qđ vix poterat recognosci nisi a valde expertis quales erãt vicini qui frequẽ ter cuꝫ viderant.

Dicebãt ergo ei. Quo modo aperti sunt tibi oculi? Respondit. Ille homo qui dicitur iesus[l] lutum fecit ⁊ vn xit oculos meos[m] ⁊ di xit mihi. Uade ad na tatoria syloe et laua. Et abij: ⁊ laui: ⁊ vidi. Dixerunt ergo ei. Ubi est ille. Ait: Nescio[n]. Adducũt[o] eũ ad phariseos qui cecus fu

k Ille vero dicebant q: ego sum) et in hoc excludit alioꝝ dubium ⁊ sicut grat⁹ cognoscit diuinuꝫ beneficium sed cõsequẽ ter querunt de scđo. s. de modo illuminationis

dicẽtes (quomodo ap̃ti sunt tibi ocli?

l Respõdit ille homo q dicit Jesus) licꝫ enĩ ip̃m alias nõ vidisset cum esset cecus: tñ frequẽter adiuerat nomẽ ei⁹ ⁊ per vocẽ ip̃m cognoscebat.

m Lutũ fecit et vnxit oculos meos) asserit tñ illud qđ fiebat: senserat enim lutum positũ sup oculos suos p tactuꝫ ⁊ cũ esset in loco sicco in quo nõ erat lu tum: per hoc sciuit ꝙ xp̃s illud lutum fecerat: sed vtrũ fecisset cum sputo vel aqua hoc non cognouit: ⁊ ideo repetẽ do non dicit lutũ ex sputo: sed tm̃ fecit lutũ ⁊c̃. Quesito de modo illuminatio nis querit tertio de ipso illuminãte di cẽtes n Ubi est ille? Ait nescio) quia anteq̃ esset reuersus de natatorijs sy loe videns. Jesus a loco illo declinaue rat o Adducũt) posita examinatiõe miraculi coraꝫ turbis: hic cõsequẽter ponit examinatio eius corã phariseis et diuiditur in duas: quia primo exa minant miraculuꝫ. Scđo inducũt illu minatũ ad veritatẽ negandã ibi. Uo cauerũt rursũ. Prima in duas: q: p̃mo examinãt miraculũ per ip̃m illumina

tū. Scd̄o p parētes ipius: ibi. nō crediderūt. Prima in duas: q2 primo ponitur illumiati interrogatio. Scd̄o ex hoc audientiū diuersa opinio: ibi. Dicebant ergo. In prima ergo parte dicitur sic.

a Adducūt eum ad phariseos q cecus fuerat) hoc fecerūt malignātes cōtra ipsum volētes ostēdere q fecisset cōtra legem: ppter quod subdit euāgelista.

erat[a]. Erat autem sabbatum[b] quando lutuz fecit iesus ꝛ apuit oculos eius. Iteruz ergo interrogabant eū phariseí: quomodo vidisset[c]. Ille autem dixit eis[d] Lutum posuit mihi super oculos: ꝛ laui et video. Dicebant ergo ex phariseis qdaz[e] Non est hic hō a deo[f] qui sabbatū non custodit. Aliij autem[g] dicebāt. Quō pōt hō peccator hec signa facere[h] Et scisma erat iter eos[i] Dicūt ergo ceco iterū Tu quid dicis de eo q aperuit oculos tuos[k]?

b Erat aūt sabbatū ꝛc̄) Pharisei eni arguebāt eū de violatiōe sabbati c Iterū interrogabāt eum pharisei quō vidisset) Sciendum q interrogauerūt eū ordinate de tribus p̄dictis in prima examinatione: sed euāgelista breuiter hoc repetit.

d Ille aūt dixit eis ꝛc̄) respondēdo sicut prius. e Dicebāt) hic ponitur diuersitas opinionū sequentiū ex eius respōsione: q2 quidā ex phariseis arguebāt xp̄m de violatione sabbati in hoc facto dicentes. f Nō est hic hō a d̄o qui sabbatū nō custodit) ipsi falsuz dicebāt: q2 opa corporalia ad dei magnificentiaz ordinata licite fiebant in sabbato sicut dictū est supra.v.capitulo g Aliij autem) econuerso volētes factum christi excusare ꝛ magnificare h Dicebant quomodo potest homo peccator hec signa facere) quasi dicat nullo modo Sed contrarium videtur Matthe.vij.ca. Ubi dicitur de malis hominibus. Domine nonne in nomine tuo demonia eiecimus et virtutes multas fecimus: sequitur. Nō cognoui vos. Discedite a me operarij iniquitatis ꝛc̄. Dicendum q miraculum est opus excedens omnem virtutem creatam: et per consequens fit a solo deo: talia autem fiunt ab ipso ad testificandum aliquid: quod est supra humanā cognitionē: et hoc est dupliciter. Uno modo ad testificandum veritatē alicuius doctrine existentis super facultatem intellectus nostri et tunc oportet q illa doctrina sit vera: cum deus non sit testis falsitatis tamen non oportet q ille qui docet doctrinam illam sit bonꝰ qnia miraculum illud non fit ad testificandum eius bonitatem: sed doctrine veritatem: ꝛ hoc modo aliquando per malos homines predicantes fidē catholicam facta sunt miracula ad cōfirmationem fidei catholice: et sic intelligitur illud verbum Matthe. preallegatum. Alio modo fiunt miracula ad testificandum de bonitate ipiꝰ docentis: et tunc oportet q bonitas sit in illo: aliter deus esset testis falsitatis: et hoc modo fiebant miracula christi sicut dictū fuit supra quinto capitulo. Opera que ego facio testimoniuz perhibent de me. Et hoc modo isti loquebantur dicentes: quomodo potest homo peccator ꝛc̄.

i Et scisma erat inter eos) propter quod requiritur sententia illiꝰ illuminati cum dicitur.

k Tu quid dicis de illo qui aperuit oculos tuos) Illud quesitum non fuit ab illis qui impugnabant facta christi: quia probabile erat q respōderet pro suo illuminatore: sz ab aliijs: et subditur eius responsio cum dicitur.

Ille autē dixit quia ꝓ pheta est[a]. Non credi/ derunt[b] ergo iudei de illo quia cecus fuisset ⁊ vidisset: donec voca uerunt parentes eius qui viderat et interro/ gauerūt eos dicentes. Hic est filius vester[c]: quem vos dicitis: qa cecus natus est[d]. Quo modo ergo nūc videt? Responderunt ei pa/ rentes eius: ⁊ dixerūt Scimus quia hic est fi lius noster: ⁊ q₂ cecus natus est[e]. Quomodo autē nunc videat nesci mus: aut qs ei⁹ apuit oc'los nos nescim⁹. Ip suz interrogate: etatē habet[f]. Ipe de se loq̄/ tur[g]. Hec dixeruut pa rētes eius[h]: quia time bant iudeos. Iam eni conspirauerant iudei[i] vt si quis eum confite retur eē christū: extra sinagogaz fieret. Pro pterea parētes eius di xeruut: quia etatē ha/ bet ipsuz interrogate. Uocauerūt[k] ergo rur sum hominem qui fu/ erat cecus: ⁊ dixerunt ei. Da gloriam deo.

a Ille aūt dixit quia ꝓpheta est) nō est intelligendum q̄ confiteret eum es se ꝓphetam cōmuniter dictum: sicut fuit Isaias vel hieremias: sed ꝓphetā anthonomatice dictum qui erat pro// missus ad sa lutem homi nū secundū quod dicit Deuterono. xviij. caplo. Prophtā su scitabit vo// bis deus: et sic confessus est ipsuz esse verū christū b Non cre diderūt) hic ponit inqui sitio miracu li per paren tes ceci et hoc ex diuina or dinatiōe fa/ ctum est ad maiorem fi/ dei et miraculi declarationē: Interro gauerūt ergo parentes de tribus pmo de psona filij cum dicit. c Hic est fi/ lius vester) intelligit iterrogatiue. Se cundo de mō nascēdi: cum subditur. d Quē vos dicitis: quia natus est ce/ cus) .i. fingitis q̄uis forte non sit ita. Hec dicebant vt inducerent eos ad ne gandū: quia parentes solet occultare monstruositatē filioꝝ quam trahunt a natiuitate: quia talis mōstruositas ma gis couertit in cōfusionem parentum q̄ si post natiuitatē esset contracta per pueri defectū. Tertio si natus sit cecus querūt de modo videndi dicentes (quō ergo nūc videt) subdit rūsio: et de duo/ bus pmis responderūt assertiue dicē/ tes. e Scimus quia hic est filius no ster et q₂ cecus natus est) magis volūt ꝯfiteri turpitudinē suam q̄ dicere fal/ sitatem. De tertio autem remittunt ad filium non audentes veritatem dice/ re et causa ifra ponitur. ⁊ hoc est quod dicitur. f Ipsum interrogate: e tatem habet) quasi dicant melius po/ test verita // tem dicere. g Ipse de se loquatur) i. i causa sua vt dictū sub nobis nō im putetur: cu/ ius causā sub dit euange/ lista. h Hec di/ xerunt parē tes eius: qm̄ timebant iu deos) quia erant princi pales in po/ pulo. i Iam enī conspiraue/ rant iudei vt si quis eum confiteretur esse christum extra synagogam firet) idest extra societatem iudeorum tan/ q̄ excommunicatus et reprobatus: quod apud iudeos erat maxime re// probatum. k Uocauerunt) hic inducitur illu// minatus ad negandum facti veritatez Et diuiditur in tres: quia primo poni/ tur dicta inductio. Secūdo iniusta cō/ demnatio: ibi. maledixerunt. Tertio ei⁹ a christo receptio: ibi. audiuit. Cir/ ca primum sciendum q̄ pharisei vi// dentes q̄ factum negari non poterat: ideo voluerunt decipere ipsum illumi natum: et hoc est quod dicitur. k Uocauerunt ergo ⁊c. Da gloriam deo) .i. confitere veritatem: volebant eni cū inducere ad dicēdū q̄ illumina tus fuisset magica arte; ideo subditur.

Nos scim⁹[a] quia hic homo peccator est. Dixit ergo eis ille Si peccator est[b] nescio. Unū scio: quia cum essez cecus modo video. Dixerunt ergo illi. Quid fecit tibi: quomodo aperuit tibi oculos? Respondit eis. Dixi vobis iam ⁊ audistis. Quid iterū vultis audire? Nūqd ⁊ vos vultis discipli eius fieri? Maledixerūt ergo ei[c] et dixerunt[d]. Tu discipulus illius sis: nos autem moysi discipli sumus[f] Nos scimus qa moysi loquutus est deus[g]. Hunc autem nescimus unde sit[h]. Respondit ille homo et dixit eis. In hoc eniz mirabile est[i]: qa vos nescitis unde sit: ⁊ aperuit oculos meos. Scimus autē quod peccatores deus non audit[k] sed si quis dei cultor est[l] et voluntatez eius facit[m]: hunc exaudit[n].

a Nos scimus quia hic homo peccator est) quasi dicat diuina virtute nō fecit: ⁊ subdit ipius illuminati ꝯstantia: q: inter aduersarios existēs fortius q̄ ante veritatem confitetur dicens.

b Si peccator ē nescio) hoc nō dicit dubitans de xpi sanctitate: sed irridē do eoꝝ maliciam: quasi dicat vos dicitis: quia scitis eū esse peccatorem ⁊ ego nō dico hoc: imo contrarium. qd̄ ꝓbat consequenter p factum.

c Unū scio q: cum cec⁹ essem modo video) Et ex hoc manifeste arguit eius sanctitatem q: tale factum excedit oino facultatem totius nature create: ⁊ per consequēs non fit a magica arte: sed a deo solo qui non facit aliqd ad testimoniū bonitatis alicui⁹ nisi in veritate sit sanctus: cetera patent

d Maledixerūt) hic ponitur eius iniusta condemnatio cum dicitur.

e Maledixerūt ei) ꝺm suā reputationem tn̄ ꝺm veritatē erat magis bn̄dictio. Un̄ dicit Augustinus Utinaz super me veniret ista maledictio. a Et dixerūt: tu discipulus illi⁹ sis).i. illi⁹ malefici ⁊ transgressoris.

g Nos aūt moysi discipli sum⁹.) hoc erat verū tm̄modo noie nō aūt re: q: veri discipuli moysi sunt: q eius opa imitant: ⁊ eius scripturas pie interp̄tant. Isti aūt faciebant contrariū ꝓpter qd̄ saluator dixit eis supra.v.ca. Si crederetis moysi crederetis forsitā ⁊ mihi.

Nos scimus quia moysi loqutus est deus) in hoc verum dicunt: quia hoc expresse sacra scriptura continetur.

h Hunc autē nescimus vnde sit).i. nullius auctoritatis ipsum reputam⁹ nec a do. missum: nō eniz simplicit loquendo nesciebant vnde esset quia patriam et genus ei⁹ cognoscebant vn̄ supra dictum est.vij. cap. hūc scimus vnde sit sed iste illuminatus eorum maliciam et falsitatem cōfutat dicens:

b In hoc eni mirabile est ⁊c̄) Ista eni mirabilia dicūtur q̄ sunt incōsueta. Consuetū autem erat iudeis signa querere: vt habetur prime Corinthioꝝ primo capitulo Judei enim signa petunt et manifestis signis credere: sicut patet de moyse faciente signa coram populo propter qd̄ ei crediderunt: vt habetur Exodi.iiij. capi. Et ideo inconsuetum erat et mirabile ꝙ non credebant christo facienti signum maximum in illuminatione huius ceci: quia nec moyses vel alius propheta simile fecerat: ideo subditur

i Scimus aūt quia peccatores de⁹ nō audit) faciendo miracula ad testimonium bonitatis eoꝝ vt patet ex p̄dictis

k Sed si quis dei cultor est) per actū latrie debitum.

l Et voluntatem eius facit) per impletionem mandatorum.

m Hunc audit) faciendo miracula ad declarationem sue bonitatis.

a A seculo non est auditū: quia quis aperuit oculos ceci nati) hoc enim nō inuenitur in tota serie veteris testamēti: et ideo concludit ppositū. b Nisi esset hic a deo (specialiter missus. c Non poterat facere quicq̄) de talibus facultatem nature excedentibus: et quia mali homines et obstinati non recipiūt p sua/ sionē: ideo ex vitate ostēsa reddūt ei vituperationem dicētes. d In peccatis natus es totus). s. in anima et corpore vt patet in cecitate. e Et tu doces nos) quasi dicant nō decet: sz hoc est falsum: quia veritas a quocunq̄ dicat recipienda est. f Et eiecerūt eū foras). i. a societate aliorū hominū excōicauerunt. g Audiuit iesus) Hic ponit eiecti receptio: et diuidit in duas: quia pmo ponit eius in fide instructio. Scdo fidei sue cōmendatio ibi. Dixit iesus In prima ergo parte dicit sic. g Audiuit iesus quia eiecerunt eū foras (lz oia nouerit anteq̄ fierēt: tñ hec audiuit auditu corporali. h Et cum inuenisset eum) non a casu factuz est: sed ex sua voluntate et ordinatiōe. i Dixit ei tu credis in filium dei). i. paratus es credere in filium dei q aperuit tibi oculos: et ille sicut valde paratus: ad hoc respondet. k Quis est dñe vt credam in eum) non enī cognoscebat iesum in facie: quia illū alias nō viderat vt supra dictū est: sed eum desiderabat videre: et ideo dignum erat vt ei veritas reuelaret ideo sequit. l Et dixit ei iesus: et vidisti eum (nūc in presenti. m Et qui loquit tecū ipse est) et statim ipse credidit et fidē suā ore pfessus est dicens. n Credo domine) et opere. o Et pcidens adorauit eum) adoratione latrie credēs euz deum et hominem.

A seculo non est auditum[a]: quia aperuit qs oculos ceci nati: nisi esset hic a deo[b]: nō poterat facere quicq̄[c] Responderunt et dixerūt ei. In peccatis natus es totus[d] et tu doces nos[e]? Et eiecerunt euz foras[f]. Audiuit iesus[g] quia eiecerunt eum foras: et cum inuenisset eum[h] dixit ei[i]. Tu credis in filiū dei? Respōdit ille et dixit. Quis est domine vt credam in eum[k]? Et dixit ei iesus[l]. Et vidisti eum et qui loquitur tecū ipse est[m]. At ille ait. Credo domine[n]. Et procidens adorauit eum[o].

Expositio moralis.

Et pteriens ihs vidit hominē cecum a natiuitate) Mistice cecus nascitur ois habens peccatū originale: quia priuatus est dei visione: hanc tñ puationē nō facit eius actuale peccatū qd adhuc nō habet nec etiā parentū suoꝝ immediatoꝝ iō subdit. (Neq̄ hic peccauit neq̄ parentes eius vt cecus nasceret: sed vt manifestentur opa dei in illo) sic enī pmissus est nasci iste cec9 vt illuminaret xpi miraclo: et sicut emūdatio pcti originalis ē opus diuine vtutis. Cuius mod9 significat cū dicit (et fecit lotū ex sputo) per qd significat cathecismus pcedēs baptismū d q̄ subdit (vade et lauare in natatoria syloe). i. xpi missi a pre p salute mundi. (Abijt ergo et venit vidēs) p illūiationē fidei data virtute baptismi (Ille aūt dicebat q: ego sum) p hoc ondēs q quilibet tenet recognoscere gratāter et constāter beneficiū diuinū (Adducūt eum ad phariseos) q interptant diuisi: ppt qd p ipos heretici significant q sūt ab ecclia diuisi: quoꝝ aliq cerimonias legis obseruāt scz Nazarei et isti significātur p illos q dicebāt de xpo (Nō est hic hō a deo: qui sabbatū nō custodit) Alij vero dicūt hominē nasci sine originali peccato scilicet Pellagiani: et isti significātur per illos de quibus subditur (Non crediderunt ergo iudei de illo q

cecus esset) idest natus in originali pec cato: per parentes autē ceci qui de mo do sue illuminationis nō responderūt timore ducti: significant fideles infir/ mi qui tpe psecūtiōis fidē non audent cōfiteri: per cecum vero confidenter veritatē con fitentem [si// gnificantur in fide firmi cōstanter ve ritatez fidei confitentes(Et eiecerūt eum foras) sed christus suscepit euz benigne: et per hoc significat q abie/ cti de societate malorū propter christū ab eo recipiuntur gratiose sicut dicit Mattheus quinto cap. Beati estis cū maledixerint vobis rc: et eiecerint no/ men vestrum tanq̄z malum ppter no men meū rc.

Questio fratris antonij betontini Ma ledixerūt ei et dixerūt tu discipulus il/ lius sis: nos aūt Moysi discipli sum9 Joan.ix.ca. ¶ Sup quibus vbis mo uetur questio q̄ talis est. Utrum ipsa blas/ phemia sit maximū peccatorū? Et cer/ te sm mentem doctoris irrefragabilis Alexandri in scdo volimine Seraphi/ ciqz beati bonauē. sup dist. xliij. scdi li. magistri sententiarū atqz Astexani li// bro scdo titulo.lx. Blasphemia oia in grauitate et nequitia pctā pcellit: cum et infidelitas sit radix tāte malitie: ad quam infidelitatē ipsa blasphemia p/ tinet. Quantū enim putandū est q of/ fendant qui cōtra cognitā veritatē vo/ luntate puersa blasphemant: pfecto a postolus ad heb.x.ca.di. volūtarie eni peccantibus nobis post acceptam no titiam veritatis: iam nō relinquit ho/ stia pro peccatis terribilis autem que dam expectatio iudicij et ignis emula tio que cōsumptura est aduersarios: rc infra. Quanto magis putatis deterio ra mereri supplicia: qui filium dei cō/ culcauerit et sanguinē testamenti pol/ lutum duxerit: in quo sāctificatus est vt spūi gra/ tie contume liam fecerit. Sic rc hi ma ledicti iudei fecerūt: qui ceco nato et postmoduz illūinato cre denti male/ dicebant et potius Moysi: qui quāq̄z sanctus pu/ ra et simplex erat creatura que christo creatori virtutē et doctrinā sctāz tribu/ ebat. Idcirco blaphemantes male// dixerūt ei scilicet ceco rc dixerūt. Tu di scipulus illius sis: Nos autē discipuli Moysi sumus.

Feria quīta post quar/ tam dñicam.xl. Euan geliū sm Lucā.vij.ca.

In illo tē/ pore Ibat iesus in ci uitatē que vocat na/ ym et ibant cum illo discipuli eius[a]: et tur/ ba copiosa. Cum autē appropinq̄ret porte ci uitatis: ecce defunct9 efferebatur[b] filius vni cus matris sue. Et hec vidua erat: et turba ci uitatis multa cum illa Quam cum vidisset dominus: misericor// dia motus super eam[c] dixit illi. Noli flere[d].

Expositio litteralis.

In hac lectiōe euāgelista lucas ostē dit per signum sensibile confirma tionē instructionis christi per suscita// tionem filij vnici vidue. dicit ergo.

a Ibat iesus in ciuitatē que vocatur Naym) ciuitas parua est in galilea p/ pe montem thabor. b Et ibant cuz eo discipuli eius et turba copiosa(hoc factum et vt euidentius esset miracu/ lum coram multis factum. c Ecce defunctus efferebatur) ad sepeliendū Antiquitus loca sepulture erant extra ciuitates: ne ex cadaueribus inficeren tur habitatores ciuitatum.

d Misericordia motus super eam) tum quia erat vidua: tum quia non ha bebat alium filium a quo posset in se// nectute sustentari.

e Noli flere) q̄si dicat cito ɔsolata eris

a Et acceſſit ⁊ tetigit loculũ) ideſt phe
retrum. Ad hoc enim tetigit vt oſtẽde/
ret ꝙ corpus ſuũ diuinitati vnitũ erat
inſtrumẽtũ diuinitatis etiá i miraclis
faciẽdis. b Et cepit loq) vt manifeſte
appareret
ꝙ erat vere
ſuſcitatus :
et non appa
renter tantũ
vñ de ſimo/
ne mago le/
gitur: ꝙ ap/
parenter re/
ſuſcitauit
quendá mortuum. qui tamẽ loqui nõ
poterat: per quod apparuit illá reſur/
rectionem fuiſſe tm̃ apparenter.
c Quia ꝓpheta magnus ſurrexit in
nobis).i. ille magnus ꝓpheta de quo
dicit deutero.xviij.ca. ꝓphetam ſuſci
tabo eis de medio fratruꝫ ſuorũ ⁊c̃ qđ
intelligitur de xp̃o in lege et ꝓphetis
ꝓmiſſo: et ideo ſubdit. d Et quia
deus viſitauit plebem ſuam) mittendo
eis ſaluatorẽ. Expoſitio moralis.

E·Ecce defunctus efferebat) per iſtũ
defunctum ſignificat mortuus p
mortale peccatũ: eius mater eſt eccle/
ſia: portatores huius funeris: ſunt fa/
cta vel verba fouentes hoiem in pctis.
Porta per quá fert mortuus: eſt exteri
or ſenſus peccati manifeſtatiuus Jſai.
iij.ca. Pctm̃ ſuũ q̃ſi ſodoma ṕdicaue/
rũt nec abſcõderũt: talis aũt mortuꝰ p
pctm̃ mortale ſuſcitat miſericorditer a
deo p ṕces eccłie. Queſtio fratris an
tonij betõtini. Ecce defunctꝰ efferebat
filius vnicus mr̃is ſue Luc.vij.c. ℂ Ex
iſtis v̂bis nõ deſino mirari q̃ꝫ plures eſ
ſe q̃s puto egrotos ꝟ mortali blaſphe/
mie vicio q: plures eiꝰ venenoſis pocu
lis corrũpunt cũ i hoc ſcelere illud ṕs.
xiij. videat impletũ. Oẽs ꝺclinauerũt
ſimul inutiles facti ſũt: nõ eſt q faciat
bonũ: nõ eſt vſqꝫ ad vnum. Quia ſepul
chrũ patẽs eſt guttur eoꝝ linguis ſuis

Et acceſſit et tetigit lo
culum[a] Hi autem qui
portabant ſteterũt. Et
ait: adoleſcens: tibi di
co ſurge: ⁊ reſedit qui
erat mortuus: et cepit
loqui[b]. Et dedit illuꝫ
matri ſue. Accepit au
tem omnes timor: et
magnificabant deum
dicentes. Quia pro//
pheta magnus ſurre/
xit in nobis[c]: ⁊ q: deꝰ
viſitauit plebẽ ſuam[d].

doloſe agẽbant: venenũ aſpidũ ſub la/
bijs eoꝝ. Quoꝝ os maledictõe ⁊ ama
ritudine plenũ eſt. Ex q̃bus ꝓphete v̂/
bis cuidá tacite queſtiõi rñderi poteſt.
Nam ⁊ doctores ⁊ patres q̃rere ſolent
An oĩs male
dictio vel
blaſphemia
ſit mortale
peccatũ? Jn
maledicti/
onem eni et
blaſphemi/
am ſm̃ quo/
rũdam vul/
garia: vt in Tuſcia nulla differentia eſt
ſicut etiá per cap. Statuimus extra de
maledicis confirmat. Et ad hoc breui
ter rñdet ex ſententia beati Tho. ſcđa
ſcđe.q.lxvj. Et doctoris nr̃i Durandi
quod nõ eſt dubitádũ blaſphemiá vel
maledictionẽ eſſe mortale peccatuꝫ et
maximũ oim̃ pctõrũ. Quis eni nõ du/
bitat peccare mortaliter: illũ.ſ. qui cõ
tra charitatẽ deo vel ꝓximo maledicit
Unde Pau. ꝓme ad corin.vj. cap. di/
cit. Neqꝫ maledici neqꝫ rapaces regnũ
dei poſſidebũt. Et de blaſphemis pro
prie ſm̃ vocabulũ leuit.xxiiij.c. ſcribit
Qui blaphemauerit nomẽ dñi morte
moriat: Neqꝫ mors dáda eſt alicui ni/
ſi ꝑ pctõ mortali. Hoc euenire tñ quã
doqꝫ cõtingit ex triplici rõne blaſphe
miam vel maledictionem non eſſe ita
graue vel mortale pctm̃. Primo rõne
paruitatis vt qñ alteri quid modici ma
li aliquis imprecatur. Secundo ratio
ne leuitatis: quando ſcilicet ex ludo ta
lia verba et non ex malicia vel ex con/
ſuetudine mala loquendi profert. Ter
tio ratione ſurreptionis vt quando ſci
licet aliquis in non imaginata verba
prorumpit non conſiderans verbo//
rum ſignificationẽ: quia peccata oĩs
maxime ex affectu penſant: vnde i ca.
cũ ex volũtate. extra de ſen. excõ. dĩ vo
lũtas ⁊ ꝓpoſitũ diſtingunt maleficia.

⁊ doctor Ambrosius dulcis epistola pa
radisi in libro de officijs ait. Juguz sit
verbis tuis et statera atq; mensura vt
sit grauitas in sensu: in sermone pon/
dus: atq; in verbis modus. Primo di
cit venenum
aspidum sub
labijs eoruz
et deinceps
adiungit:
Quorum os
maledictio/
ne et amari/
tudine ple//
num est: qa
primo ē ma/
la intentio. Secundo est vt sit praua lo
cutio. iuxta illud Hugonis libro secū/
do de anima. Uanus sermo: vane con
scientie est index: mores hois lingua
pādit: ⁊ qualis sermo ostēdit talis ani/
mus approbat: qm̄ ex abundātia cor/
dis os loquitur. Qua ex re adolescens
iste de quo euāgelica lectio loquit pri/
us in domo defunctus est: quia blas//
phemus qui per ipsum significat pri/
us in mente per malam cogitationem
moritur: postea ad portam ciuitatis ꝓ
sepultura effertur: quia post malā ⁊ ve
nenosam cogitationē blasphemando
et maledicēdo ꝓloquit.

Feria.vj.post quartaz dominicā.xl.Euangeliū ſm Joannē.xj.ca.

In illo tē/
poꝛ. Erat
quidā lā/
guēs[a] laza
rus[b] a be/
thania[c] de castello ma
rie ⁊ marthe sororꝫ ei[d].
maria autem erat q̄ vn
xit dominum vnguen
to[e]: ⁊ extersit pedes ei⁹
capillis suis: cui⁹ fra/
ter lazarus infirma//
batur: miserunt ergo[f]

Expositio litteralis.

Erat quidā languens) Hic euange
lista ostendit in xp̄o virtutem vi/
uificatiuā sensibili signo i mortuo vir/
tute eius resuscitato. et diuidit in tres
quia p̄mo describit infirmitatē lazari
incurabilē. Secundo eius mortē indu
bitabilem: ibi: vt ergo audiuit. Tertio
eius suscitationē mirabilem: ibi: iesus
autem vt vidit. Prima in duas: quia
p̄mo eius infirmitas describit. Secun
do christo nunciat: ibi. miserunt ergo
In prima parte dicit sic. a Erat aūt
quidā languens) ex quo patet incura/
bilitas infirmitatis via nature: infirmi
tas enim curabilis nō dicit ꝓprie lan/
guor. b Lazarus). s. nomine.
c A bethania) nomē est ville in q̄ erat
infirmus. d De castello marie ⁊ mar
the sororꝫ eius) quia in p̄dicta villa erat
illud castrum in quo manebant iste do
mie cum la/
zaro eorum
fratre. Et qꝛ
multe muli/
eres vocabā
tur nomine
marie: ideo
ad distiguē/
dum istā ab
alijs subdit
e Maria au
tē erat que vnxit dnm vnguēto) Utrū
autem maria hec fuerit illa peccatrix
de qua scribit Luce.vij. que lauit pe//
des dn̄i et vnxit vnguento: sancti varie
loquūt Hiero. aūt ⁊ Criso. dicūt istam
fuisse aliā vnde illa dicit peccatrix: hec
sancta et honesta. Et ꝓpter hoc nomē
illius Luc.vij. tacet, istius aūt nomē ex
primit Et tunc dicunt isti ꝙ ambe mu
lieres fecerunt simile: sed illa fecit hoc
ex pctōꝝ suorū cōpūctione: ista aūt ex
xp̄i deuotione. Gre. ⁊ augu. de ꝯsensu
euangelistarū dicūt cōtrariū. Dicit tn̄
Augustinus ꝙ ista maria vnxit bis do/
minū: ex hoc loco sumens argumentū
quia hic dicit ꝙ vnxit loquēdo de p̄te/
rito: et sequenti capi. similiter dixit ꝙ
vnxit caput dn̄i. Dicit igitur ꝙ p̄ma vn
ctio fuit ex cōtritione quā lucas narrat
diffuse: ⁊ hic breuiter repetit. Secun/
da aūt fuit ex deuotione que sequenti
cap. describit. Consuetudo etiā eccle/
sie tenet ꝙ eadē mulier fuit de qua nar
rat lucas tacito eius nomie: et que hic
dicit soror lazari: nec miruz quia offici
um eccliasticū a sancto Gregorio ordi
natum est qui fuit huius opinionis.
f Miserūt) hic ꝯñter infirmitas laza
ri xp̄o denunciat per internūciū ⁊ hoc
est quod dicit (Miserunt ergo sorores)
curationē fratris desiderantes.

a Ad eū dicentes Domine ecce quez amas infirmatur) non dicunt veni: q2 amanti sufficit necessitatem nunciare amici. b Audiens autē iesus dixit eis) scilz respondendo per nuncium. c Infirmitas hec non est ad mortem) non est per hoc intelligenduz q lazar9 nō fuerit mortuus vt dixerūt aliqui q2 hoc esset destruere veritatem euangelij: cuz infra eodē ca. dicat saluator: lazarus mortu9 est: sed ꝓ tanto dr (hec infirmitas nō est ad mortē) q2 nō tēdebat ad mortē ibi sistēdo: sz ꝓpter resurrectionē sequētē vt inde glificaret de9 p ostensionē sue v̄tutis 7 in xp̄o declararet v̄tus deitatis: iō sequit (sz ꝓ glia dei vt glificet fili9 dei p eā. d Diligebat aūt iesus marthā) hō addit ad ostēdendū q̄re nō oportuit q martha 7 maria irēt ad ip̄m psonaliter: sicut fecit regulus de q̄ supra dictū est. iiij. cap. Quia xp̄s erat familiaris lazaro 7 eius sororibus: 7 ibi freq̄nter hospitabat. e Ut ergo audiuit) hic ꝯnr describit mors lazari: 7 diuidit i duas: q2 p̄mo describit hui9 mortis expectatio. Sc̄do expectate denunciatio: ibi. Deinde post hec. Circa p̄mū sciendū q xp̄s audita infirmitate lazari nō statim iuit ad eū ne a iudeis eius miracula impugnātibus: 7 v̄tuti demonū ea imponētibus posset dici q illa infirmitas 7 mors sequēs fuisset tm̄ sm̄ apparētiam 7 illusionē factā a xp̄o p artez magicā 7 hō est qd dicit. e Ut ergo audiuit q2 infirmabat tūc quidē mansit in eodē loco)

sorores eius ad eū dicētes[a]. Dn̄e ecce quez amas infirmatur. Audiens autē iesus dixit eis[b]. Infirmitas hec nō est ad mortē sz pro glia dei[c]: vt glorificet filius dei per eam. Diligebat aūt iesus marthā 7 sororez eius mariam et lazarū[d]. Ut ergo audiuit q2 infirmabat[e]. tūc q̄dez mā̄sit in eodē loco duobus diebus[f]. Deide post hec[g] dixit discipulis suis[h] Eam9 in iudeā iteruz. Dicūt ei discipli[i]. Rabi nūc q̄rebāt te iudei lapidare[k]: 7 iterum vadis illuc? Respondit iesus[l]. Nonne duodecim sunt hore diei[m]? Siqs ambulauerit in die[n] nō offendit[o] q2 lucē huius mūdi videt[p]

trans iordanē. f Duobus dieb9) expectando mortē lazari sic q esset q̄driduan9 anteq̄z illuc veniret ad maiorez miraculi certitudinem. g Deinde post hec) hic ꝯnter ponit mortis lazari denunciatio: in q̄ denūciatōe saluator sic ꝓcedit: q2 primo ꝓpositū eūdi i iudeā p̄dicit. Secūdo cām sbiungit. ibi. hec ait. Tertio ad locuz puenit: ibi. vēit itaqz iesus. In pria ergo pte dicit sic. g Deinde post hec). s. expectationē mortis lazari p̄dictā. h Dicit discipulis suis (Eamus in iudeā iterū) hoc aūt predixit eis p̄ter consuetudinē: q2 sciebat eos inde terreri: vt minus iacula ferirent que p̄uidentur.
i Dicūt ei discipuli) timētes in iudeā reuerti. k Rabi nūc querebāt te iudei lapidare) hoc habitū est ca. p̄cedēti (7 iteruz vadis illuc) quasi dicāt non est tibi nec nobis securū. l Respondit iesus) eos assecurādo. m Nōne duodecim hore diei sūt. q̄si dicat si voluntatē habebāt tūc me lapidandi mō tū non facient: q2 mutato tp̄e potest voluntas mutari. Erat eni ꝓuerbiū apud iudeos 7 adhuc est apud nos q loquēdo de mutatione propositi dr (Duodecim hore sūt diei) 7 ideo saluator vsus fuit tali mō loquēdi: 7 ostēdit vlterius q deberēt esse securi dicens. n Si quis ambulauerit in die). i. sancte 7 iuste. vel aliter in die. i. mecū qui suz lux mundi faciens diem diuine gratie.
o Nō offendit). i. securus debz esse.
p Quia lucē huius mundi videt). i.

meipm̃ q poſſem eũ ſaluare: vel aliter lucẽ.i.iuſticiã ad quã attẽdit. a Si aũt ambulauerit in nocte).i.ſine pſen/tia mea vł ſine iuſticia. b Offendit) ideſt ſuſtinere debet penã offenſe debitam.

c Quia lux nõ eſt in eo) ideſt iuſticia vel ego qui ſum lux qua ſi dicat xp̃s: q̃diu vobi/ſcũ ſum pre ſentialiť nõ debetꝫ time re iudeos: q: xp̃s etiaꝫ in captiõe ſua ſuos salua//uit diſcipulos dicens. Sinite hos abire. vt habetur infra.xviij.cap. ſed poſt mortem meã periculum erit vobis in/ter iudeos ambulare. d Hec ait) Hic conſequenter exponit cauſaꝫ quare volebat ire in iudeam. ſ. propter lazari ſuſcitationem. et diuiditur in du/as: quia p̃mo denunciat mortẽ lazari tñ occulte. Scd̃o exp̃mit eã manifeſte ibi. Tũc ergo dixit. Circa p̃mũ dr̃ ſic.
d Hec ait) q̃ immediate p̃dicta ſunt.
e Et poſt hec dicit eis: lazarus ami/cus noſter dormit) mortem eius vocat dormitionem: quia cito erat ſurrectu/rus. f Sed vado vt a ſomno exci/tem eum) quia tam facile immo facilius eſt chriſto ſuſcitare mortuũ q̃ȝ alte/ri dormientem. Hanc cauſam ſui itine ris dixit ad aſſecurandũ diſcipulos: q̃ ſi dicat nõ debetis timere q: nõ vado ad diſputandũ cũ iudeis ſicut añ: ſed ad lazarũ ſuſcitandũ. g Dixerũt er go diſcipuli eius: dñe ſi dormit saluus erit) quaſi dicant: ex q̃ dormit ſignũ eſt ſue curationis nec eſt neceſſe ꝙ vadas illuc. Nondũ eni erãt plene aſſecurati ꝑ verba xp̃i: Nec mirũ q: adhuc erant infirmi ⁊ impfecti. h Dixerat aũt ie ſus de morte eius) eã exp̃mens ꝑ dor/mitionẽ rõne p̃dicta. i Illi aũt pu/tauerunt q: de dormitione ſomni diceret) Sꝫ videť mirabile ꝙ intellexiſſent chriſtũ velle ire tã longaꝫ viã ad exci//tandũ hoieꝫ de ſomno. Dicendũ ꝙ adhuc ru//des erãt ⁊ in timore poſi/ti: vt patꝫ ex p̃dictis: ⁊ iõ male capie/bãt v̾ba xp̃i. Vł dicendũ ꝙ xp̃s cõſue uerat eis pabolice loq: ⁊ iõ neſciebant qd ꝑ excitationeꝫ a ſomno intelligerẽt ſuſpicãtes neforte pabolice loq̃retur.

Si autẽ ambulauerit in nocte[a] offendit[b]: qa lux nõ eſt in eo[c]. Hec ait[d] ⁊ poſt hec dicit eis Lazarus amicus no//ſter dormit[e] ſed vado vt a ſomno excitẽ eũ[f]. Dixerũt ergo diſcipuli eius[g] domine ſi dor/mit ſaluus erit. Dixe/rat aũt ieſus de morte eius[h]: illi autẽ putaue rũt q: de dormitiõe ſõni diceret[i]. Tũc ergo[k] dixit eis ieſus manifeſte. Lazarus mortuus eſt: ⁊ gaudeo[l] propter vos[m] vt credatis qm̃ nõ erã ibi. Sed eamus ad eũ. Dixit ergo tho/mas q dicit̃ didimus[n] ad condiſcipulos. Eamus ⁊ nos ⁊ moriamur cũ eo[o]. Venit itaqꝫ ih̃s[p]

k Tũc ergo) Hic ꝯñter exp̃mit mor/tẽ lazari manifeſte dicẽs. l Lazarus mortuus eſt ⁊ gaudeo) nõ de eius morte abſolute ſed. m ꝓpter vos) vt vidẽ/tes eius reſuſcitationẽ in fide cõfirme mini: vel ſic ⁊ gaudeo.ſ.q: non erã ibi: nõ ꝓpter me ſꝫ ꝓpter vos: q: ex p̃ñtia mea mors eius fuiſſet ipedita: cũ mors hr̃e locũ nõ debeat vbi eſt vita: ⁊ ꝑ con ſequẽs eius reſuſcitatio non eſſet. q̃ tñ eſt vtilis vobis. n Dixit ergo tho//mas q dicitur didimus).i.dubius.
o Ad cõdiſcipulos ſuos: eamus ⁊ nos moriamur cũ eo) iſte erat magis timi/dus q̃ȝ aliȷ: q̃ſi dicat. exponamus nos pe riculo: vel ſm̃ alios dicebat hoc ex magna dilectiõe: q̃ſi dicat melius eſt no/bis cum illo mori q̃ȝ ſine illo viuere.
p Venit itaqꝫ ieſus) Hic ꝯñter agiť de aduentu xp̃i ad lazarũ: et diuiditur in duas: quia p̃mo agiť de eius ꝑuen/tiõe. ſcd̃o de eius ſuſceptiõe: ibi. Martha ergo. In p̃ma ergo p̃te diciť ſic.
p Venit ieſus: ⁊ inuenit eũ quattuor

dies ⁊c̃) quattuoꝛ dicit ad certitudinē moꝛtis: quia licet sint alique infirmitates latentes quibus aliquis videtur moꝛtuus ad tempus: hoc tamen nō durat per quattuoꝛ dies: dicit etiā (in monumento). s. in terra reclusus: quia dato q̄ fuisset ibi posit⁹ viu⁹ nihilominus fuisset in tāto tempore moꝛtuus.
a Erat autem ⁊c̃. quasi stadijs quindecim) q̄ valent leuchas excepto vno stadio.
b Multi autem ex iudeis venerant vt cōsolarentur eas de fratre suo) tum q̄a erāt nobiles domine: tum quia locus erat satis pꝛope: vt patet ex dictis.
c Martha ergo) hic agitur de chꝛisti susceptione: ⁊ pꝛimo quo ad marthā. Secūdo quo ad mariā: ibi. ⁊ cum hec dixisset. Pꝛima in duas: q2 pꝛimo xp̄s a martha deuote suscipitur. Secūdo fratris suscitatio ei ꝓmittitur: ibi. Dixit illis iesus. In p̄ma parte dicitur sic.
c Martha ergo vt audiuit quia venit iesus) ipsa enī habebat curam domus: ⁊ ideo pꝛimo aduentus xp̄i ei nūciatus est p aliquē qui aduentū xp̄i pꝛeuenerat. d Occurrit illi) reuerēter et deuote. e Maria aūt domi sedebat) cum iudeis qui venerant ad eas.
f Dixit ergo martha ad iesum: Dn̄e si fuisses hic ⁊c̃) ex q̄ apparet q̄ credebat ip̄m posse p̄seruare fratrem suū a morte: tamē imperfecte credebat q2 videtur innuere q̄ nō pōt xp̄s tm̄ absens

et inuenit eū quattuoꝛ dies iā in monumēto habentē. Erat aūt[a] bethania iuxta hierosolimam quasi stadijs quindecim. Multi autem ex iudeis venerāt ad marthā ⁊ mariam vt cōsolarentur eas de fr̄e suo[b]. Martha ergo[c] vt audiuit quia iesus vēit. occurrit illi[d]. maria aūt domi sedebat[e]. Dixit ergo martha ad iesum. dn̄e si fuisses hic[f] frater me⁹ nō fuisset moꝛtuus. Sꝫ ⁊ nūc scio q̄a quecunq3 poposceris[g] a deo: dabit tibi deus. Dixit ei iesus[h] Resurget frater tuus[i]. Dicit ei martha[k] Scio quia resurget in resurrectione in nouissimo die. Dixit ei iesus[l]. Ego sum resurrectio[m] et vita[n]: qui credit in me[o] etiā si moꝛtuus fuerit[p] viuet[q]. Et omnis qui viuit ⁊ credit in me[r] non moꝛietur in eternū[s] Credis hoc[t]

q̄tum pꝛesens. g Sꝫ et nūc scio q̄a quecūq3 poposceris) videtur p hoc non fuisse edocta plene de eius deitate: q̄a nō dixisset quecunq3 poposceris: sꝫ dixisset quecunq3 iusseris fient. h Dixit illi iesus) hic suscitatio fratris sui ei pꝛomittitur cum dicit. i Resurget frater tuus) sed illa intellexit hoc de resurrectiōe futura. ideo subditur. k Dicit ei Martha: Scio q̄a resurget ⁊c̃. Ex quo patꝫ q̄ erat de secta pharisęoꝛū q̄tuꝫ ad hoc q̄ cōfitetur resurrectionē futurā. nō de secta saduceoꝛum qui hoc negant.
l Dicit ei iesus) explicās intentionē suā de resurrectōe fr̄is sui pꝛopinqua.
m Ego sum resurrectio ⁊ vita). s. causaliter. Tū q2 resurrectio xp̄i est cā nr̄e resurrectōis: Tū q2 resurrectio gn̄alis futura fiet virtute xp̄i vocantis moꝛtuos ad iudiciū. n Et vita) p essentiā: ꝓpter qḋ sum cā vite oībus viuentib⁹ et possum dare vitā moꝛtuis: q2 qḋ est tale per essentiā est causa oīm alioꝛum que sunt per ꝑticipationē. vt habetur scḋo metha. o Qui credit in me) sicut pꝛedestinatus. p Etiā si moꝛtuus fuerit) per lapsum in peccatū moꝛtale. q Uiuet) finaliter vite gratie.
r Et omis q̄ viuit ⁊ credit in me) fide foꝛmata. s Nō moꝛietur in eternū). i. moꝛte eterna. lꝫ moꝛiatur moꝛte tempoꝛali ad soluendum debitum nature.
t Credis hoc) nō petit h̄ q̄si ignoꝛās.

sed querens eius cõfessionem ad meritum quia ore fit cõfessio ad salutem: vt hẽtur roma.x.cap. a Ait illi vtiq; domine) quia per christi verba erat instructa in fide plenius q̃ʒ añ qd patet ex eius sequẽti cõfessione in qua ꝑmo exꝑmit xpi dignitas sacerdotalis: ⁊ regia cum dicitur. b Ego credidi quia tu es christus) idest vnctus vnctio autẽ debebat regibus et sacerdotibus. Secũdo xpi diuinitas cũ dicitur. c Filius dei)

Ait illi: vtiq; domie[a]. Ego credidi[b]: q: tu es xpus filius dei viui[c]: qui in hũc mundũ venisti[d] Et cuʒ hec dixisset[e] abijt ⁊ vocauit mariã sororẽ suã[f] siletio dicens[g]. Magr̃ adest et vocat te[h]. Illa autẽ vt audiuit surrexit cito[i]: ⁊ venit ad eũ. Nõduʒ eni venerat iesus in castellũ[k] sed erat adhuc in loco vbi occurrerat ei martha Judei ergo[l] q erãt cũ ea in domo ⁊ cõsolabant eam cũ vidissent mariã qa cito surrexit et exijt. secuti sunt eam dicẽtes qa vadit ad monumẽtũ et ploret ibi[m] maria ergo cuʒ venisset vbi iesus erat[n]: Vidẽs eũ cecidit ad pedes eius: ⁊ dixit ei[o]. Domine si fuisses hic nõ eẽt mortuus frater me[9]. Jesus ergo[p] vt vidit eam plorantem ⁊ iudeos q venerant cum ea plorantes: infremuit spiritu[q]

gerebat: et vt ex aduentu iudeoruʒ cũ maria ad ipsum magis celebre ⁊ notoriũ esset miraculũ. l Judei ergo) patʒ lr̃a vsq; ibi. dicentes. m Quia vadit ad monumentum vt ploret ibi) credebãt enĩ eã esse subito motaʒ ex compassiõe fratris sui: quia non audierant verbuʒ marthe vt dictũ est. n Maria ⁊c̃) cecidit ad pedes eius) qd non fecerat martha. Ex quo patet ꝙ maria magis amabat iesuʒ et reuerebatur.

sc; naturalis. Tertio incarnationis veritas cũ subdit. d Qui in hunc mũdum venisti) non per loci mutationeʒ: licʒ p carnis assumptionẽ. e Et cuʒ hec dixisset) hic agit de suscept õe xpi: quo ad mariã: q: martha a xpo edocta statim. f Abijt ⁊ vocauit mariã sororeʒ suã) vt audiret bonos rumores q̃s ipsa a christo audierat. g Silentio) propter iudeos pñtes quorũ aliqui cõtra christum machinabant dicens. h Magister adest ⁊ vocat te) licʒ non sit supra expressuʒ ꝙ christus vocaret mariã: tamen hoc est credenduʒ qa nõ est probabile ꝙ martha in hoc mentiretur: Sed ꝓpter breuitatẽ euãgelista illud omisit: quia sufficit ex vbo marthe hoc exprimere. i Jlla autem vt audiuit surrexit cito. ⁊ venit ad eum) ex magna deuotione. k Nondum enim venerat iesus in castellum) ostendens ꝙ ad miracula facienda nõ se in

o Et dixit ei: domie si fuisses hic ⁊c̃. exponitur sicut supra. p Jesus ergo) hic consequenter agitur de lazari suscitatione: ⁊ diuiditur in duas: quia primo ponitur suscitatiõis actus. Secundo sequens effectus: ibi. multi ergo ex iudeis. Prima in tres: quia primo describit affectio xpi ad lazarum. Scdo sequẽs inde murmuratio iudeorũ: ibi. dixerũt ergo. Tertio xpus suscitat mortuũ: ibi. iesus ergo rursuʒ. Affectio xpi ad lazarũ oñdit. ꝑmo ex signo cũ dicit. p Jesus ergo vt vidit eam plorantẽ: ⁊ iudeos q venerãt cũ ea plorãtes) ex morte amici. q Jnfremuit spiritu ⁊ turbauit seipm) fremitus cõsurgit ex indignatõe: iste eni xpi fremitus procedebat ex indignatõe eius cõtra dyabolũ: p cui⁹ suggestionẽ mors intrauit in mundũ: quẽ erat cito debellatur⁹: turbatõ aũt illa ꝓcedebat ex cõpassiõe lazari et sororũ eius. Sciẽdnm

tñ ꝙ iste passiões ⁊ cõsiles nõ erant in xp̃o viciose: sed magis v̀tuose. qa non erant ṗuenientes iudiciũ rõnis: sꝫ ma/gis sequẽtes: ⁊ ꝑ ip̃m excitate: sicut di/cit phs. iij. ethi. ꝙ passio ire excitata ꝑ virtutẽ forti/tudinis ad/iuuat ad ac/tũ eiꝰ fortius exequendũ. Scd̃o on̄dit affectio xp̃i ex v̀bo cũ di/cit: vbi po/suistis eũ ⁊c̃. Tertio ex fa/cto cũ s̄ndit.

et turbauit seipsum et dixit. Ubi posuistis eum? Dicunt ei. Do/mine veni ⁊ vide. ⁊ la/chrymatus est iesus[a]. Dixerũt ergo iudei[b]. Ecce quomodo ama/bat eũ[c]. Quidã autez ex ipsis dixerũt. Non poterat hic q aperuit oculos ceci nati face/re[d] vt hic nõ moreret̃? Jesus ergo[e] rursuz fre/mẽs i semetipso venit ad monumẽtuz[f]. Erat autem spelunchа[g] ⁊ la/pis suppositis ei. Ait ih̃s[h]. Tollite lapidẽ[i].

a Et lachrymatus est iesus) ex pieta/te vidẽs locũ sehulture: ꝑ hoc etiã ostẽ/dit veritatẽ humane nature: paris eni periculi est discredere verã humanita/tem in xp̃o sicut ⁊ deitatẽ. Et ideo vbi xp̃s ostendit suam deitatẽ: adiũgebat aliqua ad declarandũ suã humanita/tem ⁊ ecõuerso: ⁊ hoc patet in eius na/tiuitate quãdo iacens in p̃sepio vt ho/mo infirmus: stellã fecit radiare in celo vt deus. Similiter in passiõe quando ipso moriẽte ex natura passibili sol ob/scuratus est inuisibili virtute dei: ⁊ hic similiter in suscitatione lazari quadri/duani qd̃ erat maxime virtutis: turba/tus est ⁊ fleuit ad declarandũ veritatẽ hũanitatis. b Dixerũt) Hic ex affe/ctu xp̃i ostendit̃ sequẽs murmuratio: Judei eni viderũt xp̃m tristari ⁊ ꝑ con/sequẽs arguebãt ꝙ mors illa cõtra vo/luntatẽ xp̃i simplr̃ accidisset. Quia tri/sticia est de his q̃ nobis nolẽtibus acci/derũt: vt dicit Augustinꝰ. xiiij. de ciui/tate dei: ⁊ ꝑ cõsequens cõcludebant ꝙ non potuisset preseruasse lazarũ a mor/te: et hoc est qd̃ dicit̃. c Dixerũt er/go iudei: ecce quomõ amabat eum) q: videbant euidẽs signũ innuẽtes ꝑ hoc ꝙ libenter si posset preseruasset eum a morte: ⁊ ex hoc vlterius miraculuz de ceco nato illuminato volebant ani/hilare: et in alium retorquere dicẽtes. c Nõ poterat hic qui aperuit oculos ceci nati facere vt hic nõ moreretur) quasi dicant: ex quo non põt hoc nec illud potuit nec fecit. Isti non expecta/bant sufficiẽ/ter: sed iudi/cabant ante tempus: q: christꝰ plus fecit. plꝰ eni est mortuuz suscitare: q̃z mortẽ infir/mãtis ipedire d Jesus ergo) hic cõ/sequẽter ponitur lazari suscitatio: ⁊ pe/nuntur hic quinq; per ordinem faciẽ/tia ad miraculi certitudinẽ ⁊ magnifi/cẽtiã: partes patebunt prosequen/do. Primum est descriptio sepulchri quod erat spelunca cauata in rupe ma/gna et profunda: ita ꝙ poterant poni plura ibi corpora. s. corpora eoruz qui fuerunt eiusdem parentele. Unde fre/quẽter dicitur in libro Regum. Sepul/tus est in sepulchro patrum suoꝝ. Sic igitur erat factum sepulchrum lazari: ⁊ desuper grãdi lapide claudebat̃: ex quo patet vera mors lazari quia si fuis/set ibi positus viuus ⁊ sanus infra qua/triduũ fuisset mortuꝰ ex loci corrupti/one: ⁊ hoc est qd̃ dr̃ e Jesus ergo rur/suz fremẽs in semetipso) indignatꝰ cõ/tra maliciã iudeorũ de factis suis iniq̃ murmurãtiũ: ⁊ taliꝫ indignatio est v̀tu/osa q: sicut ad virtuosum pertinet ap/plaudere bono: ita ex opposito ⁊ indi/gnari cõtra malum. f Uenit ad mo/numẽtũ) dr̃ eni sepultura monumẽtũ q̃i monẽs mentẽ q̃si monet viuẽtes vt ꝑcogitẽt mortẽ. g Erat eni spelũca ⁊c̃) mõ p̃dicto facta. h Ait ih̃s) hic ponit̃ scd̃m. s. lapidis amotio. cũ dicit̃ i Tollite lapidẽ ⁊c̃). Dñe iam fetet)

q̃si dicat: lz aliqñ suscitati sint mortui recenter: tñ q: iā q̃driduanus ex fetore solutus resuscitet nō est sic auditū: ⁊ h̄ verbū videt̄ pcessisse ex amiratōe mar the ⁊ eius ignorātia q: eiusdē virtutis est suscitare mortuū vtro q3 mō. iō sequitur.

a Dicit ei iesus) corrigendo eius dictum.

b Nōne dixi tibi: quoniā si credideris videbis gliaz dei).i. gliosam ei⁹ virtutē in suscitatiōe fratris tui.

c Tulerūt ergo lapidē) ad pceptū xpi. d Jh̄s aūt) hic ponit̄ tertiū.s.xpi oratio in lazari suscitatiōe qd̄ fac̄ ad declarationē miraculi: q: iudei xpo iponebāt qd̄ faciebat miracula v̄tute demōis: qd̄ ostē dit̄ falsuz: p hoc qd̄ faciēdo orat deū: et hoc est qd̄ dr̄. e Jesus aūt eleuatis sursuz oculis) vt oñderet nobis formā orādi q̃ est p eleuationē mētis in deuz. f Dixit: pater grās tibi ago ⁊c̄) Deus aūt pater celestis magnificētissim⁹ est. et iō ex grarūactiōe de pteritis ad p̄stā da bñficia seq̄ntia puocat̄: h̄ eni est p priū magnifici. vt habet̄. iiij. Ethi. g Ego sciebā ⁊c̄) in his eni q̃ xp̄s absolute volebat deliberatiua voluntate cōformabat̄ diuine volūtati: ⁊ sic exaudiebat̄. Sciendū tñ q̄ orare pr̄em conuenit xp̄o rōne hūanitatis in q̃ est minor patre: nō aūt rōne diuinitatis in q̃ est ei equalis. h Sed pp̄ter pp̄lm q circūstat ⁊c̄) Multi eni ex iudeis dicebant q̄ in beelzebub faciebat signa: qd̄ remouet cōformādo volūtatē suā cum

Dicit ei martha soror eius qui mortuus fuerat. Domine iā fetet: quadriduanus eni est. Dicit ei iesus[a]. Nonne dixi tibi quoniam si credideris videbis gloriā dei[b]. Tulerunt ergo lapidem[c]. Jesus autē[d] eleuatis sursum oculis dixit. Pat̄ gratias ago tibi[e] quoniaz audisti me.[f] Ego autē sciebam quia semper me audis[g]. Sed propter populum qui circūstat dixi[h]: vt credāt q̄ tu me misisti. Hec cum dixisset: voce magna clamauit[i]. Lazare veni foras. Et statim[k] prodijt qui fuerat mortuus: ligatus manus ⁊ pedes institis ⁊ facies illius sudario erat ligata[l]. Dixit eis ih̄s[m]. Soluite eū et sinite abire[n]. Multi er-

volūtate diuina. i Hec cū dixisset) hic ponit̄ quartū.s. lazari vocatio: cuz dicit̄. i Hec cū dixisset voce magna clamauit: Lazare veni foras) hoc fecit ad declarationē miraculi q: si dixisset in silentio: possent dicere aduersarij q̄ v̄ba magica dixisset vel interposuisset. per h̄ etiā tollit̄ error eorū qui dicebāt animas defunctorū latitare in sepulchris: ⁊ ideo clamauit iesus voce magna in suscitatiōe lazari quasi animā reuocās a lōginquo.i. ab inferno: vt ad corpus rediret. k Et statim) hic ponitur quintū.s. lazari suscitatio cum dicit̄. k Et statim prodijt qui fuerat mortuus) q̄ virtus diuina operatur in instanti. l Ligatus manus et pedes institis: ⁊ facies eius sudario erat ligata) hic declaratur virtus diuina nō solū suscitando mortuū sed etiā faciens exire ligatū: p hoc etiā appet certitudo miraculi inq̄ztum exiuit lazarus eo modo quo fuerat in sepulchro positus. m Dixit eis iesus: soluite eum) hoc precepit alijs licz posset facere per seipm: vt accedētes de pe ⁊ tangentes ex visu ⁊ tactu essent testes miraculi efficaciores sicut supra dictum est de amotione lapidis. n Et sinite abire) vt ostendatur vere suscitatus ⁊ non fantastice p opera vite cuiusmodi est ambulatio ⁊ comestio ⁊ consimilia. ideo dicit̄ in sequēti cap. q̄ lazarus erat vnus de discumbentibus. o Multi ergo) hic ponit̄ suscitatiōis

effectus: ex hoc ꝙ viſo ꝑdicto miraclo multi eoꝝ crediderūt xp̄o: nec mirum q: illud ſignū fuit diuine virtutis manifeſte oſtenſiuū: que nō poteſt adeſſe ad teſtificandū aliquod falſuz: ꝛ hoc ē qḋ dr̄. Multi ergo ex iudeis cet̄a patēt

Expoſitio moralis.

Orat quidā languēs) p hūc lazarum languentez pōt ſignificari quilibet patiēs grauē tēptationē: per eius ſoꝛoꝛes ſignificanť pſone pꝛo eius alleuiatiōe deuote xp̄m depꝛecātes: que nō ſemper exaudiuntur ſed talis patiēs aliqñ per actū peccati moꝛtalis moꝛi permittiť ab eo q eſt tāte bonitatis ꝛ potētie ꝙ ſcit ꝛ pōt bona de malis elicere. Per ieſuz aūt q ſalus interpꝛetať ꝑdicatoꝛ vel cōfeſſoꝛ ſalutē animarū ſitiens ſignificať: q peccatoꝛē non ſolum moꝛtuum reperit p culpā: ſed etiam aliqñ fetentem p infamiā ꝛ ſepultū ſub lapide per obſtinationē: ꝛ tñ deo ꝑncipaliter operāte ſic p bonā intentionē reducit eum ad vitaz gratie: quod nō ſolū tolliť obſtinatio ꝛ moꝛs culpe: ſed etiam infamie fetoꝛ ꝛ ſuauis odoꝛ redditur bone fame.

Queſtio fratris Antonij betontini.

Fetet quadriduanus eſt Joānis .xj. ca ¶ Ex quibus verbis a doctoꝛibus et patrib⁹ queriť. Quod iſtoꝝ duoꝝ peccatoꝛū grauius eſſe decerniť: homicidiū an blaſphemia? Et pꝛofecto ſicut teſtimonijs fide dignis appꝛobať: multo grauius mltoq; hoꝛribilius ip̄o homicidio peccatum blaſphemie retinetur. Uñ ſanctus Thomas ſecūda ſecūde .q. iiij. ſup hoc talē rationē aſſignat Illud peccatū in ſe grauius atq; hoꝛribilius eſt: quod directe deum offendit et pꝛeponderat eo ꝙ nō directe in

[Multi er]go° ex iudeis qui venerant ad mariā et martham: ꝛ viderant q̄ fecit ieſus crediderūt i eū

¶ Sabbato poſt .iiij. dominicaz quadrageſime. Euangeliuz ſm Joannem .viij. capi.

In illo tēpoꝛe. Dicebat ih̄s turbis iudeoꝛum. Ego ſum lux mundi[a]

deum ſed in pꝛoximū nocumentum ꝛ offenſionē intēdit: cum autez blaſphemia offendat pꝛopꝛie deum ꝛ homicidium pꝛoximum: ſequiť valde bene ꝙ blaſphemia ſit grauioꝛ et hoꝛribilioꝛ q̄ ipſum homicidium. Alex. quoq; doctoꝛ irrefragabilis i ſuo ſecundo dicit Peccatuz blaſphemie eſt ꝯtra ꝑceptū ꝑme tabule: peccatū homicidij eſt contra ꝑceptū ſecūde tabule: Sed maius peccatum eſt ꝙ cōmittiť contra pꝛimā tabulam q̄ ſecundam: ergo maius peccatū eſt blaſphemia q̄ homicidium. Alia ratio reddi poteſt q: homicidiuz quādoq; licet: ſicut iudici occidere delinquentē. Blaſphemare aūt nunq̄ licet. Ultima ratio reddiť q: ſaltē ſpiritus blaſphemie eſt peccatū in ſpirituz ſanctū: homicidiū vero nō. His quattuoꝛ rationib⁹ mota hec deuotiſſima femina martha ait ad ieſuz fetet .ſ. ſua hoꝛribili ꝯditione blaſphemans: quadriduanus eſt eni q: his quattuoꝛ rationibus peioꝛ eſt homicida.

Expoſitio litteralis.

Euāgeliſta hic deſcribit doctrinā ipſius xp̄i quantū ad virtutē illuminatiuaz: et diuidiť in duas: q: ꝑmo pꝛeponit intentū. Secundo pꝛobatur ibi. Dixerunt ergo phariſei. Circa pꝛimum tria ponunť: pꝛimum eſt ipſius chꝛiſti ſpeciale pꝛiuilegiū cum dicitur a Ego ſum lux mundi) alij eni nō ſūt lux: ſ; ab hac luce illuminati vt diceť poſtea. Nō tñ ſic eſt intelligēdū ꝙ xp̄s ſit ſol iſte viſibilis ſic intelligebāt Manichei. Lux .n. magis ꝓpꝛie dr̄ in ſpūalibus q̄ in coꝛꝑalibus: q: lux habet rōnē manifeſtatiui qḋ ꝓpꝛie h; locū i cognitione intellectiua q̄ ſūmū tenet gradū

⁊ ideo ipse deus solus est lux ꝑ essentiā q: ab ipso oīs noticia deriuat᷑. Scđo ꝓ ponit᷑ hui⁹ lucis bn̄ficiū cū dicitur.
a Qui sequit᷑ me) per fidē formatā.
b Nō ambulat in tenebris) ignorantie et culpe: ⁊ ꝑ ꝯsequēs nō veniet ad tenebras gehēne q̄ sunt termin⁹ predictarū tenebrarū ꝓpter hoc Matth viij. ca. dicū tur tenebre exteriores. i. vltime: per xp̄m eni facta est veritas cō tra tenebras ignorātie: ⁊ gr̄a cōtra te/ nebras culpe: ⁊ glīa dabit᷑ ab eo cōtra tenebras gehēne. Tertio ꝓponit᷑ hui⁹ lucis fructus cū dicit᷑. c Sed habe/ bit lumē vite) q: per irradiationē hui⁹ lucis eleuabit᷑ intellectus ad videndū deū clare: ⁊ per consequēs affectus ad fruendū ip̄m ꝑfecte in q̄bus cōsistit vi/ ta eterna. d Dixerūt ergo) hic ꝓbat ꝓpositū: ⁊ diuidit᷑ in duas: q: p̄mo po nitur iudeoꝝ obiectio. Scđo xp̄i r̄nsio ex qua ostendit᷑ primū ꝓpositū: ibi. re/ spondit iesus. Obiectio aūt eoꝝ proce dit non ex parte dicti q: erat verissimū sed ex parte dicētis: ⁊ hoc est qđ dicit᷑. d Dixerūt ergo pharisei) Tu de teipso testimoniū ꝑhibes e Testimonium tuū nō est verū). i. habens firmitatē da to q̄ esset verū in se: q: nullus pōt fer/ re testimoniū de seipso. f Respōdit iesus) hic ponit᷑ xp̄i respōsio ⁊ excludit eoꝝ obiectionē dupliciter: p̄mo osten/ dendo q̄ cōsequētia nō tenet. Scđo q̄ an̄cedēs est falsum: ibi. vos ꝫm carnē. Circa primū sciendū q̄ testimoniū hꝫ firmitatē et veritatē ex certitudine co/ gnitionis: ⁊ ideo hoīs testimoniuꝫ de se non est firmū: q: ⁊ si se cognoscat tn̄ frequēter inordinate afficit᷑ ad seip̄m:

Qui sequitur me[a] non ambulat in tenebris[b] sed habebit lumen vi te[c]. Dixerunt ergo ei pharisei[d]. Tu d̄ teipso testimoniuꝫ perhibes testimoniuꝫ tuum nō est verū[e]. R̄ndit iesus ⁊ dixit[f] eis Et si ego te stimonium ꝑhibeo de meipso verū ē testimo niū meū[g] q: scio vn̄ ve ni et quo vado[h]. Vos autē nescitis vnde ve/ nio aut quo vado[i]. Vos secundē carnem iudicatis[k] ego nō iudi co quemquam.[l] Et si

deus aūt ꝑfecte se ⁊ alios cognoscit: et nō pōt esse distortio in ei⁹ affectu pro/ pter qđ testimoniū dei de seipso firmū est. Testimoniū aūt hoīs de deo est in/ ualidū ꝓpter defectū cognitionis: xp̄s autē erat hō ⁊ de⁹ nec poterat esse de/ fectus cognitionis vel inordinatio af fectionis in diuina natura vel humana ꝓpter qđ eius testimoniū de seipso erat firmū magis q̄ꝫ qđcūqꝫ aliud testi moniū: ⁊ sic patet defectus cōsequētie ⁊ hoc est qđ dicit᷑. g Respōdit iesus ⁊ dixit eis: ⁊ si ego testimonium perhi beo ⁊c̄). subdit᷑ causa idest. h Quia scio vnde veni aut quo vado) idest per fecte cognosco patrē a quo exiui i mū/ dum ⁊ ad quē reuertar ⁊ sic patet pro batio ꝓpositi. s. q̄ xp̄s sit lux per essen/ tiam q: verbū est a p̄re ꝓgrediēs: sicut lux a luce. i Vos aūt nescitis vnde venio aut quo vado) q: eius diuinita/ tem ignorabāt k Vos ecunduꝫ car/ nē) hic ostēdit xp̄s antecedēs eoꝝ esse falsum ⁊ diuidit᷑ in duas: q: p̄mo poni tur xp̄i ꝓbatio. Scđo remouet᷑ iudeoꝝ obiectio: ibi. dicebāt ergo. Antecedēs eorū erat q̄ xp̄s esset solus q̄ de se testi moniū ꝑhiberet: ⁊ hoc est falsuꝫ: quia filius dei non pōt esse sine patre ⁊ spi/ ritu sancto: q̄ ꝯcorditer dāt testimoni um cum eo: vt dicit᷑ prime Joānis. v. capitulo. Tres sunt q̄ testimoniū dant in celo ⁊c̄. Tn̄ non fit hic mētio nisi de patre: ⁊ hoc est qđ dicit᷑. k Vos ꝫm carnē iudicatis). s. me esse solū hoīem l Ego non iudico quē q̄ꝫ). s. per exte riora sicut vos: q: deus intuetur cor m Et si ego iudico: iudiciū meū verū est). i. firmū. n Quia nō suꝫ solus vt

supponitis) q: nō pōt esse solitudo in diuinis: cū vna psona sit in alia et econuerso: ideo subdit. a Sed ego et q misit me pater etc.) ex hoc arguit ad ppositū dicēs. b Et in lege vestra scriptū est) Deutero.xix. ca. c Quia duorū hoim testimoniū verū est) idest debet reputari verū q: quāuis duo homies possunt mentiri simul: tamen nō contingit de facili.

ego iudico iudicium meum verum [m] est: quia solus non sum [n]: sed ego et qui misit me pater [a] Et i lege vestra scriptum est [b]: quia duorum hominum testimonium verum est [c]. Ego sum qui testimonium perhibeo de me ipso [d]: et testimonium phibet de me qui misit me pater [e]. Dicebāt ergo ei [f]. Ubi est pater tuus [g]? Respondit iesus [h]: neq: me scitis [i] neq: patrē meū [k]. Si me sciretis [l]: forsitā et prē m eū sciretis. Hec vba locut9 est iesus in gazophilatio [m] docēs i tēplo. Et nemo apprehēdit eū: quia nondū venerat hora eius [n]

d Ego sū qui testimoniū phibeo de meipso) ecce vna psona. e Et testimoniū perhibet de me q misit me pr) ecce alia: argumentū est a minori. Si eni duorū hominū testimoniū ē firmū qui habēt cognitionē paruā: et possunt habere affectionē distortā: multo fortius testimoniū patris et filij in diuinis: vbi nō potest esse talis defectus debet firmū reputari. f Dicebant ergo) hic remouet iudeorū obiectio: audientes eni q allegabat patrē suū in testimoniū: statim obiecerūt. g Ubi est pater tuus) quasi dicāt: nō est talis actātus q in hoc sit ei credendū. Credebant eni eū esse hoiē purū filium Joseph. Et ideo de ipo derisorie qrebant h Respōdit iesus) obiectionē excludendo i Neq: me scitis) fm deitatē k Neq: patrē meū) per cōsequēs: q: cognito vno correlatiuorū cognoscitur et reliquum: ideo subditur.

l Si me sciretis) licet enim iudei haberent maiorem notitiā q̄ gentiles: secundum qd dicitur.ps.lxxv. Notus in iudea deus: tamen non cognoscebant eum quantum ad mysterium trinitatis: quia non erat adhuc plene reuelatum. m Hec verba loquutus est iesus in gazophilatio) idest in loco vbi ponebantur oblationes pro edificijs templi. Hoc autem addidit euangelista: ad ostendendū q iesus erat i loco vbi poterat faciliter capi ab eis: q querebant eū occidere nisi fuissent repssi diuina virtute: ideo sequitur. (Et nēo apphēdit eum

n Quia nondū venerat hora eius).i. ab eo pordinata quia quādo voluit captus est et non ante.

¶ Expositio moralis sup euāgelium istud non habet.

¶ Quuestio fratris Antonij betontini Tu de teipso testimoniū phibes testimoniū tuū nō est verū. Joānis.viij.ca

¶ Super qbus verbis querit. Contra qd legis preceptū maliciā suā blasphemia dirigit? Ad qd irrefragabilis doctor Alexander de ales in secundo suo volumine inquit. Peccatum blasphemie contra illud pme tabule esse preceptum. Nō assumes nomē dei tui in vanū: qd Exo.xx.capitulo denotatur. Profecto nomē dei in vanū assumere: est diuine maiestati derogare: aut sibi et seruis suis contumeliam inferendo: aut a se: aut a seruis suis debita et conuenientia denegando: quod proprie diffinitio blasphemie est. Propterea Ambrosius ait. Blasphemia est cum deo attribuitur quod ei non conuenit vel cū ab eo remouetur: quod ei cōuenit: que duo simul pharisei fecerūt qn dixerunt. Tu de teipso testimoniū per

hibes: testimoniũ tuũ nõ est verũ) Hic quidẽ primo denegãt sibi q ex ratiõe ei cõuenit: licet eni Codice de testibus lege omnibus: dicat: q in causa ppria nemo põt esse testis: tñ qꝛ Jesus pur⁹ hõ non erat et sibimetipi vt hõ testimonium nõ reddebat: verum de se poterat testimoniũ phibere. Unde Augustinus ait. Uerũ est testimoniuꝫ lucis: siue se ostẽdit siue aliud. Secundo pharisei blasphemãtes xpo domino attribuũt q eius maiestati non conuenit dicẽtes. Testimoniũ tuuꝫ non est verũ: & pculdubio false dicebãt: immo forte mendaciter: qꝛ bene fortasse sciebant oia fuisse in eo: que ad idoneum testimonium requirunt. Tria eni sunt que testis debet habere ẽm theologos Primũ in intellectu veritas: quia sicut cecus nõ potest de coloribus iudicare sic q ignorat non põt testimoniũ phibere. Scõm in affectu bonitas: q̃m secundum sapientẽ in ethicis Qualis ẽ vnusqsqꝫ talia loquit Amãtes inqt ipe & odiẽtes nõ pariter iudicamus. Tertiũ in affatu pluralitas: nã cõmuniter vni testi ẽm iura non adhibet fides sic digestis de testibus: lege. vbi numerus &.iiij.q.iij. Js iteꝫ: in criminali describitur. Christus igit q erat summa veritas & sapiẽtia ipso dicẽte hodie: scio vnde venio: & summa bonitas & clemẽtia ipso etiã addente: Ego non iudico quẽqꝫ.s. malo & falso iudicio: vt vos facitis: & summa potentia qꝛ neqꝫ solus: sed vna cũ patre ipso etiã confirmãte qui ait. Ego solus non sum: sed ego et qui misit me pater. Ueruꝫ profecto testimonium perhibet: licet omnia pter illa reperirent in eo: & multo his plura: que a peritis in iure describuntur. Dicunt enim isti q he conditiones requirunt in teste. Conditio sexus: etas: discretio: fama. Et fortuna fides in testibus ista requies

Dominica de passiõe Epistola Pauli ad hebreos .ix. capitulo.

Fratres: xps assistẽs põtifex futurorum bonorum: pamplius & prefecti⁹ tabernaculum nõ manu factum .i. nõ huius creationis. Neqꝫ p sãguinem hyrcorum: aut vitulorum: sed per propriũ sanguinẽ introiuit semel in sãcta: eterna redemptione suẽta

Expositio litteralis.

Hic apostolus ostẽdit de tabernaculo moysi in quã tuꝫ fuit figura noue legis: circa qd apl's duo facit: qꝛ primo declarat ppositũ: secũdo probat quoddã suppositum: ibi. si enim sanguis. Circa pmũ quinqꝫ tãgit: primo dignitatẽ loci: qꝛ illa pars tabernaculi que figurabat nouum testamentuꝫ vocabat sanctũ sanctorũ. Scdo dignitatẽ ministri: qꝛ sol⁹ summus pontifex illuc intrabat. Tertio modum intrãdi: qꝛ cũ sanguine intrabat. Quarto tẽpus intrãdi: qꝛ tm̃ semel in anno. Quinto ad quid intrabat scꝫ ad placandũ sibi deũ & pplo: & ista significant ea que sunt i nouo testamẽto: qꝛ xps est summ⁹ pontifex intrauit celũ: qd designabat per sanctũ sctoruꝫ vt supra dictũ est: & per ppriũ sanguinẽ ad placandũ nobis patrẽ: & hoc est quod dicit. a Christus assistẽs) Sciendũ tñ q in hoc ca. cõstructio & multũ suspensiua: & ıõ vt clarius & breuius pcedã: ego ponã lrãm nõ ẽm q iacet in libro sed ẽm ordinẽ sententie.

a Xp̃s aũt assistẽs) hic tãgit dignitas ministri noui testamẽti: qꝛ xps est nomẽ suppositi existẽtis in natura duplici.s. diuina & hũana (Põtifex) hic tãgit nomẽ officij: qꝛ xps est pnceps aliorũ pastorũ: ẽm qd dicit prima Petri .v. ca. Cũ apparuerit pnceps pastorꝝ &c̃ (Assistens) idest semp paratus ad suuꝫ of/

ficiū.s. ad iterpellādū prē ꝑ nob ⁊ ad auxiliādū nos ꝯtra ipugnatiōe hostis (introiuit semel i scā).i.in celū vt patebit infra: qd qdē celū est tabernaculū (per amplius).i.valde amplū ꝓpter immē sitatē bonoꝝ celestiū (⁊ perfectius) q̄ fuit tabernaculū moysi: qd fuit mobile ⁊ portabile de loco ad locū. Jstud ē immobile ⁊ eternū: scdm qd per Jsai. fuit predictū.xxxiij.ca. Oculi tui videbunt hierusale ciuitatē opulentā (tabernaculū) qd nequaq̄ transferri non poterit: ibi eni loquit de hierusalē celesti (non manufactum).i.non per hominē sic fuit tabernaculū moysi p manū belezeel Uñ ꝯsiderādū ē q tabernaculū moysi sic erat dispositū: parietes eni erāt de qbusdā asserib⁹ coopertis auro. Tectū vo tabernacli erat quedā cortina q̄ttuor colorib⁹ depicta. Altitudo tabernaculi erat decē cubitoꝝ: ⁊ latitudo decē: lōgitudo vero eius.xxx ⁊ erat quedā cortina interi⁹ diuidēs lōgitudinē in ptes ineq̄les: q: ex vna pte cortine erāt decē cubiti tm̄: ⁊ dicebat illa ps tabernacli sctm̄ scōꝝ Jn alia.n. pte erāt.xx.cubiti: ⁊ dicebat illa ps scā absolute: vel etiā sanctū: ⁊ sic distiguebant due partes tabernaculi sicut in ecclesijs nr̄is chor⁹ ⁊ nauis: nisi q op posito modo erāt site: q: chorus in ecclesijs nostris est versus orientem: in tabernaculo vero moysi: sanctum sctōꝝ erat versus occidentē. Ulterius ꝯsiderandum q in sanctū sctōꝝ erant tria Archa testamēti. Duo cherubi: ⁊ ꝓpitiatorium. Apl's addit quartū.s. q ibi erat thuribulū qd exponūt aliq dicentis q p hoc intelligi debet altare incē si: sed hoc pat falsū p textū Exo.vltimo ca. vbi dicit. Altare incensi erat in alia pte tabernacli. Hoc etiā dicūt Josephus ⁊ hieronym⁹. Et iō dicendū q p thuribulū nō intelligit aliud nisi q erat ibi incēsoriū i quo sūm⁹ sacerdos i trās sanctū scōꝝ ponebat incēsū vt nebula inde ꝯsurgēs ipediret alioꝝ ꝯspectū q erāt i alia pte tabernacli ne viderēt ea q̄ erāt intra sanctū sctōꝝ. Similiter in alia parte tabernaculi que dicebat sancta erant tria. Mensa ꝓpositionis in latere aquilonari: et candelabrū aureū in latere australi: et altare thimiamatis in medio contra diuidentē sanctū: et sanctum sanctorum. Predictorū autem assignat duplex ratio vna litteralis et alia mistica. Litteralis est ista. Tabernaculum enim istud erat ordinatum ad cultū veri dei creatoris totius mūdi in quo sunt due partes: vna nobis inuisibilis videlicet istud quod est vltra celum sidereū vbi erat habitatio spiritualiū substantiarū: ⁊ hoc figurabat per illā partē tabernacli que dicebatur sanctū sanctorū in qua erāt Cherubin representantia angelicā naturam: et archa testamenti clausa ⁊ ad designandū q rationes eorū que fiunt in hoc seculo visibili continent clause et nobis oculte in illo seculo superiori sicut ratiōes effectuū in causis: et artificiatorum in artifice continent quodā modo clause. Et hoc per tria in archa contenta. scilicet tabulas que representant sapientiā qua diriguntur res humane. Et virga Aarō: qua designat potestas regiminis per quam coercentur hoīes a malis. Et māna p qd designat vita hūana Per ꝓpiciatoriū vo qd erat q̄si locus dei: ⁊ q: inde rn̄debat sūmo sacerdoti: p hoc designat ipe deus glo riosus ⁊ sblimis ꝓsidēs oib⁹ creaturis ⁊ sic postq̄ p sctm̄ sctōꝝ designant ea q̄ sūt supra celū sidereū nobis inuisibilia sic p aliā partē tabernaculi q̄ dicebat scm̄ absolute designabat alia ps mūdi Per tectū aūt tabernacli in q̄ erat q̄da cortina varijs colorib⁹ distincta: designat celū sydereū varijs stellis ornatū Per cādelabrū aūt i quo erāt septē lucerne designabāt orbes septē planetarū: ⁊ ꝓpter hoc erat positū i pte australi. q: cursus planetarū i emysperio nostro semper est ad austrū. Per mensa vero vbi erāt panes suppositi designabant elementa: ex quibus constituitur

⁊ nutritur hominū vita: quia ex eiſdeꝫ ſumus ⁊ per eadem nutrimur vt dicit ſecundo de generatione. Deſignabat etiā illa mēſa: ꝙ illi qui in altari deſer/uiebant creatori vniuerſe creature de altario de//bent viuere Ratio auteꝫ allegorica ꝑ dictorū eſt: quia ꝑ illaꝫ partē taber/naculi q̄ di/cebatur ſan/cta deſignabat vetus teſtamentum in quo veritas diuinorū erat latēs ſub ve laminib⁹ figurarū: ſic aſpectus eoꝝ q erant intra ſanctū ſanctoꝝ ⁊ erat inter cluſus per cortinā mediā inter vtrāqꝫ tabernaculi partē: vt dictū eſt ꝑ illā: vn̄ per tabernacli partē que dicebat ſan/ctū ſanctoꝝ in qua erant illa que repre ſentabāt ſpiritualia et diuina vt dictū eſt: ſignificabat nouū teſtamentuꝫ in quo reuelata eſt veritas diuinoꝝ: pro/pter q̄d in paſſione dn̄i in qua ꝯſūma/tuꝫ eſt nouū teſtamentū: ſciſſa fuit illa cortina q̄ ꝓhibebat aſpectū eoꝝ q̄ erāt intra ſanctū ſc̄oꝝ: vt hēt Luc.xxiij.ca

Hāc aūt expoſitionē ſecundā ꝓſeq/tur apl'us: ⁊ hoc eſt q̄d ſubdit apl's ex/ponendo verbum predictum (ideſt nō huius creationis) ideſt humane facti/onis. Tangit etiā tempus intrādi: ibi. ſemel: q: totū tempus nō eſt niſi vnus annus reſpectu pontificatus chriſti: ⁊ ideo exquo ſemel intrauit ſemper eſt ibi: tangit etiā modus intrādi cū dici/tur (Neqꝫ ꝑ ſanguinē hyrcorū aut vitu lorum) ſicut intrabat pontifex veteris legis (ſed ꝑ ꝓpriū ſanguinē) q pro no/bis fuit effuſus in cruce. Tāgit etiā ad quid intrauit cum dicitur (Eterna re/demptione inuenta). quia per hoc ha/bemus eternam redemptionem per modum cōuenientiſſimū a chriſto in/uentū inquantū ſatiſfecit: q: potat in/

Si eni ſāguis hyrcoꝝ aut thaurorū [a] ⁊ cinis vitule [b] apſus ingna/tos ſanctificat ad emū dationē carnis [c] quāto magis ſanguis chriſti [d] qui per ſpiritū ſcm̄ ſe/metipm obtulit ima//culatū deo: emūdabit cōſcientiā noſtram ab operibus mortuis ad ſeruiendū deo viuēti [e]

q̄ꝫtum deus. Et ſoluit que debebat in/q̄ꝫtuꝫ hō a Si eni ſanguis) hic ꝓbat quoddā ſuppoſitum circa vltimū di/ctum ſcilicet ꝙ ſanguis chriſti fuit effi cax ad noſtram redemptionē eternam et facit taleꝫ rationē: ſan/guis chriſti ex vniōe ad ſuppoſitum diuinum ha bet virtuteꝫ maioreꝫ ad emundatio/nem aie q̄ꝫ ſanguis hyrcorum ⁊ vitulo rum: et aqua luſtrationis ad tollendū immūdiciā corporalē ſeu impedimē tum irregularitatis de quo p̄dictum eſt. Ueritas ꝓpoſitionis huius patet: quia ſanguis chriſti ex eius vnione ad ſuppoſitū diuinum cōtrahit q̄ꝫdam in finitatem virtutis: ſed predicta vete//ris legis tollebant immunditiā corpo ralem contractā ex tactu alicuius im/mundi et a diuino cultu impedientē: vt patet numeri.xix.cap. Ergo multo fortius ſanguis chriſti mundat animā et reddit eam aptam ad ſalutem eter/nam: et hoc eſt quod dicit. a Si eni ſanguis hyrcorū aut thauroꝝ) hoc fie/bat in feſto expiationis. b Et cinis vitule aſperſus) quia in aqua luſtra/tionis qua debebant immūda aſpergi ponebant cineres vitule cōbuſte. vt di cit numeri.xix.cap. c Inquinatos ſanctificat ad emundationē carnis) q: animā mūdare nō poterat. d Quā/to magis ſanguis chriſti emūdabit cō ſcientiaꝫ noſtrā ab operibus mortuis) ideſt peccatis que mortificant animaꝫ morte culpe et morte gehenne.

e Ad ſeruiendū deo viuenti) hoc di/cit ad differentiā illorū: qui putant dij ſed ſunt mortui: vt Jupiter Hercules et huiuſmodi. Tangit aūt tria per que ſanguis xp̄i habet efficatiā ad p̄dicta. Primū eſt ipſe offerēs. ſ. xp̄s cuius nā

ritum est efficatie infinite ꝓpter cōiun
ctionem ad diuinitatē: ⁊ hoc tangitur
cū dicit (Semetipm obtulit. Scdm est
munus oblatum ꝙ fuit sanctissimum
Ideo dicit immaculatū Tertiū est mo
dus offeren/
di qui ꝓcess/
sit ex maria
charitate qd
notatur cuz
dicit per spi
rituz sanctū
cui autem facta sit talis oblatio osten/
ditur cum dicit. Deo scilicet patri.

**Et ideo noui testamē/
ti mediator ē[a]: vt mor
te intercedente[b] in re/
demptionem earū pre
uaricationū[c]: que erāt
sub priori testamento
repromissionem acci/
piant[d]: qui vocati sūt
eterne hereditatis[e] In
xpo iesu dño nostro.**

a Et ideo noui testamenti) Hic cōse/
quēter ex p̄dictis que ptinent ad vetus
testamentū et expositione eorū arguit
ad p̄ncipale intentū s. ꝙ nouū testamē
tum sit excellentius et efficacius veteri
et hoc ostēdit cū p̄dixit ꝙ xp̄s per pro/
priū sanguinē intrauit celum: et sic in
uenit nostram redēptionē eternā: hoc
autē nō poterat fieri in veteri testamē/
to. Ex quo sequit ꝙ illud testamentuz
factū est per xp̄m: et per cōsequens de
bet dici nouum testamentū: quia illud
qd sequit p̄cedens dicit nouū respectu
illius: et hoc est quod cōcludit aposto
lus. b Et ideo noui testamēti medi/
ator est) .s. ipe xp̄s: per quē autē modū
sit mediator subdit. c Ut morte in/
tercedente) .i. xp̄i morte interueniente
per quā eius testamentū est cōfirmatū
d Redemptionē earū p̄uaricationuz
que erāt sub priori testamento) .i. quas
vetus testamentū nō poterat auferre:
sz p mortē xp̄i sunt ablate. e Repro/
missionē) eterne hereditatis (accipiāt)
efficatia passionis. f Qui voca sunt)
participandū ipm per verā fidē et sa//
cramentoꝝ noue legis susceptionē ⁊ sic
patet ꝙ nouū testamentū est efficacius
veteri: quia mūdat animā et ꝯfert glo
riā. Uetus aūt testamentū tm̄ exterius
mūdat et temporalē hereditatē ꝓmit/
tebat. ¶ Questio fratris antonij be/
tontini. Sanguis xp̄i qui p spūm sctm̄
semetipm obtulit imaculatū deo emū
dabit cōscientiā nostram ab operibus
mortuis. Paulus ad hebreos. ix. cap.
¶ In quibus verbis querit. Utrū te/
neamur ad id quod nobis ꝯscientia di
ctat? Bona/
uē. in secūda
disti. xxxix.
pte arti. scda
do. q. iij. ꝙ
ꝯscientia ali
qñ dictat ali
quid qd est scdm legem dei aliquando
aliquid qd est p̄ter legem di. aliquādo
aliqd quod est contra legē dei: et loq//
mur hic de dictamine per modū p̄ce//
ptionis vel ꝓhibitiōis nō per moduz
consilij siue psuasionis. In p̄mis qui/
dem cōscientia simpliciter ligat ⁊ vni
uersaliter ꝓ eo qd ad illa homo ligat
per legē diuinā ⁊ cōscientia que illi cō
cordat ligatū ostēdit. In scdis vero cō
scientia ligat q̄zdiu manet: vnde vel te
net homo ꝯscientiā deponere: vel tene
tur illud quod dictat cōscientia adim/
plere: vtpote si dictat ꝙ necessariuz est
ad salutē festucā de terra leuare In ter
tijs vo ꝯscientia nō ligat ad facienduz
vel nō faciendū sed ligat ad se deponē
dū ꝓ eo ꝙ cū talis ꝯscientia sit erronea
errore repugnāte legi diuine necessa//
rio q̄zdiu manet ponit hoiem extra sta
tū salutis: et ideo necessariū est eam de
ponere: q: siue hō faciat qd dictat con/
scientia eius siue ei9 oppositū mortali
ter peccat. Si vo facit ꝙ ꝯsciētia dictat
et illud est contra legem dei et facere
cōtra legē dei sit mortale peccatū: abs/
qz dubio mortaliter peccat. Si vero fa
cit oppositū eius ꝙ ꝯscientia dictat ip
sa manente adhuc mortaliter peccat:
nō ratione opis qd facit sz q: malo mo
do facit. facit enim in ꝯtemptū dei dū
credit dictante sibi ꝯscientia hoc deo
displicere q̄zuis deo placeat: et hoc est
qd dicit glo. sup illud Roma. xiiij. cap
Omne qd nō est ex fide peccatū est: ibi

glosa. Omne qđ ad conscientiā ptinet si aliter fiat dicit' Apostolus esse peccatum: q̄zuis eni fiat etiā quod bonū est si nō faciendū credatur peccatum est. Et ratio huius est: quia non tantū attendit deus quid homo faciat sz quo animo faciat: et iste qui facit q̄ deus iubet credēs facere cōtra dei voluntatem non facit bono animo: sed malo ꝛ ideo peccat mortalit

Dominica in passiōe Euangeliū ſm Joannem. viij. cap.

In illo tēpore: Dicebat Jesus turbis iudeorū et principibꝰ sacerdotū. Quis ex vobis arguet me de peccato[a]. Si veritatē dico vobis[b] quare nō creditis mihi[c]? Qui ex deo ē: verba dei ait. Propterea vos non auditis qa ex deo nō estis[e]. Respōderūt ergo iudei[f]: ꝛ dixerūt ei. Nonne bene dicimꝰ nos[g]: q2 samaritanꝰ es tu: ꝛ demonium hēs[h]. Rñdit iesus

Expositio litteralis.

Hic euangelista declarat ꝓprietatem iudeoꝝ et phariseoꝝ: qm̄ ꝓprietas eorum erat recipere falsa ꝛ mēdacia et non vera: sed quia possent dicere q̄ non credimus tibi: hoc non est ꝓpter odium veritatis: sed ꝓpter maliciam tuā: quia malus homo es: ideo dicit hoc remouens. a Quis ex vobis arguet me de peccato) quasi dicat Si habetis aliquod peccatū quod possitis sup me ostendere: paratus sū audire et me rationabiliter purgare: ꝛ iō cum hoc non possitis facere. b Si veritatē dico) si pro quia. c Quare nō creditis mihi) et subdit causam dicens (qui ex deo est verba dei audit) q2 quilibet audit doctrinam ad quā affectatus est: quia est sibi connaturalis: ꝛ ideo concludit. d Propterea vos nō auditis) idest recipitis verba dei, ex ore meo. e Quia ex deo nō estis) et per consequens sequit̄ q̄ sitis ex diabolo: nō per creationem sed per imitationē. f Responderunt ergo) ostenso patre eoꝝ ponit̄ eorū iniuriosa respōsio: ꝛ diuidit̄ in duas: quia p̄mo ponit̄ dicta responsio. Secundo ipsius responsionis

mansueta declinatio: ibi. respondit iesus. Circa primū sciendū q̄ modus hominū qui nesciūt rōnabiliter rñdere ē ad cōuicia iniuriasq3 se conuertere: et iō iudei nō habētes qđ xpo rōnabiliter respōderēt ad conuicia se ɔuerterūt dicentes. g Nōne bene dicimus nos q2 samaritanus es) lz eni xps esset genere iudeus et non samaritanꝰ: tñ vocāt euz samaritanū duplici de causa: vana est q2 vt dictū ē iiij. cap. q̄zuis samaritani essent gentiles tamen legē in parte seruabāt. Et iō erat vulgare apud iudeos q̄ ille qui in parte legē obseruabat: et in parte legē soluebat: vocabat̄ samaritanus: q̄zuis esset iudeus ꝓpter similitudinē ad iudeos: sicut apud xp̄ianos aliq̄s dicit̄ iudeus vel saracenus qui ritū catholice fidei in parte soluēs iudeis ꝛ saracenis q̄ztū ad aliq̄d assimilat̄. Alia causa est q2 samaritani erant multū infesti iudeis et odibiles eis: vt supra dictū est ca. iiij. et iō vulgare erat apud iudeos q̄ hoīes malos et eis odibiles vocabāt samaritanos q̄zuis essent iudei. Talis autē erat xp̄s ſm reputationē eorū. iō vocabāt eū samaritanū. h Et demoniū habes) hoc eni iudicabāt de xpo ꝓpter mirabilia q̄ faciebat ꝛ magicis artibus iputabāt Et q2 secreta eoꝝ freq̄nter arguendo dicebat: ꝛ q2 aliq̄n q̄daʒ alta ꝛ subtilia loq̄bat̄ que nō intelligebāt ꝓpter qđ eū arreptitiū dicebāt. Sicut et de saul dicit̄ p̄mo Regū. xviij. ca qđ areptus a demonibꝰ ꝓphetizabat i aula sua. i Respondit iesus) hic ponitur ipsius christi mansueta declina-

tio quia cum malediceret nō maledi/
cebat vt habet pma petri.ij.cap. ideo
mansuete iniuriā declinat dicens.
a Ego demoniū nō habeo (qđ patet
quia demones expellebat: nec doctri/
nam malaȝ
habebat sed
sanctissimaȝ
vt patȝ intu/
enti. Si enī
aliqs homo
in nulla lege
imbutus vi/
deret xpī do

Ego demonium non habeo[a]: sȝ honorifico patrem meum[b] et vos inhonorastis me[c] Ego autem non quero glo/riam meam[d]. Est qui querat: et iudicet[e]. Amen amē dico vobis[f] Siquis sermonē meū seruauerit mortem nō videbit in eternum[g]. Dixerūt ergo iudei.[h]

ctrinā: statim ex sola rōne naturali iu/
dicaret eam mundissimā et honestissi/
mā respectu cuiuscūqȝ alterius doctri
ne. Similiter miracula xpī non fiebat
virtute demonis: qđ patet ex hoc ꝙ fa
ciebat multa nō solū virtutē demonis
sed virtutē cuiuscūqȝ creature trāscen
dentia: sicut est suscitatio mortuorū: il
luminatio cecorū. et illustratio subita
hoium simpliciū et consimilia: ex hoc
pȝ ꝙ fiebant vtute diuina. iō sequitur
b Sed honorifico patrē meū) decla
rādo eius virtutē in miraculo. c Et
vos inhonorastis me) attribuendo de/
moni ꝙ vtuti diuine deberet attribui
et ne possent dicere ꝙ talia diceret ad
iactantiā subdit (Ego autē non quero
gloriā meā) Sed querit hic. Cum xp̄s
quereret gloriā dei patris: et eadem sit
gloria patris et filij: quō potest dicere.
Ego nō quero gloriā meā? Dicendum
ꝙ dirigit verbū ad intentionē eoꝝ qui
bus loquebat qui reputabāt eū quere/
re honorem mundanū: ⁊ est sensus.
d Ego autē nō quero gloriam meā)
quasi dicat Ego nō quero gloriā ab ho
ie dei patris deuiantē sicut vos cre/
ditis. e Est qui querat et iudicet) q̄/
si dicat. illi qui querūt gloriam mundi
possunt manifeste iudicare ⁊ ppende/
re per facta mea ꝙ ego talia nō quero:
quia vita xpī in paupertate ⁊ abiectio
one existens glorie mundane erat con
traria. Aliter exponit. Ego autē non q̄
ro gloriā meā). i. exaltationē meam: ꝓ
nunc: quia ante passionē xp̄s querebat
abiectionē. e Est qui querat). s. de[9]
pater qui post humiliationē in cruce
exaltauit eū
et dedit illi
nomē quod
est super om
ne nomē: vt
dicit ad phi
lipēses.ij.c. (
Et iudicet s.
deus pater
de illis me inhonorant vindictā faciē/
do de ipsis qđ factū est qñ in vindictaȝ
mortis christi destructa est ciuitas ⁊ tē
plum et populus occisus ⁊ captiuatus
est per romanos. f Amen amen di
co vobis) hic probat tertium supra ꝓ/
positum. s. ꝙ sequens christū lumē ha
beat vite. Et diuidit in duas: qa pmo
ponit christi ꝓbatio. Secundo iudeo
rū obiectio: ibi. dixerūt ergo. In pma
parte dr̄ sic. f Amē amē dico vobis)
i. fideliter: et duplicat ad maiorem af/
firmationē. g Si quis sermonē me
um ſuauerit: mortē nō videbit in eter
nū) Cuius ratio est: q: semen est verbū
dei vt habet Luc. viij. cap. inqȝtū vita
eterna in verbo dei cōsistit sicut in quo
dā pncipio seminali q: finaliter ꝓdu/
cit in vitā beatā: sicut virtute seminis
ꝓducit fructus: ⁊ ideo sicut ille qui ser
uat semen a corruptiōe ꝑuenit ad fru/
ctū: sic seruās verbū diuinū: ꝑuenit ad
btitudinis statū q̄ beatitudo designat
cum dicitur (Mortem non videbit) vi
ta enim beata in visione ⁊ fruitione cō
sistit: et ideo per exclusionem mortis
gehenne que huic visioni opponitur:
consecutio beatitudinis intelligitur: ⁊
sic patet quod supra fuit propositum.
scilicet ꝙ sequens xp̄m habet lumen vi
te: quia sequela christi in obseruatione
verbi eius consistit.
h Dixerūt) hic ponit iudeoꝝ obiectō

in contrariū: ⁊ diuidit̄ in duas: quia p̄mo ponit̄ dicta obiectio. Scđo xp̄i rñ/sio: ibi. rñdit iesus. Obiectio aūt eorū incipit a cōuicio: q: sicut hoīes irratio/nabiles et turbati statim dixerunt.

a Nunc cognouim⁹ q: demoniū habes) quasi dicant plus tm̄ optabamur te habere demoniū: sed modo sum⁹ certi q̄ ita ē q̄ nulla falsitas a deo ē sed a diabolo qui est pater mendacij vt tu dixisti: verbum

Nunc cognouim⁹ q: demoniū habes Abraam mortuus est et prophete: et tu dicis. Si quis sermonem meū seruauerit[a]: non gustabit mortem in eternū. Nunquid tu maior es patre nostro Abraā[b] qui mortuus est: et prophete mortui sūt. Quē teipsum facis[c] Respōdit iesus[d] Si ego glorifico meipsum[e]: glo/

autem tuū est manifestū et aptum mendaciū. ad cuius pbationem inducūt(Abraā mortuus est, pphete) qui tn̄ sermonē dei seruauerūt q est maioris virtutis q̄ȝ sit sermo tuus: et iō p3 falsum qđ tu dicis. b Si qs sermonē meū seruauerit ⁊c̄) Ex quo p3 q decipiebātur in equoco: exq̄ xp̄s dicebat de morte spirituali: ipsi aūtē acceperūt đ morte corporali: ⁊ ideo q̄rūt derisorie duo: p̄mū est. c Nunqd tu maior es patre nostro Abraā) quasi dicāt nō: scđm est. d Quē teipsum facis) q̄si dicāt manifeste patet q ad gloriā vanā de te falsa dicis. e Rñdit iesus) hic ponitur xp̄i rñsio et p̄mo ad secundū. scđo ad p̄mū: ibi. Abraā: et q: in vltimo quesito imponebāt ei querere vanā gl'iam ideo hoc excludit dicens. f Si ego glorifico meipsum) .i. si ego quero gloriam meā preter regulā veritatis diuine vt vos mihi iponitis. g Gloria mea nihil est) .i. falsa q: falsum est non ens vel nihil. Sed nō est ita q̄ gloria mea est a deo patre a quo nullū falsū potest

esse: et hoc est qđ dicit̄ hic. h Est pater meus q glorificat me) per miraculorū operationē: et postea glorificabit p resurrectionis ⁊ ascensionis gloriam. i Quē vos dicitis q: deus vester est)

ria mea nihil est[f]. Est pater meus qui glorificat me[g]: quem vos dicitis[h]: quia deus vester est: ⁊ nō cognouistis eum[i]. Ego aūt noui eū[k]. Et si dixero q: non scio eum[l] ero similis vobis mēdax. Sed scio eum[m]: ⁊ sermonē eius seruo[n]. Abraā[o] pater vester exultauit vt videret diem meum: vidit et gauisus est.

per operum imitationē sed hoc ē falsum quod pbat dicens. k Et nō cognouistis eū) per fidem formatā in q̄ consistit dei filiatio per adoptionē. l Ego autē noui eum) sicut eius filius naturalis habens eandem scientiā cū ipo. m Et si dixero quia nō scio eū: ero similis vobis mendax) sicut estis mendaces asserēdo vos eum cognoscere cū tamē nō eū cognoscatis: ita essem mendax si assererē me eū ignorare cū inq̄ȝtum deus habeam noticiā eandē cū eo: et inq̄ȝtū homo eū clare videam: ⁊ ideo subdit. n Sed scio eum) .s. p̄dicto modo. o Et sermonē eius seruo) hoc addit quia vera cognitio per opa demonstrat̄. In omni eni opere malo est aliqua ignorātia ppter qđ dicit philoso. iij. ethi. Omis malus est ignorās. p Abraā) hic respōdet ad p̄mū: q̄sierant eni p̄mo derisorie si ipe eēt maior q̄ȝ Abraā et respōdet q sic dicens (Abraā pater vester exultauit vt videret diē meū) Quia abraam desiderauit cognoscere tp̄s aduentus xp̄i: qđ est videre xp̄m in spū: ⁊ sic p3 q est maior Abraā: pp hoc eni cognitionē hāc desiderabat: q: ab ipo oīum gentiū redēptionē expectabat. p Uidit ⁊ gauisus est) quando .s. dictū est ei in semine tuo benedicent omnes gen/

tes.Gen̄.xxij.ca. Et quando in figura triū angelorū sibi apparentiū cognouit trinitatis mysteriū.Gen̄.xviij.ca.⁊ in oblatiōe Isaac propter quod locus ille dictus est. Dominus videt. vt habet Gen̄.xxij.ca.

quia dominus fecit videre abraā occultū xpi mysterium. Sed contra hoc dictum

Dixerunt ergo iudei ad eum. Quinquaginta annos nōdū habes et Abraā vidisti[a]? Dixit eis ihs. Amē amen dico vob[b] anteq̄ abraā fieret ego sum Tulerūt ergo lapides[c]: vt iacerēt i eū. Ihs aūt abscōdit se[d]: et exiuit de tēplo[e].

christi veracissimū arguunt dicentes. a Quiquaginta annos nōdū habes ⁊ abraā vidisti) quasi dicāt. hoc est impossibile: q: a morte abrae vsq; ad tps xpi fluxerunt anni circiter duo milia. Solet q̄ri cū xps non haberet vltra triginta tres annos: quō iudei assumpserūt tantā superfluitatē dicendo. qnq̄ginta ānos ⁊c̄. Dicēdū q̄ ppt labores ⁊ ieiunia videbat xpus longe maioris etatis q̄ esset: vel s̄m alios ppter reuerentiam anni qnquagesimi q erat iubileus. Iudei eni p ipm cōputabant: ⁊ est sensus (quiquaginta ānos ⁊c̄) quasi dicant non vixisti adhuc vnū iubileū (et abraā vidisti) Ex modo loquēdi apparet eorum falsitas ⁊ calūnia. q: xps nō dicit vidi abraam sicut ipi repetierunt sed ecōtrario q̄ abraam viderat ipm. quia tamen eorū obiectio pcedebat ex hoc q̄ solū in eo naturā humanā considerabant: ideo ostendit se naturā diuinam habere dicens. b Amen amē dico vobis anteq̄ abraā fieret ego sum) Ubi ostendit eius eternitas cōiungendo verbū p̄sentis tēporis ego sum cum verbo pteriti temporis: anteq̄ fieret: quia eternitas assistit omni tempori: ⁊ q: iudei nesciebāt vbis eius cōtradicere rōnabiliter loq̄ndo: iō cōtradixerūt corpaliter psequēdo. iō s̄bdit. c Tulerūt lapides vt iacerēt in eū) sic i blasphemiū: ⁊ ptz manifeste q̄ nō mouebā tur amore iusticie: sed liuore inuidie: quia in lapidatione blasphemi requiritur debitus processus p accusatiōnē coram iudice et testium depositionem et iudicis sententiam: ⁊ tunc sequit lapidatio extra ciuitatem: vt habet Leuiti.xxiiij.c.

Ipsi autem volebant eū lapidare omisso pcessu predicto: et cū h̄ in loco sacro q̄d erat illicitum etiam de conuicto: propter quod Ioiada pōtifex fecit Athaliā trahi extra septa templi anteq̄ occideret: vt habetur.iiij.Regū.xj.cap. d Iesus autē abscōdit se) non occultando retro parietem vel aliq̄d hmōi: sed virtute diuinitatis se reddēdo eis inuisibilem: ⁊ in hoc nobis exemplum patientie dedit et fidelibus suis materiam cōsolationis: q: aliquando se absconsuri erāt. e Et exiuit de tēplo) p mediū illorū inuisibiliter pgens: sicut dr̄ de illis q voluerūt eū pcipitare. Luce.iiij.ca. Ihs aūt trāsiens p mediū illorū ibat: t̄n a suis discipulis videbat: quia secuti sunt eum.

¶ Expositio moralis.

Tulerūt ergo lapides vt iacerēt in eum) Beda. Mistice aūt quot malas cogitatiōes quis assumit q̄si tot lapides in iesum mittit: ac deinde q̄ntū ad se ptinet si ad deliberationē transit: iesum extinguit(Iesus aūt abscondit se) q̄d autē abscondendo se dominus significat: nisi vt q̄ eis ipa veritas abscondit qui eius v̄ba sequi cōtemnūt? Eam quippe quā nō inuenit humilem veritas fugit mentē. Quid autē nobis hoc exemplo loquit: nisi cum etiam resistere possimus iram superbientiū humiliter declinemus: hec Beda.

¶ Questio fratris Antonij Betontini Quis ex vobis ⁊c̄. Ioā.viij.ca. ¶ Super quibus v̄bis mouet talis questio.

¶ Utrū cōfessio sit de necessitate salutis? Rñdeo ſm Sco. ⁊ Tho. in q̄rto di. xvij. ꝙ ꝯfessio est de necessitate salutis in illo q in pctm̄ actuale mortale cecidit: vel i re qñ hētur oportunitas suscipiēdi: vel in ꝓposito qñ articulus necessitatis excludit sacramentū et nō ꝯtempt⁹ religionis. Cōfessio vō pertinet ad sacramētū institutū ꝯtra morbū pcti mortalis: iō tenemur ꝯfiteri: q2 passio xp̄i sine cui⁹ vtute nec originale pctm̄ nec actuale dimittit̄ i nobis opatur ꝑ sacramentoꝝ receptionē q̄ ex ipsa efficaciā hn̄t. Sicut igit̄ baptism⁹ est de necessitate ad delendū originale pctm̄ ⁊ methaphorice dr̄ ꝑma tabula q2 sicut nauta naue fracta adherendo alicui tabule euadit maris ꝑiculū: vt dicit Astensis lib. v. ti. j. arti. s. q. iij. ita et postq̄ hūana natura in Adā naufragauit ⁊ innocentiā ꝑdidit ꝑ eius pctm̄ hō ꝑicula hui⁹ mundi euadit ꝑ baptismū ⁊ ꝑ pnīe sacramentū Sȝ baptism⁹ ꝑma tabula vocat̄: ita ꝯfessio est de necessitate ad remissionē culpe actualis q̄ dr̄ a Hieronymo ad Demetriadē virginē. ⁊ ponit̄ extra de penitē. di. j. ante ca. medicina. Scd̄a tabula post naufragiū est culpā simplr̄ ꝯfiteri. Primo eni occurrit baptismi toti⁹ remediū. scd̄o sanctitas si fuerit ꝑdita occurrit pnīa ad euadendū pcti naufragiū ⁊ ad ꝑueniendū ad salutis portū. sic etiā hētur in lib. de maximis theologie regulis. Regula. cxiij. Et q̄uis ſm theologos in locis ꝑallegatis ꝯfessio ꝓpe loq̄ndo nō sit de iure naturali ſȝ diuino ⁊ noue legis: ⁊ cōcordat Scotus ibidē dicēs: ꝙ cōfessio est de iure diuino positiuo ꝓmulgato a xp̄o apostolis. Tamen ꝙ sit necessaria. etiam habes de pnīa dis. j. fere ꝑ totū. vbi est taciturnitas cōfessionis: non est speranda venia criminis.

¶ Feria .ij. post dñicā de passione. Euangelium scd̄m Joā. vij. ca.

In illo tēpore. Miserūt ꝑnci pes et pharisei ministros vt apprehenderēt iesum[a] Dixit ergo eis iesus[b]. Adhuc modicū tempus vobiscū sum[c]: et vado ad eum q misit me[d]. Queretis me[e] et nō inuenietis[f]: et vbi sum ego: vos non potestis venire[g].

¶ Expositio litteralis.

Hic ponit̄ ab euāgelista inīqtas phariseorū q inuidia obtenebrati audiētes tāta bōa de xp̄o doluerunt ⁊ ꝓcurauerūt ministros ꝑ ꝑncipes ad capiēdū ipm. ⁊ hoc est qd̄ dr̄. (Miserūt ꝑncipes) ⁊c̄. b Dixit ergo eis ihs) postq̄ xp̄s ondit suā originē: h̄ ꝯsiter declarat terminū ad quē tendebat. ⁊ diuidit̄ i duas: q2 ꝑmo ondit ꝓpositū. scd̄o ex h̄ sequit̄ admiratio turbarū: ibi. dixer̄t ergo. Termin⁹ ad quē tēdebat xp̄s ē ipe pr̄ ad quē ꝑ mortē redijt. inq̄tū ꝑ h̄ gliaȝ corpis ⁊ exaltatōȝ accepit: ⁊ h̄ est qd̄ dic̄ q̄si rn̄dendo intētiōi q̄rentiū ipm cape. c Adhuc modicū tp̄s vobiscū sum) q. d. non mō implebitis qd̄ vultis q2 adhuc modico tēpore volo manere in ppl̄o: ad docēduȝ ⁊ miracl̄a faciēdū. d Et vado ad eū qui me misit) ꝑ mortē eni iuit ad prēm pactis tn̄ ꝑdictis. e Queretis me) q2 post ascensionē ei⁹ i celū iudei vidētes signa per apl̄os fieri: pnīa ducti reuersi sūt ad fideȝ xp̄i dicētes ad apl̄os: qd faciem⁹: vt hētur Act. ij. ca. f Et nō inuenietis) scȝ ſm pn̄tiam corpalē sed penitētes eū inuenerūt ſm pn̄tiam spūalē. Aliter exponit̄ de pn̄tia corpali: q2 post appropinquāte destructione ciuitatis ꝑ romanos: multi iudeoꝝ cognouer̄t hāc miseriā eis euenire ꝓpter mortē xp̄i quē tūc libēter voluissent habere pn̄tem ad sui liberationē. sequit̄.
g Et vbi ego sum: vos nō potestis ve

nire)Quare non dixit. vbi vado: qđ videt cōueniētius dicere? Dicendum q sicut ire ad patrē cōuenit ei fm humanitatē in qua nō est idē cū pře. Ita esse semp apud patrē cōuenit ipi p diuinitatez in q̃ est

Dixerunt ergo[a] iudei ad semetipsos. Quo hic iturus est quia nō inueniemus eū? Nunqd in dispersionē gentiū iturus est: ⁊ docturus gentes? Quis est hic sermo quē dixit[b]: q̃retis me ⁊ nō inuenietis: ⁊ vbi suz ego vos non potestis venire?

idē cū patre in eēntia: distinctus tñ i psona: et ad hoc designādū dicit. vbi ego sum. a Dixerūt ergo ei(hic ex vbis christi ponit tur de admiratio. Ex h enī q christus dixerat. queretis me ⁊ inuenietis: quasi dubitantes arguebant q deberet a iudea recedere ⁊ ire ad predicandū gentibus extra terrā iudeorū ⁊ littera patet: sed ex fine verbi arguūt contrariū dicentes. b Quis est hic sermo quem dixit queretis me ⁊ non inuenietis et vbi ego sum vos non potestis vēire)q. d. ex hoc quod dixit vbi ego sum: patet illud quod dixit queritis me ⁊ non inuenietis: nō intelligitur per hoc recessus eius a iudea: quia dixisset. vbi ero ⁊ non vbi suz: quia tunc erat in iudea cum protulit verbū pdictum. et sic patet eorū dubiū circa xpi verbū. Sic enī debebat loqui obstinatis vt videntes nō viderēt: ⁊ audiētes nō intelligerent, put erat eis prophetatū Isai. vj. cap. c In nouissimo ⁊c̈) Declarata origine doctrine xpi ⁊ ostenso q erat a deo data ⁊ facta. hic consequenter inuitat ad ipsam. ⁊ dicit sic. c In nouissimo autē die magno festiuitatis) idest in die septimo: quia primus dies ⁊ vltimus erant solenniores intermedijs: vel aliter (in nouissimo) idest in octauo: q: peractis septē dieb⁹ festiuitatis tabernaculorum in octauo die erat festū cetus vel collecte: ⁊ dicebať illa dies sanctissima in lege. Cuius rō est: q: figurabat congregationē sanctoꝝ i supna felicitate. in illa ergo die magna ⁊ solēni. d Stabat iesus et

In nouissimo aūt die magno festiuitatis[c] stabat ihs ⁊ clamabat dicens[d]. Si qs sitit[e] veniat ad me[f] ⁊ bibat[g] Qui credit in me sicut dicit scriptura[h]: flumia de vētre eius fluēt aq̃ viue[i]. Hoc autē dixit de spiritu[k] quē accepturi erant credentes in eū[l]

clamabat) p̃dicādo et ex hoc inoleuit ꝯsuetudo vt turbis vulgaribus fiat sermo stando. Religiosis autē sedēdo quia xps docebat discipulos suos sedendo: vt habetur Matth. v. cap. Et cū sedisset accesserūt ad eū discipuli eius. et aperiēs os suū docebat eos: et in alijs pluribus locis in euangelio turbas docebat stando. vt hic habetur: quid aūt docebat: subditur. e Siquis sitit) idest si qs desiderat doctrinā vite. f Ueniat ad me) per fidem formatam. g Et bibat) aquā sapientie salutaris: ⁊ non solum ad sufficientiā: sed etiam ad redūdantiā: qa fides ⁊ bonitas vnius fidelis debet ad alios derfuari: quod ostendit saluator per scripturā cuius sententia habeť prouerb. v. ca. Sed vba sunt hic aliquātulū mutata: ⁊ hoc est quod dicitur. h Qui credit ⁊c̈) flumina de ventre eius fluent) ad alios redundantiā. i Aque viue) dicit aūt sapientia diuina aqua viua: quia cōtinuat hominē suo pncipio. s. deo. k Hoc autem dixit de spiritu) hec sunt verba euangeliste exponentis verbuz christi predictū de acceptōne spūssancti in signo visibili. sicut acceperūt apli in die pentechostes: q: ex illa acceptione facta est redundantia fidei in predicatōe euangelij per totum orbem. l Quē accepturi erāt credētes in eū)

Quis eni apli haberent grãm spũssan cti ante illam diem penthecostes: non tamẽ ita plene: et ppter hoc nõ recepe rant in signo visibili qd denotat gratie plenitudinẽ. ¶ Expositio moralis.

In nouissimo aũt die magno festiuitatis sta bat iesus et clamabat) Ex hoc inoleuit q turbis fit pdicatio stãdo et magis cla mose: claustralibus autẽ et capitulis se dendo et magis remisse eo qd dr Mat. v.ca. Et cũ sedisset accesserunt ad eũ di scipuli eius et aperiens os suũ docebat eos (Sz turba hec q̃ non nouit legẽ ma ledicti sunt) Augustinus. In me sit hec maledictio. Ita etiã nũc est in ecclesia: qd simplices et laici sunt aliqñ deuotio res sm illud Isai. j. ca. Cognouit bos possessorẽ suuz et asinus psepe dñi sui. Israel autem me non cognouit.

¶ Questio fris Antonij Betontini: si qs sitit veniat ad me et bibat. Jo. vij. c. Super quibus vbis oritur questio.

¶ Utrũ p scripturã cõfessio fieri debe at? Breuiter rñdet sm sniam Bona. scti Tho. et Ric. et gñaliter oim theolo gorũ qd lz pprius actus sacramẽtalis cõ fessiõis sit ille q̃ maxie consueuimus ma nifeste .s. ppriũ verbũ: tñ nonnulli mo di inducti sunt ad supplemẽtũ vt scri pture interptatio: signa et hmõi. Uñ q loq̃la priuant aut natura aut egritudi ne aut idiomatis ignorãtia: aut alio q̃ uis mõ tenent vel scriptura vel signis: aut interpte sacerdoti cõfiteri: si inde sm Ricar. scãdalũ euenire nõ posset p cipue ex pte nũcij aut mali sacerdotis q penitẽtes scripto cõuincere pñt cer ta malicia. Talis autẽ obligatio adeo stricta tribus rõnibus vt Bona. dicit in stituta est. Pria dr sacre cõionis reuerẽ tia: q2 sic dz in pascha cõicare ita saltẽ semel i anno tenet se ab oi defectu pur gare iuxta illud apli. j. ad Corin. xj. c. Probet seipm homo et sic de pane illo edat et de calice bibat. Alia ratio dicit periculi euitantia ne scilz heretici gre gem domini deuorarent. Ideo sacer dos et pastor debet super gregẽ vigila re et sui pecoris vultuz. idest cõscientiã agnoscere. Uñ cuilibet animarũ curã gerenti p sapientẽ prouerbi. xxvij. ca. dr. Diligẽ ter agnosce vultum pecoris tui tuosqz greges considera. Tertia ratio dicitur salutaris medicine indigentia. scriptũ est enim Eccle. vij. ca. Nõ est qui faciat bonũ non est vsqz ad vnũ. Item quili bet meliori modo quo põt debet in cõ cõfessione peccata detegere ostendens se diuina gratia indigere quaz nisi per ipsam cõfessionẽ põt habere. Quapro pter metaphorice hodie ipe pclamat dicens. Si quis sitit veniat ad me et bi bat. Attamẽ q impedimentũ nõ habẽt pprio verbo cõfiteri tenent. Uñ Aug. in lib. de penitentia inquit. Quem pe nitet omnino peniteat et dolorẽ lachry mis ostendat: et representet vitã suam deo per sacerdotẽ: pueniat iudiciũ dei per cõfessionẽ: precepit dñs mundan dis vt ostenderẽt ora sacerdotibus do cens corpali presentia cõfitenda pctã nõ per nunciũ nõ per scriptuz manife standa: et hec verba notant a Gratiano de peni. dist. j. Et in hac cõfessione que fit pprio verbo triplex error committi solet. Quorũ pmus dicit peparatiõis: scdus verecundationis: tertius discre tionis.

¶ Feria tertia post dominicam de passione euangelium scdm Joannem .vij. capitulo.

Expositio litteralis

In hac lectione euangelista agit de doctrina christi iudeis collata: qa sicut predictũ est pater debet filijs nu trimentum et documentũ exhibere. Et ideo hic tangitur de origine doctrine christi q̃ztum ad locum seu aptitudi nem loci. Circa quod sciendum vt su pra dictũ est qd locus aptus ad pdictã manifestationẽ erat ciuitas hierosoly

mitana. vbi ad diem festum conueniebat populus: ⁊ ideo ad manifestandũ se in hoc loco inuitat᷑ xp̃s: ⁊ lʒ primo recuset. tñ finaliter cõsentit vt videt᷑ et hᷓ est qđ dicit᷑. a Ambulabat iesus in galileaʒ) docendo in synagogis eorũ. Non eni volebat i iudeaʒ ambulare) liceʒ eni posset eẽ inter eos sine nocuméto. voluit tñ se aliqñ absentare ante tépus debituʒ passioni sue ostendendo in se veritateʒ humane nature: ⁊ qđ licitum erat fidelib᷒ suis aliqñ ꝑsecutionẽ fugere.

In illo tpe Ambulabat ih̃s in galileam[a] Nó enim volebat in iudeã ambulare: q: querebant eum iudei interficere. Erat aũt[b] in proximo dies festus iudeorum Scenophegia. Dixerũt aũt ad eum fratres eius[c]. Trãsi hinc ⁊ vade in iudeã[d]: vt ⁊ discipuli tui videãt opera[e] tua q̃ tu facis. Néo qꝑ in occulto qcq̃ʒ facit: ⁊ querit ip̃e in palam esse. Si hec facis manifesta teipsũ mundo. Neqʒ eni frẽs eius credebant in eũ[f]. Dixit ergo eis iesus: Tẽpus meum nondũ aduenit[g]: tempus auté vestrũ semꝑ é paratũ[h] Nó põt mũdus odisse vos[i]: me aũt odit[k]: qa ego testimoniũ prebibeo đ illo[l] q: oꝑa illi᷒ mala sũt. Vos ascédite ad dié festuʒ hunc[m]

b Erat auteʒ ⁊c̃. schenophegia). i. festũ tabernaculoꝝ. dicit᷑ aũt a scenos qđ est vmbraculũ ⁊ phagin qđ est comedere: q: septé diebus comedebant iudei in vmbraculis. c Dixerũt autem ad eum fratres eius) nõ qđ essent filij Marie matris sue neqʒ ioseph vt alias dictũ est in probando errorẽ Eluidij suꝑ Matth. j. ca. nec cognati sui q erãt ad apostolatũ vocati: q: de istis dicitur infra q̄ fratres eius nondũ credebant in eum: sed dicunt᷑ hic fratres q: erãt de cognatione sua qui ex factis eius volebant reportare glĩam mũdanã ẜm Augusti. vnde sequit᷑. d Transi hinc et vade in iudeam) hoc est in hierusalem metropolim iudee. e Ut et discipuli tui videant opera tua) Dubitabant enim de christi miraculis vtrum essent vera: ꝑpter hoc sequit᷑. f Neqʒ eni frẽs eius credebãt in eum) qa et suggerebãt ei malũ scʒ gloriã mũdanã querere: ideo recusauit dicens.

g Tẽpus meũ nondũ aduenit). i. tẽpus glĩe mee manifestãde: quia post resurrectionem erat manifestanda

h Tẽpus ãt vestrũ semꝑ est paratuʒ) q̃si diceret tẽpus glorie mũdane q̃ʒ queritis nũc est in principio hui᷒ solénitatis: q: iudei magis vacabãt conuiuijs et leticie in principio festi quã in fine quando christus iuit ad festũ vt infra patebit

h Tẽpus aũt vestrũ ⁊c̃) quasi diceret: vos potestis ire secure non autẽ ego inquantũ homo qui inimicos capitales habeo: propter hoc sequitur

i Non potest mũdus odisse vos) quasi diceret: vos qui gloriã mundanã queritis: hoies mũdanos aduersarios nõ habetis k Me aũt odit) qq̃ro glĩaʒ dei: ⁊ per ꝯsequẽs arguo peccata mũdanorum que sunt ei contraria: ⁊ hoc est quod dicitur.

l Quia ego testimonium perhibeo de illo) idest đ mundo: ⁊ accipitur hic mundus non quantum ad creaturarum substantiam: sed quãtum ad hominum maliciam: sicut dictum est capitulo primo super illud. Et mundus eum non cognouit.

m Vos ascédite ad die festũ hũc). i. ad principium solennitatis tabernaculorum: quia in principio magis vacabãt homines epulis ⁊ leticie vt pre

dictum est: non quod inuitet eos ad talia sed ostendendo quid ipsi querebant: quia que mundana sunt adhuc sapie/bant tantũ: vt visum est.

a Ego autem non ascendam ad diẽ festum istũ) scilicet pri/mũ: vnde quod postea venit in medio solẽnitatis in alia die non est mẽtitus: et subditur causa.

b Quia tẽpus meũ nõdum est im/pletũ) tempus enĩ aptum doctrine veritatis propter quam venerat saluator non sic erat in pncipio solennitatis ꝓpter predicta sicut circa finem.

ego autem non ascẽdã ad diez festũ istũ[a]: quia tempus meum nondum impletũ est[b] Hec cum dixisset mã/sit ipse in galilea[c]. Ut autem ascenderũt fratres eius[d]: tunc et ipse ascendit ad diem fe/stũ: nõ manifeste[e] sed quasi in occulto[f]. Iudei ergo[g] querebant eum in die festo et di/cebant: Ubi est ille[h]. Et murmur mult9 erat i turba de eo[i] Quidam enim dicebant quia bonus[k] est: Alij autem dicebant non: sed seducit turbas[l]:

c Hec cum dixisset ipse mansit in ga lilea) ratione predicta. d Ut autẽ ascenderunt fratres eius tunc et ipse ascendit) scilz ad diem festum taberna culorum non tamen cũ fratribus suis: nec eadem die: quia ipi iuerunt ad pri mũ diem illius festiuitatis: ipse autem venit illuc quarto die: vt patebit infra Sicut enim noluit esse in principio fe stiuitatis ne fratribus suis malũ per/suadentibus videretur fauere: sic non debuit se oĩno subtrahere: ne a popu lo doctrinã salutis sbtraheret quã ve/nerat docere. Modus aũt veniẽdi tan gitur cum dicitur.

e Non manifeste) idest cum magna comitiua ne daret iudeis occasionem maioris inuidie.

f Sed quasi in occulto) in hoc cõde/scendens fidelibus qui timore mortis occultandi erant.

g Iudei ergo) postquam euangelista de scripsit aptitudinẽ temporis ad mani festandũ originẽ sue doctrine. hic con/sequẽter describit occasionẽ manifesta/tionis dicte. Et diuidit in duas: scd'm duas occasiões huiusmodi manifesta tionis. Secunda ponitur ibi. Iam au tem die festo. Prima occasio fuit inue stigatio iu/deorũ xp̃m querentiuz. Quorũ aliq eum quere/bãt vt inter/ficerent Alij autem vt do ctrinã ei9 de/uote audi/rent: et ideo debuit ap/parere ⁊ do/cere: vt ostẽderet quod mali nocere nõ po terant nisi quantuz permittebat: sicut enĩ se occultãdo ostẽdit infirmitatẽ hu manitatis: ita cõfidẽter inter inimicos appaeendo ⁊ existendo oñdit potenti am deitatis. Debuit etiã apparere pro pter bonos vt eius doctrinam origina tam a deo ostẽderet: vt attẽtius eũ de/siderarẽt: ⁊ hoc est qđ dicitur.

g Iudei ergo querebant eũ in die fe/sto) duplici de causa vt dictum est.

h Et dicebant vbi est ille) q: illi q que rebant eũ ex odio dedignabant eũ no/minare ꝓprio noĩe. Illi aũt qui quere bant euz ex deuotione: ita reputabant eum famosum ⁊ autenticũ: quod nõ opor tebat exprimere nomen ꝓpriũ: ⁊ ideo quantum ad eos sensus est (vbi est ille) quasi dicãt: vbi est ille: qui tantus ⁊ ta/lis est ⁊ facit tot miracula.

i Et murmur multus erat in turba de eo) propter contrarietatem opinio/num de eo: ideo sequitur.

k Quidã enim dicebant quia bonus est) approbãdo ei9 doctrinã ⁊ miracľa.

l Alij autẽ dicebant non: sed seducit turbas) ex hoc isti malignãtes dicebãt turbas esse seductas ab eo patet quod ma ior pars secundum numerum dicebat

contrariū: quia erant principes popu/
li illi q dicebāt eū seductorem vn̄ seqꝫ.
a Nemo tamen palam loquebať de
eo) scilicet in bonū.
b Propter metum iudeorū). s. illorū
de tribu iu/
da. lꝫ enī oēs de pplo ali/ quando no/ minarentur iudei: tamē

Nemo tamen palam loquebatur de illo[a]: propter metum iude/ orum[b].

specialí modo sic noīantur illi de tri//
bu iuda: ⁊ isti grauius mouebanť con
tra xp̄m: eo ꝙ in scripturis xp̄s erat ꝓ/
missus de tribu eorum: ipsi autē repu/
tabant istum galileum et ab eis extra/
neum ꝓpter qd̄ etiaꝫ sacerdotes repu
diabāt eū: vt diciť in fine huius capli.

Expositio moralis

Ambulabat iesus in galileam ⁊c̄)
per hoc ostendit xp̄s ꝙ aliqn̄ dan
dus est locus ire maxime qn̄ psonalis
est psecutio: sicut videtur fuisse in pro/
posito (transi hic ⁊ vade in iudeā) Isti
loquebanť tanqꝫ humana gloria esset
per se querenda qd̄ est falsum propter
qd̄ xp̄s eis non acquieuit: vt daret no/
bis exemplum talem gl̄iaꝫ non querē/
di. Ueruntamē q: propter hoim ver/
ba: doctrina salutis non estꝰ omittēda
iiij. die festiuitatis que erat media: eo
ꝙ septem diebus durabat festū: ascen/
dit iesus in templum ⁊ docebat popu
lum qui diebus preteritis intentus fu
erat sacrificijs ⁊ oblationibus consue/
tis: ⁊ per hoc docuít predicatores euā
gelij vt scd̄m dictum sapientis: tēpus
tacendi considerent ⁊ tēpus loquendi
in sequētibus autem mihi non occur/
rit aliquid mysticum notabile

¶ Questio fratris Antonij betontini
Tēpus aūt vestrum semp est paratum
Joan. vij. capi. In quibus verbis q̄riť
Utrū absēte sacerdote: aliqs ad ꝯfessi/
onem obligeť. Cui petitioni breui/
ter respondetur: ꝙ aliquē ad confessio
nem obligari tripliciter pōt intelligi.

Precepto scꝫ et cōsilio: atqꝫ de ꝯgruo
Precepto vero soli sacerdoti fiēda est
confessio. Unde magister sententiarū
distint. xvij. quarti libri: taliter inqt.
Sacerdotis examen requirendum est
studiose q: sacerdotibꝰ concessit de
us potesta// tem ligandi atqꝫ soluēdi

Feria. iiij. post dn̄icaꝫ de passione Euāgeliū secundū Joannē deci/ mo capitulo.

cum dn̄s vt Johan. xx. capi. scribitur
discipulis dixit. Accipite spirituꝫ san/
ctum quorum remiseritis peccata re//
mittuntur eis: ⁊ quorū retinueritis re
tenta sunt. Hinc autem Matthe. viij.
capi. scriptum est ꝙ leproso dominus
ait. Uade ⁊ ostende te sacerdotibꝰ. Ex
quibus colligitur ꝙ absente sacerdote
christianus ad confessioneꝫ ex necessi/
tate non obligatur: licet quantum pōt
eum diligenter requirere teneť. Pro/
inde magister sententiaruꝫ vbi supra
capi. nunc pus: ait. Nec est vere humi
lis penitēs: si non desiderat ⁊ requirit
sacerdotis iudicium. Consilio autem
etiam laico christianus confiteri tene/
tur: vnde de peni. distin. vj. capitulo.
Qui cōfiteri dicitur. Tāta itaqꝫ est vis
confessionis: vt si deest sacerdos confi/
teatur proximo. De congruo similiter
hoc intelligitur: propterea magister
vbi supra dicit. Si defuerit sacerdos
proximo vel socio confessio est facien/
da: hoc autem de congruitate: non de
necessitate intelligi debet. s. qn̄ vt Ric.
⁊ doctor subtilis dicūt copia sacerdo/
tis nō habeť: lcꝫ saluo meliori iudicio
vrgente periculo mortis hāc ꝯgruita/
tem p me ⁊ hoc consiliū nō tenerē pro
pter multa pericula atqꝫ scādala q̄ in/
de oriri pn̄t. Sed q: vos hodie sacerdo
tū copiā habetis: iō dn̄s vob ait. Tēps
āt vr̄m semp ē paratū. s. p ꝯfessioēꝫ: in
qua etiaꝫ triplex error sepius cōmitti
solet. Et vnꝰ eoꝝ dř hūiliatiōis. alř pu
rificatiōis. Ultimꝰ vō secreti retētiōis

In illo tp̄e Facta sūt aūt[a] encenia[b] i ierosolimis ⁊ hiems erat[c] Et ambulabat iesus in templo in porticu salomonis[d] Circumdederunt[e] ergo eum iudei et dicebant ei[f] Quousqȝ animam nostrā tollis? Si tu es christus[g] dic nobis palam[h]. Respondit eis iesus[i]. Loquor vobis et non creditis[k]

Expositio litteralis.

b Facta sunt aūt) Hic describit iudeorum malignitas xp̄m persequēdo: ⁊ primo verbis: scd̄o factis: ibi Sustulerūt ergo lapides Prima in duas: q: primo ponit iudeorum interrogatio malilgna. Scd̄o xp̄i respōsio vera: ibi. rn̄dit eis iesus Circa p̄mū describit eorum interrogatio quant ad tēpus et locū ⁊ interrogādi modū. Tēpus tangit cū dicit. b Encenia facta sūt in hierosolimis) idest festū dedicationis tēpli. Encenia eni idē est ꝙ innouatōes: ⁊ dicit ab en ꝙ est in. ⁊ cenos nouū qd̄ fit qn̄ aliqua res noua suo vsui applicat: in dedicatione autē templū applicat vsui. Sciendū tn̄ ꝙ festū non erat prime dedicationis que facta est a salomone: quia illa facta est .x. die septēbris in autūno vt hr̄. iij. Regū. viij. capi. Nec etiā scd̄e dedicationis que facta est sub zorobabel tēplo reedificato: q: illa fctā est in martio tp̄e vernali: sed fuit festū illius dedicatiōis seu innouatiōis que facta est sub Juda machabeo qn̄ purificatū fuit tēplū ab Antiocho epiphane prophanatū vt hr̄. j. machabe. iiij. cap. q̄ purificatio facta fuit vigesimaquinta die noni mensis apud iudeos vt hr̄. j. machabe. iiij. ca. q p maiori parte cōiter ꝯcurrit cū decēbri apd̄ nos: ⁊ iō ad hoc denotandū addit c Et hiems erat) ⁊ sic patȝ tp̄s. Locus aūt designatur cū dicit d Et ambulabat iesus in tēplo in porticu Salomonis) noīe templi intelligūtur atria ⁊ loca ad domum domini pertinentia. Erat autē ibi quidam locus edificatus vbi Salomon stabat ad orandū qui dicebatur regis oratorium. Sed contra hoc videtur ꝙ omnia que edificauerat Salomon in templo fuerunt combusta per caldeos vt habetur. iiij. Regum vltio. capitu. Dicendum ꝙ alia porticus fuit reedificata i templo ad similitudinem prioris: et ideo retinuit nomen precedentis: sicut frequēter fit in edificijs reparatis: ⁊ sic patet interrogationis locus: subditur etiam interrogandi modus e Circundederunt ergo eum iudei) vt citius eum in verbis caparent f Et dicebant ei: Quousqȝ animam nostram tollis) idest crucias dimittendo nos in suspenso: per hoc innuētes ꝙ vellent eius dicto stare ⁊ eum libenter sicut christuȝ recipere cū tamē haberent cōtrarium in corde. g Si tu es christus dic nobis palam) Nō querunt si tu es filius dei: quia de hoc non curasset Pilatus q erat gentilis apud quē intendebant eum accusare: sȝ querunt si tu es xp̄s: idest vnctus: que vnctio dedebatur regibus: ⁊ p cōsequēs si respōdisset se esse xp̄m statiȝ accusassent eum presidi vt rebellare volentem contra imperatorem romanū cui subditi erant iudei: ⁊ aspirare ad regnuȝ. Eadem etiam de causa dixerunt h Dic nobis palam) vt possent cōtra eum habere testimonium. i Respondit iesus) hic ponitur christi vera responsio in qua p̄mo ostenditur iudeoꝝ malignitas: scd̄o discipulorum xp̄i benignitas: ibi. Oues mee: in p̄ma ergo pte dicit sic. k Loquor vobis ⁊ nō creditis) .q.d. Uos q̄ritis verba exprimentia ꝙ ego sim xp̄s nō ad veritatem intelligendū: sed magis

Opera que ego facio in nomine patris mei[a] hec testimonium perhibēt de me. Sed vos non creditis: quia nō estis ex ouibns meis[b] oues mee[c]: vocē meā audiunt[d] ⁊ ego cognosco eas[e]: et sequūtur me[f]. Et ego vitam eternam do eis[g] et nō peribunt in eternum: ⁊ non rapiet eas quisq̄z de mãu mea[h]. Pater meus qđ dedit mihi[i]: maius est omnib⁹ Et nemo potest rapere de manu pr̄is mei[k], Ego ⁊ pr̄ vnuz sumus[l] Sustulerūt ergo lapides iudei vt lapidarēt eum[m] Respondit eis iesus[n]. Multa bona opa oñdi⁹ vobis ex patre meo: ꝓpter qđ eorū op⁹ me[p] lapidatis.

ad calūniandū: q: si illa dicerē nō crederetis: qđ ꝓbat ꝯsequēter dicens.

a Opa q̄ ego facio in noīe pr̄is ⁊c̄) sicut patet Jo.iiij.cap. Efficacissimū argumentū ad ꝓbandū veritatē excedētem natura, lē facultatez intellect⁹ sūt opa miraculosa: ⁊ tamē illis nō credebāt cū tn̄ fierēt ad declarationez deitatis ihu xpi. Causa āt incredulitatis eoꝝ subdit cū dicit.

b Sed vos nō creditis: q: nō estis ex ouib⁹ meis) .i. innocētes ⁊ hūiles: sed supbi ⁊ maligni: et iō dei iudicio excecati. Cōsiderandū q̄ i hac respōsione xp̄s nō dixit expresse se esse xp̄m quē querebāt: sed dicit aliqd equalens vel maius vt respōderet veritatem ⁊ excluderet calūnie maliciam.

c Oues mee) hic ꝯsequenter oñdit discipuloꝝ suoꝝ benignitatē dicens.

c Oues mee) .i. hūiles qb⁹ reuelatur veritas vt hr̄ Matth.x).ca d Vocē meā audiūt) credēdo corde ⁊ obediendo ope. e Et ego cognosco eas) non solū noticia visiōis sed etiā approbationis ad vitā eternā f Et sequūt me) hic in pn̄ti p grāz ⁊ in futuro q gliaz iō sequit. g Et ego vitā eternā do eis) loquit eni hic de illis q sunt oues eius nō solū ꝺm pn̄tē iusticiā: sz etiā ꝺm p̄destinationē diuinā que frustrari nō pōt h Et nō rapiet eas q̄sq̄z ď manu mea) p violentiā: qđ ꝓbat tali ratione.

i Pater meus qđ dedit mihi) .i. ipa deitas quā hēo a pr̄e: q: oia excedit in ifinitū k (Et nēo pōt rape) cū eni sit infinite potētie nihil pōt ab eo auferre per violentiā. l Ego ⁊ pater vnū sumus) in virtute et potentia: sicut in deitate vt supra dictum est: ergo nēo potest rapere oues de manu mea. Notandū aut qđ ex hoc verbo saluatoris. (Ego et pat vnuz sum⁹) excludūtur duo errores cōtrarij: circa articuluz sanctissime trinitatis. Sabelli⁹ enī posuit i deo vnitatē psone sicut ⁊ essentie: ⁊ hoc remouetur cum dicitur Ego ⁊ pater vnum sumus) Si enim pater et filius essent vna persona dixisset: sum in singulari. Arrius autem econtrario posuit diuersitatem essentiarū sicut et personarum ⁊ hoc excluditur per hoc cuz dicitur hic: vnum. Si enim pater ⁊ filius haberent diuersas essentias non diceret vnum neutraliter: sed plura

m Sustulerunt ergo lapides) hic cō sequenter ostenditur malignitas iudeorum in facto: et diuiditur in duas q: primo christus refrenat eorum seuiciam. Secundo excludit impositam sibi blasphemiam: ibi. Responderunt iudei. In prima igit parte dicit sic.

m Sustulerūt ergo lapipides iudei: vt lapidarent eum) moti liuore inuidie: non amore iusticie absq̄z legis ordine: vt supra dictum fuit in casu simili.viij.capitulo.

n Respondit eis iesus) dulciter eos reprimendo. o Multa bona opera ostendi ⁊c̄) scilicet veritatē docēdo infirmos curādo: ⁊ alia miracla faciēdo

p Propter qđ eoꝝ opus me lapidatis) cū tn̄ ex hoc me honorare deberetꝫ

a Responderunt) Hic cõsequẽter excludit blasphemiã sibi impositã: ⁊ diuiditur in duas: q: primo huiusmodi blasphemia imponit: ⁊ scđo excludit ibi. Respõdit. In prima ergo parte dicitur sic.

Responderunt[a] ei iudei: De bono ope nõ lapidamus te[b]: sed de blasphemia[c]: et quia tu homo cum sis: facis teipsum deũ. Respondit eis iesus[d]. Nonne scriptum est in lege vestra[e]: quia ego dixi dij estis? Et si illos dixit deos[f] ad quos sermo dei factus est[g]: ⁊ non potest solui scriptura[h] quem pater sanctificauit:[i] ⁊ misit ĩ mũdũ[k] vos dicitis quia blasphemas: quia dixi[l] filius dĩ sũ. Si nõ facio[m]

a Responderunt ei iudei) dicẽtes b De bono opere nõ lapidamus te sed de blasphemia) in dictis eorũ patet cõtradictio: quia loquebantur sicut furiosi: testificantur enim eũ facere bona opera in miraclis cum dicũt. b De bono opere) scʒ qđ facis: ⁊ tñ dicũt hic eũ blasphemũ cuʒ dicũt. c Sed de blasphemia) ista eni sunt incõpassibilia q: miracla xpi fiebant ad testimoniuʒ bonitatis eius ⁊ ideo cũ essent bona opera et diuina: non poterãt fieri ad testificandum aliqđ falsuʒ: qđ tamẽ esset si ille esset blasphemus ad cuius testimoniũ fierent. Ista aũt cecitas in eis ꝓcedebat ex eo ꝙ solũ humanã naturã in xpo considerabant: iõ subdit (q: tu hõ cũ sis facis teipsuʒ deũ d Respõdit eis) hic consequẽter iesus excludit crimẽ blasphemie sibi impositũ: ⁊ hoc dupliciter: primo excludit illud per scripturaʒ. scđo per rationẽ: ibi. Si nõ facio. Circa primum sciendum ꝙ sacra scriptura cuʒ sit a đo ĩspirata: nõ põt esse falsa. Ipa aũt attribuit deitatẽ hoibus sanctis et ꝓphetis: et ipi xpo: aliter tñ q: deitatẽ ꝑticipatiue tm̃ attribuit alijs a xpo: sicut iudices locũ dei tenẽtes dicunt dij Exo.xxj.cap. Dñs domus applicabit ad deos: ⁊ ibidẽ. Dijs nõ detrahes ⁊c. Xpo aũt attribnit deitateʒ proprie dictam. scđm qđ habet Iere.xxiij.capi. Ecce dies veniũt dicit dominus: ⁊ suscitabo Dauid germen iustum: sequit postea. Hoc est nomẽ qđ vocabũt eum dñs iustus noster: ⁊ vbi habemus dñs ponit nomẽ dñi tetragramaton in hebreo: qđ nullo mõ attribuit alicui nisi deo. Ex hoc vero Iõ patet quod sicut scriptura veteris testamẽti attribuit alijs a xpo deitateʒ participatiue dictam. Ita ipsi xpo deitatẽ proprie dictam

Scđm hoc igitur exponẽda est littera d Respõdit eis iesus) declarando se non esse blasphemum dicendo se esse deum vel dei filium naturalẽ qđ idem est: qđ probat per scripturã dicens. e Nonne scriptũ est ⁊c: quia ego dixi dij estis) hoc habet in psal.lxxxj. et dicitur de iudicibus et prophetis: iõ subditur. f Si illos dixit deos) participatiue. g Ad quos sermo dei factus est) sicut fuerũt ꝓphete ⁊ iudices h Et nõ potest solui scriptura) idest nõ potest dici qđ contineat falsum i Quem pater sanctificauit) idest me ipsum: queʒ sanctificauit idest sanctũ generauit ab eterno secundum deitatem: vel sanctificauit idest plenitudine gratie adimpleuit quantuʒ ad humanitatem.

k Et misit in mundum) ad saluandum ipsum sicut predictum erat per prophetam.

l Uos dicitis quia blasphemas quia dixi filius dei sum) quasi diceret: irrationabiliter loquimini: quia scriptura sacra que solui non potest: expresse loquitur de diuinitate mea: vt patet ꝑ predicta m Si non facio) Hic cõsequẽter excludit crimẽ blasphemie sibi impositũ per rationẽ. Circa qđ sciẽ

dum q̄ oīa determinant̄ ꝓprio opere vt habetur .iiij. Methauroꝝ: ideo per ꝓpriā operationē certificamur de natura rei. Xp̄s aūt faciebat opera diuinitatis ꝓpria .s. miracula totā facultatem creature transcendentia: et etiam v̓tute ꝓpria: qꝛ non solum faciebat illa obsecrando diuinā potentiam sed aliqn̄ imperādo: ex quo concludit q̄ in eo vere erat natura diuina et per ꝯsequēs nō erat blasphemus dicendo se esse deuz vel dei filiū: et hoc est q̄ dicitur. a Si non facio opera patris mei ⁊c̄) ideo concludit ex operibus. b Ut cognoscatis et credatis qꝛ pater in me est et ego in patre) inquātū ē vna natura amboꝝ sicut et vna operatio

opera patris mei. noli te credere mihi[a] Si: autem facio: et si mihi non vultis credere: operibus credite. Ut cognoscatis et credatis quia in me est[a] pater et ego in patre[b].

Expositio moralis

Ego et pater vnū sumus) Augustinus. Utrūqz audi vnū et sumus et a caribdi et scilla liberaberis: q̄ dicit vnū liberat te ab Arrio: q̄ dic̄ sum⁹ a sabellio (Sustulerūt ergo lapides iudei) Hilarius Nūc hereticoꝝ furor dn̄o in celis sedēte pari infidelitate dictis nō obedientes odiū impietatis exercent verboꝝ lapides iaciūt et si possent de trono suo in crucem detraherent.

¶ Q̄ fr̄is Antonij betontini sup v̓bis Si nō facio opa p̄ris mei nolite credere mihi Jo .x. ca. In qb⁹ v̓bis q̄rit̄ Cui sacerdoti sit faciēda ꝯfessio? Ad h̄ breuit̄ dico ſm doctoris n̄ri Durādi sniaz q̄ tria sūt necessaria ꝯfessori cui faciēda est ꝯfessio vt sufficiēter possit penitētibus ꝓuidere. vita .s. scia: et auctoritas. Primo igit̄ ꝯfessori ē necessaria vita honesta .s. et d̓uota q̄ ꝓbat̄: vbi enim de ꝯfessorib⁹ d̄r p̄ma petri .iiij. ca. Sic boni dispēsatores m̄tiformis gr̄e dei: adeo vt d̓ ip̄is illō apl̄i ad cor .iiij. c. dicere valeāt. Sic vos existimet hō vt ministros xp̄i et dispēsatores misterioꝝ dei. Et Augu. ait sicut de peni. dist̄ .vj. c. j. dicit̄. Sacerdos cui oīs peccator offertur: et ante quē statuit̄ oīs languor: in nullo eoꝝ iudicand⁹ sit: que in alijs iudicare est ꝓmptus. Judicās eni aliū q iudicandus est seip̄m cōdēnat. Scd̄o necessaria ē ꝯfessori scia q̄ sic̄ ꝓbat̄ qꝛ nll̄us artē aliquā docere p̄sumit nisi p⁹ ip̄e didicerit. Difficilior āt ars nll̄a ē vtiqz aiaꝝ regie. vn̄ Gre. l. pastoral. c. j. ait. Nll̄a ars doceri p̄sumit̄ nisi p̄us itēta meditatiōe discat̄. Ab ip̄itis ego pastorale magisteriū q̄ temeritate suscipit̄. ita et qn̄ est ars artiū et regimē aiaꝝ Quis cogitationū vulnera maiora esse nesciat vulneribus viscerum tamen sepe qui p̄cepta sp̄ūalia cordis nō nouerūt se medicos ꝓfiteri nō metuūt: dūqz pigmētoꝝ seu ꝯfectionū vim nesciūt videri medici corpis n̄ erubescūt. Tertō necessaria etiā est ꝯfessori Auctoritas q̄ possit absoluere penitētes. Et lz hic ille text⁹ q .xxxij. di. ca. ad hoc a Gratiano denotat̄ deduci posset vbi dicit̄. Ceteꝝ scismaticoꝝ et hereticoꝝ sacr̄a: qm̄ extra eccl̄iam sunt: iuxta sc̄toꝝ patrū traditiones .s. Pellagij Grego. Cip̄ani: Augusti. Hierony. formā qdē sacr̄oꝝ nō āt v̓tutis effectū h̄re ꝓfitemur. in quorū nūero ſm Hostiē. publici fornicarij et symoniaci et eoꝝ ſm Tho. mediatores nūerant̄: p̄cipue cū symōiaci hodie sint excōicati: tn̄ qꝛ p ꝯciliū ꝯstātiense statutū est: vt a quocūqz sacerdote: dūmō ab ecl̄ia tolleret̄ sacr̄a recipiat̄. oia h̄ p̄termittere statui. Solū h̄ sciēdū est q̄ cū sacerdos nō soluit nisi ligādo ad aliqd faciēdū: ille sol⁹ absoluere pōt vt dictū ē. Nā sacerdotib⁹ dūtaxat ioānis .ij. ca. dn̄s ait. Quorū remiseritis pctā remittunt̄ eis: et q̄ꝝ retinueritis retēta sūt. Et tn̄ nō oīs sacerdos sz ꝓprius qꝛ lz oib⁹ sacerdotib⁹ clauis auctoritatis

in consecratione tribuat:nõ tamẽ exe/
cutio eius. Proprius vero sacerdos':
vt habet ex sacris et ex glosa sup cap.il
lo. Ois vtriusq3 sexus.ille est qui illi/
us hȝ cura ordinariá vt papa: legatus
diocesanus:
eps:ꝛ presbr
parochialis
et breuit ois
ille q ab istis
habet iuris/
ditionẽ dele
gatam idest
cui aliqs p/
dictoruȝ co/
mittit aucto
ritatẽ audiẽ
di cõfessiões
absoluẽdi et
pnias iniun
gendi. Ex q
bus apparet ꝙ fratres minores ꝛ pdi/
catores qui a plerisq3 summis pontifi
cibus Alexandro et Clemente et alijs
auctoritatẽ habent audiendi cõfessio/
nes ex permissione epi irrequisitis pa/
rochialibus et etiã contra velle episco/
pi:si ex malitia nõ pmitterent proprij
sacerdotes vocari debent. Et ideo est
quia illud quod cõuenit alicui ex ordi
naria iurisdictione:potest ipse cõmit/
tere alteri habenti ordinem cõuenien/
tem ad illud officiũ exequendũ:sicut a
quo extra de ꝯsecra.ecclesia.aperte no
tatur. Illi ergo confitent habenti au/
ctoritateȝ a papa etiam inuitis epis si
malitiose cõtradicere voluerint: et ab
eodẽ absoluunt vere sunt absoluti:nec
eadẽ pctã in numero tenent suis' paro
chialibus cõfiteri. hoc de pdicatorib⁹
ꝛ minoribus patet in extrauagãti Jo.
xxij.ca.q.incipit. Uas electionis ꝛc̃.

Expositio litteralis.

Descripta confirmatione doctrine
christi signo visibili in suscipiẽdo
filium vidue vt supra dictum est. hic
consequenter eiusdem confirmatio de

Feria.v. post dñicam de passione Euangelium sm Lucam.vij.ca.

In illo tẽpore. Rogabat ihȝ qdã pharifeus vt mãducaret cũ illo. Et ingressus i domũ pharisei discubuit[a]. Et ecce mulier[b] que erat in ciuitate peccatrix vt cognouit ꝙ iesus accubuit in domo pharisei attulit alabastrum vnguẽti:ꝛ stans retro[c] secus pedes ei⁹ lachrymis cepit rigare pedes eius[d]. Et capillis capitis sui tergebat[e] ꝛ osculabat pedes eius[f]: et vnguento vngebat[g]. Uidens autẽ[h] phariseus qui vocauerat euȝ:

scribitur facto inuisibili: videlicet per
remissionẽ peccatoꝝ mulieris pecca//
tricis vbi pmo describit locus cũ dici
tur. a Et ingressus domũ pharisei
discubuit) Legit aũt christus mandu
casse cũ pec/
catoribus vt
eos ad peni
tentiá puo/
caret:vt ha/
betur Mat.
ix.ca. Jtẽ cũ
amicis fami
liarib⁹ vt eo
rum deuoti/
onem nutri/
ret: vt dicit
Joan. xij.c.
d martha et
maria. Jteȝ
cũ cognatis
pauperibus et eorũ inopiam supple//
ret vt habet Joan.ij.ca. de nuptijs vbi
deficiente vino christus aquá vertit in
vinum. Jtẽ cũ phariseis supbientibus
vt eorũ superbiá cofutaret: put hic ha
bet vt videbit psequendo. b Et ec/
ce mulier) de peccatis suis plene ꝛ per
fecte cõtrita. c Et stans retro) quia
pre verecũdia sui peccati nõ audebat
se anteponere. d Lachrymis cepit
rigare pedes eius) ex quo patet magni
tudo cõtritionis ex qua tantũ fleuit ꝙ
poterant lauari pedes vnius hois nu/
dis pedibus incedentis. e Et capil
lis capitis sui tergebat) quib⁹ ante ad
cõpositionem vultus sui fuerat abusa
f Et osculabatur pedes eius) vt totũ
deo seruiret in penitentia quicqd ex se
deum cõtempserat in culpa: sm quod
dicit Gregorius. g Et vnguento vn
gebat ad refrigeriũ caloris ꝛ mitigati/
one doloris ex labore itineris. h Ui
dens autem) Hic consequenter ponit
pharisei indignatio: vnde subdit.
i Ait intra se dicens? Hic si esset pro/
pheta) verus sciens occulta.

a Sciret vtiqꝫ que et qualis est mu
lier) et per consequens nō pmitteret se
tangi ab ea. b Et respondens iesus)
ad cōfutationem illius: per hoc eni ꝙ
respondit ad eius cogitationē que soli
deo nota est
ostendit se
plusqꝫ pro//
phetam.

c Duo de/
bitores ⁊c̄).
Parabola ē
vt conueniē
tius conclu/
datur cōtra
phariseum
de responsi/
one que sub
ditur cuꝫ di/
citur.
d Respon
dens Simō
⁊c̄) q: amor
in humanis
plerūqꝫ cau
satur ex pre
cedentibus
donis: ⁊ per
conseqnens
maior amor ex maioribus donis.
Hic consequenter christus redarguit
phariseum ex triplici defectu pietatis
cum dicitur et conuersus ⁊c̄ sequitur.
e Intraui in domum tuam: aquam
pedibus meis non dedisti) qui tamen
erāt fessi et dolentes ex labore itineris
et lutosi seu puluerizati eo quod sine
calciamentis incedebat. Secundo re/
darguit eum ex defectu charitatis cū
dicitur.
f Osculum mihi non dedisti) quod
est amicitie signum. Tertio ex defectu
hilaritatis seu leticie que nomine olei
designantur vt dicitur psalmi. lxiiij.
propterea vnxit te deus deus tuus ⁊c̄
Tria autem dicta requiruntur in ho//
spitalitate gratiosa: et econtra laudat

ait intra se dicēs[i] Hic
si esset propheta sciret
vtiqꝫ que ⁊ qualis est
mulier[a] que tangit eū
q: peccatrix est. Et rñ/
dēs iesus[b] dixit ad illū
Simō habeo aliquid
tibi dicere. At ille ait.
Magister dic. Et rñ/
dens iesus dixit. Duo
debitores[c] erāt cuidā
feneratori: vnus debe
bat denarios quingē/
tos ⁊ alius qnquagin
ta. Nō habentibus il/
lis vnde redderent: do
nauit vtrisqꝫ. Quis er
go eū plus diligit? Re
spondēs simon[d] dixit.
Estimo q: is cui plus
donauit. At ille dixit
ei: Recte iudicasti. Et
cōuersus ad mulierē
dixit Simō vides hāc
mulierem? Intraui in
domum tuam: aquaꝫ
pedibus meis nō dedi
sti[e]. Hec autē lachry/
mis rigauit pedes me
os: ⁊ capillis suis tersit
Osculum mihi nō de
disti[f]: hec autē ex quo
itraui nō cessauit oscu
lari pedes meos Oleo
caput meū non vnxisti
Hec aūt vnguento vn
xit pedes meos: ꝓpter
qḋ dico tibi: Remit/
tuntur ei peccata mul/
ta[g]: qm̄ dilexit multū.
Cui aūt minus dimit
titur minus diligit[h].

mulierē de triplici perfectione oppo/
sita: vt patet in littera et ideo conclu/
duntur.
g Remittunt ei peccata multa) videt
aūt ꝙ deberet dici cōtrariū: q: primo
predixerat
donum esse
causaꝫ amo/
ris: Hic au/
tem econtra
rio infert a/
morem esse
causaꝫ doni
Dicendū ad
hoc ꝙ pri//
mo in para/
bola loque/
batur modo
humano vbi
amor ex do/
no causatur
sed in appli
catione pa//
rabole ad ꝓ
positum con
uertit se ad
loquendum
de amore di
erga nos: q
non proce//
dit ex bonis meritis nostris: sed ma//
gis causat bonum in nobis: et ideo cō
uenienter concludit dicto modo. Uel
aliter potest dici ꝙ in peccato sunt duo
remittenda scilicet culpa et pena. Cul
pa auteꝫ ex dei liberalitate remittitur:
cum nullum bonum meritorium pos/
sit esse in nobis sine gratia quam non
habemus ante culpe remissioneꝫ: sed
habita gratia et culpa dimissa: adhuc
remanet pena remittenda: ad cuius re
missionem facit bonum opus nostruꝫ
charitate informatum et de hac remis
sione loquitur dominus: vnde sequit.
h Cui autem minus dimittitur: mi/
nus diligit) Remissio autem culpe aut
nulla est: aut totalis simul: sed remis/
sio pene sit per partes et nō tota simul

de communi cursu: licet aliquando fiat tota simul propter feruorem penitē tis et ex liberalitate dei: ⁊ hoc fuit in ꝓposito in hac muliere: ideo sequit̄.

Dixit autem iesus ad illā. Remittuntur tibi peccata tua[a]. Et ceperunt qui simul discumbebant dicere intra se. Quis est hic qui etiam peccata dimittit[b]? Dixit autē ad mulierez. Fides tua te saluā fecit[c] Vade in pace

a Remittunt̄ tibi peccata) non soluz q̄tuz ad culpaz: sed etiā q̄tuz ad penam ex vehementi amore dī ⁊ horrore peccati p̄teriti. b Quis ē hic) hoc dicebāt qa videbant tantū humanitatē exterius apparentē: sed ignorabant deitatē interius latentem que potest peccata dimittere. c Fides tua te saluaz fecit) quia ista fides fuit formata charitate: et ideo fecit habentē dignam vita eterna. De ista muliere peccatrice dubitāt aliqui doctores vtrum fuerit maria soror lazari vel alia. De quo dictū est qd sentiant doctores Joānis .xij. cap. ibi enim hoc posui quia prius scripsi sup ioannē: q̄z super lucam.

Expositio moralis

Rogabat autē illum quidam phariseus ⁊c̈) per mulierem peccatricem ad dñi pedes accedentem significatur quelibet persona vere de peccatis penitens et contrita: ad quod requiritur ꝙ sicut deum offendit per culpaz ita seruiat ei per penitētiā: ad Roma. vj c. Sicut exhibuistis membra vestra seruire immunditie ⁊ iniquitati ad iniquitatem: ita exhibete nunc seruire iusticie in sanctificationez. et sic fecit mulier ista: vnde dicit Gregorius Omelia xxv. Liquet fratres ꝙ illicitis actibus prius mulier intenta vnguentum sibi pro odore sue carnis adhibuit: ꝙ ergo sibi turpe exhibuerat hoc iam deo laudabiliter offerebat. Oculis terrena cōcupierat: sed hos iam per penitentiaz conterens flebat. Capillos ad compositionem vultus exhibuerat: sed iam cum capillis maculas tergebat. Ore superba dixerat: sz pedes domini osculans hoc in redemptoris sui vestigia figebat. quot ergo in se habuit oblectamenta: tot dē se iuenit holocausta. Cōuertit ad virtutum munera numerum criminum: vt totum seruiret deo in penitentia quicquid ex se deuz contempserat in culpa (Videns autez phariseus ⁊c̈) per istum qui christum notauit de ignorantia et mulierem de immunditia significatur hypocrita de sua falsa iusticia presumens et alios cōtēnens qr sicut dixit Joānes os aureuz Vera iusticia compassionem habet: falsa vero indignationē: ꝓpter qd̄ iste phariseus arguitur de pietatis omissione in modicis respectiue: et mulier commendatur de maioribus valde cum dicitur (Intraui in domum tuaz: aquam pedibus meis non dedisti. Hec autem lachrymis ⁊c̈: propter quod sibi dicitur. Remittuntur tibi peccata tua.

Questio fratris Antonij betontini.

Ecce mulier que erat in ciuitate peccatrix vt cognouit ꝙ iesus accubuisset in domo pharisei attulit alabastrum vnguenti: et stans retro secus pedes eius lachrymis cepit rigare pedes eius Luce .vij. cap. ¶ Ex quibus oritur questio: que talis est. Utrū ad peccati deletionem necessaria sit ipa contritio? Ad quod breuiter dicitur secundū durandum nostrum. Quod cum peccatum sufficienter per actum voluntatis possit nasci: sufficienter per eundem actuz valet vtiq̄z dissolui. Nam vt Joannes criso. ait. et ponitur extra de regulis iuris. Unumquodq̄z ꝙ per quascūq̄z causas nascitur per easdē dissoluitur. Cū igitur per actum volendi ad quem se/

quitur delectatio peccatum nascatur per actum nolendi ipsiusmet voluntatis ad quem sequitur tristicia: oportet vt destruatur. Sed quia secundu beatum Augustinum. nihil est magis in potestate hominis: q̄z ipsa voluntas deus autem non requirit ab homine nisi quod est in eius potestate. Hinc Ecclesiastici xv. scribitur. Ante hominē vita ⁊ mors bonum et maluz quod placuerit ei dabitur illi. Propterea vt doctor noster Franciscus ait Illud est simpliciter necessarium sine quo finis vltimus haberi non potest: sicut medicina infirmis vel apostematis incisio necessaria est: quia sine ipsa sanitas non habet. Cuz felicitas igitur que finis vltimus et necessarius humani generis est que per peccatum amittitur sine contritōe haberi nō possit: nemini dubium esse debet q̄ summe necessarie eiusdem generis sit ad salutez. Quid enim vtilius sacramento baptismi: de quo Joan. iij. caplo. scribitur. Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto non intrabit in regnum celorum: ⁊ tamen in adultis sine contritione non valet: quia ficte baptizatur qui de peccato non dolet: vnde sacramentum: et non rem sacramenti suscipit qui ficte ad eum accedit Q̄ð preterea necessaria est eucharistia cum Joan. vj. ca. dicat. Nisi mãducaueritis carnem filij hominis: ⁊ biberitis eius sanguinem non habebitis in vobis: et si quis sine contritione cōmunicaret: iudicium sibi mãducaret et biberet: Juxta illud apostoli ad Corinth. xj. cap. Qui manducat et bibit indigne iudicium sibi manducat ⁊ bibit. Super hec omnia quid maius dicere possumus de passione domini: de qua vt Joãnis. xj. cap. scribitur: Caiphas dixit expedit vt vnus homo moriatur ꝑ populo et non tota gens pereat. Et luce vltimo cap. dicit. Oportebat pati christū. Et tñ sine contritione nō ꝓdest. nam si oppositū teneretur: ita iudam sicut latronez saluari potuisse crederetur: quod non tantum dicere: sed etiam cogitare nepharium est. Et propterea cum tantam virtutem habeat ipsa contritio: sine ea profecto non valet vlla confessio. Sepius enim sine confessione ad salutem proficit ipsa cōtritio. vnde propheta. Dixi inquit confitebor aduersum me et tu remisisti impietatem peccati mei Et hieronymus ait. O lachryma humilis: tua est potētia: tuum regnuz: tribunal iudicis nō vereris: cunctorum tuorum peccatoꝝ accusatoribus silentiuz imponis: nō est qui te vetet accedere: si sola intras vacua non redibis: magis crucias diabolum q̄z pena infernalis. Quid plura? vincis inuisibilē: ligas omnipotentem: inclinas filium virginis: hec ille.

Feria sexta post dominicam de passione. Euangelium secundum Joannem vndecimo capitulo.

In illo tēpore Collegerūt pontifices[a]: ⁊ pharisei[b]:

Expositio litteralis.

Hic ponitur effectus suscitationis lazari respectu absentiū a bethania vt narrat Euangelista quia audita suscitatione lazari: ex ira ⁊ inuidia moti sunt pharisei et scribe ad tractandū de morte christi. Et diuiditur in tres: quia primo ponitur eorum congregatio Secundo congregatorum dubitatio: ibi. et dicebant. Tertio dubij determinatio: ibi. vnus ex ipsis. In prima ergo parte dicit sic.

a Collegerunt ergo pontifices) qui erant maioris auctoritatis et magis literati.

b Et pharisei) qui videbantur p̄ alijs religiosi ex qb⁹ factū eoꝝ grauius erat

Concilium). s. aduersus iesum hoc nō est extextu sed subintelligit̄ Circa hoc notandū q̄ pontifices erāt de tribu leui. Pharisei aūt p̄ magna parte erant d̄ tribu Simeon: q̄ ex illa tribu habuit ortū secta phariseorū. iō in fugura huius fuit p̄dictū Genc. penultio ca. Symeon et leui fr̄es vasa iniqtatis bellantia: in cōsiliū eorū nō veniat aīa mea. b Et dicebāt) hic ponit̄ eoꝝ dubitatio qd facerēt de ih̄u q̄ habebāt rōnes ad vtrāq̄ ptem: ex euidētia eni miracłoꝝ cogebāt̄ dicere. c Quia hic hō multa signa facit) ⁊ ex hoc seqtur q̄ erat ei credendū magis q̄ moysi: q̄ moyses nō tot nec tanta signa fecit ⁊ maxie qñ ppl's ei p̄mo credidit: imo valde pauca vt p̄z Exo. iiij. c ⁊ sic habebāt argumētū ad ip̄m recipiendū ⁊ honorādū tanq̄ verū xp̄m. S₃ ecōuerso arguebāt ad cōtrariū dicētes d Si dimittim⁹ eū sic oēs credent in eū) sicut in xp̄m: ⁊ q̄ xp̄o debebat̄ regimen s̄m scripturas q̄s male intelligebāt de tpali regno. iō ex hoc videbat̄ se q̄ ꝯtra impatorē romanū rebellio qui tūc tp̄is dñabat̄ eis: ⁊ hoc videbat̄ p̄pinqua occasio d̄structiōis ciuitatis ⁊ tēpli p̄ potestatē romani impij q̄ tunc erat maxia: ⁊ iō ipsi nō habebāt aliquā virtutē resistēdi: ⁊ hoc ē qd̄ dr̄. e Et veniēt romani) in tāta fortitudie q̄ nō poterim⁹ resistere. f Et tollēt locu₃ nr̄m). i. ciuitatē ⁊ tēplū. g Et gentē) captiuādo ppl'₃: ⁊ sic p₃ q̄ passio timoris subuertebat in eis iudiciū rōnis h Unus aūt ex ip̄is) hic ponit̄ dubij d̄terminatio: ⁊ diuidit̄ in tres: qa p̄mo dubiū determinat̄. Scd̄o d̄terminatio approbat̄: ibi. Ab illo aūt die. Tertio a xp̄o euitat̄: ibi. Ih̄s aūt iam nō in pal̄. Prima in duas: q̄ p̄mo ponit̄ cayphe d̄termiatio: scd̄o hui⁹ determinatiōis expositio: ibi. hoc aūt a semetip̄o. In p̄ma igit̄ pte dicit̄ sic. h Unus aūt ex ipsis cayphas nomine) nō est de textu sed intelligit̄ nomen eius p̄pter auctoritatē sui officij: vñ s̄bdit̄ i Cū esset pontifex anni illius) dñs aūt p̄ceperat esse tm̄ vnū summū sacerdotē et p̄ totā vitā suā: q̄ moriente alius sibi succederet: vnde ⁊ in morte eius reuertebantur fugitiui. Sed p̄pter cupiditatē et ambitionem suam statuerunt inter se illi qui erant d̄ genere sacerdotali vt quolibet anno vnus esset q̄ illo officio fungeret̄. Alia₃ autem ratione₃ assignat Josephus dicens. A tēpore Herodis ascalonite qui auxilio romanorū occupauit regnum iudee: sacerdotiū cōmuniter vendebatur: et sic p̄pter maius lucrum tēporale summus sacerdos frequenter mutabatur. k Dixit eis) p̄pter auctoritatem officij sic loqutus est dicens. l Uos nescitis quicq̄) quasi dicat p̄ma facie qlibet intelligens videre potest: q̄ ad mortē huius hoīs debemus laborare. Cuius ratio est quia bonum cōmune magis est eligendū q̄ bonu₃ particulare. Si aūt homo iste dimittatur bonū totius ppl'i dissipabit̄. vt patet per p̄dicta scd̄m eorum existimationem: et sic concludit q̄ sit agendu₃ ad mortem christi: etiam si ex parte eius non inueniatur aliqua causa: ⁊ hoc est quod dicitur. m Expedit vobis: vt vnus moriatur homo) etiam si esset bonus et iustus n Pro ppl'o) idest ꝯseruatiōe ppl'i.

conciliū aduersus iesu₃[a] et dicebāt[b]. Quid facimus: quia hic homo multa signa facit[c] Si dimittimus eum sic: omnes credent in eum[d]. Et venient romani[e]: et tollant locū nostrum[f] et gentem[g]. Unus autem ex ipsis cayphas nomine[h] cu₃ esset pōtifex anni illi⁹[i] dixit eis[k]. Uos nescitis qcq̄[l]: nec cogitatis q̄ expedit vobis[m] vt vn⁹ moriat̄ hō p̄ ppl'o[n]

a Et nō tota gens pereat) sʒ maneat in vita: hoc ptʒ māifeste ꝙ passio inuidie et liuoris ꝯtra xp̄m ⁊ passio timoris p/dēdi gentē ⁊ locū sbuertebāt in eis ra/tionis iudiciuʒ: quia in nullo casu lici/tum est in// terficere ino centē: p h.n. non ꝓcurat bonum cōe: sʒ magis de struit: ꝓpter qđ dei iudi/cio factū ē ꝙ illud maluʒ

et nō tota gens peat[a]. Hoc aūt [b]a semetipso nō dixit: sʒ cū esset pō tifex anni illi⁹ ꝓphetauit[c] qa iesus moritur⁹ erat pro gēte[d]: ⁊ nō tm̄ ꝓ gēte[e] sʒ vt filios dei q erant dispersi[f] cōgregaret in vnū[g]. Ab illo ergo die cogitauerūt vt interficerēt eū[h]. Jesus ergo iā nō in palā ambulabat apđ iudeos[i]: sʒ abijt i regionē[k]

quod credebant p mortem xp̄i euade/re. s. destructionē loci ⁊ gentis quaʒ p mortē xp̄i incurrerūt. quia in penā huius peccati romani p Titū ⁊ Uespasiana locū ⁊ gentem destruxerunt: Anno quadragesimo scđo post passionē xp̄i: sicut fuerat a Daniele prophetatū. ix. cap. Et ciuitatem ⁊ sanctuariū dissipa bit populus cum duce venturus ⁊c. et a saluatore predictū. Luce. xix. ca. Uidens ciuitatē sanctā hierl'm fleuit sup illam. b Hoc aūt) Hic ponit pre//dicte determinatōnis expositio: que q dē expositio est Joānis euāgeliste ostē/dentis qualiter cayphas pdictā deter minationē ꝓtulit: q̄uis eni esset inten tio cayphe dare solū ꝯsiliū de xp̄i mor te pro tpalis piculi euasiōe circa popu lū iudeor: tñ verbū eius sic sonabat ꝙ xp̄s erat mortur⁹ pro gente ⁊ pplo: ⁊ ꝙ sic fuit ꝓlatū: fuit ꝓphetia quodāmo/do de futuro ꝙ xp̄s erat moriturus ꝓ salute spūali: nō solū iudeorū sed etiaʒ oim gentiū q credituri erāt in ip̄m: et hoc est qđ dr̄. b Hoc aūt a semetipo nō dixit) .i. supradictū verbuʒ hoc mō ꝓtulit: sed p motionē alteri⁹. c Sʒ cū esset pōtifex anni illius ꝓphetauit) q: ipso ignorāte dictū ꝓpheticū protu lit: nō rōne sui mer ti. sʒ dignitatis officij. d Quia iesus erat moritur⁹ ꝓ gente). s. iudeor q: multi de iudeis sal uati sunt p ip̄m. e Et non tm̄ ꝓ gen te sua sed vt filios dei) nō q: adhuc es/sent filij dei actu: sʒ in potentiā ad actū reducēda q: erāt pdestinati. f Qui/erāt dispsi) p diuersos ritus gentiliuʒ. g Congre garet i vnū) .i. in vnā ec/clesiā ex iu/deis ⁊ genti lib⁹ cōstitu/taʒ vt essent vnū ouile: si cut ē vn⁹ pa stor: vt supra dictū precedēti cap. ꝓpter qđ Gen. pe nultimo ca. dr̄ de xp̄o. Ipse erat expe/ctatio gentiū: nō solū iudeor: nec h est cōtra illud qđ dicit saluator Mat. xv. ca. Nō sum missus nisi ad oues q perie rāt domus israel: q: ibi saluator loquit de sua missione ad pdicandū in psona ꝓpria: propter qđ aplus dicit Roma. xv. ca. Dico eni dnm̄ iesum xp̄m mini strū fuisse circumcisionis. h Ab illo) hic ponit determinatiōis cayphe ap/probatio: q̄uis esset iniq: qa omēs alij erant affectati ad ꝓcurandū mortem xp̄i sicut ⁊ ipse: ⁊ hoc est qđ dr̄. h Ab illo ergo die cogitauerunt vt interfice/rent iesum) lʒ eni an habuissent volun tatē interficiendi ip̄m: vt patuit p pdi cta: tamē ex ꝯsilio Cayphe diffinierūt h adimplere q̄citius possent. i Je sus aūt) hic ꝯñter ponit hui⁹ determi nationis declinatio: nō eni adhuc erat tp̄s passiōis xp̄i a deo pordinatū: et iu/dei querebāt occidere eū vt visum est. ideo recessit ad tempus: ⁊ hoc est qđ di citur. i Jesus aūt nō in palā ambu labat apud iudeos) q̄uis eni inter eos existens posset eorū impetū refrenare: tamen voluit ad tempus latere ⁊ se oc cultare rōnibus predictis ca. viij. ⁊ x. vbi similiter agit de sua occultatione k Sed abijt in regioneʒ iuxta deser/tum) vbi pauci de iudeis erant.

a In ciuitatẽ que dicit Effrem) que erat parua et parũ populata. b Et ibi morabatur cum discipulis suis (vsq ad tempus propinquũ sue passioni.
¶ Super euangeliũ istud nõ habetur moralitas.

iuxta desertũ in ciuitatẽ q dicit effrẽ[a]. et ibi morabat cũ discipulis suis[b].

¶ Sabbato post dñicam de passione Euãgeliũ ſm Joan. xj. ca.

¶ Questio fratris Antonij Betontini. Expedit vt vnus hõ moriat. Joannis. xj. ca. ¶ Sup quibus verbis mouetur dubitatio. ¶ Utrum contritio sit congruissima ad deletionem culpe mortalis? Ad qd rñdet ſm Franciscũ q sic: ⁊ rõ talis est: qr maxima atq penosa egritudo cura maxima indigit Hinc hierony. ad mrẽ ⁊ filiã i gallijs cõmorãtes ait. Putride carnes ferro curant ⁊ cauterio: venena serpẽtina curant antidoto: qd satis dolet maiori dolore expellit. Cũ aũt mortalis culpa qua diuina maiestas offendit maxima sit egritudo spũalis ⁊ oium malorũ excessiua: pẽa maxima ⁊ dolorissima ad eius expiationẽ debetur: aliter pfecto diuina iusticia nõ seruaret. Nempe in xv. ca. Deutero. scriptũ est: pro mensura peccati erit plagarũ modus: Sz cõtritionis tristiciã esse oium penarũ maximã: nõ modo rõne sed auctoritate ⁊ exemplo a doctorib⁹ demonstrat: maxime igit ɔgruũ est: vt mortalis culpa deleat ex cõtritionis tristicia: q est dolor in volũtate. i. displicẽtia pcti pteriti: sit oim penarũ maxima: qr cũ mors pho teste. sit vltimũ terribiliũ et arduorũ sa tristicia sepius supari videt: cum multi potius mortẽ eligãt vt ipam tristiciã fugiant: sicut in plerisq monstratum est. quos Augusti. in lib. de ci. dei historia longa lataq describit: pfecto vt de mltis aliqs rumosiores cõmemorem: Saul ⁊ Samson mori citi⁹ voluere q tristiciã eos nimis affligentẽ ⁊ cruciantẽ longi⁹ sustinere. Qd etiã exemplo demõstratur. Nã vt Aug. ait in eodẽ loco. Spũs q sunt in purgatorio et in inferno nulla pti⁹ affiicti sũt pena acriori tristicia: ⁊ h fit vt qui delectãtur in culpa correspõdẽti crucient ⁊ ipi pena: pp terea vt qd diximus auctoritate pbet Ric. de sancto victore. Si pena inferni cũ amore posset assumi: pena nõ esset: sic ⁊ in supna glia eterna felicitas minime teneret: si a beatis cũ tristicia possideret. ¶ Expositio litteralis.

In illo tpe Cogitauerũt principes sacerdotũ[c] vt ⁊ Lazarũ interficerẽt: qa multi propter illũ ab[...]

Pro declaratõe hui⁹ euãgelij est intelligendũ primo q occasio cogitatõis tal mortis. s. Lazari fuit iuidia iudeorũ ex fama ⁊ glia xpi. quoniã videntes pharisei q multi ex iudeis venerant de hierusalẽ vt Lazarum viderent: quẽ suscitauit a mortuis: facta. n. mirabilia libenter vident. Mirabilissimũ aũt erat videre quatriduanũ mortuũ suscitatum comedentẽ ⁊ bibentez et alia opera facientẽ: sperabant etiam audire ipsum referentem statũ alterius vite: quem omnes scire desiderant et qr in hoc gloria christi manifestabatur de quo dolebant principes populi ideo dicitur.

c Cogitauerunt autẽ principes sacerdotes vt et Lazarum interficerent) Ex quo patet eorum malignitas: quia volebant interficere illum quem deus viuificauerat ad occultandum miraculum. Si autem queratur Quare magis Lazarum persequebantur quam cecum illuminatuz de quo dictum est. ix. cap. ⁊ languidum sanatum de quo fuit dictum. v. cap. Dicendum q hoc erat quia Lazarus erat homo nobilis

⁊ famosus:⁊ ideo miraculũ in ipo scm̃ erat magis publicũ ⁊ famosum.

a In crastinũ) hic describit honor exhibitus xp̃o in turbe obuiatiõe:⁊ diuidit in duas: q: p:io describit ipa obuiatio. Scdo ??dit huius obuiationis rõ:ibi. Testimoniũ ergo In p:ima p te dicit sic.

a In cra//stinũ autem turba mul//ta:que cõuenerat ad di/em festum) quia omnes tenebant venire in hierusalem in solẽnitate pasche. b Cũ audissent qa iesus venit hierosolimam) Istud fuit quita die ante pascha illa die accipie/bat agnus ⁊ seruabat vsq; ad vesperã quartedecime diei: et tunc imolabat vt habetur Exo.xij. ideo christus illa die venit in hierusalẽ vbi erat immo/landus tanq̃ verus agnus p:o nobis vt sic veritas responderet figure

c Acceperunt ramos palmarũ) q̃ diuina dispositione factũ est ad designã/dum victo:iã quam ch:istus de hoste in p:oximo erat habiturus. Unde an/tiqtus dabat ramus palme victo:i in certaminibus. d Et p:ocesserunt obuiam ei) reuerenter. e Et clamabant Osanna) idest salua obsecro quia petebant ab eo salutem.

f Benedictus qui venit) In hoc laudant et confitentur eius aduentum: Dicere enim hominis: non est suum facere:sed tantum fateri: et ideo quando nos deum benedicimus :non ei bonum facimus :sed tantummodo eius bonitatem fatemur ⁊ laudamus. Di//cere autem dei:est suum facere ꝭm qd̃ dicitur Psal.xxxij. Dixit et facta sunt.

ibant ex iudeis et cre/debãt in iesuz. In cra/stinum aũt turba multa[a]: q̃ cõuenerat ad diem festũ cũ audissent: qa iesus venit Hierosolymã[b] :acceperũt ramos palmarũ[c]:⁊ p̃cesserũt obuiam ei[d]:⁊ clamabãt. Osanna[e] benedictus q venit[f] in noie dñi[g]. Rex Israel[h]. Et inuenit iesus asellũ ⁊ sedit sup eũ[i]: sicut scriptum est[k]. Noli time/re filia syon[l] Ecce rex tuus venit sedens sup pullũ asine. Hec nõ cognouerunt discipuli eius p:imum[m]. Sed qñ glo:ificatus est[n] Jesus: tunc reco:dati

et ideo quando deus homini benedicit:ei beneficium impendit.

g In nomine domini) idest sicut do/minus:non sic autem venit Moyses: sed tantũmodo vt seruus vt habetur Hebre.iij.c. vel aliter.

g In noie domini) .i. a deo patre missus ad ex/plenduz vo/luntatez ei⁹.

h Rex isra/el) in hoc cõ/fitentur eius potentiaz ta/mẽ diminu/te:qa crede/bant eum regnaturum temporaliter et liberaturum eos a tributo : ipse aũt venit ad regnandum spiritualiter ; et ad liberandum totũ gen⁹ humanum a dyabolo quod erat maius :p:opter hoc in Psal.cxvij. vbi ista laus p:edi//cta fuit:dicitur Benedictus qui venit in nomine domini deus dominus ⁊ illuxit nobis:in quo exp:imitur eius di/uinitas et regnum spirituale.

i Et inuenit iesus Asellum ⁊ sedit super eum) modum autem et qualiter et per quem ch:istus hunc asellum ha//buit: scilicet per missionem discipulorum Euangelista transit quia sufficienter fuit exp:essuz ab alijs scz Matthei. xxj.capi.⁊ Mar.xj. k Sicut scrip/tum est) zacharie.xj.cap. l Noli timere filia syõ ⁊c̃) hẽ fuit expositũ Mat. xxj.cap. m Hoc non cognouerunt discipuli eius: p:imuz) idest p:otunc: qa adhuc erant simplices ⁊ illitterati. n Sed quãdo glo:ificatus est iesus) idest per resurrectionem suam quan//do fuit glo:iosus simul in anima ⁊ co:po:e:tunc enim ap:ruit illis sensum vt intelligerent scripturas :vt habe/tur Luce vltimo.

a Testimonium ergo) hic ponitur dicte dubitationis ratio que fuit promulgatio suscitationis Lazari ipsis turbis per illos qui presentes fuerant in suscitatione: et hoc est quod dicitur.

a Testimoniũ ergo perhibebat etc.) b Phariseí ergo) hic cõsequenter ponit̃ phariseorũ zelus: siue emulatio cum dicitur. b Pharisei ergo dixerunt ad semetipsos) id est intra se. c Videtis

sunt: quia hec erãt scripta de eo: et hec fecerũt ei. Testimoniũ ergo[a] phibebat turba q̃ erat cum eo: quando Lazarum vocauit de monumento et suscitauit eũ a mortuis. Propterea et obuiaz venit ei turba: qr audierunt eũ fecisse hoc signum. Pharisei ergo[b] dixerũt ad semetipsos. Videtis qa nihil proficimus[c]: Ecce mũdus totus post eũ abijt[d]. Erãt aũt[e] gentiles quidam ex his qui ascenderãt vt adorarent in die festo. Hi ergo accesserũt ad Philippum:[f] qui erat a betsaida galilee et rogabant eũ dicentes. Domie volumus Jesum videre. Venit philippus et dixit[g]

quia nihil proficimus) hoc exponitur dupliciter. Uno modo de bono zelo qr aliqui de phariseis in eum crediderãt vt patet Joannis .iij. capi. de Nicodemo. Et isti volebant alios retrahere a christi persecutione: quasi dicãt. q̃ztũcunqz laborauerimus ad eum impediendum: nihil tamẽ proficimus. et ideo videtur q̃ sit factum diuinum. Cui simile dictum fuit Gamalielis retrahentis iudeos a persecutione apostolorũ vt habetur Actuũ .v. capit. Discedite ab omnibus istis et sinite illos: quoniam si ex hominibus est consilium hoc opus dissoluetur: si autez ex deo est nõ poteritis dissoluere: neforte et deo repugnare videamini. Alio autem modo exponitur de malo zelo q̃ztum ad illos qui non crediderant christo. et ideo inuidia moti talia dicebant.

d Ecce mundus totus post eũ abijt) Sermo est hyperbolicus ad exprimendum q̃ multi christum sequebantur.

e Erant autem) hic ostenditur glorificatio christi a gentilibus: et diuiditur in duas: quia primo exprimitur eorum deuotio. Secũdo christi respõsio: ibi. Jesus autem respõdit. In prima ergo parte dicitur sic.

d Erant autem quidam gentiles ex his qui ascẽderãt vt adorarẽt in die festo) Nam aliqui de gẽtilitate conuertebantur ad ritum iudeorum qui dicebantur proseliti: et isti tenebantur esse in solennitate paschali: sicut et alij. Dicũtur eniz hic gentiles quia remanebat eis nomẽ pristinum. Alio modo exponit̃ hoc et melius de gentilibus scdm veritatem: qa templuz pro sui sanctitate habebat̃ in reuerentia a gẽtilibus qui erant in circuitu iudeoruz: vt habetur .ij. Machabe. iij. capit. et ideo multi de eis ascendebant adorare in hierusalem: et maxime in solennitate paschali: nõ tamẽ admittebantur ad esum agni paschalis nisi prius dimisso ritu gentilitatis essent circumcisi: vt habetur Exodi xij. cap. Isti igitur quia audierant xpi miracula: ideo volebant eum videre et eius doctrinaz audire: ideo subditur.

e Hi ergo accesserunt ad philippũ) quia videbant eum mansuetum et pium: et ideo prius exposuerunt suum desiderium.

g Venit philippus et dixit Andree) quia Andreas principalior erat ipso cum esset primus christi discipulus et per eum fuerat conuersus: vt dictũ est supra capit. primo. et ideo volebat circa hoc agere de eius consilio: et maxi-

me quia forte memor erat verbi chri// sti dicentis apostolis Matth. x. capit. In viam gentiuz ne abieritis: propter quod ipse christo nolebat hoc nunciare proprio capite. a Andreas rursum et Philippus dixerunt Jesu) hoc diuina dispositione factuz est ad prenostican dum q gentiles erat in proximo adducendi ad fidem christi per predicationem apostolorum. b Jesus autem respondit eis dicens) hic ponitur christi re// sponsio in qua primo denunciat suam passionem: Secudo adhortat ad eius imitationem: ibi. Qui amat animam. Circa primum sciendum q christus respondendo denunciationi sibi facte de gentilium deuotione: prenunciauit suam passionez: quia immediate post illam gentiles erant recipiendi ad fi// dem: et hoc est quod dicitur.

Andree. Andreas rursum et Philippus dixerut Jesu.[a] Jesus aute respodit eis dices[b]. Uenit hora vt clarificetur filius hominis[c] Amen amen dico vobis: nisi granu frumenti cadens in terra mortuum fuerit: ipsum solum manet.[d] Si autez mortuum fuerit: multum fructum affert. Qui amat animam[e] suam: perdet eam:[f] et qui odit anima sua

c Uenit hora vt clarificetur filius hominis) in passione fuit clarificatus per signa ostensa in solis obfuscatione in terremotu: et sepulchrorum apertione: et veli templi scissione: fuit etia clarificatus in sua resurrectiõe et ascensione: scdm quod dicitur Philippen. ij. Humiliauit semetipsum: sequitur. propter qd et deus exaltauit illu. et dedit illi nomen quod est super omne nomen. Fuit etiam clarificat[9] in gentiliu conuersione qui eius deitatem confitentur: propter quod vbiq ibidem subditur. Et omnis lingua confiteat. Et qa christus preuidebat ista futura in proximo. ideo audiens deuotionem gen// tilium qui iam erant dispositi ad credendum dixit.

c Uenit hora) sicut aliquis videns messes dispositas ad collectionem di// cit. Uenit hora vt mittant falces. Uerumtamen per congruum exemplum ostendit q mors eius debebat preueni re conuersionem gentilium dicens.

d Nisi granum frumeti cadens in terram mortuu fuerit ipsuz solu manet) quia no facit fructus multiplicationez nisi p suam pcedetem corruptionez: sic mortuo christo qad sua humanitate: multiplicatata est fides in gentilibus: vnde simile est ac si christus expresse dixisset. Isti gentiles qui modo volunt venire ad me. post mortem meaz venient ad me per fidem. e Qui amat anima suam) hic hortat christus ad sue mortis imitationem. Ad cuius intellectu sciendu q amare aliquem est ei velle bonu: et si bonu volitum sit vere et simpliciter bonu: est verus amor et aliter non. Sunt autem quedam hominis bona q sunt bona simpliciter et vera que sunt bona spiritualia: quedam autem sunt bona sm quid vt temporalia bona corpalia et mudi delectabilia et sm hoc Augustinus exponit dupliciter hanc littera. Primo sic. e Qui amat animam) scilicet vere quo ad spiritualia.

f Perdet ea) i presenti no formidas sustinere mala pntis vite pro christo. vnde dicit: Si cupis vitam tenere cuz xpo. noli morte timere pro christo. In morte eni dicit quodamodo anima p// di q ad pntem vita qa separat a corpe Alio mo exponit ad sensuz contrariu.

Qui amat animam suam) scilicz no vere volendo sibi delectabilia huius mundi (Perdet eam) in futuro quia priuabitur vita beata. Et sm hunc sen

sum dicit Augusti. Noli amare. scz animam in hac vita ne perdas eaz in eterna vita. Et hec vltima expositio magis conuenit textui: quia seqtur (Qui odit animā suā in hoc mūdo in vitā eternā custodit eā)

in hoc mūdo: in vitaz eternaz custodit eam. Si qs mihi ministrat me sequat[a]. et vbi suz ego illic et mister meus erit. Si quis mihi ministrauerit:[b] honorificabit eū pater meus[c] Nūc anima mea[d] turbata est Et quid dicā[e] Pater saluifica me ex hac hora[f] Sed ꝓpter hoc veni in horā hāc[g] Pater clarifica nomē tuum[h]: Venit ergo vox de celo dicens[i].

Et ideo quādo prius dixit (q amat animā suaz) subintelligitur in hō mūdo: ⁊ quādo subdit (perdet eam) intelligitur in futuro. Et ꝙ debeamus ipm imitari in passione ostendit per rationē dicens.
a Si quis mihi ministrat me sequatur) q. d. rationabile est ꝙ minister seq̃tur dominū. Et cum hoc ostendit huius sequele premiū: ipsam scz beatitudinē dicens (Et vbi ego sum) quia christus inq̄ztum deus essentialiter ipa beatitudo est: ⁊ q̄ztum ad humanitatem erat actu beatus in anima que est principalior pars homis. ideo ipa anima aliquando nominatur homo: vt habetur. x. Ethi. b Si quis mihi ministrauerit) obediendo mandatis meis. c Honorificabit eū pater meus) Honor eni datur homini ab alijs hoibus in vita presenti in testimoniū virtutis: Sed honor datur hoibus a deo in gloria celesti in premiū virtutis. d Nūc anima mea) hic ostendit qualiter xp̄s glorificatus est a patre. Et diuiditur in duas: quia primo ponitur huius glorie petitio. Secundo subdit ipsius ꝓmissio: ibi. venit ergo. Circa primum christus premittit sue petitioni ostensionem affectionis naturalis ad declarationem vere humanitatis in ipso dicens. d Nunc anima mea turbata est). Turbari enim aliquid dicit quando commouetur. ideo mare motuz dicitur turbatum. In christo autez pars sensitiua dimittebat agere qd̕ erat sibi ꝓprium: ideo imminente passione affectus sensitiuus cōmouebatur timore ex horrore naturali: ⁊ hoc ē ꝙ dicit hic aie turbatio: tn̄ ista turbatio non erat ꝯtra rōnē sz magis cōueniēs rationi ⁊ ꝑ rōnē excitata: ad ostēdendū veritatez hūane nature vt dictuz est: ⁊ ad merendū nostram redēptionē: sicut et alie afflictiones christi: ⁊ q: dixerat alios imitari mortē suam: ne forte aliquis ei diceret. Secure potes mortem subire: quia nihil mali sentis: ideo. cōtrariū voluit ostendere per talem turbationem: ⁊ per consequens non est recedendū ab eius imitatione propter naturalem horrorem.
e Et quid dicam) quasi dicat secundum appetitū sensitiuum faciam hāc petitionem. f Pater saluifica me ex hac) liberando me a passione imminente: verumtamē quia secundum appetitum rationalem: qui dominabat in eo volebat pati propter obedientiā patris: et propter humani generis salutem: ideo aliter loquitur dicens.
g Sed ꝓpter hoc veni in horā hanc quasi dicat ad hoc veni in mūdū vt patiar ꝓpter ṗdicta: ideo orando dicit.
h Pater clarifica nomē tuū) i. fac illud i quo relucet gloria tui nois. s. passionē filij in qua ipse pater est clarificatus ⁊ ꝑ ꝯñs filius qui est idē cuz patre in substantia: quia per passionez filij diuulgatam per apostoloꝝ predicationē noticia patris et filij et spiritus sancti diffusa est per totum orbem.
i Venit ergo) hic ponitur glorie petite promissio: ⁊ diuiditur in tres: quia primo ponitur vox patris ipsam glo-

riam pmittentis. Scḋo opinio turbe de illa voce varie sentientis:ibi:turbe ergo. Tertio expositio plate vocis:ibi: Respondit Iesus. Circa pmū sciendū qḋ illa vox fuit.formata a tota trinitate cuꝫ eius opa sint idiuisa: verūtñ dicit vox pr̄is: q: fuit formata ad represen/tandū psonā eius et hocē qḋ dicitur. i Uenit ergo vox de celo) a deo pr̄e mō pdicto.

Et clarificaui[a]: ⁊ iterum clarificabo[b]. Turba ergo que stabat: et audierat[c] dicebat tonitruum factū esse. Alij[d] āt dicebāt. Angel⁹[b] ei locutus est[e]. Respondit Iesus[f] et dixit.

a Et clarificaui) quia xp̄s nō clarificauit semet/ipsum vt pōtifex fieret:vt dr̄ hebre.v. ca. sed pr̄ clarificauit euꝫ pmo in mira/culis in vita factis. b Et iterū clarificabo) q: postea clarificauit eū in morte p signa diuinitatis ostēsa resuscitando eum ⁊ exaltando eum ad celum.
c Turba ergo) hic ponit opinio diuersa de illa voce: In illa eni turba aliqui erāt magis rudes q tm̄ sonū vocis pcepērāt ⁊ nō significatōeꝫ ⁊ q̄ꝫtū ad illos dr̄. c Turba ergo q̄ stabat ⁊ audierat: dicebat tonitruū factū eē) i. aliqd p moduꝫ soni ꝯfusi d Alij aūt) magis pspicaces itellexerūt articulationē vocis ⁊ isti. e Dicebāt: Angelus ei loquut⁹ est) credebāt.n. eū esse purū hominē. ⁊ iō dicebāt angelū ei loq: sic aliqn̄ in scriptura dr̄ q Angeli pphetis loq̄bant. f Rn̄dit Iesus) Hic ponit expositio audite vocis: ⁊ diuidit in tres: q: pmo ponit xp̄i expositio. Scḋo iudeoꝝ ꝯtradictio:ibi: Nos audiuim⁹ Tertio xp̄i respōsio:ibi: Adhuc modicū. In prima pte ostēdit xp̄s q nō erat tonitruū: nec sonus confusus sicut ali/qui credebant: sꝫ vox diuina ppter instructionē ppl̄i circūstantis: vt cognoscerent ipsum iesum esse verū xp̄m. cui de celo dabat testimoniuꝫ: ⁊ hoc est qḋ dr̄.

Nō propter me venit hec vox:[g] sed propter vos[h]. Nunc iudicium est mundi[i]: nunc princeps huius mundi eijcietur foras[k]. Et ego si exaltat⁹ fuero a terra[l]: oīa trahā ad meipsū[m]

g Nō ppter me hec vox venit q: vox sit ppter instructioneꝫ alicuius xp̄s aūt instructione nō indigebat ſm qḋ deus: similiter nec inquantū homo quia ab instanti conceptionis oīa pfe/cte cognouit que cognoscit deus sciētia visionis. Iḋ vox illa nō est facta ppter ei⁹ instructionē quia sciebat se p passionē glorificāduꝫ a patre. h Sed ppter vos) .i. ppter instructionē vr̄am. i Nūc iudiciū est mūdi) iudiciū discretionis: q: tpe passionis xp̄i discreti sunt fideles credētes ab obstinatis per infidelitatē. In futuro aūt iudiciū condēnationis infideliuꝫ: ⁊ pmiationis credētiū. Uel aliter. i Nunc iudiciū est mūdi) .i. pro mūdo quantū ex diuina sententia mūdus a potestate diaboli ereptus est in passione xp̄i: ideo subdit. k Nūc princi/pes mūdi eijciet foras) Diabolus eniꝫ hic dicit mūdi princeps: nō q sit dn̄s substantie mūdi: sed hominū mundia/liter viuentiū inquantū se subijciūt ei per peccatū. Dicit aūt eiect⁹ diabolus per passionē xp̄i per quaꝫ aperta est ia/nua gl̄ie: ⁊ sic diabolus nō pōt impedire sanctos a cōsecutione glorie sicut faciebat ante: tñ permittit tentare hoīes ad exercitium ⁊ meritum electoruꝫ.
l Et ego si exaltatus fuero a terra) s. i cruce: vbi exaltatus est moriens in aere debellādo aereas potestates. Dicit etiam in cruce exaltatus: quia per hoc meruit gl̄ificatōeꝫ ⁊ exaltatiōeꝫ sui corporis: ⁊ subiecta est sibi multitudo gentiū p fidē: vt habetur ad Phili. ij. ca. Propter qḋ ⁊ de⁹ exaltauit illū ⁊c. seq̄t ⁊ oīs lingua ꝯfiteat: q: dn̄s iesus xp̄s i gl̄ia est dei pr̄is. m Oīa traham ad

Hoc aũt dicebat signi ficans qua morte esset moriturus[a] Rñdit ei turba[b]. Nos audiui mus ex lege: quia xp̃s manet in eternũ[c]. Et quomodo tu dicis: oportet exaltari filiũ hominis[d]? Quis est iste filius hois? Dixit ergo eis iesus[e] Adhuc modicum lumẽ in vobis est[f]. Ambulate[g]. dum lucem habetis[h]: vt non tenebre vos cõprehendant[i]. Et q ambulat in tenebris[k] nescit quo vadat[l]. Dũ lucẽ habetis credite i lucẽ[m]: vt filij lucis sitis[n]

meipsum) ex amore eni in cruce ostẽso ad genus humanũ habet vim attracti uã omniũ mentiũ. a Hoc aũt dicebat significãs qua morte esset moriturus) ista sunt verba euãgeliste interpretãtis qd xp̃s intelligeret per illã exaltationẽ. s. suam crucifixionem.
b Rñdit) hic ponitur iudeorũ contradictio arguentiũ ex eius morte: audito q ipse non esset xp̃s dicentiũ c Nos audiuimus ex lege q xp̃s manet in eternũ) noie legis iudei aliqñ accipiũt totũ vetus testamentũ: et nõ solũ quinq3 libros moysi q a ꝓprietate dicunt lex. In ꝓphetis aũt fit mẽtio de eternitate xp̃i: vt patz Isai. ix. Et vocabit nomẽ eius admirabilis: consiliarius: deus fortis pater futuri seculi: princeps pacis: multiplicabitur eius imperiũ: ⁊ pacis nõ erit finis. Similiter Daniel. vij. ca. Potestas eius ptãs eterna ⁊c̃. Et Michee v. capi. Et tu bethleem ephrata ⁊c̃. sequit: ex te mihi egredief q sit dñator i israel: ⁊ egressus eius ab initio a diebus eternitatis: talis autẽ pmanẽtia videt ꝯtrariari morti: ideo sequit. d Et quõ tu dicis oportet exaltari filiũ hois) .i. mori in cruce: quasi dicãt si tu loqueris de teipso sequit q tu nõ sis christus q manet in eternũ. Si autẽ loquaris de alio: dic nobis quis est iste filius hois licet eni Christus nõ vocauerit se i isto loco filiũ hois: tñ cõmuniter sic se vocabat. Et ideo iudei repetendo verba eius hoc addiderũt. Si aũt queratur. Qualiter iudei intellexerũt q Christus suã crucifixionẽ futurã vocaret exaltationẽ? Dicẽdũ q ꝓuerbiũ erat apud iudeos q crucifixio vocabatur exaltatio ⁊ adhuc homines tali modo loquẽdi vtuntur sicut cuz aliquis imprecatur alteri suspensionẽ dicit ei: tu sis in altum eleuatus: sequitur
e Dicit ergo eis Iesus) Hic ponit Christi responsio in qua cõmendat eos de aliquali cognitiõe xp̃i per scripturas: quantũ ad eius eternitatẽ. Sed ostendit eam imperfectã dicẽs.
f Adhuc modicũ lumen in vobis ẽ) q: non intelligebant mortẽ xp̃i ⁊ passionez in humanitate stare simul cũ deitatis eternitate: ⁊ tñ vtrũq3 ponit scriptura de xp̃o. De eternitate iam dictũ est. de eius passione scribit Isai. liij. c. Tanq3 ouis ad occisionem ducet ⁊c̃. Et fm antiquos doctores hebreorum totũ illud cap. de xp̃o ad litterã intelligit ab illo loco q ponit capitulo precedenti. Ecce intelliget seruus meus ⁊c̃. Similiter Daniel. ix. cap. expresse predicit passio xp̃i Et post ebdomadas septuagintaduas occidet xp̃s. Et ideo monet eos ad querendũ perfectam cognitionem de christo dicens.
g Ambulate) .i. in cognitione ꝓficite
h Dum lucẽ habetis) idest me p̃sentialiter qui suz lux illuminãs per veritatem doctrine ⁊ lumẽ gratie.
i Ut non tenebre vos cõprehendãt) scz ignorantie ⁊ culpe.
k Et qui ambulat in tenebris) .s. predictis. l Nescit quo vadat) quia declinat a rectitudine vie.
m Dum lucem habetis credite in lucem) .i. in meipsuz. n Ut filij lucis sitis) p imitationẽ ⁊ grẽ adoptionẽ.

a Hec locutus est iesus ꝛ abijt) quia non recipiebant eius doctrinam.
b Et abscondit se ab eis) comodo et eisdem causis sicut dictū est capi.viij. ꝛ x. Sed non videtur verū: q: supra se abscōdit eo qđ vellēt oc/cidere eum: hic autē nō dicitur hoc.

Hec locutus est iesus: ꝛ abijt ᵃ ꝛ abscondit se ab eis ᵇ.

Dicendū ꝙ ipse videbat cogitationes eoꝝ ad hoc tēdentes: licet adhuc non prupissent i opere. Et ideo voluit eos preuenire se abscōdendo: quia nondū venerat hora passionis sue ꝛc̈.

Expositio moralis.

COgitauerūt aūt pncipes sacerdotū vt Lazarū interficerēt ꝛc̈) Au/gu. O ceca seuicia quasi dñs suscitare potuerit mortuū: ꝛ nō possit occisum. Ecce vtrūqȝ dñs fecit nā Lazarū mor/tuū: ꝛ seipsum occisum suscitauit (In crastinū aūt cōuenerat) nā qñ aliqs in solens pfecte conuertit ad deū alij plu res animari solent ad simile faciendū (Acceperūt ramos oliuarū) per quos significat leticia: ꝓpter qđ p istos sig/nificant illi q gaudēt ꝛ deū laudāt de mutatione tali. Osanna clamare est salutē supernaȝ a dño postulare: nam osanna interpretat obsecro salua: per asellum q erat oneribus assuet⁹ signi/ficat iudea: que legis onerib⁹ erat sub iecta: de quo dicit petr⁹ Act.xv. Quid tentatis imponere iugū super ceruicē discipuloꝝ qđ neqȝ nos: neqȝ pres no stri portare potuimus (Erant gentiles quidā) ꝛ sequit. (Dñe volumus iesum videre ꝛc̈) Augu. Ecce volunt eū iudei occidere: ꝛ gētiles videre: sed ꝛ illi ex iudeis erāt q clamabāt (bñdictus qui venit in noie dñi) Ecce isti ex circūcisi/one: ꝛ illi ex preputio velut duo pari/etes de diuerso veniētes ꝛ in vnam fi/dem xpi parati osculo concurrentes. Ideo sequitur. (Uenit hora vt clarifi/cetur filius hois) Clarificatus est eniȝ in ecclesia ex iudeis ꝛ gentilibus colle cta. Quod sequitur morale est vsqȝ ibi (Et ego si exaltatus fuero a terra om/nia traham ad meipsum ꝛc̈) Nā amo/re quo pro nobis passus est trahit nos ad ipsuȝ sicut magnes lapis trahit ad se ferruȝ ꝛc̈.

Dominica in palmis. Euangeliū secundum Matheū. xxj. capitlo.

sic omia trahit ad se: nā hō dicit ois creatura.

Marci vltimo. cap. Predicate euāge/lium omni creature. i. omni hoi: sicut fuit expostuȝ ibi (dicit ergo eis iesus adhuc modicū lumen in vobis est ꝛc̈) Moraliter attritus de peccatis modi cum lumē habet ꝓpter qđ vsqȝ ad cō tritionē perfectā debet ꝓcedere ne cō/prehendāt eū tenebre p recidiuū mor talis culpe. Dilexerūt eni magis glori am hoim qȝ dei ꝛc̈. Isti hodie multos hñt sequaces. s. pro mūdi glīa se ꝛ sua ꝓdigaliter exponētes ꝛ parū aut nihil pro merenda dei gloria facientes

℄ Questio fratris Antonij betontini. Qui odit aiaȝ suā in hoc mūdo in vitā eternā custodit eam. Johan. xij. capi. ℄ Ex qbus verbis querit. ℄ Utrū post hanc vitā anime de peccatis cōte rant? Ad qđ breuiter respōdet ex snia Tho. ꝛ Alexandri ꝙ in contritione tria sunt consideranda: eius scȝ. ꝯñs ꝙ est dolor: eius forma que est actus virtu/tis grā informatus: eius efficatia quia est actus meritorius ꝛ sacramētalis: ꝛ quodāmō satisfactorius: post igit hāc vitā aīe que sunt beate contritionē ha bere non pñt: quia carent dolore pro/pter gaudij plenitudinem. Que vero sunt in inferno: carēt cōtritione: etiaȝ si dolorē habeāt: q: deficit eis grā do/lorē informās: que vero sunt in purga torio dolorē hñt grā informatū: sȝ non meritoriū: q: nō sunt in statu merendi In hac aūt vita oia tria predicta inue niri pñt: vnde de pe. distin. vij. dicitur Tēpus vero penitentie est vsqȝ in vlti/mum articulū vite. Et Augu. in libro.

de pnia dicit. Studeat quisqꝫ sic deli/cta sua corrigere: vt post mortem non oporteat tollerare: idcirco dñs ad peccatores ait. Qui odit aiam suá in hoc mũdo in vitam eternam custodit eam

IN illo tẽpore Cũ appropinquasset iesus hierosolimis[a] ⁊ venisset betphage: ad mõtem oliueti[b]: tunc misit duos discipulos[c] dicens eis. Ite in castellum quod contra vos est: ⁊ statim inuenietis asinam alligatã[d]: ⁊ pullum cum ea. Soluite et adducite mihi: Et si quis aliquid dixerit vobis: dicite qa dominus his opus habet ⁊ ɔfestim dimittet eos. Hoc aũt totũ factũ est[e] vt adimpleret qđ dictuꝫ est per prophetã dicentem Dicite filie syon. Ecce rex tuꝰ venit tibi mansuetus sedẽs sup asinã et pullũ filiũ subiugalis Eũtes aũt discipli: fecerũt sicut pceperat illis ihs ⁊ adduxert asinã ⁊ pullũ: ⁊ imposuerũt sup eos vestimẽta sua: ⁊ eũ

Expositio litteralis.

HIc ponit ab euangelista veritas adimpletionis pphetie q ponebat zacha ix. ca. et hoc ostendit duplici signo: scđa ibi Plurima át turba. Circa qđ sciendū qđ signũ aduentus xpi i hierusalem ad redẽptionez populi fuerat predictũ: ⁊ celebri fama diuulgatum. zacha. ix. capi. videlꝫ ꝙ xps vẽturus erat in hierusalem in paupertate ⁊ humilitate sedens sup asiná et pullum eius: ⁊ ideo legisperiti hoc vidẽtes in ipso xpo adimpletũ ostendunt se contẽptores sue maiestatis: qr non receperũt eum: sed magis tãqꝫ deceptorem persecuti sunt: ⁊ hoc ẽ qđ dr

a Et cũ appropinquasset hierosolymam) s. christus ⁊ discipuli eius.

b Et venisset betphage ad montem oliueti) mons oliueti est ppe hierusalẽ distans ab ea p vnũ miliare: qr dr Act. j. ca. ꝙ distat tm̃ ab ea per iter sabbati ꝙ cõtinet mille passus: q faciũt vnum miliare. Betphage est quedaꝫ parua villa in descensu mõtis oliueti versus hierusalem: ⁊ erat villa sacerdotuꝫ: qr licet sacerdotes non haberẽt hereditates ad excolendũ: habebant tamen domos ad animalia nutriendũ ⁊ ad manendũ tpe quo non vacabant cultui diuino in hierl'm: ex loco illo

c Misit discipulos dicens. Ite in castelluꝫ ⁊c̃) idest in hierl'm: que erat lausa tripici muro cũ propugnaclis ⁊ fortalitijs ad modũ castri vt hr̃. iij. Regñ. ⁊ ió dicit castellum.

d Et statiꝫ inuenietis asinaꝫ ⁊c̃) Ista asina erat communis pauperibꝰ nõ habentibꝰ animalia: ⁊ qui opabatur in ea dabat sibi pabulum: ⁊ facto ope reducebat ad locum determinatum vt aliꝰ indigens posset reperire eam: ⁊ pullus eius nutriebatur cum ea pro filii opere.

e Hoc autem factum est vt adimpleretur qđ dictum est per zacha. ix. Dicite filie syon ⁊c̃) hoc est ciuitati hierusalem. que dicebatur filia syon: qr in mõte syõ erat fortaliciũ ciuitatis illiꝰ: ⁊ ptegebatur ciuitas ab illa parte: sicut filia a matre. Considerandum etiam ꝙ hic accipitur continens pro contento. s. ciuitas pro habitantibus in ciuitate

f Ecce rex tuus ⁊c̃) idest christus: qr hec auctoritas a doctoribus hebreis exponitur ad litteram de christo.

g Sedens super asiná ⁊ pullum ⁊c̃) non quia sederit super vtrumqꝫ simul sed successiue: quia primo sedit super pullum qui tamen non erat domitus: qr adhuc nõ fuerat applicatus humanis vsibus: vt habet Marci. xj. ca. Et

Luce.xix.cap.ideo postea sedit super asinam.Hoc autē factū est in figura:q: per pullum significabat populus gentilis:qui non fuerat subiectus iugo legis:per asinam vero populus iudaic⁹ qui labora/// uerat sub lege ad h' autez veniebat xps vt vtrūq; populuz sbiugaret sibi per fidem catholicam desuper sedere fecerūt Plurima autem turba[a] strauerūt vestimēta sua in via. Alij autē cedebant ramos de arboribus[b]: et sterne// bāt in via. Turbe aūt que pcedebant ꝛ que seqbant clamabāt dicentes[c]. Osanna filio dauid benedictus qui venit in noie domini[d] qui nō erat subiectus oneribus legis: xps aūt sup vtrūq; sedit q: ex ambob⁹ vnā ecclesiā sibi subiectam fecit(Et imposuerūt vestimēta sua ꝛc̄).s. apli per quoꝝ vestimēta significat eoꝝ doctrina qua recepta a iudeis ꝛ gentilibus sedit in eis xps (Plurima autē turba strauerūt vestimēta sua ꝛc̄)Gregori⁹

a Plurima autē turba)Hic ponitur pm signū quod dictū fuerat per zacha. q xpo aduenīēte sup asinā ꝛ pullū:ciuitas Hyerosolima exultaret ꝛ letaret ꝛ h' factū fuit tūc vt dr hic ꝛ h' pz i trib⁹ pmo q: dr hic (Plima turba straueft vestimēta in via)ꝛ hoc fuit i signū exultatiōis ꝛ honoris:et ne asina ꝛ pullus offenderet ad lapides. Scdo in eo qd dicit. b Alij aūt cedebāt ramos de arboribus ꝛc̄)Uiriditas ramoꝝ erat signū leticie et exultatiōis. Tertio in eo q dicit. c Clamabāt dicētes.Osanna filio dauid)Osanna est vbū hebraicū cōpositū ex osi q'ē salua: ꝛ anna qd est aduerbiū optandi ꝛ valet vtinā: et dicit Osanna remota vltima lrā pme dictionis:vñ est ibi cōpositio ex corrupto et integro:et iō tm valet Osāna q̄s tū vtinā vel obsecro salua:et de qua salute intelligat subdit. d Bñdictus qui venit in noie dñi) q: xps veniebat ad dandū bñdictionē celestē et salutez eternā. Expositio moralis.

Et cū appropinquasset hyerosolimā ꝛc̄)per asinā que erat oneri asueta significat iudea:que legis oneribus erat subiecta: de quo Petrus actuū.xv.c. Quid tēptatis iponere iugum sup ceruicē discipuloꝝ: qd neq; nos neq; pres portare potuim⁹: p pullū vo de quo dicit Marci.x).c.in quo nemo sedit significat populus gētilis

omelia.xxiiij.Quid sūt terrena oia nisi qdam corpis indumenta: vestimēta igit in via sternere est invia vite presentis bona terrena pauperibus erogare. Ramos de arboribus cedere est sanctoꝝ exēpla accipere Osanna clamare est salutē supnā a dño postulare:naz Osanna interpretat obsecro salua.

Questio fratris Antonij betontini. Alij aūt cedebāt ramos de arboribus: et sternebāt in via Matthei.xxi. capi. Super quibus verbis querit. Cur alma mater ecclesia hanc quolibet anno fiendā celebritatem voluit instituere? Ad quod breuiter tribus ratiōibus respondet. Primo ratiōe pformationis qm enim vt beatus Job. vij.ca. dicit. Militia est vita hominis super terrā. Et pcipue tempore penitentie quādo magis ac magis a demonibus impugnat. vt igit fortes maneremus in prelio signū voluit demonstrare victorie: cum palmis eni victores coronabant antiquitus:adeo vt spōsus xps anime sue sponse illud canticoꝝ. vij.c. dicere possit. Statura tua assimilata est palme ratione rectitudinis. Secundo ratione letificationis: Naz qui in stadio currunt cuz brauiū tangere vel saltem aspicere pnt profecto letant. Cuz igit palma vite eterne significet brauiū: eā nō solū videre sed etiā tenere nos ordinauit ecclesia q̄tenus fortius pugnātes

in presenti cũ inimicis fortius curren/
tes ad bonũ brauiũ palmas portemus
in glĩa et cũ sanctis portãtibus palmã
stem⁹ in eterna leticia. Et ꝓinde apoc.
vij. capi. scribit. Uidi turbã magnam
quã dinumerare nemo poterat ex oi//
bus gẽtibus: ⁊ tribubus: ⁊ pplĩs: ⁊ lin
guis stãtes ante thronũ dei in ꝯspectu
agni amicti stolis albis ⁊ palme i ma
nibus eoꝝ. Ultio ratione nostre instru
ctionis: ꝑ hãc eni solẽnitatẽ palmaruꝫ
instruimur quolibet ãno vt iudeos cõ
fundamus: qui hodie domino clama/
uerunt. O sanna in excelsis. O sanna
ꝭm Hiero. dictũ est hebraicũ: et est cõ/
positũ ex integro ⁊ corrupto. O sy eni
apud hebreos: idẽ sonat ꝙ obsecro et
anna idẽ est qꝺ salua Uñ osanna quasi
obsecro salua in excelsis vnde descen/
disti. Sed ⁊ feria sexta sequẽti clama/
uerũt Crucifige Crucifige eũ: ⁊ iõ q̃ꝫq̃ꝫ
nõ debeãt ad xp̃ianismũ cogi tñ debẽt
apud xp̃ianos ꝯfundi. Tũ vt tp̃e passi
onis nõ appareãt extra vel aperiãt ho
stia vel fenestras: vt i ca. Nullus. extra
de iudeis habeť. Tũ vt deferãt signata
vestimẽta Tũ vt obseruẽt nõnulla alia
q̃ hic cã breuitatis omitto. Per hanc
etiã celebritatẽ instruimur vt ꝓsperita
tem mundanã salubri exẽplo tempere
mus: xp̃s eni tm̃ honorẽ suscipiẽs non
in pallo fredo: nõ in curru aureo: vt io
han. Criso. ait. sed sup asinaꝫ et pullũ
sedere voluit: ⁊ vidẽs ciuitatẽ hierl'm
sup eã amarissime fleuit. Uñ Ber. ait
Discam⁹ in nulla leticia hui⁹ seculi fi/
duciã esse ponẽdã sciẽtes: qꝺ extrema
gaudij luct⁹ occupat. Per hãc igiť pal
marũ festiuationẽ istruimur ꝙ magis
ad ꝓpositũ ẽ vt pacẽ ⁊ ꝯcordiã iter nos
hẽamus. qd. n. ꝑ palmã nisi pax ⁊ con
cordia designať ꝓpterea de xp̃o Criso
sto. ait. Nõ habet i circuitu splẽdẽtes
gladios aut certa ornamẽta terribiliũ
armatorũ. Sed qd per ramos frondẽ
tes testimonia pacis: ꝓfecto omia ele/
menta vel lr̃e palme ad pacẽ xp̃ianum
populum vocant. Quid eni per p. ni/
si ꝙ ꝑsto remittendũ ⁊ dimittendũ sit
odiũ significatur: teste dño matthe. v.
cap. sic dicẽte: Esto ꝯsentiens aduersa
rio tuo cito. ⁊ quid per a nisi qꝺ cum a
more benignitate ⁊ hilaritate diligen
dus sit inimicus designať Hinc ap̃lus
ad corin. ix. ca dicit: hilarem eniꝫ dato
rem diligit deus. Et quid per. l. nisi lõ/
geuitas dilectionis monstrať. Nempe
nõ vere dimittit odiũ qñ memoria do
ceť in futurũ. Proinde sapiens Eccle/
siastici. x. ca. dicit Ois iniurie ꝓximi
ne memineris. Et qd ꝑ m nisi mĩȝicor
dia denotať qua hoc totuꝫ quod dixi/
mus ad finẽ ꝓduciť Propterea Am/
bro. ait. Sine causa ramũ oliue portat
qui opa misericordie non amat. Et iõ
xp̃s hũiliter et pacifice ad locũ passio/
nis ad inimicos veniens cũ palmis vo
luit recipi vt eum cũ pace sequentes si
ne odio debeamus cõfiteri: hac de cau
sa ap̃lus ad philip. ij. cap. inquit. Hoc
eni sentite in vobis quod et in xp̃o iesu
Quid apostole in nobis sicut et xp̃o ie/
su sentire debemus: ꝓfecto ait ipse re/
spõdẽdo: hũilitatẽ: qua cũ in forma dĩ
esset nõ rapinam arbitratus est esse se
eq̃lẽ deo: sed semetipꝫ exinaniuit fact⁹
obediens vsq3 ad mortẽ. Quã obediẽ/
tiaꝫ ap̃le sanctissime exemplo humili/
tatis xp̃i facere obligamur Hic Hiero.
Paulo rñdet dicens. Predilectissimi
filij mei diligite vos inuicem. Nõ eniꝫ
accepi hoc ab hoie sꝫ a saluatore: h̃ in/
quit est ꝑceptum meũ vt diligatis inui
cem. In sola enim dilectiõe omnia vir
tutum bona consistunt: sicut ex vna ra
dice multi exeũt rami: sic ex charitate
oẽs generanť virtutes. Si linguis ho/
minũ loquar inquit ap̃lus ⁊ angelorũ
⁊c. ⁊ sequiť: si oẽm habuero ꝓphetiaꝫ
si nouerim oia misteria ⁊ oẽm sciam et
si habuero oẽm fidẽ ita vt montes trãs
ferã charitatẽ aũt nõ habeã nihil sũ: q
verã charitatẽ hꝫ benignus est ⁊ patiẽs
Ille verã charitatẽ hꝫ q nõ tm̃ ꝓxios
diligit ꝑ affectionẽ cognatiõis ⁊ carnis
sicut ethnici et publicani faciũt: sꝫ ita

diligit inimicū sicut amicū: in hoc vno pōt homo cognoscere si manet in charitate si ipse ab eo diligit qui ab eo aduersatur. Hec ille doctissimus hoium

¶ Expositio litteralis.

Passio domini nostri iesu christi sm Mattheum. xxvj. caplo.

In illo tēpore. Dixit Jesus discipulis suis. Scitis quia post biduum pascha fiet[a] et fili9 hominis tradet[b] vt crucifigatur[c]. Tunc congregati sunt[d] principes sacerdotum: et seniores populi in atrium principis sacerdotuꝫ.[e] qui dicebatur Caypħas: et consilium fecerunt vt iesum dolo tenerēt et occiderēt[f]. Dicebāt autē Non in die festo[g]

Postqꝫ euangelista i lectionibus suis euāgelicis declarauit psonaꝫ mediatoris et vlterius legem euangelicā ab eo dataꝫ ad instructionem hominis transgressoris. Hic consequēter describit ipsius mediatoris passionē per quā solutū est pciū nostre redemptionis: et diuidit in duas ptes: qꝛ primo ostēdit maligna xpi cōprehensio per explorationē iudeorū scđo eius iniusta condēnatio per executionem gentiliū ca. sequēti. Prima diuidit in quattuor ptes: qꝛ pmo describit christi venditio facta nō ex eius ignorantia sed magis ex pscientia et voluntate. Scđo. ipsius vēditi traditio nō ex displicentia: sed ex charitate: ibi. pmo āt die azimoꝝ. Tertio ipsius traditi cōprehensio nō ex ipsius impotētia: sed ex sua mansuetudine: ibi. Adhuc eo loquēte. Quarto cōphēsi illusio nō ex eius iniusticia: sed ex eius humilitate: ibi. pncipes aūt sacerdotū. Circa pmū quattuor p ordinē ponunt: pmum est ipsius venditionis pnunciatio. Secundū venditionis cōsultatio: ibi. Tūc cōgregati sunt. Tertiū venditionis occasio: ibi. Cū aūt esset iesus. Quartū vēditionis modus ⁊ ordo: ibi. tunc abijt vnus ⁊c. Circa pmū cōsiderādū quod ea que pdicta sunt. c. xxv. xps pdicauit feria tertia ante passionē suā: ⁊ eadem die pdixit discipulis suis passionē suā futurā post duos dies sicut postea fuit completū. Ex quo patet ɋ non fuit ex ignorātia traditus: sed ex sua pſciētia et voluntate vt dictū est: et hꝫ qđ dicit.

a Scitis qiua post biduū pascha fiet) idest immolabit agnus pascalis qui debebat immolari vespe ferie qrte: a quo incipiebat solennitas sequentis diei b Et filius hominis tradetur) qꝛ eadē nocte traditus est a iuda iudeis. c Ut crucifigat) quia vlterius iudei tradiderunt ipsum pilato ad crucifigendū.

d Tunc congregati sunt) hic ponitur ipsius venditionis cōsultatio que facta est feria q̄rta ante passionem: ⁊ tūc Jesus non venit in hyerusalē sicut fecerat alijs tribus diebus pcedentibus sed mansit in bethania vt daret iudeis locum tractādi liberius de morte sua et hoc est ɋ dicit hic. d Tunc).i. sequēti die postqꝫ dixit Jesus apostolis verba premissa d Congregati sunt principes sacerdotū) qui cōceperant erga xpm rancorē ⁊ odiū vt patet ex pmissis (et seniores ppli) Isti erant iudices ordinarij de quibus supradictum est. xv. ca. in pncipio. e In atriū pncipis sacerdotū q dicebat Caypħas) iste est q prius dederat Judeis ɔsiliuꝫ de morte xpi vt habet Joannis. xj. ca. f Et ɔsiliū fecerūt vt iesum dolo tenerent et occiderēt) prius eni determinauerant ipsum interficere: sed consiliū querebant de modo faciendi: qualiter possent facere occulte et sine populi seditione: et hoc est quod subditur.

g Dicebant autē non in die festo).i.

in solennitate paschali imminēte in p[ro]ximo vt visum est a Ne forte tumultus fieret in pp[o]lo) multi eni[m] p[ro]pter solennitatē pasche venerāt in hyerusalē: et quia aliqui reputabāt iesu[m] esse verum christū alij autē seducti a sacerdotibus reputabant eum magū: et ideo si occideret durante solēnitate paschali. timebāt p[er]iculosam seditionē populi: propter quod consulebant mortem eius vsq[ue] post festū differri: tamen istud consiliū postea mutauerunt quia inuenerūt opportunitatē eum capiendi per iudam vt dicetur infra. b Cum autē esset iesus) Hic ponit[ur] venditonis christi occasio Judas eni[m] cupidus motus fuit ad christi venditionem: vt posset recuperare per hoc valorē vnguenti super caput eius effusi: et hoc qd d[icitu]r. c Cum autē esset Jesus in bethania Jstud fuit factum sexta die ante passionem christi vt habet[ur] Joānis. xij. Sed hic recolitur a Mattheo: quia fuit occasio venditionis christi vt dictū est iā. d In domo symōis leprosi) Jste eni[m] nō erat leprosus quia iam fuerat curatus a xpo: retinuerat tamē nomē leprosi: sicut Mattheus post vocationē ad statum apostolorum adhuc vocabatur publicanus vt dictū est supra. x. ca. e Accessit ad eum mulier) Jsta fuit Maria soror lazari vt dicit[ur] Joannis. xij. f Habens alabastrum) .i. vasculum factum de alabastro quod est genus marmoris cādidi quia tale vasculum optime conseruat vnguenta in terra illa: et hoc est q[uod] dicit[ur]. g Unguenti preciosi) idest contentiui

Ne forte tumultus fieret in populo[a]. Cum autē esset iesus[b] in bethania in domo symonis leprosi,[c] accessit ad eum mulier[d] habens alabastrum[e] vngueuti preciosi[f]: et effudit super caput ipsius[g] recūbentis[h]. Uidentes aūt discipuli: indignati sūt[i] dcentes. Ut qd predicio hec[k]? potuit eni istud vngueutū venūdari multo[l]: et dari pauperib[us][m]. Sciens autē[n] Jesus ait illis[o]. Quid molesti estis huic mulieri[p]? Opus eni bonū operata ē in me[p]

vnguenti. Aduertendum tamē q[uod] vnguentum hic vocatur lachryma fluēs de arboribus que est multum preciosa in terra illa: quia valet ad multa medicinalia. h Et effudit super caput ipsius) sicut effundit aq[ua] rosea p[ro]pter refrigerium et odorem. i Recumbētis (i. residētis in mensa) qa faciebat magnum festum christo et discipulis eius. et Lazarus qui fuerat resuscitatus ab eo erat vnus de discumbentibus sicut habetur Joannis. xij. cap. k Uidentes autē discipuli eius indignati sunt) Hic ponitur plurale pro singulari scd[u]m cōmunem modū loquendi quia q[uod] vnus de aliq[ua] societate facit tota societas dicitur facere: Solus eni[m] iudas murmurauit vt habet[ur] expressius Joannis. xij. Uel si forte aliqui cum eo murmurauerunt fuerunt ab eo incitati. l Dicētes vt quid predicio hec) Putabat eni[m] iudas vngentu[m] perditū p[ro]pter hoc q[uod] non habebat apud se preciū. m Potuit enim venundari multo) Jstud expressius ponit[ur] Joānis. xij. cap. vbi dicitur q[uod] poterat vendi pro trecentis denarijs. n Et dari pauperibus) non dicebat iudas vt cōpatiens pauperib[us] vt habetur Joannis. xij. sed quia dolebat q[uod] vnigenitū nō fuerat sibi traditū vt eius preciū sibi retineret et furaret[ur]. o Sciens autem Jesus) cogitationē malignam iude. p Ait illis quid molesti estis huic mulieri) q[uas]i dicat sine cā cuius ratio s[u]bdit[ur] q Opus eni bonū opata est in me: nā pauperes semper habetis vobiscum) et quasi dicat semp potestis recuperar[e]

ad faciendū illis elemosinā. a Me autem non semper habebitis) Sed cōtrariū videtur Matth. vltimo ca. vbi dicit discipulis suis. Ecce vobiscū sum vsq3 ad cōsumationē seculi. Sed hoc intelligit de esse cum hominib⁹ per gratiā & etiā sacramentaliter in sacramento altaris. S3 istis modis non possunt sibi corpalia obsequia exhiberi. sequit. b Mittens enim hec vnguentum hoc in corpus meū ad sepeliendum me fecit) q. di. in hoc facto pfigurauit sepulturam meam futuram de propinquo: vnde Joan. xij. dicit q precepit partem vnguenti ad sepulturam suam reseruari: vnde credendum est quod hec mulier hoc fecit edocta spiritu sancto: sequitur. c Amen dico vobis vbicunq3 predicatum fuerit hoc euangelium in toto mundo) Hoc est factum huius mulieris pertinens ad euangelium christi. d Dicetur & q hec fecit im memoriā eius) idest ad laudem eius recitabitur tanq3 factum virtuosum et hoc patet adimpletum. e Tunc abijt vnus) Hic consequenter describitur venditionis christi modus: et ordo et pmo q̄stum ad tempus cum dicit (tunc) idest feria quarta quādo principes sacerdotum fuerunt congregati ad tractandum de morte christi vt dictum est. f Abijt vnus ex duodecim) idest ex principalibus discipulis christi. g Qui dicebatur iudas scariotis) hoc dicitur ad differentiam alterius iude: qui fuit frater Jacobi minoris. Et

Nam semper pauperes habebitis vobiscum. me aūt non semper habebitis[a]. mittens enim hec vnguentum[b] hoc in corp⁹ meū ad sepeliendū me fecit. Amen dico vob vbicunque predicatū fuerit hoc euangelium in toto mundo[c]: dicetur et quod hec fecit in memoriam eius[d]. Tunc abijt vnus[e] de duodecim[f] qui dicebatur iudas scharioth[g] ad principes sacerdotum: & ait illis[h]. Quid vultis mihi dare: & ego eū vob tradā[i] At illi cōstituerūt ei[k] triginta argēteos[l] Et exinde q̄rebat opportunitatē[m] vt eū traderet[n]

notandum quod scariotli est nomen ville de qua erat oriundus iudas proditor: propter q inde cognominabat. h Ad principes sacerdotum) quos audierat esse congregatos ad tractandū de morte christi. i Quid vultis mihi dare et ego eum vobis tradā) occulte scilicet sine strepitu ppter quod mutauerunt consilium predictum. k At illi cōstituerūt ei) idest ex pacto firmiter promiserunt l Triginta argenteos (Argēteus nūmus valebat decem nummos vsuales et per consequens triginta argentei valebant trecentos de nummis vsualib⁹ vt patet manifeste si multiplicētur triginta per decem: et sic in venditione christi recuperauit valorem predicti vnguenti.
m Et exinde querebat oportunitatē) scilicet temporis et loci.
n Ut eum traderet) scilicet occulte. quod adimpleuit in nocte diei sequentis vt infra patebit.
o Prima autem die azimorum) Hic cōsequenter describitur ipsius christi venditi traditio: vbi quattuor tanguntur: quia primo premittitur paschale conuiuium ad proditoris reuocationem: secundo instituit eucaristie sacramentū ad fidelium refectionē ibi. cenantibus autem. Tertio predicitur discipulorum scandalum ad ipsorum premunitionē: ibi. tunc dixit illis. Quarto subiungitur christi desiderium ad nostram redemptionem: ibi. Tunc venit Jesus. Dixit ergo sic.

Prima autem die[a] azimorum acceſſernut diſcipuli ad ieſum dicẽtes. Ubi vis paremꝰ tibi comedere paſcha[b]? At ieſus dixit[c]. Ite in ciuitatem ad quendam et dicite ei Magiſter dicit. Tempus meum[d] prope eſt: apud te facio paſcha cum diſcipulis meis[e]

a Prima autẽ die azimorũ) dies iſta fuit feria quinta que erat vigilia paſce in qua imolabatur agnus paſcalis ad veſperam illius diei que erat dies .xiiij primi menſis et tũc tenebant veſci panibꝰ azimis vſqȝ ad veſperã vigeſime ꝑme diei eiuſdem mẽſis: vt habet Exo. xij. ca. Aduertẽdũ tñ eſt ꝙ greci dicunt xp̃m cenaſſe cũ diſcipulis ſuis ante paſſionez ſuam .xiij. die primi menſis. Ita ꝙ anticipauit immolationẽ agni paſchalis per vnã diem: quia ꝓuidebat ſe paſſurũ in craſtinũ: qñ debebat agnus immolari ſcd̃m legẽ: hoc autẽ ꝓbant ex euangelio Jo. xviij. ca. vbi dicit ꝙ iudei ducentes xp̃m ad pilatũ nõ intrauerũt in ꝑtoriũ vt non cõtaminarent: ſed vt mãducarẽt paſcha ex quo cõcludũt ꝙ eadez die paſſus eſt in qua immolabat agnũ paſchalẽ que eſt .xiiij. dies mẽſis ꝑmi: ⁊ p ꝯñs die tertiadecima cenauit cũ aplis. Ex quo vlterius ꝯcludũt ꝙ xp̃s ꝯfecit corpus ſuum in pane fermẽtato: qꝛ iudei non veſcebant azimis ante veſperã .xiiij. diei ex quo vlterius in tantã inſaniã ꝓrumpunt ꝙ dicũt Mattheũ Mar. ⁊ Luc. falſum ſcripſiſſe: qꝛ deſcribũt xp̃m cenaſſe cũ aplis ꝑma die azimorũ in qua agnꝰ paſchalis immolabat ꝓpter qđ dicũt vlteriꝰ ꝙ Joan. q ſcripſit poſterior in hoc correxit eos .xij. ca. dicẽs. Añ diẽ feſtũ paſce ⁊c̃. vbi ꝯñr agit quõ lauit pedes diſcipuloꝝ ſuoꝝ: et eadẽ nocte traditꝰ eſt. Sed iſta ſũt falſa ⁊ erronea: dicere eni ꝙ i ſcriptura canonica ſit aliquid falſum eſt erroneũ: cũ ſit tradita a ſpũ ſctõ: et iterũ ſi cõcedant eſſe falſam in aliquo loco: per cõſequẽs nõ poteſt habere aliqd firmitatis in alijs locis vt arguit Augu. in epl̃a ad Hyeronymũ. Item ꝙ dicũt xp̃m cõfeciſſe in fermentato: hoc eſt ꝯtra Criſo. qui fuit doctor grecus: q dicit ſup matth̃. Aſpertiſſime dñs dmõſtrauit: qꝛ a ꝑncipio circũciſionis ſue vſqȝ ad diẽ paſche extremũ non erat cõtrarius diuinarũ legũ In lege aũt precipiebatur ꝙ carnes agni paſchalis comedenent cũ pnnibus azimis: ergo in illa cena vltima in qua ꝯfecit corpꝰ ſuũ erant panes azimi: ⁊ ꝓpter hoc bene ſcribit Mat. q ſcribit ꝑma die azimoꝝ ⁊c̃. Qđ aũt arguũt de ioãne q dicit ꝙ iudei nõ introierũt ꝑtoriũ ne impedirent a mãducatiõe paſche. Dicẽdũ ꝙ paſcha accipit nõ pro agno paſchali qui fuerat imolatus nocte ꝑcedẽte: ſȝ pro azimis panibus qbus vtebant ſeptẽ diebus: ad quoꝝ comeſtionẽ reqrebat ꝙ hõ eſſet mũdus. Ad ſcđz ꝙ arguunt de euãgelo Jo. xij. ca. Ante diẽ feſtũ ⁊c̃. Dicendũ ꝙ .v. dies menſis ꝑmi: illa erat dies feſtiuitatis paſchalis: que tñ feſtiuitas incipiebat a veſpere diei ꝑcedentis et ꝓpter hoc illa eadẽ die incipiebãt comedere panes azimos in veſpe vt patȝ ex ꝑdictis. Ex quo pȝ ꝙ Joãnes nõ cõtradicit alijs: ſed magis cõuenit cum eis: ſequit.

b Ubi vis paremus tibi comedere paſcha) .i. agnum paſchalẽ

c At ieſus dixit. Ite in ciuitatem ad quendam) Matthe. hic loquit generaliter: quia xp̃s nõ expreſſit illis nomen illius ad quẽ debebant ire: tamẽ dedit eis ſignũ.: per qđ poterãt determinate cognoſcere ſm ꝙ habet Marci. xiiij. cap. vbi dicit. Occurret vobis hõ lagenã aque baiulãs ſequimini eũ ⁊ quocũqȝ introierit dicite dño domus ⁊c̃.

d Tẽpus meũ) .ſ. patiẽdi.

e Prope eſt apud te facio paſcha cũ diſcipu-

lis meis.q.d.puide mihi de loco et ci/ bo: vñ credit q ille erat discipłus xpi occult⁹ tñ: ptz etiā q xps ita paup erat q nec domiciliū hēbat nec vñ posset ci bū paschalē emere: sequit. a Uespe aūt fcō) q: illa erat hora comedendi agnū pascalē. b Dis/ cūbebat cuz duodeci di sciplis suis) ex q̄ ptz q q̄z tum erat i se reuocabat pditorē pmo amore cū es/ set vn⁹ ex duodecim: ⁊ tamē illuz non repulit a cō uiuio agni paschalis: licz eius pditio nō lateret eū. c Et edētibus illis) h scđo reuocat pditorē dolore pdicendo corā eo passionē suā q̄ debebat eē disci/ pulis suis materia doloris: ⁊ h ē qđ dr̄. d Amē dico vobis: qa vnus vr̄m).i. duodeci discipulorū pncipalium. e Me traditur⁹ est ⁊ cōtristati valde ⁊c̄) Nō solū pp̄ter mortē mgr̄i sui futurā ꝯtristati sunt: sz q: qlibet timebat de se ne esset ille q deberet eū tradere pro pter qđ. f Ceperunt singuli dicere: Nūqd ego sum dñe) q: qlibet dz sibi ti mere de pctō futuro q̄ztūcunq3 sit san/ ctus. g At ipe rñdens ait.qui intin git mecū ⁊c̄) Per hoc nō poterāt ppen dere qs esset determiate: q: oēs come debāt in eodē vase in quo erant carnes agni paschalis posite. h Filius qui dē hois vadit) ad passionē.s. i Si/ cut scriptuz est de illo) Isai.liij. ca.vbi dicitur sic: Tāq̄z ouis ad occisionē du/ cetur. ⁊ Dani.ix.ca. Post ebdomadas lxxij. occidet xpus: ⁊ in plurib⁹ aliis lo cis simile habet. k Ue aūt) h tertio

Et fecerūt discipuli si cut cōstituit illis ihs: et pauerūt pascha. Ue spere aūt facto[a]: discū bebat cū duodecim di scipulis suis[b]. Et edē/ tibus illis[c] dixit. Amē dico vobis q: vnus ve strū[d] me traditur⁹ est. et contristati valde[e] ce perūt singuli dicere[f]: Nunqd ego sum dñe? At ipse respōdens ait. Qui intingit mecum[g] manū i parapside: hic me tradet. Filius qui/ dem hominis vadit[h] sicut scriptum est de il lo[i]. Ue aūt homini illi per quem filius homi nis tradetur[k]. Bonuz erat ei si natus nō[l] fu/ isset hō ille? Respon/ dens autem iudas qui tradidit eū dixit[m] Nū quid ego sum rabbi? Ait illi: Tu dixisti[n]: Cenantibus aūt eis[o]:

reuocat proditorē timore pdicendo ei penā dānationis sue dicēs. k Ue au tē homini illi p quez fili⁹ hois tradet) l Bonū erat ei si natus non ⁊c̄) Mi/ nus eni malū h accipit p bono: minus aūt malū est non esse sim plicit: q̄z eē dānatuz: qa ⁊ si nō sit mi n⁹ malū rōe pene adiun/ cte: q̄ nō priuat totū esse creatū. nun⁹ tñ maluz est ratiōe culpe mortal q̄ in/ sepabilit adheret dāna/ tis: ⁊ ipa nō solum puat q̄ddam esse creatū sicut pena sed etiā p uat bonum infinitū scz diuinū: ppter qđ esse miserū miseria culpe mortalis eternalit h est pei⁹ q̄z sit nō esse simplici ter. m Respōdens autem iudas) hic quarto reuocat pditorem pudore: q: illi ostēdit se suā pditiōem cognoscere ⁊ hoc est qđ dicit. m Respondēs aūt iudas q tradidit eū: Nūqd ego sum ra bi) Si eni iudas aliis de hoc querētib⁹ tacuisset reddidisset se eis suspectum. n Ait illi: Tu dixisti) Et in h delictū suū aliis nō publicauit: sed ꝯscie iude significauit se ei⁹ delictū scire: poterat eni p h vbuz mentē iude sic mouere q alios latebat. o Cenātibus) Hic in/ stituit eucharistie sacramentū ad dñi/ ce passiōis recordatiōez. Et diuidit in tres ptes: q: pmo describit hui⁹ sacra menti institutio. scđo pdicat imortalis vite inchoatio: ibi. Dico aūt vobis. ter tio pro vtroq3 reddit grāructio: ibi. et hymno dicto. ¶ Circa pmū aduertēn dū q istud sacramētū sb duplici spē in stitutū est.s. panis ⁊ vini: q: panis cōn

uertit͏̃ in xp̄i corp⁹: ⁊ vinū in sanguinē: ⁊ iste cōuersiones fiunt sepatim: q2 xp̄i sanguis fuit sepatus a corpe vel a car/ne in passione: hoc aūt sacramentū vt dictū est institutū est q̄si q̄ddā mēoria/le illius pas/sionis: et iō consecratio carnis ⁊ san/guinis fit sb̄ spēbus disti/ctis. Cōside/randū etiaʒ ꝙ sb̄ vtraqʒ specie est to/tus christus q2 sub spe/cie panis est tantum corpus ex vi con/uersionis vel sacramenti. sanguis aūt et anima et diuinitas sunt ibi ex cōco/mitantia naturali et inseparabili. Si/militer sub specie vini sanguis tantuʒ est ibi ex vi sacramenti. Cetera autem ex concomitantia vt diffusius tractat͏̃. iiij. sententiarū. Dicit ergo. o Cenā/tibus autem illis) idest postq̄ʒ comede/rant carnes agni paschalis anteq̄ʒ sur/gerent de cena. a Accepit iesus pa/nem) quia vbi terminat͏̃ figura ibi de/bet incipe veritas. Agnus aūt pascha/lis erat figura huius sacramenti: ⁊ iō institutum est post comestionem agni. b Et benedixit) in hoc dedit nobis exemplū ꝙ ante sumptionē hui⁹ sacra/menti debet mens eleuari in deum. c Ac fregit deditqʒ discipl'is suis) in/ter q̄s erat iudas vt dicūt sancti cōmu/niter: lʒ Hylarius dicat contrariū. Ra/tio aūt quare xp̄us dedit ei corpus suū fuit: q2 peccatū eius erat discipl'is alijs occultū. ⁊ ꝑpter hoc in eccl'ia obserua/tur ꝙ peccatori occulto eucharistia nō negat͏̃. d Et ait. Accipite ⁊ comedi/te: hoc est corpus meū) Si eni verbuʒ xp̄i tāte est v̄tutis ꝙ fecit de nihilo om/nē creaturaʒ: nō est mirū si vnā creatu/rā cōuertit in aliā. e Et accipiēs ca/licem) sepatim consecrabat sanguinē

accepit iesus panē[a] et būdixit[b] ac fregit[c]: deditqʒ discipulis suis ⁊ ait. Accipite ⁊ comedite hoc est corp⁹ meū[d]. Et accipiens calicē[e]: gr̃as egit[f] ⁊ dedit illis dicēs. Bibite ex hoc oēs. Hic ē eni sanguis me⁹: noui testamēti[g] qui ꝑ multis effundetur i remissionē peccatorū[h]. Dico āt vobis[i] non bibam āmodo de h'[k] genimine vitis vsqʒ in diem illum[l]: cum illud bibā vobiscuʒ nouū in regno p̄ris mei[m]

a corpe rōne p̄dictā. f Gratias egit) eadē rōne sicut in ɔsecratiōe corporis dictū est: sequit͏̃. g Hic est sanguis meus noui testamēti) .i. ad cōfirmatio/nem noui testi; q2 sicut vetus testamē/tū ɔfirmatū est in sangui/ne aialiū im/molatorū vt hēt͏̃ Exo. xxiiij. capit. ita nouū te/stamētū san/guine xp̄i cō/firmatū est. in quo appa/ret excellen/tia noui testi respectu veteris vt arguit apl's ad heb. ix. c. h Qui ꝑ multis effundet͏̃ i remissionē pctoꝝ) dicit autē ꝑ multis q2 sanguis ꝑ oib⁹ effusus fu/it q̄ʒtū ad sufficientiā. q̄ʒtuʒ aūt ad effi/catiam nō fuit effusus pro omnibus. i Dico autē) Hic ɔ̄iter p̄dicit͏̃ eterne vite inchoatio: q2 pceptio huius sacra/menti dat vitā eternā ƀm ꝙ dicit salua/tor. Joan. vj. Qui manducat meā car/nem et bibit meum sanguinem habet vitam eternam: dicit ergo. i Dico autem vobis non bibam am/modo) hoc ē ab hora qua instituit hoc sacramentum. k De hoc genimine vitis) hoc est de vino qd̄ generat͏̃ in vi/te. l Usqʒ in diem illū cū illud bibā vobiscuʒ nouū) idest nouo modo: hoc fuit impletum quādo post resurrectio/nē suam comedit ⁊ bibit cuʒ apl'is: ad declarationem sue resurrectiōis: vt hꝫ Luc. vlti. ⁊ tunc bibit nouo mō: q2 cor/pus suū nō erat tūc passibile ⁊ morta/le sed gl'iosum nō indigens cibo vl' po/tu. sed soluʒ comedit ad declarandum veritatē sue resurrectionis: vt dictum est. m In regno patris mei) .i. ego tunc existens in regno patris mei bibā tunc vobiscū modo predicto. licet eniʒ christus fuerit beatus ex parte anime ab instanti sue cōceptionis; ex parte ta

men coꝛpoꝛis erat viatoꝛ et paſſibilis ante reſurrectionem ſuaꝫ. ſed comple/ ta reſurrectione fuit beatus in anima et coꝛpoꝛe. a Et hymno dicto) Hic cõſequenter ponit pꝛo p̃dictis gratia/ rũactio. Di/ cit ergo (et hymno) id/ eſt cãtico di/ uine laudis. (dicto) p̱ ſa/ cramenti in ſtitutione et noue vite de nunciatione ſcꝫ i loco vbi iſta erant fa cta. b Exierunt in montem oliueti) hoc eſt verſus montem oliueti. quia lo cus ad quem chꝛiſtus exijt et in quo fu it captus erat ſitus in pede montis oli ueti: vt dictum eſt. c Tunc dixit il lis) Hic pꝛedicitur ſcandalum diſcpu loꝛum ad eoꝛũ pꝛemunitionem: et pꝛi/ mo pꝛedicitur in generali reſpectu om niũ: secũdo in ſpeciali reſpectu petri: ibi. reſpondens: dicitur igitur. d Omnes vos ſcandalum patiemi/ ni) ideſt ruinam in peccatuꝫ. e In me) ideſt recedẽtes a me pꝛopter timo rem humanum. f In iſta nocte) Futura eni contingentia p̃dicit eis cer titudinaliter et determinato tempo// re vt cognoſcant ipſuꝫ eſſe deũ qui po/ teſt talia cognoſcere pꝛopꝛia virtute. g Scriptum eſt enim) zacharie. xiij. cap. h Percutiam paſtoꝛem) ideſt chꝛiſtum. i Et diſpergentur oues gregis) ideſt diſcipuli ex timoꝛe fugiẽ/ tes. Aduertendũ tamen ꝙ zacha. xiij. cap. mutantur verba licꝫ ſit eadem ſen tentia: qa ibi ponit̃ pꝛophetia ac ſi p̱/ pheta loquatur ad dominũ dicentem (Percute paſtoꝛẽ ꝛc̃) hic autẽ ponit̃ ac ſi dñs loquat̃ dicens. percutiã paſtoꝛẽ ꝛc̃. qꝛ ideꝫ eſt verbũ dñi ꝛ p̱phete: licet diuerſimode: qꝛ ipius dñi pꝛincipali/

Et hymno dicto[a] exie rũt in montẽ oliueti[b]. Tũc dixit illis ieſus[c]. Oẽs vos ſcãdalũ pati emini[d] in me[e] i iſta no cte[f]. Scriptũ eſt eni[g] Percutiã paſtoꝛẽ[h]: et diſp̱gẽt oues gregis[i] Poſtq̃ꝫ aũt reſurrexe/ ro[k] p̃cedã vos in gali/ leã[l]. Rñdens autẽ pe/ trus: ait illi[m] Et ſi oẽs ſcandalizati fuerint in te: ego nunq̃ꝫ ſcandali zaboꝛ[n]. Ait illi ieſus. Amen dico tibi qa in hac nocte añq̃ꝫ gallus cãtet: ter me negabis[o]

ter et ipſius p̱phete inſtrumentaliter. k Poſtq̃ꝫ aũt reſurrexero) hoc addit ad cõſolationẽ eoꝛũ vt qui audita eius moꝛte erant deſolati: audita eius fu// tura reſurrectõe eẽnt aliq̃liter ꝯſolati. l Precedã vos i galileã nõ ſolum p̱ mittit eis vi ſionẽ ſuaꝫ in beatitudine ꝛ i loco mul tum diſtan/ ti: ſed in pꝛo pinq̃ regiõe .ſ. in galilea. m Reſpon dens autem) Hic ſpecialiter pꝛedicit ſcandalum petri. m Reſpondens autem petrus) quia erat ceteris feruẽ/ tioꝛ. n Ait illi. ꝛ ſi omnes ſcandali zati fuerint in te ꝛc̃) In hoc non men/ tiebatur: qa ſic habebat in mente: ſed pꝛeſumptuoſe loquebatur nõ conſide rans debilitatem fragilitatis ſue pꝛo/ pter quod grauius ceteris permiſſus eſt cadere. Et iteruꝫ quia futurus erat paſtoꝛ eccl̃ie: vt ex ſuo caſu ſciret alijs cõdeſcendere. o Ait illi ieſus. Amẽ dico tibi: quia anteq̃ꝫ gallus cantet ter me negabis) Mar. xiiij. dicitur expꝛeſ ſius. Anteq̃ꝫ gallus bis vocem dede// rit ter me es negaturus. Auguſti. lib. de concoꝛdia euangeliſtarum: dicit ꝙ tertia negatio petri fuit inchoata etiã ante pꝛimũ cantum galli: anteq̃ꝫ tamẽ eſſet conſumata gallus cantauit: quia negatio ſcdm totalitatẽ ſuam accepta habet aliquẽ tractũ tempoꝛis. In hoc eni includitur verbum illoꝛum qui di cebant petro: tu ex illis es: ꝛ argumen tũ qd adducebãt ex loquela ei⁹ et nega tio petri ſequens: ꝛ ſic patꝫ ꝙ bene po/ tuit inchoari illa negatio añq̃ꝫ gallus pꝛimo cãtaret: ꝛ poſt terminari. Mat/ theus ergo Lucas ꝛ Ioan. q dicũt pe/ trũ ter negaſſe xp̄m añ p̄mũ galli cãtũ

loquunt habẽdo respectũ ad negatio/nis inchoationẽ. Marcus autẽ q dicit tertiã negationẽ petri esse post primum galli cantũ: et ante scdm: loquit haben do respectũ ad negatõis ꝯsumationẽ.

a Ait illi Petrus et si optuerit etc) Petrus et alij discipli hoc dicendo nõ dixerũt mẽdaciũ. qa sic cogitabant fore dixerunt tñ falsuz: qa cõtrariũ accidit.

Ait illi petrus[a]. Etiaz si oportuerit me mori tecum: non te negabo Similiter omnes discipuli dixerũt. Tunc venit iesus cũ illis[b] in villã que dicit gethsemani[c] et dixit discipl'is suis[d]. Sedete hic donec vadã illuc et orem Et assumpto Petro et duob⁹ filijs zebedei[e] cepit cõtristari et mestus esse[f]. Tunc ait illis. Tristis est anima mea vsq; ad mortem[g] Sustinete hic et vigilate mecũ[h] Et pgressus[i]

b Tũc venit iesus) Hic consequẽter oñdit xpi desideriũ ad nr̃am redemptionẽ: qd oñdit tripliciter. Primo anxiando. Scdo orãdo: ibi. et pgressus pusillũ. Tertio pditori occurrẽdo: ibi. ecce appropinqbit. ¶ Circa pmũ aduertenduz q anxietas animi est passio causata ex apphẽsiõe magni mali de primo iminẽtis ipossibilis ad euadendũ: xps aũt videbat mortẽ acerbissimã sibi de primo iminentẽ: et non euasibilem: q: sciebat hoc esse determiatũ a deo pr̃e a cui⁹ determiatiõe nõ poterat declinare: cũ nõ posset peccare: ista tñ necessitas libertatẽ arbitrij non tollebat: igit ex tali morte sic iminente xps habebat materiã maxime anxietatis. Itẽ ps sensitiua nõ alleuiabat a tali anxietate ex ꝯtemplatõe diuine essentie seu pmptitudine volũtatis q erat in supiori pte anie: q: diuina ṽtute fiebat vt ex supiori parte aie nõ fieret influẽtia in inferiorez: vt sic esset ibi dolor ptis sensitiue maximus ad nr̃am redemptionem: exq ergo ex tali anxietate xps nõ fugiebat: sed magis venit ad locũ vbi proditorẽ venturũ sciebat: ostendit desideriũ ad nostrã redemptionẽ: et hoc est quod dicit. b Tũc venit iesus cũ illis) .i. discipulis suis. c In villã q dicit Gethsemani) illa eni villa erat in pede mõtis oliueti: et ppter hoc dr Luc. xxij. qd venit in monte oliuaruz. In fine etiã illius ville: erat quidã ortus cõtemplationi aptus et illuc intrauit iesus: vt dicit Joan. xviij. cap. et est vltra torrentẽ cedrõ: vt dicit ibidẽ: qa vallis iosaphat est intermedia inter montem oliueti et ciuitatẽ hierusalẽ. Torrẽs aũt cedron currit pmediũ illius vallis: et sic patet q euangeliste cõcordant de loco lz ipm diuersimode nominẽt. d Et dixit discipulis suis sedete hic) hoc dixit octo apostolis. qa Judas non erat ibi: et tres secũ duxit: vt sequit. e Et assumpto Petro et duobus filijs zebedei) Isti eni tres erãt magis familiares ipsi xpo: et ad eius secreta magis admittebantur q̃ alij: ratio autẽ facta est supra. xvij. cap.

f Cepit cõtristari et mestus esse) hoc fuit ad ostendendũ veritatẽ hũane nature: et q ista tristicia fuerit maxima ostenditur. g Tristis est aia mea vsq; ad mortẽ) et põt ly vsq; accipi dupliciter. Uno mõ intensiue: q: tm intẽsiua erat q̃tuz poterat esse vt visuz est. Alio modo extensiue q: durauit vsq; ad horaz mortis. h Sustinete hic et vigilate mecũ) tanq̃ amici spãles qui debẽt in angustijs amicis assistere. i Et progressus) hic ostẽditur xpi desideriũ ad nostrã redemptionẽ: q: p orationẽ offerebat spm̃ deo pr̃i pro nobis: q quidez oratio ostendit pfecta: q: solitaria: cũ dicit. i Et progressus pusillum recedẽs aliq̃tulum a predictis tribus apostolis quia oratio est eleuatio mẽtis in deum: quod melius fit quando homo

eſt ſequeſtratus ab alijs. Scđo qa hu//
milis: qđ notat cum dicitur (pꝛocidit
in faciem ſuā) Tertio quia deuota cuꝫ
dicitur (Pater mi) Quarto quia recta
quia noluit contraire pꝛedeſtinationi
diuie: quod
notatur cuꝫ
dicitur (Si
poſſibile eſt
trāſeat a me
⁊c̄) ſed volū/
tatem ſuam
ſupponit vo
luntati diui
ne dicēs (Ue
rūtamen nō
ſicut ego vo
lo ſed ſic̄ tu)
Quinto cha
ritatiua: q: i
agonia moꝛ
tis poſitus
dulciter ſu//
os diſcipu/
los viſitabat
Unde ſequi
tur (et venit
ad diſcipulos ſuos) a Et dicit Pe/
tro ſic) quaſi dicat: nō oſtendis tantum
feruoꝛem facto q̄ꝫtum verbo. ſequitur.
b Uigilate ⁊ oꝛate vt non intretis in
tētationeꝫ) .i. vt non ſupereminí a ten
tatione de pꝛoximo iminente ſicut fue
rūt poſtea ſuperati. b Spiritus q/
dem pꝛomptus eſt) ad dicendum ſcilꝫ
ꝙ eſtis parati pꝛo me moꝛi: vt patet ex
pꝛecedentibus. d Caro auteꝫ infir
ma) ad ſuſtinendam imminentem ten
tationem: hoc autem dixit xp̄s qa apo
ſtoli dixerāt ex magno ſpū pꝛius moꝛ/
tem ſubire q̄ꝫ ipſum negare: cuius ta/
men contrariū fecerūt impulſu carna
li. e Iterū ſcđo abijt ⁊ oꝛauit ⁊c̄) vbi
iterat oꝛationē oſtendens ꝙ oꝛatio de/
bet eſſe cōtinua. Similiter iterat viſita
tionem diſcipuloꝛum ſuoꝛū: quia opa
charitatis dn̄t eſſe cōiuncta oꝛationi.

puſillū pcidit in faciē
ſuā oꝛans ⁊ dicēs. Pa
ter mi ſi poſſiblle ē trā
ſeat a me calix iſte Ue
runtamē nō ſicut ego
volo ſed ſic̄ tu. Et vēit
ad diſcipulos ſuos et
inuenit eos doꝛmiētes
Et dicit petro.[a] ſic nō
potuiſti vna hoꝛa vigi
lare mecum. Uigilate
et oꝛate vt nō intretis
in tentationē[b]. Spiri/
tus quidē pmptus ē[c]:
caro aūt infirma[d]. Ite
rū ſcđo abijt et oꝛauit[e]
dicens. Pater mi: ſi
nō poteſt hic calix trā
ſire niſi bibam illum:
fiat volūtas tua. Et ve
nit iterū ⁊ inuenit eos
doꝛmiētes. Erant eni
oculi eoꝝ grauati. Et
relictis illis iterū abijt
⁊ oꝛauit[f] tertio eundē
ſermonē dicens. Tunc
venit ad diſcipulos ſu
os[g]: ⁊ dixit illis[h] Doꝛ
mite iam ⁊ requieſci/
te[i] Ecce appꝛopinqua
bit[k] hoꝛa et filius ho/
minis tradetur in ma
nus peccatoꝛuꝫ. Sur/
gite eamus[l] ecce ap//
pꝛopinquabit qui me
tradet. Adhuc eo lo//

f Et relictis illis iterū abijt et oꝛauit
⁊c̄) ter oꝛationem replicat ſicut ter fue
rat tentatus vt ſupꝛa patuit. iiij. capi.
vt liberet nos: pꝛimo a malis pteritis
per veniā. Scđo a pñtibus per tutelā.
tertio a futu
ris p cautelā
g Tunc ve
nit ad diſci/
pulos ſuos)
ter diſcipu//
los viſitat ſi/
cut ter oꝛat
rōne pdicta
h Et dixit
illis) quaſi
cōpatiens
eis pꝛopter
tentationeꝫ
eis de pꝛoxi/
mo immīnē
tem.
i Doꝛmite
iam ⁊ requi/
eſcite) qua/
ſi diceret pa
rum poteri/
tis hoc facere. k Ecce appꝛopin//
quabit) Hic tertio oſtēditur chꝛiſti de/
ſideriū ad noſtrā redemptionē: q: non
ſolū pꝛoditoꝛem cum turba veniētem
expectauit: ſed etiā occurrit eis vt ha/
betur Iohan. xviij. ca. et hoc eſt quod
dictur hic k Ecce appꝛopinquabit
hoꝛa) Poſtq̄ꝫ enim dixerat diſcipulis
ſuis. Doꝛmite iam ⁊ requieſcite vt pꝛe
dictum eſt: dimiſit eos aliquātulū qui
eſcere: poſtea cum ſciebat iudā appꝛo
pinquantē dixit eis: Sufficit: vt habe/
tur Marci. xiiij. Et tunc euigilauit eos
dicens. Ecce appꝛopinquabit hoꝛa ⁊c̄
l Surgite eamus) obuiā iude ſcꝫ pꝛo
ditoꝛi. m Adhuc eo loquente) Hec
eſt tertia pars pꝛincipalis huius capi
tuli vbi deſcribitur ipſius chꝛiſti tra/
diti cōpꝛehenſio: vbi tria deſcribūtur
per oꝛdinem. Pꝛimum eſt ipſius iude

fraudulentia. Scdm est xpi patientia: ibi. Et ecce vnus. Tertiũ discipulorũ ignauia: ibi. Tunc discipuli. Circa primũ dicitur sic. m Adhuc eo loquẽte) scz xpo cum discipulis suis.

quante[m]. ecce iudas vnus de duodeci[a] vẽit: et cũ eo turba multa[b] cum gladijs et fustibus missi a principibus sacerdotum et senioribus populi. Qui autẽ tradidit eum dedit illis signum[c] dicens. Quẽcunq; osculatus fuero ipe est tenete eum. Et confestim accedẽs ad iesum dixit. Aue rabbi. Et osculatus est eum[d]. Dixitq; illi iesus[e]. Amice ad qd venisti? Tunc accesserũt[f] et manus iniecerũt in iesum[g] et tenuerunt eum[h]. Et ecce vnus ex his qui erant[i] cum iesu: extendens manuz exemit gladiũ suum[k] et percutiens seruum principis sacerdotum amputauit auriculaz eius[l]: Tunc ait illi iesus. Conuerte gladiũ tuum in locuz suum[m] Omẽs enim qui acceperint gladiũ: gladio peribũt[n]. An putas q2 nõ possum rogare patrẽ meũ[o]: et exhibebit mihi mõ plusq; duodeci legiões ãgelorũ[p]?

a Ecce iudas vnus de duodecim) idest de principalibus xpi discipulis. b Uenit et cum eo turba multa etc) Talem autẽ turbam adduxit ne forte alij credẽtes in xpm: ipm vellent eripere: sequitur. c Qui aũt tradidit euz dedit eis signum etc). Hoc autem fecit ne loco christi caperent Jacobuz minorem qui erat similis christo in facie propter quod dicebat spẽaliter frater dñi: sequitur. d Et osculatus est eum) in quo apparet maxima xpi mãsuetudo qui non negauit osculũ proditori suo. e Dixitq; illi iesus. Amice ad qd venisti) q.d. tu ostẽdis amiciciã signo et agis pditionẽ de facto: q2 patz ex hoc qd sequit. f Tũc accesserũt) illi. s. qui erant in comitiua iude. g Et manus iniecerunt in iesum) violentas q̃ntum erat ex parte ipsorum. h Et tenuerunt eũ) quãdo eni voluit tentus est et nõ ante. i Et ecce vnus) hic describit ipius xpi patientia: et hoc dupliciter. Primo facto. Scdo verbo: ibi. in illa hora. Patientia autẽ xpi facto ondit in hoc q2 discipulos suos prohibuit a defensiõe eius: et hoc ẽ qd dr.

i Et ecce vnus ex his q erant cũ iesu) Iste fuit petrus: vt habet Joan. xviij. cap. k Extendens manum exemit gladiũ suum) habebãt eni duos gladios: vt habet Luc. xij. ca. Quos credo fuisse duos cultellos magnos quib9 vsi fuerãt in decisione agni paschalis. l Et percutiens seruuz etc) quem tamen sanauit christus tactu suo: vt habetur Luce. xxij. cap. et in hoc adipleuit christus qd pdixerat Mathei. v. cap. Benefacite his qui oderunt vos. m Tunc ait illi iesus: cõuerte gladium tuum in locum suum) prohibendo defensionem armorũ. Et ad hoc inducit multiplicem rationez. Prima ratio tangitur ibi. n Omnis enim qui gladio etc) gladiũ eni accipit qui eo vtitur ad vindictam propria auctoritate: et hoc est illicitũ: gladio autem vtitur sibi tradito qui eo vtitur ad punitionem malorum zelo iusticie, sicut principes qui auctoritatez habẽt a deo: quia in hoc princeps minister dei est: vt dicit Paulus apostolus. et similiter ministri ad hoc a principibus constituti. Scdam rationẽ assignat cũ dicit. o An putas qa nõ possum etc) q.d. per aliam viã possum euadere si vellem. p Et exhibebit mihi mõ plusq; duodecim legiões angelorũ) Legio aũt vna cõtinet sexmi-

lia sexcentos sexugintasex. Aduertendum tamē q xp̄s non dixit hoc ꝓpter hoc q indigeret auxilio angelorū: sed magis ecōuerso ipsi indigēt suo auxilio: sed vt ostendat q pluribus modis poterat euadere. Tertiā rationē assignāt cū dicit.

a Quomodo ergo implebunt scripture) Scripture enim diuinit⁹ reuelate loquūtur expresse de passione xp̄i vt patet Isai. liij. ca. Et Dani. ix. ꝛ in plurib⁹ alijs locis q̄ non implerētur nisi xp̄s pateret: qd̄ est inconueniens cū sint deriuate a prima veritate propter qd̄ subdit.

b Quia sic oportet fieri) quia exquo aliquid est s̄m predestinationē a deo predictū oportet illud impleri: ibi enī est necessitas cōsequētie non tñ cōsequētis: q: diuina p̄ordinatio nō tollit ꝯtingentiā a reb⁹.

c In illa hora) Hic ostendit xp̄i patientia verbo: q: nō impatiēter sed rationabiliter alloquutus est turbā ip̄m cōprehendentē.

d Tanq̄ ad latronē existis ꝛc̄) quasi dicat: sine causa fecistis hoc: cuius rationē assignat dicēs.

e Quotidie) .i. frequenter

f Apud vos) .i. in loco in quo habetis potestatē

g Sedebā) pacifice ꝛ sine armis q̄ si dicat tunc potuistis me cōprehēdere: sequit

h Hoc aūt totum factū est) q: scriptum erat de eo q tractaret sicut malefactor ꝛ latro Isa. liij. capitulo. Cum sceleratis reputatus est.

Quō ergo implebunt scripture[a]? Quia sic oz fieri[b]. In illa hora[c] dixit Jesus. Tanq̄ ad latronem existis[d] cum gladijs et fustibus cōprehēdere me. Quotidie[e] apud vos[f] sedebam[g] docēs in templo: et nō me tenuistis. Hoc autem totū factum est[h] vt adimplerentur scripture ꝓphetarum. Tunc discipuli omnes relicto eo[i] fugierunt[k]. At illi tenuerunt iesū: et duxerūt ad Caypham[l] principem sacerdotum: vbi scribe[m] et seniores[n] cōuenerant[o]. Petrus autem[p] sequebatur eum a longe[q] vsque in atrium principis sacerdotū. Et ingressus itro[r] sedebat cū ministris: vt videret finē[s]. Principes aūt sacerdotū et oē ꝯsiliū q̄rebāt falsū testimoniū ꝯtra iesū[t]:

i Tunc discipuli) Hic describitur discipulorū christi ignauia: primo omnium in generali cum dicitur.

i Tunc discipuli omnes relicto eo) idest christo magistro suo.

k Fugierūt) timore perteriti ꝛ dimiserūt magistrum suū sicut latronē deduci ꝓpter qd̄ sequitur.

l At illi tenentes iesū duxerūt eū ad cayphā) licet primo fuerit duct⁹ ad Annā vt dicitur Johanis. xviij. capitulo. tamen Mattheus de hoc nō facit mētionem: quia non fuit ibi ductus nisi propter quādam reuerentiam: q: erat socer Cayphe vt ibidem dicitur.

m Ubi scribe) idest legisperiti.

n Et seniores populi) idest iudices ordinarij vt supra visum est capi. xv.

o Conuenerant) ad examinandum ꝛ iudicandum christum.

p Petrus autem) Hic ponitur ignauia petri in speciali cum dicitur.

q Sequebatur eum a longe) quia timebat ne perciperetur eius esse discipulus: sequitur.

r Et ingressus intro) qualiter autem ingressus fuerit: dicitur iohānis. xviij scꝫ per impetrationem alterius discipuli qui erat notus pontifici

s Ut videret finem) licet autem non auderet christum confiteri seu defendere: tamen volebat videre quid finaliter fieret de eo.

t Principes) Hec est quarta ps prin

vt eū morti traderēt[a]:
Et nō inuenerunt[b] cū
multi falsi testes acces/
sissent[c]. nouissime aūt
venerunt duo falsi te/
stes[d] et dixerunt. Hic
dixit. Possum destru
ere templū dei: et post
triduum reedificare il
lud. Et surgēs pnceps
sacerdotum[e] ait illi.
Nihil respondes[f] ad
ea que isti aduersum
te testificantur? Jesus āt
tacebat: ⁊ princeps sa/
cerdotū ait illi. Adiu/
ro te per deū viuū: vt
dicas nob si tu es xp̄s
filius dei[g] Dicit illi ihs
Tu dixisti[h] Ueruntā/
men dico vobis āmo/
do videbitis filiū ho/
minis sedentem a de/
xtris virtutis dei[i]: et

cipalis huius capituli in qua describi
tur ipsius xp̄i apphēsi illusio: vbi quat/
tuor tangunt per ordinē. Primum est
eius accusatio maligna per falsos te//
stes. Scd̄m accusati iniusta ꝯdēnatio
per malos iu
dices: ibi: et
surgēs. Ter/
tium condē
nati vitupe/
ratio: ꝑ ma/
lignos appa
ritores: ibi.
Tūc expue/
runt. Quar/
tuꝫ petri ne/
gatio ꝑ tres
vices: ibi.
Petrus aūt se
debat Circa
primū dicit hic. a Principes autē
sacerdotū ⁊ omne conciliū querebant
falsum testimoniū) quia verū non po/
terant inuenire. b Ut eū morti tra/
derēt) per pilatum presidē: q: ipsi non
habebāt aliā iusticiā. c Et non inue
nerunt) vnde possent eū accusare tan/
quā dignū morte coram pilato.
c Cum multi falsi testes accessissent)
ad id quod dictū est ꝓcurandū
d Nouissime aūt venerūt duo falsi te
stes ⁊c̄) Sed querit quō isti dicunt fal
si testes: q: Joan. ij. cap. scribit q xp̄s
dixit iudeis. Soluite templū hoc et in
tribus diebus excitabo illud: qd̄ vide/
tur idē esse cum eo qd̄ hic dicit. Dicen
dum q illa verba que dixit xp̄s Joan.
ij. cap. intelliguntur de tēplo corporis
sui: vt ibidē dicit. Et hoc sonant verba
ibidē posita. quia dixit ibi. Soluite tē
plum hoc nō precipiendo eis: sed pre
dicendo eis quid essent facturi dissol/
uendo corpus eius qd̄ erat templū spi
ritual e dei: vnde sensus est. Soluite. i.
soluetis corpus meū per mortē quā mi
hi inferetis: vnde sequit ibidē: ⁊ in tri/
bus dieb9 excitabo illud. Excitare enī
est a somno mortis reuocare qd̄ nō cō/
petit tēplo materiali: sed tēplo spiritu
ali. s. suo corpori. Isti aūt testes loque/
bantur: ac si de tēplo materiali xp̄s in/
tellexisset: cum dicebat (in tribus die/
bus reedificabo illud) q: reedificare
proprie re//
spicit tēplū
materiale.
Itē non di//
xit destruaꝫ
vel possū de/
struere vt ip
si imponūt:
sed dixit
(Soluite). i.
soluetis mor
tē mihi infe/
rēdo: pdicēs
mortē suam
⁊ resurrecti/
onē vt pꝫ ex pdictis ⁊ sic patet q isti te/
stes mutauerūt verba eius ⁊ sententiā
in quo apparet falsitas eorū: dato etiā
q bene repetissent verba eius ⁊ senten
tiam: tamē possunt dici falsi testes alia
ratione. scꝫ ex falsa intentiōe: q: inten/
debant procurare mortē innocētis.
e Et surgēs) Hic cōsequēter ostendit
qualiter xp̄s cōdēnatus est ꝑ malos iu
dices: dicit ergo sic e Et surgēs pn/
ceps sacerdotū) ex impatientia surre/
xit de tribunali: q: non inueniebat vn
de posset iuste christus condēnari
f Ait illi nihil rn̄dēs ⁊c̄) quia ea que
ꝯtra xp̄m dicebant erāt falsa ⁊ respon/
sione indigna: ideo nolebat respōdere
Itē q: volebat adimplere illud qd̄ de
ipso scriptū erat Isai. liij. capitu. Qua
si agnus coram tondēte se obmutescet
⁊ non aperuit os suum: sequit g Ad
iuro te per deum viuum) ad hoc auteꝫ
respondet christus propter reuerentiā
diuini nominis inuocati dicens.
h Tu dixisti) supple veritatem qd̄ pa
tet ex sequentibus. i Uerūtamen
dico vobis ammodo videbitis filium
hominis sedentem a dextris virtutis
dei) quia in iudicio extremo sic videbi

tur ab illis qui eum iniuste condēnaue
runt: dicit igitur (ammodo) quia a tpe
sue passionis eū vlterius non viderunt
a Tunc princeps sacerdotum scidit
vestimēta sua) Iste erat mos iudeorū
scindere ve/
stimēta in si/
gnū doloris
quando au/
diebāt blas/
phemiaz di/
uini nominis
hoc aūt im/
ponebat pn
ceps sacer//
dotū xpo p/
pter qd sub/
ditur.
b Blasphe
mauit) pro/
pter qd ipse
& alij assistē/
tes iudicaue
runt eum di
gnuz morte
cū tamen di
ceret verita/
tem: vt patz multipliciter ex predictis
in hoc euangelio c Tunc expuerūt)
hic cōsequēter ostendit qualiter xps
fuit turpiter vituperat⁹ per malignos
apparitores: & hoc dupliciter. Primo
facto cum dicit: expuerūt in faciē ei⁹:
tanq̄z in hominē pestiferuz & dignum
morte. Mos eni erat iudeorū super ta
les cōspuere in contemptum.
d Et colaphis eū cederūt) sine causa
percutiendo & vituperārdo eū. Scdo
verbo dicentes. e Prophetiza no/
bis &c) quasi dicerent: tu es falsus pro
pheta f Petrus vero) hic ostendit
qualiter xps fuit negatus a suo disci//
pulo p tres vices. Primo simplici ver
bo. Secundo cum iuramento. Tertio
per detestationem cum iuramento: id
est per execrationem q̄ est quando ali/
quis non solum iurat per deuz sed eti/

venientez in nubibus
celi. Tunc princeps sa
cerdotū scidit vestimē
ta sua [a] dicens. Blas/
phemauit [b]: quid ad/
huc egemus testibus?
Ecce nūc audistis blas
phemiā. Quid vobis
videtur? At illi respon
dentes dixerunt. Re/
us est mortis. Tūc ex/
puerunt in faciē eius [c]
et colaphis eum cede/
runt [d]. Alij autem pal/
mas in faciez eius de/
derunt dicētes. Pro/
phetiza nobis christe:
quis est qui te pcussit [e]
Petrus vero sedebat
foris in atrio [f]: & accēs
sit ad eum vna ancilla
dicens [g]. Et tu cum ie/
su galileo eras. At ille
negauit coram omni/
bus dicēs. Nescio qd
dicis. Exeunte autem
illo ianuā vidit eū alia
ancilla: & ait his q erāt
ibi. Et hic erat cū iesu
nazareno. Et iterū ne
gauit cū iuramēto: q2
non noui hominē. Et
post pusillū accesserūt
qui stabant: et dixerūt
Petro. Vere & tu ex il
lis es: nam et loquela

am imprecatur sibimet aliqd malum
nisi id qd dicit sit verum: dicit igit.
f Petrus vero sedebat foris in atrio)
non eniz petrus erat simpliciter extra
domum: vt iam dictum est sed erat ex
tra locū vbi
christus illu
debatur in
quodā atrio
in quo erat
ignis accen/
sus i medio
secundū qd
dicitur Lu/
ce. xxij. capi
tulo.
g Et acces
sit ad eū vna
ancilla) de
istis negati/
onibus Pe/
tri videntur
euangeliste
diuersimo//
de scribere:
maxime de
secūda & ter
tia: quia de secunda dicitur hic q̄ fuit
ad vocem ancille. Lucas autem dicit
q̄ fuit ad vocem hominis. Johannes
autem dicit q̄ fuit ad vocem plurium
Similiter de tertia dicit Johannes q̄
fuit ad vocem vnius qui erat cogna//
tus illius cuius petrus abscidit auri/
culam. Mattheus autem hic dicit q̄
fuit ad vocem illorum qui astabant.
Dicendum igitur q̄ principalis inten
tio euangelistarum erat negationem
trinam petri exprimere: et in hoc con
ueniunt omnes euangeliste. Exprime/
re autem personas accusantes Petrū
non erat principalis intentio eorum:
sed tantum ex accidenti: tamen non
contrariantur in hoc quia verisimile
est q̄ multi ad illa verba concurrebāt
circa petrum et consimilia verba pro/
ferebāt ipsum accusando. Et sic vnus

euangelista vnam personam nominat alius aliam vnaz vel plures nec est ibi falsitas ratiōe dicta. Uidetur autem secūdum veritatem historie q̄ prima negatio sit facta ad vocē hostiarie prin cipalit. Se cūda ad vo cem illorū qui stabant ad ignez: fu erunt tamē excitati ab alia ancilla: ꝑpter quod Mattheus illam expri mit hic ꝛ de alijs tacet: quod autē hic dicitur q̄ facta est petro exeunte ianu am: intelligendū est sic: idest se dispo nente ad exitum: quia adhuc erat pro pe ignem vt dicit Joannes. sed timēs ne perciperetur volebat exire. Tertia negatio autem facta est multis eum ac cusantibus: inter quos p̄ncipalis erat cognatus illius cuius petrus abscidit auriculam: propter quod exprimit il lum Johannes de alijs tacendo. His dictis littera patet vsq̄ ad illū locum.

a Nam ꝛ loquela tua manifestum te facit) licet enim lingua hebrea sit vna tamen aliquo modo variabatur secū dum diuersitatem prouinciarū: ꝛ ideo illi de galilea aliter loquebātur aliquo modo: q̄ȝ illi qui erant de hierusalem: sicut lingua gallica est vna et tamē ali ter loquuntur illi qui sunt de pichar dia: q̄ȝ illi qui habitant parisius: ꝛ per talem varietatem potest percipi vnde aliquis sit oriundus: vnde sequitur

b Tunc cepit detestari ꝛ iurare) in hoc significatur iuramentum per exe crationem.

c Et recordatus est petrus) Domi nus enim respexit petrum: vt dicitur Luce. xxij. capitulo: et ex hoc petr[9] re cordatus ē de verbo xp̄i quod dixerat eū negaturū: ꝛ ad penitētiā reduct[9] est

tua manifestū te facit[a] Tūc cepit detestari et iurare: q: nō nouisset hominē[b]. Et cōtinuo gallus cātauit. Et re cordatus est petr[9] ver bi iesu qđ dixerat: pri usq̄ȝ gallus cantet ter me negabis[c] Et egres sus foras fleuit amare[d] Mane autem facto[e] consilium inierūt om nes principes sacerdo tum et seniores popu li aduersus Jesum: vt eum morti traderent[f]

d Et egressus foras fleuit amare) Et extunc petrus traxit in consuetudinē vt a primo gallorum cantu vsq̄ ad horam matutinā staret in oratione flens pro ista negatione: vt habetur in itine rario Clemē tis.

e Mane autem facto) Ostēso qua liter passio christi fuit p̄ iudeos icho ata hic ostē ditur quali ter fuit p̄ gē tiles consūmata. Et diuiditur in duas partes: quia primo describitur ipsius christi crudelis occisio. Scđo eius fi delis ꝛ deuota tumulatio: ibi. Cum se ro factum esset. Prima adhuc in duas quia p̄mo describitur ipsius christi in iqua condēnatio. Secundo ipsius sen tentie iniqua executio: ibi. et postq̄ȝ il luserunt ei. Prima in quattuor: quia primo describitur ipsius christi coraz preside p̄sentatio Secundo ipsius pre sentati diligens interrogatio: ibi. ꝛ ie sus stetit. Tertio innocentie eius decla ratio: ibi. per diem autem solennem. Quarto innocentis condemnatio: ibi Uidens autem pilatus. Prima adhuc in duas: quia primo de scibitur ipsius christi presentatio vt di ctum est. Secundo incidentaliter sub ditur iude desperatio. ibi: tunc vidēs. Circa primum dicitur sic.

e Mane autem facto) quia a media nocte vsq̄ ad illam horam illuserunt eum conspuendo et palmis cedendo: vt visum est

f Consilium inierunt ꝛc) non enim ex testimonijs prehabi tis habebant aliquid vnde posset accu sari coram pilato sicut reus mortis: et ideo vlterius consulebant qualiter eū sicut dignum morte accusarent vt pa tebit infra: sequitur.

Et vinctum adduxe/
runt eū [a]: ⁊ tradiderūt
pontio pilato presidi[b]
Tunc videns iudas q
eum tradidit quod dā
natus esset [c] peniten//
tia, ductus [d] retulit tri
ginta argenteos pnci
pibus sacerdotū ⁊ seni
oribus dicēs [e]. Pecca/
ui tradens sanguinez
iustum. At illi dixe//
runt [f]. Quid ad nos?
tu videris [g]. Et pro/
iectis argēteis in tem
plo recessit: et abiens
laqueo se suspendit [h].
Principes autem sa/
cerdotum acceptis ar/
genteis dixerunt: Nō
licet eos mittire in cor
bonam [i]: quia preciū
sanguinis est. Cōsilio
autem inito emerut [k]
ex illis agrum figuli
i sepulturā pegrinoꝝ [l]:

a Et vinctum adduxerunt) illi enim
qui reputabantur digni morte duce//
bantur coram iudice ligati.
b Et tradiderunt pontio pilato pre/
sidi) Aliqui dicunt q pilatus erat pro
prius nomē
eius compo
situm ex no/
mine mris
que diceba/
tur pila: et
patre qui di
cebat atus.
Pontius au
tem cogno//
men ei⁹ qui
fuerat iudex
missus a ro/
manis ad in
sulam ponti
anam: hoc
autem diffuse habetur in quadam le/
genda que vocatur aurea: sed quia ibi
multa dicuntur de hoc que videntur
prima facie falsa que propter prolixi/
tatem omitto: ideo aliter dicēdum q
pontius erat proprium nomē eius qd
patet ex duobus. Primo quia postpo
nitur cognomē ⁊ non preponitur pro/
prio nomini: saltem de cursu cōmuni.
Scdo quia hoc nomē satis commune
est in burgūdia: vnde iste pilatus erat
oriūdus: erat eni lugdunēsis: vt dicit
magister in historijs: et idē dicit Jose/
phus libro antiquitatuz. Pilatus au/
tem erat eius cognomen: preses autez
erat nomen officij sui: ⁊ dicitur a presi
dēdo: quia in iudea presidebat iudeis
ibidem missus a romanis.
c Tūc vidēs) Hic incidētaliter sub/
dit Jude desperatio cū di (Uidēs iu/
das q dānatus esset) Hec aūt despera
tio pcessit ex duob⁹. Primo ex magni
tudine sceleris tradēdo ad mortē illū
cuius tantam sanctitatē expertus fue/
rat. Scdo quia damnationez suam au
dierat a xpo vt dictum est capi. prece/
denti quem sciebat pphetā verissimū
d Penitēntia duct⁹) infructuosa tū qr
erat sine spe venie: sicut de his qui sūt
in inferno dicitur Sapien. v. ca. Dicē
tes intra se penitentiam agens.
e Retulit
trigita argē
teos ⁊c̄) Ex
quo pz q cu/
piditas sua
nihil valu//
it sibi sequit
f At illi di
xerunt quid
ad nos) qua
si diceret nō
curamus si/
peccasti vel
non.
g Tu vide
ris) idest ad
te pertinet videre factum tuum.
h Et abiens laqueo se suspendit) ex
desperatiōe et in hoc plus peccauit q̄
in tradendo xpm vt dicit Hyeronim⁹
cuius ratio est: q: in traditione xpi pec
cauit contra eius humanitatē directe:
sed in desperatōe illa peccauit directe
contra eius diuinitatē: quia cōtra infi/
nitatē diuine misericordie: sequitur.
i Non licet eos mittere in corbonaz)
Corba hebraice idē est q oblatio. Cor
bona autē erat locus ad ponenduz ob
lationes factas in templo p reparatio
ne tēpli et alijs necessarijs. magna igi/
tur apparet sacerdotum excecatio qui
occisionem christi reputabant sibi lici
tam: immo tanq̄ sacrificium deo face
rent: et tū precium venditionis eius re
putabant nepharium ⁊ indignum ap
plicari ad vsus templi.
k Consilio autem inito emerunt ex
illis agruz figuli) quia ille cuius ille a/
ger erat figulus fuit ideo sic vocabatur
vel forte quia ibi erat terra apta ad fa
ciendum vasa fictilia.
l In sepul
pulturam peregrinorum) qui non ha

hebant propriū sepulchrum.

a Propter hoc vocatus est ager ille acheldemach ⁊c̄) Hoc ex dei ordinatione factū est ad memoriā proditionis iude ⁊ passionis christi.

b Tūc impletū est qđ dictū est per Jere) q: dm qđ dicit Hieronymus: licet auctoritas sequens non sit in libro Jeremie quē habemus: tamen Hieronymus vidit auctoritatē istam de verbo ad verbū in quodā libro hebraico q dicebatur esse Jeremie prophete: multi enim libri pphetarū nō habētur. Uel aliter ly ieremiā nō ē de textu vt dicit Hieronymus: nec etiā in antiqs libris est: ⁊ tūc qđ dicit per pphetā: intelligere debemus zachariā: q: zacha. xi. cap. habet ista sentētia: licet verba aliquantulum sint mutata.

propter hoc vocatus est ager ille Acheldemach[a] hoc est ager sanguinis vsq; in hodiernum diē. Tūc impletū est qđ dictū est per Jeremiā prophetā dicentē[b]. Et acceperunt triginta argēteos preciū appreciati[c] quem appreciauerūt a filijs israel[d]: et dederūt eos in agrū figuli[e]: sicut constituit mihi dn̄s[f]

c Et acceperūt triginta argēteos preciū appciati) .i. ipi° xpi

d Quē appreciauerūt a filijs israel) q: istud preciū fuit constitutū inter iudam ⁊ sacerdotes q erāt de filijs israel

e Et dederūt eos in agrū figuli) .i. p agro figuli.

f Sicut cōstituit mihi dn̄s) hoc est additum ab euangelista: quia ista pdicta erāt a deo pordinata.

g Jesus autem stetit) Hic ponitur ipsius presentati interrogatio. Ad cuius euidentiam considerandum q iudei accusauerunt christum coram pilato de tribus: vt habet Luc. xxiij. ca. Primū fuit q subuertebat gētē iudeorū a cultu legis Scđo q auertebat populū a redditiōe tributi īpatori romano. Tertiū q dicebat se esse regē: et sic volebat sibi vsurpare regnū. De pmo non curauit pilatus: quia erat hō gentilis: ⁊ ideo nō curabat de obseruatōe seu violatione iudaice legis. Scđm sciebat esse falsum: quia audierat a xpo responsum suisse iudeis. Redditeque sunt cesaris cesari ⁊c̄ vt supra habitū est. xxij. c. De tertio autem interrogauit ipsū xpm: q: contra iperatorem videbatur esse directe q aliqs diceret se esse regē iudeorū qui seruiebant imperatori romano sub tributo, pter qđ romani abstulerant a iudeis nomen regiū tpe Pompei: et hoc est qđ dicit hic (Et interrogauit eū preses dicens. Tu es rex iudeorū.

Jesus autem stetit ante presidem[g] et interrogauit eum preses dicens. Tu es rex iudeorum? Dicit illi iesus Tu dicis[h]. Et cum accusaret a principibus sacerdotum ⁊ senioribus[i] nihil respondit[k] Tūc dicit illi pilatus[l] Non audis quāta aduersum te dicunt testimonia? Et non rn̄dit ei ad vllum verbum:

h Dixit ei iesus tu dicis) .s. veritatē quia nō negauit se esse regē: sed magis consensit. Uerūtamē exposuit dictum suū dicens (Regnū meū nō est de hoc mundo vt habet Jo. xviij. Et in hoc satisfecit pilato: quia regnū impatoris nō potest esse nisi in hoc mūdo: ⁊ sic regnū xpi nō erat cōtrariū impatori.

Et cū accusaret a pncipibus sacerdotū ⁊ senioribus) de alijs q dicta sunt que expssius tangunt Luce. xxiij. cap.

k Nihil respondit) tū quia manifeste falsa erāt ⁊ rn̄sione indigna. tū q: volebat implere illud qđ erat scriptū de eo Isai. liij. ca. Sicut agnus corā tondente se obmutescet ⁊ nō apiet os suum.

l Tunc dixit illis pilatus ⁊c̄) eadem ratione non respondit ei et iterū: quia nolebat impedire passionē suā: sequit

a Ita vt miraret preses vehementer) de xpi patientia sic tacendo cũ omnia que contra eum dicebant posset exufflare vno verbo. b Per dié autez) Hic ꝯsequenter ponit innocentie christi declarató et pmo osté/dit eius in//nocétia. Secundo iude/orum resisté tia: ibi. prin ceps autem Prima i du a s: quia in//nocentia xpi primo decla ratur de verbo iudicis. Secũdo ex testimonio sue vxoris: ibi. Sedente auté. Ad euiden/tiam prime partis aduertendũ ꝙ in fa uorem iudeoꝝ concessum erat a roma nis: vt in solennitate paschali dimitte ret vnus incarceratus ꝯm voluntatem eorũ in memoriá liberationis eorũ de egypto quia in solennitate paschali fi ebat memoria illius beneficij. Pilatus auté sciebat eos cupidos de obseruan da illa cósuetudine: ex altera parte vo lebat xpm liberare: ideo proposuit eis optionem dicens ꝙ liberaret eis iesuz vel barabá et nullum aliũ. per hoc sub tiliter credens xpm liberare de consen su eorũ: quia non credebat aliquo mó ꝙ peterent liberationé Barabe quia erat homicida et seditiosus et pessim⁹ vt habet Luce. xxiij. ca. et ideo crede/bat ꝙ preeligerét liberationé iesu: et hoc est qd dicit. b Per diem autez solenné) nó quemcũꝗ sed in solennita te paschali vt dictũ est. c Consueue rat preses dimittere populo vnũ vin/ctum) ró dicta est. d Habebat auté tunc vinctũ vnũ insigné) dicit aũt hic insignis nó nobilitate generis: sed ex famositate sui criminis: quia etiá bonuz ad mala trásferimus: vt dicit. v. Me/

ita vt miraretur preses vehementer[a]. Per di/em auté solenné[b] con/sueuerat pses pplo di mitté vnũ vinctũ[c] qué voluissent. Habebat aũt tũc vinctũ insigné qui dicebat barabas[d] Cógregatis ergo illis Pilat⁹ dixit. Qué vul tis dimittá vobis bara ban: an iesuz[e] qui dici tur christus? Sciebat eni ꝙ per inuidiá tra/didissent eum[f]. Sedé/te autez illo pro tribu/nali[g] misit ad eũ vxor eius dicens[h]. Nihil ti bi et iusto illi. Multa eniz passa sum hodie[i].

tha. sicut aliquis dicit bon⁹ latro: ita potest dici insignis: sequit. e Quez vultis dimittá vobis Barabam an ie/sum). q. d. nullum aliũ habetis et per hoc credebat liberare iesum vt dictum est: cuius ra/tio subditur f Sciebat eni ꝙ per in uidiam tra/didissét eũ) quia publi/ce arguebat vitia sacer//dotuz et pha riseorum. g Sedéte) Hic declara tut innocentia christi per testimonium vxoris Pilati. Ad cuius euidétiá scié/dum ꝙ diabolus qui captionem chri/sti pcurauerat per iudeos: per aliqua signa ppendit ꝙ ipse esset vere christus et per cósequés qd per eius morté spo liaret infernus. Hoc auté ppendit per eius patientiá et per scripturaꝝ imple tionem et forte per sanctoꝝ patrum in limbo existentiũ exultationé. Et ideo morté christi impedire volebat p vxo/rem pilati cuius pces efficaces crede/bat in cóspectu viri sui. Et hoc é quod dicit hic. g Sedente auté eo p tri/bunali (iudicando scz xpm. h Mi/sit ad eum vxor eius dicens. Nihil tibi et iusto illi) quasi. d. nullo modo condé nes eum sed magis eum dimitte.

i Multa enim passa sum ꝛc) quia di/abolus apparuerat ei moués eam ter/roribus ad liberationé christi. Utrum aũt talis apparitio fuerit ei facta i som no vel vigilia expresse nó hr hic: videt tñ ꝙ fuerat in somno: per hoc qd dicit per visum: christus eni fuit psentatus pilato valde mane: vt dictũ est in prin/cipio huius capituli et ideo probabile est ꝙ vxor eius iacebat adhuc in lecto quia domine non solent ita mane sur/

per visum ꝓpter eum Principes autē sacerdotum et seniores persuaserunt populo[a]: vt peterēt barrabam[b] Jesum vero pderent. Respondēs aūt preses ait illis Quē vultis ď duobus dimitti? At illi dixerunt: barrabam Dicit illis pilatus. Quid igiť faciā de Jesu qui diciť christus? Dicūt omnes: crucifigať. Ait illis preses. Quid eni mali fecit[c]. At illi magis clamabant[d] dicentes: Crucifigatur[e] Uidens aūt pilatus[f] quia nihil ꝓficeret sed magis tumultus fieret[g]. Accepta aqua lauit[h] manus coram populo dicens. Innocēs ego suz a sanguine hui⁹ iusti. Uos videritis. Et respondēs vniuersus pp̄ľus dixit. Sanguis eius super nos ꝛ super filios nostros. Tūc dimisit illis barrabam[i]: Jesum autez flagellatū tradidit[k] eis: vt crucifigeretur Tunc milites[l] presidis: suscipientes iesum in pretorio[m]

gere sicut viri sui. a Principes) Descripta christi innocentia hic subiūgitur iudeorum resistentia: in tantū eniz odiebant eum quod preelegerunt liberare hominem pestiferū ne christus liberaretur: ꝛ hoc ē quod subdiť hic.

a Principes autē sacerdotū ꝛ seniores psuaserūt populo) falsas rationes inducendo.

b Ut peterent Barrabam ꝛc̄) Et patz vsqꝫ ibi

c Quid enim mali fecit) quasi dicat non allegatis causaz sufficiētē sue mortis.

d At illi magis clamabant) per clamorem autem ꝛ tumultum populi voluerunt obtinere qđ non poterant per rationem habere dicentes.

e Crucifigať). s. morte turpissima et acerbissima moriatur. f Uidens autem Pilatus) Declarata christi innocentia vt visum est. hic ponitur ipsius innocentis iniusta condemnatio: q̄ processit ex parte pilati ex timore ne si dimitteret eum contra clamorem populi accusaretur postea ad cesarem: et hoc est quod dicitur hic.

f Uidens autem pilatus ꝙ nihil ꝓficeret) ostendendo christi innocentiā ad eius liberationem.

g Sed magis tumultus fieret) populi scilicet clamantis ad contrarium p seductionem sacerdotum vt visum est

h Accepta aqua lauit ꝛc̄) ad hoc vt iudei totum peccatum super se acciperent et ipse immunis esset a peccato Sed hoc non sufficit ad omnimodaz eius excusationem: quia cum esset iudex tenebatur ex officio seruare iusticiam: et ideo grauiť peccauit faciendo cōtra eaz ad habēduz populi fauorem: minus tamen peccauit q̄z iudei: quia ei⁹ motiuum fuit minus malum. Judei enim ad occidenduz christū moti sunt p rancorem ꝛ odium Pilatus autem propter timorē cesaris et fauorem iudeorum habendum.

i Tunc dimisit illis barrabam) facta responsione a iudeis ꝙ totum peccatū receperunt super se ꝛ filios suos.

k Jesum autem flagellatum tradidit ꝛc̄) licet ista flagellatio christi ponatur hic post sententiam iudicis: tamen fuit ante facta: vt habetur Joannis. xix. caplo quoniam hac intentione eum precepit pilatus flagellari ꝛ illudi vt iudei essent satiati sāguine ei⁹ videntes eum sic punitum etiam vltra condignum et ideo ponitur hic quasi per recapitulationem.

l Tunc milites) idest post flagellationem immediate: et ante sententiā.

m Suscipientes iesum in pretorio) vt magis illi illuderent in loco patenti et coram multitudine.

a Exuentes eũ) scꝫ vestimentis suis.
b Clamidem coccineã) idest rubeam in similitudinẽ purpure q̃ vtunt reges
c Circundederũt illi) ipm vestiendo
d Et plectentes coronam de spinis) idest de iuncis marinis ad modum spinarum acutis Et ego q scripsi hec audiui a q̃dam qui fuerat vltra mare cum sancto Lodouico rege francie: quod in littore maris senserat pũcturas iũcorũ per sotulares iter medios.

congregauerũt ad euꝫ vniuersam cohortem. Et exuentes eum [a] clamidem coccineaꝫ [b] circundederunt ei [c]. Et plectentes coronaꝫ de spinis [d] posuerunt super caput eius [e] ⁊ arundineꝫ in dextera eius [f] Et genu flexo ante eũ illudebant ei [g] dicentes. Aue rex iudeorũ [h] Et expuẽtes in euꝫ [h]: acceperunt harundinem [i] et percutiebant

e Posuerunt super caput eius) pro similitudine corone regie.
f Et arundinem in dextera eius) pro sceptro regio.
g Et genuflexo ante euꝫ) et sic (illudebant ei) facto similiter et verbo vnde sequitur.
g Dicentes aue rex iudeorum) quasi dicerent: voluisti regnare et non potuisti: ⁊ sic eorum illusio accusationi iudeorum correspondebat.
h Et expuentes in eum) tanq̃ in personam cõtemptibilem et vilem.
i Acceperunt arundinem) de manu eius.
k Et percutiebant caput eius) et ratione contemptus et ratione doloris infligendi: quia ex tali percussione aculei corone intrabant caput eius.
l Et postq̃ꝫ) postq̃ descripta est ipsius Christi condemnatio iniusta: hic ponit̃ inique sententie executio: ⁊ primo ponitur ipsius christi iudicati crucifixio. Secundo crucifixi illusio: ibi. ptereuntes. Tertio illius expiratio ibi a sexta autẽ hora. Circa christi crucifixionem quattuor tangunt̃. Loci vilitas: Judeorũ crudelitas: ibi. et dederunt: militũ cupiditas: ibi. postquã autem. Latronum societas: ibi. tũc crucifixi sũt Circa pmũꝫ dicit sic (postquam illuserunt ei exuerũt eum clamydẽ: q: clamidem illaꝫ coccineã im posuerunt si bi solum ad deridenduꝫ euꝫ sicut falsum Regem.

caput eius [h]. Et postq̃ꝫ illuserunt ei: exuerunt eũ clamidẽ: et induerunt eum vestimẽtis eius [m]: et duxerunt eum vt crucifigerent. Exeuntes autem inuenerunt hominem [n]. cyreneum nomine Symonem: huncangariauerunt vt tolleret crucem eius. Et venerunt in locum qui dicit̃ golgotha: quod est caluarie locus [o].

m Et induerunt eum vestimentis eius) quibus spoliauerũt eum vt predictum est: et hoc fecerunt vt ductus ad mortem magis cognosceretur in propria veste quã aliena.
n Exeuntes autẽ inuenerunt hoiem ⁊c̃) Hoc nõ est cõtra id quod dicit̃ Joannis. xix. ca. Et baiulans sibi crucem ⁊c. Jpse eni primo portauit crucẽ suã quando exiuit de domo Pilati: vt dicit Joãnes: sed quia erat fatigatus ex precedenti labore ieiunijs et vigilijs ideo milites coegerunt Symonem ad portãdũ eius crucẽ vt citius possent peruenire ad locum crucifixionis vt dicitur hic.
o Et venerunt in locũ qui dicitur golgotha: quod est caluarie locus) Jlle locus nõ est sic nominatus a caluaria Ade ibi sepulti: vt dicunt aliqui: quia Adã fuit sepultus in hebron vt habetur Josue. xiiij. c. ꝓpter quod hebron dicebat̃ antiquitus cariathar be. i. ciuitas q̃ttuor: q a q̃ttuor magni

patriarche sunt ibi sepulti cum vxoribus suis. scz Adam et Eua: Abraam & Sara. Isaac et Rebecca Jacob et lia. dicit ergo caluarie locus: quia locus ille erat plenus capitibus mortuorum: qui ibi decolabant quia ibi malefactores puniebant: et sic patet loci vilitas in quo christus crucifixus est.

Et dederūt[a] ei vinū bibere cū felle mixtū. Et cuz gustasset noluit bibere[b]. Postq̄ aūt crucifixerunt eum[c] Diuiserunt vestiméta eius[d] sortez mittétes[e]: vt impleretur q̄ dictum est per prophetam dicentem[f]. Diuiserunt sibi vestimenta mea: et super vestem meam miserunt sortem. Et sedétes seruabant eum[g]. Et imposuerūt super caput eius causaz ipsius scriptam[h]. Hic est Jesus rex Judeorum

a Et dederūt) Hic cōsequēter ponitur iudeoruz crudelitas: cum dicit (et dederunt ei vinum cū felle mixtuz) Joannes autē dicit quod dederunt ei acetuz. Ad euidentiā huius considerandum: q̄ aliqui dicūt hoc esse factuz vt citius moreret: et sic milites de eius custodia citius expedirent quia debebāt eum custodire quousq̄ expirasset. Dicunt enim q̄ existentes in tormento si potentur aceto citius moriunt. Sed hoc nō videt multū ꝓbabile quia acetum est frigidum: et per consequens videtur magis mortē talium differre: ꝓpter qd̓ aliter dicendū est. Scribit eni in quodā libro hebrayco qui apud eos intitulatur liber iudicum ordinariorum quod q: Salomon dixerat ꝓuer. xxxi ca. Date siceram .i. potū inebriatiuuz merentibus et vinum his quia amaro sunt aio vt bibant et obliuiscant egestatis sue. et doloris sui non recordent amplius. Ideo ex occasione huius verbi seniores iudeorum statuerant vt cōdēnatis ad mortē daret vinū aromaticū ad bibendū vt facilius tollerarēt passionē. In hierusalem autē matrone erāt deuote et cōpassiue que hoc vinuz dabant ex deuotione. Judei igitur ex nimia crudelitate moti: tale vinū datum ꝓ xp̄o et aliis duobus cū eo crucifixis acceperūt sibi ſm qd̓ dictū erat amos ij. cap. Vinū dānatorū bibebant: et loco eius posuerūt acetū cum felle mixtū b Et cū gustasset noluit bibē) Mar. di. et nō accepit q: nō accepit ad bibendum sed solum ad gustandū modicuz: vt sic impleret in eo q̄ scriptū est in Psal. Dederūt in escam meaz fel: et in siti mea potauerunt me aceto. c Postq̄ aūt crucifixerūt eum) Hic ponitur militū crucifigentiū cupiditas in hoc quod abstulerūt sibi vestimenta sua oīa cū tamen damnatis ad mortem dimittatur aliquod vestmentū ad carnis sue operimentū: & hoc est quod dicit. d Diuiserunt sibi vestimenta eius) in quattuor partes: scdm quod dicit Joannis. xix. ca. quia quattuor erant milites ipsum crucifigētes e Sortem mittentes) Ista sors fuit missa super tunicam dn̄i inconsutilez que erat facta quasi reticulato opere & ideo non poterat bene diuidi cum non haberet aliquā suturā: et ideo miserūt sortes quis haberet eam integram. f Vt impleret q̄ dictū est per ꝓphetam: Diuiserūt sibi &c̄) Sed ſm hyeronimū istud non est de textu math. nec est in antiquis libris sed tm̄ in euangelio Joannis. Expositio tamē huius auctoritatis pz ex dictis. g Et sedētes seruabant eū) ne aliquis rapet eum de cruce anteq̄ esset mortuus. h Et imposuerunt sup caput eius causam ipsius scriptā) Iste erat modus iudeorum qd̓ sup caput crucifixorū ponebat causa condēnationis ipsorum. Ipse autē accusatus fuerat q̄ sibi volebat vsurpare regnum iudeorum vt visum est &c̄.

Tūc crucifixi sunt cū eo[a] duo latrones vnus a dextris ⁊ vnus a sinistris. Pretereūtes[b] autem blasphemabāt eū mouentes capita sua et dicentes: Vah[c] qui destruis templū dei ⁊ in triduo illud reedificas? Salua temetipsum[d]: si filius dei es descēde ꝺ cruce. Similiter ⁊ principes sacerdotum[e] illudentes cū scribis et senioribus[f] dicebāt. Alios saluos fecit[g]: seipm non pōt saluum facere. Si rex israel est[h] descēdat nūc de cruce[i]: et credimus ei[k]. Confidit in deo liberet nūc eū si vult: dixit eni: quia filius dei sum. Idipm[l] autem et latrones[m] ꝗ crucifixi erāt cū eo improperabant ei. A sexta autē[n] hora tenebre facte sūt

a Tūc crucifixi sunt cū eo ⁊c̈) Hic describit latronū societas: ad hoc enim crucifixi sunt cū xpo ex intentione iudeorū: vt christus videret particeps et magister i malefactis eorū: sed ex intentione dei hoc pmittētis factū est vt impleret ꝙ de christo scriptū erat Isai.liij.ca. Et cū sceleratis reputatus est.
b Preter/euntes) Hic describit ipsius xpi crucifixi derisio ꝗ primo fuit derisus a ꝓtereūtibus h est a vulgarib⁹ ⁊ plebeis hoibus circa locū crucis cōcurrentib⁹ dicētibus.
c Vah) interiectio est insultantis seu deridētis (ꝗ destruis tēplū dei ⁊c̈) Im ponebāt sibi ꝙ h dixerat: ẜ hoc falsum erat vt visum est ca. ꝓcedēti.
d Salua temetipm) q.d. nō potes: ex quo ptꝫ falsitas tua. Scḋo fuit derisus a sacerdotibus: et h est qḋ dr̄.
e Similiter a ꝓncipes sacerdotū ⁊c̈). i. legis periti.
f Et senioribus). i. iudicibus ordinarijs dicebant.
g Alios saluos fecit) q.d. nō est verum: si posset talia facere saluaret semetipm.
h Si rex israel est) nō ꝗcunqꝫ: sed messias ꝓmissus in lege.
i Descēdat nūc de cruce) q: alij reges non possent talia facere.
k Et credim⁹ ei) falsuꝫ dixerūt: q: maiora fecit qn̄ Lazar̄ suscitauit: ⁊ qn̄ post mortē de sepulchro surrexit: ⁊ tn̄ nō crediderunt ei. Tertio fuit derisus a latronibus. ⁊ h est qḋ dicit.
l Idipsum). i. verba ꝓmissa.
m Et latrones impro perabāt ei) cōtrariū Luc.xxiij.ca. vbi dicit ꝙ vnus increpabat eū: alter autē rogabat eū dicens. Dn̄e memento mei dū veneris in regnū tuū. Dicendum ꝙ Matth. loquit ꝑm illum modū loquēdi quo societas dicit aliquid facere qn̄ vnus de societate h facit: vel aliter dicendū ꝙ vterqꝫ improperauit primo christo: sed alter videns postea patientiam christi penituit et misericordiaꝫ petijt: et sic inuenit.
n A sexta autē) hic cōsequēter describitur ipsius christi crucifixi et derisi expiratio. vbi primo notatur perturbatio elementorum quasi christo morienti compatientium. Secundo confessio assistentium: ibi. Centurio auteꝫ Prima in duas: quia primo describit perturbatio corporū superiorū. Secūdo inferiorum: ibi. Et ecce velum. Circa primū dicitur sic.
n A sexta aūt hora tenebre facte sunt ⁊c̈) Hieronymus dicit super istum locū ꝙ iste tenebre fuerunt facte per retractionem radiorum solis diuina vtute. Origenes autem dicit: quod hoc factuꝫ est per interpositionem nubiū densarum. Sed in hoc magis credenduꝫ est Dyonisio qui dicit in epistola ad Policarpum hoc fuisse per interpositioneꝫ lune inter terrā et solem: sicut fit in eclipsi solis. Et ibideꝫ dicit ꝙ ipse hoc vidit tūc existēs in Egypto vbi est aeris puritas: quia rarissime fiūt ibi nubes et pluuie ꝓpter quod talia potuit tunc magis perpendere. vidit ergo ⁊ dicit lunā ab

oriente ascendentẽ versus meridieꝫ et supponentẽ se soli. Hieronymus autẽ et Origeñ. nõ loquũtur de illa eclypsi asserendo ꝙ sic fuerit vt dicunt: sed qꝺ potuit sic fieri: Ex dictis pꝫ ꝙ illa eclypsis non potuit naturalis esse: sed miraculosa: Et hoc multipliciter: pͥmo quia luna erat qnta decia: vt patuit cap. precedẽti. ⁊ tũc luna distat a sole per dyametrum celi: eclipsis autem solis nõ potest fieri naturaliter nisi tempore coniunctionis solis ⁊ lune: ꝓpter quod dicit Dyonisius qꝺ mirabatur quia non erat tempus conueniens ad talem coniunctionẽ. Secundũ miraculum fuit ibi quia transacta eclipsi: luna rediȷ̃t ad orienteꝫ: ita ꝙ in vespere fuit in oriente sole existente in occidente. ⁊ sic orbes eorũ fuerunt ad pristinum statũ restituti. Tertiuꝫ miraculum fuit ibi quia pars orientalis solis primo fuit obscurata: et iteruꝫ vltimo illuminata: contrario autem modo fit in eclipsi naturali. a Super vniuersam terram) hic accipitur pars pro toto: eclysis enim solis nõ potest esse vniuersalis: et propter hoc quãdo dicitur Super vniuersam terrã: intelligenduꝫ est de terra iudee. b Usqꝫ ad horaꝫ nonam) ex quo patꝫ ꝙ luna fuit immobilis sub sole per tres horas: et in hoc fuit quartum miraculũ illius eclypsis quia in naturali eclypsi luna continue mouetur sub sole.
c Et circa horam nonaꝫ clamauit iesus voce magna dicẽs. Heli heli lama zabatani) El in hebreo: idem est ꝙ de-

sup vniuersam terrã[a]: vsqꝫ ad horam nonã[b]. Et circa horam nonã clamauit Jesus voce magna dicẽs. Heli heli lamazabatani[c] Hoc est deus meus deꝰ meus: vt quid dereliquisti me? Quidam autẽ illic[d] stantes ⁊ audientes dicebãt. Heliam vocat iste[e] Et cõtinuo currens vnus ex eis acceptam spongiã impleuit aceto: et imposuit arundini: et dabat ei bibere. Ceteri vero dicebant. Sine videamus an veniat helias liberans eum. Jesus autem iterum clamans voce magna[f] emisit spiritum. Et ecce velum[g] templi sciss-

us. yota littera hebraica adiuncta facit significare cũ hoc meus. ⁊ ideo Heli. idẽ est ꝙ deus meus. Lama: est vna dictio per se ⁊ idem valet ꝙ quare in latino: zabatani: non est vna littera: qa non significat idem ꝙ dereliquisti me. sed debet preponi ibi quedam littera q̃ vocatur: ayn. ⁊ sonat sicut a formatuꝫ in gutture: vnde debet sic scribi: Azabatani: tũc significat idem ꝙ dereliquisti me: sed per ignorãtiam scriptoruꝫ corrupta est littera in latinis libris. Dicit autem christus se derelictum a deo patre: quia dimittebat eum in manibus occidentiũ.
d Quidã aũt illic stantes) sciłꝫ milites ipsum custodientes qui erant gentiles: propter quod linguam hebraicã ignorabant: dicebant.
e Heliam vocat iste) cetera patẽt vsqꝫ ibi. f Jesus autem iterum clamans voce magna emisit spirituꝫ) Ex quo patet ꝙ illa vox nõ fuit naturalis: sed miraculosa: qa homo magno cruciatu et longo afflictus: et ex tali afflictione morti sic proximus non posset sic clamare virtute nature.
g Et ecce velum) hic secundo declaratur perturbatio elemẽtorum inferiorum quia ad motum terre et aeris velum templi scissum est: Illud auteꝫ velum erat scꝺm aliquos in introitu templi prohibens aspectum eorum q̃ erãt intra templum. et ideo per talem scissionem declarata est impletio veritatis in morte christi que latebat in figuris veteris testamenti. Secundũ alios ve-

ro non fuit velum quod erat in introi-tu templi: sed velum quod erat intra templum inter sanctum et sanctū san-ctorum: et scissio eius idē signat ꝙ pri-us dictum est. Hoc dicūt cōmunius do-ctores. De v-troqꝫ vō ve-lo dictuꝫ fu-it plenius Ex-odi. xxv. ca.

a Et terra mota est) q̈si non potens sustiere mor-tem christi.

b Et petre scisse sunt) in signuꝫ hu-ius ꝙ corda quātūcunqꝫ dura debe-rēt xp̄o mori-enti cōpati.

sum est in duas ptes: a summo vsqꝫ deorsuꝫ et terra mota est[a]. et pe-tre scisse sunt[b]: et mo-numenta aperta sunt[c] Et multa corpora san-ctorū[d] qui dormierāt surrexerunt. Et exeū-tes de monumentis post resurrectioneꝫ e-ius[e]: venerunt in san-ctam ciuitatē[f]: et appa-ruerunt multis[g]. Centurio[h] autem et qui cū

c Et monumēta apta sunt) ex terre motu ad denotandū ꝙ resurrectio xp̄i propinqua erat et aliorum cum ip̄o re-surgentiū. d Et multa corpora san-ctorum qui dormierant surrexerunt) non tunc quando monumenta aperta sunt. scilicet hora mortis christi: sꝫ po-stea quādo resurrexit: quia cum eo sur-rexerunt tanqꝫ testes sue resurrectiōis et hoc est quod subditur.

e Et exeuntes de monumentis post resurrectioneꝫ eius) idest christi.

f Venerunt in sanctam ciuitatem) hierusalē q̄ dicebaẗ sancta propter tē-plū diuino cultui deputatū ꝙ erat ibi.

g Et apparuerunt multis) ad decla-rationem dominice resurrectionis.

h Centurio) hic ponitur assistentiuꝫ confessio. Et primo centurionis et sue societatis qui videntes signa predicta in morte christi confessi sunt veritateꝫ sue diuinitatis dicentes.

i Vere filius dei erat iste) et per con-sequens eiusdeꝫ nature cum eo. Secū-do ponitur confessio mulierum deuo-tarum que cōfitebantur eum facto: in q̄ꝫtum assistebant ipsi morienti: ꝙ non audebant facere apostoli: q̄a solus Jo-annes legiẗ ibi stetisse: et hoc est qđ di-citur.

eo erant custodientes iesum: viso terremotu et his q̄ fiebant timue-runt valde dicentes. Vere filius dei erat iste[i]. Erāt aūt ibi mu-lieres multe[k]: q̄ secute erāt iesuꝫ a galilea[l] mi-nistrantes ei[m] inter q̄s erat maria magdale-ne[n]: et maria Jacobi et ioseph mater[o] et mater filiorū zebedei[p]. Cuꝫ autem sero factū esset[q]

k Erant au-tem ibi mu-lieres multe a longe) Cō-trarium vi-detur Joan-nis. xix. ca. vbi diciẗ qđ stabāt iuxta crucem. Di-cenduꝫ ꝙ e-rāt longe re-spectu mili-tum christū crucifigenti-um et custo-dientiū: sed prope erāt respectu aliorum astantiū: nō erant eni ita longe quin possent euꝫ loquentem audire quādo dixit matri sue. Mulier ecce filius tuus etc̈.

l Que secute erant iesum a galilea) ex deuotione quam habebāt ad audi-endum verbum eius.

m Ministrātes ei) necessaria vite sue de facultatibus suis. Iste eni erat mos iudeorum quod necessaria vite admi-nistrabant doctoribus.

n Inter quas erat Maria magdale-ne) sic nominata a magdalo castello.

o Et maria iacobi et Joseph mater) ista erat soror marie matris christi.

p Et mater filiorū zebedei) scꝫ iacobi et Joānis. q Cū aūt sero factū esset) hic describitur ipius christi mortui de-uota tumulatio: vbi duo ponunẗ. Pri-mū est sepelientiū deuotō. Scđm iude-orū malignantiū machinatio: ibi Alte-ra aūt die. Circa primū aduertendū ꝙ licꝫ mors xp̄i fuerit ignominiosa vt pa-tet ex predictis. sepultura tñ eius fuit

nobilis et ſumptuoſa. cuius ratio eſt quia paſſibilitatem ⁊ humanitatem aſſumpſit chriſtus propter noſtram redemptionē: ⁊ ideo ipa completa in ſua morte predicta debuerūt ceſſare: et ea que ſequebātur quodāmō ad gloriam ſuere ſurrectionis pertinere: vtrumq3 autē fuerat predictu3 p Iſai. ꝓphetaz de turpitudine mortis eius Iſai.liij. Tāquā ouis ad occiſionē ducetur ⁊c. Et ſequit ibide3. Cū ſceleratis deputatus eſt De nobilitate ſepulture eius dicit. Iſai.xj.cap. Radix ieſſe qui ſtat in ſignū populorū ipm gentes deprecabunt. ⁊ erit ſepulchrū eius glorioſu3: hoc eſt ergo qd dicitur hic. a Cū ſero factū eſſet) quia circa veſperam ferie ſexte depoſitus eſt de cruce. a Uenit quidā homo diues) et ꝓpter hoc potuit de facili accedere ad Pilatū: ⁊ quia erat nobilis: ⁊ vnus de curia: vt hētur Lu.xxiij.ca. b Ab arimathia) Iſta eſt ciuitas que primo Regu3 dicitur Ramata de qua fuit oriundus Samuel. c Nomie Ioſeph) nomen autē eius exprimitur quia erat homo famoſus. d Qui et ipſe diſcipulus erat ieſu) occulte tamen ne expelleretur de ſynagoga: qa ſcdm quod dicitur Ioannis.xij. capi. ex principibus multi crediderunt in ieſum. Sed propter phariſeos non confitebantur ne de ſynagoga eijcerent. e Hic acceſſit ad Pilatum) depoſito enim timore confidenter. f Petijt corpus ieſu) ad ſepeliendu3 honorifice. g Tunc pilatus iuſſit reddi corpus)

venit quidā homo diues[a] ab arimathia[b]: nomine ioſeph[c] qui et ipſe diſcipulus erat ieſu[d]. Hic acceſſit ad pilatu3[e]: et petijt corpus ieſu[f]. Tūc pilatus iuſſit reddi corpus[g] Et accepto corpe Ioſeph[h]: inuoluit illud in ſyndone munda: et poſuit illud in monumēto ſuo[i] nouo[k]: quod exciderat in petra[l]. Et aduoluit ſaxu3[m] magnū ad oſtium monumenti[n] et abijt. Erat aute3 ibi maria magdalene et altera maria ſedentes contra ſepulchrū[o]. Altera autem die que eſt poſt paraſceuen[p]:

tum quia Ioſeph erat homo valens ⁊ nobilis ꝓpter qd pilatus petitioni eius voluit acquieſcere: tū qa ſciebat xp̄m crucifixū iniuſte. h Et accepto corpore Ioſeph inuoluit illud in ſyndone mūda) h eſt in pāno lineo mūdo: ꝓpter quod corp9 xp̄i nō conſecrat in altari ſuper pannū ſericū ſed lineū q: corp9 xp̄i i ſepulchro tali pāno fuerat inuolutum. i Et poſuit in monumēto ſuo) quod erat ſumptuoſe factum. k Nouo) quia ſi aliquis fuiſſet ibi ante ſepultus calumniari poſſet a iudeis q͏ ille ſurrexiſſet et non chriſtus. l Quod exciderat in petra) eadē ratione factu3 eſt hoc ne ſi chriſtus fuiſſet ſepultus i terra diceret a iudeis q͏ diſcipuli rapuiſſent corpus eius fodientes in terra deſubtus per viam ſubterraneam. m Et aduoluit ſaxū magnu3) quod nō poſſet defacili amoueri: ne aliqs veniens poſſet rapere corpus chriſti. n Ad oſtiū monumenti) monumentū illud factū erat ad modū cuiuſdam domuncule in cuius medio erat ſepulchrū: ⁊ in domūcula erat quoddā oſtiolum ad habendū illuc ingreſſum. o Erat aute3 ibi Maria magdalene et altera maria) aſſiſtētes ſepelientib9 chriſtū ex deuotione et ad videndū q̄liter poſſent reuerti ad ipm inungendū. p Altera aūt) h ponit iudeoꝝ machinatio: q: impetrauerunt cuſtodiri ſepulchrū ne diſcipuli chriſti raperent corpus eius ⁊ diuulgarent eū reſurrexiſſe: ſed quia nō eſt conſiliū contra dominū: vt dicit Prouerb.xxj.cap. iō

factum iudeorū magis fecit ad oppo/ situm: scꝫ ad certitudinem dominice resurrectionis: quia ab ipsis custodi// bus testificata est: vt habetur sequenti cap. ⁊ hoc est magnū scilꝫ habere testi monium ab aduersarijs dicit ergo. p Altera die q̄ est post parasceuē)'. idest sabba/ to: quia fe// ria sexta in q̄ passus est christus di// cta est para/ sceues: idest preparatio: quia illa die preparabantur cibaria ꝓ sequenti die: in crastino igitur domini ce passionis. a Cōuenerunt princi pes sacerdotum: et pharisei ad pilatū dicentes. Domine ⁊c̄) et patet lr̄a vs/ qꝫ ibi. b Ait illis pilatus habetis cu stodiam) idest cōcedo ꝙ accipiatis mi/ lites ad custodiendum eum pro volun tate vestra. c Illi autem abeuntes munierunt sepulchrum) militibus ar matis. d Signantes lapidem) sigil lo suo ne aliquis posset ingredi sine sci tu eorum ⁊c̄.

conuenerant principes sacerdotuꝫ ⁊ pharisei ad pilatum dicentes. Domine recordati su/ mus[a] ꝙ seductor ille dixit adhuc viuens: post tres dies resur// gam. Iube ergo custo diri sepulchrum vsqꝫ in dié tertium: ne for// te veniát discipuli eiꝰ et fuerentur eum: et di cant plebi surrexit a mortuis. Et erit nouis simus eror peior pri/ ore. At illis pilatꝰ. Ha betis custodiam[b]. Ite custodite sicut scitis Il li aūt abeuntes muni/ erunt sepulchrum[c]: signantes lapidem[d] cum custodibus.

possidētes in mūdo in xp̄i sanguine re gescūt (Iesus āt stetit añ presidē ⁊c̄) se quitur (Et nō respōdit ei ad vlluꝫ ver/ bum) ratio dicta est cap. precedēti: s̄m Augustinū ⁊ Hiero. Vel ideo nihil re spondit ne crimen di// diluēs dimit teret a presi de et crucis vtilitas dif/ ferret (Prin cipes aūt sa/ cerdotū ⁊ se niores p̄sua/ serunt popu lis ⁊c̄) Ori/ gen. Est ⁊ nc̄ videre quō ppl's iudeorꝫ a senioribus suis ⁊ iudai ce culture doctoribus suadet ⁊ excita/ tur aduersus iesuꝫ vt perdāt eū. Et ho die in locis pluribus fit ideꝫ aduersus mēbra eiꝰ (Innocēs ego suꝫ a sangui/ ne iusti huius) Leo papa. Excessit er/ go pilati culpā facinus iudeorum sed nec ipse euasit reatū qui reliquit ꝓpri/ um iudiciū: ⁊ in crimē trāsijt alienum (Tunc dimisit eis barabā ⁊c̄) Hylarius In quo archanuꝫ infidelitatis future ostendit scilicꝫ antichristū xp̄o preferē dum (Tūc milites p̄sidis suscipientes iesum ⁊c̄) Crisosto. Que igitur erit no/ bis cura decetero si cōtumelias ab ali quo patiamur: postq̄ꝫ xp̄s hoc passus est: etenim ꝙ fiebat in christo vltimus cōtumelie terminus erat: nec vna par ticula tantū sed vniuersum corpus pa tiebatur iniurias. Caput per coronaꝫ ⁊ aruudinē: ⁊ colaphis facies: quia cō spuebantur gene ⁊ alapis cedebantur Corpus totum per flagella denuda// tum ⁊ circūdationē clamidis ad fictā adorationem. Manus per arundineꝫ quā dederūt ei pro sceptro: ac si time/ rent ne p̄termitterent aliquid grauissi me p̄sumptionis. Moraliter. Rabanꝰ

¶ Expositio moralis.

Mane autēꝫ facto ⁊c̄) sequitur (tūc videns iudas ꝙ damnatus esset ⁊c̄) Origen. Si autem locum peniten tie reqsisset ⁊ tp̄s p̄nie obseruasset for/ sitan inuenisset eū q dicit: Nolo mortē peccatoris: sed magis vt conuertat et viuat (Emerunt ex illis agrum figuli in sepulturam perigrinorꝫ) Augu. Pe regrinis quia sine domo: patria: et to/ to orbe exules iactantur reges xp̄i san guine prouidetur. Istos autem pere// grinos dicimꝰ esse deuotissimos chri/ stianos qui renunciātes seculo ⁊ nihil

Caput christi deus igitur calamo chri
sti caput percutiũt qui diuinitati eius
contradicentes errorem suũ auctorita
te sacre scripture que calamo scribitur
firmare conatur: Spuunt in faciẽ eius
qui presentiam gratie sue verbis exe//
crandis respuunt et euꝫ in carne venis
se denegant. falso autem illum adorãt
qui eum credũt sed peruersis actibus
despiciunt (Et duxerunt eum vt cruci/
figeretur) extra ciuitatẽ vt per hoc ostẽ
deretur quod pro totius mundi salu//
te patiebat. Hebreorum.xiij.capi. Je/
sus vt sanctificaret populum suum ex/
tra portam passus est (Exeuntes auteꝫ
inuenerunt hominẽ cireneum ⁊c) Hie
rony. Mistice crucem suscipiũt natio/
nes ⁊ peregrinus obediẽs portat igno
miniam saluatoris (Et dederunt ei bi/
bere vinum cuꝫ felle mixtũ ⁊c) hoc mo
raliter faciunt qui membra eius ama/
ritudinibus affligunt (Diuiserunt ve/
stimenta eiꝰ ⁊c) hoc nequiter attentãt
qui ecclesias spoliant (Tunc crucifixi
sunt cuꝫ eo ⁊c) Remigius Per istos du
os latrones designantur omẽs qui ar/
tioris vite cõtinentiam apprehendũt:
quicunqꝫ enim in intentione placendi
deo hoc faciunt: designantur per illuꝫ
qui a dextris christi crucifixus est: qui
vero ꝓ appetitu laudis hũane: vel ali
qua minus digna intentione: per illuꝫ
qui a sinistris (Pretereũtes auteꝫ blas/
phemabant ⁊c) sic ⁊ modo qui viã pre
tergrediuntur iusticie nõ cessant illum
blasphemare (Si filius dei es descen/
de de cruce) Rabanus. Si autem tunc
de cruce descenderet virtuteꝫ patiẽtie
nõ demõstraret. sꝫ expectauit paululũ
irrisionẽ sustinuit: ⁊ q de cruce descen/
dere noluit de sepulchro resurrexit (A
sexta aũt hora ⁊c) Origen. Sicut moy
se extendente manus in celum secute
sunt tenebre super egyptios: sic et xp̄o
hora sexta manus extendente in cruce
ad celũ: sup populũ q clamauerat cru
cifige eũ facte sunt tenebre ⁊ soli lumie
ꝓuati sunt in signũ futurarũ tenebrarũ:
que apprehẽsure erãt iudaicã gentem
(Deus meus vt qd dereliquisti me) glosa
Subtraxit captionẽ: sꝫ nõ soluit vnio/
nẽ. Sic martyres in manibus carnifi/
cum dereliquit: quos tñ charitate fir
missima sibi iunxit (Jesus aũt clamãs
voce magna emisit spiritũ) Ostendẽs
ex clamore supnaturali qd ex maxima
charitate tradidit nr̄e salutis ꝓciũ (Et
ecce velũ templi scissum est ⁊c) Dei tẽ/
plũ est fidelis aĩa. Prime corin.iij.ca.
Templũ dei sanctũ ẽ: qd estis vos. Cu
ius velum scindit qñ velamẽ hypocri
sis dissipat: terra mouet qñ terrenum
desideriũ in amorẽ celestiũ cõmutat: ⁊
petre scindunt qñ duritia cordis ꝑ pi
etatẽ emollit. Et mortui resurgũt quã/
do somnus pigritie ad boni opis ex//
ercitiũ excitat (Cũ sero factũ esset ⁊c)
sequit (Et petijt corpus iesu) ille corpꝰ
dñi postulat q pro digna receptiõe eu
charistie deũ suppliciter exorat (Et in
uoluit syndone mũda) qñ recipit mẽ/
te pura (Et ponit ĩ monumẽto nouo)
idest in corde per grãm renouato (Et
aduoluit saxũ magnũ ad ostiũ) qñ po/
nit diligẽs obstaculũ cõtra pcti recidi
uum (Et mulieres sedent cõtra sepul/
chrũ) cũ aĩe deuote cõsiderãt passiõis
xp̄i mysterium (Altera autẽ die ⁊c) se/
quit) Jube ergo custodiri sepulchrũ
⁊c) Notandũ ꝙ volẽtes impedire diui
nã prouidentiã cõtra suã intentionẽ ꝓ
mouẽt illã: sicut frẽs ioseph vẽdiderũt
ipm ne adorarẽt eũ: ⁊ per hoc cõpulsi
sunt eũ adorare scdm ordinẽ ꝓuidẽtie
diuine: sic pncipes iudeoꝝ volẽtes im
pedire celebritatẽ nois xp̄i: fuerũt val
de diligẽtes de custodia sepulchri: et
per hoc celebrata est fama de veritate
sue resurrectionis ⁊ ꝑ ꝯsequẽs sui no/
minis (Et erit nouissimus error peior
priore) veritatẽ ignorãter dixerũt: sicut
⁊ Cayphas: nã error eorũ quo milites
pecunia corruperũt vt furatũ corpus
xp̄i mentirent: peior fuit errore quo pe

timuerũt custodiã sepulchri ne discipuli corpus christi furarentur ꝛc̃.

Expositio litteralis.

Pro declaratione huius lectionis euãgelice est intelligendũ: ꝙ occasio mortis xp̄i fuit inuidia iudeorũ ex fama et glia xp̄i. Diuidit hec lectio euangelica in duas: q₂ primo ponitur glorificatio christi ab amicis familiaribus. Scđo a turbis vulgarib⁹ ibi. Cognouit ergo turba. Prima adhuc in duas: q₂ primo ponit obsequiũ xp̄i factũ ab amicis in generali. Scđo a Maria in speciali: ibi. Maria ergo. In prima parte dicit sic. a An̄ sex dies pasce) Immediate eni post suscitationẽ Lazari: iudei diffinierũt occidere Christũ: vt predictũ est: ꝛ ideo recesserat quousq₂ appropinq̃ret pasca: in quo immolabat agnus pascalis vt sic xp̄s qui est agnus verus immolaret pro nobis: immediate post immolationẽ agni pascalis figuralis: vt veritas figure succederet b Uenit bethaniam) que est ꝓpe hierl̃m ad duo miliaria. c Ubi lazarus fuerat mortuus quẽ suscitauit Jesus) Illuc eni vẽit vt ex memoria miracl̃i ibidẽ facti turba ppl̃i moueret ad eũ honorifice recipiendũ ĩ hĩrl̃m an̄ passionẽ suã: sicut fuerat p̄dictũ ꝑ zacha. ꝓphetã. ix. c. Exulta filia syõ iubila filia hierl̃m Ecce rex tuus venit ꝛc̃. d Fecerũt aũt ei cenã ibi) hoĩes illius loci: ꝛ fuit hec cena in domo simonis leprosi: vt cõmuniter tenẽt doctores: fuerat tñ prius a xp̄o curatus: sed nomẽ remãserat ad memoriã miraculi. Origenes aũt dicit ꝙ illa cena fuerat in domo marthe. ꝙ probat ex eo qđ subdit e Et martha ministrabat) Sed pōt dici ꝙ iste Simon erat vicin⁹ marthe: ꝛ ꝓpter hoc ipa ministrabat in domo ei⁹ sicut hoĩes solẽt facere in domib⁹ amicoꝝ suorũ ꝛ maxime ꝓpter reuerentiã ipius xp̄i comedẽtis ibidem. f Lazarus vo vn⁹ erat ex discũbẽtibus cũ eo) inuitat⁹ a simone. Hoc aũt factũ est ad declaratiõẽ veri miraculi de eius suscitatione g Maria autẽ) hic describit obsequiũ xp̄o ipẽsũ a Maria ĩ spẽali: ꝛ diuidit in tres. q₂ p̄mo ponit marie deuotio. Scđo Jude idignatio ibi. Dic ergo vn⁹ Tertio ei⁹ rephensio: ibi: dixit ergo ih̄s In p̄ma ergo pte dr̄ sic. g Maria ergo). s. soror lazari. h Accepit librã) in quo notat quantitas vnguenti. non est verisimile qđ eẽt aliquid grosse materie: sic vnguẽta comuniter dicta: quia indecens esset tale quid ponere super caput hominis sedentis in mensa. Maria autem nõ solum vnxit pedes dñi sed etiã caput vt mattheus exprimit. xxvj. cap. Et marcus. xiiij. licet hic omittatur. Et ideo dicendũ ꝙ hic vocatur vnguentum liquor p̄ciosus de aromatica herba expressus sicut aqua rosacea de rosis exprimitur. Aliter dicitur ꝙ fuit lachryma fluẽs naturaliter de arbore aromatica. i Nardi) nomen est herbe nigre aromatice habentis spicas: ꝓpter hoc diciter Marci. xiiij. capitu. Nardi spicati. et de illis spicis extrahebat liquor predictus per artificiũ vel naturã sm̄ alios k Pistici) sm̄ Augustinum nomẽ est loci vbi crescit herba vñ talis liquor exprimit. sed meli⁹ dicit

Feria .ij. post dominicam palmarũ. Euãgeliũ sm̄ Joannẽ. xij. ca.

IN illo tẽpore. Ante sex dies pasce[a]: venit iesus bethaniã[b]: vbi lazar⁹ fuerat mortu⁹. quem suscitauit iesus[c]. Fecerunt autem ei cenam ibi[d]: et Martha ministrabat[e]. Lazarus vero vn⁹ erat ex discũbẽtib⁹ cũ eo[f]. Maria ergo[g] accepit librã[h] vnguẽti nardi[i] pistici[k]

tur pistici idest fidelis: pistis enī grece fides est latine: hoc est dictum ꝙ ille liquor erat purus ⁊ verus nō habēs aliquid aliud admixtū nec sophisticatus
a Preciosi) q: valebat trecentos denarios vt habet Marci xiiij. capitu. idest trecentos nūmos vsuales: erat enī liquor ille refrigeratiuus ⁊ confortatiuꝰ mēbrorū ⁊ cōsolidatiuus et valde odoriferus b Et vnxit pedes iesu ⁊ extersit capillis suis) pedes eius Ordine conuerso factū fuit ꝙ̄ȝ hic scribatur: q: primo lauit pedes eius ⁊ extersit ⁊ postea vnxit. c Et domꝰ impleta est ex odore vnguenti) ex quo patet preciositas vnguēti et deuotio marie expēdentis rem tam ꝑciosaȝ in obsequiuȝ domini. Utrū aūt ista fuit mulier de qua narrat lucas: dictū fuit capitu. precedenti d Dixit ergo) Hic ponitur iude murmuratio cum dicit e Unus ex discipulis eiꝰ iudas schariotis) hoc dicit ad differentiā alteriꝰ iude f Qui erat eū traditurus) licȝ enī primo fuerit bonus qñ vocatus fuit ad apl'atum vt supra dictū est: tñ postea lapsus est in peccatū: ꝙ aūt dñs in sua societate tollerauit eū dedit nobis exemplū tollerandi malos.
g Quare hoc vnguentū nō venijt trecētis denarijs) idest vendit: vnde versus De re que venijt gratia nulla venit habet enī sensuȝ passiui sub voce actiua h Et datuȝ est egenis) hoc dixit simulās pietatē ad operiendū suā cupiditatē ꝓpter qd̄ subdit euangelista.
i Dixit āt hoc nō quia de egenis ptinebat ad eum) .i. de illis non curabat: licet enim portaret ea que dabanꝛ xpo

preciosi[a] ⁊ vnxit pedes Iesu: ⁊ extersit pedes eiꝰ capillis suis[b]: Et domus impleta est ex odore vnguenti[c]. Dixit ergo vnus[d] ex discipul' eius[e] Judas schariothis: qui erat eum traditurꝰ[f]. Quare hoc vnguentum nō venijt trecentis denarijs[g]: ⁊ datum est egenis[h]? Dixit autē hoc: nō quia de egenis pertinebat ad eū[i] sed q: fur erat[k]: et loculos habens ea que[l] mittebantur portabat[m]. Dixit ergo[n]

ad dandū pauperibus: nō tñ faciebat sed retinebat sibi: ideo subdit.
k Sed q: fur erat ⁊ loculos habēs) in quibus abscōdebat ea que debebāt in alios vsus expendi: vnde subditur.
l Ea q̄ mittebāt) idest xpo dabanꝛ ad subueniendū necessitatibus xpi ⁊ discipulorum eius et ad dandum pauperibꝰ.
m Portabat) .i. officium portādi ⁊ seruandi hēbat ad istos vsus: lcȝ hoc infideliter ageret: ex hoc patet ꝙ xp̄s ⁊ discipuli eius de elemosynis viuebāt. Sciendū etiam qd̄ ista portatio pecunie in via nō ptinet ad pfectionē: sed xp̄s hoc faciēdo suscepit personā infirmoꝝ eis condescēdēs: sicut fecit se abscōdendo a iudeis vt supra dictū est .viij. ⁊ .x. capi. Et hoc habet extra de verborum significatione libro sexto capi. Exijt q seminat. ⁊ propter hoc male arguunt illi q ex hoc loco dicunt ꝙ habere aliqua mobilia in communi ad perfectionē pertineat
¶ Potest aūt hic queri Quare xp̄s pmisit iudā portare pecuiā relictā cum sciret eū latronē? Dicendū ꝙ a ꝑncipio qñ fuit sibi traditū portādi officium latro nō erat: ⁊ q̄uis xp̄s sciret eū futurū latronē: tñ tradidit sibi istud officiū q: minor erat inter apl'os alios: ꝓpter qd̄ vltimꝰ inter eos noiaꝛ vt pȝ math. x. capi. et marci. iij. Talibus aūt tpalia sūt tradēda. maiores āt debēt circa doctrinā ⁊ spūalia occupari. ꝓpt qd̄ i primitiua ecclia apl'i septē diacones ordinaueꝛt sb̄ eis ad tpalia admistrāda: vt ipi apl'i liberiꝰ possent itēdere orōni et ꝑdicationi: vt habeꝛ Act. vj. capi.
n Dixit ergo) Hic ponitur iude rep

iesus[a]. Sinite illam vt in diem sepulture mee suet illud[b]. Pauperes eni semper habebitis vobiscũ[c]: me autem non semper habebitis[d] Cognouit ergo turba multa ex iudeis[e]: quia illic esset ꝛ venuerunt non propter iesum tantum[f] sed vt lazarũ videret quẽ suscitauit a mortuis[g]

℄ Feria.iiij. post palmaꝝ Passio dñi nñi iesu xpi ꝭm marc.xiiij.

hensio cum dicit a Sinite illã)quasi dicat:nõ habetis causaꝫ sufficienteꝫ murmurãdi q: egit opus bonũ:vñ patet ꝙ iudas non solũ murmurauit sed etiã aliĳ discipuli vt habet mathe.xxvj ꝛ marc.xiiij

Verũtamen q: fuerũt incitati per iudam:ꝛ iterũ moti pietate:iudas aũt cupiditate: ideo Johannes solũ nominauit iudam (vt in diẽ sepulture mee seruet illud)non loquit de hoc ꝙ iaꝫ erat effusum sed de alio simili.q.d.illud qđ sepulture mee preparauit illud reseruabit q: non poterit illud in me expẽdere preuẽta acceleratione resurrectiõis mee:quia qñ venit ad monumentũ ad vngendũ corpus dñicũ xps iã resurrexit vt patꝫ infra.capi.xx.math.ãt hoc expressius dicit:ꝑuenit vngere corpus meũ in sepulturaꝫ ꝛ ideo exprimit hic obscurius cum dicit b Sinite illaꝫ vt in diẽ sepulture mee ꝛc̃)quasi dicat dimittẽda est nũc facere ꝙ tũc faceret si posset:ꝛ illud vnguentũ tũc seruabit in loco istius nũc in me expẽsi:ꝛ q: iudas ita murmurãdo ꝛ alios ad hoc incitãdo causaꝫ pietatis ꝑtẽderat:iõ hãc excludit dicẽs. c Pauperes eni sp habetis vobiscũ).q.d.põt recuperare ad bñfaciendũ pauperibus:sed nõ poterat recupare ad inungendũ me corporaliter ꝓpter qđ seqt. d Me aũt nõ sp habebitis)s.pñtia corpali ad habitandũ in carne passibili q̃ indiget tali vnctione·p hoc patet ꝙ aliqđ opus minus necessariũ põt ꝑponi magis necessario qñ imminet casus qđ istud minus necessariũ nõ põt alias recuperari e Cognouit ergo turba) Hic consequẽter ostẽdit q̃liter xps fuit honorat⁹

a turbis visitãdo eũ cũ dr e Cognouit ergo turba multa ex iudeis qđ illic esset) Bethania eniꝫ erat ꝓpe hierl'm ad vnã leucã:ꝛ iõ defacili poterãt hoc cognoscere f Et venerũt nõ ꝓpter iesum tm) in hoc innuit duplex causa ꝓpter ipsum iesuꝫ reuerẽter visitandũ:alia que subdit g Sed vt Lazarum videret quẽ suscitauit a mortuis)facta eni mirabilia libenter vident: mirabilissimũ ãt erat videre quadriduanũ mortuũ suscitatũ comedentẽ ꝛ bibentẽ ꝛ alia opa facientẽ: sperabãt etiã audire ipꝫ referẽtẽ statũ alteri⁹ vite qꝫ oẽs scire desiderãt.

Expositio moralis.

Iesus ergo añ sex dies pasce)Alcuinus Mystice ꝙ añ sex dies vẽit bethaniã significat ꝙ ille q sex dieb⁹ oia fecerat ꝛ sexto die hoieꝫ creauerat ipse sexta mũdi etate:sexta feria sexta hora redimere mundũ venerat(maria ergo accepit librã vnguẽti ꝛc̃) exponat sic supra matthe.xxvj.cap. Marci.xiiij. Ista ãt ẽ expositio marci (Sinite illã) eius approbãdo opationẽ ꝛc̃. Aliã expositionẽ.s.mathe.non inueni.

℄ Questio fratris Antonĳ betontini. Domus impleta est ex odore vnguẽti Jo.xv.capi.Sup qbus ṽbis q̃rit a doctoribus. Qñ.s.sit iterãda ꝯfessio? Ad qđ sctũs Bona.Ric. ꝛ Asterxan⁹ lib.v. titu.xviij.dicũt ꝙ in pluribus casibus iterãda est.Vt pmo si sacerdos nõ potuit absoluere: argumentũ est cap.Ex hoc.xxxiij.q.ij.ca. Latorẽ.scđo si insti tuit discernere:ꝛ iõ querẽdus est sacerdos sciẽs ligare ꝛ soluere vt Augu. ait in libro đ pnia distin.vj.ca.q vult:vbi dr.Qui vult ꝯfiteri pctã sua vt inueni

at gratiā: querat sacerdotē scientē liga re ꝛ soluere: cū negligēs contra se exti terit negligat ab eo: qui eū misericor/ diter monet ꝛ petit: ne ambo in foueā cadāt. Tertio si contemsit vel neglexit satisfacere ꝛ oblitus ē sa/ tisfactionem iniunctā: nā si sciret eam ꝛ iplere vel/ let cōfessionē iterare tenet q confessus est nō cōtritus existens in ꝓposito nō deserēdi peccatū. Sunt alij duo casus vnus est ꝓpter peccati obliti recorda/ tionē. Alius ꝓpter recidiuationē: in q bus sanū consiliū esset ꝙ penitens oia iteraret qn̄ sacerdotē mutat vel qn̄ re/ uertit ad eundē q ꝓpter diuturnitatē peccati eius est oblitus: nō credo tn̄ ꝙ teneat nisi i generali alia peccata nar rare vt si dicat vel se peccasse ꝛ cōfessū fuisse: ꝛ sibi talē penitentiā iniunctam fuisse: et sic satis poterit eius conditio ꝛ ingratitudo: tn̄ addit se nuper hoc cō/ misisse peccatū vel recordatū esse. Ul timo iterāda est ꝯfessio si non fuit inte gra: q: sciēter penitēs tacuit aliquod mortale peccatū q: tūc nō ꝯtritus ap/ paret. et iō iterāda est cōfessio: vt pau loan̄ dictū est

In illo tpe: Erat autē pasca[a] ꝛ azima post biduum. Et querebant sūmi sacerdotes ꝛ scri/ba quō iesum dolo te/nerent ꝛ occiderēt. Di

Expositio lr̄alis.

Erat autē pasca) Postq̄ descripta est reductio peccatoris in deū per mediatoris ꝑdicationē. Hic ꝯsequēter describit eadē reductio p passiōis sue redēptionē: ꝛ q: superi⁹ ꝑdixit passio/ nē suā p iudeos inchoandā: ꝛ p genti/ les ꝯsumandā ad quos tunc ptinebat iudiciū sanguinis in hierl'm: ideo pri/ mo describit ei⁹ passio p iudeos incho ata. Scḋo p gētiles ꝯsumata ca. sequē ti. Circa primū quattuor p ordinē de scribunt. Primū est ipsius xp̄i vēditio nō ex eius ignorātia sed ex ei⁹ p̄sciētia ꝛ volūtate: scḋo vēditi traditio non ex eius displicentia sed charitate: ibi. Et p̄mo die azimorū. Tertio traditi com/ p̄hēsio nō ex sua impotētia sꝫ mititate ibi. Et adhuc eo loquēte. Quarto cōp hēsi ꝯdēnatio nō ex sua iiusticia sꝫ hūi litate: ibi. sūmi v̄o sacerdotes. Et circa p̄mā partē p̄mittit vēditiōis occasio q̄ fuit duplex: prima sacerdotu inuidia ꝛ hec ponit in principio scḋa fuit iu/ de auaritia q voluit recuperare p̄ciuꝫ vnguēti effusi: q̄ ponit ibi Et cū esset bethanie. Tertio ponit ipa venditio: ibi. Et iudas scharioτis Scḋa pars p̄n cipalis incipit ibi: ꝛ p̄ma die azimoruꝫ vt dictū est. Et diuidit in quattuor q: p̄mo ponit paschale ꝯuiuiū ad ꝓditoris reuocationē: scḋo instituit euchari stie sacr̄m ad charitatis vnionē: ibi. Et māducātib⁹ illis. Tertio ꝑdicit disci puloꝝ scādalū ad eoꝝ ꝯfirmationē ibi Et ait illis Jesus: oēs vos scādalizabi mini. Quarto describit xp̄i desideriuꝫ ad nr̄aꝫ redēptionē ibi. Et veniūt in p̄ diū. Tertia ps p̄ncipalis huius capl'i q̄ incipit ibi. Et adhuc eo loquēte: di/ uidit i tres q: p̄mo describit iude frau dulētia. Scḋo xp̄i patiētia: ibi. Unus aūt de circūstātib⁹. Tertio discipl'oruꝫ ignauia: ibi. tūc discipuli relicto eo fu gierūt. Quarta pars p̄ncipalis: q̄ inci pit ibi. Sūmi vero sacerdotes: diuidi/ tur in quattuor q: p̄mo describit accu satio xp̄i p falsos testes. Scḋo ei⁹ con/ dēnatio p iiustos iudices: ibi. Exurgēs āt sūm⁹ sacerdos. Tertio ꝯdēnati vitu/ peratio p malignos satellites. ibi. Et ce perūt qdā ꝯspu. eū Quarto negatio Pe tri p tres vices: ibi. ꝛ cū eēt petr⁹ Sen/ tētia autē hui⁹ toti⁹ cap. patꝫ ex dictis matthe. xxvj. ca. vbi ista sūt exposita eodē ordie q̄ hic ponunt: ꝛ sub eisdem verbis pro magna parte: ꝛ restāt pau/ ca exponēda que discurrentur In pri/ ma parte principali dicit. a Erat autem pascha ꝛ azima post biduum)

Solennitas
aūt pascha/
lis iudeorū
celebrabat
xv. die pmi
mēsis vt ha
betur Leui.
xxiij. capitu
Hec solenni
tas incipie/
bat a vespe/
re.xiiij.diei.
qñ immola/
batur agnꝰ:
⁊ tunc vesce
bant azimis
vsqꝫ ad sep/
timum dié.
a Alaba/
strū vnguen
ti nardi spi/
cati) Dicunt
aliqui ꝙ nar
dus est her/
ba faciēs spi
cas in cacu/
mine de qui
bus extrahi
tur liqr opti
mus: sic aq̄
rosacea d̄ ro
sis: ⁊ talis li
quor vocat
hic vnguen
tum. Aliȷ di
cūt: ꝙ est fru
tex vel ar//
bor paruula
Et inde fluit
vel extrahit
liquor mo//
do predicto
b Et pma
die azimorꝫ)
De ista die ē
cōtrouersia
inter grecos

cebāt eni. Non in die
festo. Ne forte tumul/
tus fieret in populo.
Et cū esset bethanie
in domo symonis le//
prosi ⁊ recumberet: ve
nit mulier hñs alaba/
strū vnguēti nardi spi
cati[a]: preciosi. Et fra/
cto alabastro effudit
sup caput eiꝰ. Erāt au
tem quidā indigne fe
rētes intra semetipos
⁊ dicētes. Ut qd perdi
tio ista vnguēti facta
est? poterat eni vnguē/
tū istud venūdari plus
ꝙ̄ trecētis denarijs et
dari pauperibus. Et
fremebāt in eā. Jesus
aūt dixit. Sinite eam
Quid illi molesti estis?
Bonū opus opata est
in me Semp eni pau/
peres habebitis vobis
cū: ⁊ cū volueritis po
testis illis benefacere:
me autē non semp ha
bebitis. Quod habuit
hec fecit: puenit vnge
re corpus meum in se/
pulturā. Amē dico vo
bis vbicūqꝫ predicatū
fuerit euangeliū istud
in vniuerso mundo: ⁊
qd̄ fecit hec narrabit
in memoriā eius. Et
iudas scariothis vnus
de duodecim abijt ad
summos sacerdotes:
vt proderet eum illis.
Qui audientes gaui/

si sunt: ⁊ promiserunt
ei pecuniam se datu//
ros: et querebat quo/
modo illum oportune
traderet. Et prima die
azimorū[b] quando pa/
scha immolabant: di/
cunt ei discipuli Quo
vis eamus ⁊ paremus
tibi vt manduces pa//
scha Et mittit duos ex
discipulis suis ⁊ dicit
eis. Ite in ciuitatem ⁊
occurret vobis homo
lagenā aque baiulās[c]
Sequimini eum. Et
quocūqꝫ introierit di/
cite domino domus:
quia magister dicit:
vbi est refectio mea[d].
vbi pascha cum di//
scipulis meis mandu
cem? Et ipse vobis de
monstrabit cenaculū
grande stratum[e]: et il
lic parate nobis. Et
abierunt discipuli eiꝰ
et venerunt in ciuita//
tem et inuenerunt si/
cut dixerat illis: et pa/
rauerunt pascha. Ue/
spere autem facto: ve
nit cum duodecim: et
discumbentibus eis ⁊
manducantibus ait ie
sus. Amen dico vobis
quia vnꝰ ex vobis tra
det me qui manducat
mecum. At illi cepe/
runt contristari et di/
cere ei singilatim.
Nunquid ego? Qui

et latinos: q̄
plenius tra/
ctata ē Mat
the.xxvj. ca
pitulo. et io/
annis.xiij.
c Occur/
ret vobis ho
mo lagenā
aque baiu/
lans) Istud
signum de/
dit eis ad in
ueniendum
locū pro ce
na et credit
ꝙ dominus
illius domꝰ
esset discipu
lus christi oc
cultus.
d Ubi est
refectio mea)
idest agnus
pascalis qr
dominus il
lius domus
non solū pro
uidit de lo/
co sed et de
agno.
e Uobis
demonstra/
bit cenacu//
lum) in illo
cenaculo pa
scha come//
runt et in il
lo post resur
rectionē la//
tuerūt disci
puli ppter
metum iu//
deorum: et
in illo spiri/
tum san/

ctum recepe rũt in die pẽ thecostes: vt habet actu. secundo ca. a Qui in// tingit mecũ manuz in ca tino) vas est fictile ad re/ frigerandũ vinũ: et in il lo erat ius la ctucarum a/ grestium cũ quo carnes agni debe// bãt comedi: vt dicit Exo di. xij. capi.

ait illis: Unus ex duo decim q intigit mecũ manũ in catino[a]. Et fi lius qdẽ hois vadit si/ cut scriptũ ẽ de eo. Ue aũt hoi illi: per quẽ fi/ lius hois tradet. Bo/ nũ erat ei si nõ essz na/ tus homo ille. Et mã/ ducantibus illis: acce pit iesus panẽ et bñdi/ cẽs fregit: et dedit eis et ait. Sumite hoc est corp[9] meũ. Et accepto calice: grãs agens de/ dit eis ꝛ biberũt ex il/ lo oẽs. Et ait illis Hic est sanguis meus noui testamẽti qui ꝓ mltis effundet. Amen dico vobis ꝙ iam nõ bibã de genimĩe vitis vsqꝫ i die illũ cũ illud bibã nouũ ie regno dei. Et hymno dicto: exierũt in montẽ oliuaꝝ: ꝛ ait eis iesus Oẽs scãdali/ sabimini in me in no/ cte ista q: scriptum est Percutiã pastorẽ ꝛ di spgent oues. Sed post ꝗ̃ resurrexero ꝑcedaz vos in galileã Petrus autez ait illi: Et si oẽs scandalizati fuerint: sꝫ nõ ego. Et ait illi ihs. Amen dico tibi: quia tu hodie in nocte hac ꝑusq̃ gall[9] vocẽ bis ꝺ derit ter me es negatu rus. At ille amplius lo q̃bat. Et si oportuerit me simul cõmori tibi: nõ te negabo. Simili ter aũt et oẽs dicebãt. Et veniũt in ꝑdiũ cui nomẽ getsemani ꝛ ait discipulis suis. Sede te hic donec orẽ: et as/ sumit petrũ ꝛ iacobũ ꝛ ioãnẽ secum: et cepit pauere et tedere: et ait illis. Tristis ẽ aĩa mea vsqꝫ ad mortẽ: sustine/ te hic ꝛ vigilate: ꝛ cuz ꝓcessisset paululũ ꝓci dit sup terraz ꝛ orabat vt si fieri possꝫ trãsiret ab eo hora ꝛ dixit. Ab ba pater[b]: oĩa tibi pos sibilia sunt trãsfer cali cẽ hunc a me. Sed nõ qd ego volo. sed ꝙ tu ꝛ venit et inuenit eos dormiẽtes ꝛ ait petro Symon dormis? Nõ potuisti vna hora vigi lare? Uigilate et orate vt nõ intretis in tẽtati onẽ. Spũs quidẽ ꝓm/ ptus est. caro vero in/ firma. Et iterũ abiens orauit eũdem ꝭmonẽ dicens: ꝛ reuersus de/ nuo iuenit eos dormi entes. Erãt eni oculi eoꝝ grauati: ꝛ ignora bãt qd rñderent ei: et venit tertio: ꝛ ait illis Dormite iam et reqe/ scite Sufficit venit ho ra ecce filius hois tra/ det in manus pctõruz surgite eam[9]: ecce qui

b Abba et pater idẽ si/ gnificant: ta men vnum est grecum ꝛ aliud latinũ

Additio

Abba est ꝓ/ prie nomen syrum idest caldaicuz et frequent ha betur in trã/ slatione cal daica.

In tertia parte principali dicitur a Et ducite eū caute) ne forte rapiatur de manib⁹ vestris quia populus communis habebat deuotione3 ad eum. b Adolescens autez quidā) quia iste nō nominatur hic dicūt aliqui q fuit Jacob⁹ frater domini: Alij autē q fuit Joannes euāgelista qui iunior erat inter aplos. Alij aūt dicūt q fuit quidā iuuenis de illa domo i qua comederūt pascha. c Amictus sindone).i. veste linea. d Sup nudo).s.corpore' quia non habebat aliam vestem. In qrta parte principali dicitur. e Audiuimus eum dicentem: ego

me tradet ppe est. Et adhuc eo loquēte vēit iudas scharioth vnus de duodecim et cū eo turba multa cum gladijs z lignis missi a sūmis sacerdotib⁹ z scribis z senioribus. Dederat autē traditor eis signū dicēs. Quēcūq3 osculatus fuero ipe est tenete eū z ducite caute[a] Et cū venisset statī3 accedēs ad eū ait Aue rabbi: et osculatus est eū. At illi manus iniecerunt in iesū: z tenuerūt eum. Unus aūt de circūstantibus educēs gladium pcussit seruū sūmi sacerdotis: z amputauit illi auriculā. Et rñdens iesus ait illis. Tanq3 ad latronē existis cū gladijs et lignis cōprehēdere me. Quottidie eram apud vos in templo docēs: z nō me tenuistis: sed vt impleant scripture. Tunc discipuli eius relinquētes eū oēs fugerūt Adolescēs aūt quidā3[b] sequebat eū amictus sindone[c] sup nudo[d]: z tenuerūt eū. At ille reiecta sindōe: nudus pfudit ab eis. Et adduxerūt iesū3 ad sūmū sacerdotē z cōuenerunt oēs sacerdotes et scribe z seniores. Petrus aūt a longe secutus est eū vsq3 intro in atriū summi sacerdotis et sedebat cū ministris ad ignē z calefaciebat se. Summi vero sacerdotes et oē concilium querebāt aduersus iesum testimoniū3 vt eū morti traderēt nec inueniebāt Multi autē testimoniū falsū3 dicebāt aduersus eū z cōuenientia testimonia nō erant Et quidā surgentes falsum testimoniū ferebāt aduersus eum dicētes. Qm̄ nos audiuim⁹ eū dicentē[e]. Ego dissoluā templū hoc māu factū: z post triduū aliud nō manu factū edificabo Et nō erat cōueniēs testimoniū illoꝝ. Exurgēs autem summus sacerdos in mediū: iterrogauit iesum dicens. Nō respōdes quicq3 ad ea q̄ tibi obijciunt ab his? Ille aūt tacebat: et nihil rñdit. Rursum sūmus sacerdos interrogabat eum: et dixit ei Tu es christus filius dei bn̄dicti? Jesus aūt dixit illi[f]. Ego sum: et videbitis filiū hois sedentē a dextris virtutis dei et vententē cu3 nubibus celi. Summ⁹ autē sacerdos scindēs

dissoluā templū hoc manu factū zc) falsum enī3 imposuerūt ei q2 hoc nō dixerat: vt habetur Joan.ij.ca. sed sic dixerat. Soluite templu3 hoc zc. pdicēs mortem suam in qua corpus eius qd erat tēplum deitatis solutu3 ē Et si de materiali tēplo intelligatur adhuc falsū imposuerūt quod absolute dixerit. qd tñ cōditionate dixerat: et iō bene sb̄dit (Et non erat cōueniens testimoniū illoꝝ f Jesus autem dixit illi ego su3) Interrogat⁹ de veritate diuinoꝝ respōdet qui pus in alijs tacuerat: quia de diuinis non debet ita taceri veritas si interroget sicut de humanis.

In q̄rta par
te minus p̄n
cipali dici/
tur sic.

a Nam et
galileus es)
licet eni eēt
vna lingua
omnium he
breorum ta/
men secun/
dum varias
partes iudee
variabat̄ in
aliqua pro/
p̄etate: sicut
lingua galli
ca in picar/
dia ⁊ normá
dia per quá
p̄cipit̄ in lo/
quela d̄ qua
natiōe sit ali
quis.

b Cepit a/
natematiza/
re) .i. male/
dicere sibi ūp
si si cogno/
uisset iesum
vnde anate/
matizatio si
gnat iuratio
nem que est
per execrati
onem scilicȝ
quando ali/
quis impre/
cat̄ sibimet/
ipsi malum
pene si ita sit
sicut impo/
nitur ei.

vestimenta sua ait.
Quid adhuc desidera
mus testes? Audistis
blasphemiá: quid vo/
bis videt̄? Qui oēs cō
dēnauerūt eū esse reuȝ
mortis. Et ceperūt q̄/
dam cōspuere eū ⁊ ve
lare faciē eius. Et co/
laphis cedere ⁊ dicere
ei: p̄phetiza. Et mini/
stri alapis eū cedebāt
Et cū esset Petrus in a
trio deorsū: venit vna
ex ancillis summi sa/
cerdotis: ⁊ cū vidisset
Petrū calefacientē se:
aspiciēs illū ait. Et tu
cū iesu nazareno eras
At ille negauit dicēs.
Neqȝ scio nec noui q̄d
dicas: et exijt foras an
te atriū: et gallus can/
tauit. Rursus aūt cum
vidisset illū ancilla ce/
pit dicere circunstanti
bus: q̄r hic ex illis est.
At ille iterū negauit.
Et post pusillū rursus
qui astabant dicebant
petro Uere ex illis es
nā ⁊ galileus es[a]. Ille
autē cepit anathemati
zare[b] ⁊ iurare quia ne
scio hominē istū queȝ
dicitis. Et statim gal/
lus iterū cantauit. ⁊ re
cordatus est petrus ver
bi quod dixerat ei ie/
sus: priusq̄ȝ gallus cā/
tet bis ter me negabis
et cepit flere. Et conse
stim mane[c] cōciliū fa/
ciētes summi sacerdo/
tes cum senioribus et
scribis et vniuerso cō
cilio: vincientes iesuȝ
duxerunt ⁊ tradiderūt
pilato: et interrogauit
euȝ pilatus. Tu es rex
iudeorum. At ille re/
spondēs ait illi: Tu di
cis Et accusabant euȝ
summi sacerdotes in
multis. Pilatus autē
rursum interrogauit
eum dicens. Non re/
spondes quicq̄ȝ. Ui/
des in quantis te accu
sant. Jesus autem am
plius nihil respondit
ita vt miraretur Pila
tus Per diem autē fe/
stum solebat dimitte/
re illis vnum ex vin/
ctis quencunqȝ petis/
sent Erat auteȝ quidā
qui dicebat̄ur Barra
bas qui cum seditiosis
erat vinctus: qui in se
ditione fecerat homi/
cidium: et cum ascen/
disset turba cepit roga
re sicut semper facie/
bat illis. Pilatus au/
tem respondit eis ⁊ di
xit. Uultis dimittam
vobis regem iudeorū
Sciebat eni quod per
inuidiam tradidissent
eum summi sacerdo/
tes. Pontifices auteȝ
concitauerunt turbaȝ
vt magis Barrabam
dimittteret eis Pilat[9]
autem iterum respon/

c Et cōfe/
stiȝ mane fa/
cto) Hic con
sequēter de/
scribit̄ chri/
sti passio per
gentiles con
sūmata. Et
p̄mo descri/
bitur ipsius
christi cru/
delis occasio
secūdo eius
fidelis et de
uota tuml'a/
tio ibi: et cū
sero esset fa/
ctum. p̄ma
i duas quia
p̄mo descri/
bitur christi
iniqua con/
dēnatio: se/
cūdo inique
sententie ex/
ecutio: ibi.
Et postq̄ȝ il/
luserunt ei.
Prima i q̄t/
tuor quia p̄/
mo christus
gentili iudi/
ci presentat̄
secundo ab
eo examina/
tur: ibi. Et
iterrogauit
eum Pilat[9]
Tertio eius
innocētia de
claratur: ibi
per diem au
tem festum.
Quarto ini/
que cōdem/
natur: ibi.
Pilatus au

dēs ait illis. Quid ergo vultis faciā regi iudeorū? At illi iterū clamauerūt. Crucifige eū Pilat⁹ vero dicebat illis: qd eni mali fecit? at illi magis clamabāt Crucifige eū. Pilat⁹ aūt volens populo satis facere dimisit illis Barrabam ⁊ tradidit Jesum flagellis cesū vt crucifigeretur. Milites autem duxerunt eum in atriū pretorij et conuocāt totam cohortē et induunt eum purpura: ⁊ imponunt ei plectentes spineam coronam: et ceperūt salutare eum Aue rex iudeorum: et pcutiebāt caput eius harundine et cōspuebant eū: ⁊ deponētes genua adorabant eū: ⁊ postq̄ illuserunt ei[a]: exuerunt illum purpura: et induerunt eum vestimētis suis: et educunt illū vt crucifigerent eum. Et angariauerunt pretereuntem quempiā Symonem cireneum venientē de villa patrē alexandri et ruffi[b]: vt tolleret crucē eius Et perducunt illū in golgota locū quod est interpretatū caluarie locus Et dabāt ei bibere mirratū vinū[c] Et nō accepit. ⁊ crucifigētes eū diuiserunt vestimenta eius: mittētes sortē super eis quis quid tolleret. Erat autem hora tertia[d]: et crucifixerūt eum. Et erat titulus cause eius inscriptus Rex iudeorum: Et cū eo crucifigūt duos latrones vnum a dextris et aliū a sinistris eius ⁊ impleta est scriptura que dicit. ⁊ cum iniqs reputatus est. Et pretereuntes blasphemabant eū mouentes capita sua ⁊ dicētes: vah qui destruis templum dei ⁊ in tribus diebus reedificas. Saluū fac temetipsū descendēs de cruce. Similiter et summi sacerdotes illudentes ad alterutrum cum scribis dicebant. Alios saluos fecit: seipsū nō potest saluum facere Christ⁹ rex israel descendat nunc de

tem volens satisfacere populo. Sentētia istarum partiū patet ex dictis Mathei. xxvij. caplo. vbi ista ponuntur eodem ordine a principio illius capituli vsq̄ prope medium. tamē aliqua sunt ibi interposita que hic omittuntur: quia Marcus breuitati studebat.

a Postq̄ illusert) hic consequenter describitur iniq sententie late in christum executio. vbi p mo ponitur ipsius christi iudicati crucifixio. Secūdo crucifixi illusio ibi: et pretereuntes blasphemabant Tertio illusi expiratō ibi Et facta hora sexta. Sētentia istarū partium patet ex dictis. Matthei. xxvij. exceptis que secuntur.

b Patrem Alexanderi et Ruffi) hic dicit Hyeronim⁹: quod nomen istius Symōis hic exponit ratione filiorum suorum qui erant discipuli christi.

c Et dabant ei bibere murratum vinum) Dicunt aliqui qd istud vinum dicitur mirratum ex proprietate mirre que est valde amara: ista tamen amaritudo causabat ex admixtione fellis Alij autē dicunt q nō solū fuit ibi mixtio fellis sed etiā mirre.

d Et nō accepit) Contrarium tamē videtur Joan. xix. c. vbi dicitur. Cum accepisset iesus acetū. Ad q dicendū q aliquid accepit ad gustādum modicum tamen propter impletionem pphetie dicētis. In siti mea potauerunt me aceto: et quia illud qd modicū est q̄si nihil reputat iō hic dr q n accepit scilicet ad pfecte bibendum.

e Erat autem hora tertia ⁊ crucifi-

xerunt eum) Joan.xix.ca. dicit. Erat autē hora quasi sexta. ſm veritatē erat hora media inter sextam et tertiā: medium vero denotat ab vtroqʒ extremorum et ideo ab euangelistis aliquādo denominat tertia aliqn sexta.

a Uidens autem Centurio qui ex aduerso stabat: quia sic clamans expirasset &c) videbat eni qd illa vox non poterat naturaliter formari ab homie sic ꝓpinquo morti: et ideo cōclusit ꝙ esset formata virtute dei dicens (Uere hic homo filius dei erat

b Et cum iam sero factum esset) Hic describitur ipsius christi deuota tumulatō et patet sententia ex dictis. Math. xxvij.ca. exceptis q̄ secuntur.

c Qd erat parasceue) idest preparatio quia tūc erat feria sexta in qua preparabant ea que debebant comedi die sequenti. d Uenit ioseph) ad sepeliendū christuʒ anteꝗ̄ intraret sabbatū in quo non erat licitū facere talia. e Ab arimathia) que antiquitus dicta est ramatha de qua fuit Samuel: vt habet primo regū f Decurio) idest vnꝰ de curialibus. Decuriones enim dicuntur qui sunt de curia alicuiꝰ magni ꝑncipis. Dicunt etiā curiōes qui accipiūt curaʒ plebis.

g Et audacter itroiuit ad Pilatum &c) Priꝰ.n. erat discipulus xpi occultus ꝓpt metū iudeoꝝ sʒ exēplo mortis xpi aiatꝰ ondit se publice eē xpi discipulū petēdo eiꝰ sepulturā: & exeqndo. h Et aduoluit lapidē ad hostium monumēti) Circa enim sepulchrum erat quedam clau/

cruce vt videamus et credamus. Et qui cuʒ eo crucifixi erāt cōuitiabant ei: et facta hora sexta: tenebre facte sunt per totam terram vsqʒ in horam nonam Et hora nona exclamauit Jesus voce magna dicens. Heloy heloy lamazabatani: qd est interpretatū. Deus meus deus meꝰ vt qd dereliquisti me? Et qdā de circunstantibus audiētes dicebāt: ecce heliam vocat. Currēs auteʒ vnus & implens spongiam aceto circūponensqʒ calamo: potum dabat ei dicens. Sinite videamꝰ si veniat helias ad deponēdum eum. Jesus autē emissa voce magna expirauit. Et veluʒ templi scissum est in duo a summo vsqʒ deorsum Uidens autem centurio: qui ex aduerso stabat: quia sic clamans expirasset ait [a]. Uere hic homo filiꝰ dei erat Erant autem & mulieres de longe aspicientes inter quas erat maria magdalene & Maria Jacobi minoris: & Joseph mater & Salome: & cum esset in galilea sequebantur eum & ministrabāt ei & alie multe que simul cū eo ascenderant hyerosolimam. Et cum iam sero esset factum [b]: quia erat parasceue [c] quod ē ante sabbatum: venit ioseph [d] ab arimathia [e] nobilis decurio [f] qui & ipse erat expectans regnum dei. Et audacter introiuit ad Pilatum: et petijt corpus Jesu [g] Pilatus aūt mirabatur si iam obijsset Et accersito Centurione: interrogauit euʒ si iam mortuus esset. Et cum cognouisset a centurione: donauit corpus Joseph. Joseph auteʒ mercatus sindonem: & deponens eum inuoluit sindone & posuit euʒ in [h] monumento: quod erat excisum de petra. Et aduoluit lapidem ad ostiuʒ monumenti.

tura: ad ostiū illi⁹ clausure fuit positus lapis magnus nō a solo ioseph: sȝ etiā ab alijs qui fuerunt cū eo in sepultura christi.

¶ Expositio moralis Marci. xiiij. ca.

ERat autē pascha ⁊c̄) Theophilus. Voluit eni dn̄s i paschate crucifigi q: ipe erat verꝫ pascha (Et querebāt summi sacerdotes ⁊c̄) Adhuc aliq de istis christū persequunt in mēbris suis (Et cū esset in domo Symonis lepro/si) Per hoc ostendit qđ ꝑdicatores nō debent abhorrere peccatores (Venit mulier hn̄s alabastrum ⁊c̄) mulier ista rōnalis est aīa: que frāgit alabastrū: cū rationabiliter domat corpus propriū: ⁊ qm̄ hoc cedit ad honorē dei effundit sup caput christi. Prime Corin. ij. Ca/put xp̄i deus (Erant autēȝ quidā indi/gne ferētes) Isti sunt similes illis qui grauius portāt expensas decē solidoꝝ pro xp̄o q̄ʒ qnquaginta vł centū ꝓ mū/do: ideo sequit (Sinite illā) eius appro/bando opationē (Et iudas scharíotis ⁊c̄) Beda. Multi hodie scelus iude scȝ quod dn̄m ac mgr̄m deumqȝ suuȝ pecunia vendiderit veluti immane ac nephariū abhorrēt: nec tamē cauent: nā cū pro nūeribus charitatis ac veri/tatis vitā spernūt: deū qui veritas ⁊ vi/ta est spernūt (Et ꝑmo die azimorū) se/quit (et mittit duos ex discipulis suis ⁊c̄) scilicet Petrū ⁊ Joannē: vt dicitur Luc. xxij. Per Petrū significat actio bona: ꝑ Joannē contemplatio deuota q preparāt pascha. i. disponūt ad xp̄i corpus debite sumendū: ꝑparant aūt in cenaculo. idest in hoie ꝑ orationē in deum eleuato. grandi lōgitudine lon/ganimitatis. Lato latitudine charita/tis: strato varietate v̇tutis (Vespe autē ⁊c̄) ꝑ h̄ aūt ꝙ xp̄s in mensa denūciauit suū ꝓditorē: designauit ꝙ mł̄ti ꝓdito/rie veniūt ad mensam suā. Hiero. Dic sacerdos dic clerice quō eisdem labijs deoscularis filiūȝ virginis quibus de/osculatus es filiā meretricis: o Juda osculo filiū hoīs tradis (Et manducā/tibus illis accepit iesus panē ⁊c̄) per ie/sum qui salus interpretat intelligit bo/nus ꝑlatus xp̄i vicarius ⁊ de sua subdi/torūqȝ suorū salute solicitus. Hic acci/pit panē cū diligenter studet sacrā scri/pturā: ⁊ bn̄dicit quando deo attribuit eius intelligentiā. Frangit aūt ⁊ dat de/uote ꝑdicādo. Ecōtra de ignorāte dici/tur Treno. iiij. Paruuli petierūt panē et nō fuit q frāgeret eis (Et accepto ca/ce ⁊c̄) per quē ꝑsecutio designat in scri/ptura. Hic calix sumit patienter tolle/rando ⁊ dat alijs ad simile exhortādo. (Et hymno dicto exierunt in montē) ꝑ hoc ostendēs ꝙ ascendēs ad vitā artio/rē primo debȝ implorare clementiā di/uinā (Et ait illis iesus omnes vos scan/dalizabimini ⁊c̄) Crisosto. Carnale est cadere: sȝ diabolicū est iacere (Petrus aūt ait illi: et si omēs scādalizati ⁊c̄) Cō/muniter accidit ꝙ illi qui alijs in virtu/te se ꝑferunt: turpius alijs cadūt. ideo subdit (Amen dico tibi ⁊c̄. Et veniunt in ꝑdiū qđ dicit gethsemani) qđ inter/ꝑtat vallis pinguedinis. iō significat hūilitatē gratiosam. ꝑ hoc igit ꝙ xp̄us orauit ibi humiliter: signat qđ oratio hūiliantis se veraciter deo est accepta: Ecclesiastici. xxxv. cap. Oratio humili/antis se nubes penetrat. Per h̄ autē ꝙ dicitur dn̄s hic ter orasse. docuit nos orare ꝑfecte: quia ꝑfectio cōsistit in tri/bus. s. ꝑncipio medio ⁊ fine (Quēcūqȝ osculatus fuero ⁊c̄) Amicicie signis ꝓ/ditores vtunt vt eorū dolus latentius pagat (Et amputauit auriculā ⁊c̄) Hoc signū fuit de mentis aure iudeorū am/putāda sicut patȝ ꝑ effectū: quia nihil audire volūt de salute sua (At ille reli/cta sindone nudus ꝓfugit ab eis) Be/da Qui vult fugere manus iniqꝛū reli/quēs mente que mūdi sunt fugiat post xp̄m sicut Joseph relicto pallio fugit de dn̄e manib⁹ impudice (Petrus aūt a lōge secutus est eū) Beda Merito a longe sequebat q erat de ꝓximo nega/

turus:nõ enĩ negarẽ poſſet ſi xp̃o ꝓxi/
mus adheſiſſet(Et ſedebat cum mini/
ſtris)Hieronymus.Atriũ ſacerdotis ẽ
circuitus ſecularis: miniſtri demonia
cũ qbus q ſedet non põt flere peccata.
Ignis autẽ deſideriũ eſt carnis(Sũmi
vo ſacerdotes ⁊ omne cõciliũ q̃rebant
aduerſus ieſum teſtimoniuz)Modus
aũt iniquorũ eſt aduerſus innocẽtes q̃
rere teſtimonia:⁊ recipe falſa(Sũmus
aũt ſacerdos ſcidẽs veſtimẽta ⁊c̈)ꝑ h̃
fuit ſignificatũ ꝙ ꝓſcindenduz erat ſa/
cerdotiũ iudeoꝝ:ſicut ⁊ ſtabilitas ſacer
dotij xp̃i:per hoc ꝙ eius tunica etiaz a
crucifigentibus eũ nõ fuit ſciſſa(Et ce
perũt quidã cõſpuere eũ ⁊c̈)Hierony/
mus.Ut ſputaminibus ſuſceptis faci
em aĩe noſtre lauaret:⁊ velamine faci/
ei ſue velamen cordiũ noſtrorũ aufer/
ret.Et colaphis qbus in capite percuſ
ſus eſt caput hũani generis qđ eſt Adã
ſanaret.⁊ alapis qbus expalmatus eſt
laus eiꝰ maxia manibus nr̃is labijſqꝫ
plauderet vt dr̃.Oẽs gentes plaudite
manibus(Et ſtatĩ iterũ gallus cãtauit
⁊c̈)Hiero.Gallus lucis nuncius:qđ
eſt niſi ſpũſſanctꝰ:cuiꝰ voce in ꝓphetis
et apl̃is nos de trina negatiõe execita/
mur ad amariſſimos poſt lapſuz fletus
q male de deo cogitamꝰ et male locuti
ſumꝰ primo ⁊ male facimꝰ ad noſip/
ſos(Et interrogauit eũ pilatꝰ ⁊c̈)Juſte
traditi ſunt romano exercitui q ſalua/
torẽ tradiderũt Romanorũ ꝓſidi(Jta
vt miraret pilatus).ſ.de eius patiẽtia
quẽ audierat peritũ in lege ⁊ potentẽ a
oĩa reſpõdere(Põtifices aũt cõcitaue
rũt turbã ⁊c̈)Adhuc hodie aliq magis
nitũtur ſaluare ⁊ etiã promouere ma/
los hoĩes:quã bonos.(Pilatꝰ autẽ vo
lẽs ſatiſfacere populo ⁊c̈)ſic faciũt ma
li iudices pro fauore humano iuſticiã
ſbuertẽtes(Et ceperũt eũ ſalutare ⁊c̈)
Jſta faciunt multi in eccleſia deuote ſa
lutãtes eum in apparentia ſed eũ expo
liant bonis ⁊ affligũt ⁊ percutiũt in mẽ
bris ſuis(Et angariauerũt quẽpiã ⁊c̈)
Sic multi portãt hodie in angaria cru
cem penitentie(Et dabant ei vinũ mir
ratum bibere ⁊c̈)Similit̃ hodie mul/
ti dant Chriſto bibere potũ amarũ.Et
diuidũt ſibi veſtimenta ſua)rapientes
bona ſimpliciũ chriſtianorũ.(Et cum
iniqs deputatꝰ ẽ):ſic fit hodie ipiꝰ mẽ
bris per iuſticie ſbuerſionẽ in multis lo
cis(Et ꝓtercũtes blaſphemabãt eũ ⁊c̈)
Hoc ſimiliter faciunt detractores bo/
na facta membrorũ chriſti denigrãtes
Deus meus vt qđ dereliquiſti me)pro
pter quod nõ debet chriſtianus mirari
ſi a deo ꝑmittitur per malos tribulari:
quia ſic ſuo capiti cõformatur.(Et ve/
lum tẽpli ſciſſum eſt)prime Corin.iij.
capit.dicitur Tẽplũ dei ſanctũ eſt ꝙ
eſtis vos:et ideo velũ huius tẽpli ſcin/
ditur quãdo ꝑ cõpaſſiõez mortis chri/
ſti fidelis ab om̃i terrenorũ inordinato
amore ſeparatur(Uidẽs aũt centurio
⁊c̈)per hoc quod iſte gẽtilis cõfitebat̃
in chriſto veritatẽ deitatis:ſignificata
fuit illumiatio futura gentiũ:⁊ exceca
tio iudeorum(Uenit ioſeph ab arima
thia)ſequitur(Et petijt corpꝰ ieſu ⁊c̈)
Moraliter ioſeph:qui interpretat̃ ac/
creſcens:corpus ieſu petit:quãdo per
ſona creſcẽs in virtutibus euchariſtiã
ſumit(Et inuoluit in ſindone)quãdo
deuotionem ſuam abſcõdit ab huma/
na laude:⁊ ponit in monumento:quã
do libẽter cogitat de ipſo:quia monu
mentum dicitur:quaſi mouẽs mẽtem
Per hoc autẽ ꝙ ſancte mulieres aſpi
ciebãt vbi poneret̃ ſignificatũ fuit qđ
religioſe ꝑſone q̃ ſunt ĩ mũdo mortue
dñt cũ eo ꝑ ꝯpaſſionẽ ſepeliri vt reſur
rectionis eiꝰ participes fieri mereant̃

Queſtio fratris Antonij Betontini

Sumite hoc ẽ corpꝰ meũ ⁊ accepto ca
lice gr̃as agẽs dedit eis.Mar.xiiij.ca.
Ex qbꝰ v̓bis q̃ritur.Quid.ſ.ĩ hoſtia cõ
ſecrata.qđ ve in mero exiſtẽte calice cõ
ſecrato eſſe credere debemꝰ?Ad qđ bre
uiter rñdet̃:q: ſm beatũ Gre.ĩ omelia
paſcali:ĩ h̃ ſacro aliud ẽ:ꝙ videt̃:⁊ ali

ud est qd̄ intelligit. ⁊ illud q cernit est
spēs panis in hostia: ⁊ vini in calice: sȝ
illud qd̄ credit est veritas carnis ⁊ san/
guinis iesu xp̄i Intelligendū tn̄ q sub
panis spē q̄ videt in hostia q̈ttuor esse
credūt. Pri
mo credit q
dē ibi eē cor
pus xp̄i ex vi
verborū: qa
v̀ba cōsecra
tōis de solo corpe faciūt mētionē. scd̄o
est ibi sanguis xp̄i ex cōcomitātia ppin
qua q: lȝ aia nō viuificat corp⁹ nisi san
guie mediāte: tn̄ ptinet ad eandē natu
rā: ⁊ iō concomitat ipm. Tertio credit
ibi esse anima ex cōcomitantia ppinq̈
q: ptinet ad eādē naturā hūanā. Quar
to ē ibi deitas v̀bi ex cōcomitātia remo
ta q̄ diuinitas lȝ cū trib⁹ pcedētib⁹ faci
at suppositū vnū: tn̄ nō ptinet ad vnā
naturā: Hec etiā eadeȝ q̈ttuor i calice
esse credunt. Prio qdeȝ est ibi sanguis
ex v̀tute v̀bor: eo q v̀ba cōsecrationis
calicis de solo saguine faciūt mētionē.
scd̄o credit ibi esse corp⁹ xp̄i ex cōcomi
tātia imediata: q: corp⁹ est sanguis im
mediatū receptaculū: tertio credit ibi
esse aia ex cōcomitantia ppinq̈: q: pti/
nēt ad eādē naturā hūanā: q̈rto credi/
tur ibi diuinitas ex cōcomitātia remo/
ta q: nō ptinet ad eandē naturā: q̈uis
bn̄ ad idē suppositū. Qd̄ aūt ista i h̄ di/
gnissimo sacro sint: pbat p beatū Am
bro. in lib. de sacra. q ait. Illa q̄ fuerūt
in vtero v̀ginis inueniunt in h̄ dignissi
mo sacramēto. Ista quattuor: insuper
ibi esse saluator ostendit Joannis. vj.
capitu. dicens. Ego sum panis viuus
qui de celo descendi. p h̄ eniȝ qd̄ dicit
panis dat intelligere corp⁹: vn̄ ait. Ca/
ro mea vere est cibus: per hoc qd̄ dicit
viuus: dat intelligere aiam p quā cor/
pus viuificat. Et q: aia sine sanguine
corpus viuificare nō pōt: iō subintelli
git sanguis: idcirco infert: sanguis me
us vere est pot⁹. Dicit aūt q de celo de
scendi: pp̄ter diuinitatē. Ex qbus oīb⁹
tria possunt elici documēta ƀm tres ca
tholicas veritates. Primuȝ documētū
est q cū in pmitiua ecclia sacramentuȝ
hoc sub vtraqȝ spē toti pplo ministra/
ret: rōal fu/
it institutio
moderna: vt
sub spē pa/
nis tm̄: po/
pulus cōica
ret pp̄ter multa picula: q̄ acciderunt:
qa non est sicut heretici imaginant: vt
sit tm̄ corpus in hostia ⁊ saguis in cali/
ce: imo corpus est i calice: ⁊ sanguis in
hostia. Scd̄m documentuȝ est: qa ex q̊
ƀm Grego. aliud est qd̄ cernit: et aliud
qd̄ credit: in h̄ sacro adoratio non est
dirigēda ad illud qd̄ cernit scȝ ad spe/
cies: sed ad id qd̄ credit tm̄: q: illud est
dignū dānatione qd̄ adorari nō debet:
nisi p⁹ adoret vel eleuet a sacerdote p
pter periculū idolatrie: ex quo v̀ba cō/
secratiōis merito secrete pferunt. Ter
tiū documentū est qd̄ lȝ pprie in hoc sa
cramēto nō videat christus: quia ƀm
Greg. aliō est qd̄ cernitur: ⁊ aliō qd̄ cre
dit: nā ibi accidētia cernūtur q̄ nō sunt
in corpe xp̄i sic̨ i subiecto: tn̄ nō errāt fi
deles: q dicūt in sacerdotis manib⁹ se
vidisse deū: q: nullus errat cui⁹ verba
pn̄t verificari: eo modo verificat diui
na scriptura in q̈ dicit q aliq viderunt
deum oculo corporali: sicut moyses vi/
dit deum corporaliter cernendo ru/
bum: sicut Exo. iij. ca. scriptum est. nō
q ibi diuinitatē videret sȝ q: diuinitas
ibi assistebat i illo rubo: ⁊ ita corp⁹ xp̄i
suo mō specieb⁹ assistit que in hoc sa/
cramēto cernūtur: ⁊ q: ista abscondita
erāt ab ocul' eorū hominū Jō saluator
hodie dicit vt hr̄ Mar. xiiij. c. Sumite
hoc ē corp⁹ meū: ⁊ accepto calice ⁊c̄.

¶ Feria. iiij. post dn̄i/
cam palmarū. Passio
dn̄i nostri iesu xp̄i ƀm
Lucam. xiiij. capitulo.

In illo tpe
appropin/
quabat ā t
dies fest⁹ a

Expositio litteralis.

APpropinq̈bat) postq̄ȝ euāgelista
descripsit christi predicatiōeȝ hic
cōsequenter describit ipsius passioneȝ

azimorũ[a] qui dicitur pascha[b] Et querebant principes sacerdotũ ⁊ scribe[c] quõ iesum interficerent[d]. Timebãt vero plebẽ[e]. Intrauit autem sathanas in iudam[f] qui cognominabatur scarioth vn⁹ de duodecim. Et abijt et locutus est cum principibus sacerdotum[g] et magistratibus quẽadmodum illum traderet eis. ⁊ gauisi sunt et pacti sunt pecuniaꝫ illi dare[h]. Et spoponDit. Et querebat oportunitatem vt illuꝫ traderet sine turbis. Uenit aũt dies azimorũ[i] in qua necesse erat occidi pascha[k]. Et misit Petrum ⁊ Joannẽ dicens. Euntes parate nob s pascha: vt manducemus. At illi dixerũt. Ubi vis paremus Et dixit ad eos. Ecce introeuntib⁹ vobis in ciuitatẽ[l] occurret vobis hõ qdaꝫ amphorã aq̃ portã: seqmini eũ in domũ in quã intrat[m].

per quã solutũ est p̃ciũ nr̃e redẽptiois: vbi prio describit maligna xp̃i ꝯp̃hensio p explorationẽ iudeoꝝ. scd̃o eius cõdẽnatio iniusta p executionẽ gẽtilium ca. sequẽti. Prima diuidit in q̃ttuor ptes: qa p̃mo d̃scribit xp̃i vẽditio fctã ñ ex ei⁹ ignorãtia: ſꝫ magis ex p̃sciẽtia ⁊ volũtate. scd̃o ipsi⁹ venditi traditio non ex eius displicẽtia: ſꝫ ex charitate. tertio traditi comp̃hensio: nõ ex xp̃i ipotẽtia: ſꝫ ex sua mititate. q̃rto cõprehensi illusio: nõ ex sua iniusticia. sed hũilitate. scd̃a ibi. Uenit aũt dies azimorũ. tertia ibi: cõprehendentes aũt eũ. quarta ibi: Et viri q tenebãt eũ illudebãt ei. Circa primũ dicitur.

a Approping̃bat autẽ dies festus). i. solẽnitas paschalis q̃ celebrat prio mẽse. xv. die mẽsis: vt hẽtur Leuit. xxiij. ca. Incipiebat tñ a vespe p̃cedentis diei. a Azimorũ) qꝛ fermentũ ⁊ fermẽtatũ nõ debebãt apparere in domibus iudeorũ septẽ diebus hui⁹ solẽnitatis vt hẽtur Exo. xij. cap. b Qui dr̃ pascha). i. trãsitus: qꝛ tũc trãsiuit angelus dñi p egyptum interficiẽs p̃mogenita egyptioꝝ. ⁊ hebreos saluãs. c Et q̃rebãt p̃ncipes sacerdotũ ⁊c̃) moti inuidia cõtra xp̃m. d Quõ eũ interficerẽt) lꝫ eni h̃ summe desiderarẽt tñ erat eis difficile ꝑpter fauorẽ ppli ad xp̃m. sõ sb̃dit. e Timebãt v̓o plebẽ) ne cõtra eos insurgerẽt: si in xp̃m man⁹ mitterent. f Intrauit aũt sathanas in iudã). i. animã iude. nõ p illapsum: qa hoc est deo ꝓpriũ sed per effectuꝫ venditionem xp̃i ei suggerendo. g Et abijt ⁊ locut⁹ est cũ p̃ncipibus sacerdotũ ⁊c̃) motiuũ aũt iude h̃ tacet: sed exprimitur Mat. xxvj. et Joã. xij. s. vt recuperaret valorẽ vnguẽti p̃ciosi effusi super xp̃ꝫ a maria sorore Lazari. h Et gauisi sunt) qꝛ ille mod⁹ capiẽdi xp̃ꝫ p suuꝫ discipulum videbat magis possibilis et secretus.

i Uenit aũt dies azimorũ) hic consequẽter describit ipius xp̃i vẽditi traditio: et p̃mo ista traditio p̃nunciat. scd̃o executioni datur: ibi. Et egressus ibat. Prenũciatio dicte traditiõis facta est a xp̃o cũ cenaret cũ discipulis. ⁊ iõ primo describit paschale cõuiuium. scd̃o instituit eucharistie sacramẽtũ: ibi. accepto pane. tertio ponit dicte traditionis p̃nũciatio: ibi. verũtñ. q̃rto discipuloꝝ informatio: ibi. fcã est ꝯtẽtio. Circa p̃mũ dr̃. i Uenit aũt dies azimoꝝ) Ista erat. xiiij. dies mẽsis primi: in cuius vespere debebãt comedere agnuꝫ paschalẽ cũ azimis panibus. k In qua necesse erat occidi pascha) ⁊ accipit hic pascha nõ ꝓ die solẽni sicut supra: sed pro agno paschali q in illo vespere debebat occidi. l Ecce introeuntibus vobis in ciuitatẽ). s. hierl̃m. m Occurret vobis homo ⁊c̃) In hoc

Et dicetis patrifamili
as dom⁹: dicit tibi ma
gister[a] Ubi est diuer/
soriū vbi pascha cū di
scipulis meis mandu
cē. Et ostēdet vobis ce
naculū magnū stratū:
et ibi parate. Euntes
aūt inuenerūt sicut di
xit illis. Et pauerunt
pascha. Et cū facta es/
set hora discubuit et
duodecim apl'i cū eo.
Et ait illis. Desiderio
ꝺsideraui[b] hoc pascha
mādcare[c] vobiscū an
teq̈ꝫ patiar. Dico eniꝫ
vobis: qa ex hoc non
māducabo illō: donec
impleat in regno dei[d]
Et accepto calice gra/
tias egit ⁊ dixit. Acci/
pite ⁊ diuidite int vos
Dico eni vobis: ꝙ nō
bibā de generatiōe vi
tis[e] donec regnū dei
veniat. Et accepto pa
ne grās egit[f] ⁊ fregit ⁊
dedit eis dicens. Hoc
est corpus meū[g] quod
pro vobis datur. Hoc
facite in meam cōme/
morationem[h] Simili
ter ⁊ calicem postq̈ꝫ ce
nauit dicens. Hic est
calix nouum testamē/
tum in sanguine meo
qui pro vobis effun//
detur. Ueruntamen[i]
ecce manus tradentis
me[k] mecum est in mē/
sa. Et quidem filius
hominis[l] scd̄m ꝙ dif/
finitum est vadit: ve/

dedit eis signū directiuū in ꝑparatiōe
cōuiuij paschalis. a Et dicetis pa/
trifamilias dom⁹ ⁊c̈) h aūt credit fuis/
se xp̄i discipulus: ⁊ iō prouidit de loco
⁊ de agno ⁊ alijs necessarijs in celebra
tiōe agni pa
schalis: vt di
ctū fuit ple/
nius Mar.
xiiij. cap.
b Deside/
rio desidera
ui) .i. valde
desideraui.
c Hoc pa/
scha mādu/
care) qa tūc
finiuit vetus
testm̄ et in//
choauit no/
uū qd erat si
bi i desideri
um. d Di
co eni vobis
q: ex hoc nō
manducabo
illud donec
impleat i re
gno dei ⁊c̈)
qa post illaꝫ
cenā non co/
medit nec bibit nisi post resurrectionē
suā in q̈ impletū est regnum dei: q: tūc
aperta est ianua: ⁊ xp̄s resurrexit ad vi
tā immortalē: et tunc christus cū mul/
tis comedit ⁊ bibit ad probandum sue
resurrectionis veritatē: vt habetur in/
fra. xxiiij. cap. e Non bibam de ge/
neratione vitis) generationeꝫ vitis vo/
cat vinū: quia exprimitur de fructu vi
tis. f Et accepto pane) Hic conse/
quēter instituitur eucharistie sacramē
tum post legale conuiuiū cum dicitur.
f Et accepto pane gratias egit) per
hoc ostendit ꝙ in cōsecratione huius
sacramenti preexigitur deuotio ⁊ ora/
tio. g Et fregit et dedit eis dicens
Hoc est corpus meū ⁊c̈) nō est sic intel/
ligendū ꝙ prius frangeret ⁊ daret di//
scipulis: et postea diceret verba conse/
crationis: sed magis ecōuerso: qa xp̄s
dedit apostolis suis corpus suū conse/
cratum: ⁊ iō
ꝑus dixit v̇/
ba consecra
tōnis q̄ sunt
Hoc est cor/
pus meum:
quia v̇ba cō
secratiōis ef
ficiunt ꝙ fi/
gurant: po//
stea fregit et
dedit.
h hoc faci
te in meam
commemo/
rationeꝫ) qa
eucharistie
consecratio
est quedā do
minice passi
onis reme//
moratio ⁊ ꝑ
pter hoc cō/
secratur cor
pus separa/
tim a sangui
ne: quia in passione sanguis fuit sepa/
ratus a corpore ideo subditur (Simili
ter et calicem ⁊c̈) Cetera auteꝫ que ad
istud sacramentum pertinent tractan/
da sunt in quarto senten. i Uerun
tamen) Hic consequenter christus pre
nunciat traditionem suam dicens.
k Ecce manus tradentis me mecuꝫ
est in mensa) ex quo patet maxima in//
gratitudo et proditio iude qui ingere/
bat se comestioni cum christo quē nōn
latebat sua proditio. l Et quidem
filius hominis) quia licet sit deus ⁊ ho
mo: non tamen tradebatur ⁊ patieba/
tur scd̄m diuinitateꝫ in qua impassibi/
lis est sed tm̄ scd̄m humanitatē: ꝭm q̄ꝺ

diffinitum eſt in prouidētia dei pro ſa/
lute mundi. a Uerūtamen ve homi
ni illi per quem tradetur ⁊c̄) quia licet
Judas poſt factum penituerit: hoc ta/
men fuit inutiliter quia per deſperatō
nē ſe ſuſpen
dit: vt habet
Mat. xxvij.
cap. b Et
ipſi ceperūt
querere iter
ſe) ſ. apoſtoli
c Quis eēt
ex eis q hoc
factur⁹ eēt)
tamen neſci
erūt: q: hoc
xp̄s non re/
uelauit ma/
nifeſte: ſ; tā/
tum ioāni ſe
crete: vt ha/
betur. Joan
nis. xiij. ca.
d Facta eſt
cōtētio) Hic
conſequenter ponitur informatio di/
ſcipulorum. ⁊ primo oſtenditur qualis
ſit aptus ad officium prelationis. Se/
cundo quid foret eis licitū tēpore pſe/
cutōnis: ibi. ⁊ dixit eis. Adhuc primo
ponitur informatio diſcipulorū in ge/
nerali Secūdo ipſius petri in ſpāli: ibi
Ait autē domin⁹ ſimoni. Adhuc pmo
informat diſcipulos de prelationis ap
titudine. Secūdo de premij magnitu/
dine: ibi. vos autē. Circa primum ſciē
dū q cum apoſtoli audierunt chriſtuz
predicentem traditionem ſuā ad mor
tem crediderunt firmiter hoc eſſe futu
rū: ⁊ iō ceperūt q̄rere iter ſe qs iter apo
ſtolos eſſet conuenientior ad tenenduz
chriſti locum: ⁊ hoc eſt quod dicitur.
d Facta eſt aūt inter eos contentio). i.
diſquiſitio. e Quis eorum videret
eſſe maior idest aptior ad preſidenduz
alijs loco xp̄i: ⁊ iō xp̄s de h̄ eos docuit:

Veruntamen ve homini illi per quē tradetur[a]. Et ipſi ceperunt querere inter ſe[b]: quis eſſet ex eis qui hoc facturus eſſet[c]. Facta eſt autem contentio[d] inter eos quis eorum videretur eſſe maior[e]. Dixit autem eis. Reges gentium dominātur eorum: et qui poteſtatem habent ſuper eos benefici vocantur. Uos autez non ſic: ſed qui maior eſt i vobis fiat ſicut minor. Et q preceſſor eſt: ſicut miniſtrator. Nam quis maior eſt: qui recūbit an qui miniſtrat[f]? Nōne qui recumbit? Ego aūt in medio veſtrum ſum ſicut qui miſtrat[g] vos autem[h] eſtis qui permanſiſtis mecum in tētationibus meis[i]. Et ego diſpono vob: ſicē diſpoſuit mihi pat meus regnum[k] vt edatis ⁊ bibatis[l] ſuper mē ſā meā in regno meo Et ſedeatis ſuper tronos[m] iudicantes duo

videlicet q ille eſſet ad h̄ aptior q eſſet
vere humilior: p contrariū ad terrenā
dominationē ⁊ ad hoc inducit exēpluz
ſui dicens. f Quis maior eſt qui re
cūbit an qui miniſtrat: nonne qui recū
bit). q. d. ſic
ſm iudiciuz
humanuz: ⁊
infert.
g Ego aūt
in medio ve
ſtruz ſum ſicē
q miniſtrat)
hoc iam oſtē
derat in loti
one pedum
ſuoruz diſci
pulorum: et
ex hoc inten
dit cōcludere
re q ille eſt
aptus ad ſuc
cedenduz ſi
bi in regimi
ne eccleſie q
eſt fundatus
in vera humilitate. h Uos autem)
Poſtq̄ oſtendit aptitudinem prelati.
hic ꝯſequenter oſtendit magnitudinē
premij dicens. h Uos autem eſtis
qui pmanſiſtis mecū) iam enim iudas
exierat de ſocietate eorum accepto pa
ne intincto: vt habetur Joan. xiij. cap.
i Jn tentationib⁹ meis) q: iminebat
agonia ſue paſſiōis. k Et ego diſpo
no vobis regnū) qd intelligit dupliciter.
Uno mō de regno militatis ecclie: cu/
ius regimē xp̄s tradidit aplis Alio mō
de regno triūphantis ecclie ad qd erāt
apli aſſumēdi poſt laborē vite pſentis.
l Ut edatis et bibatis) Hoc duplici
ter intelligitur. vno modo de ſacramē/
to euchariſtie cuius cōſecrationē: acce
ptionē: et diſpenſationē xp̄us tradidit
apoſtolis. Alio mō de fruitione glorie
ad quā apoſtoli erant predeſtinati.
m Et ſedeatis ſup thronos) q: i iudi

dicio extremo erunt assessores xpi iudi cantis. a Ait autē) Posita informa tiōe discipulorū in generali: hic ponit informatio Petri in speciali de fragili tate hūana cōsideranda ꝛ de cōstantia ex dī adiuto rio habenda cum dicitur b Simon ecce satha nas expeti uit vos) i. stu diose quesi uit per tēta tiones sbuer tere q: mltū nititur ad sb uersiōe ʒ sanc torum: illos enim pulsare negligit q̊s quasi iure q eto posside re se sētit. vt dicit Grego. c Ut cribra ret) idest tētationū impulsu cōcuteret ꝛ sicut in tali cōcussiōe remanet palea ꝛ transit farina. sic iudas remansit dia bolo ad penam eternaʒ. Alij vero apo stoli transierunt ad gloriam. d Ego autem rogaui pro te: vt non deficiat fi des tua). s. finaliter non enim rogauit ꝙ petrꝰ nō caderet: sed vt in casu nō re maneret. ideo sequitur. e Et tu ali quādo cōuersus). s. de peccato ad gra tiā. f Cōfirma fratres tuos) hoc di citur ei: quia ecclesia erat sibi commit tenda: vt habetur Joānis vlt. cap. vbi ter dr̄ ei a xpo. Pasce agnos meos Ex hō etiā pʒ fidē nō dficere vsqʒ ad finē mōi potissime in ecclia romana: q̄ a Petro post christū fūdata est. g Dn̄e tecuʒ patus sum ꝛ in carcerē ꝛ in mortē ire) hoc dixit ex feruore ꝛ cōfidens de sua ꝯstātia ꝛ vtute. Jō ꝯn̄r pdicit sibi sua fragilitas. h Nō cātabit hodie gallꝰ

decim tribus israel. Ait autem[a] dn̄s Simoni: Simon ecce sathanas expetiuit vos[b] vt cribraret[c] sicut triticum. Ego autem rogaui pro te: vt nō deficiat fides tua[d]. Et tu aliquādo conuersus[e]: cōfirma fratres tuos[f] Qui dixit ei. Dn̄e tecum paratus sum: et in carcerem et in mortem ire[g]. At ille dixit Dico tibi Petre: non cātabit hodie gallus: dōec ter abneges nosse me[h]. Et dixit eis[i]. Qn̄ misi vos sine saculo et pera ꝛ calciamētis: nū aliqd aliqd defuit vobis? At illi dixert. Nihil. dixit ergo eis Sed nunc qui habet sacculū[k] tollat[l] similiter et perā[m] Et q nō habet[n] vendat tunicā suā: et emat[o] gladium. Dico enim vodis quoniam adhuc hoc qd̄ scriptuʒ est oportet impleri in me[p]. Et cum inniquis deputatus est[q]. Etenim ea que sūt de me[r]

donec ter abneges nosse me) post binā aūt negatōʒ petri gallꝰ cātauit: sʒ petrꝰ nō aduertit: sʒ pꝰ tertiā cū iteꝝ gallꝰ cātauit, ꝑut fuit expositū plenius Mar. xiiij. c. i Et dixit eis) hic ꝯn̄r ondit quid foret apostol licitū tpe ꝑsecutionis: q: cū ꝑmo christus misit eos ad predicandū dedit eis forma ʒ incedēdi: vt sine pecunia ꝛ prouisiōe alia necessariorū incederent: vt dictum fuit supra. x. ca. Et ideo forte crederēt ꝙ tempore persecutionis q̄ immiebāt nō liceret eis talia portare ꝙ remouet dicens. k Sed nūc qui habet sacculum) ad portandum pecuniam pro ꝓuisione necessarioꝝ. l Tollat. i. portet. m Similiter ꝛ peram) idest repositorium victualium: ꝛ quia non solum erat eis licitum talia portare: sed etiā seipsos a persecutoribus moderate defendere saltem pro tunc iō sbdit n Et qui non habet) scilicet gladiū. o Uēdat tunicam suam ꝛ emat) per hoc inuens quod licita esset eis defensio moderata tempore persecutionis. ideo subditur.

p Dico enim vobis quoniam ad huc hoc quod scriptum est oportet impleri in me) scilicet mortem acerbissimā et ꝛ cōtēptibilissimā ꝑ iudeoꝝ ꝑsecutōʒ. q Et cum iniquis deputatus est) hoc scribitur Jsaie. liij. capi. r Etenim ea q̄ sūt de me) scripta supple ꝑ pphe

finem habent[a]. At illi dixerũt. Domine: Ecce duo gladij hic[b]. At ille dixit eis. Satis ẽ[c] Et egressus ibat[d] secundum consuetudinem[e] in montem oliuarum[f]. Secuti sunt aũt illũ ⁊ discipuli: et cũ puenisset ad locum dixit illis Orate ne intretis in tẽtationẽ[g] Et ipe auulsus est ab eis[h] quantũ iactus est lapidis. Et positis genib⁹ orabat[i] dicẽs. Pater si vis trãsfer calicẽ istũ a me[k] Uerũtñ nõ mea volũtas: sed tua fiat. Apparuit aũt illi ãgelus[l] de celo confortãs eũ[m] Et fact⁹ i agonia[n] plixius orabat[o] Et factus est sudor ei⁹ sicut gutte sanguinis decurrentis in terrã[p] Et cuz surrexisset ab oratiõe ⁊ venisset ad discipl'os suos inuenit eos dormientes[q] pre tristicia.

a Finẽ habent).i.sũt ppe cõplemẽtũ b Dñe ecce duo gladij hic) non curauerũt apli loqui de sacculis vel peris: sed tm̃ de gladijs: q: erant dispositi ad defensionẽ sui magistri licet postea fugierũt: timore humano peccussi. Dicit autẽ Crisosto. q̧ illi duo gladij erãt duo magni cultelli ad scindendum carnes agni.
c Satis est) quia vn⁹ euaginãdus sufficiẽter ostẽdit licentiaz se defendendi ⁊ audatiã Petri ad defendendũ suuz magistrũ: ⁊ voluntariã passionẽ xpi qui cũ haberet qui pro eo pugnaret: ipe tñ hoc phibuit: ali⁹ nõ euaginatus ostẽdit apl'os non fuisse pmissos facere quantũ poterãt ad defẽsionẽ sui magistri: vt per hoc oñderet q̧ pfectior est patiẽtia quã defensio etiam licita. d Et egressus ibat) Hic ponit traditiõis xpi executio. et pmo ex parte christi se voluntarie offerẽtis scd̃o ex parte iude eum proditorie tradentis: ibi. adhuc eo loquente. Circa primũ dicit. d Et egressus) de loco cene pdicte. e Ibat scd̃m cõsuetudinez) quia assuetus erat illuc exire de nocte causa orationis f In montẽ oliuarum) vbi sciebat traditorem venturum g Orate ne intretis in tẽptationez) oratio enim scd̃m Damasce. est eleuatio mẽtis in deum. Quãto autez mens eleuatur in deum tanto facilius temptatio ab eo separatur.
h Et ipe auulsus est ab eis) quia oratio debet esse solitaria. i Et positis genibus orabat) quia debet esse reuerens ⁊ deuota k Pater si vis transf. ⁊c̃) quia debet esse discreta submittendo ppriã voluntatẽ volũtati diuine
l Apparuit aũt illi angelus) visione corporali i specie humana
m Cõfortãs euz) per modum seruiẽtis: quod factuz fuit ad confirmandum fidẽ discipulorũ q̧ xps sit maior anglis ratione deitatis Per hoc etiã ostendebatur q̧ in eo vera hũanitas erat q̃ cõfortabat contra tristiciã insurgentem in parte sensitiua ex apprehẽsiõe mortis imminẽtis. n Et factus in agonia) erat eni ista agonia reluctatio sensualitatis mortem horrẽtis: ⁊ rationis ipaz acceptãtis: q: virtute diuina quelibet pars permittebat agere ⁊ pati q̧ erat sibi ppriũ o Prolixius orabat) oñdens q̧ in maiori necessitate magis debet homo orationi insistere.
p Et factus est sudor eius sicut gutte sanguinis) ex vehementi eni anxietate sensualitatis que permitebat agere et pati q̧ erat sibi ppriũ vt dictũ est: fiebat vt non solũ humores exirẽt p sudorem sed cũ hoc aliqd de sãguine sudorem tingente. Scd̃m vero alios supernaturaliter factum est vt sanguis pro sudore exiret: vt sic christus iam suum sanguinez pro salute nostra effundere inciperet q Inuenit eos dormientes Pre tristicia) tristicia eni est passio

causata ex malo presenti q non potest
repelli ⁊ sic causat aggrauationez ani/
mi quasi depressi pondere mali psen/
tis: qđ non pōt amoueri: ⁊ sic per con/
sequēs impedit vlterius motū spiritu
um a corde
ad organa
sensuū exte/
rior: sed q
huiusmodi
spiritus cau
sant opa vi/
gilie inde est
q tristicia i/
pediēs talez
motū spiri/
tuuz causat
aggranatio/
nem sensuū
et cessationē
ab actibus
pprijs: sicut
fit in somno
pprie dicto
q cātur exva
poratione humor ex cibis ⁊ potibus
ascēdente versus cerebrū: q humores
ibidē ingrossati ex frigiditate cerebri
descendūt versus organa sensuū opi/
lātes meatus per quos spūs pgredie/
tes a corde debēt ad organa sēsuū trā/
sire et sic cessant sensus ab actibus vi/
gilie. a Adhuc eo loquēte) hic cō/
sequēter ponit executio traditionis ex
parte iude tradentis cum dicitur.
b . Judas vn⁹ de duodecim añcede/
bat eos) tanq̃ ductor illor q volebāt
cōprehēdere iesuz. c Et appropin/
q̃uit iesu vt oscularet eū) dederat eniz
iudas cōphēsoribus istud signū: ne p
iesu caperent iacobū frēm dñi q fuit ei
valde silis vt dictū fuit Math. xxvj. c.
d. Juda osculo filiū hois tradis) i. in
signo charitatis pditionē homicidij
facis ex q̃ factū iude aggrauabat val/
de. e Uidentes aūt hi: q circa ipm
erāt). i. xpi discipli. f Quod futurū

Et ait illis. Quid dor
mitis? Surgite orate
ne intretis in tentatio
nē. Adhuc eo loquēte[a]
ecce turba ⁊ q vocaba
tur iudas vnus de du
odeci añcedebat eos[b].
Et appropinq̃uit Je/
su[c] vt oscularet eum.
Jesus aūt dixit illi. Ju
da osculo filiū hois tra
dis[d]. Uidētes aūt hi[e]
qui circa ipsū erāt qđ
futurū erat[f] dixerūt ei
Domine si pcutimus
in gladio? Et percussit
vnus ex illis[g] seruum
principis sacerdotū:
et amputauit auricu/
lā ei⁹ dexterā. Respō/
dens autez Jesus ait.
Sinite vsq; huc[h]. Et
cū tetigisset auriculā
eius sanauit eum[i]. Di
xit autem iesus ad eos
qui venerāt ad se prin
cipes sacerdotum[k] et
magistrat⁹ tēpli ⁊ seni
ores. Quasi ad latro/
nē existis cū gladijs et
fustib⁹: cum quotidie
vobiscū fueri i tēplo[l]:

erāt) .s. captionē magistri sui vt duce/
ret ad mortē g Dixerūt ei dñe si per
cutimus in gladio et pcussit vnus ⁊c̄)
Alijs discipulis licentiā petētib⁹ pcutiē
di ad magistri sui defensionē: petrus q
erat audati/
or ceteris et
feruētior nō
petiuit licen
tiam nec ex/
pectauit re/
spōsionē: sz
amputauit
vnius auri/
culā intēdēs
eū interfice/
re vel grauit
vulnerare.
h Sinite
vsq; huc) q̃si
dicat nō mo
ueat vos qđ
ē futurū: q
permittēdi
sūt vt me cō
prehēdāt: vt impleant ea q̃ de me scri
pta sunt. i Et cū tetigisset auriculā
ei⁹ sanauit eū) i quo apparet maxima
xpi charitas sanādo illū q venerat ad
cōprehēdendū ipm. k Dixit aūt ie/
sus ad eos q venerāt ad se pncipes sa/
cerdotū ⁊c̄) Cōtrariuz videt Matth.
xxvj. capi. vbi dici videt q pncipes sa
cerdotū nō fuerūt in captiōe iesu: sed
duct⁹ fuit ad eos p cōprehēsores ad lo
cū vbi ꝯuenerāt. Ad qđ rñdet duplici/
ter. vno mō q lcz nō venerint ad cōpre
hendendū iesuz i pprijs psonis: vene/
rūt tñ in vtute in ministris ab eis missis
Alio modo q aliqui de principibus sa
cerdotum venerunt cum ministris ad
comphendendū iesum vt diligentius
fieret negocium. plures tamē expecta
bant in domo vt dicit Matth.
l Quasi ad latronem existis cuz gla/
dijs et fustibus cum quotidie vobiscū
fuerim in templo) quasi dicat tunc nō

cepistis me: quia nolebam: nec modo caperetis nisi permitterem: ideo sequitur. a Sed hec est hora) vobis concessa ad me cõprehendendum.
b Et potestas tenebrarum) quia diabolus tenebrarum pñceps eos ad hoc icitabat
c Comprehendẽtes autem) Hic cõsequẽter ponitur christi traditi comprehensio: ꝛ subditur petri negatio cum dicitur
d Petrus vero) de negatione eniꝫ petri varie loquunt euãgeliste q̃ varietas exposita fuit ꝛ cõcordata mathei. xxvj. capitulo.
e Et viri) Hic ꝯsequẽter describitur xp̃i comprehensi illusio cum dicitur.
f Prophetiza nob xp̃e ꝛc̃) Per hoc enim designabant ꝙ esset falsus propheta: et ꝙ ignoraret quis eum percuteret: et non solum illudebant sed etiã calumniose interrogabant.
g Si tu es christus dic nobis) quia si respondisset sic: statim imposuissent ꝙ voluisset sibi vsurpare dignitatem regiam: contra Cesaris ordinationem qui dignitatem regiam a iudeis abstulerat: sicut dicitur. iij. capi. Si autem dixisset nõ: obiecissent contra eum de redargutione: quia pluries verbis et factis dixerat se eẽ christum: vnde Joannis. x. cap. dicentibus ei iudeis: Si tu es christus dic nobis palaꝫ respõdit eis iesus loquor vobis ꝛ non creditis: opera que ego facio in nomine patris mei hec testimoniuꝫ perhibẽt de me ideo sequit.
h Si dixero vobis nõ credetis mihi) sicut et alias nõ credidistis nec verbis meis nec factis.
i Si autem et interrogauero non respondebitis) sicut cum alias petiuerãt de Christo quo modo sit filius dauid non responderunt: et in pluribus alijs eius questionibus simile inuenit
k Neque dimittetis) quia obstinationem sciebat eorum.
l Ex hoc autem) idest post passio

nõ extendistis manꝰ in me. Sed hec est hora vestra[a]: et potestas tenebrarum[b]. Cõprehendẽtes autem eum[c] duxerũt ad domũ pñcipis sacerdotuꝫ. Petrus vero[d] sequebatur eum a longe. Accenso autẽ igne in medio atrio et circunsedẽtibꝰ illis: erat Petrꝰ in medio eorũ. Quem cũ vidisset ancilla quedam sendentẽ ad lumen: et eum fuisset intuita dixit Et hic cũ illo erat. At ille negauit eũ dicens. Mulier nõ noui illum. Et post pusillũ alius videns eũ dixit. Et tu de illis es. Petrꝰ vero ait. O homo nõ sum. Et interuallo facto quasi hore vniꝰ alius quidaꝫ affirmabat dicens. Vere ꝛ hic cũ illo erat: nã et galileus ẽ Et ait petrꝰ. Hõ nescio qd dicis. Et ꝯtinuo adhuc illo loquẽte cantauit gallus. Et conuersus dñs respexit Petrũ. Et recordatus est petrus verbi dñi sicut dixerat: q: prius q̃ gallus cãtet ter me negabis. Et egressus foras petrꝰ fleuit amare. Et viri[e] q tenebãt Jesũ: illudebãt ei cedentes. Et velauerũt et pcuciebãt faciẽ eius et interrogauerũt eũ dicẽtes. Prophetiza qs est q te percussit[f]? ꝛ alia mlta blasphemãtes dicebãt in eũ. Et vt factꝰ ẽ dies cõuenerũt seniores plebis: et pñcipes sacerdotuꝫ et scribe: ꝛ duxerũt illuꝫ in ꝯsiliũ suum dicẽtes Si tu es xp̃s dic nob[g] Et ait illis. Si vobis dixero nõ credetis mihi[h]. Si aũt ꝛ iterrogauero: non respondebitis mihi[i] neqꝫ dimittetis[k]: Ex hoc autem[l].

nem meā et resurrectionē. a Erit filius hominis sedens a dextris virtutis dei) qđ impletū est in ascensione christi scdm ꝙ dicit Mar. vlti. cap. Et dns quidē iesus postq̄ locutus est eis assūptus est i celum et sedet a dextris dei b Dixerūt autē omnes ⁊c) Matth. xxvj. c. dicit ꝙ summus sacerdos h dixit: dicēdū ꝙ ille dixit primo ⁊ pncipaliter: et ideo Math. ipsum soluꝫ exprimit. Aly aūt cōsequēter idem dixerunt volētes ex hoc concludere cōdemnationē xpi fore iustam Tu ergo es filius dei) hoc nō sequebať ex dicto pcedenti: quia dixerat erit filius hominis: verūtamen quia hoc erat verū noluit negare nec etiam affirmare: ne aperiret locū calumnie sed respondit. c Vos dicitis quia ego sū) qđ verbū erat veꝝ et taliter platū ꝙ calumniā non haberet ꝑm vitatē: sed tm̄ ꝑm iudeorū malitiā: ex qua cōcluserūt d Quid adhuc desideram⁹ testimoniū) q. d. cōuictus est pprio vbo vnde subdiť (Ipsi eni audiuim⁹ de ore ei⁹) e Et surgēs ois multitudo) Postq̄ descripta est xpi cōprehensio per malitiā iudeorū hic ꝯsequēter describiť ei⁹ occisio per executionē gentiliū vbi primo describiť sollicita examinatio. Secundo iniqua ꝯdēnatio ibi Pilat⁹ aūt Tertio impia occisio ibi: ⁊ cū ducerent eū. Quarto deuota tumulatio: ibi. Et ecce vir noie ioseph. Circa pmū pmo describiť examinatio corā Pilato psi de. Scdo corā Herode. ibi: Pilat⁹ aūt

erit filius hominis sedens a dextris virtutis dei[a]. Dixerunt autem omnes[b]. Tu ergo es filius dei? Qui ait Vos dicitis quia ego sum[c]. At illi dixerunt Quid adhuc desideramus testimonium[d]. Ipsi enim audiuimus de ore eius. Et surgēs omnis multitudo[e] eorum duxerunt illum ad Pilatum. Ceperūt autem illum accusare[f]. dicentes. Hunc inuenimus subuertentem gentem nostraꝫ et phibenteꝫ tributa dari Cesari: ⁊ dicentē se christum regem esse. Pilatus autem interrogauit eum dicens. Tu es rex iudeorum? At ille respondens ait Tu dicis. Ait aūt Pilatus ad principes sacerdotum: et turbas.

Circa pmū dicit. e Et surgens ois multitudo eorū duxerūt illū ad pilatū) qui erat ibi preses loco romanorum. f Ceperūt autē accusare illū) Et hoc de tribus. Primo de auersione populi a lege moysi seruanda: cum dicit (Hunc inuenimus subuertentē gentem nostraꝫ) Scdo ꝙ per doctrinā suā ipediret reddere Cesari tributum: ⁊ hoc notatur cū dicitur (⁊ phibenteꝫ) Tertio ꝙ volebat sibi vsurpare regnū iudeorū: ideo sequitur (⁊ dicentē se christū regem esse) Primū autē erat manifeste falsum: quia nō venit soluere legē sed adimplere: vt habeť Math. v. ca. Et legē moysi vsq̄ ad mortē seruauit: vt declaratū fuit ibidē Similiter scdm quia iudeis querentibus licꝫ nobis censum dare Cesari: an non? respondit. Reddite que sunt Cesaris cesari: vt habeť Matth. xxij. cap. Similiter tertiū. quia cū christus sciret turbas venturas vt eū raperēt ⁊ facerēt super se regē fugit: vt habeť Jo. vj. ca. Pilatus aūt de pmo nō curauit quia gentilis erat: et ideo de lege moysi non curabat. Scdm reputabat falsū quia responsionē christi audierat per relationem de tributo cesari reddēdo vt predictum est. Sed de tertio inquisiuit: quia videbať esse contra dominū suum: vnde et iudei corā eo dixerunt. nō habemus regē nisi cesareꝫ Jo. xix. cap. Et ibidē diciť. Omnis enim qui se regem facit cōtradicit cesari Christus aūt se regē esse nō negauit neq̄ af

firmauit: sed medio modo respondit dicens (Tu dicis) verũ tñ expressit q si esset rex: regnũ eius non erat de hoc mũdo: vt habet Joan. xviij. cap. Et q2 Pilatus et imperator dñs suus nõ curabát nisi de regno terreno: ideo Pilatus habuit Jesum excusatum dicens.

a Nihil inuẽio causę) scz criminis vel mortis.

b In hoc homine: at illi inualescebant) vt clamoribus obtinerẽt q ratione nõ poterant.

c Commouit populũ) q. di. turbauit pacem cõmunem.

d Incipiens a galilea) volebant eni eum notare qd esset similis iude galileo q tpe natiuitatis xpi inducebat populũ ad rebellandũ impatori romano dicẽs esse illicitũ iudeis pfiteri aliquẽ dñm terrenũ: sed solũ deum: vt habet Act. v. ca. Ante hos dies existit Judas galileus qui auertit pplm in die professionis: sed Pilatus hoc falsũ reputauit eo qd audierat xp3 dixisse Reddite q̃ sunt cesaris cesari: et que sũt dei deo per hoc ostẽdens q poterãt esse subiecti non solum deo sed etiam temporali domino. e Pilatus autem) Hic cõsequẽter ponit examinatio xpi corã herode. e Pilatus aũt audiẽs q iesus esset de galilea remisit eũ ad herodẽ) Tũ vt herodi deferret. Tũ q2 credebat q libẽter liberaret hoiem q eẽt de terra sua et marie innocentẽ. Sciendũ

Nihil inuenio causę in hoc homine[a]. At illi inualescebãt dicẽtes[b] Commouit populũ[c] docens per vniuersã iudeam incipiẽs a galilea[d] vsq3 huc. Pilat9 autem audiens[e] galileã interrogauit si homo galileus eẽt. Et vt cognouit q de Herodis potestate esset: remisit eum ad herodẽ qui et ipse hierosolimis erat illis diebus[f] Herodes aũt viso iesu gauisus ẽ valde[g]. Erat enim cupiens ex multo tempore videre eũ: eo qd audierat multa de eo[h]: et sperabat aliquod signum[i] videre ab eo fieri[k] Interrogabat autem eu3 multis sermonibus[l]. At ipse nihil illi respondebat Stabãt autem principes sacerdotum 7 scribe constanter accusantes eum. Spreuit aũt illum Herodes[m] cum exercitu suo. Et illusit indutum veste alba[n]. Et remisit ad pilatũ[o].

etiam q l3 xps fuerit in bethlẽe3 natus vt dictu3 est. ij. ca. tamẽ dicitur hic de galilea: quia fuit ibi nutritus et cõuersatus. f Qui et ipse hierosolymis erat his diebus) scilic3 paschalibus p propter solennitatẽ: q2 iudeus erat Pater enim suus fecit se circũcidi trãsiens ad ritũ iudaismi: secundum qd dicit Josephus.

g Herodes autem viso Jesu gauisus est) non propter deuotionẽ: sed propter curiositatem: ideo subdit

h Eo quod audierat multa de eo). s. de miraculis eius et doctrina. i Et sperabat signum aliquod) idest mirabile factum k Uidere ab eo fieri) sperabat etiam ab eo audire quedam curiosa 7 insolita ideo subdit. l Interrogabat aũt eũ multis sermonib9) Jesus aũt in cõspectu eius noluit aliqd signũ facere. Tum quia herodes erat indignus cu3 moueret ex curiositate vt dictũ est. Tũ quia iesus voluit ostendere q predicator verbi diuini non debet coram principibus ostentationem suam querere: et eisdem rationibus nõ respõdit eius interrogationibus.

m Spreuit autem illum Herodes) reputans eum idiotam et fatuum.

n Et illusit indutũ veste alba) sic eni3 illudebatur tunc fatuus.

o Et remisit ad Pilatum) vt eũ honoraret: sicut et pilatus ei detulerat.

Et facti sunt amici herodes et pilatus in ipsa die[a] Nam antea inimici erant[b] ad inuicē Pilatus autē[c] cōuocatis ꝑncipibus sacerdotum et magistratibus et plebe dixit ad illos Obtulistis mihi hūc hominem quasi auertentem populum. Et ecce ego corām vobis interrogās nullā causam inuenio in homie isto ex his in quibus eū accusatis: sed neq; herodes. Nam remisit illū ad nos[d]: ⁊ ecce nihil dignū morte actum est ei[e]. Emendatum ergo[f] illuz dimittam[g]. Necesse autē habebat dimittere eis[h] ꝑ diem festum vnū. Exclamauit autez simul vniuersa turba dicens Tolle hunc et dimitte nobis Barrabā. Qui erat propter seditionē quandam factam in ciuitate et homicidium missus in carcerē. Iterum autez Pilatus locutus est ad eos: volēs dimittere Iesuz. At illi magis clamabāt dicentes. Crucifige: crucifige eum. Ille autez tertio dixit ad illos. Quid enim mali fecit

a Et facti sunt amici) propter mutuam reuerentiam factam: vt dictum est ⁊ ideo sequit̃. b Nam antea inimici erant adinuicem) propter galileos quos Pilatus occiderat miscens sanguinem eorum cum sacrificijs: vt dictū est supra. xiij. ca. c Pilatus autem) Hic consequēter describitur christi cōdēnatio iniusta: vbi primo declarat̃ christi innocentia ex triplici ꝯfessione iudicis causam examinantis: et etiaz ex allegatione Herodis: qui ipsum non cōdēnauerat. Iudei autem econtrario contra verba iudicis ter reclamauerunt: vt obtinerent per importunitatez clamoris: qđ non poterant vía rationis: ꝓpter quod Pilatus finaliter declinauit a iusticia cōdemnās ad mortē innocentē Iesuz īclinatus ad hoc ex populi fauore quē querebat: et Cesaris timore cuius indignationem formidabat: eo quod dixerant iudei in cōspectu suo. Si hunc dimittis non es amicus cesaris: vt habetur Ioannis. xix. cap. ⁊ ex dictis pȝ littera paucis exceptis que exponent̃. d Nā remisit illū ad nos). i. ad nr̃m iudiciū: libri antiq et correcti sic hn̄t: d Nam remisi vos ad illum) scilicet ad herodem: vt patet ex dictis: et littera sequens consonat cum dicitur.

e Et ecce nihil dignum morte actuz est ei) scilicet corām Herode. f Emendatum ergo) idest verberatū g Illum dimittam) liberum a morte. Sed contra hoc videtur quia pilatus sciebat ipsuz esse innocentem: q̄ mō igit volebat ipsuz iniuste verberare? Dicendum ꝙ volebat facere vt iudei videntes hanc flagellationem satiatiarentur hac pena et cessarent a morte Iesu querāda. h Necesse autem habebat dimittere eis ⁊c̃) Quia in nocte pasce angelus domini saluauit hebreos: ⁊ percussit primogenita egyptioruz: ⁊ ideo in memoriam huius beneficij in solennitate paschali saluabant vnum propinquum morti. Et aliquos condemnatos ad mortem interficiebant ad representandum saluationem hebreoꝝ et interfectionem egyptiorum: ⁊ istam ꝯsuetudinē eis obſuari impetrauerūt ab imperatore romanoꝝ: sicut fuerat obseruata anteq̃ȝ iudea esset romanis subiecta et hoc est quod dicitur. h Necesse autem habebat ⁊c̃) quia tenebatur obseruare illud quod erat cōcessum ab imperatore. Pilatus sciens Iesum innocentē volebat eum liberare per hanc viam ꝓponens ꝙ nō expediret eis dimitere: nisi Iesuz aut Bar

rabam: cuius liberationem credebat iudeos nullo modo preeligere ꝓpter nimiã ipsius malitiam: sed ipsi nimio odio moti contra Christum preelege/runt Barrabam liberare petentes Iesum crucifi/gi eo quod erat modus mortis asperior ⁊ durior cetera patẽt a Et cũ du/cerent eum) hic ꝯsequẽ/ter ponitur christi ipsa occisio cum dicitur. a Et cũ du/cerent eũ ad crucifigẽdũ apprehẽde/runt simonẽ ⁊c̃) quia coegerunt eum ad portadũ crucẽ ut ci/tius veniret ad locũ cru/cifixiõis: quia iesus vide/batur nimis debilitatus ex afflictiõe precedenti: ⁊ ideo q̃uis iesus primo portasset crucem suam. tamen illi qui eum ducebant acceperũt eam et posuerũt supra Symonem ra/tione predicta: ille autẽ inuite porta/bat. Tum quia hoc erat turpe. Tũ q2 forsitan erat discipulus iesu occultus tamen. b Sequebatur autẽ illũ ⁊c̃) q2 aliqui sequebant eũ ad ipsum crucifi/gendũ: aliq ad deridẽdũ eũ: et aliq ad videndũ spectaculũ: ⁊ aliqui ad plãgẽ/dũ: spãlr mulieres deuote quib9 dixit

c Filie hyerusalẽ ⁊c̃) quia nõ solum alique de galilea secute fuerant ipsum sed etiã alique de hierusalẽ sibi adhe/serant per deuotionẽ. d Nolite fle/re ⁊c̃) non ꝓhibet cõpassionem: sed ꝓ/dicit aliã lu/ctus causã in obsidione hyerusalem futuram per Titum ⁊ Ue/spasianum: ideo subdit e Quoniã ecce dies ve/nient) scilicet quadrage/simo scdo an/no post passi/onem xpi in quo fuit di/cta obsidio. f Beate ste/riles) quia a giliores erũt ad fugiẽdũ q̃ grauide. g Et ven/tres qui non genuerunt) quia mulie/res habẽtes pueros i ob/sidione fue/runt anxia/te non solũ pro se sed etiam pro pueris suis et ali/que pre famis anxietate proprios pue/ros comederũt: secũdũ q dicit Jose/phus li. de iudaico bello. h Tunc incipient dicere montibus ⁊c̃) quia ali/qui pre horrore miserie que tunc fuit in populo iudeorũ: dicebant ad mon/tes, cadite super nos. i Quia si in vi/ridi ⁊c̃) christus hic dicit lignũ viride faciens fructum: et per consequẽs in/dignũ abscisione per mortẽ: populus

iste? Nullam causam mortis inuenio in eo. Corripiam ẽ illũ ⁊ di/mittã. At illi instabãt vocibus magnis po/stulantes ut crucifige/retur. Et inualescebãt voces eorum. Et Pi/latus adiudicauit fie/ri petitionem eorũ. Di/misit autem illis eum qui propter homicidi/um et seditionem mis/sus fuerat in carcerem quem petebant Jesuz vero tradidit volunta/ti eorum. Et cum du/cerent eum[a] apprehen/derunt Symonẽ quẽ/dam cirenensem veni/entem de villa ⁊ impo/suerunt illi crucez por/tare post Jesũ. Seque/batur aũt illum[b] mul/ta turba populi et mu/lierũ que plangebant et lamentabantur eũ Conuersus autem ad/illas dixit Jesus Filie hyerusalem[c] nolite fle/re[d] super me sed super vos ipsas flete: et sup filios vestros. Qm ec/cẽ venient dies[e] in qui/bus dicent Beate ste/riles[f] et ventres qui non genuerunt[g] ⁊ ube/ra que nõ lactauerunt Tunc incipiẽt dicere montibus[h] cadite sup nos ⁊ collibus operite nos. Quia si in viridi[i] ligno hec faciũt in ari/do qd fiet? Ducebant aũt ⁊ alij duo nequam cum eo ut interficeren/tur. Et postq̃ venerũt in locũ qui vocat cal/uarie ibi crucifixerũt eũ: ⁊ latrones: unũ a dextris. ⁊ alterũ a sini/stris. Jesus ãt dicebat

Pater dimitte illꝭ nō enim ſciunt qd faciūt[a] Diuidētes vero veſtimenta eius miſerunt ſortes. Et ſtabat populus expectās: ꝛ deridebāt eū pꝛicipes cū eis dicētes. Alios ſaluos fecit ſeipm ſaluum faciat: ſi hic chꝛiſtꝰ[b] dei electus. Illudebāt autē ei ꝛ milites accedētes ꝛ acetum offerentes ei dicētes. Si tu es rex iudeoꝛum. ſaluum te fac. Erat autem ꝛ ſuperſcriptō ſcripta ſup eum litteris grecis et latinis ꝛ hebꝛaicis[b]. h eſt rex iudeoꝝ Unus autem de his qui pendebāt latronibus blaſphemabat eum dicēs Si tu es chꝛiſtus: ſaluum fac teipſum ꝛ nos Reſpōdens aūt alter increpabat euȝ dicēs Neque tu times deū[c] Qui in eadeȝ damnatione[d] es ꝛ nos quidē iuſte: nam digna factis recipimus: hic vero nihil mali geſſit. Et dicebat ad Jeſum Domie memēto mei[e] Cuȝ veneris in regnū tuum[f] Et dixit illi Jeſus Amē dico tibi: hodie mecum eris in paradiſo[g]. Erat aūt fere hoꝛa ſexta: et tenebꝛe facte ſunt in vniuerſā terram vſq; in hoꝛam nonaȝ. Et obſcuratus eſt ſol. Et velum templi ſciſſum eſt mediū. Et clamās voce magna ieſus ait. Pater in manus tuas comendo ſpiritum meum[h]. Et hec dicens expirauit. Uidēs autē[i] Cēturio qd factum fuerat[k] glorificauit deum dicēs[l]

ꝙt iudaicꝰ h dꝛ lignū aridū īfructiferū et ꝑ cōſequēs dignū abſciſiōe ꝑ moꝛtē ꝛ cōbuſtiōnē gehēne: q̄ ē pena extrema ꝛ maxia. a Pꝛ dimitte illꝭ q: neſciūt qd faciūt) erāt eni ibi aliq ſimplices et illr̄ati a ſacerdotibꝰ iudeoꝛū decepti: q perſeqbantur chꝛiſtum ȝelo legis: ꝛ ꝑ iſtis oꝛauit chꝛiſtus. Alij autēȝ erant litterati q ipm ꝓbabiliter eſſe chꝛiſtuȝ nouerāt ſeu agnoſcē debuerant ſed ex odio et inuidia fuerūt excecati ꝛ ipſum ꝑſecuti ſunt vſq; ad moꝛtem: ꝛ ꝓ illis nō oꝛauit.

b Erat aūt ſupſcriptio ſcripta ſup eum litteris grecis latini ꝛ hebꝛaicis) qa iſte erant tres lingue pꝛincipales: vt oēs poſſent legere. c Neq; tu times deuȝ qui in eadē dānatione es) quaſi dicat lȝ hoies nō timueris: tū deberes deum timere maxime in articlo moꝛtis in quo tu es iō ſubdit. d Qui in eadē dānatione es) ſcȝ moꝛtis. e Memento mei dn̄e) magna fides huius latronis: qui nec ꝓpter acerbitatē pene quaȝ ſuſtinebat nec ꝓpter infirmitatē carnis quam in xp̄o videbat confeſſionē vere fidei omiſit. f Cum veneris in regnū tuum) manifeſte patet quod nō loquebaꝭ de regno tēpoꝛali: ſȝ eterno. ideo ſubdiꝭ. Hod ie mecū eris i paradiſo) nō accipiꝭ hic paradiſus pꝛo oꝛto voluptatis nec pꝛo celo empireo: ſed ꝓ fruitione beata quaȝ habuerunt ſancti pr̄es in moꝛte chꝛiſti qui erant in lymbo detenti: ſtatim cum eius anima deſcēdit ad eos et eadeȝ die illuc deſcendit anima illius latronis facta ꝑticeps btē fruitionis. h In manus tuas comendo ſpiritum meū) oſtendens ꝙ in articulo moꝛtis maxime debemus recurrere ad deū. i Uidēs aūt Cēturio) qui erat cōſtitutus ad cuſtodiendum xp̄m in cruce quouſq; expiraſſet. k Quod factum fuerat) ſcȝ miracula in chꝛiſti paſſione facta: vtpote terremotus: ſciſſio petraꝝ: obſcuritas ſolis ſupernaturalis: et ꝙ cum clamoꝛe magno expiraſſet: quod non poterat fieri virtute nature. l Glificauit deū) fidei ꝯfeſſiōe dicēs

Uere h̄ homo iuſtus erat[a]. Et oīs turba eorum qui ſimul aderãt ad ſpectaculum iſtud. Et videbant que fiebant percutientes pectora ſua reuertebantur[b]. Stabãt autẽ oẽs noti eius a lõge[c]: ⁊ mulieres que ſecute eum erant a galilea hec vidẽtes Et ecce vir[d] nomine Joſeph qui erat decurio[e] vir bonus et iuſtus. Hic nõ cõſenſerat ꝯſilio ⁊ actibus eoruz[f]: ab arimathia[g] ciuitate iudee qui expectabat et ipſe regnuz[h] dei Hic acceſſit ad Pilatum[i] ⁊ petijt corpus ieſu: et depoſitũ inuoluit in ſyndone[k] et poſuit eũ in monumẽto exciſo[l] in quo nondũ qſquã poſitus fuerat[m]

a Uere hic homo iuſtus erat) Matthe.xxvij dicit vere filius dei erat iſte: Dicendũ ꝙ vtrũqꝫ dixit Centurio ſed Mathe. expreſſit vnũ Lucas aliud de altero tacendo. b Percutiẽtes pectora ſua) penitẽtes ⁊ dolentes de xp̄i perſecutiõe et iſti fuerũt qui a peritis decepti fuerant vt predictum eſt. c Stabant autẽ omnes noti eius a longe) cõtrariuz videtur Joãnis.xix. cap. vbi dicitur. Stabant iuxta crucem ieſu mater eius et ſoror matris eius ⁊c̃. Reſpõdet Auguſtinus qȯ non erant immediate iuxta illã ꝓpter turbam cõprimentez nec ita longe quin poſſent eum videre ideo poſſunt dici fuiſſe longe et prope diuerſis reſpectibus. d Et ecce vir) Hic deſcribitꝛ deuota chriſti tumulatõ que fuit ſolennis et p̄cioſa licꝫ mors fuerit ignominioſa: prout de vtroqꝫ fuerat ꝓphetiſatũ per Eſaiaz ſicut plenꝰ fuit declaratũ Matthe.xxvij.cap. e Decurio).i. exiſtens de cruia ſcilicꝫ p̄ſidis vel imperatoris. f Hic nõ cõſenſerat conſilio ⁊ actibus eoꝝ).ſ. aliorum iudeorũ chriſtum perſequentiũ. g Ab arimathia) Jſta eſt ciuitas que vocata eſt ramata de qua fuit helchanaꝰ pater Samuelis vt habetꝛ p̄mi Regum p̄mo.ca. h Qui et ipſe expectabat regũ dei) nõ tẽporale ⁊ terrenũ ſed celeſte ⁊ eternũ. i Hic acceſſit ad Pilatum) erat enim de curia et ꝓpter hoc habebat maiorẽ acceſſum. k Et depoſitũ inuoluit in ſydone) id eſt in panno lineo: et ex hoc ordinatuz eſt ꝙ corpus xp̄i nõ conſecratꝛ niſi ſup pannũ lineum. l Et poſuit eum in monumẽto exciſo) id eſt in vno lapide cõcauato: ſcḋm quantitatẽ hoīs: ne ſi ex pluribus lapidibus eſſet factuz poſſet dici a iudeis ꝙ ſuffoſum fuiſſet ſepulchrum ⁊ corpus ide ſublatum. m Jn quo nondũ quiſquã poſitus fuerat) ne poſſet dici ꝙ ille q priꝰ ibi fuiſſet ſepultus reſurrexiſſet ⁊ nõ chriſtus

Expoſitio moralis Luce.xxij.capi.

Appropinquabat autẽ dies feſtus iudeorũ ⁊c̃) Exponatꝛ ſicut ſupra Matthei.xxvj. ⁊ Marci.xiiij (Jntrauit aũt ſathanas in iudã ⁊c̃) Jam ante intrauerat cũ eſſet fur ⁊ loculos habens: vt dicitꝛ Joãnis.xij. Sed tũc intrauit ad ipſum amplius poſſidendũ ex quo patet qȯ in oī mortali peccato diabolus intrat hoīez vt ipſum de nouo poſſideat vel amplius quã ante (Et abijt ⁊ locutus eſt cũ p̄ncipibus ſacerdotum ⁊c̃) Exponatꝛ ſicut ſupra Matthei.xxvj. Marci.xiiij (Et ait illis deſiderio deſideraui hoc paſcha mãducare vobiſcũ ⁊c̃) hoc eſt euchariſtie ſacramentũ ꝙ nos ꝑ fidẽ ſpiritualiter manducamus et ipe mãducat nobiſcum incorporãdo nos ſibi per iſtud ſacramẽtum. Qȯ alloquens Auguſtinus dicit Cibus es grandiuz non mutaberis in me ſed tu me mutabis i te. Cetera moraliter ſunt expoſita Matthe.xxvj. (Facta eſt ⁊ contentio inter eos qs eoꝝ videretꝛ eſſe maior ⁊c̃) Similis contentio frequẽter fit in eccleſia pro dignita

tibus obtinēdis ⁊ non ſolū inter ſecula
res ſed etiam inter regulares diuitias
habētes: ſicut canes contēdunt ad ob
tinendū os carnibus ⁊ medullis reple
tū propter quod viliores canibus vi/
dentur ⁊ religioſi mendicātes qui pro
officijs preſidēdi contendūt ꝙ nihil an
nexuz habeāt niſi miſeriā ⁊ laborē pro
pter quod ad repellendū talem ambi/
tionē ſubdit ſaluator.(Sed qui maior
eſt in vobis. ⁊c̄. vos autē eſtis qui per/
māſiſtis mecū ⁊c̄.) permanētibus eniz
firmiter in tribulationibus cū ipſo diſ
ponit fruitionē beatā in celeſti regno
(Ait autē dominus ſimoni Ecce ſatha
nas expetiuit vos. ⁊c̄.) Per hoc patet
ꝙ diabolus fideles tentare non poteſt
niſi ex dei licentia: ſicut de ſancto Job
dicitur Job primo capitu.(Ut cribra
ret ſicut triticum) Ex hoc habetur ꝙ
diabolus homines ſanctos magis ſa/
tagit concutere tentationibus q̄z alios
Unde refert Gregorius in dyalogo: qd̄
ille diabolus qui per magnū tempus
Andream epiſcopū tentando de qua
dam muliere ipſum ad hoc induxerat
ꝙ illius mulieris tergum blandiendo
manu percuſſerat: plus fuit a ſuo prin
cipe cōmendatus: q̄z ille qui procura/
uerat homicidium ⁊ alia multa mala.
(Ego autē rogaui pro te vt non defici/
at fides tua) Criſoſto. Nō autē dixit ro
gaui vt nō neges ſed vt fidem non de/
feras: nam ⁊ ſi paululū agitandus ſis:
habes tamen reconditū ſemen fidei.
(Et tu aliquādo cōuerſus cōfirma fra
tres tuos) Nam illi qui conſecuti ſunt
a deo donum miſericordie debent quā
tum poſſunt in bono ceteros corrobo/
rare(Qui dixit ei domine tecum para
tus ſum): Exponaꝛ vt ſupra Matthei
xxvj. capitu. ⁊ marci. xiiij.(Et dicit eis
quando miſi vos ſine ſacculo ⁊c̄.)quā
do miſſi fuerunt apoſtoli ad predican/
dum ſine prouiſione aliqua neceſſario
rum fuit diuinitus eis laute prouiſuz
quia nihil eis defuit: vt dicit in textu.

quando vero relaxatū fuit illis ſibi pro
uidere de neceſſarijs i via: paſſi fuerūt
penurias multas: vt patet i actibꝰ apo
ſtolorū ⁊ in legendis eorū: hoc autē fu/
it ad dandum fiduciā pauperibus pre
dicatoribus exequendi conſtāter offici
um predicandi(Uendat tunicam ſuā
vt emat gladiū) Gladius ſpiritꝰ eſt dei
verbum in ſacra ſcriptura contentum
pro quo emendo in ſacre ſcripture ſtu
dio vendenda eſt tunica. id eſt exterio/
ra bona ſunt exponēda: hec ē illa mar
garita pro cuius emptiōe omnia ſunt
vendenda vt dicitur Matthei. xiij ⁊ ſa
pien. viij. Omne aurū in cōparatione
illius harena eſt exigua: ⁊ tanq̄z lutuz
eſtimabitur argentū in cōparatione il
lius. Sacra vero ſcriptura continet in
duobus teſtamentis. Ideo ſubdit (Ec
ce duo gladij hic) ⁊ quoniā ſufficiūt ad
omnē falſitatē fidei contrariā deſtruen
dam ſequitur (Satis eſt) Et egreſſus
ibat ⁊c̄.) ſcilicet ad locū vbi ſciebat tra
ditorē venturū ⁊ obtulit primo ſpiritū
per feruorē orationis ideo ſubdit (Et
factus eſt ſudor eius ſicut gutte ſangui
nis decurrentis in terrā) ex feruore orā
di: ⁊ ex apprehenſioue imminētis tor
menti(Et cū ſurrexiſſet ab orotiōe) ⁊c̄.
exponatur ſicut Matthei. xxvj. capitu
lo ⁊ marci. xiiij. vſq̄z ibi(Et cū tetigiſſꝫ
auriculā eius ſanauit eum) ſicut preci/
ſio auriculi ſerui pōtificis ſignificauit
inobedientiā iudaici populi ad xp̄m
ſic eius ſanatio ſignificat eius obedi //
entiam circa finem mundi: quia tunc
tanget chriſtus ſua clemētia corda iu
deorū(Comprehendētes autē euz. ⁊c̄)
Exponatur ſicut matthei. xxvj. capitu
lo. ⁊ marci. xiiij. vſq̄z ibi.(Et vt factꝰ ē
dies. ⁊c̄. (Exponatur ſicut Matthei
xxvj. capi. ⁊ marci. xiiij.(Et ait illis ſi
dixero vobis non credetis mihi. ⁊c̄.)
Homines enim in malis obſtinati veri
tatē dicētibus nō credunt: nec interro
gati de veritate reſpodent: nec ad bo/
nā perſuaſionē: a nequitia ſua ceſſant

⁊ tales erát isti. Residuũ huius capitu/
exponatur sicut matthei.xxvj. capitu/
lo. ⁊ marci.xiiij.
¶ Alia expositio moralis. Luce. xxij.
ET surgens multitudo eorũ.⁊c.) se
quitur (Hunc inuenimus subuer/
tenté gentẽ nostrã.⁊c.) Ista cõtra chri
stum proposita: erant simpliciter falsa
propter quod (Pilatus respondit Ni
hil inuenio cause in hoc homine) sed
hic est modus iniquorũ ꝙ per menda/
cia querũt condẽnationẽ iustorum: ex
hoc etiã patet ꝙ aliquando iustius agi
tur in curia laycali: quã clericali. Prin
cipes eniꝫ sacerdotũ christũ ꝯdẽnaue
runt tanꝙ̃ mortis reũ quẽ pilatus pro
nũciat innocentẽ ⁊ iustũ: ⁊ sic hodie fit
in pluribus locis ꝙ homicide notorij
qui per secularẽ iudicẽ suspenderẽtur:
per ecclesiasticũ iudicẽ in magnũ po/
puli scandalũ liberanť (At illi inuales/
cebant ⁊c.) sic faciunt maligni queren
tes obtinere per clamorẽ ꝙ nõ possunt
per rationẽ (Herodes autẽ viso iesu ga
uisus est.⁊c.) per hoc autẽ ꝙ christus
corã herode incestuoso ⁊ homicida no
luit facere miraculũ: nec suis interro/
gationibus respondere: significauit ꝙ
tales digni nõ sunt opera videre diui/
na nec ei⁹ habere respõsa (Spreuit aũt
illum herodes.⁊c.) sicut hodie sectato
res xpi a malis hoibus spernũtur ⁊ ab
eis fatui reputanť (Et facti sunt amici
herodes ⁊ pilatus.⁊c.) hoc fuit signuꝫ
ꝙ iudeorũ princeps ⁊ romanorũ cõue
nirent in persecutione xpianorũ: cete/
ra exponuntur sicut Matthei.xxvij.⁊
marci.xv. vsqꝫ ibi (Filie hierusalẽ noli/
te flere sup me: sed sup vos.⁊c.) Secun
dũ sensũ litteralẽ fletus ad quẽ indu/
xit christus mulieres fuit propter mise
riã per romanos super iudeos ventu/
ram: ⁊ illa miseria figura fuit miserie
super incredulos venture ꝑ spũs mali
gnos pro cuius euasione flenduꝫ est et
orandũ ante terminũ hui⁹ vite (Duce/
bantur autẽ ⁊ alij duo nequã cũ illo ⁊c.
hoc ãt ad litterã procuratũ fuit ꝑ prin
cipes iudeorũ vt a vulgarib⁹ xps par
ticipasse videreť in criminibus eorũ et
sic ipsi viderentur iuste mortẽ eius pro
curasse. ⁊ sic frequenter faciũt maligni
querẽtes cooperire suã neqtiã per in/
famiã iusti. (Et postꝙ̃ venerũt in locuꝫ
qui vocať caluarie.⁊c.) Exponať sicut
matthei.xxvij.capi. ⁊ mar.xv. (Jesus
autẽ dicebat: pater dimitte illis. ⁊c.)
Beda Neqꝫ putandũ est eũ hoc frustra
orasse: sed in eis qui post eius passionẽ
crediderũt ꝙ orabat impetrasse Notã
dũ sane ꝙ ñ pro eis orat q quẽ filiũ dei
intellexerunt magis crucifigere ꝙ̃ cõ/
fiteri maluerũt sed ꝓ eis q nescierũt ꝙ
fecerũt zelũ dei habẽtes: sed nõ scdm
scientiã vnde subdit (Non enim sciũt
qd faciũt) Cetera exponanť sicut mat/
thei.xxvij. ⁊ marci.xv. vsqꝫ ibi (Unus
autẽ de his qui pẽdebãt latronib⁹.⁊c.
per istos duos significanť illi qui ꝓ pec
catis suis expiandis cũ xpo crucifigũ/
tur ꝑ professionẽ in religione factã: sed
aliqui reuertuntur actu ⁊ si nõ habitu
ad vitã secularẽ de qbus dicit Roma.
scdo capi. Nomẽ dei ꝑ quos blasphe/
matur inter gẽtes quia scandalizãt se/
culares: ⁊ isti significanť ꝑ latronẽ blas
phemantẽ. Alij vero professi crucẽ pe/
nitẽtie per pacientiã deuote sustinẽt et
isti significanť ꝑ latronẽ xpm confiten
tem ⁊ eius gratiã postulantẽ: propter
quod sibi dicit (Hodie mecũ eris in pa
radiso) quia tales iã xpi sunt ꝑ gratiã ⁊
erũt ꝑ gloriã in futuro (Erat autẽ fere
hora sexta.⁊c.) Exponať sicut matthei
xxvij.cap. ⁊ mar.xv. (Pater in manus
tuas cõmẽdo spiritũ meũ) In hoc eniꝫ
docuit nos semꝑ deo comendare spũs
nros ꝙ̃ꝛ corpa quotidie tẽdũt ad mor
tem ⁊ horam penitus ignoramus (Ui
dens autẽ centurio qd factũ fuerat.⁊c.)
per hoc autẽ ꝙ iste gentilis cõfessus fu
it xpm tã clare significata fuit gloriosa
confessio gentiliũ in eorũ conuersione
⁊ duritia iudeorũ in infidelitate. Am/

broſius. Duriora ſaxis pectora iudeoꝝ iudex arguit: credit miniſter. proditor ſcelus ſuū morte condēnat: elemēta fugiunt: terra concutitᷣ: monumēta reſerant: iudeorū tamē auaritia imobilis atqꝫ duritia manēt orbe concuſſo. (Et ecce vir noīe ioſeph. ⁊c.) exponatᷣ vt s. Mathei. xxvij. capitulo. ⁊ marci. xv.

¶ Queſtio fratris Antonij Betontini

Calcaui eos in furore meo: ⁊ cōculcaui eos in ira mea. Jſai. lxiij. capi. Sup quibus verbis queritᷣ. Utrū peccator ſumens corpus dn̄i cū cōſciētia peccati mortalis: ſumat corpus dn̄i dānabiliter? Ad qḋ rn̄detᷣ ſm Aſteranū quod nemini dubiū eſſe debet ꝙ q cū conſcientia peccati mortalis ſuſcipit corpꝰ xp̄i peccet mortaliter ⁊ ī ſuā dānationē cōmunicet. Proinde ap̄ſs. j. ad corin. xj. capitu. dicit. Qui māducat ⁊ bibit indigne iudiciū ſibi manducat ⁊ bibit. ſ. condēnationis. Quidā tn̄ doctores de cōſciētia diſtinguūt dicētes ꝙ aliq habent cōſcientiā ſcrupuloſam ſicut illi qui fantaſtice ⁊ ſine aliqua rōne timēt de leui delectatōe ꝙ fuerit culpa mortalis. ⁊ hi cōicando nō peccāt: qꝛ talis conſciētia ſm Petrū de tarētaſio tāqꝫ vana ⁊ erronea abici debet. De his eni ſcriptuꝫ eſt. Jllic trepidauerūt timore vbi nō erat timor. Tantū vexantᷣ ꝓcul dubio tales timore nocturno de quo ꝓpheta dicit. Non timebis a timore nocturno. De nocte timet homo magis errare q̄ꝫ de die: eo ꝙ ſepe rupes ⁊ arbores credunt hoſtes: ſic ⁊ talis conſcientia timet ea que non ſunt timēda. Unde in ꝑſona huius propheta dicit. Collocauit me in obſcuris ſicut mortuos ſecli. i. ſicut q in ſeculo mortaliter peccant: ⁊ anxiatus eſt ſup me ſpūs meus in me turbatū eſt cor meū. ſ. timore inani. Aliqui habēt conſcientiā dubioſā quando ſcilicet timent probabili ratione moroſam delectationē habuiſſe et mortalē conſenſum. hi cōicando ſcōm eundē doctorē mortaliter peccāt. quia a cōtrario ſenſu nō trepidauerūt timore vbi erat timor. Aliqui habēt conſciētiā illuminoſam id eſt cecā quia habēt pctm̄ mortale ⁊ n̄ aduertūt vt ꝯſciaꝫ n̄ diſcurrāt. Unde ſciendū ꝙ duplex eſt conſcientie examinatio ſcilicet ſufficiens ⁊ deficiēs. Nā primo aut qs cōicaturus diligētiſſime cōſcientiā ſuā examinauit cōſulēdo peritos ⁊ ſic cōicando nō peccat: ſed remiſſionē peccatoꝝ etiā ſi qua latent accipit ⁊ meretᷣ. Aut probabilia examinauit ⁊ cōfeſſus eſt: ⁊ ſic etiā meretᷣ. licet nō tantū. aut virtute ſacramenti oblita peccata ad memoriā reducit aut iſta negligēter facit ⁊ cū negligētia ſe ꝑparauit ⁊ ſic mortaliter peccat ⁊ demeretᷣ. facit eni contra dictū apoſtoli ad corin. xj. cap. dicētis probet ſeipſum hō ſcilicet diligēter et ⁊ ſic de pane illo edat. Sed forte aliqs ꝯtradiceret: quia eccle. ix. cap. ſcriptū eſt. Neſcit homo an amore vel odio dignus ſit. Et pſal. dicitᷣ. delicta quis intelligit. Ad qḋ dicitᷣ ꝙ nō requiritᷣ ad peccati periculū ꝑcauendū conſciētie certitudo: ſed probabilis coniectura: cuiꝰ ſunt quattuor ſigna ſm Ber. Primū eſt preteritoꝝ pctōꝝ contritio. Secundū eſt abſtinēdi ꝓpoſitū. Tertiū bene operādi promptitas. et quartū diuini verbi deuota auditio. Aliqui ꝑterea videntᷣ habere cōſcientiā fatuoſam qꝛ cōtriti ⁊ nō ꝯfeſſi ad ſacrā cōmunionē accedūt. Circa qḋ aduertendū eſt: ꝙ tales aut habēt copiā ſacerdotis: ⁊ cōfitēdi tēpus ad liberā loquelā: ⁊ tūc mortaliter peccant ſine cōfeſſione cōicando: quia ad hoc ſacramētū ſm iudiciū eccleſie requiritᷣ ipſius ecclie recōciliatio. Proinde hugo de ſctō victore libro de poteſtate ligādi ⁊ ſoluēdi capi. xxj. dicit. Si abſqꝫ ſacerdotis abſolutiōe criminoſus ad cōmunionē corporis xp̄i accedit procerto iudiciū ſibi māducat ⁊ bibit: etiā ſi eū ante multū peniteat: etiā ſi vehemēter doleat ⁊ ingemiſcat. Aut vero ꝓdicta nō habet: ⁊ tunc di

ſtinguendū eſt quia aut iminet aliqua
neceſſitas celebrādi ⁊ cōicandi timen
do ſcandalū ꝑſone proprie ſcilicet po/
puli vel iā ceperūt ſacrū myſteriū: vel
amiſerūt loquelā ⁊ tūc nō peccāt cōmu
nicādo cōtri
ti. cū ꝓpoſi/
to cōfitendi
aut non imi
net necēitas
⁊ tūc peccāt
Hec ſm Ri
car. Pet. et
Scot. Et ſci/
endum eſt ſecundum eundē doctorem
ſubtilez diſtinctiōe.ix.quarti ſententia
rum volumus ꝙ ſimiliter eſt intelli/
gendum de alio communicaturo: qui
conſtitutus ante ſacerdotē cum alijs
cōmunicandis: recordatur mortalis
criminis non confeſſi: poteſt contritus
communicare cum propoſito confitē
di. Aliqui habent conſcientiam prauo
ſam ⁊ damnoſam ſeu temerariam ſci/
enter ſumentes corpus domini in pec
cato mortali qui propter indignitatē
incurrunt.xij. maledictiones. Prima
dicitur Illaqueationis. Secunda re/
tributionis. Tertia ſcandalizationis.
Quarta execationis. Quinta incurua/
tionis. Sexta irritationis. Septima
conturbationis. Octaua abbreuiatio
nis. Nona priuationis. Decima multi
plicationis. Undecima indurationis.
Duodecima damnationis. Quas om/
nes maledictiones ꝓpheta pſal.lxviij
tangit dicens. Fiat menſa eorum co/
ram ipſis in laqueum ⁊ in retributio/
nem ⁊ in ſcandaluz. Obſcurentur ocu
li eoruz ne videant: et dorſum eius ſem
per incurua. Effunde ſuper eos iram
tuam: et furor ire tue comprehendat
eos. Fiat habitatio eorum deſerta: et
in tabernaculis eorum nō ſit qui inha
bitet. Quoniam quē tu percuſſiſti per
ſecuti ſunt: ⁊ ſuper dolorem vulnerum
meorū addiderunt. Appone iniquita/
tē ſup iniqtatē eoꝝ: ⁊ nō itrēt i iuſticiā
tuam. Deleantur de libro viuentium:
⁊ cum iuſtis non ſcribantur.

Feria quinta in cena domini. Euangelium secundum Joannem xiij. capitulo.

Hic euangeliſta incipit deſcribere
mortez chriſti qualiter morte ſua
iminēte ani/
mos diſcipu
lorum cōfor
tauit et hoc
exemplis: et
diuiditur in
tres quia pri
mo factū de
ſcribitur. ſe/
cundo eius vtilitas oſtendit ibi. Uenit
ergo ad ſimonē. Tertio facti imitatio
diſcipulis indicit: ibi. poſtq̄ʒ ergo Pri
ma in duas quia primo premittit affe/
ctus xp̄i ad diſcipulos. Secūdo per fa
ctū inſtruit ipſos ibi. Et cena facta Cir
ca primū ſciendū ꝙ affectus xp̄i ad diſ
cipulos premittit vt eius factū magis
gratū oſtendat: ⁊ diſcipuli eius libētiꝰ
inuitent. Dicit ergo ſic.

Ante diē feſtū[a] paſche sciēs iħs[b]: q̄r venit ho/
ra eius[c] vt tranſeat[d] ex
hoc mundo ad patrē[d]

a Ante diez
feſtū). ſ.xiiij. luna in cuius veſpera im/
molabat agnus ⁊ incipiebat ſolēnitas
paſchalis que celebrat luna.xv. ⁊ ſm
hūc modū in eccleſia ſolennitates inci
piūt a veſpere p̄cedētis diei. b Sci
ens ieſus) ex quo patet ꝙ nō ignorans
nec inuolūtarius venit ad paſſionē: ſʒ
volūtarie obediēs deo prī. c Quia
venit hora eiꝰ) nō fatalis: ſed a deo pa/
tre determinata ⁊ hoc conueniēter vt
immolatio agni qui tollit peccata mū
di imediate poſt immolationē agni fi/
guralis ſequeret: ⁊ ſic veritas figure
reſpōderet. d Ut trāſeat ex hoc mū
do ad patrē) Dicebat enim paſcha iu/
deorū tranſitus eo ꝙ tūc engelus trāſi/
uit per egyptū interficiēs primogeni/
ta egyptiorū: ⁊ filios iſrael ſeruās: ⁊ ſi
militer paſcha chriſtianorū dicit trāſi
tus inquantū filius dei trāſijt ꝑ mortē
ad patrē: nō per loci mutationē: ſed ſi
cut dicit a patre veniſſe aſſumēdo no/
ſtrā naturā mortalē: ita dicit ad patrez

redijſſe faciẽdo ipſum conſoꝛtẽ pater/
ne gloꝛie per imoꝛtalitatẽ in ſua reſur/
rectione. a Cum dilexiſſet ſuos) In
quo oſtendiť eius dilectio gratuita:qꝛ
pꝛioꝛ dilexit ſuos oſtẽdiť diſcreta quia
iſta dilectio

cuȝ dilexiſſet ſuos[a]: q
erant in mundo:in fi/
nẽ dilexit eos[b]. Et ce/
na facta[c].cum dyabo/
lus iã miſiſſet in coꝛ vt
tradaret eũ iudas Sy
monis ſchariotis[d].ſci
ens ieſus qꝛ oĩa dedit
ei pater i manꝰ[e] Et qꝛ
a deo exiuit: ⁊ ad deũ
vadit[f] Surgit a cena[g]

ſpecialis nõ
fuit ad oĩs
ſed ad ſibi fa
miliares: cu
iuſmõi erãt
apl̃i q erant
in mũdo oñ/
diť hec dile/
ctio neceſſa/
ria quia apo
ſtoli remanẽ
tes i pericu/
lo mundi in
digebãt cõſolatione diuina. b In fi
nẽ dilexit eos).i.in moꝛte ſpecialia ſi/
gna dilectionis oſtendit vel aliter.
b In finẽ).i.perfectã animã ſuã ꝑ eis
ponẽdo. c Et cena facta) hic diſcri/
bitur imitabile factũ.ſ.lotio pedũ diſ/
cipuloꝝ ſuoꝝ vbi pꝛemittiť tẽpus ⁊ mo
dus huius lotionis cũ diciť. c Et ce
na facta) nõ eſt intelligẽda ꝙ eſſet tota
liter cõpleta quia poſtea diciť: ⁊ cũ re/
cubuiſſet: ſȝ erat facta:quantũ ad hoc
quãdo comederãt agnũ paſchalem: ⁊
tunc ſurrexit ad lauandũ pedes diſci/
puloꝝ ſuoꝝ:anteꝗ̃ daret eis ſui coꝛpo
ris ſacramentũ ad deſignandũ ꝙ ſpiri
tualis mũditia requiriť ad percipien/
dũ ipſum. d Cum diabolus iã miſiſſet
in coꝛ vt traderet eum iudas ſimonis
ſchariothis) die eni pꝛecedẽti cũ eum
vẽdiderat ſuggeſtiõe diaboli hãc ꝓdi/
tionẽ in coꝛ ipſius mittẽtis. e Sciẽs
ieſus quia omnia dedit ei pater in ma
nus) ex quo patet in xp̃o plenitudo ſci
entie ⁊ poteſtatis. f Et quia a deo ex
iuit: ⁊ ad deũ vadit) hoc iã ſupꝛa expo
ſitũ eſt qualiter diciť filius a patre ex/
iſſe ⁊ ad deũ redire. g Surgit a ce/
na) quia miſtrare volebat. h Et po
nit veſtimẽta ſua).i. deponit vt cõue/
nientius hoc miniſteriũ exhiberet.
i Et cũ accepiſſet lintheũ pꝛecinxit
ſe) ⁊ ſic ad lauãdũ ſe optime diſpõit ni
hil obmittẽs de his que ad iſtud offici

⁊ ponit veſtimẽta ſua[h]
Et cum accepiſſet lin/
theũ pꝛecinxit ſe[i]. De
inde miſit aquam in
pelui[k].et cepit lauare
pedes diſcipuloꝛũ ſu/
oꝛum. ⁊ exſtergere lin
theo quo erat ꝑcinctꝰ
Uẽit ꝰ ad ſymonẽ pe/
trũ[m] ⁊ diċ ei petrꝰ Dñe
tu mihi lauas pedes[n]

um requirũ
tur: ⁊ ſequiť
ſimplex hu/
militatis mi
niſteriũ cum
dicitur.
k Deinde
miſit aquaȝ
in peluiȝ) ꝓ/
pꝛijs mani/
bus nõ ꝑ mi
niſteriũ alio
rũ. (Et cepit
lauare pe//
des diſcipuloꝝ ſuoꝝ) lutoſos quia diſ/
calciati incedebant. l Et extergere
lintheo:quo erat pꝛecinctus) vt imple
ret humilitatis officiũ. m Uenit er
go) Hic oſtendiť huius facti vtilitas ⁊
oſtendiť ex quadã cõcertatione petri ⁊
xp̃i ꝑ quod oſtendiť factũ eſſe miſticuȝ
dicit ergo. m Uenit ergo ad ſimonẽ
petrũ) ꝛm oꝛigenẽ lotis alijs diſciplis
venit vltimo ad petrũ quia cepit laua
re a minoꝛibus ex hoc ſumẽs argumẽ/
tũ qđ diciť (Cepit lauare pedes diſcipu
loꝛũ ſuoꝛũ) ⁊ poſtea ſubdit (venit ergo
ad ſimonẽ) per hoc oſtendẽs ꝙ alij iaȝ
erãt loti: ſed nõ videť veriſimile ſi tran
ſiſſet ꝑ oẽs alios quin aliqs eoꝝ vel plu
res recuſaſſent hãc lotionẽ ſiċ ⁊ petrꝰ
⁊ ideo alij doctoꝛes dicũt. ꝙ pꝛimo ve
nit ad petrũ ꝓpter qđ alij diſcipuli au
dita repꝛehẽſione petri de hoc ꝙ recu/
ſauerat eiꝰ lotionẽ nõ fuerũt auſi eã vl/
tra recuſare. ꝙ ergo diċ euãgeliſta. (Ce
pit lauare) ⁊ poſtea ſubdit (Uenit ergo
ad ſimonẽ) nõ ẽ ꝑ hꝰ intelligẽdũ ꝙ alios
lauerit añ ipm̃: ſȝ euãgeliſta ꝓuſiċ fa/
ctũ i generali poſtea explicat modũ in
particl̃ari: incipiẽs a petro. n Et di
cit ei petrꝰ: Dñe tu mihi lauas pedes

.i.vis lauare mihi pctori tu q es filius dei.q.d.nullo mo decet. sic vbu dixit in principio sue couersionis. Lu.v.c. Exi a me dne q: ho pcto: ego sum.
a Respodit iesus et dixit ei: q ego facio tu nescis mo).q.d.no solu h facio pter pedu corpaliu3 emundatone s3 pter humilitatis eruditone vt postea expo/suit. io sub/dit.
b Scies aut postea) p h aut designauit mudítiá pedu spualiu q sut affect' metis q regrit in eucharistie pceptione. c Dicit ei petr': non lauabis mihi pedes ineternu).i.nuqz lauabis ac si diceret.ego nullo mo sustinere: l3 aute petr' faceret h bono zelo.tu indiscrete h faciebat: q: cu xps no posset errare no debebat volutati eius aliq mo resistere. io sequit. d Respodit ei iesus si no lauero et c). Si h intelligat de lotione interioris macule:lra est plana q: null' pot habere pte cu xpo in glia celesti nisi lot' fuerit a macula peccati fm qd scribit Apoca.xxi c. Nihil coinquinatu intrabit in illa. Si aut intelligat de lotione corpali pedu ipi' petri code mo e dicendu:sicut enim aliqd e illicitu no ex natura sua:sed tm q: pro hibitu:vt patet de esu ligni vetiti prio pareti.ita silr aliqd e necessariu ad salute no ex natura sui:sed pp preceptu dei vel plati:et sic erat in pposito. Exq enim xps volebat simplr h facere: petr' de necessitate salutis tenebat sustinere. e Dicit ei symon petr':dne non tm pedes meos: sed et manus et caput).Pedes sunt pars corpis inferior manus media. caput supior.et io p expressione ista ptiu intelligit totu corp' Est igit sensus(.Dne no tm et c.q.d.p' sustinere a te totu3 corp' lauari:qz a te separi.q: qzuis esset dux petro sustinere fuitiu mgri:tn grauius erat ei ab ipo separi. Unde d: in itinerario clemetis q quadocu qz petr' memor erat dulcissime societatis xpi:resoluebat in lachrymas ita qd facies ei' adusta videbat ex fre queti lachrimar fluxu.

Respondit iesus.et dixit ei[a] Quod ego facio tu nescis mo scies aut postea.[b] Dicit ei Petrus[c]. No lauabis mihi pedes in eternum. Respondit ei ihesus. Si no lauero te.no habebis partem mecu[d]. Dicit ei symo petr'[e]. Dne non tantu pedes meos sed et manus et caput. Dicit ei iesus[f] Qui lotus est non indiget nisi vt pedes lauet[g].sed est mund' totus.Et vos mdi estis: sed no omnes. sciebat eni3 quis na esset qui traderet eum.Propterea dixit:no estis mudi omnes. Postqz ergo[h] lauit pedes eoru3 accepit vestimeta sua[i]

f Dixit ei iesus q lot' e). per baptismu:ex q accipit q apli fuerut baptizati a xpo vt dictu e.iij.ca. g Non indiget nisi vt pedes lauet)s3 e mund' tot' si.n.aliqs baptizat' stati moriat euolat ad patria nec idiget aliq alia lotoe tn si supuiuat etia sancte indiget lotoe pedu spualiu.i.affectionu metis:q: ex coditoe mortalis vite affect' ei' aliqn aliqs maculas ptrahit ex tpalib': sed no idiget lauare caput.i.pte ptepl atiua:q itedit supiorib' et eternis:nec ma n'.i.vite actiue opa q in eo sunt facta. Tal at erat petr' et et alij apli excepto iuda pditore pp qd sequit(.Et vos mudi estis.sed no oes).h Postqz ergo) ostesa facti vtilitate i pdicta lotione: h inducit discipulos ad imitadu in ope Et diuidit in duas:q: prio ppositu declarat. Scdo pfirmat.ibi: Exeplu eni3 dedi.dicit ergo. h Postqz ergo lauit pedes eor) In hoc ostedit couenientem modu docedi. In moralib' eni magis mouet facta qz vba.vt potest hri ex.x. ethi.et io xps doctrie de hulilitate pmisit hulilitatis factu. i Accepit vestimeta sua) sic eni ad mistradu pgrue debet vestimeta depoi:ita ad docedu ho

neste debēt assumi pp qd mgri solēt le gere i hitu ad h disposito z ordiato sz dispositōz facultatis sue. a Et cuz re cubuisset iterū): q2 sedēdo debz doctor docere. doctria. n. nō capit nisi in qete pp qd dr. vij phisi. Sedē do z qescen/ do fit aia sci ens z prudēs seqt doctria b Dixit eis scitis qd fe/ ceri vobis). q. d. vos de/ betis h scire: z i h reddit eos attentos. c Vos vocatis zc. bñ dicitis suz eteni) Aliqd. n. dr bñ dictū qñ ɔgruit dicēti z rei dicte. Cōgruit āt rei dicte qñ sic ē in re sic dr. Cōgruit āt dicenti qñ dicēs talē se oñdit facto qlē vbo: vtroqz mō apli bñ dicebāt: q2 sic erat in re ex pte xpi q supior erat. Silr ex pte aplōz q facto se ei sbijciebāt sic z vbo. pp qd cō tra discipl'os solo vbo dr Math. vij. c. Multi dicēt mihi in illa die: dñe dñe nōne i noie tuo pphetauim9: z tūc cō fitebor illis q2 nūqz noui vos zc. Ex p/ dictis cōcludit saluator intentū dicēs d Si ergo ego laui pedes zc) mlto for tius (Debetis alter alterius lauare pe des). p h intelligit qdlibet pietatis et hūanitatis officiū pxio ipēsuz ad qd i/ pēdēdū qlibet tenet i casu nccitatz: ex/ tra āt talē casuz tenet debito hōestatis z ɔgruitatz. e Exēplū). h ɔfirmat cō clusionē pdictā exēplo dicēs. f Exē/ plū. n. dedi vobis zc) q. d. ad h feci vt ostenderem vos ad hoc teneri.

Expositio moralis.

Ante diē festū pasche zc). pa/ scha. i. transit9: z nos hoc fe/ stū debite celebramus cum a vitijs ad vtutes: vel a minorib9 bonis ad maio ra trāsim9 (in finē dilexit eos) p iesuz q sal9 interptat bon9 plat9 significat: fi/ nis aūt vltimus est btitudo vera q con sistit in clara dei visione z fruitōne pfe/

z cum recubuisset ite/ rum[a] dixit eis. Scitis quid fecerim vobis[b]. Vos vocatis me ma/ gister z dñe z bñ dici/ tis[c]. Sum etenim. Si ergo ego laui pedes vestros dñs z magister. z vos debetis alter al terius lauare pedes[d]. Exemplum enim de/ di vobis[e] vt quemad/ dum ego feci vobis ita et vos faciatis.

cta. lz aūt ois homo debeat ad hūc fi/ nē pximū diligere: prelatus tamen q est xpi vicarius tenet erga suos subdi/ tos h facere (. Et facta cena). i. pparata sm sensum litteralē: nō. n. erat termi/ nata cū xps a cena surre xit ad lauan dū pedes di scipulorum vt dr ifra eo/ dē. patet er/ go q iudas cū alijs cena uit: z corpa/ liter lot9 fuit: sic igitur exēplo xpi bo/ nus plat9 subditis etiā malis dz exhi/ bere bñficia: vt quantuz in se est eos a sua reuocet vita mala (. Venit ergo ad symonē petrū). s. prio put dictuz fuit in expositōe lrali: z in hoc xps dedit ex emplū supiorib9 illos inter sbditos pn cipaliter honorare: q primi sunt etate vel dignitate (. Dñe tu mihi lauas pe/ des). q. d. h indecens est: z nullo mō su stinēdū z in h petr9 significat discipu/ lū ignorātē indiscrete loquentē de fctō supioris sui cui9 ignorat rōem. frequen ter eni ɔtigit q illō iudicat irrōnabi/ lissimū ab ignorante cām. qd tñ ratio/ nabilissimū ē sm vitatē. h āt ɔtigit in h casu petro (pp qd dicit ei iesus: Qd ego facio tu nescis mō). z in hoc doce/ mur bñ iudicare z loq de factis supio/ ris boni: nisi de eo q pmittēte deo erra ret manifeste. (Si nō lauero te: nō ha/ bebis ptē mecū). Christ9. n. non laua/ bat pedes discipulōz p corpali mūdi/ tione: sed p exēplo hūilitatis docende pp qd dixit eis. (Exēplum. n. dedi vo/ bis zc). q ergo dixit petro: si non laue ro te nō hēbis ptē mecū: Idem est ac si dixisset ptē mecū nō hēbis nisi a me re ceperis exēplū hūilitatz: z in h fcō xps dedit supiorib9 z platz exēplū vere hu/ militatz. (Postqz ergo lauit pedes eo/ rū) p h oñdēs q supior p9 actū hūilita tis dz resumē dbitū exercitiū auctatz.

¶ Questio fratris antonij betontini. Qui lotus est nõ indiget nisi vt pedes lauet ꝛc. Joan.xiij.ca. Super quibꝰ verbis queritur. Utrum hoc sacramentũ eucharistie inter cetera sublimius habeatur? Ad quod breuiter rñdetur ex sñia illuminati doctoris frãcisci de maronis, ꝙ hoc sacramentũ non tantum est ceteris sublimiꝰ: sed etiã celebrius atqꝫ dignius omnibus sacramẽtis noui tastamenti, Primo inquit est omnibus sublimius respectu cause efficientis. q: efficitur ꝛ cõsecratur ab ordine sacerdotali qui est dignior omnibus ordinibus. lꝫ Dionysiꝰ ponat episcopatũ vt includit sacerdotiũ: tamen sacerdotiũ per se acceptũ vt distinguitur contra epatum est incõpabiliter dignius ipo: q: plus est cõsecrare ꝙ̃ quicunqꝫ alius actus. Nobilissimus autẽ est actus epalis inquantũ talis confert ordines in quibus hoies consecrãtur. In hoc vero sacramẽto ꝯsecrat᷑ ille q est verus deus. Uñ beatus franciscus admirans istã excellentẽ dignitatẽ monuit p̃sb̃ros p̃cunctis revereri ꝛ ex tanti ordinis reuerentia tenuit esse sacerdos, Scdo est sublimius respectu cause materialis: q: sicut cetera sacramenta versantur circa corpus xp̃i misticũ. Ita istud immediate circa corpꝰ xp̃i verum; q: hoc consecrat: ꝛ iõ sicut corpꝰ xp̃i verum est dignissimũ vltra misticum: ita ꝛ hoc sacramentuꝫ quẽadmodum theologia p̃fertur ceteris disciplinis: q: circa dignius subiectũ versat᷑. Tertio est sublimius respectu cause formalis: q: illa forma in qua excedit᷑ nobilissima creatura: oportet ꝙ sit nobilissima: sicut homo excedit bruta ꝛ p illud solũ in quo natura humana est nobilissima. sed p istud solũ sacramentum homines precellunt angelos ꝺm apostolũ ad hebreos.xiij.ca. dicentẽ. Habemus altare de quo edere non habẽt potestatẽ nisi qui tabernaculo deseruiunt. Quarto est sublimiꝰ respectu cause finalis: q: cuꝫ finis sit semp melior his que sunt ad finẽ. istud sacramentũ ꝺm diony.ca.iij. de angelica ierarchia est finis omniũ spiritualiũ pfectionuꝫ ꝛ etiã hoc sacramentũ celeberrimum super omnia sacramenta: vnde eiꝰ officiũ celebratio vocatur. In quo officio ecclesia militans imitat᷑ ecclesiam triumphantem. Nam sicut in celesti ierarchia ad ministranduꝫ xp̃o instituti sunt sex ordines angelorum: q: tres sunt assistentes: ita in hac vita instituti sunt ordines ad ministrandũ sacerdoti. Sꝫ primo est ibi presens dñi hoc sacramentum consecratur tota trinitas ratione tanti miraculi que non potest effici nisi a tribus personis mõ mirabili: quia sicut pater ꝛ filius sunt vnũ principiuꝫ spũs sancti. Ita pater ꝛ filius ꝛ spiritꝰ sanctꝰ vnũ p̃cipiũ tm̃: extra de summa trini. ꝛ fide catho.ca.j. Scdo ẽ ibi presentia sanctorum angelorum. Uñ de cõse. dist.ij.ca. Quid sit. Et sunt v̓ba grego. in omelia pascali. Quis inqt fidelium habere dubiũ possit vt in ipa imolatõis hora ad sacerdotis vocem celos aperiri. ꝛ in illo iesu xp̃i mysterio angelorum choros adesse. Tertio ẽ ibi presentia sanctarum aniarum. Uñ Hieronymꝰ cõtra vigilantiũ sanctorum reliquias reprobanteꝫ. Anime inquit sanctorum in hoc comitantur xp̃m quocunqꝫ ierit. iuxta illud Apocal.xiiij.cap. Hi sequuntur agnũ quocũqꝫ ierit. Quarto est ibi presentia matris xp̃i que est regina v̓ginũ atqꝫ virtutũ. Nam cũ ꝺm Hierony. officiũ associãdi xp̃m sit officiũ virginũ: iuxta illud Apocal. Uirgines eni sunt ꝛ ꝙ mater dei sit virgo virginũ: sequit᷑ ꝙ ipa in hoc sit specialissima principalis. Est insuper hoc sacramentũ dignius omnibꝰ sacramentis respectu quattuor priuilegiorum quorum primum dicit᷑. Gratie q: confert maiorẽ gratiã ꝙ̃ cetera sacramenta. Unde Diony. de angelica ierarchia capi.iij. dicit. Eucharistia est perfectio pfectionũ spũalium ꝛ

non eſt vltra ipm laudanduz aliqđ ſa/
cramentum. Aliud priuilegium dicit
veritatis. nam in ceteris ſacramentis
inuenit ſacrm frequenter ſine re ſacra
menti: vt cū quis ad ſacramentū fictꝰ
accedit: hic
aūt res ſacri
ſemp eſt cuz
ſacramento
quantūcūqz
fictus conſi/
ciat: qꝛ ſem/
per eſt ibi et
vere corpus
xpi. Aliud priuilegiū dicitur durabili
tatis: qꝛ omnia eccleſie ſacramēta ha/
bent naturā ſucceſſiuā cum tranſeant
cum vſu. Jſtud aūt ſacramentū ē per/
manens: cum tamdiu maneat ſacrm
iſtud: vt notat in. iiij. ſniarꝫ: quamdiu
ſpēs durare pñt. Aliud priuilegiū dici
tur glorificatōnis: qꝛ alia ſacramenta
ordinantur ad grām quam recte figu/
rant. Jſtud aūt ſacramentum ordinat
ad gloriā. qꝛ dicit beatus dionyſius de
angelica ierarchia capi. j. Sicut noti/
cia diuinarꝫ ſcripturarꝫ eſt nobis imita
tio future contemplatōis in patria ita
ſumptio diuine euchariſtie ē imitatio
illiꝰ fruitōis beatifice: qꝛ ſatiabunt ſci
eū appuarint in gloria eiꝰ: ⁊ iō dić ſal/
uator Lu. xxij ca. Nō māducabo illud
donec ipleat in regno dei. Sꝫ ad maio
rē veritatē habendā dici pōt ꝙ lꝫ ba/
ptiſmꝰ excedat alia ſacra rōe efficatie.
vñ Ambro. dicit in libro de ſacra. Per
aquā baptiſmi tranſitꝰ eſt de terrenis
ad celeſtia ſić notat de ꝯſe. diſt. iiij. ca.
per aquā. Et lꝫ cōfirmatio excedat rōe
cōferentis: qꝛ a ſolo epo ꝯfert: vt habe
tur de conſe. diſt. v. ca. manꝰ. Et lꝫ etiā
matrimoniū excedat rōe ſigni q ſigni/
ficat coniunctōꝫ xpi ad eccleſiā p vnio
nē diuine ⁊ hūane nature. extra de bi/
gamis. cap. debitū. tñ excedit euchari
ſtia rōe dignitatis ⁊ ſanctitatis vt his
ōnibꝰ reſponſum eſt. Vñ de ꝯſe. diſt.
ij. ca. Nihil. ſic dicit. Nihil i ſacrificijs
maiꝰ eē pōt ꝙꝫ corpꝰ ⁊ ſanguis xpi: nec
vlla oblatio hac potior eſt. ſed hoc oēs
pcellit. vñ ſaluator ipe Paulo teſtante
in epl'a hodierna etiā ait vbi dicit. hoc
facite in me
az cōmemo/
rationez ſcꝫ
glie mee.

In die veneris ſancta
Paſſio domini noſtri
Jeſu chriſti ſm Joan
nem. xviij. capitu.

In illo tē/
pore. Et e/
greſſus eſt
ieſus cum
diſcipulis
is trās torrētē cedrō [a]

Expoſitio
litteralis.

[a] Et e/
greſ
ſus eſt ieſus
Hic incipit euāgeliſta deſcribere chri/
ſti paſſionē ⁊ mortē. ipa aūt fuit p iude
os inchoata: ⁊ p gētiles cōſumata: ſm
ꝙ xps pdixerat Math. xx. c. Filiꝰ hois
tradet principibꝰ ſacerdotū et ſcribis
⁊ condēnabunt eū morte ⁊ tradēt eum
gentibꝰ ad illudendū ⁊ flagellandū et
crucifigendū. Et iō euangeliſta primo
oſtēdit qđ xps a iudeis ſit paſſus. Se/
cūdo qđ a gētibꝰ: ſequenti ca. ibi. Tūc
ergo apprehēdit. Pria in tres qꝛ prio
deſcribit euāgeliſta qualiter xps a mi/
niſtris iudeorꝫ fuit captus. Scđo qua/
liter a miniſtris fuit pontificibꝰ tradi/
tus: ibi. cohors quoqꝫ Tertio qualiter
a pontificibus corā pilato eſt accuſatꝰ
ibi: Adducūt ergo. Circa primū euan/
geliſta tria deſcribit. Prio pditionis
locū. Scđo pditoris apparatū. ibi. Ju
das ergo. Tertio animū xpi ad ſuſtinē
dū pparatū: ibi. ieſus itaqꝫ ſciēs Circa
primū ſciendū ꝙ xps iuit ad locuz ex/
tra ciuitatē ad quē ſciebat venturꝫ pro
ditorem vt oſtenderet ſe volūtarie ſub
ire mortē ⁊ hoc eſt quod dicitur.

[a] Et egreſſus ⁊c. trans torrentem ce/
dron) nomen eſt torrentis inter ciuita/
tē hierl'em ⁊ montē oliueti p vallē ioſa
phat: q eſt inter media: ⁊ dicebat ille
torrēs cedrō eo qđ i ripa illiꝰ fluminis
ſiue illius torrētis naſcebant multi ce/
dri: hic eniꝫ fluuiꝰ appellabat torrēs
p eo qđ ad modū torrētis qñqꝫ hēbat

aq̃s q̃nq̃ñ a. Ubi erat ort⁹) ꝛ sic erat loc⁹ clausus ꝯueniẽs ad capiẽdũ illos q essent itra ip̃m. b In quẽ introiuit ip̃e et discipli eius) offerẽs se captioni c Sciebat aũt ꝛ iudas qui tradidit eũ locuz) Ex quo patz aptitudo loci ad capiẽduz xp̃m ex trib⁹ Primo quia erat a ciuitate remotus: ꝛ ipsi q̃rebãt eum capere sine strepitu turbaruz vt habeť Mat thei.xxj. ca. Scd̃o quia erat clausus Tertio q: ꝓditori cognitus. d Iudas ergo) Hic ɔ̃scribiť ꝓditoris apparatus: q: iudas de trib⁹ se muniuit. Primo de manna societate ꝛ forti ꝛ autẽtica ꝛ iõ diciť. e Cũ accepisset cohortẽ) .s. militũ a p̃side assignatã vt sic si silitudo ppľi supueniret nõ auderet impedire ei⁹ ꝓditionẽ ꝓpter iusticie publice timorẽ. f Et a põtificibus ꝛ phariseis ministros) vt hr̃et fulcimẽtũ ab vtraq̃z curia .s. põtificis ꝛ imp̃atoris. Scd̃o muniuit se iudas de lũie ꝯtra noctis tenebras: qd̃ notať cũ diciť Uenit illuc cũ laternis ꝛ facibus. Tertio muniuit se d̃ armis si vellẽt eius ꝓditioni resistere. Jõ subdiť et armis. g Jesus itaq̃z) Hic oñdiť ꝓmptitudo xp̃i ad patiendũ ꝛ hoc dupľr. Primo q: xp̃s se nõ occultauit. Scd̃o q: defensionẽ ꝓhibuit ibi Symõ ergo In p̃ma igiť parte dr̃ sic. g Jhs itaq̃z sciẽs oĩa q̃ vẽtura erãt sup eũ ꝓcessit ꝛ dixit eis. h Quẽ q̃ritis) ex quo manifeste apparet q̃ sua volũtate capt⁹ est,

vbi erat ortus[a] in quez introiuit ipse et discipuli eius[b] Sciebat autem et iudas qui tradidit eum locum[c]: quia frequenter iesus conuenerat illuc cuz discipulis suis. Judas ergo[d] cũ accepisset cohortem[e]: et a põtificibus et phariseis ministros[f] venit illuc cũ laternis et facibus ꝛ armis. Jesus itaq̃z sciens om̃ia[g] que ventura erant super eum: ꝓcessit et dixit eis[h]. Quẽ queritis

q: cũ sciret oĩa futura vt declaratũ fuit p̃mo ca. nõ se occultauit. sed magis q̃rẽtibus eũ obuiã iuit. i Rñderũt ei Jesum ꝛc̃) Uirtute eni diuinitatis factũ ẽ q̃ veniẽtes ad capiẽdũ eũ primo nõ cognoscerẽt eũ etiam suus discipulus qui venerat ad tradẽdũ aũ. vnde subdiť. k Stabat aũt et iudas q̃ tradebat eũ cũ ip̃is) vt p hoc scd̃o ostenderet q̃ de voluntate sua capereť: q: ex quo eis erat incognitus: poterat ab eis recedere: ꝛ nõ solũ potuit h̃ p p̃dicta: s̃z etiã manifesti⁹ p hoc qd̃ s̃bdiť. l Ut ergo dixit eis Ego sũ: abierũt retrorsũ ꝛ ceciderũt in terrã) Si eni vno v̾bo oẽs ꝓstrani: di facili poterat ab eis euadare Oĩa eni facta sũt ex diuina ordinatiõe: vt d̾clarareť v̾tus diuinitatis ei⁹ p p̃dicta sicut fragilitas hũanitatis p captionez eius sequẽtem ꝛ passionẽ. m Iteꝝ ergo iterrogauit eos Quẽ q̃ritis) Hoc fuit facto iteruallo a p̃ma interrogatõe: q: q̃z diu iacuerĩt ꝓstrati nõ mouit se d̃ loco vt magis d̾clarareť sua volũtaria captio. n Illi ãt dixerũt iesũ nazarenũ) ñ eni cognoscẽ poterãt eũ nec cape donec ip̃e vellet. ꝓpť h̃ s̃bdiť. o Dixi vobis q: ego sũ) ꝛ tũc habuerĩt ipsius noticiã et capiendi eũ licentiã ꝓpter qd̃ s̃bdiť. p Si ergo me q̃ritis sinite hos abire) q̃si dicat si do vobis potestatẽ me capiẽdi: tñ meis discipulis nõ facietis aliq̃d mali. q Ut ipleret sermo quẽ dixit) precedenti caplo.

Respondeerunt ei[i]: Jesum nazarenum. Dicit eis iesus: Ego sum Stabat autez ꝛ iudas qui tradebat eum cuz ip̃is[k] Ut ergo dixit eis ego sum: abierunt retrorsum ꝛ ceciderũt in terram[l]. Iterum ergo iterrogauit eos. Quẽ queritis[m]? Illi aũt dixerunt Jesum nazarenũ[n]: Respondit iesus Dixi vobis q: ego sũ[o] Si ergo me queritis sinite hos abire[p] vt ipleretur sermo quẽ dixit[q]

quia quos dedisti mi/bi: non perdidi ex eis quemq̄z[a] Symon er/go petrus habens gla diū eduxit eū[b] et pcus sit pōtificis seruū[c] ⁊ ab scidit auriculā eius de xterā[d]. Erat aūt nomē seruo malchus[e] Dicit ergo iesus petro Mit te gladiū tuū in vagi/nā[f]. Calicē quē dedit mihi[g] pater nō vis vt bibā illū. Cohors aūt[h] ⁊ tribunus[i] ⁊ ministri iudeoꝝ[k] cōphēderunt[l] Jesuz ⁊ ligauerūt eū[m] ⁊ adduxerunt eum ad Annam primū[n]. Erat enim socer Cayphe[o]

a Quia quos dedisti mihi nō perdi di ex eis quēq̄z) Istud eni verbū dixe rat iesus nō tm̄ de salute spirituali suo rū discipuloꝝ: sed etiā de salute corpo rali eoꝝ: qḋ patet ex hoc qḋ inde exce pit iudā qui pdit⁹ ē ⁊ spi ritualiter et corporaliter q: ex despe/ ratione se su spendit: ⁊ iō euangelista aplicans ver bum pdictū ad pditionē corporalem nō discedit ab intentione littere. b Simō ergo) Hic ostendit ꝓmptitudo xpi ad patiē dū ex hoc ꝙ defensionē ꝓhibuit: ⁊ hoc est qḋ dicit. b Simon ergo petrus habēs gladiū eduxit eū) Dicūt hic ali/ qui ꝙ discipuli emerāt gladios de pre cepto dn̄i ꝑm qḋ habet. Luc. xxij. ca. Ubi dicit sic. Et qui non habet vendat tunicā suam et emat gladiū. Sed non est verisimile: quia ibidem dicit ꝙ apo stoli statim responderūt. Ecce duo gla dij hic: et xp̄s dixit. Sufficit. ex quo pa tet ꝙ ante illos gladios habebāt. Dicē dū igit ꝙ apostoli fuerunt piscatores: in piscatione autē oportet aliquādo re tia cū paxillis affigere ⁊ cū particis na uiculas dirigere. Et ideo in talibus et cōsimilibus vsus magnoꝝ cultelloꝝ est necessarius: et ꝓbabile est ꝙ aliqui de apostolis illos cultellos sibi retinue rāt ad scindendū cibaria: vnde etiam cū illis carnes agni paschalis cōscide/ rāt Petrus aūt vnum ex illis retinue/ rat apud se: quia erat magis prompt⁹ ad defensionem sui magistri q̄z alij.
c Et pcussit pōtificis seruū) q magis de ꝓpe se ingerebat ad xp̄m capiendū
d Et abscidit auriculam eius dexterā credidit eū magis ledere: vel forte ca/ put eius pcutere vel etiā amputare: sꝫ diuina ordinatiōe ictus declinauit et accepit solū illius auriculā. Jō sequit.
e Erat aūt nomen seruo Malchus) Hoc addit euangelista ad ostendendū certitudinez rei geste exp mendo pro/ pria nomia
f Dixit er go Jesus pe tro. Mitte gladiū tuuz in vaginā) q̄ si dicat: noli vti ad defen sionem meā ⁊ subdit cā.
g Calicē quē dedit mihi pr̄ nō vis vt bibā illū) q̄si dicat passionē quē ordina uit pater celestis ad salutē hūani gene ris debeo patiēter tollerare: ⁊ iō nō est locus defensiōis ⁊ resistentie: sꝫ magis patiētie. h Cohors aūt ⁊c̄) Hic ondit tur q̄liter xp̄s a mistris cōprehēsus pō tificib⁹ p̄sentat. Et diuidit in duas: q: p̄mo describit ipsius p̄sentatio Anne. Scḋo Cayphe. ibi: Et misit eum Annas Prima in duas: q: p̄mo ponit xp̄i pre/ sentatio Scḋo eius examinatio. ibi. pō tifex ergo. Prima adhuc in duas: q: p̄ mo describit p̄dicta p̄sentatio. Scḋo incidēter ponit Petri p̄ma negatō ibi Seq̄bat aūt. Dicit ergo p̄mo sic.
i Cohors aūt). s. militū. Et tribunus q eis p̄erāt: ⁊ illi erāt gentiles. k Et mistri iudeoꝝ) isti erāt iudei. l Cō p̄henderūt Jesū) ex quo patꝫ obstina/ tio eoꝝ q: nō fuerūt auersi a suo malo visis p̄dictis signis: sed magis atribue bāt artibus magicis. m Et ligauerūt eū) q̄si morte dignū: illi eni qui reputa bant morte digni iudicib⁹ p̄sentabant ligati. n Et adduxerūt eū ad Annā p̄mū). i. p̄mo: cui⁹ cā subdit. o Erat eni socer Cayphe) ⁊ q: eūdo ad domū Cayphe habebāt trāsire añ domū isti⁹

anne:ideo introierunt domū eiꝰ ꝓpter eius reuerētiā. Alia aūt ratio fuit quia pontificatus tunc singulis annis vēdebatur: ⁊ isti duo scꝫ annas ⁊ cayphas quasi alternatim erāt pontifices: proptcr qđ quasi pōtifex habebat qꝛ anno ꝑcedenti fuerat. Tertia ratio ē vt xp̄s corā iudicibꝰ pluribus condēnatꝰ videret magis dignꝰ morte.
[a] Qui erat pontifex anni) ⁊c̄. Ista sunt exposita supra.xj. capitu.
[b] Sequebatur). Hic interponit prīa negatio petri cū dicit. [b] Seq̄bat iesum symon petrus ⁊ alius discipulus). s. Joannes licet enim isti sicut ⁊ aliȷ̄ fugissent prio tamen postea secuti sunt iesum: qꝛ feruentiores erant aliȷ̄s. [c] Discipulus aūt ille erat notus pontifici. Dicūt aliqui quod ioannes erat peritus in lege ⁊ propter hoc habebat noticiā cuꝫ pōtifice: sed hoc non est verisimile: quia piscator erat: ⁊ de naui a xp̄o vocatus fuerat vt habetur math.iiȷ̄.ca. Unde dicit hieronymus in ep̄la sua ad Paulinū: Joannes rusticus piscator indoctus ⁊c̄. Et ideo alia fuit causa sue noticie cum pontifice: quia forte missus a p̄re suo pluries portauerat pisces ad domum pontificis: vel forte quia aliquis de cognatione eius ibidem seruiebat: vel aliqua alia causa quaꝫ aliqui assignant quia descenderat de dauid ⁊ sacerdotes h̄eant istas genealogias.
[d] Et introiuit cū iesu in atriū pontificis) ꝓpter noticiā p̄dictā ꝑmissus est intrare. [e] Petrus aūt stabat ad hostiū foris) tanq̄ incognitꝰ: ⁊ ñ ꝓpter ioannē ꝑmissus est intrare. [f] Dixit ergo petro ancilla ostiaria. nunq̄d ⁊ tu ex discipul' es hois istiꝰ) q̄si dicat vī ꝙ sic vidit eū timide intrantem: ⁊ sic habuit đ eo suspitionem. [g] Dixit ille: non sum) ex quo patet fragilitas petri: qꝛ ita cito negauit ad vocē vnius mulieris que nō loq̄batur acriter: nō.n. dicebat ei es tu de familia huius ꝓditoris vel aliq̄d hmōi: sed homis istius quasi cōpassiue loquendo.
[h] Stabāt aūt serui ⁊ ministri ad prunas: qꝛ frigus erat) qꝛ solet esse in martio post mediā noctē(. Et calefaciebāt se ⁊c̄). [i] Pōtifex ergo) Hic ponit xp̄i examinatio: ⁊ diuiditur in tres. qꝛ primo ponit dicta examinatio. Scđo xp̄i responsio ibi. Dicit ei iesus. Tertio reprehēsionis reprobatio ibi. Hec cuꝫ dixisset. Circa primū sciendū ꝙ xp̄us reputabatur a iudeis seductor hominū: ⁊ doctor false doctrine: iō examinatus fuit de vtroq; ⁊ hoc est qđ dicitur. [k] Pontifex ergo interrogauit iesuꝫ) dicitur aūt annas pontifex: nō qꝛ esset actu: sed qꝛ ante fuerat: ⁊ qꝛ socer erat pontificis vt dictū est. [l] De discipulis suis) vt videret si posset eum deprehendere ꝙ fuissent ab eo seducti. [m] Et de doctrina eiꝰ) ad videndum si possent ibi iuenire falsitatē vel calūniā ⁊ aliq̄d dictū cōtra legē. [n] Respōdit ei iesus). Hic ponitur xp̄i respōsio:

qui erat pōtifex anni illiꝰ[a]. Erat āt cayphas q cōsiliū dederat iudeis: qꝛ expedit vnū hominē mori ꝑ populo. Sequebat[b] aūt iesuꝫ symon petrꝰ ⁊ aliꝰ discipulus. Discipulus aūt ille erat notꝰ pontifici[c]. Et introiuit cū iesu[d]: in atriū pontificis. Petrus aūt stabat ad ostium foris[e]. Exiuit ergo discipulꝰ qui erat notus pōtifici: et dixit ostiarie: ⁊ introduxit Petrum. Dixit ergo Petro ancilla ostiaria[f]. nunquid ⁊ tu ex discipulis es hominis illius. Dixit ille[g]. Nō sum. Stabāt s̄ui ⁊ mīstri ad prunas[h]: qꝛ frigꝰ erat ⁊ calefaciebāt se. Erat āt cuꝫ eis ⁊ petrꝰ stās ⁊ calefaciens se. Pōtifex ergo[i] interrogauit iesū[k]: đ discipul' suis[l]: ⁊ đ doctrina eiꝰ[m]. Rn̄dit ei ih̄s

Ego palam locut⁹ suꝫ mundo[a]. Ego semper docui in synagoga et i téplo quo oés iudei conueniũt: ⁊ in occulto locutus sum nihil. Quid me interrogas. Interroga eos q audierũt[c]. qd locutus sum ipis. Ecce hi sciunt q̃ dixerim ego. Hec aũt cum dixisset[c]. vn⁹ assistens ministrorum: dedit alapam iesu dicẽs Sic respondes pontifici[d]. Respondit ei iesus[e]. Si male locutus sum testimoniũ perhibe de malo[f]. si aũt bñ: quid me cedis. Et misit eum Annas[g] ligatum ad Cayphã pontificem[h]. Erat autem Symon Petr⁹ stãs[k].

De discipulis aũt suis nihil boni poterat pro tunc bene respõdere: q: principaliorẽ inter eos statim audierat ipm in sua presentia negasse. Sed de doctrina sua rñdit ostẽdẽs q nõ erat mala vel suspecta: sed sana: quod declarat ex duob⁹. primo ex loco cum dicitur.

a Ego palã locut⁹ suꝫ mundo ⁊c). doctrina suspecta in angulis ⁊ lateribus docet non in loco publico ⁊ sacro. Scdo ex auditoꝝ testimonio dicẽs b Interroga eos q audierũt ⁊c). q. d. parat⁹ sum testimoniũ eoꝝ subire qd ẽ tibi magis credibile q̃ meũ dictũ: q̃uis ẽm veritatẽ deberet esse contrariũ. c Hec cũ dixisset). Hic ponit hui⁹ responsionis reprobatio: ⁊ hoc dupliciter primo p factũ cũ dicit (vn⁹ assistẽs ministroꝝ dedit alapã iesu). scdo p vbũ cũ subdit. d Sic respõdes põtifici). Ille enim minister sceleris accepit responsionẽ iesu q̃ si notasset pontificem de stulta interrogatõe. e Respõdit iesus) hũiliter veritatẽ ostendendo. f Si male locut⁹ suꝫ testimoniũ perhibe de malo). i. potes phibere: Si aũt bñ: qd me cedis). ⁊ nõ me iniuste pcutere. Sed h videt q xps fecit cõtra doctrinã suã: q: Math. v. c. dicit. Si qs pcusserit te in maxillã dexterã pbe ei ⁊ alterã: ipe aũt hoc nõ fecit: sed magis percutientẽ se correxit. Dicendũ q illõ xpi preceptum ⁊ plura alia que ibi ponuntur nõ dantur absolute: ẽm quod dicit Augustinus sed magis ẽm ppationem animi quia homo debet habere animum semper preparatum ad hoc faciendũ vbi videret hoc expedire ad honorẽ dei ⁊ vtilitatẽ ecclesie. alias aũt non. immo aliquando expedit iniuriantibus respondere ad ipoꝝ ⁊ aliorum instructionẽ sicut fecit hic christ⁹ et aliquãdo etiam facto resistere ne detur occasio malis male agendi.

g Et misit) Hic ostenditur qualiter christus presentatus est Cayphe et diuiditur in duas: quia primo describitur dicta presentatio. Secundo subditur secunda ⁊ tertia Petri negatio: ibi. Erat aũt. In prima igitur parte dicitur sic. g Et misit eum Annas ligatum) quasi morte dignum: ⁊ iam coram eo condemnatum. h Ad caypham pontificem). Tum quia ad ipm pertinebat principaliter christi examinatio. Tum vt videretur christus magis morte dignus: qui fuisset coram iudicibus pluribus cõdẽnatus. Sciendum tamen q Joannes hic tacet qualiter Cayphas eum examinauit. ⁊ qualiter cayphas vestimenta sua scidit ⁊ qualiter christus in domo eius illusus fuit: q: alij euangeliste hoc sufficienter expresserant. i Erat aũt). Hic reuertit euangelista ad narrandũ de negatõe petri: ⁊ iõ q̃si eadẽ verba q̃ dixerat in fine prie negationis reassumit dicẽs. k Erat aũt symõ petr⁹ stans ⁊ calefaciens se) Ille enim q narrat hystoriã aliquam qñ occurrunt aliqua incidentia narranda. interrũpit principale ad illud incidẽs narrandũ. quo facto reuertit ad ppositũ: ⁊ sic facit h Joães vt dictum est.

z calefaciẽs se. Dixerũt ergo ei^a. Nunqd et tu ex discipulis eius^b es? Negauit ille: z dixit: Nõ suz^c. Dixit ei vn^9 ex seruis põtificis cognatus eius cui^9 abscidit Petrus auriculã^d Nonne ego te vidi in orto cũ illo^e. Iterũ ergo negauit Petrus^f. Et stati gall^9 cãtauit^g Adducũt ergo Jesuz a Caypha in pretoriũ^h

a Dixerũt ergo ei) mĩstri ad ignẽ stãtes b Nũqd et tu ex discipulis eius es). q. di. sic: q: illi videbãt eũ timidũ z pauidũ. c Negauit ille z dixit. Nõ sũ De ista scđa negatõe petri videt̃ math. contradicere Joanni p mo quo ad psonã: quia dicit ipsum secundo negasse ad vocem alterius ancille Mathei. xxvj. c. Joannes aũt hic dicit q fuit ad vocez ministrorũ ad ignẽ stantiũ. Scđo quo ad locũ q: Math. dicit q scđo negauit in exitu ianue: hic aũt dicit̃ q stans ad ad ignez. ppter qđ sciendũ q principalis intentio euangelistaꝝ erat exprimere trinam Petri negationem: et in hoc omnes cõueniunt. De personis autez accusantib^9 seu de negationis loco nõ erat eoꝝ principalis intentio. z pbabile est q multi ad verba Petri cõcurrebant circa eum: et consimilia verba dicebant improperando ei magistruz suum: et ideo vnus euangelistarum exprimit vnã psonam accusantem: z alius aliam: z vterqz dicit verũ. vnde fm veritatem hystorie videt̃ q pma negatio sit facta ad vocem ancille hostiarie Petro domũ intrante. Scđa ãt negatio facta est in domo: q: post pmã negationẽ Petrus timuit diu stare inter iudeos ppter qđ voluit exire: et tũc alia ancilla vidẽs eũ timidũ accusauit eũ z simul ad hoc ɔcurrerũt illi q ad ignez stabãt z idẽ dicebãt cũ illa ãcilla: ppt qđ math. di. q ad vocẽ ancille alterius negauit. Joãnes aũt ministros ɔcomitãtes expmit. Jtẽ math. dicit q negauit ipo exeũte ianuã. i. volẽte exire: z ad h se pparante ppter timorẽ vt dcm̃ est q: tñ adhuc erat in domo nec ab igne lõgẽ recesserat iõ dicit Joãnes q ppe ignem facta est illa negatio. Tertia autẽ negatio facta est multis eũ accusantibus z ɔcurrẽtibus ppter pdicta tm̃ inter illos erat pncipalis vnus seruus põtificis ppter qđ Joãnes illũ expmit tacendo de aliis iõ subdit̃. d Dicit ei vnus ex seruis pontificis cognat^9 eius cuius Petr^9 abscidit auriculã et ideo acrius ceteris eũ accusabat: z i accusatõis sue assertionẽ adduxit factũ pcedẽs: cũ dicit. e Nõne ego te vidi in orto cũ illo) q̃si diceret sic. f Jterũ ergo negauit) Aliq aũt volẽtes excusare petrũ dicũt q nõ negauit eũ ex timore mortis: sed ex amore nolẽs ab eo separari: sz semp eũ seq. Sciebat eni q si diceret se esse discipulũ eius stati ab eo separaret̃: sed hoc est ɔtra verba dñi supra habita. xiij. vbi exprobrauit Petro dicẽs Aiam tuã p me pones: qđ fuit dictum negatiue: sicut fuit ibidẽ expositũ: z iõ pz q Petrus negauit timẽs aiam suã exponere pro xpo: ideo subdit̃. g Et statim gallus cãtauit). s. scđa vice quia post primã negationẽ semel cãtauit gallus: sz Petrus timore pturbat^9 nõ pcepit fm qđ fuit expositũ Matth. xxvj. caplo. h Adducũt ergo iesum zc.) Hic ostẽdit̃ qualiter xps a iudeis corã Pilato accusat̃: z diuidit̃ in tres: q: pmo dscribit̃ xpi psentatio. Scđo psentati examinatio ibi. Exiuit ergo. Tertio innocentie xpi declaratio. ibi. Et cũ hec dixisset Jn prima parte dicitur sic. h Adducũt ergo ihm a Caypha in ptoriũ). i. a domo cayphe põtificis ad domũ Pilati psidis: ad quẽ ptinebat iudiciũ in causa sanguis: z loc^9 vbi iudicabat ptoriũ vocabat̃. Aliqui autẽ lu-

bꝛi male habent(ad Cayphā) qꝛ in do mo cayphe iam erat xp̄s: nullus autē adducit ad locū in quo est. Preterea ioannes scripsit in greco hoc euange/lium: ⁊ ideo pro veritate textus habē/da: recurrē/dū ē ad gre/cū: in greco aūt ponitur a caypha. et iō sequitur.
a Erat aūt mane). hoc addit euan/gelista ad o/stendendū quantū iu/dei sitiebāt sanguinem iesu xpi qui summo mane querebant sententiam de eius morte dari.
b Et ipi non introierunt in pꝛetoꝛiū vt non contaminarentur) ex ingressu domus hominis gentilis ⁊ tamen nō timebant inquinari ex pꝛocuratione moꝛtis innocentis: ex quo patet eoꝛū superstitio vana.
c Sed vt manducarent pascha). id est azimos panes qui a iudeis comedebantur in pasca per septem dies. non enim erat licitum illos comedere nisi personis mundis. ⁊ ideo per pascatis manducationem non intelligitur hic comestio agni paschal: vt male dicūt greci: quia illum comederant die pꝛe/cedenti: sequitur.
d Exiuit ergo). Hic ponitur chꝛisti examinatio: ⁊ hoc dupliciter: quia pꝛimo examinatur coꝛam iudeis. Secundo ad partem sine ipis. ibi. Introiuit iterum. In pꝛima parte dicitur sic.
d Exiuit ergo Pilatus ad eos foras) Judei enim non audebant domū ei⁹ ingredi ne suas obseruationes viola/rent: ideo volens eis deferre exiuit ad eos.
e Et dixit quam accusationem affer/tis aduersus hominem hunc) videbat enim ligatum in signum damnatio/nis. ideo querebat de causa: quia non erat consuetudo romanis condemna/re aliquem: nisi pꝛius audirent accusa/tionem suā ⁊ haberet locum se de/fendendi: vt habetur Ac/tuum. xxv. capitulo. Et ideo Pila/tus qui erat iudex ab im/peratoꝛe ro/mano illuc missus volu/it modū ro/manoꝛum tenere.

Erat aūt mane[a]. ⁊ ipi non introierūt in pꝛe/toꝛium vt non conta/minarentur[b]. sꝫ vt mā/ducarent pascha[c]. Ex/iuit ergo[d] Pilat⁹ ad eos foras ⁊ dixit. Quā accusationem affertis aduersus hoīē hūc[e]? Responderunt et di/xerunt ei[f]. Si nō esset hic malefactoꝛ: non ti/bi tradidissemus eum. Dicit ergo eis pilat⁹[g] Accipite eū vos: ⁊ sm̄ legē vestram iudicate eū[h]. Dixerunt ergo iu/dei. Nobis nō licet in/terficere quēquā[i]. Vt sermo iesu impleret quem dixit significās q̄ moꝛte eēt moꝛitur⁹[k]

f Responderunt ⁊ dixerunt ei. Si nō esset hic malefactoꝛ ⁊c̄). quasi dicant nos eius factum diligenter examina/uimus: ⁊ inuenimus eum dignū moꝛ/te: ac si dicerent. non opoꝛtet aliam ex/aminationem facere.
g Dicit ergo eis Pilatus) quasi in/dignatus ex eoꝛum responsione. quia sciebat eos ipsum per inuidiam tradi/disse: vt habetur Math. xxvij. capit.
h Accipite eum vos et sm̄ legem ve/stram iudicate) quasi diceret. si sufficit vestra examinatio. sufficiat ⁊ vestra sen/tentia. Sciendum enim ꝙ romani ali/qua minoꝛa iudicanda dimiserant iu/deis: sed non poterant pꝛo talibus in/ferre penam moꝛtis: quia romani reti/nuerant sibi causam sanguinis: ⁊ ideo per hanc responsionem inhibebant in/ferre chꝛisto moꝛtem. Ipsi autem non poterant vitam eius sustinere: et ideo renuerunt hoc accipere dicentes.
i Nobis non licet interficere quēq̄ȝ) si enim potuissent dare moꝛtis senten/tiam libenter iudicium accepissent.
k Vt sm̄o Jesu impleret quē dixit ⁊c̄) Chꝛist⁹. n. pdicēs moꝛtem suam apo/

Introiuit ergo iteruz in pretorium pilatꝰ et vocauit iesum: et dixit ei[a]. Tu es rex iudeoꝝ[b] Respōdit iesus[c]. A temetipo hoc dicis[d]: an alij dixerūt tibi de me Rndit pilatꝰ. nunqd ego iudeꝰ sum[e]: gens tua: et pōtifices tui tradidert te mihi[f]. Quid fecisti[g]. Respōdit Jesus[h]. Regnū meuz nō est de hoc mundo[i]. si ex hoc mundo eēt regnū meū: mistri mei[k]

stolis Math.xx.ca. dixit q a principibus sacerdotū traderet gentibꝰ ad illudendū et crucifigendū. et hoc fuit iple/tū p hoc: qd renuerunt iudiciū: et dimi/serunt ipm pilato q erat gentilis iudi/candū: et sen tentie execu tionem suis militibus.

a Introi/uit ergo). hic ponitur examinatio xpi in secreto: et diuiditur in tres: q: prio ponit pilati interrogatio. Scdo chri/sti respōsio: ibi: Rndit iesus. Tertio pi/lati obiectio: ibi: Dixit itaqz. Circa pri/mū sciendū q iudei cū tumultu irrati/onabili petebāt mortē xpi: ꝓpter qd xps non respondebat: sm illd Ecclesia/stici.xxxij. Ubi non est auditꝰ nō effun/das sermonem. et ꝓpter hoc Math. et mar. dicunt q cū accusaret a principi/bus sacerdotū nihil respondit: ꝓpter qd Pilatꝰ intrauit pretoriū qd erat in domo sua: vt ibi xpm magis pacifice examinaret extra tumultū iudeoꝝ qui nō audebant intrare pretoriū vt dictū est. xps aūt de tribus fuerat accusatus corā eo: vt habet Lu.xxiij.c. Hūc in/uenimus subuertentē gentē nostram: et prohibentē tributa dari cesari: et di/centē se xpm regē esse. Pilatus autem de duobus primis nō curauit inquire/re: q: de prio.s. de subuersione obſua/tionū legaliū nō curauit: vtꝝ esset veꝝ vel falsum: q: nō erat iudeus: sed gen/tilis. Scdm cognouit esse falsum p fa/mam publicā: q: audierat xpi respon/sionē q iudeis de hac materia respon/derat. Math.xxij.cap. Reddite q sunt cesaris cesari etc. sed de tertio qd vide/bat esse cōtra honorē impatoris inqui/siuit.s. de regno: q: impatores romani nomē regiū a iudeis abstulerāt: vt frā/gerent eoꝝ supbiam: et tollerēt rebellā/di occasionē: et id qsiuit a christo.

b Tu es rex iudeoꝝ.q.d. est hoc veꝝ qd tibi imponit.s. qd velis tibi vsurpare regnū.

c Respondit iesus. Hic ponitur xpi responsio in qua prio ex/aminauit pilati interro/gationez di/cens.

d A temetipo hoc di/cis an alij etc. q.d. cōcepi/sti hanc opinionē de me per teipsum.

e Respondit pilatus: Nūqd ego iu/deus sum) q.d. ex me nō concepi: quia non sum iudeus et sic nō possum inue/stigare ex libris iudaicis qs debeat eē rex eoꝝ: sed hoc ad peritos legis perti/net. ideo subditur.

f Gens tua et pontifices tui tradiderunt te mihi) ac/cusantes te super hoc.

g Quid feci/sti).q.d. videtur q tu sis in aliquo cul/pabilis: ex quo illi q sunt de gente tua et tāte auctoritatis sicut sunt pōtifices te accusant.

h Respondit iesus) Examinata interrogatōe pilati: iesus primo respondit ad questionez primo factā: de vsurpatōe regni tpalis.

i Regnū meū non est de hoc mūdo). nō eni negat se esse regē: sed magis cō/cedit: q: sm veritatē ipe erat rex regū. Uerūtamen ad tollendū occasionē ca/lūnie tpat suā responsionē dicēs: q nō querit huius mundi temporalē domi/nationē: qd probat cōsequēter dicens.

k Si ex hoc mundo esset regnū me/um ministri mei) etc. Omne eni regnū temporale habet firmitatē nō solū ab ipo rege cū sit vnꝰ solꝰ hō: sed etiam a ministris cōtra aduersarios ꝓ ipo pu/gnātibꝰ: qd nō qrebat xps: et sic patet q satisfecit ad questionē ostēdendo q nō qrebat inter iudeos tēpalē domi/

vtiqꝫ decertarent: vt non traderer iudeis. Nunc autem regnum meum non est hinc[a]. Dixit itaqꝫ[b] ei Pilatus: Ergo rex es tu[c]: Respondit iesus[d] Tu dicis: quia rex sum ego[e]. Ego in hoc natus sum[f]: et ad hoc veni in mundū[g] vt testimoniū perhibeam veritati[h]. Omnis qui ē ex veritate[i] audit vocē meā[k]. Dicit ei pilatus Quid est veritas[l]? Et cum hoc dixisset: Iterum exiuit ad iudeos[m]

nationem: verū tñ: qꝛ cōcesserat se esse regē: ideo ꝯcludit. a Nūc aūt regnū meū nō est hinc) idest quātū ad tēporalia ista querēda. Sed ꝯtra hoc videtur qꝺ dicit psal. xlvj. Rex ois terre deus. ipe aūt ē verꝰ deus sicut verus hō ergo regnuꝫ eius est de h mūdo. Dicēdū ꝙ ꝫm veritatē diuinitatis oia sūt sbiecta xp̄o: tamen quātū ad humanitatē in p̄mo aduentu suo nō venit ad dñanandum tēporaliter: sed magis ad seruiendū ⁊ patiēdū et sic patet ꝙ sufficiēter excludit illud quod sibi imponebat de vsurpatione regni iudee: quia nō fiebat q̄stio de ipso: nec inquātum homo ⁊ ꝓ statu p̄senti in quo erat qui ad p̄mum eius aduentū ꝑtinebat.

b Dixit itaqꝫ) Hic ponit pilati obiectio sicut enim visum est ꝙ christus in sua responsione cōcesserat se esse regē sed dixerat regnum suum nō esse hinc ideo Pilatus ad plenū verba eius nō intelligens accepit per hoc ipsum esse regem alicuius regni de quo nō intromitterēt se romani: sed ꝙ xp̄s per hoc intelligeret regnum celeste et spirituale: non intellexit: ⁊ ideo voluit scire magis determinate concludens ex verbis christi p̄dictis. c Ergo rex es tu) q̄si dicat ex quo concedis te esse regem regni non pertinentis ad dominium imperatoris: declara magis quod sit illud regnum.

d Respondit iesus) primo conclusionem factam concedendo dicens.

e Tu dicis quia rex ego sum) ⁊ ita est scd̄m veritatem: sed consequenter declarat huius regni conditionem dicēs

f Ego in hoc natus sum) temporaliter. g Et ad hoc veni in munduꝫ) per carnis assumptionē. h Vt testimonīū ꝑhibeam veritati) docendo ⁊ radicando veritatē de⁊ diuinis in cordibus fidelium. i Omnis qui est ex veritate) prima que deꝰ est: non solū per creationem sed per imitationeꝫ et subiectionem.

k Audit vocē meā) corde credēdo et opere obediendo: ⁊ ꝑ ꝯñs in talibus spūaliter ego regno ⁊ tale regnū in nullo ipediebat imperatoris Romani dñium de q̊ q̄rebat Pilatus. l Dicit ei Pilatus Quid ē veritas) nō q̄rit diffinitionē veritatis: sed q̄rit que est illa veritas cuiꝰ virtute ⁊ participatione hoies efficiūtur de regno xp̄i. Intellexit eni ꝑ hoc in quodā generali aliqd diuinū existēs extra cōem modū hoim ⁊ hoc est verū si intelligat determinate: ⁊ magis in ꝑticulari: qꝛ v̓itas diuina filio appropriat: veritas ꝑ quā hoies in p̄senti efficiunt de regno xp̄i: est q̄dā impssio et participatio veritatis diuine: huiꝰ aūt q̄stionis Pilatus nō expectauit rñsionē duplici de cā. Vna est qꝛ erat de regno spūali vt visū ē. ipe aūt nō habebat se intromittere nisi de tp̄alibꝰ: ⁊ iō hoc aduertēs dimisit illiꝰ q̄stiōis ꝓsecutionē. Alia cā fuit qꝛ iā ꝑceperat xp̄i innocentiā: ⁊ iudeoꝝ malitiā sciēs ꝙ tradidissent eū ꝑ inuidiā: igit p̄termissa q̄stione p̄dicta voluit ꝓcedere ad eiꝰ liberationē vt stati patebit. m Et cuꝫ h dixisset) Hic ꝯñr ponit innocētie xp̄i declaratio: cū eni Pilatꝰ vellet eū liberare vt dictū est occurrit eiꝰ memorie modꝰ ꝯueniēs liberationis sue videlꝫ de ꝯsuetudie iudeoꝝ qua dabat eis a

ꝑside in solennitate paschali vnus vin ctus in memoriã liberatiõis filioꝝ isra el de terra egypti: ⁊ ꝑpter hoc voluit xp̄m liberari per hūc modū. Et p̄mo ad hoc faciendū allegat xp̄i innocenti am dicens.

a Ego nul lam in eo in uenio cau sam). s. di gnam mor te. Scd̄o al legat cõsue tudinem de cuius obser uatione scie bat eos esse cupidos di cens.

b Est autē ↄsuetudo ⁊c̄ vultis ergo dimittā vobis regē iudeoꝝ) quasi dicat vos debetis hoc velle: Ad cuius intellectū sciendū ꝙ pilatus volens xp̄m liberare posuit eis sub distinctione de liberatione xp̄i vel Barrabe: ⁊ de nullo alio: vt magis exprimit Math. xxvij. ca. Sciebat eni ꝙ cõsuetudinē suã nullo modo dimit terēt. Ex altera parte barrabas erat ita pessim⁹ ⁊ ꝑplo odiosus ꝙ firmiter cre debat vt eius liberationē nullo modo vellēt: ⁊ sic ꝑ cõsequēs liberationi xp̄i cõsentirent: sed sacerdotes deceperūt ꝑp̄lm inducētes eū ad petendū libera tionē Barrabe: ⁊ nõ xp̄i: ⁊ hoc est ꝙ sb̄ ditur. c Clamauerūt rursum ⁊c̄: s3 Barrabã) dimitte nobis. d Erat au tē barrabas latro). s. publicus ⁊ famo sus: hoc addit euãgelista ad ostenden dū eoꝝ malitiã: qui ad procurandum mortē xp̄i petierūt latronis publici li berationē: ↄtra bonū publicū ⁊ ↄtra iu sticiã. e Tunc ergo apprehēdit pila tus) Hic ↄn̄ter euãgelista describit qd passus sit xp̄s a gētibus. Passus est aūt tria ab eis. s. flagellationē. Illusionē: ⁊ crucifixione3 ẜm ꝙ p̄dixerat saluator Mathei. xx. cap. Tradent eū gentib⁹ ad illudendū et flagellandū: ⁊ crucifi gendū: et ideo euãgelista Primo agit de illusione ⁊ flagellatõe Scd̄o de cru cifixione. ibi: tunc ergo tradidit. Pri ma in duas: quia primo describitur xp̄i flagella tio ⁊ illusio. Scd̄o circa hoc ostendi tur pilati in tentio. ibi: Exiuit iterū Circa p̄mu3 sciendum ꝙ pilat⁹ vidit ex clamore eoru3 ꝙ nul lo modo poterat dimittere Jesum om nino liberum cum pace ipsoꝝ. Ex alte ra parte durum erat sibi innocentē in terficere: et id̄o ad satisfaciendū eis fe cit christū flagellari ⁊ illudi. Et hoc est quod dicit. e Tunc ergo apprehen dit pilatus Jesum ⁊ flagellauit) nõ ꝑ se ipsum imediate sed per milites su os ⁊ ministros. f Et milites plecten tes coronaз de spinis). i. de iuncis ma rinis ad modū spinarū duris ⁊ acutis g Imposuerūt capiti eius) tanq̄ʒ vo lenti regnare et nõ potenti ꝙ fecerunt vt eorum illusio responderet iudeoru3 accusationi. h Et veste purpurea circundederūt eum) Tali enim veste vtebant̄ reges. i Et veniebant ad eum ⁊ dicebant: ⁊c̄) Hoc totum factu3 est in illusionem. vnde sequitur. k Et dabant ei alapas) vt illuderēt fa ctis sicut illuserunt signis et verbis. l Exiuit iterum) Hic ostendit̄ circa predicta pilati intentio que erat bona quantū ad hoc: quia p̄dicta iusserat fi eri vt iudei tali afflictione christi essent saciati: et sic consentirent in eius libe rationem sine morte: tamen per hoc

Et dicit eis. Ego nul lam inuenio in eo cau sam[a]. Est autem con suetudo vobis[b] vt vnū dimittã vobis in pa scha. Uultis ergo di mittam vobis regem iudeoru3? Clamauerūt rursum omnes dicen tes[c]: Nõ hunc sed bar rabã. Erat autē Bar rabas latro[d] Tūc ergo apprehēdit pilatus Je sum et flagellauit. Et milites plectentes co ronã de spinis[f]: impo suerunt capiti eius[g]: ⁊ veste purpurea circun dederunt eum[h]. Et ve niebãt ad eum ⁊ dice bant[i] Aue rex Judeo rum. Et dabant ei alapas[k]. Exiuit ergo iterum Pilat⁹ foras[l]:

non excuſatur a peccato: quia cū eſſet
iudex ſuper eos. non debebat ei quem
ſciebat innocentem etiam minimā pe
naꝫ inferre: Igitur euāgeliſta circa ſe/
quentia ſic procedit: quia pmo decla/
rat conatuꝫ
pilati ad xpi
liberationeꝫ
Secundo iu
deorum reſi
ſtentiam ad
eius cōdem
natione. ibi.
Cuꝫ ergo vi
diſſent. In
prima igit
parte dici//
tur ſic (Exi/
uit iteruꝫ pi
latus foras)
vbi iudei ſtabant: quia domum eius
ingredi nō audebāt vt ſupra dictuꝫ eſt
a Et dicit eis) primo allegans chriſti
innocentiam. b Ecce adduco eum
vobis foras) poſtq̄ꝫ diligenter exa//
minaui eum ꝛ flagellaui ad vobis ſa/
tiſfaciendum (vt cognoſcatis quia nul
lam in eo inuenio cauſam) Secūdo o/
ſtendit ipſius punitionem iam factam
vltra condignum cum dicitur.
c Exiuit ergo ieſus) ex pcepto pilati
d Portans ſpineā coronam ꝛc) Uo/
lebat enim pilatus vt ſenſibiliter vide
rent qualiter fuiſſet illuſus ꝛ flagella/
tus vt ſic mouerent ad compaſſionem
e Et dicit eis. Ecce homo) quaſi dicat
et ſi in aliquo male egiſſet: tn̄ vltra cō/
dignum punitus eſt ꝛ ideo deberet vo
bis ſufficere. f Cum ergo vidiſſent)
Hic ponitur iudeorum reſiſtentia: et
hoc dupliciter primo per irrationabi
lem clamorem. Secundo per rationeꝫ
ibi: Reſpōderūt iudei: In prima par/
te dicitur. f Cum ergo vidiſſent eū
pontifices et miniſtri) ſic flagellatuꝫ et
illuſum et cognoſcerent ꝙ pilatus ſic
volebat dimittere ipſum.

et dicit eis[a]. Ecce ad/
duco vobis eum foras
vt cognoſcatis[b]: quia
nullā inuenio i eo cām
Exiuit ergo Jeſus[c]:
portans ſpineam coro
nam[d]: et purpureum
veſtimentum. Et di//
cit eis. Ecce homo[e].
Cum ergo vidiſſent
eum pōtifices ꝛ mini
ſtri[f] clamabant dicen/
tes[g]. Crucifige cruci/
fige eum[h]. Dicit eis
Pilatus. Accipite eū
vos: et crucifigite[i].
Ego eni non inuenio
in eo cauſam[k]. Reſpō
derunt ei iudei[l]. Nos
legem habemus[m]: et
ſcd̄m legem debet mo
ri[n] qꝛ filiū dei ſe fecit[o]
cū ḡ audiſſꝫ pilat⁹ hūc
ſmonē magis timuit[p]

g Clamabant) tumultuoſe: et alios
ad clamandum excitabant (dicentes.
h Crucifige crucifige eum) quaſi di
cant. hec pena nullo modo nobis ſuffi
cit: ſed petimus ꝙ moriatur.
i Dicit eis
pilatus. Ac/
cipite ꝛc) de
riſorie et in/
dignanter h̄
dixit: quia
nō habebāt
poteſtatē iu
dicandi ali/
quē ad mor
tem vt ſupra
dictum eſt:
et eſt ſimilis
modus lo//
quendi ac ſi
diceret. Si haberetis poteſtatem dare
mortis ſententiam: cito ꝛ ſine cauſa fa
ceretis ſed ego hoc agere nolo: ideo ſe
quitur. k Ego enim non inuenio in
eo cauſam) dandi talem ſententiam.
l Reſponderunt) videntes iudei ꝙ
Pilatus nō acquieſceret eoruꝫ clamo/
ri: inceperunt allegare rationes alias
q̄ꝫ ſupra allegauerant. non enim illas
audebant reiterare: quia Pilatus
iam illas euacuauerat: et ideo hic ali/
ud allegant: ꝛ pmo allegant ipſum fe/
ciſſe contra legem dei. Secundo cōtra
legeꝫ Imperatoris romani. ibi: Ex in
de querebat. In prima igitur parte al
legant ſic iudei.
m Nos legem habem⁹) ſcilicet a deo
datam in monte ſynai.
n Et ſecundum legem debet mori)
quia leuit. xxiiij. capitu. precipitur ꝙ
blaſphemi occidantur: et tale crimen
imponebant ei. vnde ſequitur.
o Quia filium dei ſe fecit) verumta/
men chriſtus hoc dicendo nō blaſphe
mauit ſed veritatē dixit et p ſcripturā
habitā: vt ſupra ꝓbatū ē ca. x. p Cū
ergo audiſſet pilat⁹ hūc ſmo. ma. ti.)

nõ ꝓpter legẽ iudeoꝝ quã non obser/
uabat: sed ne verũ esset vt iesus sibi ob
latus esset vere dei filius: et sic factum
enorme fecisset ipm flagellando: et iõ
de hoc voluit certius ĩngrere. vñ seqꝫ.

more: vt magis patebit: ⁊ hoc est qõ dꝫ
h Propterea q me tradidit tibi ma/
ius pctm̃ habet) in quo includiꝫ pctm̃
Pilati: q: maius nõ diciꝫ nisi ꝑ cõpara
tionẽ ad min⁹. i Exinde) hic ꝯñter

a Et ingres
sus est in ꝑto
riũ iterũ) vt
veritatẽ ma
gis possꝫ co/
gnoscere ex/
tra tumultũ
iudeorum.
b Et dicit
ad iesum vñ
es tu) ꝑ hoc
q̃rẽs si eẽt ex
origine diui
na ſm veri/
tatẽ. c Je
sus autẽ rñ
sum nõ dd̃it ei)

Et ingressus est ꝑto/
riũ iterũ[a]: ⁊ dicit ad ie
sum. Unde es tu[b]? Je
sus aũt responsum nõ
dd̃it ei[c]. Dicit ergo ei
pilatus.[l] Mihi nõ loq̃
ris[d]: nescis quia pote/
statẽ habeo crucifige
re te[e]: ⁊ potestatem ha
beo dimittere te[.] Rñ/
dit Jesus[f]: Non habe
res potestatem aduer/
sum me vllam nisi tibi

datũ esset desuꝑ[g] Pro
pterea q me tradidit
tibi[h]: maius peccatuꝫ
habet. Et exinde que
rebat Pilat⁹ dimitte
re euꝫ[i] Judei autẽ cla
mabant dicentes. Si
hunc dimittis non es
amicus cesaris[k] Om/
nis enim qui se regem
facit: contradicit cesa
ri[l] Pilatus autem cuꝫ
audisset hos ſmões[m]

allegant iu/
dei xp̃m fe/
cisse ꝯtra le/
geꝫ impato/
ris q: vide/
bãt ꝙ Pila/
tus paꝝ erat
mot⁹ de eoꝝ
ꝑdicta alle/
gatione: sed
volebat Je/
sum oĩno di
mittere et h̃
est ꝙ diciꝫ.
k Exinde q̃
rebat pilat⁹
dimittere eũ)

Primo q: homo erat
gẽtilis ⁊ idolatra ⁊ generationẽ filij in
diuinis cape non posset. Scd̃o q: nole
bat passionẽ suã ĩpedire. Tertio q: ꝓ/
phetatũ erat de eo Isaie. liij. c. Et sicut
agn⁹ corã tondẽte se obmutescet ⁊c̃. Et
iõ volebat illud ꝓpheticũ implere.
d Dicit ergo Pilatus mihi nõ loque
ris) Mirabaꝫ de eius taciturnitate cũ
esset in puncto liberationis vel ꝯdẽna
tionis sue sequiꝫ. e Nescitis q: po/
testatẽ habeo ⁊c̃) q. di. mihi saltẽ debe/
res rñdere. f Rñdit Jesus) non ad
impediendum suã passionẽ: sed ad re
ꝑmendũ Pilati iactantiã. g Nõ ha
beres ptãtẽ aduersum me vllã nisi tibi
datũ esset desuꝑ). i. a ꝑncipibus roma/
norũ: ⁊ vlterius ꝑmissum a deo qui est
ptãs superior: ⁊ ex h̃ arguit ei⁹ pecca/
tũ: q: non acceperat ptãtẽ a cesare et a
deo ꝯdẽnãdi innoxios: sed magis libe
randi eos: ⁊ cũ hoc oñdit peccatũ Ju/
de ⁊ iudeorũ esse maius q̃ꝫ pctm̃ ipius
pilati: q: ad occisionem xp̃i iudas fuit
motus cupiditate: iudei aũt inuidia ⁊
rãcore Sed pilat⁹ fuit motus hũano ti

Uiderat eni pilatus tan/
q̃ꝫ hõ astutus ꝙ xp̃s rationabiliter cõ/
uicerat eũ de pctõ si eũ innocentẽ cõdẽ
naret: ⁊ iõ q̃rebat occasionẽ dimittẽdi
eũ: qõ videtes iudei clamabãt. l Si
hunc dimittis nõ es amicus Cesaris)
i. nõ zelas ꝓ honore ⁊ statuto dñi tui cu
stodiẽdo: ꝙ arguũt ꝯsequẽtet dicẽtes.
m Ois eni q se regẽ facit cõtradicit
cesari) Impatores eni romani abstule
rãt a iudeis regiã dignitatẽ: ne habe/
rẽt rebellãdi occasionẽ ⁊ iõ quicũq; in
ter iudeos dicebat se regẽ q̃liter cũq; vi
debaꝫ ꝯtra ordinationẽ impatoris fa/
cere: christus aũt ꝯcesserat se regeꝫ esse
vt patet ex predictis: et ideo q̃ꝫuis se/
cundum veritatem hoc regnum nõ es/
set contra dominiũ imperatoris vt su/
pra dictum est: tamen hoc arguebant
apparenter Pilatus autem non aude/
bat etiam scd̃m minimam apparenti/
am facere contra Imperatoris hono/
rem: ideo sequitur.
n Pilatus ⁊c̃. adduxit foras Jesuꝫ)
vt coram iudeis euidentius de facto
inquireret: et eorũ dictũ falsũ oñderet

adduxit foras Jeſum et ſedit pro tribunali[a] in loco qui dicit licho ſtratos[b] Hebraice aũt gabbata Erat aũt paraſceue[c] paſche hora q̃ſi ſexta[d]. Et dixit iudeis[e] Ecce rex veſter[f]: illi aũt clamabãt[h]. Tolle: tolle: crucifige eũ[h] Dicit eis Pilatus[i] Regẽ veſtrum crucifigam[k]. Reſponderunt pontifices: nõ habemus regem niſi ceſarẽ. Tunc ergo tradidit eis illũ[l]: vt crucifigeretur[m] Suſceperunt autem Jeſum et eduxerunt. Et baiulans ſibi crucem[n]

a Et ſedit pro tribunali) .i. in loco ſedis iudiciarie. b In loco qui dicit lichoſtratos) ideſt lapidũ ſtratura: ⁊ dicitur lichos quod eſt laqis: ⁊ ſtratos q̄ eſt pauimentũ ſiue ſtratura: ⁊ eſt nomẽ grecum (Hebraice autem gabbata) q: hoc nomen hebraicum idem ſignificat ſicut grecum: ille eni loc⁹ erat ante domũ Pilati: ante eni domos magnatorum ſolet eſſe locus de lapidibus preparatus
c Erat aũt paraſceue) q: erat feria ſexta: et prima dies ſolennitatis paſchalis. Dicebat aũt feria ſexta paraſceue: .i. pparatio: q: illa die pparabãt iudei cibaria p die ſabbati: in quo nõ erat licitũ aliqd decoqui: vt habet Exo. x). c
d Hora quaſi ſexta) Cõtrariũ videt Mar. xv. cap. vbi dicitur. Erat aũt hora tertia: et crucifixerũt eum: prius autem fuit iudicatus quã crucifixus ergo ⁊c. Dicendũ q̄ ſm veritatẽ erat tẽpus mediũ inter tertiã ⁊ ſextã: medium autem ab vtroq; extremo poteſt denominari: et ideo Marcus expreſſit illud tẽpus mediũ per horam tertiam. Joãnes vero per ſextam. e Et dicit iudeis) allegans pro xpi liberatione.
f Ecce rex vr̃) q̃ſi dicat mirũ eſt q̄ hũc hoiem abiectũ et flagellatũ dicitis ſibi velle vſurpare regnũ iudeorũ. g Illi ãt clamabãt) ſic furibũdi. h Tolle tolle: crucifige eũ) q. d. nõ poſſum⁹ videre eũ. i Dicit eis Pilat⁹) allegãs in crucifixione chriſti eorum verecundiã dicens. k Regem veſtrum crucifigam) quaſi dicat: ex quo eum regnare formidatis: et iam de hoc fuit fama magna: erit vobis verecundia: ſi morte moriat ſic abiecta. vnde et poſtea Pilatus ſcripſit titulum crucis ad eorum verecundiam Jeſus nazarenus: rex iudeorum (Reſponderunt pontifices: nõ habemus regem niſi ceſarem) ex quo patet q̄ ex tunc perpetue ſubiectioni romanorum ſe obligauerunt renunciantes omni alteri regie dignitati patet etiam eorum obſtinatio ad procurandum chriſti mortem: cum pro eius procuratione confeſſi ſunt in perpetuum ſe ipſos ſubiectos ſeruituti.
k Tunc ergo) Hic incipit agere euangeliſta de crucifixione chriſti: et diuiditur i tres: quia primo agit de crucifixione. Secundo de morte: ibi Poſtea ſciens ieſus Tertio de ſepl'tura. ibi. Poſt hec autem rogauit. Prima in duas: quia primo deſcribit ipſam crucifixionem. Secundo agit de conſequentib⁹ ad ipſam ibi. Scripſit autem et titulũ Circa primũ ſciendum q̄ Pilatus videns: q̄ propter mortem chriſti obligabant ſe iudei perpetue ſeruituti Romanorũ: timuit ſi hoc refutaret ne accuſaret apud ceſarẽ: et ideo motus timore Imperatoris: et fauore iudaici populi cui pperat: ⁊ a quibus pecunias leuare ſperabat: ꝯtra iuſticiã dedit ſententiam de morte innocẽtis ⁊ hoc eſt quod dicitur. l Tunc ergo tradidit eis illum) per ſententiam diffinitiuam m Ut crucifigeretur) tamen prius lauit manus ſuas imponens peccatũ de morte chriſti iudeis ipſis hoc recipientibus: vt habet Matthei .xxvij. q̃uis non eſſet per hoc excuſatus ſecundum veritatem. n Et baiulans

sibi crucem) primo eni portauit eã: vt hic dicitur. tamen postea inuenientes Symonez cirenensem fecerũt sibi portare crucem vt citius venirent ad locũ passionis. quia christus per totam noctem precedentem afflictus fuerat ⁊ ió léto gradu icedebat a Exiuit in eum qui dicitur caluarie locum) Iste locus erat ppe ciuitatem hyerusalem: et dicũt aliqui q̈ dicitur locus caluarie a caluaria ade ibi sepulti Sed hoc est falsum: q: sepultus fuit in ebron: vt dicit Josue. xiiij. c. sed sic nominat loc⁹ caluarie: q: in illo loco malefactores decapitabant. ⁊ sic pz mortis xpi turpitudo ex conditione loci: ⁊ ex modo mortis cũ dicit. b Ubi crucifixerũt eũ) Crucifixio eni erat turpissimũ genus mortis. c Et cũ eo alios duos hinc et hinc mediũ aũt Jesum) ex quo apparet turpitudo mortis xpi ratione societatis: q: inter duos malefactores fuit crucifixus: hoc aũt factuz est ex iudeorum intẽtione: ⁊ diuina ordinatione tñ diuersimode q: iudei p hoc intendebant inducere suspitionẽ ppl̃o q̈ iesus esset particeps et pncipalis in eorũ malefactis Ex ordinatione aũt diuina factũ est hoc vt impleret scriptura Esai. liij. ca. Et cũ iniquis deputat⁹ est. d Scripsit aũt) hic ponunt quedã cõsequẽtia ad xpi crucifixionẽ: ⁊ sũt tria q: pmum ptinet ad Pilatũ. Scdm ad milites crucifigentes Jesuz Tertiũ ad parentes xpi existentes ppe eũ. Scdm ponit. ibi: Milites autẽ. Tertium ibi Stabant aũt Circa pmuz sciendum q̈

exiuit in eum qui dicitur caluarie locum[a] Hebraice autẽ golgotha: vbi crucifixerunt eũ[b] ⁊ cũ eo alios duos hinc ⁊ hinc mediũ[c] autem iesuz. Scripsit autem[d] ⁊ titulũ Pilat⁹ ⁊ posuit sup crucẽ[e] Erat autẽ scriptũ Jesus[f] nazarenus[g] rex iudeorũ[h] Hũc ergo titulũ multi iudeoruz legerunt[i] quia prope ciuitatem erat locus vbi crucifixus ẽ iesus. Et erat scriptum hebraice: grece: ⁊ latine[k]. Dicebant ergo Pilato pontifices iudeorũ. Noli scribere rex iudeorum[l] sed quia ipse dixit[?] rex sum iudeorum[m] Rñdit Pilat⁹ Quod scripsi scripsi[n].

modus romanorum erat scribere causaz mortis crucifixorum super lignuz crucis iudei autẽ contra voluntatem Pilati petierunt Christum crucifigi vt patet ex predictis ⁊ ideo per talem modum scripsit titulum: vt redũdaret in verecundiam eorum: et hoc est q̈ dicit. d Scripsit autem ⁊ titulum pilat⁹) in quadam carta tabule affixa. e Et posuit super crucem) illam tabulam. f Erat autem scriptum: Jesus) in quo exprimitur nomen proprium. g Nazarenus) quo ad patriam: quia ibi fuit nutritus vt dictũ est. h Rex iudeorum) in quo exprimitur causa mortis. i Hunc ergo tituluz multi iudeorum legerunt) ⁊ causa subditur (quia prope ciuitatem erat locus vbi crucifixus est Jesus) et multi de ciuitate poterant defacili illuc venire. k Et erat scriptuz hebraice: grece: ⁊ latine) vt omnes qui de diuersis partibus orbis ad festum paschale venerãt possent illum legere. Uenerunt enim ibi aliqui gentiles vt supra dictum est capi. xij. ⁊ ideo titulus fuit scriptus in tribus linguis principalibus. l Dicebant ergo Pilato pontifices iudeorum: noli scribere rex iudeoruz) quia videbant q̈ talis modus scribendi redundabat inverecundiã eorum ⁊ maxime ppter gẽtiles qui hoc verbũ erãt reportaturi ad diuersas partes orbis: et ideo voluerunt tituluz sic corrigere. m Sed q: ipe dixit: rex sum iudeorum) hoc eni mõ non sonaret in eorum verecũdiam. n Rñdit pilatus quod scripsi

scripsi) quod scripserat cōfirmādo nec fortuitu factū est hoc: sed diuina pordinatione: q2 hoc erat ante pphetatū. ppter qd psal. lviij. qui loquit de passione xpi & duo psal. pcedentes sic intitulant: ne corrumpas tituli inscriptionem: & iō titulus crucis Christi tripliciter d'scriptus nō fuit mutat9 sz magis cōfirmatus.

Milites ergo cū crucifixissent eū: acceperūt vestiméta eius[a] & fecerūt qttuor partes[b] vnicuiq3 militi partē: & tunicā[c]. Erat autem tunica inconsultis[d]: desuper contexta per totum[e]. Dixerunt ergo ad inuicem. Non scindamus ea3: sed sortiamur de illa cuius sit[f]. vt scriptura impleretur[g] dicens. Partiti sunt vestiméta mea sibi[h]: & in veste3 meā miserunt sorte3[i]. Et milites quidē hec fecerūt[k]

a Milites aūt) hic ponitur scdm cōseques ad xpi crucifixionē: & pertinet ad milites qui crucifixo xpo diuiserūt sibi vestes suas & hoc est q dicit. a Milites ergo cū crucifixissent eū acceperūt vestimenta eius) Ex quo apparent duo. Primum est Christi passionis ignomia: in hoc q nudū eū crucifixerūt: qd nō fit nisi abiectis & vilibus psonis. Scdm est crucifigentiu3 auaritia: q2 xpi vestes: q3uis essent parū valētes tñ sibi rapuerunt. b Et fecerūt quattuor partes &c) q2 erant quattuor milites ipm crucifigentes. c Et tunicā) .s. citra partes pdictas quā nō diuisert: eo qd erat inepta diuisioni qd patet ex eo quod subdit. d Erat autē tunica incōsutilis) .i. sine sutura. e Desuper ɔtexta p totū) Ex hoc dicūt aliqui q Christus pciosis vestibus vtebat. Sed Crisostomus dicit cōtrariū .s. q in palestina pauperes induebant talibus indumētis reticulato opere factis ad modū cilitiorū: & h videt verius: q2 xps cōmendauit vilitatem vestimentorū in Joanne baptista. Matth. xj. ca. dicens. Quid existis in desertum videre hominē mollibus vestitū. quasi dicat. nō. Et pciositatē ibidem reprobauit dicens. Ecce qui mollibus vestiunt in domibus regu3 sunt

&c. Jesus aūt cepit facere & docere: vt habet Actuū. j. ca. & iō nō est verisimile q vsus fuerat pciosis vestib9 f Dixerūt ergo &c. Nō scindam9 illā) q2 partes nihil valuissent. f Sz sortiamur de illa cuius sit) vñ pt3 q sup sola3 tunicā misert sortē. Sz cōtrariū videt Mar. xv. ca vbi dicit. Diuiserunt sibi vestimenta ei9 mittētes sortē sup eis quid quis tolleret Dicendū q dictum Mar. debet diuisiue sic intelligi. Diuiserūt sibi vestiméta eius .s. alia a tunica & postea sequit: mittētes sorte3 sup eis quod per synodochen debet intelligi. sup eis. idest sup aliqd eorū .s. sup tunicam quid quis tolleret: idest quis tolleret illam tunicam sequitur.

g Ut scriptura impleretur) que dicit psal. xxj. h Partiti sunt vestiméta mea sibi) .s. alia a tunica inconsutili. i Et in vestem meā miserunt sortem) id est super illā tunicam inconsutilem Ex quo etiam patet q pprie habebat plura vestimenta.

k Et milites quidē hec fecerūt) .s. sicut erat scriptū psal. pdicto hoc addidit euangelista vt ostendat pphetiam impletā per factum eorum. patet etiā per predicta falsitas iudeoru3 exponētium psal. predictum de persecutione quā habuerunt iudei per aman dicentes q mardocheus fecit pdictum psal. quia titulus psal. ostendit contrarium quia ille psal. intitulatur a Dauid & nō a mardocheo. Itē in pncipio psal. dicit longea salute mea verba rugit9 mei sm veritatē hebraicā & trāslationē Hierony. qd verificatū ē in passiōe xpi q nō fuit liberatus a passione q3uis de h cla

maret ad patrem sicut supra dictū est xij.cap. Pater saluifica me ex hac hora. Tempore aūt mardochei iudei fuerunt liberati celeriter post orationem eorum: quia prius fuerunt liberati ꝗ̃ veniret tempus statutuȝ interfectiōis eorum. Iteȝ ibidem subditur. Foderunt manus meas et pedes meos: quod nō est impletuȝ in mardocheo nec i aliquo iudeo illius temporis. Sed magis ecōuerso ipsi iudei aman et filios eius crucifixerūt. a Stabant) Hic ponitur tertium consequens ad christi crucifixionem: et pertinet ad eius parētes: qꝛ Christus in cruce positus anteꝗ̃ morere᷑ voluit matri sue de custodia et ministro ꝓuidere dās exēplū alijs vt ipsi sint solliciti impendere debitum obsequium parentibus suis: ⁊ hoc est ꝙ dicit. a Stabant autē iuxta crucē iesu ⁊c̄) Contrarium autem videtur Luce xxiij.cap. vbi dicitur: Stabant autem omnes noti eius a longe. Dicenduȝ ꝙ primum fuerunt prope vt hic dicitur ⁊ tunc Christus hec verba dixit: sed procedente passione propter turbaȝ comprimentem se detraxerunt: scđm ꝙ dicit Lucas: Uel forte iste psone hic nominate: tanꝗ̃ magis feruentes in amore Christi propinquius stabant: sicut dicit Joannes. Alie autem multe persone erant Christo note: que pre timore a longe stabant et de illis loquitur Lucas Dicit tamen ꝙ omnes noti eiꝰ stabant a longe: qꝛ multo plures erāt stantes a longe ꝗ̃ a prope.
b Cum vidisset ⁊c̄: quem diligebat) scilicet Joannē qui scripsit hoc euangelium et propter hoc de se loquit᷑ tanꝗ̃ de quodam altero vt supra dictum est.

Stabant autem iuxta crucem Jesu[a] mater eius: et soror matris eius maria cleophe: ⁊ maria magdalene Cū ergo vidisset[b] Jesus matrem et discipuluȝ stantem quem diligebat dicit matri sue. Mulier ecce filius tuus[c]. Deinde dicit discipulo. Ecce mater tua[d] Et ex illa hora accepit eam discipulus i suā[e]. Postea sciēs[f] Jesus quia omnia consumata sunt[g] vt cōsumaretur scriptura[h] dicit: Sitio[i]. Uas auteȝ erat positum aceto plenū[k]:

c Dicit matri sue: mulier ecce filius tuus) quasi dicat vsqȝ nunc fui tibi ad obsequium de cetero iste erit loco mei Et nota ꝙ loquēs matri sue de cruce nō dixit ei mater sed mulier vocans eam cōmuni nomine: ne ex teneritudine nomis materni si exprimeretur aggrauaretur animus virginis videntis passionem filij. d Deinde dicit discipulo. Ecce mater tua) quasi dicat. deputo te ad eius obsequiū.
e Et ex illa hora accepit eam discipulus in suam) scȝ curam et diligentiam
f Postea sciens) Hic agit euangelista de christi morte. et diuidit᷑ in duas quia primo ponitur Christi consumatio per mortem. Scđo eius lanceatio post ipsam: ibi. iudei ergo. Circa pmū sciendum ꝙ cōsumatio nostre salutis consumanda erat per venerabilē mortem Christi vt declarat apostolus ad hebre. ij. et hoc est ꝙ hic dicitur (Postea) supple que dicta sunt.
g Sciēs Jesus quia omnia cōsumata sunt) scilicȝ que scripta erant de xp̄o passuro: quia pauca restabāt ante mortem eius implenda scilicȝ eius potatio que in promptu erat. vnde sequitur.
h Ut consumaretur scriptur) psal. lxviij. In siti mea potauerunt me aceto: et ideo ad illud residuū implendū
i Dicit sitio) tantuȝ laborauerat ⁊ de sanguie emisat ꝙ corpꝰ eiꝰ erat dsicca tum ⁊ adustū: ⁊ ꝓpter hꝰ sitiebat supra modū: ⁊ talis sitis est maximū tormētū
k Uas aūt erat positū aceto plenum)

Illi aūt ſpongiā ple/
nā aceto[a].hyſopo cir/
cūponentes[b].obtule/
runt ori eius. Cum er
go accepiſſet ieſus ace
tū[c]:dixit. Cōſumatuz
eſt[d]. Et inclinato capi
te tradidit ſpiritū[e]. Iu
dei ergo quoniā para
ſceue erat[f] vt nō rema
nerent in cruce corpo
ra ſabbato[g]. Erat eniz
magnus dies ille ſab/
bati[h] rogauerunt Pi
latum vt frangerētur
eorum crura[i]. Et tolle
rentur. Uenerunt er/
go milites: et primi
quidem fregerunt cru
ra[k]: et alterius qui cru
cifixus eſt cum eo. Ad
ieſum aūt cū veniſſēt

illud enim portauerant milites vt da/
rent crucifixis ad bibendū vt p h citiꝰ
morerentᷣ: ⁊ ſic de cuſtodia eoꝝ in cru/
ce expedirentur. talis enim potatio a/
ceti mortē accelerat crucifixi: vt dicūt
aliqui. Aliā
āt cām huiꝰ
aceti tetigi
math. xxvij.
capi. q̄ vide
tur pbabili/
or iſta: et eſt
ibidez ſatis
diffuſe poſi/
ta. ppter qd
hic omitto.
a Illi aūt
ſpongiā ple
nā aceto hy/
ſopo).i.ligno hyſopi. b Circūponē/
tes obtulerunt ori eiꝰ.) Erat enim ele/
uatus a terra: ita q ſola manu nō pote
rant attingere ad os eius. c Cum
ergo accepiſſet ieſus acetū.) Contrari/
um videtᷣ Math. xxvij. ca. vbi dicitur.
Noluit bibere. Dicendū q illd quod ē
modicū quaſi nihil reputatᷣ d̄r. ij. phi/
ſico. ⁊ iō q: paꝝ de illo aceto accepit vt
dicit hic Joānes. math. dicit. Noluit
bibere: per talē etiā modū loquēdi di/
cimus cōiter de paꝝ bibēte q nō vult
bibere. d Dixit couſumatū ē.) ſ. qc/
quid erat ſcriptū de me: vel aliter (con
ſumatū eſt.) opus redēptōnis hūane.
e Et inclinato capite tradidit ſpiri/
tū). oſtendens ex mō moriendi q mo/
riebatur ex obedientia patris: ⁊ nō in/
uoluntarie ſicut ſupra dixerat capi. x.
Nemo tollit a me aniam meā: ſed ego
pono eā. f Iudei ergo). Hic deſcri
bitᷣ vulneratio xpi mortui. Et diuiditᷣ
in tres ptes. q: primo ponitᷣ vulnerati
onis occaſio. Scdo ipa vulneratio: ibi.
venerūt ergo milites. Tertio dicti cer/
tificatio: ibi. Et qui vidit. Circa pri
mū ſciendū q occaſio vulneratōis xpi
mortui fuit: q: iudei volebant cadaue
ra de cruce deponere propter ſolēnita
tem craſtinā imminentem que incipie
bat a veſpa illius diei in quo xpus fuit
crucifixus. licet eni fuerit crucifixus
pria die pa/
ſce q erat ſo/
lennis apud
iudeos: tam
ſcda dies p
tunc fuit ſo/
lēnior rōne
ſabbati apd
iudeos. dies
enim ſabba/
ti occurrens
infra octauā
paſche erat
dies ſolenni
or q: tūc feſtum duplicabatur: ⁊ h eſt
q dicitur. f Iudei ergo qm paraſce
ue erat.).i. ipe dies veneris: in cuiꝰ ve/
ſpera incipit ſolēnitas ſabbati ſequētꝭ
g Ut nō remanerent in cruce corpora
ſabbato. erat enim hoc indecēs in tā/
ta ſolēnitate: vn̄ ſequitᷣ. h Erat eni
magnus dies ille ſabbati.) q: ſicut di/
ctū eſt ſolēnitas eius duplicabatᷣ pro
pter octauā paſche concurrentem.
i Rogauerunt pilatū vt frangerētur
eoꝝ crura.) ne aliquo mō euadere poſ/
ſent ⁊ tollerentᷣ de patibulis.
m Uenerūt ergo milites ⁊ primi q/
dē ⁊c̄.) Sed videtᷣ q debuerūt veniſſe
ad ieſum anteq̄ fregerūt crura ſecun/
di: quia ieſus erat in medio amborum
Dicendū q duo milites frangebant et
vnus fregit crura vniꝰ latronis ex vna
pte ⁊ alter crura alteriꝰ ex altera parte
⁊ ſic ambo venerūt hincinde ad ieſum
qui erat in medio: ⁊ hoc eſt q dicitur.
n Ad ieſum aūt cū veniſſent: vt vide
runt eum iam mortuum non fregerūt
eius crura). quia hoc nō fiebat niſi ad
hoc q euadere nō poſſent depoſiti de
patibulis.

vt viderūt eū iaz mortuū: nō fregerūt eius crura sed vnº militum lācea latº eiº aperuit[a] Et continuo[b] exiuit sanguis 7 aq̄. Et q vidit[c]: testimoniū phibuit[d]: 7 verū ē testimonium eius. Et ille scit quia verum dicit: vt 7 vos credatis. Fctā sūt enim hec: vt scriptura impleretur[e]: os nō cōminuetis ex eo. Et iterū alia scriptura dicit[f] Uidebūt in quē trāsfixerūt[g]. Post hec āt[h] rogauit pilatū ioseph ab arimathia[i] eo q esset discipulus iesu[k]: occultus aūt propter metum iudeorum[l]: vt tolleret corpus iesu[m]: Et permisit Pilatus[n]

a Sed vnus militū lācea latus eius aperuit). vt certificaret de morte eiº.
b Et ꝯtinuo exiuit sanguis 7 aqua). Sanguis ad nostrā redēptionē. Aqua ad pctoꝝ ablutionē. Sciendū tamē q ista aq̄ miraculose exiuit: q: nō fuit humor flegmaticº vt dicūt aliqui sed aqua pura ad ostendēdū q corpus xp̄i erat ex veris elementis compositū cōtra errorē eoꝝ qui dixerūt eū habere corpº celeste sicut dixit Ualeutinus 7 seq̄ces sui: 7 eoꝝ q dixerunt eū hr̄e corpº fantasticū: sic Manichei
c Et qui vidit.) Hic ponit certificatio: q: ip̄e Joannes qui scripsit h̄ euangeliū presentialiter existēs vidit h̄ factū 7 iō eius testimoniū est efficax ad credendū. 7 hoc est qd̄ d̄r. c Et qui vidit.) .i. egoip̄e: loquit enim de se per modū alterius: sicut supra dictum est.
d Testimoniū phibuit 7c̄.) pt ꝫ l'r̄a per predicta: sequit.
e Facta sunt enim hec vt scriptura impleret.) Exo. xij. ca. (Os nō cōminuetis ex eo.) Agnus .n. paschalis fuit figura expssiua passionis xp̄i: ideo ordinatōne diuina cōstitutū est: vt ossa agni paschalis nō frangerent. vt sic figura 7 veritas correspondere͞t. q: veri agni ossa nō sunt fracta in cruce vt predictū est.
f Et iterū alia scriptura dicit) de eiº transfixione. zacha. xij. c.
g Uidebunt in quē transfixerūt.) l'r̄a Jere. habet. Aspicient ad me quē confixerunt: ꝓpheta .n. loquit in psona xp̄i loquēs in prima persona. sed euāgelista refert illud ad xp̄m loquēs in tertia psona: et

eadē est sniā. Illa autem trāsfixio ꝓprie fuit in lancee vulneratōe. Sꝫ hec videbitur a iudeis in iudicio futuro: q: cicatrices vulnerū reseruate sunt in corpe xp̄i resurgente nō solū ad certificationez sue resurrectōis ostendendo illas cicatrices apostolis. Sed etiā ad conuincendum iudeos i futuro iudicio de pctō sue mortis 7c̄.
k Pº hec aūt). Hic agitur consequenter de christi sepultura: q̄ fuit gloriosa: s̄m q erat predictum Isa. xj. c. Et erit sepulchrū eius gloriosum: q̄ꝫuis precedēs mors fuit ignominiosa: 7 hoc est quod dicitur.
h Post hec aūt rogauit Pilatum ioseph.) Erat enim ei familiaris cū esset nobilis decurio: vt dicit Marci. xv. c. 7 ideo securius eum rogauit.
i Ab arimathia.) oriundº eadē ē ciuitas q̄.). regū d̄r ramatha de q̄ fuit samuel. k Eo q discipulº eēt iesu) id ē fideliter credens eius doctrine.
l Occultus autem propter metum iudeorum.) ante enim passionē ex imperfectione timebat de synagoga expelli q erat ignominiosum si confiteretur christum. tamen post passionez feruentior factus exemplo christi animatus manifestauit se volens christuz honorifice sepelire: 7 ideo sequitur.
m Ut tolleret corpus iesu.) ad sepeliendum.
n Et permisit pilatus.) Tum ꝓpter reuerentiam petentis. Tum ꝓpter innocentiam christi passi quem ip̄e cognouerat.

Venit ergo ⁊ tulit corpus iesu[a]: Venit auté ⁊ Nicodemus qui venerat ad iesum nocte[b] primum ferens mixturam mirrhe et aloes quasi libras centum[c]: Acceperunt ergo corpus iesu et ligauerunt eum lintheis[d] cū aromatibus sicut mos est iudeis sepelire. Erat autem in loco vbi crucifixus est ortus[e] ⁊ in orto monumentū nouū[f]: in quo nōdū quisquā positꝰ erat: ibi ergo ꝓpter parasceuē iudeorū q: iuxta erat monumētū posuerūt iħm[g]

a Venit ergo ⁊ tulit corpus iesu.) de cruce: Corpora enim damnatorum nō poterāt sepeliri: nisi de licentia p̄sidis.

b Venit aūt ⁊ nicodemus ꝗ venerat ad iesum nocte.) vt supra dictū ē. iij. c.

c Ferens mixturam mirrhe ⁊ aloes quasi libras centū) iste etiā Nicodemꝰ ante passionē xp̄i sicut Joseph erat cristi discipulꝰ occultus sed post passionem ex feruore se manifestauit sicut ⁊ ioseph. Sciendū etiā ꝙlicet ex deuotione istā vnctionē faceret: videtur tamen ꝙ plenā noticiā de xp̄i resurrectione nō haberet: q: de eo erat scriptū psal. xv. Non dabis sanctū tuū videre corruptionē: ꝓpter qd̄ non indigebat vnctione cōseruāte ꝯtra putrefactōz.

d Acceperunt ergo corpus iesu et ligauerūt eū lintheis.) .i. pannis lineis inuoluerunt ꝓpter qd̄ statutū est ꝙ corporalia super que conficitur corpꝰ xp̄i non fiant de panno serico: sed tantū de lineo: vt habetur de conse. dist. j. capi. Ex consultu omniū.

e Erat autem in loco vbi crucifixus est ortus.) id est prope locū crucifixionis.

f Et in orto monumētū nouū in quo nondū quisquā fuerat positꝰ.) hoc aūt factū est propter certitudinē dn̄ice resurrectōis: q: si fuisset sepultus in monumento vbi iam alij fuissent sepulti: posset resurrectio dn̄ica a iudeis alteri imputari.

g Ibi ergo propter parasceuē iudeorum: q: iuxta erat monumentū posuerunt iesū.) hoc est dictū q: feria sexta in qua licitū erat operari ⁊ corpora sepeliri iā declinabat ad vesperā ⁊ ideo sepelierunt iesum in loco propinquo quia non poterant lōge portare propter solennitatē sabbati de ꝓpinquo iminentem.

Expositio moralis Joannis capi. xviij.

Egressus est iesus cū discipulis suis transtorrentem cedrō.) qui interpretatur tristis meror: per h̄ igitur ꝙ xp̄s iuit illuc iminente sua passione significat̄ ꝙ xp̄ianus ire volēs ad martiriū debet iminens suppliciū p̄cogitare: ⁊ per patientiam se armare. Unde dicit Greg. omelia. xiij. Minus enim feriunt iacula que preuident̄: ⁊ nos tollerabilius mala mundi suscipimus si contra hec prouidentie clipeo munimur. (Sciebat aūt ⁊ iudas qui tradebat eum locū quia frequenter iesus conuenerat illuc cū discipulis suis.) inter quos erat iudas vt xp̄m traderet: sicut sathan fuit inter filios dei vt sanctū Job afflictionibus molestaret. (Jesus aūt sciens omnia que ventura erant super eū processit ⁊c̄.) quesitus autem a turbis vt facerent eum regem: fugit solꝰ in montem: docens in hoc fugere mundanos honores: ⁊ promptum esse ad labores (vt ergo dixit eis: Ego sum abierūt retrorsum ⁊c̄.) Ille qui cadit retrorsum non videt sui casus periculum: sic etiā labentes in culpam: non vident sui lapsus miseriā.) Sinite hos abire.) per

hoc ostenditur q superiores debēt su
os subditos fideliē adiuuare ⁊ se mor/
tis periculo exponere p ipoꝝ defensio
ne.(Symon aūt petrus habens gladi
um ⁊c̄).exponatˀ sicut supra Matthei
xxvj.ca.⁊ Mar.xiiij.⁊ Lu.xxij.(Erat
aūt seruo nomē malchus.)qui interp/
tatur rex eoꝝ.⁊ iō per abscisionē auri
cule sue significata fuit abscisio regalis
⁊ pontificalis eminentie iudeoꝝ(.Et
adduxerunt eū ad Annam primum.)
querentes ei placere: quia cum Cay/
pha fuerat in consilio de xpi morte:sic
multi faciunt querētes de malis place
re hominibꝰ peruersis(.Ego palā locu
tus sum mundo).tanq̄ habens sanaz
doctrinā contra hereticos qui magis
docent i occulto.(Nūqd ⁊ tu de disci
pulis es hominis istius:dixit ille non
sum.)Exponatˀ vt supra Math.xxvij.
capi.⁊ Mar.xiiij.⁊ Luce.xxij(Addu
cunt ergo iesuz a caypha in pretoriū)
.s.pilati.(⁊ ipi nō introierūt vt nō con
taminarentur ⁊c̄.)isti sunt siles illis q
faciunt consciam magnā de minimis
⁊ multo grauiora cōmittūt sicut isti ti
mebant contaminari p ingressum do/
mus pilati qui gentilis erat: ⁊ tn̄ toto
conatu pcurabant mortē xpi qui ino/
centissimus erat.(Si nō esset hic male
factor:nō tibi tradidissemꝰ eū.) q̄si di/
cant.nos sumus tante veritatis ⁊ iusti
cie q nobis deberet credi simplici ver
bo sine alia disquisitōe: ⁊ sic homines
malitiosi se iustificant corā iudicibus
vt magis nocere valeāt innocenti.)No
bis nō licet interficere queq̄.) Sic di/
cunt mali clerici de corpali morte lay
ici:⁊ tamen habent p modico multos
interficere suo malo exēplo morte spi/
rituali que peior est interfectōe corpo/
rali.(Respondit iesus regnum meum
non est de hoc mundo.)Multi prelati
qui tamen sunt eius vicarij contrariū
videntur dicere facto in pompis equā
tes se principibus terrenis vel etiam
excedentes.(Omnis qui est ex verita/
te audit vocē meā.)quā n̄ audiūt mul/
ti doctores ⁊ scholares theologi: q ne
glecta sacra scriptura circa curiosa et
⁊ inutilia sunt intenti.(Quid est veri/
tas.)per hoc aūt q non expectauit xpi
responsum significata fuit eius insta/
bilitas qua timore Cesaris ⁊ fauore iu
deoruz a veritate declinauit dādo sen/
tentiam contra xpm:⁊ sic hodie faciūt
multi iudices timore vel fauore a veri
tate iudicij declinantes(.Clamauerūt
ergo rursus oēs ⁊c̄.) Exponatur sicut
Math.xxvij.c. ⁊ mar.xv.⁊ Lu.xxiij.

Expositio moralis eiusdem passio/
nis Joannis.xix.capi.

TUnc ergo apprehēdit pilatus ie
sum ⁊ flagellauit ⁊ milites ple/
ctentes coronam ⁊c̄.)Beda. Et q̄uis
milites hoc illudendo facerent:nobis
tamen operabantur misteria:nam per
spineam coronam nostrorum designa
tur susceptio petōruz que sicut spinas
terra nostri corpis germinat. i vestimē
to purpureo:caro eius passionis obie
cta significatur.Purpura etiā vestitur
cum de triumphis sctōꝝ martiꝝ glori
atur.(Aue rex iudeoꝝ.) sic faciūt illi q
in ecclesijs deuotōnis ostēdūt signa:ci
to post iniurias xpo graues in mēbris
suis faciunt.(Clamabant dicētes cru/
cifige crucifige ⁊c̄.) Nā obstinata ne/
quitia non emolitˀ misericordia (Re/
sponderunt pontifices:nō habemꝰ re
gem nisi cesarem.) hoc facto clamant
nostri pontifices ⁊ curati q suas eccle/
sias dimittentes ingerunt se negocijs
tpalibus pncipatus vel regni.(Et ba/
iulans sibi crucē ⁊c̄.)per hoc nos indu
cens ad sui sequelā.sicut dixerat Ma/
thei.xvj.ca. Si qs vult post me venire
abneget semetipm ⁊ tollat crucē suaz
⁊ sequatˀ me.(Et cū eo alios duos ⁊c̄.)
Exponatˀ sicut Math.xxvij.ca.⁊ mar.
xv.⁊ Lu.xxiij.(Quod scripsi.)p hoc
aūt q iudeis petentibus:Pilatus de/
lere titulū qui sonabat confusionē iu/
deoꝝ noluit:sz magis ipm ꝯfirmauit

significatũ fuit q xp̄i mors ad confu/
sioné eorum erat futura per exercitiuz
romanorũ: ⁊ ad regni xp̄i exaltationez
ꝓpter sequenté resurrectioné propter
quod tunc dixit Math. vltimo capit.
Data est mi/
hi ois pote/
stas in celo ⁊
i terra. (Mi
lites ergo
cum crucifi
xissent eum
acceperunt
vestimenta
ei⁹ ⁊c̈) Expo
naẗ sic mat.
xvij. ⁊ marc.
xv. Cũ ergo vidisset iesus matré ⁊c̈).
Per hoc aũt q positus in tanto tormé
to matri sue ꝓuidit de ministro: docu/
it nos in quocũq; statu simus honora/
re parétes debemus quantũ potest fie
ri bono mõ. (Et inclinato capite tradi
dit spiritũ.) Theophi. Tradidit autez
dñs spiritũ deo patri ostendens q ne/
quaquã sanctorũ anime conuersantur
in tumulis: sed deueniũt ad man⁹ pa/
tris omniũ: pctõribus ad locũ penarũ
delatis videlicet in infernũ. (Sz vnus
militum lancea latus eius apuit ⁊c̈.)
Theophi. Ut iudeis placeant lanceãt
xp̄m circa corpus ⁊ anime contumeli/
as inferétes. Isti aũt sunt similes illis
qui mortuos ꝑsecuntur. (Et continuo
exiuit sanguis ⁊ aqua.) ex quibus hñt
efficatiã sacramenta. (Post hoc autez
rogauit ioseph pilatũ ⁊c̈.) Exponatur
sicut Math. xxvij. ⁊ mar. xv. (Uenit ãt
⁊ nicodemus ⁊c̈.) sequiẗ. (ferés mixtu
ram mirrhe ⁊ aloes ⁊c̈.) p ip̄m signaẗ
doctor bonus ferés mixturã. i. doctri/
nam ex auctoritatibus sacre scripture
confectã ad vnguendũ corpus christi
misticum ad eius salutem ⁊c̈.

a Uespere aũt. Postq̃; euangeli
sta descripsit xp̄i passionez et
sepulturã. Hic ɔñr describit ip̄i⁹ resur
rectioné. Et primo describiẗ domini/

Sabbato sc̄tõ. Euan
geliũ sz mat. xxviij. c.

Uespere au
tem[a] sab/
bati: que
lucescit in prima sab/
bati[b]: venit maria ma
ria magdalene et alte
ra maria videre sepul
chrũ[c] Et ecce terremo
tus fact⁹ est magnus[d]

ce resurrectionis manifestatio p ange
lũ descendenté. Circa qd̄ sunt tria no/
tãda. Primo mulierũ deuotio. Sm ange
lorum apparitio: ibi. Et ecce terremo/
tus Tertio resurrectonis manifestatio
ibi. Scio e/
nim. Ad eui
dentiam pri
mi cõsiderã
dum q deno
miatio fit a
meliori ió a
pud iudeos
omnes dies
hebdoma /
de denõia /
baẗ a sabba
to ita q dies imediate sequés sabbatũ
dicebatur prima sabbati. i. pria a sab/
bato. alia scd̄a sabbati: ⁊ sic consequé
ter. ab illa aũt hora qua xp̄s fuerat se
pultus non poterant mulieres emere
aromata ad inũgendũ xp̄m vsq; ad ve
speram diei sequentis quia solennitas
sabbati incepta erat ab hora sepultu/
re: in qua non licebat: aliquid emere:
vsq; ad vesperam sequentis diei scili/
cet sabbati. Et tũc scilicet vespere sab/
bati emerũt aromata ⁊ preparauerũt
se ad veniendu; non tamen venerunt
ꝓpter nocté de proximo imminentem
sed in mane sequéti venerunt in pria
hora diei sequétis: q̃ dicebaẗ pria sab/
bati. Sic ergo coustruéda est littera.
a Uespere ãt sabbati: que) sc; vespe
ra. b Lucescit in prima sabbati)
. i. incipit illucescere in principio diei
sequétis. d Uenit maria ⁊c̈.) ꝑmit/
titur aũt ibi vespe sabbati: non quia il
la hora venerunt ad monumentnz vt
dictũ est: sed q: tunc se preparauerunt
ad veniendũ. (videre sepulchrũ.) id é
qualiter possent ingredi ad vnguédũ
xp̄m. e Et ecce terremotus). Hic de
scribiẗ angelica apparitio: nõ ad hoc
q angel⁹ ꝑparet exitũ d sepl̄chro dño
resurgéti: q: xp̄s exijt clauso sepl̄chro
⁊ itrauit ad discipl̄os ianuis clausis: s;

vt oñderet seplchꝝ vacuū ⁊ resurrexiſ se dñm. h̄ ē ergo ꝙ ḋr. f Et ecce terre motꝰ factꝰ ē magnꝰ.) cuiꝰ cā subditur. a Angelꝰ āt dñi descēdit de celo.) id ē ṽtute eiꝰ factꝰ ē ille terremotꝰ: q: corporalia obediūt angelis ad nutū ꝗ̄ȝ tū ad motuȝ localem.
b Et accedens reuoluit lapidē.) vt ostenderet xpi resurrectionē cōpletam.
c Erat aūt aspectꝰ eius sicut fulgur.) ad incutiendū terrorē custodibus.
d Uestimenta eiꝰ sicut nix.) ad dandū consolatōȝ mulieribꝰ ꝓpter qḋ subditur. e Pre timore āt eius ⁊c̄.) ⁊ illud qḋ sequit̄ (. Rñdens aūt angelꝰ dixit mulieribꝰ nolite timere vos.
f Scio. n.) Hic ponit̄ dñice resurrectionis manifestatio. q̄ quidē resurrectio prio māifestat̄ mulieribꝰ ipm deuote q̄rētibꝰ ⁊ h̄ ē qḋ ḋr. f Scio eni ꝙ iesum q crucifixꝰ ē.) h̄ addit̄ ad differētiā alioꝝ: q: multi erāt q vocabant̄ noīe iesu. g Queritis.) in sepulchro sic̄ mortuū. h Nō ē h̄: surrexit. n. sic̄ dixit.) Hocāt addit angelꝰ vt reduceret ad mēoriā ṽba xpi dicta añ passionē suā vt sic magis crederēt resurrectionē eiꝰ factā. i Uēite ⁊ videte locū.) vacuū. s. k Ubi positꝰ erat.) ⁊ pȝ lr̄a sequit̄. l Precedet vos in galileā ibi eū videbitis.) nō solū in beatitudie sȝ in ꝓpinquo tpe ⁊ ꝓpinq̄ regione añq̄ȝ ascendat in celum.

Angelꝰ. n. dñi descendit de celo[a]: Et accedēs reuoluit lapidē et sedebat sup eū[b]: Erat āt aspectꝰ eiꝰ sicut fulgur[c]: ⁊ vestimenta eiꝰ sicut nix[d]: pre timore aūt eiꝰ exterriti sūt custodes ⁊ facti sunt vel ut mortui[e]. Rñdēs āt angelus dixit mulieribꝰ: Nolite timere vos Scio eni ꝙ iesum[f]: q crucifixus est queritis[g]: Non est hic: surrexit enim sicut dixit[h] Uenite ⁊ videte locū[i] vbi positus erat dñs[k] Et cito euntes dicite discipulis eius quia surrexit. Et ecce precedet vos in galilea[l]: ibi eum videbitis ecce predixi vobis.

Expositio moralis.

VEspe āt sabbati.) seq̄t (. Et ecce terremotꝰ.) ⁊c̄. Beḋ. Qḋ terremotꝰ resurgēte dño: sic̄ ⁊ ipo moriente in cruce factꝰ est magnꝰ. significat terrena priꝰ corda ꝑ fidē passionis ac resurrectōis eiꝰ ad pniam ꝯcutiēdo salubri fauore cōmota. (Angelꝰ. n. dñi descēdit de celo.) Angelus iste significat bonū ꝑlatū: de q̄ ḋr Malach. ij. ca. Angelꝰ dñi exercituū ē q descēdit de latitudie cōtēplatōis diuine propt̄ reuelationē necitatꝫ fraterne (. Et reuoluit lapidē.) impedimentuȝ tollens accedēdi ad christi monumētuȝ quia monet mētes subditoꝝ ad ꝯsiderатōȝ mortis xpi ꝑ ꝯpassionē ⁊ resurrectōis eiꝰ ꝑ celestiū amorē: aspectꝰ eius sicut fulgur naȝ obstinatos terret. (Et vestimenta eiꝰ sicut nix. q: penitentes demulcet: in signū huiꝰ subdit̄. (Pre timore āt eiꝰ exterriti sunt custodes: et mulieribꝰ dixit. Nolite timere vos venite ⁊ videte locū ⁊c̄.) per diligentem meditationē ꝑdictoꝝ (. Et cito eūtes.) .i. alios inducētes ad sil̄e bonū (. Precedet vos in galileā ⁊c̄.) q̄ transmigratio interꝑtat̄ ꝙ xp̄s trāsmigrās ad celestia ꝑcessit ad ꝑparandū electis suis loca (. ibi eum videbitis.) facie ad faciez in gloria.

Questio fratris Antonij betontini. Scio. n. ꝙ iesum q crucifixꝰ est queritis Math. xxviij. ca. Sup qbꝰ ṽbis q̄rit̄. Utꝝ si ꝯtingat aliq̄nē ex ignorātia sacr̄m sumere cū mortali pctō peccet mortaliter? Ad qḋ breuiter ḋr ꝙ huius ignorātie cā duplex eē pōt. Pria negligētia: q hō vel negligit audire doctoris ṽbū vñ possit illūinari de malis cōmissis ⁊ de bonis omissis: vel negligit q̄rere recta cōsilia ⁊ ꝯfessorē peritū qui eū erudiat ⁊ examinet de ꝑdictis: vl̄ q:

negligit examinare ꝯsciam suá: sꝫ improperate et intricate: atq; quadá manileuitate: ⁊ pnitiosa tarditate eligit in fine q̈dragesime ꝯfiteri. ꝑpter que oía pctá ⁊ eoꝝ circũstantias non cognoscit vel recolit: ⁊ ꝑ ꝯñs ñ plene ꝯfitet̃ ex culpa sua. Et quia ꝭm doctoré subtilem hec est ignorantia crassa: ⁊ affectata taliter suscipiens corpus christi mortaliter peccat: quia facit cótra illó Apli. j. ad Corin. xj. ca. Probet aút seipm hõ ⁊ sic de pane illo edat ⁊ de calice bibat: qui máducat et bibit indigne iudiciũ sibi manducat ⁊ bibit nó dijudicans corpꝰ dñi. Secũdo ñ ignorat culpá: naꝫ licet sufficienter examinauerit ꝯsciam suá: ⁊ quesierit ꝯfessoré peritũ: ⁊ discreta ꝯsilia ac plene q̈ʒtũ valuit doluit de cómissis: tñ q̃nq; remanet in eo mortalis culpa cuius omnino nó recordat̃ vel forte ñ plene ꝯtritꝰ est: ⁊ talis insufficiétia excusabilis est. q: hó de cói lege certus esse nó pót: vtꝝ peniteat digne: iuxta illó qḋ Eccle. ix. c. scriptũ é. Nemo scit vtꝝ odio vel amore dignꝰ sit. Et ꝓpheta in psal. dicit. Delicta quis intelligit ab ocultis meis munda me dñe: et ab alienis pce ꝭuo tuo. Hoc igit̃ mó vsq; ad sacri cõionem accedere dꝫ: vt iuxta ṽba pauli ad Colo. iij. Que sursũ feruenter voluit disponere q̃rat. Ad qḋ exequédũ nouẽ ꝑparationes requirun tur. videlicet ꝯscie examinatio: pctóꝝ ꝯtritio. Eoꝝ vera ꝯfessio. Oís imunditie extirpatio. Oís negligétie excussio Discreta ꝑmeditatio: Deuota ⁊ hũilis oȯ. Charitatiua feruensq; deuotio.

Dominica in resurrectione domini epistola pauli prime ad Corinthi. v.

Fratres. Expurgate vetus fermentũ vt sitis noua conspersio[a]: sicut estis[b] azimi[c]: Eteni pascha nostrũ[d]: immolatus est christus. itaq; epulemur[e]: non in fermento veteri[f]: neq; in fermento malitie et nequitie:[g]:

Expositio litteralis.

In hac ep̃le lctóe paulꝰ apl̃s arguit culpe radicé. s. ꝯtentóeꝫ: quá Corinthij hẽbát adinuicé: ꝑ quá nó soluꝫ correptóꝫ negligebát: sed etiá alijs imminebat ꝑiculũ infectónis vt ptꝫ ꝑ exemplum adductũ i hac epl̃a duꝫ dicit ꝙ modicũ fermentũ totá massaꝫ corrũpit: circa qḋ exemplũ é intelligendũ ꝙ in fermẽto duo sunt. s. sapor ṽtualiter inquátũ reddit pané sapidũ: ⁊ sic doctrina euangelica cópat̃ fermento Math. iiij. ca. Aliḋ é corruptio: ⁊ sic ꝯpat̃ pctó: ne igitur eoꝝ pctá alios inficerét: ió apl̃s arguit eos dicés. a Expurgate vetꝰ fermẽtũ: vt sitis noua ꝯspsio.) ꝑ aspsioné aq̃ baptismalis. b Sic estis.) i. esse debetis. c Azimi.) i. sine fermento pcti: qḋ declarat ꝑ figurá veteris testamenti dicés. d Eteni pascha nostrũ ⁊c.) Agnꝰ eni paschalis: de q̃ hẽt̃ Exo. xij. ca. figura fuit imolatóis xpi: ꝑ quẽ liberati sumꝰ a demonis ptáte: sic filij isrl̃ ꝑ sanguiné agni paschal̃ ab angelo deuastáte. Carnes át illiꝰ agni cũ azimis panibꝰ comedebant̃: qbus septé diebꝰ filij isrl̃ vtebaut̃ ⁊ ꝑ h̃ signi ficabat̃: ꝙ vita ppl̃i xpiani dꝫ eé sine fermẽto mortalis pcti: ió s̃bditur. e Itaq; epulemur.) i. vitá p̃nté tráseamꝰ. f Nó i fermẽto veteri.) i. in pctó qḋ aiaꝫ inueterascere fac̃ spũalr̄. g Neq; i fermẽto malitie ⁊ neqtie.) ꝑ h̃ itelligit̃ pctm̃ ex certa malitia: et a ꝓposito factũ qḋ contingit dupl̃r. vno mó ex hitu acq̃sito ex actibꝰ malis: qḋ intelligitur ꝑ fermentũ malitie. Ũñ dr̃ ꝓuerbi. ij. Qui letant̃ cũ male fecerit ⁊ exultát in rebus pessimis. Signum eni habitus generati é delectató i oꝑe

ij. Ethi. Alio mõ ex corrupiõe nature. sicut aliqui ex malitia cõplexiõnis inclinantnr ad aliqua: q̃ fm se sunt horrida: vt effusio sanguinis hũani. vitiũ ꝯtra naturã maxime cũ bestijs: ⁊ vocatur hic fermentum nequitie.

a Sed in azimis sinceritatis.) quãtũ ad puritatẽ affectus.

b Et veritatis) qnantũ ad puritatẽ itellect⁹

sed in azimis sinceritatis[a] et veritatis[b].

Dñica in resurrectõe dñi euãg. fm Marcũ. xvj. ca.

In illo tpe

ꝙ in carne ⁊ aĩa erãt opposuit ⁊ hoc ad significandũ ꝙ lux sue mortis curauit nostrã duplã mortem. Scdo ꝓpter ꝓbationẽ: ꝙ sicut in ore duoꝝ vel triũ testiũ stat oẽ verbũ: sic in trib⁹ dieb⁹ experit omne factũ. Unde hec est rõ lralis. s. vt pbaret verã mortẽ fm glosaꝫ pdictã. Tertio propter sue potestatis ostensionem: quia si statim resur

Cũ trãsisset sabbatuꝫ maria magdalene et maria iacobi et Salomone emerunt aromata: vt venientes vngerent iesum[d]. Et valde mane vna sabbatorũ vẽiũt ad monumẽtũ[c]

Questio Alexandri de ales i. iij. sententiaꝝ. Etem pascha nostꝝ imolatus est xps. Pau. ad Corin. v. ca. Sup quibus querit. Utrũ resurrectio xpĩ debuerit differri vsqꝫ in diẽ tertiũ. Et ꝑ parte negatiua sic arguit. Nõ ẽ maior dignitas serui q̃ꝫ dñi: si ergo ex indignitate est resurrectõis dilatio: ergo non magis dꝫ differri resurrectio xpĩ q̃ꝫ alicui⁹ serui: sed aliq serui rapient obuiã xpo in aera. j. Tessa. iiij. ca. Et erit eoꝝ resurrectio in momẽto tpis: ergo multo fortius resurrectio xpĩ. Cõtra. j. corinth. xv. ca. Resurrexit tertia die. glo. ꝓbata vera morte. ⁊ hoc tertia die vt credat eadẽ potestate nos posse suscitare. Sed si statim resurrexisset nõ crederet vere mortu⁹: cũ ergo nõ debuerit resurgere: ita vt probaret verã mortẽ debuit differri resurrectio vsqꝫ i diẽ tertiũ: vt sic in ore duoꝝ vel triũ testiuꝫ staret oẽ verbũ ⁊ in illis trib⁹ dieb⁹ experiri posset omne factũ. Rñdeo dicẽdũ ꝙ cõueniẽs fuit ꝙ expectaret tertium diẽ ꝓpter tria. Prio ꝓpter significationẽ Lu. xxiij. ca. Oportuit xpm pati ⁊ resurgere tertia die. glo. Merito vna die ⁊ duab⁹ noctib⁹ in sepulchro iacuit: ꝙ lucẽ. i. grãm sue mortis q̃ tm̃ i carne erat tenebris nostre duple mortis: rexisset non videret habere potestatẽ ponẽdi animã suã sicut resumẽdi: et hoc est qd dicit glosa prime Corin. xv. ca. Probata vera morte ⁊c. Ad illũ ergo qd obijcit ꝙ nõ ẽ maior gloria serui q̃ꝫ dñi. Dicendũ ꝙ hꝫ nõ est ꝓpter dignitatẽ seruoꝝ: ꝙ ipi stati resurgant. sꝫ ꝓpter gloriã electoꝝ que amplius non debet differri: vnde in instanti morientur: ⁊ incinerabũtur ⁊ resurgent ⁊c.

Expositio litteralis.

a Et cũ trãsisset sabbatũ.) Postq̃ꝫ descripta est reductio pctõris in deũ per xpĩ pdicationẽ ⁊ sue passionis redẽptionẽ. Hic ꝯñr describit dca reductio p manifestã resurrectõꝫ: qd dupl'r factũ est. prio p mulieres. secundo p angelos: ibi. Et introeuntes. Circa primã ptẽ describit aduent⁹ mulierũ ex deuotione ad sepulchꝝ vbi audierunt ab angelo resurrexisse dñm. ⁊ hꝫ est qd dꝛ.

a Cũ trãsisset sabbatum) quãdiu eni durauerat sabbatũ nõ erat eis licitũ aliqd emere: sed in vespe eiusdem diei terminabat solẽnitas ⁊ tunc emerũt aromata vt i crastio bñ mane venirent ad sepulchrum. ideo sequit.

b Et valde mane vna sabbatoꝝ). i. prima die illi⁹ hebdomade post sabbatũ sicut dꝛ Geñ. j. ca. Et factũ est ve

ſpere ⁊ mane dies vnus.i.pmus. Sciendū etiaʒ q oēs dies illius hebdomade vocabant̄ ſabbata.ꝑ tanto:q̄r erant feſtiue eo qḋ ſolennitas paſchalis durabat ſeptē diebus:p̄ria tñ dies ⁊ ſeptima erant celebriores inter medijs ita q in illis poterat emi aromata illa. a Orto iam ſole) i.ad ortū appropinquāte. Sol eniʒ pōt itelligi oriri dupliciter Uno modo pfecte qñ pmo egredit̄ ⁊ apparet ſuper terrā:⁊ ſic nō accipit̄ hic. Alio modo qñ lux eius incipit apparere ſcʒ in aurora:⁊ ſic accipit̄ hic ortus ſolis:⁊ iō Joannis.xx.ca.dicit̄. Adhuc tenebre erāt:quia aurora media eſt inter tenebras noctis ⁊ lucem pfectam diei: ⁊ iō ab vtroqʒ poteſt nominari ſicut mediū ab extremis: quia participat naturaʒ vtriuſqʒ extremi. b Quis reuoluet nobis lapidē)quaſi dicant:non poſſumus reuoluere per noſipſas: q̄r erat magnus valde:et poſtea ſubditur.
c Uiderūt reuolutū lapideʒ)per angelum quivenerat ad manifeſtandum Chriſti reſurrectionē factā. d Et introennteṡ in monumentū) Hec eſt ſecūda pars manifeſtationis reſurrectionis.ſ.per angelos:⁊ ideo dicitur.
d Et introeuntes in monumentū(.i. intra clauſurā que erat circa monumētū . dicit̄ aūt monumētū quaſi monēs mētē.ſ.illius qui aſpicit: vt oret ꝓ aia ſepulti:et precogitet de morte ꝓpria.
e Uidert iuuenē)Luc.xxiiij.c.dicit̄. Ecce duo viri aſtiterūt ſec⁹ illas i veſte fulgēti.i.duo angeli in ſpecie viroꝝ ꝓpter hoc dicit Aug.q ibi apparuerūt tres angeli. Unus extra monumentū intra tñ pdictā clauſurā ſedēs ſup lapidē reuolutū.Sed intra monumētū apparuerunt duo vnus ad caput ⁊ alius ad pedes vbi poſitū fuerat corpus Jeſu vt dicitur Joannis xx.caplo.
f Dicite diſcipulis ei⁹ ⁊ petro)Specialiter nomiat petruʒ aliter nō fuiſſʒ auſus venire ad pſentiam domini quem negauerat.

orto iam ſole[a] Et dicebant ad inuicē. Quis reuoluet nobis lapidē ab hoſtio monumēti[b] Et reſpiciētes viderūt reuolutum lapidem[c]. Erat quippe magnus valde. Et introeuntes in monumentū[d] viderūt iuuenē ſedentē in dextris[e]. coopertū ſtola cādida:⁊ obſtupuerūt Qui dicit illis. Nolite expaueſcere Jeſū queritis nazarenū crucifixuʒ ſurrexit nō eſt hic. Ecce locus vbi poſuerūt eū Sʒ ite dicite diſcipulis eius et petro[f]:quia pcedet vos i galileā. Ibi euʒ videbitis:ſicut dixit vobis

Expoſitio moralis.

Et cum tranſiſſet ſabbatū) ſequit̄ vt veniētes vngeret Jeſum) Gre. Nos aūt eū q mortuus eſt credentes ſi odore vtutū refecti cū opinione bonoꝝ operū deū q̄rimus ad monumentū ipſius cū aromatibus venim⁹(⁊ viderūt reuolutū lapidē)ꝑ hoc aūt reſatio myſterioꝝ xp̄i ſignificat̄ que velamine legis in lapide ſcripte tegebant̄(Precedet vos in galileā ⁊c̈) q̄ trāſmigratio interptat̄:ꝓpter qḋ q vult eū videre debet de vitijs ad vtutes trāſmigrare ⁊c̈
¶Queſtio Alexandri de ales in tertio ſentētiarū. Surrexit non eſt hic Mar. xvj.ca. Super quibus verbis querit̄. Utrū reſurrectio Chriſti ſit cauſa iuſtificationis aiarū ⁊ quō: ⁊ vtrū ſit in genere cauſe efficientis? Ad hoc ſic pmo arguit̄ Roma.iiij.ca. Reſurrexit propter iuſtificationē noſtraʒ glo. Utraqʒ mors xp̄i et reſurrectio iuſtificāt. Contra Reſurrectio xp̄i ordināt̄ ad futurā gloriā:iuſtificatio ad pſentē gratiā: ergo nulla eſt caſualitas reſurrectiōis reſpectu iuſtificatiōis. Ad qḋ dicēdū q reſurrectio xp̄i pōt dupliciter ↄſiderari:vt eſt in re vel vt eſt in aia ꝑ ↄſidera/

tionē s̄m q̄ cōsideratur in re: sic se habet duobus modis ad nostrā iustificatio/nē scz per modū dispositionis: et p mo/dū exemplaris: per modū dispositiōis quia tota humana natura ordinātur ad naturā hūa/nam in xpo. Unde cum vnitur i chri/sto deitas tota sublimatur. Ita vt sit in maiori parti/cipatiōe dei/tatis. Hinc est q̄ habetur in reuerentia a sanctis angelis: vt dicitur Apoc. xix. cap et hoc patet quia diabolus qui ante in/carnationē adorabatur ab homine: iam non adoratur etiam a barbaris nationi/bus. Disponitur ergo magis ac magis per incarnatiōnē & passionem: & etiam per resurrectiōe ad maiorez gratiam. Unde psal. Respice in faciem xpi tui. glo. Fac xpm innotescere oibus vt pos/simus ire de virtute in virtutem. Itez se habet per modū exemplaris ad no/strā iustificationem s̄m q̄ dicitur Roma vj. cap. Queadmodum christus resur/rexit ita nos in nouitate ambulemus: et isto modo se habet ad iustificationē nostrā presentē. Duplex est enim iustifi/catio. Nam iustificatio est rectitudo a curuitate in rectitudinē. Iustificatio in p̄senti est a curuitate culpe ad recti/tudinē gratie. Futura vero iustificatio erit a curuitate miserie ad omnimodā rectitudinē: et sic iustificationis future est exēplar seu causa exēplaris: & sic se habet s̄m q̄ cōsideratur in re: s̄m aūt q̄ consideratur in aīa: vt credita et amata iustificat et in gloria consumatur. Ad illud quod obijcitur q̄ vtraq̄ mors chri/sti scilicet et resurrectio iustificant: Di/cendū q̄ verū est quātum creduntur et amantur sed hoc est dispouendo. Resur/rectio enim credita & amata disponit ad iustificationem. Resurrectio vero signum est et causa iustificationis solū. Passio autē causa est s̄m qd̄ dicit glo. Bede. Et ideo magis attribuitur iustifi/catio resurrectioni q̄z passioni: quia si/gnū & causa est & complementum.

Fer. ij. post pasca ep̄la actuū apostolorum. x. ca.

In diebus illis: Stās Petrus in medio ple/bis dixit. Viri fra/tres. Vos scitis [a] quod factum est ver/bum [b]: per vniuer/sam iudeam. Incipi/ens enim a galilea [c]: a galilea post baptismū qd̄ p̄dicauit io/annes Jesū a nazaret) Pro itelligentia huius lectiōis est itelligēdū q̄ fides me/diatoris semp fuit necessaria ad salutē nō tn̄ vniformiter scz oī tpe & oib⁹ po/pulis: post publicationē eni euangelij oēs tenentur habere fidē explicitā d̄ me/diatore: quātū ad articulos icarnatio/nis: natiuitatis & huiusmodi q̄ etiā com/muniter in eccl̄ia ab oibus p̄ponuntur cre/denda. Ante declarationē vero natiui/tatis xpi maiores iudeorum quibus data fuit lex & p̄phete de istis facientes men/tionē tenebantur habere fidē de media/tore: minus tamē explicitā: q̄z in nouo testamēto: q: veritas est magis elucida/ta. Minores vero iudeorū adhuc mi/nus explicite & sufficiebat eis ad salutē credere messiā futurū sic lex & p̄phete nūciabāt in quodā tn̄ generali lz signi/ficatiōez legis & p̄phetarum nō itellexerīt in speciali. Añ verō legē & p̄phetas tē/pore legis nature sufficiebat oib⁹ cre/dere vnū deū remuneratorē bonorū p modū ab eo cognitū: vt dr̄ hebr. eo. xj. ca. Accedentē ad deū oportet credere q: est: & hoc est q̄ dicitur Viri fratres).

Expositio literalis.

a Vos. sci/tis quod fa/ctū est verbū per vniuer/sam iudeaz incipiēs enī

a Vos scitis) q: inter iudeos habitastis.
b Qd̄ factū est verbū &c̄). i. res verbo signata: & q̄ sit illa subditur post (Jesuz a nazaret). s. venisse ad p̄dicandū salutē.
c Incipiēs eni a galilea) ibi enī icepit predicare: vt patet Luce. iiij. capi.

post baptismū [a] quod p̄dicauit ioannes [b] Jesum a nazaret. Quomodo vnxit eū deus [c] spiritu sancto [d]: et virtute [e]: qui pertransiuit benefaciendo [f] ⁊ sanādo omnes oppressos a diabolo [g]: quoniā deus erat cū illo [h] Et nos testes sumus [i] oīm que fecit in regione iudeorum ⁊ hierusalez: quē occiderunt suspendentes in ligno. Huic deus suscitauit tertia die: ⁊ dedit eum manifestuz fieri [k]: nō omi populo: sed testib⁹ preordinatis a deo [l] nobis q māducauimus ⁊ bibim⁹ cū illo postq̄ surrexit a mortuis [m]. Et p̄cepit nobis p̄dcare populo et testificari [n] q: ipe est qui constitutus est a deo [o] iudex viuorū et mortuorū [p]. Huic oēs prophete testimoniū [q] perhibent remissionē peccatoꝝ accipere per nomē eius omnes qui credunt in eum.

Feria scd̄a post pasca Euangeliū ſm Lucā xxiiij. capitulo.

In illo tpe Duo ex discipulis iesu [r]: ibant ipa die in castelluz quod erat in spatio stadioruz sexaginta ab hierl'm [t] noie

a Post baptismū) scilicet Joānis: q: ante nō legit publice predicasse.
b Quod p̄dicauit Joannes) .i. q̄ mysterium Christi futuri Joannes predicauit vt patet ex decursu euangelij.
c Quomodo vnxit eū deus) scilicz Jesuz in humana natura: et iō seqt
d Spiritu sācto) .i. plenitudie grē
e Et virtute) in operatione miraculorū i quibus humanitas xpi erat instrumētuz cōiunctum
f Qui ptrāsijt bn̄faciendo) q̄ztū ad iformationē moꝝ ⁊ sanationē lāguidorū.
g Et sanādo oēs oppressos a diabolo) mēte ⁊ corpe.
h Qm̄ de⁹ erat cū illo) p plenitudinē grē ⁊ p vnionē psonalē i supposito vbi.
i Et nos testes sum⁹ ⁊c) p visū ⁊ auditū.
k Et dedit eū māifestū fieri) p mlta argumēta suā resurrectionē dclarātia q̄ posita sūt .s. j. ca.
l Nō oī pplo: sz testib⁹ pordiatis a deo) ſm eni qd̄ di. Dionysi⁹ li. celestis ierarch. Hec ē lex diuinit⁹ istituta: vt ea q̄ trāscēdūt cognitionē nālem pmo supiorib⁹ reuelēt: ⁊ p supiores aliis manifestēt sic p3 i spiritib⁹ angelicis in ordie ierarchie: nā supiores imediate a dō illūināt: medij vō a supiorib⁹: ⁊ iferiores a medijs. Resurrectō aūt xpi est ō trāscēdētib⁹ ⁊ iō pmo manifestata ē aplis: ⁊ cū ipis manētib⁹. p q̄s tāq̄ p testes idoneos alijs manifestata ē: de q̄ idoneitate s'bdit.
m Nobis q māducauim⁹ ⁊ bibim⁹ cū illo poq̄z resurrexit a mortuis) ad declarādū vitatē sue resurrectōis vt dcm̄ ē .j. c.
n Et p̄cepit nobis p̄dicare pplo et testificari) vt hr̄ .j. c Et eritis mihi testes.
o Q: ipe est q ꝯstitutus ē a dō) pr̄e.
p Judex viuoꝝ ⁊ mortuoꝝ) i. iustoꝝ q viuūt vita grē: ⁊ iniquoꝝ q mortui sunt morte culpe ꝑpter qd̄ dr̄ Joan. v. ca. Pater oīe iudiciuz dedit filio.
q Huic oēs pphete perhibēt testiomiū) q. d. nos nō soli sum⁹ ei⁹ testes: sed etiā oēs pphete antiq diuinitus inspirati. Uñ dic Rabbi Samuel hebreus sup zacha. q̄ vniuersi pphete n̄ sunt locuti nisi ad dies messie .s. de pncipali intentione.

Expositio litteralis

r Duo ex discipul'ibu. Hic ꝯñr describit apparitio fcā duob⁹ discipulis itinerātib⁹. ⁊ pmo describit ista apparitio. Scd̄o apparēt cognitio ibi Et factū ē. Tertio cognitiōis relatō ibi Et surgētes Circa pmū dicit. r Duo ex illis) .s. ex septuagita discipluis q̄ꝝ vn⁹ vocabit cleophas vt ifra hr̄. Ali⁹ dr̄ fuisse Lucas euāge. ꝑpt qd̄ ⁊ nomē suū tacuit.
s Ibant ipa die) .s. die resurrectiōis.
t In castellū qd̄ ⁊c) Se

decim stadia faciũt vnaȝ leucã: ex quo patet ꝙ nõ distabat ab hierlm p quatuor leucas integre sed deficiũt quatuor stadia. a Et factum est dũ fabularent) non dicit hic fabulari a fabula sed a for faris quia non loqbant de vanis: sȝ de opibus Jesu et morte eiuȝ. Et ideo sequit. b Oculi autem eorũ tenebant) q: i credulitas eorũ et dubietas demerebat: ꝙ xps cognitioneȝ sui corporis ab eis retardaret sequit c Qui sũt hi sermões) non qrit ex ignorantia: sed vt ex eorum responsione incredulitas eoꝝ conuenientius arguat. d Tu solus pegrinus es in Hierusalẽ ⁊c̃) ly solus nõ facit exclusionẽ alioꝝ peregrinoruȝ cũ multi valde peregrini ⁊ de diuersis partibus venissent in hierusalẽ ad diẽ festum pasche: vt habet Joannis. xij. cap. sed notat exclusionẽ cognitionis ab isto sic apparente scilcȝ noticia mortis Jesu vt sit sensus: cum multi peregrini his diebus venerunt in hierusalem: mirum est quod tu solus inter alios peregrinos ignores ea que sunt nota aliis omnibus. e Quibus ille dixit. Que) non querit ex ignorantia: sicut prius dictum est.

emaus. Et ipsi loquebant ad inuicẽ de his oibus q̃ acciderãt. Et factũ est dũ fabularentur[a] ⁊ secũ q̃rerẽt: ⁊ ipse Jhs appropinquãs ibat cũ illis. Oculi ãt illoꝝ tenebant[b] ne eũ agnoscerẽt Et ait ad illos[c] Qui sũt hi ꝑmões quos cõfertis ad inuicẽ ambulãtes ⁊ estis tristes[c] Et rñdens vnus cui nomen Cleophas dixit ei. Tu solus peregrinus es i hierlm:[d] ⁊ nõ cognouisti ea q̃ facta sũt in illa his dieb9 Quibus ille dixit[e]. Que? Et dixerũt. De Jesu nazareno q fuit vir[f] ppheta potens in opere[c] ⁊ sermone[g] coram deo ⁊ omni pplo: ⁊ quõ eum tradiderũt: summi sacerdotes[h] et ꝑncipes nostri in dam nationẽ mortis: ⁊ crucifixerunt eũ. Nos autem sperabamus quia ipse esset redẽpturus Jsrael[i]. Et nũc super hec oia tertia dies est hodie ꝙ hec facta sũt[k] Sed ⁊ mlieres quedã ex nostris terruerunt nos[l] que ante luceȝ fuerunt ad monumentũ et nõ inuento corpore eius venerunt dicẽtes se etiam visionem Angeloꝝ vidisse[m] qui dicunt eũ viuere: Et abierunt quidã ex nostris ad monumentũ[n]. Et ita inueneꝛt sicut[o] mu

f De iesu nazareno qui fuit vir ppheta potens in opere) scilicet miraculoꝝ g Et sermone) predicationis et doctrine. h Et quomodo tradiderunt eum ⁊c̃) quia procurauerũt eius captionem ⁊ persuaserũt populis vt coram Pilato peterẽt eius crucifixionẽ et Barrabe dimissioneȝ vt habetur Mat. xxvij. i Nos aũt sperabam9 ⁊c̃) quasi dicãt. Jaȝ eua nescit spes nostra cuius subdit causa. k Et nũc sup hec omia tertia dies est hodie) qua predixit se resurgere ⁊ tamen adhuc non apparuit discipulis licet tertia dies sit prope fineȝ: sicut dicitur infra: aduesperascit: et inclinata est iam dies. l Sed et mulieres quedam ex nostris terruerunt nos) non de resurrectione christi quam nunciabãt sed de ablatione corporis eius quam discipuli timebant. m Dicentes se etiam ⁊c̃) Sed discipuli non credebant plene timentes ne tanq̃ȝ mulieres de facili fuissent delusi n Et abierunt quidã ⁊c̃) scilicet Petrus et Joannes vt supra dictum est. o Et ita inuenerunt sicut ⁊c̃) nõ quantum ad visionem angelorum seu auditionem verborum ab ipsis: sed quia in

uenerunt sepulchrum vacuum corpo re: et sola lintheamina remansisse: ideo subditur(ipsum vero nō inuenerunt. a Et ipse dixit ad eos) ex responsione eorum arguens eos. b O stulti) propter cecitatem intellectus c Et tardi corde) propter tarditatem affectus d Ad credēdū in omnibus) de xpi morte et resurrectione: quas scripturas debebant intelligere maxie quia fuerāt cū xpo qui discipulis d talibus loquebatur.

lieres dixerunt ipsum vero non inuenerunt Et ipse dixit ad eos[a] O stulti[b] et tardi corde[c] ad credendum in omnibus[d] que locuti sūt prophete. Nonne hec oportuit pati xpm[e]: et ita itrare in gloriā suā Et incipiēs a moyse et omnibus pphetis[f] interpretabat illis in oibus scripturis q̄ de ipso erāt. Et appropinq̄uerūt castello quo ibāt Et ipse finxit se longius ire[g]. Et coegerūt illū[h] dicētes. Mane nobiscum qm̄ aduesperascit: et inclinata ē iaʒ dies. Et intrauit cū illis[i] Et factum est duʒ recumberet cum eis[k] accepit panem et benedixit ac fregit[l]: et porrigebat illis. Et aperti sunt oculi eoꝝ[m]: et cognouerūt eū. Et ipse euanuit ab ocl'is eoꝝ[n] Et dixerūt ad inuiceʒ Nōne cor nrm ardēs erat in nobis dū loq̄retur in via: et apiret nobis scripturas. Et surgētes eadē hora regressi sunt in hierusalem[o].

e Nonne hec oportuit pati xpm et c.) Tum ppter patris pordinationē. Tū etiam ppter christi exaltationem Tuʒ pp hūanā redemptionem. Tum propter scripturaruʒ impletionem: ideo subditur. f Et incipiens a moyse et omnibus prophetis interpretabatur illis in omnibus scripturis) non q̄ omnes scripturas que de christo sunt explicaret: quia in tā breui tempore non fieret: sed explicauit tantum quantuʒ sufficiebat ad propositum ostendendū et ideo ly omnibus non facit distributionem pro singulis generum: sed pro generibus singulorum: sicut dicitur: omne animal fuit in archa Noe: quia de qualibet specie animaliuʒ fuerunt ibi aliqua indiuidua: et sic christus in proposito de lege et prophetis et Agiographis induxit aliqua testimonia.

g Et ipse finxit se longius ire) nō fuit ibi aliqua falsitas: quia fuit talis fictio ad designādū veritatem: scilicet distantiaʒ eius a cordibus eoꝝ ppter fidei defectum: tales enim apparitiones vt cōmuniter fiūt secūduʒ dispositionē interiorem illorum quibus fiunt. h Et coegerunt illum) idest obnixe rogauerunt desiderātes adhuc audire illum. i Et intrauit cuʒ illis) quia per dictuʒ desiderium disponebant ad fidei complementum.

k Et factū est) Hic q̄r describit xpi apparētis cognitio cū dicit. l Accepit panē et bn̄dixit ac fregit: et porrigebat illis) sicut ꝯsueuerat facere añ passionē: sic eni frangebat panē ac si scinderet cū cultello. m Et aperti sunt oculi eorum) quia voluntarie se eis ondit in effigie qua erat cognoscibilis ab eis: et cum hoc cognouerunt eum per modum fractionis panis. n Et ipse euanuit ab oculis eorum) ostendens discipulis q̄ habebat corp᷒ gloriosum: quod subito potest dispa rere per dotem agilitatis. Et iō sequit o Et surgentes eadem hora regressi sunt in hierusalē). Quāuis enim iam esset tarde vt patet ex predictis: tamē ex fidei feruore et remoto iudeoꝝ timore statim regressi sunt in hierusaleʒ ad illos discipulos qui erant inclusi pro

pter metum iudeorum: vt habet Joannis.xx.cap. ad nunciandū eis Christi resurrectionem: ideo subditur.

a Et inuenerunt congregatos vndecim) q: adhuc Thomas erat cum alijs decem (dicētes quia surrexit dñs vere: ⁊ apparuit Symoni) Quando autem ista apparitio fuerit non legit̃ exp̄sse: sʒ tūc credit̃ fuisse facta: qñ Petrus cucurrerat ad monumētū ⁊ viderat linteamina posita abijt mirans secū qđ factū fuerat: vt dictū est supra.

b Et ipsi narrabant) apparitionē eis factā: ꝓut ꝺscripta est ꝑ ordinē: tñ nec ipsis nec alijs Thomas credidit: sed ꝑ aliquod spacium ab alijs discessit.

et inuenerūt cōgregatos vndecim[a]: ⁊ eos q cū illis erant dicentes Surrexit dñs vere: et apparuit Simoni. Et ipi narrabant[b] que gesta erant in via et quomodo cognouerūt eū in fractione panis.

Feria.iij. post pascha epistola actuū apostolorum.xiij.cap.

Expositio moralis.

Duo ex discipulis) per quos significat̃ bonus actiuus: ⁊ cōtēplatiuus (Jbat ipsa die ⁊c̃) Naʒ ipsa die resurrectionis apta fuit vsa beatitudinis que ꝑ Emaus significat̃. eo ꝙ mr̃ dulcedinis interp̄tat̃: ⁊ ex tūc xp̄i discipuli per viam cōsequende beatitudinis gradiunt̃ (Et ipsi loquebant̃ ad inuicē de his oībus que acciderāt) scilicet de Jesu cōuersatione et eius morte ꝓut patet ex littera sequenti (Et ip̄e Jesus appropinquās ibat cū illis) Naʒ ip̄e dicit Math.xviij.cap. Ubi sunt duo vel tres ꝯgregati in noīe meo in medio eorum sum: propter quod istorū exēplo cū per viam incedimus combinati de salutiferis loqui debemus vt Christuʒ nobiscū pergentem habeamus: ⁊ non solum pergētem sed etiam nos docentē sicut istis duobus discipulis cū quibus ibat in scripturas ꝓphetaꝝ aperiebat: sed qm̄ auditores legis nō iustificant̃ sed factores. Jđ eoꝝ oculi nō fuerūt apti audiēdo scripturas: sʒ opa pietatis faciendo ipsum in specie peregrini trahendo ad hospitiū ⁊ apponendo cibū iđ seq̄t (Et aperti sunt oculi eoꝝ) .s. cordis ⁊ corꝑis ad cognoscendū ipsum (Et surgētes eadē hora ⁊c̃) Nā ea que sunt ad ꝯmunē salutē nō sunt tacēda sʒ reuelāda Thob.xij.ca. Opa aūt dei reuelare ⁊ ꝯfiteri honorificū ē ideo subditur. Jp̄i narrabant ⁊c̃.

¶ Questio Alexandri de ales in tertio sententiarū. Oportuit Christū pati: et ita intrare in gloriā suam. Luce xxiiij. Super quibus verbis mouet̃ questio talis. Utrū resurrectio Christi se habeat ad resurrectionē nostram vt causa cōiuncta vel et remota: ⁊ si efficiat modo in sanctis resurrectionē corpoꝝ. Et arguit p̄mo ꝙ sic. Nā Ambrosi. inquit Gaudiū ꝑ patrisfamilias fideliū sibi leticia comitat̃ vt quē obsecuti sunt similitudine passiōis comittant̃ glīa resurrectionis ſm ꝙ dicit̃.ij. Corin.j. capi. Si socij fuerimus passionū ⁊c̃. ergo videtur ꝙ resurrectio eius sit causa coniuncta. Cōtra psal. Ad vesperū demorabit̃ fletus ⁊c̃. glo. Fletus est miseria originalis culpe: que demorabit̃ vsqʒ ad diem dñi: quo resurrectio nostra futura est: ergo nō sumus resurrecturi vsqʒ ad diē dñi. Rñsio dōm ſm Aug. ad Paulinū. Alij sūt hūani limites resurrectōis Alij diuinarū signa v̄tutū. Alia qʒ mirabiliter fiunt. Dicēdū ergo ꝙ secundū cursum nature nō debet esse resurrectio ante innouationē mūdi. Per passionem igitur Christi fuit merituʒ et nostre iustificationis et nostre resurrectiōis et glorie quo ad corpus ⁊ quo ad animā: vnde per sufficientiam restituetur homo per illam pristinā dignitatem: sed adhuc non erat effectus ꝑ/

ductus: quia duplex erat adhuc tẽtio sc3 animarũ in limbo ⁊ corpoꝝ i incineratione. ad soluendũ tentionem aiarũ apparuit verbum in aia apud inferos similiter ad solnendũ tentionẽ corpoꝝ oportz q verbum cũ anima et corpore appareat vniuersaliter qḋ fiet pᵒ innouationẽ. Primuz effectus. s. liberationis animarum factum est statim post passionem. Reliquum fiet post innuoationẽ mũdi: vt dictũ est. proportionabilia eni sunt locus ⁊ locatuz iõ ad gloriã corpoꝝ exigit inouatio locorũ. Scḋm ergo limites rerũ non debet esse resurrectõ corpoꝝ nisi cũ apparebit in iudicio innouatõ mundo. Innouatio aũt nõ debet esse nisi cõpleta mortali generatione: sed scḋm diuina signa virtutũ nõ est negandũ quin aliqꝝ resurrectio sit: scḋm Hyero. q nõ ẽ ausus negare resurrectionẽ btẽ vginis. Dicẽdũ ergo ad illud Ambro. q gaudiũ patrisfamilias ⁊c. q est resurrectio in merito ⁊ in re. Vñ Ambro. Est plane societas q: si nõ resurrexerũt corpore resurrexerũt iã mẽte. Vñ Ambro. intelligit de merito non de re.

In diebus illis Surgẽs Paulus[a] ⁊ manu silẽtiũ indicens ait: Viri fratres[b] filij generis Abraã: ⁊ q in vobis timẽt deum[c] vobis verbuz[d] salutis missũ est[e] Qui eniz habitant hierusalez[f] ⁊ principes eius[g] ignorantes Jesum[h]: et voces prophetarũ[i] que p omne sabbatuz leguntur iudicantes[k] impleuerunt[l]. Et nullam causam mortis inuenientes in eo[m]: petierunt vt interficerent eum[n] Cunq3 cõsumassent omia[o] que de illo scripta erant deponentes eum de ligno[p]: po

Expositio litteralis

a Surgens aũt Paulus) describitur in hac lectiõe publicatio euãgelij facta per predicationem Pauli apostoli: manifestando adinpletionem promissionis patribus quoniã promiserat redemptionẽ israel in semine Dauid: et hoc est quod dicitur.
a Surgens Paulus) vt melius audiretur in tanta multitudine.

b Viri fratres) qui habetis legis ⁊ pphetarũ noticiã. c Et qui in voƀ timent deũ.) vitantes eius offensaz hoc enim dicit captando eoꝝ beniuolẽtiã ⁊ vt melius recipiãt eiᵒ exhortationez d Vobis verbũ).s. incarnatum. e Salutis huiᵒ missuz est).s. principaliter. Tuz q: in ppria persona iudeis pdicauit. Tum q: in medio iudee.s. in hierusalem operatus est salutẽ. iõ sbdit. f Qui eni habitãt hierusalẽ) qn̄tũ ad vulgares. g Et pnci pes eiᵒ) qn̄tũ ad maiores h Hũc ignorãtes ihm).s. nazarenũ esse xpm verũ. Alia tñ fuit ignorãtia pncipũ. Alia vulgariũ: tñ neutra excusabat a pctõ imo pma aggrauabat q: pcededat ex malitia. i Et voces pphetaꝝ) de xpo loqntiũ q̄s sacerdotes ⁊ scribe p inuidiã excecati male iterptati sũt ⁊ sic pplm deceperũt. k Indicãtes) s. ihm morte esse dignũ. l Impleuerũt) pphetias de eiᵒ passione pdictas scḋm qḋ dicit Jsai. liij. ta. Tãq3 ouis ad occisionẽ ducet ⁊c. Et in multis alijs pphetaꝝ dictis. m Et nullã causaz mortis inueniẽtes in eo) sicut pz in euãgelio: ⁊ pilati testimonio. n Petierũt a pilato vt interficerẽt eũ) p milites ipsius: ⁊ lz pmo restiterit tñ finaliter peticiõi eorũ acqeuit iudeoꝝ fauore ⁊ cesaris timore. o Cũq3 ɔsumassent oĩa) iudi mali p Deponẽtes eũ ḋ ligno) s. boni iudei Joseph ⁊ Nicodemᵒ: vt habet Joan. xix. ca. Sacra eni scriptura sub vno cõtextu freqnter tñsit ḋ bonis ad malos ⁊ eɔrio sic psal. lxxvij. Cũ occideret eos

querebant eū: occisi enim nō poterant eū querere et ideo cum dicit. Cum occideret eos intelligit de obstinatis in peccato: ꝛ ꝙ subdit querebant eū: intelligit de penitentibus ꝛ reuerentib⁹ a malo et h̄ scd̄m illum modum exponendi sacrā scripturam qui dicitur de corpore domini vero et simulato pro ut pleni⁹ dixi in principio genesis. a Deus vero suscitauit eum) scilicet hominē xp̄m b Qui visus est) viuēs c Per dies multos) scilicet .xl. vt dictū est supra pmo ca. d His qui simul ascenderāt) idest apostolis: q visq3 nūc sunt testes eius p visum auditū ꝛ operationē miraculoꝝ in noīe ipius. e Et nos) Hic ꝯn̄ter inducit sacrā scripturā ad suum ꝓpositū dicens e Et nos vobis annunciamus eā que ad patres nr̄os repromissio facta est) de verbi incarnatione: ꝛ eius a mortuis resurrectiōe. Expositio litteralis

Postq̄ euāgelista descripsit igressum xp̄i in mundū p suā incarnationē: ꝛ eius ꝓgressum per suā p̄dicationē: ꝛ regressum de mūdo p suā passionē. Hic vltimo describit eius regressum ad patrē p suā resurrectionē. Circa qd̄ duo facit pmo describit xp̄i resu

fuerunt eum in monumento. Deus vero suscitauit eū a mortuis tertia die[a] qui visus ē[b] per dies multos[c]. his qui simul ascenderant cū eo de galilea in hierusalem[d] qui vsq3 nūc sunt testes ad plebem Et nos vobis anūciamus eā que ad patres nostros repromissio facta est[e]: quoniā hāc deus adimpleuit filijs vestris: resuscitans Ihm christum dn̄m nostrū.

Feria tertia post Pascha. Euāgeliū scd̄m Lucam .xxiiij. capi.

In illo tēpore. Stetit[f] Iesus in medio discipulorum suorum: et dixit. Pax vobis. Ego sum nolite timere[g]: Conturbati vero[h]: et conterriti existimabant se spiritum videre[i]. Et dixit eis. Quid turbati estis: et cogitationes ascendunt in corda vestra? Uidete manus meas ꝛ pedes[k] quia ego ipse sum. Palpate et videte[l]. quia spiritus carnem et ossa non habet: sicut me videtis habere. Et cum hoc dixisset: ostendit eis man⁹ et pedes. Adhuc autem illis non credentibus ꝛ mirantibus pre gaudio dixit. Habetis h̄ aliqd qd̄ mādūcet[m] At illi obtulerūt ei par

scitati vera apparitio Scd̄o resurrectōnis approbatio. ibi: Cōturbati vo Circa pmū intelligendū ꝙ xp̄s post resurrectionē: pmo apparuit mulieribus. Scd̄o discipulis itinerantibus. Tertio oībus discipl'is simul existētib⁹ p̄ter thomā. Agit h̄ igit de tertia apparitione p quā manifestatur vera xp̄i resurrectio et pmo māifestatur vera Christi resurrectio quantū ad humanitatē Scd̄o quantum ad diuinitatem. Secunda ibi. Tūc aperuit Circa pmū dicitur sic. f Stetit iesus ꝛc) subito eni iter discipl'os appuit: q: ad eos ianuis clausis itrauit vt h̄r Io. xx. ca. g Ego sū) nō res fantastica seu illusio dyabolica h Cōturbati vo) Hic ꝯn̄r d̄scribit resurrectōis ꝓbatio p h̄ ōndit se veꝝ hoīem ꝛ veꝝ deū ꝛ s̄m hūanitatē vere suscitatū: vt patebit ꝓseq̄ndo.

Existiabāt se spm̄ vidē) diuia eni ꝓuidētia pmissi sūt dubitare ad maiorē certificatōē fidei d̄ dn̄ica resurrectōne Et iō seqt. k Uidete man⁹ meas et pedes) p cicatrices clauoꝝ. ibi remanētes: ōndit ꝙ erat idē corp⁹ numero. l Palpate ꝛ videte) p h̄ eni ōndebat hr̄e corp⁹ veꝝ ꝛ n̄ fantasticū m Habetis hic aliquid qd̄ māducet) p come

ssionē enim ostendit se hre corp⁹ viuū anīa vegetatiua aniatum. a Hec sunt verba.) per hoc qd loquebatur sensibiliter: et etiā rōnabiliter reducēs ad memoriā q eis dixerat ante mortē suā: ostendens se hre corpus aniatū anīa sensitiua et intellectiua et eadē sicut prius.
b Tūc aperuit illis sensum et c. (sic p pcedentia pbauit veritatem sue resurrectōnis qntū ad humanitatē: sic p hoc illā pbauit quantū ad deitatē: q illuminare mentes ignorantiū intellectu sacre scripture et subito est ipius deitatis ppriū: et iō sbdit.
c Sic optebat xpm pati: et resurgere.) q sicut an̄ passionem declarauit se esse verū deū et verū hoiem: ita etiā post resurrectionē suā. Resurrectio eni vera est eiusdē in nūero iterato surrectō.
d Et predicare in noie eius penitentiā et remissionē pctōrum in omnes gentes.) incipiendo ab hierosolima. Hierusalē enim est in medio terre habitabilis: q est in quarto climate: et iōo ab illo loco conuenienter incipit predicatio euāgelij: vt p apl̄os xpi aliosq discipulos circūquaqz p orbē dispersos in oēm terrā exiret sonus predicatōis eorum sm q fuerat pdictū psal. xviij.

Expositio moralis.

Et dixit illis pax vobis.) ex q patz q illi sunt pacifici: qui vere sunt discipuli christi. (Et dixit eis. Quid turbati estis et c.) sm sensum litteralem certificauit eos de sua resurrectōe: per tria. s. p visum dicens. (Uidete man⁹ meas et pedes meos.) et p tactū dicēs. (Palpate et videte quia spirit⁹ carnem

tem piscis assi et fauum mellis. Et cum manducasset corā eis sumens reliquias dedit eis. Et dixit ad eos. Hec sunt verba[a]: que locut⁹ sum ad vos: cū adhuc essem vobiscum qm̄ necesse est impleri oia que scripta sunt in lege moysi: et pphetis et psalmis de me. Tūc apuit illis sensū[b] vt intelligerēt scripturas. Et dixit eis. Quoniam sic scriptum est: et sic optebat xpm pati et resurgere[c] a mortuis tertia die: et pdicare in nomine ei⁹ penitētiā[d]: et remissiōem pctōrum in oēs gentes.

et ossa non habet. Et per gustū: ibi cum dixit. (Habetis aliqd qd māducet et c). Mistice vero xpm resurrexisse vident qui resurrectōis eius gloriam meditātur. Ipm vero tangunt et palpant qui sibi charitate copulantur .j. Joā. iiij. ca. Qui manet i charitate in deo manet: et deus in eo. Piscem assum offerūt ei q patiam igne tribulatiōnis decoctam habēt p noie christi: sed illi offerūt fauū mellis: qui mēbris suis exhibent opera pietatis. de quibus dicit Math. xxv. ca. Esuriui et dedistis mihi māducare: (tunc apuit illis sensum vt itelligerēt scripturas) ex quo patet q sacre scripture nō possunt sufficienter intelligi nisi ille aperiat qui habet clauem dauid: qui aperit et nemo claudit.

Questio Alexandri de ales in tertio sententiarum: Uidete manus meas: et pedes meos: quia ego ipse sum Luce xxiiij. ca. Super quibus verbis queritur. Utrum cicatrices quas xps seruauit quando ostendit eas discipulis suis remanserint in ipo tm̄ ad tempus: vel mansure sint semper et in perpetuum? Et primo arguitur q remanserit ad tempus. Dicit enim Damascenus. q tantum sm dispensationē fuerunt in ipo: sed quod est sm dispensatōnem est temporale. Sed contra Beda in fine glo. super Lucam vltio: Ostendit eis manus et pedes: inquit. Non ex impotentia creandi cicatrices suauit: sz vt in perpetuum victorie sue circumferat triumphum. Responsio De hoc neutrum diffinimus: sed tamen de h

dicit Augusti. de ciuitate dei: q si ad decentiam sunt martirij: inditia rema bunt sp ad decentiã: ⁊ ad ostendendã signa victorie sp. Unñ ⁊ si alie cause q determinant in illa glo. Bede. s. ad fu dem resurre ctõis astruẽ dã: et vt pro nobis patri supplicans quale genus mortis pro homine per tulerit semp ostendat et vt sua mor te redempti quam misericorditer sint adiuti ppo sitis eiusdem mortis insinuaret indi tijs: ⁊ vt in iudicio quã iuste damnent impij denuncient ostẽsa q̃s ab illis ac cepit cicatrices: tpales sint: ista tamẽ ẽ perpetua. s. vltima. Ad illud ergo qd dicit Damascenꝰ q ꝯm dispensationẽ fuerunt in ipo: dicimꝰ q si ad hec ita ẽ dispensatio: tamen ista nõ opponũtur veritati nature ⁊ ppetuitati: sed dr̃ di spensatio respectu alioꝝ hoim in qui bus non esset ita conueniens seruari ci catrices sicut i ipo ad circũferendũ per petuũ victorie triumphum ⁊ redem ptiõis titulũ quia nos p ista vulnera re demit q nullꝰ aliꝰ alioꝝ sanctoꝝ fecit.

Dominica in albis: Epl'a Joan. j. capi. v.

Charissimi: Oẽ qd natũ ẽ ex deo[a] vincit mundum[b]: et hec est victoria q̃ vin cit mũdum[c]: fides no stra[d]. Quis est autem qui vincit mundum[e] nisi qui credit: quoni am iesus est filiꝰ dei[f]: Hic est[g] qui venit[h] p aquã[i] ⁊ sanguinem[k]. Jesus xps[l]. Nõ in aq̃ solũ[m]: sed in aqua et sanguine[n]. Et spiritꝰ estꝰ qui testificat[p] qm̃

Expositio litteralis.

Charissimi. In hac lectõe cõclu dit Joannes q qui diligit natos dei: diligit ⁊ ipm deum: nam dilectio dei includit dilectionez ꝓximi: sed q: amor dei non est ociosus. opat eni ma gna si est: sicut resistere peccato certari cũ inimico ⁊ vincere mundana ⁊ hoc est qd subdit. a Charissimi: oẽ qd natũ est ex deo.) s. per fidez charitate formatã. b Uincit mundũ.) i. ten tationes diaboli ⁊ mundi psecutões Et id subdit. c Et hec est.) Hic de terminat de emendatõe verbi. Et pri mo ponit determinatio. scdo determi natõnis manifestatio: ibi. Et spũs est. Circa primũ cõtinuando se ad hoc qd dixerat immediate. (omne qd natũ ẽ ex deo vincit mundũ.) ondit qd sit il lud quod facit vicere dicens.

c Et hec ẽ victoria que vincit mun dum.) i. fa cit vincere. d Fides no stra.) de vbo dei. ideo dr̃ ditur. e Quis est aũt qui vin cit mundũ nisi qui credit fide formata.

f Quoniã iesus est filius dei.) natu ralis ⁊ per ꝯñs eiusdẽ nature cũ eo. nõ idẽptitate specifica: q: natura diuina non est diuisibilis sicut humana: sed idemptitate numerali distinctus tam̃ in psona: q: natura nõ patit nec ratio qd gignens ⁊ genitus ab eo sint vnum in supposito. g Hic est.) s. filius dei eternaliter a patre genitus. h Qui venit.) in mundũ ad nos saluandum. i Per aquã.) baptismalẽ q: p tactũ sue sacratissime carnis i baptismo de dit vim regeneratiuã aqs. k Et san guinẽ.) effusum in preciũ nostre salut l Jesus xps.) verus hõ: verus deus m Non in aqua solũ.) sicut ioannes baptista cuiꝰ baptismus solũ lauabat corpa: sed nõ auferebat pctã sicut facit baptismus xpi. n Sz in aq̃ ⁊ sangui ne.) i. in baptismo vtutẽ regeneratiuã habente. ⁊ sanguine ad infinitas aias si essent redimẽdas sufficiente. o Et spũs est.) Hic ꝯñr ponit dcẽ de terminatõis manifestatio: ⁊ est q̃dru plex. nõ tñ ponuntur hic ꝯm ordinem tpis. Una fuit p spũs sancti missionez sup apostolos in igne visibili: in testi moniũ qd iesus ad dexterã patris glo rificatus est eius naturalis filiꝰ: vnus cum ipo deꝰ: ⁊ de hoc testimonio pre

dixit saluator Joan.xv.ca. Cū autem venerit paraclit⁹ quē ego mittā vobis a patre spiritū veritatis qui a pr̄e p:o cedit ille testimoniū phibebit de me. ꝛ hoc est qđ đ:. o Et spūs.).s.sctūs p Est qui[s] testificatur. cuius testio/ niū non po/ test eē falsū a Quoni am xp̄us est veritas.).i. dei pr̄is fili⁹ qui pcedit a patre per modum in/ tellectus: et sic est ei⁹ ver bum. Idem enim est verbum ꝛ filius p:opter hoc illa que pertinēt ad intel lectum: vt veritas ꝛ sapientia ꝛ hmōi app:op:iantur filio in diuinis.

xp̄s est veritas[a]. Quo niā tres sunt[b] qui te/ stimoniū dant in celo Pater: verbū[c] ꝛ spūs sanctus[d]. Et hi tres vnū sunt[e]: ꝛ tres sunt[f] q testimoniū dant in terra[g]. Spūs[h] aqua[i]: ꝛ sanguis: ꝛ hi tres[k] vnū sunt. Si testimo niū hominum accipi/ m⁹[l] testimonium dei maius est[m]: quoniam hoc est testimoniū dei qđ maius est: quoniā testificatus est de filio suo. Qui credit in fili/ um dei habet testimo nium dei in se[n]. Dn̄ica in albis. Euā/ gelium ſm Joannem xx. capitu.

b Quoniam tres sunt.) Hic ponitur secunda manifestatio que est per aper tam visionem: nam ipa beata trinitas manifestat se beatis quantum ad pso/ narum distinctionem ꝛ verbi emana/ tionem a patre: ꝛ spiritus sanctus ab vtroq;: ꝛ hoc est quod dicitur.
b Quoniam tres sunt qui testimoni um dant in celo.) veritatem manifestā do: nam testimonium dare est verita/ tem manifestare.
c Pater.) ingenitus. c Uerbuz ab eo genitum. d Et spiritus sanct⁹) p:ocedens a patre et verbo.
e Et hi tres vnum sunt.) in essentia: ꝛ sic vnus deus super omnia glo:iosus.
f Et tres sunt.) Hic ponitur tertia manifestatio: que est per xp̄i passionez in qua anima xp̄i fuit a co:po:e sepata ꝛ a co:po:e mo:tuo fluxerunt sanguis ꝛ aqua Joan. xix. ca. dicit igitur.
g Et tres sūt qui testimoniū dant in terra.) veritatez filij dei manifestādo.
h Spūs.).i. anima xp̄i: in qua ad li

bū patꝝ descendit: ꝛ eis se manifesta/ uit ostendendo suam deitatem et per sonalem pp:ietatem: extunc eni de/ um clare viderunt: p:opter quod di xit dn̄s latroni Luce. xxiij. ca ptulo. Hodie me/ cum eris in paradiso.
i Aq̄ ꝛ san guis.) q̄ veri tatē manife/ stant in eccle sie sacramē/ tis habenti/ bus efficatiā ex ipis: que quidem sa/ cramēta cō/ feruntur in fide ꝛ cōfessione trinitatis.
k Et hi tres vnū sunt.) q: conueniūt in assertione vni⁹ veritatis. l Si te stimoniū.) Hic ponitur quarta mani/ festatio q̄ fuit p sensibilē vocē: nā in ba/ ptismo xp̄i ꝛ eius transfiguratōe audi ta fuit vox sensibilis patris dicētis de xp̄o. Hic est fili⁹ meus dilect⁹. hic sin/ gulariter đ: p h̄ ostendens q ipe solus est naturalis fili⁹ ꝛ p ↄn̄s vnus cū ipso in natura ꝛ psona distinctus: ceteri ve ro qui plurificanē sunt eius filij ado/ ptiui.đ: ergo. l Si testimoniū hoim accipim⁹.) accipit h̄ si p:o quia: nā te stimoniū hoim accipimus tanq̄ suffi ciens in rebus humanis.
m Testimonium dei maius est.) id ē certius: nam ei non potest subesse fal/ suz: sicut subesse potest testimonio ho/ minum: ꝛ per consequens ē magis cre dibile in rebus diuinis quā testimoni um hominum in humanis.
n Quoniam testificatus est de filio suo.) in transfiguratione ꝛ baptismo vt p:edictū est. o Qui credit in filiū dei habet testioniū dei in se).i. effectū illius testimonij.

Expositio litteralis.

IN illo tpe Cū eſſet ſero[a]: die[b]: illo vna ſabbatoꝝ[c]: ⁊ fores eſſent[d]: clauſe vbi erant diſcipuli congregati propter metum iudeorum. Uenit ieſus et ſtetit in medio eorum ⁊ dixit eis[e]. Pax vob̄ Et cū h̄ dixiſſet: oſtendit eis manꝰ ⁊ latus[f]: Gauiſi ſunt ergo[g] diſcipuli viſo dño. Dixit ergo eis iteꝝ[h]: pax vobis. Sicut miſit me pr̄[i]: ⁊ ego mitto vos[k]: Hec cū dixiſſet[l]: inſufflauit: ⁊ dixit eis. Accipite ſpiritum ſanctū Quorum remiſeritis peccata remittuntur eis[m]: Et quorum retinueritis[n]: retenta ſūt[o] Thomas autē[p] vnꝰ ex

a Cum ſero eſſet. Hic ꝯñr oſtenditur manifeſtatio reſurrectōnis xpi diſcipulis facta oibus cōiter: ⁊ diuidit in duas: q: prio manifeſtat omibus excepto thoma abſente: ſcdo thoma cum eis exñte ibi: et poſt dies octo. Prima in tres quia prio deſcribitur xpi apparitio. Secūdo apparitionis denunciatio: ibi. Thomas autem Tertio diſcipuli audiētis obſtiatō. ibi. Ille aūt dixit. Pria adhuc in duas: q: primo deſcribit apparitōnis actus. Scdo eius effectꝰ: ibi: gauiſi ſūt In pria ergo pte d: ſic. a Cuꝫ eēt ſero) in die enim apli erāt diſpſi ꝑpter metū iudeoꝝ: ſed in ſero cōueniebant ad locū vnū: ⁊ iō tali hora apparuit.

b Die illo.) .ſ. pria die reſurrectōnis

c Una ſabbatoꝝ.) .i. prima die poſt ſabbatū vt predictū eſt.

d Et fores eſſent clauſe ꝑpter metū iudeoꝝ.) hoc etiā ex diuina ordinatōe factū eſt: vt ieſus intrans ad diſcipulos ianuis clauſis oſtenderet ſe habere corpus glorioſum.

e Et dicit eis pax vobis.) ⁊ h̄ ꝯtra duplicē eoꝝ pturbatōeꝫ: erāt eni ꝯturbati de morte ipiꝰ xpi: ⁊ de pſecutione iudeoꝝ eis iminēte: poterat eniꝫ eos p ſuā pñtiam cuſtodire ⁊ de reſurrectione certificare. vñ ſubditur.

f Et cū hoc dixiſſet oſtēdit eis manus ⁊ latꝰ.) vt p cicatrices remanētes oſtēderet idemptitatē numeralē corporis prius paſſi. iſta. n. in corpe xpi remanſerūt nō ad defectū ſed magis ad gloriā ꝑpter victoriā ex illis vulneribus conſecutā.

g Gauiſi ſunt.) Hic conſequēter ponit huiꝰ apparitōnis effectus q̄ eſt duplex. Primus eſt diſcipuloꝝ exultatio cōtra duplicē triſtitiam ipſoꝝ amotā. ſ. de morte xpi ⁊ iudeoꝝ metu: ⁊ quātū ad hoc dicit. g Gauiſi ſunt ergo diſcipuli viſo dño.) ſecundꝰ eſt eorū inſtructō ⁊ q̄ꝫtū ad h̄ ſubdit.

h Dixit ergo eis iterū Pax vobis) q: volebat eos inſtruere de pace futura que erat perpetua.

i Sicut miſit me pater.) ad veritatē fidei docēdam in iudea.

k Et ego mitto vos) .i. mittā ad hanc veritatē publicādaꝫ p totū mundū: ⁊ q: executio huiꝰ officiꝫ non pōt conuenienter fieri ſine gr̄a ſpūs ſancti: iō ſequit.

l Hec cū dixiſſet inſufflauit: ⁊ dixit eis: Accipite ſpiritū ſanctū.) p illā inſufflationē oſtēdere voluit ſpiritū ſanctū a ſe procedere: ſicut procedit a patre.

m Quoꝝ remiſeritis pctā remittunt eis.) licet enim ſolus deus principaliter peccata dimittat: tamen miniſtri eccleſie p virtutem clauium ad hoc miniſterialiter operantur.

n Et quorum retinueritis.) id eſt retinenda iudicaueritis.

o Retenta ſunt.) hoc tamen intelligēdum eſt: claue non errante quando ſcilicet iudicium eccleſie diuino iudicio ꝯformat.

p Thomas.) Hic ponitur apparitōnis xpi denūciatio abſenti diſcipulo cū d:. p Thomas āt q d: didimus.) hoc erat cognomē eius: ⁊ ſonat idē q̄ geminus: q: forte erat de tri

bu Beniamin de cognatōe gemini. vl ſm alios ſonat idē qđ dubius: q2 propter dubiū de reſurrectōe quod Thomas habuit: iō ſic cognominat9 fuit. a Un9 de duodecim.) nō qꝫ tūc cēnt duodecim: cū iudas eſſet mortuus ſꝫ quia erat vn9 de duodecim elect; in pncipio a xpo: vl quia connumeratur hic Mathias poſtea elect9 in loco iude: qa ioannes hoc euangelium ſcripſit poſt

duodecim[a]: qui dicit didimus: nō erat cum eis quando venit ieſus[b]: Dixerūt ergo ei alij diſcipuli[c]. Uidimus dn̄m[d]: Ille autē dixit eis. Niſi videro in manib9 ei9 fixuraꝫ clauoꝝ[e]: ꝛ mittam digitū meum in locum clauoꝝ[f]: ꝛ mittam manum meā in latus ei9: non credam. Et poſt dies octo iterum erāt diſcipuli eius intus[g]: ꝛ thomas cū eis. Uenit ieſus ianuis clauſis: ꝛ ſtetit in medio[h]: ꝛ dixit eis. Pax vobis[i] Deinde dicit Thome Infer digitum tuum huc[k]: ꝛ vide man9 meas[l]: ꝛ affer manū tuā[m] ꝛ mitte in latus meuꝫ ꝛ noli eſſe incredulus ſed fidelis. Reſpōdit

eius electionē. b Nō erat cum eis qn̄ venit Jeſus.) ipe. n. inter alios apoſtolos videt fuiſſe magis timid9: vt ſupra dictū eſt. xj. ca. Et iō tardi9 ceteris venit ad locū vbi congregabant diſcipuli: ꝛ iō ꝑpter tarditatē ſuā priuat9 eſt illa viſione xpi. Hoc aūt factum eſt diuina ordinatōe vel pmiſſione ſm qđ dicit Grego. vt ex ſua abſentia ſeqret dubitatio: ꝛ vlteri9 in dubitatōe obſtinatio: ꝛ p conſequēs diligēs inquiſitio ad noſtrā confirmationem.

c Dixerūt ergo ei alij diſcipli.) quia boni rumores cito denuntiant.

d Uidimus dn̄m.) ſic enim ante paſſionē eū appellauerant. vt dictū eſt ſupra. xiij. ca. Uos vocatis me mgr ꝛ domine ꝛc. e Jlle aūt dixit eis niſi videro ꝛc.) Ridiculoſe petit iſte thomas q2 maius eſt videre repatōꝫ toti9 corporis. Jtē fuit durus ad credendū: q2 volebat certificari duplici ſenſu. ſ. viſu ꝛ tactu. iō ſequit. f Et mittam digitū meū ꝛc.) Jſti. n. ſūt duo ſenſus q min9 pn̄t decipi: q2 viſus inter alios plures differentias reꝝ demōſtrat: vt hr̄. j. metha. Tact9 aūt in hoie ē certiſſim9. Alij aūt ſenſus bn̄ inueniunt viuatiores in alijs aialib9. vt hr̄. iij. đ aia

g Et poſt dies octo.) Hic ponit ſecunda apparitio facta aplis in pn̄tia thome: ꝛ diuiditur in duas: q2 primo deſcribit octā apparitio. Scđo ponit qđaꝫ breuis epilogatio: ibi: multa qdē. Jn prīa pte dicit ſic. h Et p9 dies octo.) facto. n. inter uallo: ieſus apparebat diſcipulis: q2 nō conuerſabat cōtinue cū eis: vt oñderet ſe reſurrexiſſe ad vitā imortalē ab hoib9 hui9 vite ſepatā.

h Stetit ieſus in medio.) vt poſſet ab omnibus videri. i Et dixit eis: pax vobis.) ſicut pri9 exponat. k Deinde dicit thome infer digitū tuū huc.) qſi reſpondens petitioni eius ſupra poſite. Jn hoc etiā ſuā deitatē declarat in quantū abſens corpaliter ei9 vba ſciebat. l Et vide manus meas.) videt enim qꝫ deberet dicere: tange manus meas. Dicendū qꝫ viſus ꝑpter ſui certitudinē accipit ꝑ omni ſenſu: immo etiā aliqn̄ accipit ꝑ intellectu: ſicut dicitur alicui: vides tu hoc. i. intelligis. Et exo. xx. ca. Cūct9 ppl's videbat voces. i. audiebat. ita qꝫ ibi accipit viſus ꝑ auditu. ꝛ eodē mō h accipit ꝑ tactu Uel aliter: q2 ſicut dictū ē thomas volebat certificari duplici ſenſu. ſ. viſu i aſpectu manuuꝫ. ꝛ tactu p lateris tactū: iō ſeqt. m Et affer manū tuā ꝛ noli eē icredul9 ſꝫ fidel.) h dixit ieſus: q2 thomas dixerat diſcipulis nunciātib9 xpi reſurrectōꝫ ſe alr̄ n̄ crediturū eaꝫ.

thomas ⁊ dixit[a]: Dominus me⁹ ⁊ de⁹ me⁹[b] Dixit ei iesus[c]: q: vidisti me thoma credidisti: beati qui nõ viderunt ⁊ crediderũt[d] Multa quidẽ et alia signa fecit iesus in cõspectu discipuloꝝ suorum[e] q̃ nõ sunt scripta in libro hoc. Hec autẽ scripta sunt[f]: vt credatis: q: iesus est filius dei[g]. Et vt credẽtes vitã habeatis[h] in nomine eius[i].

a Rñdit thomas.) nõ solũ corde credendo: sed etiã ore ↄfitẽdo: q: vtrũqꝫ requirit̃ ad salutẽ vt frequẽter dictũ ẽ supra. b Dñs me⁹ ⁊ de⁹ me⁹.) In hoc manifeste cõfitet̃ deitatem in xp̄o ↄtrã pfidiaꝫ arriani. Supra eni bene vocauerant ip̄m iesuꝫ dominũ sed nõ vocabãt euꝫ deũ expresse lꝫ dixerit aliqua verba p q̃ ei⁹ deitas põt intelligi: vt patuit ex supra dictis: sed thomas fact⁹ ħ pfectior in cognitõe post xp̄i resurrectionẽ manifestatã ↄfessus est ip̄m deũ esse. c Dicit ei ih̄s q: vidisti me thoma credidisti.) Cõtrariũ videt̃ p ħ qḋ dr̄ ad Hebre.xi) Fides est substãtia reꝝ sperandarꝝ argumentũ nõ apparentiũ: ⁊ sic patet ꝙ fides saltẽ quantu ad actum nõ potest esse de visis. Utrꝫ ãt possit eẽ de eis q̃ntũ ad habitũ nõ ẽ p̄ntis speculatõnis. Dicẽdũ ꝙ thomas aliḋ vidit ⁊ aliḋ credidit. q: hũanitatẽ vidit. ⁊ deitatẽ q̃ in p̄nti videri nõ põt credidit.
d Beati q nõ viderũt ⁊ crediderũt.) in hoc cõmendat alioꝝ p̄mptitudinẽ ad vidẽdũ: ⁊ in hoc stat consolatio nostra q nõ vidim⁹ ⁊ tñ credim⁹ p doctrinã xp̄i ⁊ apostoloꝝ xp̄m videntium ad nos deriuatã. Sꝫ huic dicto videt̃ contrariũ ꝙ Lu.x.ca.dr̄. Beati oculi qui vidẽt q̃ vos videtis. Dicendũ ꝙ duplex est btitudo. Una rei q̃ ↄsistit p̄ncipalit̃ in aspectu ⁊ fruitõe deitatis: ⁊ ex ↄñti in visione hũanitatis xp̄i: vt dictum ẽ ca.x. Et de hac beatitudie intelligitur verbũ luce. Alia ẽ beatitudo spei: q̃ habet̃ in p̄nti. ⁊ ista cõsistit in merito futuræ beatitudis: ⁊ iõ beatior est ħ modo q pl⁹ meret̃. Plus ãt meret̃ q credit nõ vidẽs: q̃ꝫ vidẽs predicto modo ⁊ sic intelligit̃ verbũ xp̄i q nõ viderũt. ħ ãt dictũ lꝫ sit veꝝ tñ q̃ꝫtũ ad primam ptẽ nõ valet ad ꝓpositũ: q: apl̄i q̄bus xp̄s loq̄bat̃ Lu.x.cap. nõ erant bti in re. propter qḋ dicendũ ꝙ illud luce.x. intelligitur de visiõe cristi in p̄sentia mortali: q̃ fuit multuꝫ desiderata a sanctis p̄ribus veteris testamẽti: sic̃ pꝫ p litteras sequentem Luce.x.ca. e Multa quidẽ.) Hic ponit̃ epilogatio respectu p̄dictoꝝ: i quo ostẽdit̃ insufficiẽtia hui⁹ scripture respectu excellentie xp̄i in ope ⁊ doctria q̃ tãta est ꝙ nõ possit lr̄is ↄprehẽdi: ⁊ ħ ẽ qḋ dr̄. e Multa q̄dẽ ⁊ alia signa fecit iesus ⁊c̃.) ħ signãter dixit ne aliq̄s forte crederet ea nõ esse vera q̃ scripta sunt ab alijs euangelistis ⁊ a ioãne dimissa. ostẽdit̃ etiã in hac epilogatõne vtilitas huius doctrine cum s̄bditur. f Hec ãt scripta sunt vt credat(.) fide formata charitate. g Quia iesus ẽ fili⁹ dei.) .s. naturalis in potẽtia sibi equalis: ⁊ p ↄñs idẽ in deitate: q: natura diuina est indiuisibilis. sicut eni fuit dictũ a p̄ncipio p̄ncipalis intẽtio ioannis ẽ in hoc euãgelio declarare diuinitatẽ xp̄i ⁊ eternã ei⁹ generationẽ a p̄re.
h Ut credẽtes vitã hẽatis.) s. eternaꝫ in qua clare videbit̃ qḋ nũc creditur.
i In nomine ei⁹.) .i. p fidẽ nois xp̄i q: ſm ꝙ dr̄ Actu.iiij.ca. Neqꝫ.n. aliud nomẽ est sub celo datũ hõibus in quo oporteat nos saluos fieri.

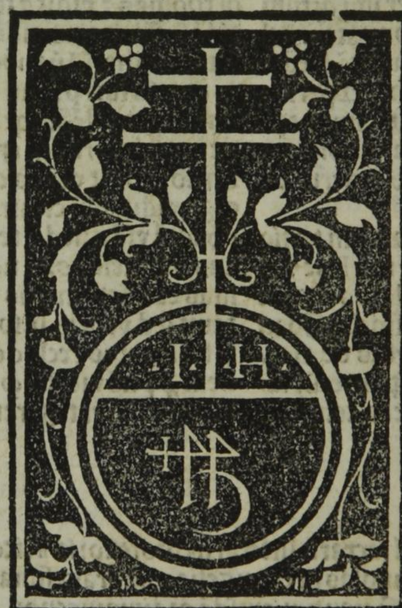
Expositio moralis.

Cum sero esset die illa.) sequit̃. (venit iesus ⁊ stetit in medio discipulorũ ⁊c̃.) p iesum q sal⁹ interpretabat̃ plat⁹ bon⁹ ȝelũ salutis animarũ habẽs significat̃: q saluãs clausurã ṽtutũ ad

subditos ingredit̃ ⁊ stat in medio vtu/
tis ad dandū eis exēplū. et in medio
debite affectōis sine acceptōe perso/
narū: ⁊ sic dicit eis bis. (Pax vobis.)
optādo eis ⁊ inq̄ʒtū pōt pacē duplicē
.s. fraternā ⁊ supnā. (Et ondit eis ma/
nus.) .i. opa vtuosa. (Et latus.) .i. vere
charitatis signa. (Et dicit eis. Accipi/
te spiritū sanctū.) illos ad ordines sa/
cros pmouēdo qui sunt idonei ad la/
borē salutis animarū iō subdit̃. (Quo
rū remiseritis pctā ⁊c. Thomas autē
vn⁹ de duodecim ⁊c.) sequit̃. (Ille āt
dixit eis nisi videro ⁊c.) per istū q̄ʒtum
ad hoc significant̃ illi q bonitatem vel
potestatē prelati ab alijs auditā crede/
re nolunt nisi habeant pprīā experien
tiā. pp h̄ rephendendi sunt nam in tali
bus credendū est testimonio bonorū
pp qd̄ subdit̃. (Beati q nō viderunt ⁊
crediderunt.

¶ Questio Alexandri de ales in tertio
sententiarū. Infer digitū tuū huc ⁊ vi
de man⁹ meas: ⁊ mitte in latus meum
⁊ noli esse incredulus sed fidelis Joan
nis .xx. ca. Sup quib⁹ verbis de cica/
tricibus q̄ in carne xpi apparuerūt ta/
lis mouet̃ questio. Utrū eas tetigerit
thomas? Dicūt enim quidā q̄ non teti
git illas: sed suffecit ei q̄ dn̄s ostēdit si
bi illas: ⁊ obtulit palpādas: ⁊ ad hoc
etiā inducunt q̄ in penultimo ioānis
nō dr̄: q: tetigisti me thoma credidisti:
sed q: vidisti me ⁊c. ergo videt̃ q̄ vide
rit tm̄ ⁊ nō tetigerit. Sed cōtra leo pa/
pa in sermone dicit. Quis dubitet a
mortuis redisse saluatorē cuius pn̄tiā
agnouit oculus: attrectauit man⁹: di/
gitus pscrutat⁹ est. Ex quo videt̃ q̄ te/
tigerit: ⁊ si h̄ red dit questio: q̄re dr̄: q̄a
vidisti ⁊ nō q: tetigisti. Rn̄sio: Dicim⁹
q̄ thomas ⁊ vidit ⁊ tetigit: sed ad suā
fidē suffecit eius videre. q̄ʒ cito enī vi/
dit credidit. Un̄ ō ipo dr̄ q: vidisti ⁊c.
q: in visu fuit primū ⁊ sufficiēs moti/
uum ad credēdū: q: aūt nos possem⁹
de eo dubitare: q: crediderat in visu
tm̄: iō tetigit vt nos crederemus sibi:
ergo vidit solū cicatrices: nobis autē
nō solū vidit: sed ⁊ tetigit. vt nullate/
nus dubitemus. Unde leo papa. Tho
mas cū esset sanctus ⁊ fidelis nō dubi
tauit sed vt oēm suspitionē increduli/
tatis a nobis excluderet suffecit ad fi/
dem pprīā vidisse q̄ viderat: sed no/
bis opat⁹ ē vt tāgeret quē videbat ⁊c.

Postille excellentissimi sacrarū litterarū professoris Nicolai de lyra or/
dinis minorū super epistolas et euangelia quadragesimalia: cū questio/
nibus fratris Antonij Betontini eiusdē ordinis: necnon et Alexādri de
ales: q̄ antea plurib⁹ in locis deprauate fuere: vigilāti studio reuise emē/
dateq;: Jussu et impensis Octauiani Scoti Modoethiensis: Arte item
Joannis Herczog impresse venetijs feliciter explicite sunt: Anno a na/
tiuitate domini post millesimum quaterq; centesimū nonagesimoquar
to. Idibus mensis decembris. 1494

I H